ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

IV.

K III 4

A CSIKSOMLYÓ R. K. GYMNASIUM PECSÉTJE 1870

BUDAPEST, 1875.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia épületében.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

ARCHIVUM RÁKÓCZIÁNUM. II. Rákóczy Ferencz Levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővitve. I. Oszt. Had- és belügy, szerkeszti *Thaly Kálmán*. I. köt. Rákóczi Ferencz fejedelem Leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival 1703—6. XXVIII és 688 l. — II. 1707—9. XXVIII és 656 l. — III. 1710—12. X és 747 l. Pest 1873—4. Mindenik kötet ára 4 frt.

— — II. Oszt. Diplomatia I. II. köt. Angol diplomatiai iratok, angol levéltárakból közli *Simonyi Ernő*. Pest 1871—73. 639, 642 l. Egy kötet ára 4 frt.

TÖRÖK-MAGYARKORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Szilády Áron és Szilágyi Sándortól. I. II. köt. 1863. XXX és 458 és 480 l. 5 frt.

— — — III.—IX. köt. 1868—73. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár szerk. és jegyzetekkel ellátták, Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I.—VII. k. 1868—73. mindenik kötet 3 frt.

— — — Név- és Tárgymutató a Török-Magyarkori Államokmánytár I—VII. köteteihez. Készitették Szilády Á. és Szilágyi S. 1875. 88 l. 60 kr.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X és 256 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czimerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.
— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 266 l. 1 frt 60 kr.
— — — VIII. köt. 259 l 4 kőirati táblával 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt 60 kr
— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 40 kr.
— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. XIII. v. Uj folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.
— — — XIV. v. » II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.
— — — XV. v. » III. kötete 1871. 265 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVI. v. » IV. kötete 1871. 268 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVII. v. » V. kötete 1871. XII és 270 l. 1 frt 50 kr.
— — — XVIII. v. » VI. kötete 1871. X és 273 l. 1 frt 50 kr.
— — — XIX. v. » VII. kötete 1874. VIII és 247 l. 1 frt 50 kr.
— — — XX. v. » VIII. kötete 1875. VIII és 288 l. 1 frt 80 kr.
— — — XXI. v. » IX. kötete 1875. 336 l. 2 frt.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX. és 432 l. kilencz kőiratu hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betürendü tárgymutatója Czinár Mórtól. XVI és 549 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I.—V., VI: 1. és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65. kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt.)

MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE. Főtekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspök-megyék szerint rendezve. Rupp Jakabtól. Első kötet két darabban. Az esztergami egyháztartomány a hozzá tnrtozó püspökmegyékkel együtt. Pest 1870. XVIII és 807 l. 5 frt.

— — Második kötet: Az egri érseki egyháztartomány, a hozzá tartozó püspöki megyékkel együtt. Pest 1872. XIV és 473 l. Ára 3 frt.

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel. Pest 1868. 306 l. 2 frt.

HAZAI OKMÁNYTÁR. V. kötet: 1199—1581. A M. T. Akadémia pártolása mellett kiadják Ipolyi Arnold, Nagy Imre és Véghely Dezső. Győr 1873. 477 l. 4 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivévén a melyek nagyobb v. kisebb ára a részletes jelentésben külön kitétetett.

Lásd a részletes tartalmat a boriték két hátulsó lapján.

II. RÁKÓCZI FERENCZ
LEVÉLTÁRA.

HAD- ÉS BELÜGY.

IV.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

IV.

BUDAPEST, 1875.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

/673

SZÉKESI

GRÓF BERCSÉNYI MIKLÓS

FŐHADVEZÉR ÉS FEJEDELMI HELYTARTÓ

LEVELEI

RÁKÓCZI FEJEDELEMHEZ.

1704—1712.

AZ EREDETI KÉZIRATOKBÓL A TITKOS JEGYEK FÖLFEJTÉSÉVEL.

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

ELSŐ KÖTET.

(1704—1705.)

0.673

CH V. 4
1708

689

R. K. GYMNASIUM PECSÉTJE 1870 A CSIKSOMLYÓ

BUDAPEST, 1875.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

»Én már régen hazámnak s Nagyságodnak szentelvén életemet s életemmel akaratomot, — akarom, úgy légyen, az mint Isten által hazámnak hasznos s Nagyságodnak tetszik.... Consoláltatom akkor: ha más el is jó emlékezetemmel abban, az mely jóért én is fárodtam, bujdostam, szenvedtem, s ösztönöztem sokakot, — nem ösztönöztettem.«

(Bercsényi, 1705. november 9-kén Rákóczinak.)

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

ELŐSZÓ.

A Rákóczi-Archivum szerkesztési terve szerint, a kiválólag had- és belügyi levelezéseket tartalmazó első osztály második csoportozatát Székesi Gróf Bercsényi Miklósnak II. Rákóczi Ferencz fejedelemhez irott levelei hivatvák képezni, — a mint ez már az I. kötethez irott előbeszéd XXVII—XXVIII. lapjain eleve kijelentetett.

E második csoportozat a jelen kötettel nyílik meg. Bercsényinek Rákóczihoz irott levelei történelmi importans jelentőségét már eléggé hangsúlyoztam a megelőző (III-ik) kötet előszavának VIII—IX-ik lapjain; ugyanazokat jellemezni igyekeztem a vörösvári levéltárról a »Századok« 1870-ik évi folyamában megjelent ismertetésemben, 589—590-ik l., nemkülönben a »Dunántúli levéltárakról« a m. tud. Akadémia 1867. martius 18-iki ülésén tartott értekezésemben. (»Értekezések a történettudományok köréből, kiadja a m. tud. Akadémia«; Pest, 1867. III-ik füzet, 30—31. l.) Végre, Bercsényit mint levélírót tüzetesebben méltattam azon szintén akadémiai felolvasást képezett tanúlmányomban, melyet azután a

kuruczok fő hadi vezérének b. Károlyi Sándor tábornagyhoz írt leveleihez bevezetésképen adtam ki, saját »Rákóczi Tár«-am II-ik kötetében. (Pest, 1868. Lauffer Vilmosnál.)

Miután tehát e tárgy már elég gyakran volt általam szóba hozva és ismertetve: a t. olvasó föl fog menteni az ismételgetések- és hosszas ismertetéstől e helyütt, — a hol úgy is magok az eredetiek állanak előtte.

Ekkép csak egy-két tollvonásra szorítkozom.

Rákóczit Beresényi, és Beresényit Rákóczi nélkül képzelni s megítélni nem lehet. A leglángolóbb, önfeláldozó hazafiság, és hajthatatlan, tiszta jellem nemes érczéből, színaranyából vert kettős érem egyik lapját már ismerjük, Rákóczinak az eddigi három kötetben világra bocsátott leveleiből, — most lássuk a másik, sok tekintetben még érdekesebb lapot: mint domborúl ki rajta a nagy szabadságháború szervezőjének, főintézőjének, éltető lelkének, — gróf Beresényi Miklósnak hatalmas alakja!

Ezen alak senkitsem utánoz, eredeti minden ízében, és tősgyökeres magyar. — Az egykorúak általában, de kivált a bécsi ministerek, s a békeközvetítést fölvállalt Nagy-Brittannia és Holland követei, határozottan Beresényit tekintették a Rákóczi-forradalom tulajdonképeni vezetőjének; és ha éles eszét, tevékenységét, döntő befolyását az ifjú fejedelemre, s ellentállást nem tűrő vasakaratát a többi vezérekkel szemben, jól a mérlegbe vetjük, — nem is nagyon hibáztathatjuk ama felfogást, főként kezdettől az 1709-ik évig, mely időben Beresényi befolyása hanyatlani, s Károlyié emelkedni kezd vala. De, mennyiben volt ő a főintéző, mennyiben Rákóczi? — s mily

módokon és mily mérvben tudá akaratát a fejedelemmel: egyetlen barátjával szemben érvényesíteni, (mert az ő büszke lelke beérte ezen egygyel, a kihez aztán hű is tudott lenni mindhalálig), — legjobban megfejtik azt a jelen, egészen bizalmas természetű, nagybecsű levelek, melyek már csak ezen, történelmileg épen nem jelentéktelen szempontbúl is fölötte érdekes tanúlmányi tárgyat képezhetnek. Erre nézve azonban, természetesen, nem kimerítő egyedűl a csak két évet tartalmazó ezen első kötet, — hanem maga az egész második csoport: azaz Beresényinek egész az 1711-ik, 12-ik évig Rákóczihoz irott leveleinek ismérete megkívántatik.

Igen sok ezen levelekben a történelem homályos helyeinek megfejtésére vezető titkos czélzat, a levélírónak egyedűl fejedelmi barátja számára, leplezetlenűl írva; s tömérdek lezajlott, gyorsan változó eseménynek kaleidoskopszerű képe, megszámlálhatlan történelmi érdekes részlet, s a szereplőket élesen jellemző vonás tárúl itt szemeink elé. És a festő ecsete, az író tolla, az elbeszélő ajka mindig élénk, — sohasem úntató, és sohasem affectált. Beresényi előadási modorában van valami sajátosan megragadó; inversiókban oly gazdag irályában csapongó tűz, lankadatlan elevenség, törűl sarjadt magyar húmor, s rövid, tömör, velős mondataiban határozottság és erő tündöklik. A fölmerűlő események első melegében írott leveleiben föllobbanó heve olykor ítéleteit egész a kíméletlenség határáig ragadja; de hisz ez oly szellemnél, mint az övé, — mely korlátokat nem ismert, — nem lehet csoda.

Beresényi úgy is mint történelmi alak, úgy is mint levélíró, egészen eredeti typus, mindenképen

méltó a tanúlmányozásra. A magyar szellem ideálja alig testesúlt meg valaha egy emberben jobban, mint ő benne, fajunknak minden fényes tulajdonaival, minden erényével, — de egyszersmind majdnem minden hibájával is.

Ám a magyar, vagy inkább általában a keleti fajnak egyik főhibája: a közönyösség és tevékenytelenség mégis merőben hiányzik benne. És épen a fényes tulajdonok fokozott jelenléte, de viszont e sarkalatos faji hibának teljes hiánya folytán válhatott ő oly jelentékeny történelmi tényezővé.

Valóban, bámúlnunk kell Beresényi ernyedetlen, óriási tevékenységét, mely e levelekből egész impozáns nagyságában tárúl elénk, s mely őt soha, még a legkétségbeejtőbb körúlmények, a leghitványabb segédeszközök közepette sem engedé sem elesüggedni, sem tétlenségbe süllyedni. Alig dől dugába egyik, nagy küzdelemmel létesített terve, övéinek képtelenségén, — már serény kezekkel fogott hozzá a második, a harmadik, a tizedik terv valósításához. S ha haragszik, méltó boszújában elkárhoztatja (de titkos jegyekben, hogy egyedűl csak Rákóczi értse) élhetetlen és mégis oly forrón szeretett magyarit, — hanem azért azonnal újra küzd, tesz-vesz, szervez, tervez és vagdalkozik értök, édes nemzetéért, hazájáért!....

Azonban, hagyjuk mindezeket az olvasó szemléletére, leveleiből. Néha négy-öt is szól egy-egy napról: mert Beresényi a legzaklatottabb napokban, útra kelő táborok rendetlen zsivajában, sűrű lövöldözés, hadak rohanása, seregek vezérlése közben is mindig tud pár perezet szakítani, hogy fejedelmét, barátját legalább néhány, sietve odavetett sorral tudósítsa az állapotokrúl. Nyúgodtabb órákban pedig egész íveket ír tele,

és — alig némi jelentéktelen kivétellel — mindig sajátkezűleg, sőt jó részben titkos jegyekkel. Kivált az 1707-ik évtől kezdve egész hasábok, ívek csupa rejtelmes chiffre-kkel írvák, vagyis inkább rajzolvák teli leveleiben: minthogy ezen csupán ő és Rákóczi által ismert titkos jelek mindenféle négyszögekből, keresztekből, háromszög alakban rakott karikákból stb. állanak. (L. a megfejtésökre vezető kulcsot a kötet végéhez illesztett kőnyomatú táblán; miként sikerűlt feloldásuk? — a jelen gyűjtemény II-ik kötetének 166. lapján említém.)

Mindezen levelek a Rákóczi- és Aspremont-ivadék Erdődy grófok vörösvári levéltárában léteznek, s hogy sajtó alá rendezésöket is magok az eredetiek szerint eszközölhessem: gr. Erdődy István Úr ő Nagyméltósága, e hazafisága, tudománypártolása és liberalitása által oly nagyérdemű főúr szíves engedelméből, jelenleg kezeim között vannak. És csakis így lehetett belőlök a tudomány kívánalmainak megfelelő szabatosságú kiadványt létesítenem. A levelek minden sora kétszer is összeolvastatott általam az eredetivel, melyeknek titkos jegyeit is egyenként kelle fölfejtegetnem, saját fölfedezésű kulcsom segélyével. E nélkűl épen a legfontosabb helyek lennének érthetetlenek; s épen azért nem kíméltem s nem kímélendek munkámban semmi fáradságot.

Az eredeti kiejtésmódot mindenütt híven megtartottam, sőt tulajdonneveknél és idegen nyelvű idézeteknél az ortographiát is, — épen úgy, mint Rákóczi leveleskönyveinél tevém.

Igen nagy kár azonban, hogy Beresényi leveleit csak az 1704-dik év april havával kezdhetem meg; a korábbiak ugyanis nem maradtak korunkra.

Rákóczi tábori archivumát az 1704-ik év elején (talán Tokaj alatt) valami szerencsétlenségnek kelle érni: mert általában csak ezen év tavaszától vannak fenn a correspondentiák. Hogy pl. Bercsényinek a fejedelemhez lengyelországi bujdosásuk alatt és 1703-ban irott levelei már 1710-ben sem voltak meg: mutatja Rákóczi titkos levéltárának Munkácson ekkor készült lajstroma (l. Arch. Rákóczianum I. oszt. I. köt. 38—39. l.), melyben Bercsényinek csak 1704-ik, s úgy a következő évekbeli levelei soroltatnak elő. A bujdosást megelőzött időkbűl csudálatosképen csupán csak egy, Rákóczi elfogatása előtt alig két héttel irott levele maradt fönn Bercsényinek, melyet íme, — sorrendbe többek hiányában nem iktathatván, — e helyütt közlünk.*)

Méltóságos Fejedelem!
Jó Kegyelmes Uram!

Méltóságos levelére Nagyságodnak hogy ily késün udvarlok válaszadásommal, alázatossan követem Nagyságodot; de, bizonyos dolgoknak vártam volna örömöst végét, kik in opere vannak itt bizonyos jóakarómnál. — Az hírek igen változók, kikkel nem is kívánok Nagyságodnak alkalmatlankodnom, s úgy látom, Bécsben sem tudják még: mint lesz az franczia háború? Az svécussal való háborút majd bizonyossabbnak beszéllik, és az franczia követ is, az ki békességet járt volna, az lengyel királytúl cum disgustu ment el; de el-

*) A Rákóczi-levéltárnak az I. kötet előszavában adott történetére nézve megemlítjük pótlólag itten, hogy ezen archivum, újabb adataink szerint, csak 1711-ben létezett Rákóczi lengyelországi urodalma főhelyén Viszocskán, honnan később a fejedelem parancsából, akkori szállására Danczkára szállíttatván, itt tartatott még 1714-ben is, Beniczky Gáspár gondviselése alatt.

hiszem, mind az bécsi, s mind az olasz és franczia hírekben Nagyságodnak bizonyossabbat írhatnak.

Az magyar hadak fogadásának még az híre is elveszett most; megválik egy holnap alatt. Az más héten magam is Bécsben rándúlok, — onnan is, ha mit érthetek, alázatossan udvarlok levelemmel Nagyságodnak; gondolom ugyan, hogy az Méltóságos Fejedelemasszon fel fog már Bécsben sietni, és Nagyságodnak is fogok ezen az földön udvarolhatni; ha vízen tanálna Nagyságod gyünni: brunóczi puszta házomnál udvarlanék Nagyságodnak.

Bizonyos levelek keresése iránt vettem Palatinus Uram két rendbeli leveleit; (Ung vármegyei) notarius Ráti Gergely Uram képemben alázatossan udvarol Nagyságodnak és cum plena informatione nevemmel fogja kérni Nagyságodat; ha árváim jussának succurrálhatna Nagyságod valamely levelekkel, alázatossan venném magam is, az Méltóságos Herczeget is obligálná Nagyságod nagyon.

Ezzel magamot Nagyságod gratiájában ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Brunócz, 5. Aprilis 1701.

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, sajátkezűleg írva.)

Végül megemlítjük, hogy e kötetnek bevezetéséül szándékunk volt a gr. Beresényi-család származását s nemzedékrendét adni, mely czélból számos levéltárból már évek óta feles anyagot gyűjténk egybe. Azonban egy részről épen ezen anyagok sokasága, s

más részről a jelen kötetnek az előszabott aránynál már is jóval túlterjedettsége azt eredményezé, hogy említett tanúlmányunkat külön értekezésben bocsássuk világgá, és itt csak e rövid előszóra kelljen szorítkoznunk.

Budapesten, 1875. september végén.

THALY KÁLMÁN, m. k.

1704.

1.

Tyrnaviae, 14. Aprilis Anno 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Ma reggel vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak. Farkas Sándor hírét, elhittem, már elhitte Nagyságod, s annál többet is. Vala ma nálom három katona, kik Fehérvárbúl gyüttek; rút állapot, csak készre ment oda — úgy látom—az német; igazán, mint elhagyatott juhok az pusztában, úgy maradt azon föld, most is csak bolyong széllyel erdőn, mezőn az szegén magyar, — csak széllyelment az. Igazán írom: oly conturbatus voltam ma, nem írhattam napestig Nagyságodnak, sűrűen hozták az roszszat; de íme, ezen órában meghitt embertűl mit hozának, — sub lit. A. meglátja Nagyságod. Valóságos, készítik Komáromban az Duna-költöző alkalmatosságokot. Mi lehessen oka Komárom felé való jövetelének? nem magyarázhatom másra, hanem: nem féltvén földvári passuson háta megét (nem tudom miképen?) hogy minekünk az Csalóközben való létünköt érti, vagy kinyomjon az Csalóközbül, vagy ha általmegyünk, túl szorítson, s ő megbírván ezen földet is, közelebb essék Bécshez, ha valami szükség lenne is megtérésére. Elég az: ha Nagyságod már által nem mehet az Dunán, és onnan nem nyomja, s az Komáromhoz gyün, — nem tudom, mint fogunk itten subsistálhatni? Parancsol Komárombúl az Csalóköznek, általgyühet Újvárnak; míg mi az Csalóközbúl körűlkerűlünk: iderekeszt; másképpen is, ez az had az ki itt van, hitemre, magát vigyázza, nem lehet ehhez bíznunk, nem hal ez meg itthon az szabadságért; csak nézi már is, mikint oltalmazhatja magát? Az morvaiak ellen oda van most is az had még, mi véggel járt? nem tudom; igaz ugyan, oda visszanyomúlt az morvai, — de viritim ültetik fel most ismét ököt; hitemre, az mennyi had van itt,

csak arra sem sok, nemhogy elégséges lenne oda is, ide is resistálni. Van ugyan vármegye [1]) elég Csalóközben, mert van ott 4000 ember most, s talám több is, de az is alig subsistál már; mihelt Komáromnál hallja az németet: bizony megzajdúl. Még ugyan nem ítélem, hogy Földvárra már reflexiója legyen. Eger, Eger! csak nem jó nekünk e g e r-észnünk. Azelütt Léva, most Fehérvár! Én, hitemre, nem tudom, merre szakadjak?

Lengyelországbúl jó hírekkel úgy táplálnak, az mint tetszik, s azt mívelik, az mi tetszik; nem hiszem, még az bavarus is meg ne ütközzék ezen az casuson jobban, mint az armistitiumon: mert már is igen communiter beszíllik, hogy tractál; hiszem, már majd itt lesz ideje. Én úgy hiszem, subsistálni fog Komáromnál ez az német, ha magyar és rácz hada lesz: általbocsátja, mind felszabadítja az bloquádákot Léváig, — ott semmi hadam sincs, — s engem ideszorít; ha általmegyek, idehagyom ezt az földet: kezére veszi. Ha azért van ereje Nagyságodnak, hogy általmehet az Dunán: tehet Nagyságod fordítást; ha nem mehet által Nagyságod: ez azt cselekeszi, az mit akar, mert nekem nincs 400 lovasom kihez bízhassam, és vagy 600 gyalog, lehet ezer is az gyalog széllyel.

Holnapután elküldöm az asszonyokot [2]) Gács felé. Az rabokot Csábrágban vagy inkább Munkácsban vitetné Nagyságod. Auspergh [3]) is csak bajra van Léván, parancsoljon felőle Nagyságod: hova tegyem? Az munkácsi németek Komáromban fegyvert fogtak, elég bajunkra, csak sajkáznak. Ocskai ma megyen által az Dunán Bécs felé, Óvárt is meghagytam próbálni. Írja Nagyságod: distrahálni s revocálni az németet, — ez megvan már az mi általkészülésünkkel és portáztatásommal, s ha Morva nem distrahált volna, több is lenne túl; de csak megvallom, biztatott az reménség, hogy már Nagyságod Földvár körül légyen.

A lutheranus-kergető pap írását megküldtem az vica-

---

[1]) Értsd: vármegyei had, fölkelt nemesi- és néphad.

[2]) Saját nejét, a Bécsből ekkor tájban hozzá kibocsátottat, úgy Forgách grófnét és a többi kurucz úri asszonyokat érti.

[3]) Gr. Auersperg cs. ezredes és munkácsi volt parancsnok, de ki a várral együtt Rákóczi hatalmába került.

riusnak; valóban rosz az illyen dissensio; ahhoz már nem szóllok, Nagyságod parancsolatja szerént Nagyságodra relegálom. Míg Samarjában jártam, talám van 12 lutheranus itten, Gerhard és más Gyöngyösön levők akaratjából bé akarák ide is csúsztatni az praedicatort, már alattomban az kapuban volt, az városi strázsa rá ismert, bé nem bocsáták. Rajtam az papok s az város, rajtam az Luther is; amazok: ne bocsásd Uram! Ezek penig: hiszem Gyöngyösön az az végezés, csak templomot ne foglaljanak, — szabados! Rétei pápista levén, nem bocsátá bé, míg Nagyságod parancsolatját nem látja. Az Isten azolta csükkentett bennünköt, miolta ezt mozgatták, kinek publicáló oka Pál *), mert még nem gyütt, nem volt; hitemre, kész munkája ez az németnek; ímé, látják veszedelmes üdünköt: s mégis itt akarják, ubi sola Religio floret Catholica, az szemeket szurkálni és okot adni magunk is idevesztésére. Mihelt érthetek többet bizonyossat, ismég más postán tudósitom Nagyságodot. Az Christusért Nagyságod, tudósitson gyakran. Igen akarom, Forgács Öcsém-Uramban Nagyságodnak nincs kétsége; hasznos szolgája lesz, s nagy alkalmatosságára Nagyságodnak. Énfelőlem is parancsoljon Nagyságod: úgy ne járjak, mint Károlyi, ha Nagyságod késik; elvárom azért igen óhajtva irását Nagyságodnak, de inkább maga közelitését az Dunához. Bezzeg, most de tempore volna Vácz, ha Komárom felé tért az német, és Földvárnál által nem mehet Nagyságod; megtudom harmadnapra: hogy s hol maradhatunk? Magamot azomban ajánlom Nagyságod kegyelmességében, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az arendatiók iránt Nagyságod irt az administrationak bizonyos parancsolatot; több hasznára lesz az másnak! De ha vennék, bizony jobb volna mind még az fiscalis jószágokot is pénzen elocálni; abból vagy 100,000 fo-

*) Okolicsányi Pál, a császári békebiztosok egyike, híres lutheránus ügyvéd Túrócz vármegyéből.

rint, több is gyünne bé készszen s hamar, — azzal nagy fordúlás lehetne: de az dézmálás csak ollyan lesz, mint az gereblyélés.

Nyavolyás Pekri Bátyámnak megesék; mindennemő belső értéke Ozdon volt elásva s rakva: felvette szolgájaféle,— kirűl írt Nagyságodnak, alázatossan recomendálom. Várná az generálisi pátensét is; jó szolgája lesz Nagyságodnak, bizony bátor s resolutus ember; kész általmenni az Dunán is, csak cum quibus? — Ocskai ma ment által ismég.

(Eredeti, két félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

2.

Týrnaviae, 15. Aprilis 1704.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Megvan Nagyságod parancsolatja; portáztatásim, vagy maga akaratja visszatérétette Fehérvártúl az németet, ma Komáromnál lesz, — már is igen megzendűlt itt az ország. Andrási 400 lóval ha van, az lévai már Lévát fogja siratni, azt meg nem tartom: mert Esztergamtúl fogja félteni; az hajdú mit beszél már is? megérti Nagyságod Pekri Uram levelébűl. Azért mitevő legyek, vagy lehessek? hitemre, nem tudom; resistálok, hitemre, még az Vág mellett, ha lesz kivel, s ha Nagyságod siet által az Dunán, vagy merre erre, — ha által nem lehet, — még jó lesz; ha penig nem: én nem tudom, mikínt biztathassam ezzel az tót földdel Nagyságodot, — mert ez bizony csak maga szemetén marad, mert látja: nincs hadam nálán kivűl. Holnap az asszonyokot csak elküldöm, de semmi szekerek nincs még itten; de ugyan még itt nem éri (Heister) ököt, hiszem Istenemet. Talám nem megyen Újvárnak az átkozott, de ráczot bizony küldhet és magyart, s ideszorít. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Az Christusért, Nagyságod cselekedjék valamit és tudósítson ha lehet, mitevő legyek?

Maradván Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű.)

3.

Sente, 18. Aprilis 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnapelütt vettem Farkas Sándor Uram által Nagyságod méltóságos parancsolatját; az fehérvári casust ugyan már onnan fegyveretlen gyütt katonáktúl is értettem, — van vagy 100 katona most is köztünk, szivárkodnak naponként is ugyan az Dunántúl valók által. Eszterház Dániel, nyavolyás, szivessen viselte magát: de csak Török István és Fekete István kapitányok hamissága rontotta az dolgot. Meszlini istentelenségének megadta az árát: mert fogva vitték Bécsben; az népet kivágták kifosztották mindenbül.

Az német Komáromnál van, még tegnapelütt csak 600 gyalog és álgyúval költözött vala által, és 300 lovas, kit ismég az lovassát visszaköltözni mondták; hanem tegnap mi lett? még hírem nincs felőle. Az nyereséget felküldte Bécs felé. Mit fog cselekedni? nem tudhatom. Az mi hadunk bent van még Csalóközben, meg is hattam: kordélyban*) ki ne gyűjön; én penig ma szállok Diószegre az Kis-Duna mellé, már kiérkezvén az hadak Morvából; ott 13,000 ember verte vala öszve magát: 3000 lovas és 4000 gyalogot bocsáttam vala rajtok,—azok mind széllyelszaladtak, bé nem várták, az táborhelyeken voltak, öszveégettek egynehány falut; ott alkalmas rémitést tettek, ugyancsak üdű kell, míg ismég öszveveri magát.

Nekem már bent Csalóközben és ideki lesz 8000 emberem, azonkívül Morva szélin az 4000 gyalog-parasztság mellett vagy 500 lovasom. Ordódit lehetetlen volt Szakolczárúl kihoznom eddig, most Vinkler fogja felváltani őköt, — hanem az több hadak elgyüttek, mind Szombat körül háltak; ma Diószeghez szállunk. Ide az asszonyokot késértém, ezennel mennek Istennek hírivel Selmeczre, mivel betegessek, Forgácsné Asszonyom kiváltképpen. — Abban van legnagyobb bajom, hogy az katona és hajdú halálban mehetne hazafelé,

*) Régies kifejezés, annyi mint: bizonytalanra, saját veszedelmére, koczkáztatására.

átkozódik az átkozott: illyenadta országát nem őrzi! Nincs penig az egy Rétei ezerinél több gyalogom oda való, és Andrási ezereféle. Az katonaságot mindenekfelett kellene öszveűzni; az Istenért, minden vármegye rendeljen ármányosokot, *) ne gyalázzuk meg illyen kevés néppel magunkot! Én ugyan, hitemre, míg lehet, el nem megyek innen. Pekri Bátyám ugyancsak emberül viseli magát, mert szeginy még, — Károli is jó volt, míg nem praedált; az hajamszála áll fel, miket hallok most ellene! Sopronyon kért 50,000 frt sarczot, és minden fegyver és munitiójokot; az tette őköt labanczczá. Kőszegen 8000 frtot vont, s más istentelen húzásnak nem volt száma; az asszony, gyermek, s minden átkozza Kár-tévő Sándort**) az Dunántúl; az mely katonák gyűnek: ölni, nyúzni készűlnek ellene. Istenem, szánd meg nemzetünköt!

Már megfelesedvén lovasom, azon leszek: általszállassak az Dunán valamellyet, hacsak bé nem költözik Komáromban; ha béköltözik: nem lehet az Csalóközt megtartanunk Ha általgyün Újvár felül az Dunán: nem tudom, ha nem rekesztem-é az Vágon innen magamot? mert ha általmegyek — oda lesz ez az föld, s nem is fogom oly hertelen conjungálhatnom magamot az csalóköziekkel. In tali casu Nagyságodnak Vácz felé kellene gyűni, az földvári passuson penig csak által kellene vagy 4000 embernek menni: egészszen redintegráltatnék az dolog, mert készszen várja az földnépe, s óhajtja; ha penig maga is általmehetne Nagyságod, annál jobb volna, mert úgy — elhiszem — revocáltatnék az német, s én is hátába mehetnék innen. — Az nagy Istenért is kérem Nagyságodot, puskaporrúl provideáljon igen sietve Nagyságod, mert nincs sohult itt 5 mázsa porom; micsoda ennyi hadhoz!

*) Így; tulajdonképen ármásokat, fegyvereseket, az elszéledt és honn lappangó katonák és hajdúk összeszedésére s zászlóik alá a táborokba űzésére. Ezen vármegyei ármások általában ármányosoknak neveztettek, a szó magyarosabb hangzásáért.

**) Népcsinálta jellemző szójáték, a féktelen hadainak szabad zsákmánylást engedő s maga részéről is keményen zsaroló Károlyi Sándor nevéből, kinek ellenében viszont ugyan e Dunán túli nép, a hadakat szoros fegyelemben tartó és a szegénységet melegen pártfogoló Bottyán tábornokot 1705-ben Jótévő János-nak nevezé el. (L Bottyán élete, 101 l.)

Még Muránban van valami kevés, meghattam, hozzák le, Nagyságod oda is mást rendeljen; itt sohult sem csinálhatunk.

Megvallom, nagy keserűségemre van, hogy nem tudhatom: miben legyenek túl is, Nagyságodnál is az dolgok? azolta meddig mehetett? S tudva: vagy Váczhoz kellene gyünni Nagyságodnak, vagy igyenessen által, az ki még jobb volna. Forgács Uramnak ha lehet, Nagyságod, igen jó lenne az Dunántúl, neve nagy ott.*) Hacsak szivessen nem operálunk, Nagyságos Uram, hitemre, elnyomatunk, — hiszem 50,000 ember híre van Nagyságodnak! Az pesti harczot nem érthetem, mert az német, hacsak minket oda nem nyom, oda nem megy; az penig bizonyos: én 2000 emberrel nem megyek el innen, ha elnyomnak, — mind idemarad ez, már az grationalis széltiben foly köztök. Elég biztató s rémitő patenst bocsáttam én is; minden mesterséget elkövetek, csak Istenben bizván, siessünk az munkával. Ihon, az bavarusnak nincs hire; S.**) mit csinál? Így van az mi dolgunk! Csak huszitnak az erdőnek; az jágerkürtnek az hangja az mennyit segit az kopóhajtáshoz, — csak annyi ez! Isten fordítsa jobbra, s már nagyon fenn volt reménségünket ne tapodja láb alá; bízom is Istenem kegyelmében, — magamot penig ajánlom Nagyságod kegyelmességében, és maradok Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy ívre in folio, sajátkezűleg írva.)

4.

Týrnaviae, 19. Aprilis 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Ma hajnaban vettem az Nagyságod méltóságos levelét. Te Deum Laudamus in secula! Igen jól esett ***), jobb, mint-

*) Forgách ugyanis azelőtt, a császáriaknál, a kanizsai és győri végek tábornoka volt.

**) Egy nagy S forma titkos jegy, mely, mint a többszörös előfordulás alkalmából értelmileg következtethető, a franczia t jelenti. Egyik 1705-iki levélben e z e n jelentés oly világos, hogy semmi kétség nem marad fönn.

***) Czélzás Eger capitulatiójára, melyet a fejedelem ekkor hajtott végre gr Zinzendorff ottani császári parancsnokkal.

sem solválni az obsidiót; talám még az rácz homagiumjával több ráczot is nyerhetünk, — bár táborban menne ha csak 100, ha csak 50 is Nagyságoddal. De, bezzeg, most két annyi kárt vallottunk Földvárral: mert annak is az az oka, hogy az Dunántúl való hireket nem tudja Nagyságod. Nekem valóban vannak hiremmé: mert egész ereivel már hát megül erre f ordúlt, kit már két posta által adtam értésére Nagyságodnak; az kit breviter így repetálok: Az Dunán túl való föld egészszen oda van, Eszterház Dániel, Cziráki s a többi az némettel vannak, Fehérvárt felverte, s úgy mindent mindenütt. Széllyel az erdőkön lézzeng még csoportonkint az kurucz, sirja s várja segétségét. Az német minden ereivel Komárom hoz szállott, 1200 gyalog bé az városra, az lovas az Duna mellett Szőgyénnél (igy); hirelli mindenfelé útját: túl is Újvár felé, az Csalóközre is, Gútára is. Ma jöve két felül is s mind igen bizonyos hirem, hogy Pálfi János Uram is odaérkezett, ki 7000, ki 3000 horvátnak mondja, — de ugyan van magyar is már véle, noha nem igen sok. Immár ítélje el Nagyságod: micsuda baj ollyan nagy circulatióra vigyáznom! Én, igenis, el nem megyek, míg nem űznek; hitemre, meg nem bódúlok, mint Károli: de, hogy tilalmazhassam útját? nem tudom, mert Komáromtúl az merre szereti, mehet; három tábort nem üthetek, s mégis meg kell verni; hadam semmi, csak az ittvaló, halálban mehetne haza az többi. Azért, hogy tudhassa Nagyságod, az Csalóközt még nem hattam, az gyalogságot az passusokra szállitottam, úgy, hogy közel van külső hadunk, az belső beljebb, az ki úgy sem gyünne ki, mert az sajkásokkal úntalan puskázni kell; az lovassával Pekri Uram Komárom elein van, portáz, harczol, az mint az acclusábúl *) meglátja Nagyságod. Csak igen jól viseli magát Ocskaival, hijában, — józan ember, bort nem iszik, talpon van; mert, hitemre, az kis-martoni bor vesztette az ott (túl a Dunán) való

*) E melléklet hiányzik; általában egyszer mindenkorra megjegyezzük itt, hogy Bercsényi ezen leveleinek gyakran igen nagyszámú csatolványai közűl csak olykor találunk ma már elvétve egyet-egyet: mert Rákóczi titkos-levéltárának rendezésekor a mellékletek vagy elkülöníttettek a kevésbbé titkos, nagy archivumba, — vagy megsemmisíttettek.

országot!—Magam az lovas hadakot mind elhoztam Morvából, csak 5 sereget hattam ottan, és az parasztságot felbiztattam, tót pátenst adtam, magoknak választottak tolvaj-kapitánt [1]), 12,000 emberre feleltek, ők megtanítják Morvát: miért égette el Miavát! Már is vadnak csuportban többen 6000-nél,— de az, mint az kovasz, az maga szemetit nem hagyja. Magam penig az lovas haddal szállok most Diószegre, mindenfelül vigyázok; az sentei hídon van 500 hajdúm, az leopoldiakkal armistitiumot csinálván, úgy, hogy nem excurrálnak. Kurvanyjok! penig hogy ittkinn van az menyemasszony! [2]) Hogy Gúta felé gyalogom lehessen: Szombat, Bazin, s a többi 1000 gyalogot adnak most, lesz vagy 4000 emberem 10,000 hírrel, az Csalóközön kivül, az hol 5000,—24,000 hír; a mellett rendeltem Újvár eleire — ma öszveveri magát, — egynehány zászlót, circiter 1000, lesz egynehány ezer híre. Már csak várom, quid facto opus? Vagy kinyom az Csalóközrül, vagy iderekeszt; ha kinyom az Csalóközrül, (mert ahhoz készültem, mivel az hír addig hír, míg hírlelik, de ott nem subsistálok) úgy bizony elállom az útját, valamint lehet, az Kis-Duna környékén; ha ideszorít: Újvárnál általmenvén, ha reáérek: elállom innen az Vágot; hitemre, itt halok meg — ha lesz kivel!

Ezekre nézve írtam kétszer, írom most harmadszor is Nagyságodnak, az Christus nevéért könyörgök: ne hagyjon csak az fatumra mindent Nagyságod, — hanem maga is siessen az segétségre! Ha már Nagyságod az Eger-észést elvégezte: ne Szeg-eljen, sem Szeged-eljen Nagyságod; [3]) mert, hitemre, elvész ez az ország, s én is. Most Nagyságod hírivel tartom bennek az lelket; mi megrezzent ország ez! Nekem nincs 1000 ember fölső hadam: magából [4]) vertem nyelvemmel tábort; ha meghallja Földvár, oda van. Nagyságod ismét vár (Szeged) alatt múlatja magát; Isten úgy segéljen, attúl

---

[1]) Tolvaj-kapitány, ad normam: harambasa; annyi, mint nem rendes, fizetett, hanem szabad zsákmányból élődő, gyülevéz hadak, pór hadak kapitánya.

[2]) Gr. Forgách Simonné.

[3]) Szójátékos czélzások Egerre, a Szolnok melletti Puszta-Szegre, és Szegedre, melyek táján ekkor Rákóczi táborozik vala.

[4]) T. i. azon Alsó-Vág vidéki országrészből.

félek: magok adnak magamot kézben; mi sok itt az hamis ember, — eb tudja mellyik? Nagyságod ráczokkal kedvezni akar az hadnak, nekem miért nem? Ha Pálfival van had: általcsap Újvár felül az könnyü had, ollyan confusióban hoz bennünköt, nem tudok mit tenni, idehagy az lévai s az fölföldi, s magam vivam in gratia Comitatuum horum. Ezeknek az farkacsavarló, okos, académiával *) bagzott lélek kurafiaknak csak úgy hihetni, az mint az üdü hozza; tudniillik, ha megtarthatja magát s reménségét, halál s harcz nélkül való berzenkedéssel: kész reá, de külömben nem Magyarország, — de a mennyei szabadságért sem hal ez meg, az generosus lilek kurafi! Én ugyan kész vagyok meg is halnom itt, csak használjak hazámnak. De ha Nagyságodnál, mint gyakran, most is meg nem vető volna voxom: én azt javallanám s arra kérném Nagyságodot, hogy Nagyságod már elvesztvén az földvári passust, azon által nem mehetvén, és semmi operatiót nem tehetvén túl: hagyjon békét Nagyságod az rácznak, hagyjon békét Szegednek, — megfizet Pap Istók is az rácznak, az pusztai »eb-az-anyjok«-kal! Nagyságod igyenessen fordúljon Vácznak, onnan fel Damásd alatt Újvár eleinek, — csak az híre is megtartóztatja, az Dunán által nem megy német uram; s ha megy is, s iderekeszt engem, Nagyságod felszabadít. E mellett ez az jó következik belőle: summo már periculosum, s nem is potem másutt általmenni Nagyságod az Dunán, és ott Nagyságodnak késése elveszti ezt az országot is, cum Bányis et omnis; mert én 2000 emberrel által nem megyek az Vágon, ha üznek, békivel is, — de ha Nagyságod erre gyün, bár csak az vármegyékkel, megerősödik itt Nagyságod corpusa ezzel, és ebbül következik: 1-mo. Az ellenség túl marad pro certo. 2-do. Az Morva bizony mienk lesz. 3-tio. Pozsont megvehetjük, kit túl nem segéthet. És így immediate indisputabilis passusunk túl az Dunán, Budának vize s a többinek elvész magában, az bécsi új sánczban **) kell szállani az németnek. Az rácznak most Haizter nyakán van a feje; legyen ez így meg: hitemre, horvát uram sem vár az

*) A nagy-szombati jezsuita-académiát érti.

**) Az úgynevezett »liniák,« melyek ekkor, 1704. tavaszán, a kuruczok becsapásai elleni védelem czéljából építtettek.

magyar krnára, — de rácz uram sem gospodál; mert ezek akkor mozognak, mikor az német billegeti.

Ha Nagyságod ezt nem cselekeszi: vagy búcsúzom alázatossan Nagyságodtúl, vagy üdvözlöm, — mert bizony vagy elveszek, vagy elüznek. Mert Földvár elveszése, propter passum, és Nagyságod sem ide, sem az Dunántúl nem menése, hanem az rácz ellen: hitemre, jobban megvér engem, mintsem az ellenség; mert oda lesz reménsége, oda szíve, oda hiti az ebhitűknek, — álljon azért ez Nagyságod gratiájában. A hadaknak ha jó peroratióval Forgács Uram,—az ki tud ahhoz, — eleikben adja, hitemre, kész lesz elgyünni. Gyalogon nem kell búsúlni, lesz itt elég ide, de nem máshova. Ha csak múlat, vagy elmúlatja ezt Nagyságod: tudománt teszek,—nem magamot féltve, de hazámot.

Eppen most, ezen órában érkezék Székely, Szirmai Uram túl, Székely András, az diákja, kit passussal bocsátott az Udvar pénzért: mert már az köntesét is eladta, koldólva él; de nem tud semmit mondani ollyast, hanem, hogy segétségnek nincs híre, hanem most horvát, rácz és pára (így.) Az franczia Olaszországban megverte az hadat, mikint? nem tudja, de Andrássi Pál ezere mind elveszett, — nyilván azt érti ez kis inclusa sub N. B. Azt is ma hozák: az bavarust Prágára várják már, nem Bécsre, de még meg nem indúlt. Az Ura (Szirmay) mely holtszegény, reménlette: küld valaki, ha csak adósság lerovásában is Okolicsány Pál által neki, — de semmit sem, kiért éhel hal. Ha hollandus (Hamel-Bruyninx) vagy Jeszenszki által conditiókban tettük volna, csak pro praeliminaribus is kibocsátták volna,*) de már most igen büszkék, még csak nem is szóllanak úgy az békességrül, az mint illik, s már örülnek, hogy nem acceptáltuk az armistitiumot és tractalis mediatióját az hollandusnak. Az achatolicusoknak micsoda panaszszok több van ellenünk, mintsem az német ellen, s még más secretum is van — úgy mond, — de nem írja. Ennél sem írva, sem szólva nincs több, hanem hogy ha rabok vadnak, szabadítsuk (Szirmayt). Ahun Auspergh, vel est ex suspicione captus, vel innocenter; ha innocenter: quia ex

*) B. Szirmay István nádori ítélómestert, ki még Rákóczival egyidejűleg fogatván el, azóta folyvást Bécsben raboskodik vala.

suspicione, Szirmai is úgy; ha bene: quia accusatus Szirmai, Auspergh is úgy; azért szabadítsák egymást, sőt meg is toldhatnók. Pál, Pál, sok roszat hozott az az Pál;*) hitemre, még *Károlit is, az egész* (Dunán túli) *földet és kálvinistaságot ö bolondította fel.***) Ausperget társával küldtem Muránban, mert Léván féltettem: csak érte is odacsap valamely ráczczal valaki, felesége siralmira. — Azomban volna még mirül írnom sokrúl: de lehetetlen, nincs üdőm, megyek is ezennel Diószeg felé, rettenetes bajom van most köztök; hanem Istenért kérem Nagyságodot, — consoláljon Nagyságod vagy maga, vagy absolváljon. Ezzel magamot kegyelmességében Nagyságodnak ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Tÿrnaviae, 19. Aprilis

1704. alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, három félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

5.

Puncta

Quae pro bono publico, Patriaeque emolumento, ac conservatione miserae Plebis in Vicinio Pagorum et Locorum Fortalitio Leopoldopoliensi adjacentium, tam ex Parte Celsissimi Principis 2-di Francisci Rákóczy, Ducis Munkácsiensis et Makoviczíensis, Comitis de Saáros, necnon Arcium Saáros-Patak Tokay, Szerencs, Regécz, Ónod, Lednicze, Somlyó etc. Haereditarÿ Domini, quam attacti Fortalitÿ et ibidem existentium,

*) Okolicsányi értetik.

**) A dőlt betűkkel szedett sorok az eredetiben, úgy itt, mint alább a következő levelekben is mindig, nyomdai jegyekkel vissza nem adható s csupán csak Rákóczi és Bercsényi által ismert titkos jelekkel írvák, melyek fölfejtetlenül maradván s kulcsuk is ismeretlen lévén, fölöldásuk, illetőleg a kulcs kitalálása, csak hosszas combinatiók és szerencsés véletlen segélyével sikerült elvégre, a jelen gyűjtemény közlőjének. A titkos jegyek könyomati hasonmását, a földerített kulcscsal együtt, a jelen kötet végén adjuk. L. egyébiránt e chiffrekre nézve a jelen gyűjtemény I-ső osztálya második kötetének 166-ik lapján tett jegyzetünket, és v. ö.

Incolarumque Regni, per modum Armistitÿ, tum circa araturam, inseminationem, pecorumque omnis generis pascuationem intra Limites oculate per Commissarios abutrinque exmittendos, demonstrandos et metandos, utrinque libere et secure et imperturbate instituendas, stricte, bonaque Fide Christiana ac sancte observanda, perque me infrascriptum, memorati Celsissimi Principis ac totius Militiae cum Deo pro Patria et Libertate militantis Supremum Generalem, necnon Illustrissimum Dominum Liberum Baronem a Svarczenau, dicti Fortalitÿ Leopoldopoliensi Commendantem, subsbribenda.

Et primo quidem. Divisio talium Metarum praesentibus Incolis Pagorum Veresvár, Beregszegh ac alÿs circa Fortalitium praefatum Leopoldopoliensem agros et prata habentibus, qui etiam in dictis Pagis pacifice unacum suis omnibus rebus et bonis manebunt, nec hos attactos Pagos deserent, nec se alio transferent; ita tamen, ut ijdem nullis in Fortalitium, victualium, culinariorum, aliorumque necessariorum adigantur oneribus.

Secundo. Nulla hostilitas tam ex una, quam ex altera Parte intra attactos oculate demonstrandos Limites exerceatur, nec attentetur; sed cuilibet manutentio et liber usus demonstrandorum metandorumque intra attactos Limites fiat. Et si forte unius aut alterius Partis pecora et equi tales Limites transcenderent: liberum erit Parti utrique talia et tales rehabere, et ad Limites suos citra offensam impellere. Sine ratione autem nulli Partium tales Limites transcendere licebit, — alioquin pro inimico habendus erit; prout et liberum erit pro parte Fortalitÿ in et extra Oppidulum intra eosdem Limites demonstrantes, et metales hortos fodere, agros et prata inseminare et excolere.

Tertio. Excursiones, Invasiones, Hostilitates. Conflictus cessabunt, et nec impedientur per memoratorum Dominorum Militiam et ijsdem adhaerentium Regnicolarum.

Quarto. Sit Terminus Armistitÿ hujus praementionati a dje hodierna, ad ultimum usque futuri Mensis Maÿ praefixus, hac tamen cum Conditione, ut ante finem hujus Termini una Septimana prius, ex una alterave Parte scriptotenus fiat resignatio.

In quorum praescriptorum majorem fidem, haecce Puncta, authentici subscripta, Sigilloque usuati corroborata, superius recensito Domino Commendanti memorati Praesidÿ Leopoldopoliensis, uberiori pro Cautela extradanda censui.

Datum Diószegh, Dje .... Aprilis Anno 1704.

C. N. Bercsényÿ m. p.

L. S.

(Egykorú másolat, egy íven; ennek külsején, a mellékelés jeléül CC. betűkkel jelölve. Maga a levél, a melyhez e másolat eredetileg csatolva volt, ma már nincs meg. A mi pedig a datumot illeti: noha e nap a másolaton kitöltetlenül maradt: némi biztossággal tehetjük azt april 20-ika tájára. Bercsényi ugyanis e hó 19-kén érkezett Diószegre táborába, s az azutáni napokban, nevezetesen april 26-kán már Sentén találjuk őt; a közbeeső napokban kelle tehát a jelen fegyverszüneti szerződésnek köttetnie.)

6.

Sente, 26. Aprilis 1704.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Ezen órában veszem Nagyságod méltóságos levelét Üllyűrűl,*) az accludált Dunántúl való hírekkel; tegnap is veszem Nagyságod másik levelét, az kiben okait Rácz-Kevi felé való indúlatjának méltóztatik megírnÿa Nagyságod; adja az irgalmas Isten, már túl érhesse írásom Nagyságodot az Dunán!

Tegnap érkeztem ide, az hadakot az Csalóköztül fogva eddig szállítottam, minden falut meghántam néppel (mert mezőben mustrálnom magamot nem akartam) bocsátottam túl is két ezerbeli hadat, kivel már holmi hullongó conjungálta magát; azok ott portázván, kívántam volna bizonyossat írnom az ellenségrül Nagyságodnak, azért tartóztattam az postát: de valamennyi felül írnak felőle, annyi hírem van; ki azt hozza: Újvárhoz szállott, az akasztófához; ki: Naszvadnál sánczban szállott, az tekerületben, s onnan portáz ki, kit bizonyossabbnak tartok; ki, hogy Komáromnál visszament az gyalogja; ki, hogy 200 németet vitt bé Újvárban, s az lovassa is megtért; ki, hogy az Vág-Dunán hidat vetett Komáromnál,

*) Üllő, Pest alatt.

és az Duna mellett van az gyalogja, s bécsap Csalóközre. Az való, hogy az magyarja kicsapdoz, sőt német is volt 3 compagnia Suránnál. Naszvadot, Keszit, Tardoskedjit felégette, de csak az újvári labancz,—de az igenis, igaz, hogy még innen van egészszen. Egész és valóságos informatióm lehetett penig komáromi uraméktúl; két böcsülletes embert, az kiknek azelütt is tapasztaltam velem s velünk való jó értelmit, fogtak el Géczi Gábor portási, s ugyan ipa Géczi Gábornak, Baranyai Uram, másik Lábodi Ádám, — jól esmeri Forgács Uram mind az kettőt. Azoktúl vettem hütök szerínt illyen informatiót:

Mikor általköltöztek az Dunán, Haister Pálfi János Urammal együtt gyüttek által, — s ugyan Lábodi csinálta meg az marsruttát is Újvárig, — vötték eszekben: volt szándékjok Újvártúl Nyitrának, onnan Sentére, az híd kedvéért, Sentérül Galgóczra, onnan Szombatban, s szükség (-képpen) consequenter fel az városokon Pozsony felé. Volt ugyan nagy híre az én hadamnak, el tova 30,000, de azt mondta Haizter: hacsak nem 100,000, — szégyen volna meg is ütközni, mert nem vagyunk capabilisek harczot állani; de az több tisztek máskínt beszéltek, sőt Pálfi János is ellenzette, s vissza is van Haisterrel. Az horvátság mind elment, hanem Draskovics Jánossal van 300-ig való egyel-begyel.*) Nádasdi van az magyarokkal és Szarka Zsigmond, az ki Muraközt megvette vala, az is 500 lóval, és rácz ha van száz mellette; hanem Eszterház Antalt várták volna még magokhoz másfélezered magával, az Dunántúl való végbeliekkel: de meg nem érkezett, s nem is hallom azolta hírit. Akkor, úgymint hétfün, midön költöztek, nem vala még hírek az püspöki actusrúl, hanem csak az vasárnapi első dologrúl, hogy az sánczbúl az mieinket kiverték, s mondotta Pálfi uram elüttök, hogy ihon írja Viarsz:**) elszaladt az kurucz, s pökött bennünköt. De ez, elhiszem, megkeverte ököt, midön megtudták, mint járt Viarsz; még Latur az ő Vice-Colonellusa mellett 4 kapitán esett el, s most is szedik az flintát s mást az vizbül. Confirmálta-

*) Így; elegy-belegy.

**) Viard, cs. ezredes, s nemsokára tábornok.

100.673

tik az, hogy 400 veszett el, s több is az városiakkal, mellyeket s az tiszteket az 334 közé nem számláltak. Azon német azólta az pozsoni szigetben hever. Nagyságod táborárúl értekezvén,*) mondotta akkor költözésekkor Pálfi Uram: De nem együtt ide az Fejedelem, hiszem tegnap olvastam, — úgy mond, — az budai Generális levelit, azt írja Haisternek: nincs semmi hada, hanem Eger alatt van 6000 embere, még azt sem tudta megvenni, maga penig Miskolczra ment. Hirelték azt is, hogy az brandenburgus annyi segétséget ad: az maga hadát béhozhatja az császár, és az bavarussal már is tractában légyenek, noha azt sem tagadták, hogy az franczia conjungálta nagy erővel magát az bavarussal, kire nézve magok is csudálták micsoda jele volna az az tractának? Ex his circumstantys elitilem, hogy az német csakugyan, — az mint előre is általláttam vala, — hogy az Csalóközbül akar kicsalni, s megint ezen circulatiót, ha resistentiát nem tanál, elkövetni, annyival is inkább, hogy Mindszenti Farkast várja másfélezer ráczczal magához, szabad praedára, az ki — elhiszem — nem ér rá már, Nagyságodnak tüzeit Budárúl látván, s elhiszem, arra is várakozik az német.

Ezeket az komáromiak relatiojábúl irom. Már óránként várom az Ebeczki István portázásának híritt: mert az éppen Komárom és Esztergam felül került nekik, jó és bizonyos nyelv kedvéért. Tartván én ugyanis stratagemmájátúl, hogy hátúl Csalóköz felül ne fordúljon hertelen: nem praecipitálhattam az hadakot eleiben szállitanom, mert ha én általmegyek az Vágon, bizony, — úgy hiszem — az Garamon is. Hanem így rendeltem, hogy megerősétetten van közel 2000 gyalogom, jó is, rossz is, az híd körül itten; az csalóközi passusok őrzését helybenhattam, és Pekri Uramot az Ocskai hadával oda az rév mellett Födémesre az magam helyére szállitottam, hogy succurrálhasson Csalóköznek is, mert így, biztatva, tartom az hadat. Várom Ebeczkit, s ha mégis túl farkal német uram: még bocsátok egy ezer lovast által, magam penig itt maradok Sentén oly formában az gyalog- és valamely lovassal hogy, ha az német ugyan csak n yomúl: Nyitráig ell ocsátom

*) Régies értelemben, annyi mint t u d a k o z v á n.

az túlsó hadnak meg van hagyva, hogy in tali casu erre tartson elütte lassankint, — addig az Pekri lovas hada is készszen lesz, az gyalogot általviszi az erdőkön: valamit ad Isten, megütöm két felül. Magam maradok az gyalog mellett, mert már Károli megrezzentette őköt, azt tartják: mindenkor már csak odahagyja az lovas.*) Ha penig Csalóköznek megyen: ismét innen succurálhatok; mert ha az Vág-Dunán hídja lesz az németnek, s bészáll Komáromhoz: akár innen, s akár túl, — lehetetlen útját egy corpussal impediálnom; így, ha innen marad Csalóközön az vígyázó had az orra elütt: míg felnyomúl, ráérek az gyaloggal is, ha túl ugyan csak nyomúl Nyitra felé, az mint írám.

Az való, Nagyságos Uram, már is mind az had- s mind az országban oly confusió vala,—alig tudtam vérszemre kapatni; Nagyságod méltóságos levelét olvastam, az hol és mennyiben illett, azzal consoláltam igen, esküdtem, hogy az Duna mellett van már Nagyságod, noha úgy hiszi ma is minden, hogy Vácznál; mert Nagyságodnak Szeged felé menő híre desperatióban hozott volna ezzel az földdel. Így már megtartózkodván hertelen útjától az német, elhiszem, lesz híre már: Nagyságod nem Miskolczon van, nem siet le messze. Az Vágon túl való föld, még az parasztja is, bottal készült az németre; meghattam: minden falun kívül sok tüzeket rakjanak s benn is az utczákon; az német meglátta: mind hadnak vélte, még az magyarja sem mert kiportázni.

Az mi hadunk Komjáti, Mocsonok s Ürméntt van, onnand portáznak, egymást értve. Megmutatja az mai nap, mit fog csinálni? mert lesz már híre Nagyságodrúl; ha ugyanis megtudja Nagyságod jövetelit: nem praecipitálja az dolgot, s nem hiszem, hogy fel ne nyomúljon, ha Nagyságodot híd- és költözésben fárodni megtudja; külömben, míg Nagyságod csak ott jár, nem gondol véle, biznya fog ahhoz, hogy bizonyossan az ráczra megyen Nagyságod. Vigyázva elkövetne, ha mit lehetne,—de már, Istennek hála, bátorodik az idevaló hadam is; mi, Nagyságos Uram! már száz—kétszázonkint fogyott, de

*) T. i. a gyalogot, mint Kis-Martonnál, Feketevárosnál, Károlyi alatt.

meginten vérszemet kap az hírrel, és az németnek nem progressusával.

Gróff Pekri Lőrincz Bátyám-Uram alázatossan vette Nagyságod kegyelmességét az decretum iránt; megvallom, Nagyságos Uram, azt kérdé: hát már ő csak ollyan lesz, mint Orosz Pál s a többi? Én ugyan lecsendesítettem elméit. Mi, Nagyságos Uram! ez, hitemre, derék ember, nemcsak disponál: hanem keresve keresi az occasiót; hitemre, vitiz ember,— nem kell úgy errűl gondolkozni; az hadak, Nagyságos Uram, halálban szeretik, átaljában mindenek azt mondják: csak látjuk, többet tud ez s jobban is rendel mindent Károlinál! Meghigyje Nagyságod, jó magyar is ahhoz, igen megkeseréttetnék, ha valaki más Erdélyben praeponáltatnék neki. Isten ne adja, Károlinak most odamennyi! Én üdvözölendő lelkemre írom Nagyságodnak, (noha szegény, maga készségéből való írása nevetséget hozott Nagyságodnak, s talám még ezen én mellette való írásom is,) nagy reflexióval legyen Nagyságod ezen úri emberre; ám pirúljak, ha hazudok! Ösmeri Öcsém Forgács Uram; Bán Uram*) helyett is commendérozott egy campaniában. Az mi ő, az legyen, — én penig maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti egy és egy negyedíven, negyedrét alakban s. k. írva.)

7.

Sente, 27. Aprilis 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Már ezelűtt való alázatos levelemben megírtam vala Nagyságodnak, hogy az német minden ereivel általjövén az Dunán, Újvár felé nyomúlt; kire való nézve iparkodtam az mint lehetett, és iminnen s amonnan öszveszedvén az hadat, úgy tétettem, mintha az síkra várnám, s rajtamennék, —

*) Alkalmasínt az 1703-ban elhúnyt bán: gr. Batthyány Ádám, és nem utóda gr. Pálffy János értetik.

kire nézve nem erre, hanem túl az Dunán *), Udvard felé csapta vala magát, azt beszélvén az magyarok, hogy az Garam mellé csapnak, az lovassa csak; az gyalogja elmaradt vala. Udvardrúl csak kapta magát tegnap, elütte való nap is mind égetett, valahol puszta falut tanált: de tegnap bément ismét az Vág-Duna mellé Komáromhoz, az hol sürgetvén az hidat, úgy is hozták tegnap késün: általköltözött, hanem délben vala egy meghitt Komárom vármegyei emberem bent, az ki illyen hirekrül értetett, hogy kijövén délben tegnap: még által nem ment vala az német az Dunán, Komáromban, de igen-igen siettette az hidat, kit nehezen készéthettek, mert nem vala hozzá eszközök. Onnan Komáromtúl merre megyen? nem érthette semmiképpen; ha ugyan Csalóköznek megyen-é, avagy penig az győri pusztára? hanem, hogy igen hordatja az győri pusztárúl Szőnyre az provisiót, az ki ott van, az hol volt az Dunán túl. Magyarázható abbúl, hogy bizonynyal általmegyen az Dunán Győr felé; mehet onnan egyenessen Győrnek s Óvárnak, mehet az Rábaköznek, rabolva fel Sopronyig, mehet Budának, eleiben Nagyságodnak; s ha ugyan az ollyan persio (így) bíztatja, hogy még az Nagyságod ereinek s költözésének eleit veheti (mert nagy már az híre Nagyságodnak nálok is communiter) ugyan az üzi meg őköt, és ha János pap szavának bé kell telni: talám ugyanis most lesz idején; valamint lesz, — megmutatja két nap. Én azalatt 2000 gyalogot jót, s lovast is vagy ezeret béküldtem Pekri Bátyámmal az Csalóközre, hadd higyje, hogy sokan vagyunk: mert itt is van, ott is van, imitt is van, amott is van; inkább siet másfelé. Nekem is talám lesz üdőm és oly szerencsém, hogy reábeszélhetem az katonaságot, jó portát küldök által, s ha Nagyságodnak már túl-létit bizonyossan megértem: egy kis corpuskát is szalasztok által, parare viam Domini.

Az én Istenem áldja meg Nagyságodot, hogy Szegedet mégis elhatta Nagyságod, — mert én is elhattam volna ezt az földet; mutatta már példája: csak harmadnapja, hogy vala az zendülés, nemcsak itt, Léva táján is, kire nézve csak szökött; az Vágon jó istrázsát tartottam: de hárman is belé-

*) Az érsek-újvári, vagy más néven vereknyei Duna értetik, mely akkoriban a hajózott ág vala.

holtak az vizben az úsztatás miatt; az túlsó innen odaszökött, az idevaló onnan ideszökött, úgy, hogy egy-egy ezerben meglátván, irtóztam: mennyi hija! Az földnépit nem insurgáltathattam semmiképpen, csak habzott már az ebhitő. Az morvaiaknak is van nem kevés gyülekezetjeknek hírek, de csak Holecz körül. — Már minden dolog Nagyságod parancsolatjától függ, és általmenetelitűl, kirűl kivánnám minélelűbb vennem örvendetes híreket, magam penig érteném örömöst Nagyságod parancsolatját: ha Morvának-é? által-é menjek az hadakkal az Dunán? Most ugyan igen-igen meghajtódtak az lovak, csak szükséges lenne az nyúgodalom, hacsak két hétig is. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, in quarto. Sajátkezű.)

8.

Nagy-Ödémes, 28. Aprilis 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Alázatossan vettem Nagyságodnak méltóságos levelét ma, kit Taxonyrúl irt Nagyságod. Van eddig tudtára — elhiszem — Nagyságodnak: nemcsak 600 rácz, de az német is már egyet fordúlt Újvár elein, Udvardot, Keszit, Naszvadot, s többit öszveégetett, éppen Verebély felé járt az nyargalója, — mind elszaladt az nép; számtalan marhát hajtott, mert az még körűlkerűlte kevís hadunk, lovassa szélt fogott. Most már beköltözvén tegnap Csalóköz felűl Komáromban, éppen most hozák hírit: már az Csáztán ma költözött hídon által, mely Csalóköznek sáros, vizes passusa. Ma ment oda Pekri Uram 1000 lóval s 500 gyaloggal; ha meg nem előzhette: vége van az csalóközi historiának. Holmi vármegye (hada) van még az passusokon, de azokot — úgy hiszem — az minapi püspöki hajós-németek megriasztják holnap: mert ma lövének Komáromban hármot, Győrött is, Pozsonban is nyomban, az nyilván jele az indúlásnak mindenfelűl. Van még itt velem

vagy 700 lovas, és gyalog is valamely az magyari réven: de mint succurálhatok, s kinek? Isten tudja. Nem lehet megtartani Csalóközt: mert vízkertben 3000 emberrel nem képes ellencállani öt vagy hatezer embernek, — nem kevessebb penig hatnál. Merre veszi útját? az jó Isten tudja. Pálfinak a vala tanácsa, hogy Pozsonnak gyüjön, s onnan rajtunk; most azt külömben már elő nem veszik: hanemha megtudja, hogy Nagyságod nem költözhetik által az Dunán, és alábbment. Én Istenem, mírt ment most Rácz-Kevi oly közel Budához? Nem volt talám akkor, mikor arra indúlt Nagyságod, az ki igazán megmondja, s megmondja azt is, hogy lehetetlen volt volna Nagyságodot impediálni, hacsak mód volt volna az költözésben; de ha még csak most szedi Nagyságod az fáját az hídnak, keresi hajóját, — Szólnok tartja fáját! Hitemre, hacsak akarja német uram, hitemre, ha meri s akarja: még annyira is ráér; mert neki nem messzebb esik Fődvár, mint Buda Győrtűl s Komáromtúl: mert Fehérvár akár Komárom, akár Győrhöz egy út, úgymint 6 mérföld, oda 4 Fődvár, — Buda is 10 mérföld Komáromhoz. Hátha még az ráczlévre*) vágyók voxa még alább csalja Nagyságodot? Minél alább megyen penig Nagyságod: annál nehezebben gyün fel az had, s annál nagyobb szívet veszen az elmaradandó rácz. Azalatt az német ha eleiben merne menni Nagyságodnak, ráérkeznék, — de innen is fél, és így azt odahagyja, Nagyságod Dunával való küzködését, s maga addig az mit eltehet rajtunk vagy Pozsombúl vagy Csalóközbúl, el nem múlatja; Csalóközzel szívet veszen, s mi vesztünk; magának securitást, s nekünk félelmet; hajóinkot öszverontja, semmit sem segéthetünk Nagyságodon. Ha Pozsonnak gyün: megjátszik velünk; igaz dolog, van még vagy 3000 emberem túl az Vágon: de azt sem hagyhatom. Ha mind öszvevehetném az hadat, s békével kigyühet Csalóközbúl Pekri Uram: megállom neki, valamit Istenem ad; de így, az mint vagyok, lehetetlen! Nem vitatom okait, Nagyságod tudja: miért nem vót alázatos javallásom szerént jobb az bizonyos hasznos útja Nagyságodnak, az Dunának bizontalan költözésénél. Hitemre, nagy munka, Nagyságos Uram, az Dunán

*) A szerémi, bácskasági rácz borok, rácz ürmös értetnek.

az híd, — meg nem lesz az soha szálfákbúl bátorságossan, incomparabilis ereje van az Dunának az Tiszához. Próbálás kedvéért egy tábort fárosztani annyira, üdűt veszteni annyit, s az üdű alatt illyen országot s földet — kitűl Isten oltalmazzon — veszteni?! Hiszem, még az mely földet segéteni akar is túl az Dunán Nagyságod: jobban kétségben ejti, ha megint feljebbnyomúl, s meglátja az ki várja Nagyságodot: nem mehet által, — mintsem bíztatások lett volna más úton. Isten dolga; jót adhat az Isten, hogy megbolondúl német uram, és vagy Győrnek megyen, vagy Budának, ha nem tanál igaz lenni az Csáztán való költözése, kinek confirmatióját naponként, sőt óránként várom. Légyen Isten akaratja mindenekben; segétse Nagyságod az Dunántúl óhajtókot, — ha már minket, szépen könyörgőköt, segéteni nem tetszett!

Furtenburgh*) ma, hogy lovamra akarok ülnöm, érkezett Bécsbül, az társa oda van; micsoda leveleket hozott? mindennek valóságos mássát megküldtem alázatossan Nagyságodnak. Pekriné Asszonyom szabadúlása áll Nagyságod kegyelmességében; reménlem, atyafiúságomot is tekéntve, mutatja Nagyságod kegyelmes gratiáját ő Kegyelméhez, — úgyis oda van az jobbik rab! Opprsdorfért**) egy lovat ígértek Furtenburgh (által?) toldalékra. Nekem is mit ír az Méltóságos Fejedelemasszony,***) megküldtem Nagyságodnak alázatossan; várok mindenekben parancsolatjátúl Nagyságodnak. Azt vetettem én is kérdésben, hogy parollájokot meg nem tartván: íme most is ők elébb akarnak szabadúlni; hanem, ha járúl kegyelmessége Nagyságodnak: én küldök parollát (ha maga nem akar Nagyságod) Rabutinnak, hogy mindgyárst elbocsáttatom az rabokot, Nagyságodtúl lévén engedelmem, mihelt szabadon tudom lenni Ángyomot (Pekrynét) és azzal béküldeném

*) B. Furtenburg, Erdélyben elfogott, s a Rabutin által Szebenben, férje kuruczságáért letartóztatott gr. Pekry Lőrinczné b. Petrőczy Kata-Szidóniáért, kicserélés fejében leendő szabadúlása munkálkodásáért, becsületszóra Bécsbe bebocsátott cs. kapitány.

**) Gr. Oppersdorff százados, az elfogott hoffi volt cs. parancsnok ekkor munkácsi rab.

***) Rákóczíné, a ki ez idő szerint, két kis fiával együtt, Bécsben volt internálva.

erős hitire Furtenburgot az decretummal*) Erdélyben, Pekri Uram szolgájával; méltóztatnék Nagyságod, — ha úgy tetszik — ezen decretumokot visszaküldeni, és a mellett passust, Toroczkai (István) Uramra parancsolatot (Pekryné) kikésértetése és szekerei adása végett, s valamely securus helyen való maradásárúl, akár ugyan ideki Magyarországban; így hitet merek osztán Pekri hívsége mellett tenni, s meglátja Nagyságod, micsoda szolgája lesz Nagyságodnak!

Az hollandusnak én választ nem teszek, míg parancsolatját nem veszem Nagyságodnak; jobban kezdi most, nem »reconciliatio,« hanem »pacificatio«; nem »Dominus Rákóczi,« hanem »Celsissimus Princeps,« meg én is nem »Camerario,« hanem »Haitman Polni.« Okolocsáni (Pál) levele —tetszik az pöcsétjén—volanter volt. Hányják az égetést, s mégis gyül valóban az morvai ismég, — az mint ma hozák két felül is, — Swetlónál; Trencsén kellene annak.

Kalocsai Érsek Uram (Széchenyi Pál) levelét Komárombúl falurúl falura hozták; annak talám ollyan választ ha teszek, hogy bíztatni fogom: meg ne ütközzék semmiben, quod est reparabile, utique et tolerabibe. Az bavarusrúl ha semmi hír nincs: hihető, békességének sincs hire. Salvus conductus neki (az érseknek) nem kell, eddig sem azzal járt, van passusa, s tudja: nemzete közé gyün. Örömest udvarlok én részemrúl, — de nem sokára maga is közelít Nagyságod látogatására, s udvarlok én is innen is. Azalatt talám lehozza az lutheranusok őrző angyala Pál Uramot is (Okolicsányit) az kemény erejő, farkó praeposttal.**) Várván azért mindenekben Nagyságod parancsolatjátúl, ajánlom kegyelmességében Nagyságodnak magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) Ez a cs. k. udv. haditanácstól volt kiállítva, s Rabutinra szólott, hogy b. Furtenburgért s rabtársáért Pekry grófnét és leányait bocsássa ki Szebenből szabadon.

**) Így; ú. l. Mátai Viza János neszter-fejérvári püspök és kalocsai nagyprépost értetik, a ki szintén a békeközbenjárók egyike vala.

Külön czédulán:

P. S. Furtenburgh mondja, az Fejedelemasszony maga, s az két kis Fejedelmecske, conterfechtét küldte Nagyságodnak; ferslógokban van, maga kivánná praesentálni Nagyságodnak: de nem mertem küldeni az táborra Nagyságodhoz, parancsolatja nélkül Nagyságodnak, kitül várok alázatossan ez iránt is.

Petykó Uram tegnapelütt hozza az ficzkó-laitmant, s az penig már Muránban van eddig, s Auspergh,—nem tudok mit tenni véle.

Megtetszik, sollicitus ember Pálfi Uram; országos dolgai között sem felejtkezik az borjúkrúl, kanczákrúl, kutyákrúl!

Megyek ezennel az révben, az más czédulában irt confusiót reparálni, ha volna kivel.

Az inclusákot inkább nem párban: in originali küldtem Nagyságodnak mind.*)

Másik külön czédulán: *Forgács öcsémröl oly hírem van: sem üzték, sem kergették, szolgái fogása praetextus; várják vissza nyilván, semmiét el nem vették, mindenét bátyja***) adta el. Az igaz, szolgáit most is az fön* (így) *tartják Haiszter táborában, kijár praevendájok, ugyan Forgács nevezeti alatt; az is igaz: az király* (József) *Kérit* (gr. Kéry Jánost) *is szöktetni akarta, maga mondta feleségemnek, — de híre nélkül az Udvarnak nem akart Kéri, — azután volt szó az királnál Forgácsrúl, kész is volt reá. Ezeket Kéri mikor mondta: még ben volt Forgács* (Bécsben); *küldésének okát mondta, hogy az király részére csinálják meg az magyarokot.****)

---

*) Ezen csatolványok közül ma már egy sem találtatik Bercsényi levelei mellett.

**)Gr. Forgách Ádám, Simonnak testvérbátyja, ki mindig császárpártinak maradt, és a háború alatt Bécsben lakott vala.

***) Rákóczi, Emlékirataiban Forgách Simon átjövetelének állítólag csak később, Rodostón bevallott titkos czélzatát homályosan és röviden említi: más források pedig épen nem tudnak arról S ime, a jelen, Bercsényinek saját kezével, merő titkos jegyekben írt értesítése, most egyszerre földeriti a titokszerű eseményt, mely, mint látható, igen nagy horderejűvé válhatott volna, ha Forgách a, mint említtetik, atyja és az Udvar tudta nélkül, saját felelősségére cselekvő József király megbizását teljesíti. De Forgách, megúnván már és megútálván a német

Éppen, hogy ezt írom, hozák hírit bizonyossan: megverték Fekri Uramot *Csalóközben.* Mint maradhatott maga? nem tudom, de más lóra kapott nehezen; diesírik, jól viselte magát. Megnyomták volt az ráczot, de a ..... *) hajtották.

(Eredeti, a levél maga egy íven, negyedrétben; a két utóirat két külön czédulán. Mind sajátkezű írásai Bercsényinek.)

9.

Nagy-magyari réven, 29. Aprilis 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Ez étszakai posta által egy kis íráskával jelentettem Nagyságodnak Pekri Lőrincz Bátyám-Uram szerencsétlen casussát, — kire nézve magam is benyargaltam ide az révbe, és már itt tanáltam az szaladó hadakot. Istennek hála, az úrés tisztekben nem esett semmi, hanem Bátyám-Uramon esett lövés, de nem járta meg; valóban, mindnyájok megvallják: igen emberűl viselte magát, egynehány ízben öszveverte az hadat, és szépen elhozta, kevés kárral, — nem hiszem, 25 katona veszett volna. Az dolog penig úgy volt, hogy Ocskai ezerivel eljövén ő Kegyelme: mikor tegnapelütt költözni kezdettek volna az hadak, ollyan bolond hírt hozának közikben, hogy a német Gútánál általgyütt az Vágon; kin megbódúltak. Míg meggyütt valósága az hírnek: elmúlt az nap. Tegnap előrement Ocskai 3, és Somogyi 2 sereggel Nyárasdhoz; azomban minden hírünk nélkül az német csak általgyütt az passuson, úgy, hogy Ocskai odaérvén: már az előjárója csakhamar ott vót az labancznak, kik az Ocskai előjáróját, vagyis Somogyiít hajtották rájok. Azt meglátván Bátyám,— meglátta az németet is mindgyárst; kire nézve, látván, nem neki való: meg akar vala térni; de szemben hajtván reá az magyar- és rácz-labancz az mieinket, meg kellett segéteni, — s az minthogy éppen az németre nyomták derekassan. Az né-

szolgálatot, — testestűl-lelkestűl kuruczczá lön, s titkos missiójáról mélyen hallgatott. E tábornagy sajátos szellemét legjobban jellemzi gr. Széchenyi Pál kalocsai érsekhez Sassinból 1706. oct. 23-kán intézett levele. (L. Miller-nél: Epistolae Archiepp. Georgij et Pavli Széchenyi, II. 270. l.

*) Egy vagy két szó kikopott.

met féreállott, taraczkkal lött kettőt közikben, s azután salvét adott; elállották az mieink az salvét, s rajtavitte Bátyám az eleit, s az hátulja, az átkozott, — megszaladt, s úgy vetődött ismét utánnok az labancz. De mégis addig forgott az Úr köztök, — meg is vágott két katonát, — hogy egy sáron általhozta az hadat, s tovább nem is üzték; de magának, csak az én jó lovamnak — Isten után — köszöni életét: mert már meg levén löve az lába, (s ugyan ráösmért az ki lötte, mert nyilván (?) mondá: rabom lesz Nagyságod!) de őtet is lötte meg Bátyám, az mint öszvelőttek. Azután három zászlót vittek neki, elszakasztván ódalt, egy nagy ároknak hajtották: kit általugratott, úgy adta Isten, az ki közeljebb érte, zászlóstul belicsett. — Szerdahelyen, ide 3 mérföldnire volt innen az gyalogságnak jobb része, Isten megtartotta minden kár nélkül. Az gútori passuson van még vagy 500, elmentek érettek, de még nem érkeztek, — de azok messze vadnak, megmaradtak, s majd itt lesznek, mert már nincs haszna az Csalóköznek. Az német tegnap Nyárasdnál megállapodott, és mindgyárst sánczot ásott; még ma nincs hírem felőle, portát is küldtem már vígyázóban. Megzendült kevissi az had, mert *nincs ezer lovasom jó;* utánna küldtem az Vágontúl az hadaknak. Megválik, mi tevő lesz az német? Isten akaratja legyen mindenben! Még ma tudósitom Nagyságodot; ha Nagyságod nem késnék munkájával: megmaradhatnánk még Isten által. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

10.

Nagy-Ödémes, 29. Aprilis, hora 8. vespertina, 1704.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Tegnap az posta által, ma staféta által megírám alázatossan Nagyságodnak: Isten mint látogatta meg tegnapi occasióval hadainkot; jutott ma is, talám nem kissebb consequentiával, hogy breviter referáljam Nagyságodnak. Vala híre, hogy Komáromban költözvén az német, — talám Nagy-

ságod hírére nézve, általmegyen az győri pusztára; hogy magában el ne álljon Csalóköz: béküldtem vala Pekri Bátyám-Uramot, oly véggel Nyárasdig — az ki Komáromhoz 4 mérföld — hogy, ha megtanúlja: az német általmegyen Győr felé, —ne mondassék: nem mertünk bémenni, mutassa meg magát; ha pedig erre gyün az Csalóköznek az német: gyüjön előre. De mikor Ocskai Nyárasdra ért: már az előjárót hajtották reá; ő megfordította, s őtet ismét Pekri Uramra hajtották,— úgy nyomták meg őköt az németig, sőt az németnek is felvették lövését, s rajtamentek: de megszaladt az hátulja.— egész confusió lett az szaladásokbúl. Nyárasd is 4 mérfőd, jó, az magyari névhez; félvén, el ne rekedjenek: egy húzomban siettek. Magam is odarugaszkodván, -- semmi bizonyos híre nem lőn az németnek, hova lett? Ki azt mondta: sánczot ás, ki: visszament. Nehezen tudík 15 jó lovast elküldenem, megláni; — azok majd magokkal hozák az hírt s az németet, szintén ebéd után korban, mint egy órakor, az midőn az gútori passusrúl érkezvén az három-városi zászló 5, és 2 más, lehetett közel 500 ember: majd az Dunában ölték egymást, abban az confusióban érte az német; ha innen az taraczkokkal és puskázással el nem vetettük volna: odaveszett volna egy lábig, így is legalább is harmada, ha nem fele odamaradt. Öt compania német érte őköt, az gazra szaladt szegény némellyik; azután — magam is gyalog lévén ott köztök, — elpuskázván az németet, mégis általhoztunk bennek. Azután elérkezvén az tábora, megszállott nem messze Magyarhoz, az vízen túl. Gyalogját s 12 álgyúját küldte, formalis bressaformán kezdette mustráját. Nekem is 9 ágyúm vala: mégis estig — addig rivogattam s jártam köztök — nem sok kárral megtartottam az hajdúságot, de estve szélt fogott az erdőn, berken. Nem volt mit tennem, most étszaka el kellett hozatnom az ágyúkat is, ihon hozzák utánnom. Hattam lovas hadat is még vissza, vigyázóban, magam megszállék, azért, hogy Nagyságodnak írhassak. Ma sem volt egy falat az számban. Pekri Uramnak el kellett menni: mert nem bírta az lábát az lövés miatt, noha meg nem járta.

Tagadhatatlan, oly megbódúlt, rémült nép ez, kiki cselédjit sóhajtja takarni; alig van katona tíz—húsz némely

zászló alatt. Holnap tábort ütnék Diószegnél, de szégyenlem: mert az hajdú sok Sentét is elérte; szégyenlem azt is, hogy Sentéig kell szállanom, — de hiszem az csalóközi katona már itt is szökik tőlünk; közülünk sok elment, nyelvet eleget fogtak, tudják, mint vagyok! Az németnek táborát elnéztem: nincs több 5000-nél; de én, hitemre, mindenestül sem vagyok már csak 3000, közel is. Az Vágon túl való hadrúl mit ír, — most veszem — Géczi Zsigmond, Trencsénbűl Bezzegh az morvaiak felül. Csak elhiszem, nem gyünne erre által az Dunán, ha Pálfi János ott nem volna, és ha Nagyságod annyira alá nem járna. Meglesz már, — ha Nagyságodnak jónak tetszik, — hogy messzebbrül fog visszatérni az német.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Attúl félek, az mint indúlt, nem marad 500 lovasom.

Sentéhez kell szállanom, nincs sohult széna; magam maradok.

(Eredeti, félívre, negyedrétben, sajátkezűleg, mint látszik, igen hamarosan írva.)

11.

Sente, 1. Maj 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Ma szintén hogy az elmaradott kevés lovas haddal erre nyomúltam volna: tanálám nem messze Orosz Ádám Uramot, Nagyságod méltóságos levelével. Engedje az én irgalmas Istenem, hogy hallhassam hamar már az Dúnántúl való szerencsés létit Nagyságodnak,—mert meg nem tudom írnom: micsoda képtelen consternatióban, futásban s változásban légyen ez az föld; elannyira, hogy ma ideérkezvén: hertelen oly lárma gyütt, hogy már az német Diószegen légyen, — majd egymást ölte (a had) az Vágban. Gyütt azomban oly hírem, hogy hidat vettetett volna az német már az magyari Dunán, Pozsombúl kész hidat hozván magával le az Kis-Dunán, — de annak még hitelt nem adtam: mert hiszem, az gyalogját Samarjában szállétotta az nagy hajókon. Nem tudhatja ember szándékát, mert az bagázsiáját Tőkésnél, három — négy mérföldnire hatta magátúl, azt is ma Magyar felí maga után vitette;

Győrnél penig az a hire: arra megy, Komáromnál: hogy az Vág-Duna hidját elhányatta, s győri Dunán rakatja az hidat,— ellenben attúl messzejár, mindent emészt, gazdákot öli, semmi rabnak megkegyelmezni nem akar se rácz, se német, csak ölik.

Minap étszaka, az mint irám, elszöktek az sánczbúl az hajdúk, egy fárodsággal el is oszlottak. Ma érkezett Otlik 16 zászló lovassal, és vagy 2000 parasztemberrel: azokbúl verek tábort, propter formam. Mikor Károli helyett Szent-Péteri érkeznék: mégis inkább bizhatnám mindenhez. Mint van egyszóval dolgunk?—megmondhatja Aponi Uram, kit ezen irásommal a végre küldtem Nagyságodhoz, hogy holmi alkalmatlan beszédjét nem szerettem; felesége Nyitrán van, Nagyságod ne bocsássa mindgyárst magátúl, itt nemlétiben inquirálok ellene kevéssé.

Soha valóságát szándékának ki nem tanúlhattam: hova megyen ez az német? Ha Nagyságod általmehet: úgy elhiszem, nem meszsze terjed; de Ricsán 12,000-ed magával most harmadnapja érkezett Brunóhoz, mindennap várják Trencsén segétségére, — íme, (a levelet) accludálom alázatossan Nagyságodnak; addig már nem succurrálhatok, míg innen Károlitúl hadam, vagy az némettűl nyúgodalmam nem lészen. Posta által bővebben fogom Nagyságodot alázatossan tudúsitanom holnap. Maradok

Nagyságodnak

alázatos, engedelmes szolgája

G. B. Miklós m. k.

Szintén most veszem Okolocsáni és Viza leveleit: késérököt kívánnak, — látom, armistitium az jel nálok.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

12.

Ex castris ad Majtény, 5. May 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Orosz Ádám Uram által küldött méltóságos levelére Nagyságodnak Aponi által válosztételemet — nem kétlem — eddig vette Nagyságod, kibűl constitutiónkot megérteni méltóztatott. Most sem írhatok még egyebet, hanem, hogy az német tábor ellepvén Csalóközt, ott kegyetlenkedik. Híre szán-

dékának sokféle; mind Komáromnál, ismét Újvár felé hidja, s mind az győri Duna felé, mind Samarjánál, s mind Püspökinél által Köpcsén felé menésének hire: de ugyan nagyobb láttatja van ex circumstantijs is, hogy Vereklénél, — az ki az pozsoni akasztófa iránt esik, — vagy Fölrévnél, — az ki épen az Kriszlingban fakad ki, — igyekezik az általjövetelben, noha ugyan eddig ott helyben készületi egyéb nem látszott, hanem, hogy feles gyalog, taraczkokkal szállott azon rév elütt való faluban, bent Csalóközben, de még által nem kapott. Hire penig, hogy Pozsomban csinálják készszen hozandó hídjokot, és az tábor is ott fekszik; sőt az ki nagyobb, az mely hajós németek Pozsombúl Samarjához mentek vala is, megtértek, s oda az révben vontatják vissza hajójokot. Pálfi János is felment Bécsben, urgeálni az általjöhetőségeket, s csak elhittem, el nem múlatja — hacsak kárlátóban is — jószági látását, ha teheti.

Azomban tegnapelütt Ricsán kicsapott mintegy 4000 emberrel, kik között 800 lovas, 800 gyalog reguláris hadat írnak, az wlárai passuson. Tornallyai, Vinkler és Luzsinszki eleikben állott: de látván, nem megpróbálható az ellenség, elnyomúltak elütte, s nyomokban, majd hátokon hozták Nyemsováig, az ki Trencsénhez csak egy mérföld; el is vált eddig Trencsénnek az dolga, kinek városát már lehetetlen lesz belül oltalmazni, mert hiszem az várbúl elpuskázza az bástyákon. Vinkler vissza Újhely felé gyütt. Ordódi is éppen akkor Pőstyénben volt már, Nagyságodhoz akarván menni, ismét visszatért, — már mi lett eddig? nem tudom. Innen succursust lehetetlen annyira küldenem: mert ha alább gyünni nem akar, megtér míg ez odaér, itt penig napját sem tudom, mikor szállunk szemben?

Károli Uram még nem érkezett, majd beérkezik, az mint üzente: talám *nyolczszáz lóval, hanem innen küldtem eleiben valamely seregeket*, hadd hiresedjék. Ezek közben megérkezék Viza és Okolocsáni Uramék, kiknek megérkezésével az körülettem való vármegyék hadainak s egy szóval az többinek is tisztei, meglátván az békesség-járásnak valóságát, *és mind írva, mind szóval való hírét annak, hogy armistitiumot hoztak és békesség tractáját: azonnal*, az egy Rétein

kívül *öszvegyüttek, Píber László és Pekri Uramhoz mentek, simplicissime rámüzentek, hogy íme, látják az követeket, ők nem tudnak semmit az dolgokban, nem tudják: mi feiben várhassák az extremitást magokra? A mellett elüttök az példa: az nagyreménségö fölföldi had oda hatta veszni az Dunántúl való földet, — ihon, ide is semmisem gyün; tudják hírit, tudják számát Károli hadának, nincs mit bízniok, az had megfélemlett, kedvetlenedett, lova elnyomorodott, azért ők nem larallják *) magokot. Harczot állani nem lehet, ha az német általgyün: eloszlik az had mindgyárst; lehet 1000 hajdú és lovas talám ötszáz mellettem, az többi mind így. Félholtan gyüttek hozzám Píber és Pekri Uramék, — ítélje el Nagyságod, micsoda dolog ez, micsoda baj; mégis* az Isten megáldott, — moderálván az dolgot, magam lévén szemben az követekkel, experiáltam: igen ürös szemrehányásokkal gyüttek, hanem egyedül az armistitiumot (sürgetik), kit mivel én rajtam nem áll, relegáltam simpliciter Nagyságodra, *és pro satisfactione militiae, mivel még azt is üzenték: ha megadják szabadságokot, ők nem hadakoznak, — initiumja annak*, az mint azelütt is megírám, hogy *magok adnak kézhez. Minden kigondolható bíztatásokot eleikben adván, csak az vala impressiójok: megesik addig mirajtunk; még az meglesz: túljár az bányákon az német; az Fejedelem revocálni akarja, — hát, ha rajtunk általmegy, s ö revocálja az Fejedelmet, innen megy Budának az ráczhoz?* Ennek lehetetlenségét megmutattam, s azt, hogy az armistitium képtelen kívánságú punctumi ösztönözhetnek inkább, mint csendesíthetnek bennünköt: mivel az első propositiójok, hogy Zemlén, Szepes vármegyékig recedáljunk (*noha attúl elállottak magok is*) semmi bíztató igaz resolutiójok nincs, — de *csak: nem vesztik magokot! az átkozottak válosza; ilyen kutya az rosz magyar! Mit tudtam mást in his extremitatibus cselekednem? Ezt akár factiónak, akár desperatiónak magyarázzam, ha az német általgyün: oda lesz mind az had, s mind az föld; s ha keménkedem: kimorogja az kutya tiszt, megtudja az sok hamis embertül az ellenség, megtudja Ricsán, hátúl vet, — ha nem akarná is, általgyün. Ezekre nézve,* ex varijs alijs zelosis rationibus, s leginkább már, Nagyságod híre

*) Jegyrol jegyre így, — tán a chiffre-k eltévesztése folytán.

s akaratja ellen vagy kivül ne láttassam turbálni az folyamatját az békességnek: reáállottam, hogy suspendálom az fegyvert, úgy, ha ők is suspendálják, addig, az míg Érsek Uram de tractatu armistitij Nagyságodtúl resolutiót nem veszen; s egyébaránt sem lehetne csak annak is tractája, míg az fegyver innen progrediál akármely részrúl is. Mellyet ma magános posta által mindgyárst küldtek Udvarhoz, — noha Haister immediate ellenére van az armistitiumnak; az minthogy Kalocsai Érsek Uram embere is most szintín érkezett, Komáromban hatta az urát: még szolgáját sem bocsátá által az Csalóközön, vissza kellett kerülni Komáromra. Újvárra; és már az Érsek ide nem gyün, hanem Buda felé, igyenessen Nagyságodnak eleiben.

Ezen suspensio armorum, elhiszem, talám prima fronte ellenére fog lenni Nagyságodnak, — de ha Nagyságod méltóztatik considerálni ratióimot, mellyekrúl emlékeztem följebb: reménlem, ítiletben nem veszen Nagyságod. Járúl ahhoz, hogy *nehezebb lenne az elszéljedt hadat öszvevenni, s habár mindgyárst menjen is az német innen eleibe Nagyságodnak: énnekem minden passusom praecludálva van, nem succurrálhatok hertelen. Ha pedig bíztában nyugszik az német: Nagyságod itt éri; ha eleibe megy Nagyságodnak: nekem útat nyit. Addig Ricsán vagy megtér, vagy megtérétem, az rettenetes fárodt, kopározó lovaink megnyúgosznak, az hadunk meglátorodik. Ha* Nagyságod *általgyühet: meglátja progressusit, addigis az bavarusrúl is talám hírt kapunk, kirúl épen semmit sem hallani. És így* Nagyságod ha *renunciál az armistitiumnak, 4 nap alatt tudtomra lesz: mindgyárst progrediálhatok. Ez szerencsénkre lenne, ha reáállanának.*

Ezeket akarám alázatossan értésére adnom Nagyságodnak, — s éppen hogy ezt írom: veszem ezen acclusáját Vinkler Uramnak, kit Nagyságod meglát, hogy ez rosszabbúl van, mintsem gondoltam, mert úgy hittem: Újhelynél verte corpusban s Liszkónál subsistáltatta hadát; így már szabad útja, csak elhiszem, Trencsén oda van eddig; már de necesse vigyáznom kell és segétenem, az hadaknak fogyatkozásával, azt az országot. Ha ez nem lesz vala: holnap beljebbszállottam volna az Kis-Duna mellé, s onnan talám éppen Cseklészhez

is, ha addig által nem gyünne az német. Ha *szaladnyi, nem harczolni akar az ebhitö magyarja,* — messzebbrül kezdje; mégis előbb érem én másnál, annyival, az mennyivel jobb az lovam, az hidat.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Szintín hogy bé akarám pöcsételni levelemet: érkezék Károli Uram 10 zászlóval. Midön ezt irom, jöve ezen levelem Ordóditúl; ha ez így van, nem érek reá, hogy megcsaphassuk Ricsánt.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű. Az itt dölt betűkkel szedett részek az eredetiben a már többször említett titkos jegyekkel írvák.)

13.

Majtínnál, 5. Maÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Szintín már lován ült az posta az másik levelemmel, midön alázatossan veszem méltóságos levelét Nagyságodnak melybül az Dunán már eddig kérdés kívül való létit Nagyságodnak (értem), — kiért áldassék Istenemnek szent neve!

Pekri Uramot küldtem ezelütt két órával 2000 lovassal: mivel az hire bizonyossabban (jött), hogy ugyan csak másfelé nem, hanem ide Pozsony felí irruálni (?) fognak, subsistálni, még az városokon próbát tesznek; s ha orderem szerint cselekeszik: hiszem Istent, megcsapja. Igen jó mind, — adjon Isten jobbat is! Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím:

Méltóságos Fejedelem Fölsö-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának.

Cito, citissime. Cito, citissime. — (P. H.)

(Eredeti, sajátkezűleg igen sietöen irva, félívre, negyedrétben. Bercsényinek igen finom metszetű legkisebb gyűrűpecsétével, piros spanyolviaszban, volt lezárva. A pecsét teljesen ép, s remek miniature-véset.)

14.

Majtén, 6. May 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnap bocsátám alázatos informatiómot az idevaló dolgokrúl Nagyságodnak,—íme, küldöm confirmatióját.

Mivel ugyancsak ide való szándéka mindenfelül vala az ellenségnek: küldtem Bátyám Pekri Uramot, hogy egy erős portával magát megmutassa, vagy impediálja s incommodálja az költözést, vagy lesre vegyre, vagy — ha még jókor érni — tartóztassa híre az erős portának; ki is ezen órában írja, hogy egész étszaka takarodván, már bagázsiástúl innen van. Illyen sebtiben való jövése, sietö igyekezetit jelenti; még ez éjjel nem, de holnap alkalmasint kitetszik: ha rajtam gyün-é?

Csalóközbül is most küldött az portásom két németet; magam megexamináltam őköt: tegnap valának az táboron, mondják: Pozsont és Nagy-Szombatot hallotta, hogy emlegették, arra gyünnek, vannak 8000-en; el is hihető, valami hiával, maródija miatt ha van: mert volt 6000, és most Pozsonbúl több conjungálta magát 2000-nél; az munkácsiakot is elvitte magával. Nagyságodnak van oly híre, hogy Badát akarja Nagyságod megszállani; volt ugyan híre — azt mondja, — hogy Buda felé mennek: de már nem mennek, — el is hiszem, hogy nem mennek. Ha csak ellenem gyün: hitemre, csak diversiót akar Nagyságodnak ő is tenni.

Éppen hogy ezt irom, üzeni Pekri Uram, hogy hátán gyütt az német egész Cseklészig. Pekri Uram subsistált Szencznél; már, félek rajta, hajnalban fölverik egymást, és ismét hátán hozza az nyakamban. Íme, éppen most confirmálják azt is, hogy Ricsán 4000 regularis haddal tegnap Újhelyben volt, holnap az is Sentén lehet, — és így elitélheti Nagyságod: valamiket jövendöltem, mind megtelnek rajtam. Úgy látom, oda van ez az föld az Vágig. Nagyságod fölmegyen Bécs felé: ez engem felnyom, Nagyságodnak az hada confusióban lesz, háta megé nyomúl Nagyságodnak; ez az híre,— de nem képes. *Én penig attúl félek: in tali casu confusióban*

hozza az dolgot. Ezzel Nagyságod gratiajában ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Ismét másik hadnagy érkezett. Királyfalváig együtt már az német, utánna gyün Pekry Uram az hadakkal, kár nélkül; de bizony holnap Senténél lesz mindakettő.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. Sajátkezű; részben titkos jegyekkel.)

15.

Sente, 7. May 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnapi postán megírám Nagyságodnak alázatossan, hogy Pekri Uram után nyomúlt az német; az minthogy Szenczen meg is állapodott étszakára, az hadnak az lova rosz lévén. Nem lehetett zúdolás nélkül, azomban meghagyám: az tábor készszen legyen; az hajdú mindgyárst zsibongott. Az ágyúk alá az marha készen legyen, parancsolám. Az kegyetlen sötétben meg is indúlt az hajdú. Még hajnalban az hadakot kirendeltem; az Vágon is innen volt. Én ma kirendeltem az hadat, kiállottam eleiben, gondolván: rajtunk gyün, hogy megharczoljak, ha gyün. Ricsánnak is hát megúl nem hallván bizonyos hírit: eleiben mennem nem mertem messze, hogy közben ne vétessem. *Azomban az had csak zsibajt kezde, az lovának rosszaságával mentvén maga rosszaságát. Elnéztem az hadat; hitemre, 4000 között nem láttam ötszáz harczra valót.* Azért rettenetes keseredetten bészállottam az Vág-partra az hid mellé, az vár alatt, azért, hogy, ha az német meg tanált térni: mégis ne essék oly gyalázatunkra; noha, ha ugyancsak el akar creivel gyünni, — lehetetlen megállanom. 35 kornétát *) olvasott Pekri Uram maga. Az gyalogja Szent-Györgyre ment az magyar- s ráczczal; az mi szent-györgyi praesidiumunk kétszer kitolta az magyarját, derék ember is esett valaki, igen czifra, az mieinkben is esett; végre az németet meg nem várták, hogy látták: másfelül kinyomúltak elöle. Szenczet — lá

*) Lovassági zászló.

tom — felgyújtotta az német. Nekem sánczom itt derik van: de gázlóban széltiben gyühet. Azon volnék, ha valahol megfekszik: ez éjjel rajtamenjek; de rettenetes kedvetlen s lovatlan az hadam. Tovább mit ad Isten? elválik. Azalatt magamot Nagyságod gratiájában ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Édes Nagyságos Uram, megváltom most Károli hírit,*) de mi haszna? — Computáltam hadamot: gyalogostúl *vagyunk ötezeren, az német ereje nyolcz. Ha akarja: addig gyühet, még akarja; lehetetlen resistálnom.* Az mely ellenségnek ember nem resistálhat: mi haszna magára várni? Miles fugiens iterum pugnabit, ha Nagyságod megfordítja.

(Eredeti, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. Félíven, negyedrétben.)

16.

Senténél, 8. Maÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnapi levelembül megérteni méltóztatott Nagyságod, hogy az mit régen megjövendöltem, már teljesedik, az Nagyságod nekem tött írása szerínt: hogy nem bánja Nagyságod, ha az bányavárosokig felnyomúl is az ellenség, de Nagyságod hírire vissza kell mennyi; vagyok ugyan magam is abban az reménségben, — de azalatt életemnél nem kissebbnek tartom az most rajtam s ezen az országon történt változást.

Az német megerős dvén, egyenessen gyünn utánnom. Tegnap s ma portásim feles német s magyar rabot, majd húszig valót hoztak, kik között Forgács Uram borbélyját s más kit szolgáját, Borcsáni nevöt, a mellett egy Imperiumbúl együtt kapitánt, Kókai nevöt.**) Az examenjeket magam jól feltettem; vagyon az ellenség 10,000,—meg is engedem, mert szaporodott: csak Pozsonbúl is (együtt) most hozzája több 2000-nél, azomban az ifiú Haisterrel (Hannibállal) érkezett

*) Czélzás Károlyi dunántúli futásaira.

**) Kókay Márton, ki ezután kuruczczá, híres katonává: Révay, majd Bezerédy Imre alezredesévé, végre a jász ezer ezredesévé lőn.

1000 rácz vagyis horvát, pánczélyos; Nádasdi Ferenczczel van 600 labancz-magyar, van rácz 200. Ágyúja 18. Ez haszontalan, hogy ezzel harczot állhassak; noha magam személyjét — hitemre — nem szánom: de az had annyira megzajdúlt, hogy lopó portást imitt-amott, de derekassat nem tudok állítanom, az lovaknak rosz volta miátt; sem széna, sem fü sem abrak. Az hajdúságom nincs több ezernél, lovasom öszvességgel lehet 4000, — nem érkezett Szent-Péteri Uram (csak) vagy 600 emberrel, még az is ha van; mondja, több volt ezernél, mind elszökött. Az német ideszállott Diószeghez ma, az ki kis mérföld; minden rab azt mondja, hogy igyenessen utánnom akar gyünni. Valamerre megyek, az hátomon gyün, — énmellölem penig szökik az katona, csak úgy lesz labanczczá, mint annak a rendi; de nem is lesz katona-labancz, csak hazaszökik. Egyedúl Kókai mondá: Nádasdi Ferencz Uramtúl értette volna, hogy kérdezkedett arrúl Haister: merre lenne neki közeljebb mennyi Komárom felé, minekutánna bennünköt az Vágon általnyom? Ellenben mondotta más német, hogy erre akar által az Vágon, és Buda felé lemennyi. Nagyságodnak vagyon oly híre, hogy költözködik Nagyságod által az Dunán, — ugyan eo non obstante, csak erre nyomúl, s igen csendessen. Ricsán penig Újhelyt fölégette, rablotta, vagy 20 más faluval, gyün igyenessen azon fel, az mint írám; attúl félek, egyedúl *háta megé* Nagyságodnak *engem nyomva, kerül; nem tudom, ha* Nagyságod *revocálja-í ötet,* vagy ő Nagyságodot? Errúl már nincs mit írnom, hanem csak azt, hogy Nagyságodnak Dunántúl való operatiója ha teszen az Udvar revocatiójával fordítást ezen: mert külömben egészszen ez az akaratja, — sőt még Kassával Eperjessel, Szakmárral s Erdélylyel is álmodozik, és Nagyságodot csak az confusióval akarja megverni; sed Dominus est, qui pugnat pro nobis. Hiszem Istenemet, megfordúl.

Íme, Nagyságod ítélje meg, mit kellessék cselekednem? Az révet hiában őrzöm: van gázló, az dombon másként sem subsistálhat az had az lövése ellen, s nem is subsistál, első étszaka eloszlik, mint Magyarnál; azért még ma elhányatom az hidat, magam az lovassal azon vagyok: körúlkerüljek Ricsánon, — talám szívet kap az had Isten kegyelme által azon,

s ismég reáérkezem, hogy conjungálhatom magamot ismég az bagázsiával s gyaloggal; nem fog azzal birnya az könnyű-lovassa, s nem éri az német Léváig. Lehetetlen is már resistálnom. Csapdozom, míg lehet, s az mint lehet.

Ha Nagyságod csak hajókon költözik: nagy szerencsére való vetése Nagyságodnak s az hazának; ha penig hidat ver Nagyságod: körülkerül ez addig megéje Nagyságodnak, akár innen s akár túl; hitemre, *olyantúl félek*, de mi haszna? egy »ha« az váloszsza. Fiat voluntas Domini!

Az bavarusnak éppen semmi híre, hanem hogy az franczia szállotta meg Philipspurgot, már 3 hete víja. — Itt az Vágon túl az ország mind meghódúlt, van ugyan még velem is valamely. Ezeket nagy confusiómban írom, nagy consolatióját várom Nagyságodnak; javallanom semmit sem kívánok, csak azért írom ezeket: méltóztassék Nagyságod, ezeket tudván, bölcs reflexióit fordítani.

Elhiszem, Kalocsai Érsek Uram, míg levelem érkezik, szemben leszen Nagyságoddal. Furtemburgot megindítom; az Istenért is kérem Nagyságodot: jó dispositióval bocsássa Nagyságod Pekrini Asszonyomért.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, sajátkezű levél, háromnegyed íven, negyedrétben. A külső üres lapra Rákóczi fejedelem titkos levéltára 1709-iki rendezője: Beniczky Gáspár udv. belső titkár kezével ez van írva: »Nro 6. Literae Illustrissimi Comitis Nicolai Bercséni, 1704.« E jelzés tehát boritékczímül szolgált.)

17.

Ondódnál, 26. Maÿ hora 9 vespertina,
Anno 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak, de dato 22. Hogy levelemet nem vette Nagyságod az német megtérésétül fogva, valóban csudállom; mert Pekri Uram leveliben, kit Nagyságodnak írt, emlékezik levelemrül, kiben írtam, hogy megtért s Komáromnál általköltözött az német: azt penig bizonyossan tudom, hogy akkor Nagyságodnak is ír-

tam, söt még elübb is annál, más posta által,—talám elfogták valahol; azólta is majd minden másod — harmadnap alázatossan tudósítottam mindenekrül Nagyságodot.

Pekri Uram írása az mit tart, abban semmi sincs, hogy több német együtt volna hozzája, — söt csak betegen is maradt el több ezernél, Pálfival is ment valamely; egy szóval: magyarral, némettel fogyott kétezeret. Pozsony s Nyitra vármegyékbül csak egy sem ment el, hanem Eszterház Ferenczhez maradtak vala, azok is már mind visszaállottak.

Itt miben legyenek az dolgok? megérteni méltóztatik Nagyságod ezen inclusákbúl; kire nézve nem siettem az gyalognak elhagyásával. Ha kimennék közülek, nincs kire hadnom, elszöknének mindinkább az Vágon innen. Ide, útamban levén, bészállottam Újvár alá. Az malmait bésánczoltatta: majd felégettetem; azt hallom, nincs kész lisztje, hagyok hadat körülette, az ki vigyázzon az innenső partra.

Az német, az midön Nagyságod írta, nem volt még Fehérvárnál: mert még csak tegnapelütt indúlt, úgy van hiremmé, — de eddig már ott lehet. Mindenekrül irtam vala már Nagyságodnak, söt ha jól emlékezem reá, még praevie praevideáltam akkor, az midön Nagyságod írta Forgács Uram általköltözködésének okát. Igazán, ollyan az mi dolgunk, mint az magyar vendégség: sok az tál, to ain Stikel, dort ain Stikel; *sok az diversiónk, nincs resistentiára való hadunk, — azért megy arra, hogy elrekesztvén az passusrúl, hátúl vegye megrémült hadunkot.* Megtetszik már Forgács Uram levelébül: mint óhajtotta azon fölháborodott föld Nagyságodot; micsoda félelemben s reménség közben légyen: elüttem az képe, — s vagyon egyedül az reménségem, hogy, ha Forgács Uram Soprony s Bécs táikát vadászsza, okvetetlen fölhivatják Haiztert, és útat nyit Eszterház Antal Uramnak is.

Szintin hogy ezt írnám: kezdödött nagy puskázással az malom-sánecznak ostromlása; kire nézve kirugaszkodtam, félbenhagyván írásomot, és virradtig oda voltam; az, Isten kegyelmébül véghez ment, most is ég. Megtérvén, jöve postája Károli Uramnak, írja, hogy tegnap estve Nadashoz szállott Ricsán; az Szomolyán mellett vagyon. Csak nem érhet ő ma Sentéig: én penig majd ott leszek ma, Isten kegyelmébül az

étszaka megegyezem véle, — Károli Urammal, — hiszem Istent, nekünk adja Isten; 2000 embernek mondják; csak az bajossabb, hogy az gyalogom nehezen fog érkezhetni reá. Isten mit ad? elválik holnap, úgy lehet virradtig is, oly helyre szállhat.

Nem lehet mindazáltal meg nem írnom Nagyságodnak: *Pekri ellen valami suspicio jelentette magát: mintha üzent volna Pálfinak, oly rosz formába, kinél roszabb nem lehet.* Még magam meg nem examinálhattam az dolgot, de pracvie akarám alázatossan megjelentenem Nagyságodnak. Az Istenért, *nem kell hinni neki; nekem vérem, de azzal meg nem menti magát.* Nem hittem volna soha, nem is írom bizonyosnak; elég az, oly ember az ki mondja: ő általa volt; való, hogy csekély ember, nem is confidense. Ha Isten általviszen, megvizsgálom,s genuine informálom Nagyságodot. Azalatt ajánlom Nagyságod kegyelmességében magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Nagy-Szombat tegnap feladta magát (nekünk), — ma talám megint Ricsánnak.

(Eredeti, háromnegyedívre sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

18.

Jabloncza, 28. Maÿ 1704. Korlátkő alatt.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnap siető útamban vettem alázatossan Nagyságod levelét, kire hogy választ nem tehettem: mai szerencsés munkánkban való occupatiónk bizonyítja, az mint már megírtam vala Nagyságodnak Ricsánnak Nádas és Szomolyán közi szállását, — kire is Károli Uram előre öszvegyűjtvin az földnépét, hadat is küldtem vala; de mégsem bízván hozzá: tegnap hét órakor az hadakkal megindúltam Újvár alúl, úgy gyüttem, hogy 12 órakor értem Szombathoz. Károli Uram nem lévén bizonyos eljövetelemben, tett jó dispositiókot: az hegyeket elállatta az földnépével, maga is rajta akart az táborára ütni hajnalban, — azomban megvivén hírit: éjfél után kiindúlt helyébül, és az hegyekben való parasztság mindgyárst puskázni kezdette, kire Károli Uram hada is reá ért az lesbül, és kemény harczok vala az szorosban, az hol kevés

kárral,—maga Ricsán sebbe háromba esvén — több esett el az harcz helyén 100-nál. Azzal csak retirálván magát egy szorosba: álgyúkkal s kemény lövésekkel defendálta magát; de keményen fogván rajta, s ódalt az parasztság, — csakugyan nyomúlt elébb-elébb. Melly puskázásra, kit szombati réteken meghallottam, ügetve-nyargalva rajtasiettem, —két mérföldnire fárodtam; de mégis reáértem, és Istennek hálá, nagy szívet adván az hadnak, az velem való hadat eleibe küldtem más úton az hegyen; annak is Isten szerencsét adván: 1000 német gyalog volt commandérozva az bagázsia után, és valamely compánia lovas, – azokot széllyelverték, levagdalták; hanem ide az jablonczai kastílyba bészorúlt Ricsán vagy 300-ad magával, officirekkel, feleségekkel együtt. Körúlszállottam, és éppen most estvefelé kiküldött maga dobost, azután officireket, azután tractálni kívánt; denegáltam, — s feladták rabúl magokot Kriegs-Gefangeneknek, most küldtem érettek bé az kastílban.

Szintín hogy ezt írám, hozák hírúl, hogy tegnap érkezett volna Pálfihoz Pozsomban 1000 lovas német, vagy 300 rácz, magyar is van víle; nem gondolom, azzal már nagy munkát tehessen, fel is adnánk rajta, ha lehet. Már Istennek kegyelméből ezen szerencséssen általesvén, ha késú nem lesz, — hiszem Istenem kegyelmét, nem is lesz, — *succurálhatok* Nagyságodnak, — kirúl többet írok, üdút engedvén munkám. Most az egész bagázsiát elnyervín, három álgyúit, zászlóit, munitióját: az katonaságnak sok volt nyeresége, sok borra akadtak az bagázsia körúl, az nagy fárodság után megrészegedtek, — csak dorbézol, vigad az katona. Az szegény hajdú oly kedvvel sietett, hogy ideérkezett: ostromoltatni akarván ágyúkkal az kastílyt; azalatt megadván magokot, — az hajdú hiában fárodt. Együtt oly hírem is, hogy Komáromban is német érkezett volna, az sem bizonyos; de akárhol legyen: ezen casus meg nem vígasztalja őköt.—Ezeket mezőben írva, sietve akarám Nagyságodnak alázatossan megírnom, és magamot Nagyságod gratiájában ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Szegény Apostaki! Itt is jó egynehány ember veszett, nem igen több húsznál, noha még nem tudom.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

19.

Majtínnál, 1. Juny 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Éjfél után vettem alázatossan Soldrúl*) datum nélkül való méltóságos levelét Nagyságodnak. Orosz Ádám Uram is igen jókor érkezett, mert mindenekrül tehet relatiót maga, ki is még ma meg fog indúlni, Nagyságodnak viszen valamely jelenségecskét nyereségünkbül. Azalatt praevie Nagyságodnak alázatossan accludálom az relatióját Ricsánnak, kit az Bellicumnak írt, — magam sem irhattam volna le jobban. Most mind a sok nyereségnek, számtalan rabnak, — mert csak asszonyokon kivül van több 600-nál, asszony is van majd 300,—és az hegyen túl való provisio nemléte, derekassabban penig Nagyságod utúbbi levele, kit útamban vettem vala, tevén reflexióra való consideratiót: visszaszállottam Majténhoz, és az kótyavetyére való öszvehordásban fáradozunk éjjelnappal. Nem várom az kótyavetyét,csak az portéka öszvehozását: mert nem kevés díb-dáb egy tábor bagázsiája; vagyon valami kevés pénzecske is, csak már is 11. sereg közel 20,000 frtot adott elő, s hát még az többinil is van reménsig. Kiért Istenünknek örök hálát adni el nem akarván múlatni, tegnap Te Deum Laudamust, infula alatt mondattam itt az táboron, az egész hadaknak háromszori salve-lövése alatt, — kirül Orosz Ádám Uram fog tenni relatiót.

Ricsánt az több raboknak tisztjeivel Szombatba küldtem, mind az sebessekre, kivált az Generális nehéz sebére nézve: mind penig, mivel Szombatot akarták eltörleni, pro consolatione Civitatis. Az mint is annyira consoláltatott az egész föld, hogy már magok kinálkodnak az parasztok: ha valamerre megyek, tegyek hírt,—mindgyárst elgyünnek ők is; de az az tótság igazán stuka naraz, azután haide do domu! Az köznémetek az Under-Officirekkel mindinkább szolgálatra vették magokot nagy kedvvel, úgy, hogy már is ötödfél száznál több

*) Így; értsd: Solt, a Duna mellett.

tette le az hitet, kiknek fegyverek, mundirungjok készszen, mert feladván magokot az Generálissal, nem hattam distrahálni, az mi penig kötyavetyén lesz: azt is mind megveszem; — hiszem Istent, Nagyságodnak is alkalmas hadát megmundirolhatjuk: mert az halmokot most rakják, már 1500 testet öszveraktak, s még két halomnak biztatnak rakásával. Ugyan édes Nagyságos Uram, nagy Isten áldása ez: mert 30 emberünk halva nem veszett el!

Ezekkel az új németekkel, míg hozzánk szoknak, azon leszek: Nyitrát, Bajnóczot megvétessem. Nyertünk vagy 8 hordó port: annak Isten tiszteletire tegnap füstben bocsátám egy részit az salvéval. *Már nem láttam jobb módját, mint ezen rémülés alatt Pozsonnak mennem; három napot adtam* (meggondolásra) *az városnak; tegnap bocsátám el ököt,* valának más szín alatt nálom, noha még senki sem tudja szándékomot. Csalóköz egészszen mienk, nincs Szakolczánál egyéb kárunk, az ki bizony — nagy kár.

Az Nagyságod méltóságos levelét considerálván, s abbúl Haisternek Beszprém felé való menetelét, és Forgács Uramnak az conjunctióra az hadakkal való fordúlását midön jónak lenni forgattam volna elmémben: ma hajnalban hozák Komárombúl az hírt, hogy Haistert megverték, s ezerig való maradt meg az németben, s azt Komáromban várták; ezek ha így verificáltatnának: Isten majd külső segétség nélkül segétene jó végre bennünköt, — kit engedjen az Christus érnünk! Ut-ut sit, ha ugyan elfordúlt Beszprém felé az német: igenis jónak látnám, s talám még Fehérvárnál is jobbnak, hogyha Pekri Uram, — ha maga Nagyságod nem is, — Szegednek fordúlna, azon bölcs consideratiókra nézve, mellyeket felteszen Nagyságod; s azokhoz talám járúl az is: nem jó igen disarmálni Nagyságodnak magát, és az Dunának nagy pocsolyáját akadéknak tartani Nagyságod s Pekri Uram között. Sőt, *hanyan már annyiban van az törökkel az dolog: ne legyen erőssebb az Istenért* Nagyságodnál ő, — mert occasio facit furem, meg itt de authoritate agitur; jobb azután, munkát adván neki s töle távozván, megszakadni, — mintsem *kevesed magával tanálja* Nagyságodot. Fehérvárhoz, ha Haister dolga elválik, könnyű visszafordúlni, az ki magában semmi,

s ha Isten *Pozsonnál segét bennünket*: könnyü lesz réáérkezni innen túl; s onnan Antalt*) hátrább, mert mi nem *harczra való ember az*, — hanem várot vinya, az hol mezőben nincs ellenség, pótem. Szegedet csak meglátogassa Nagyságod maga, ha Haisterrel bír az Dunántúl öszvegyült had, mert oda szépen kicsalhatja az Erdélyben csavargó hadat is,—nem is igen messze lesz Nagyságod, et erit securitas correspondentiarum mindenfelül.

Pekri felül írtam Orosz Ádám által többet; én sem menteni, sem vádolni nem kivánom; tudom, mit tartok ezen dologban? Nagyságod judiciuma bölcsen elitéli. Magának ugyan disvadeáltam mindenkor s most is írásimban: ne vágyjon bé (Erdélybe;) csak azt bánom: Nagyságod elütt is az én opiniómra relegálta maga resolutióját. Antal penig, hitemre, nem oda való. Én, igaz lelkem szerint ha írnom kell, nem látom más módját: hanem, ha Isten Pozsont kézben adja, tudom: Haister vagy elvesz, vagy feldobol, és így Forgács Uram idibb közeléthet. *Az törököt nem kell vár alá, sem másövé* (így) *bocsátani, hanem Slavoniának,* és így onnan s Horvátország felül per consequens, nem kell armádánknak ollyasnak lenni. Morvának meg van az ő kapuja zárva már, azt ezen az országon nem kell már félteni; ezen actussal felébrült ez az föld, maga is megoltalmazza magát. És így, micsoda dispositiókrúl gondolkozom in illo casu? Nagyságodnak megviszi Orosz Ádám Uram.

Nagy-Szombatban meg kell lenni az aranyforgónak, de késün készül, mert egy mesternél nincs több. A disarmatiókrúl nem tudom, Nagyságos Uram, mikínt cselekedhessem: mert 3 sereg gyalogja mindenkor velem volt, s velem tért meg; most is Károli Uram intimatiójára ismég az ki elgyühetett, elgyütt fegyverrel, s rajta voltak az harczon.

Korponait**) executióra küldte Nagyságod, — hát ő reá kit? Mert Kohári ládáiban feles van nála most is suttomban meghattam ugyan vizsgálni. Kassa és Szakmár extremitásit adná az irgalmas Isten: de bizony, egynehány felül ellenkezőt

*) Eszterházy.

**) Korponay János, azelőtt gr. Koháry István udvari tisztje és bizalmas embere, utóbb kurucz.

írnak nekem azokrúl. Én penig többrűl nem írok, — hanem magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Ricsán aligha meg nem hal az sebben, az mint az borbélyok mondják.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg — és pedig részben titkos jegyekkel — írva.)

20.

Majtínnál, 3. Juny 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Noha már két rendbeli alázatos írásommal alázatossan jelentettem ittvaló dolgainkot s az minapi szerencsés ütközetünköt: mindazáltal, hogy abban valóságossabb relatiója lehessen Nagyságodnak, — íme Orosz Ádám Urammal küldöttetik Nemzetes Vitézlő Somogyi Ferencz csalóközi kapitány Uram ő Kegyelme, Maylát Boldizsár Nemes Pozsony Vármegye egyik hadnagyával. Somogyi Ferencz Uramot specialiter recommendálom Nagyságod kegyelmességében; igaz, discretus, jólelkű s jó resolutiójú ember, — most is elgyütt mindeneknek elhagyásával velünk, jó ifiú legény, jó katona 4 fiával; experiálhatja Nagyságod nem utúlsó embernek beszédiben is. Csendességében nem látszik bátorsága, kire minden órán kész. Balogh István Pozsony vármegyei kapitánt is recommendálok alázatossan Nagyságodnak. Más egyéb dolgokrúl partiatim üzentem Orosz Ádám Uram által Nagyságodnak, és csekély opinióimot detegáltam. Írásommal azért nem kedveskedhetem többel Nagyságodnak, — hanem az magam Ricsán nyereségébűl alázatossan egy lóval udvarlok Nagyságodnak. Másik lovát, az feleségem kocsissának küldtem; az harmadikot megmászom, — ha kancza is; az többit haida, ki szimo, ki tamo.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Éppen most Püspökirül írják embereim: már hajókot szerzettek; azért, míg én Pozsonnal múlatok, — másokot általszalasztok még ma másfelül.

Ebeczki István Uramot csak méltó böcsülni, — kirül üzentem Orosz Ádám által.

Pekri dolga hogy egészen constáljon Nagyságodnál: íme, alázatossan *magát küldtem az ki fateált ellene, és Orosz Ádámot informáltam.*

(Eredeti, félívre, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben rejtett írással.)

21.

Nagy-Ödémesnél, 8. Juny 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Alázatossan vettem Nagyságod méltóságos levelét de dato 3. Juny, ezelütt két órával. Hogy Nagyságod expressus által méltóztatik hírt tenni Istennek minap hozzánk nyújtott kegyelmérül: részemrül is alázatossan köszönöm, azért, hogy az includált relatiojából Kamenszkinek látom: ellenem való hamisságok micsuda képtelenségrül való elmélkedést csináltak ott, az hol csudállom, hitelt még nagyobb hírek is csinálhattak. De azt haszontalanságból való exprobrationak tartom hogy Nagyságod méltóságos személyjének micsuda tekénteti legyen, — mert azt én jobban venerálom, mert mutatom, nem, csak szóllom. Én ugyan megvallom érdemetlenségemet: de az míg Nagyságod rabságban szenvedett is, eleget hazudtak ők nekem magamnak is, s úgy látom, most Nagyságodnak is. *Igen allegálja hírek nélkül való nem alkuvásunkot; de, az mint látom, nem ígérik ők azt.* Az törökként: nem jó sok szó, sok pénz jó; annak keres ő mappán útat, az mit szározon nem akar. Isten egyedül az ő szent kegyelmivel az mi segedelmünk, és az alkalmatosság, s ahhoz az hazának megegyezett szívő akaratja. Deus conjugit corda, ut idem sint. Íme, adtam komámnak választ mégis, respondi ad illum promissum.

Forgács Uramrúl hogy Nagyságodnak híre nem volt, nem csudállom: mert az mint én innen hozzája küldött emberem által de dato 4-ta vettem levelét — kit Vaszartúl írt, — elütte feküdt az ellenség, Csókakő és Palota között. Írja

ugyan, hogy felesed magával van, és nem akarná elszalasztani az németet; de azt látom írásából, nem kap kordélyra beli, — noha sokkal nagyobbnak mondja az embere táborát, táboromnál; az németnek penig — az bizonyos — magában is van fogyása, naponként vész. Sőt gyütt oly hirem ma, hogy már Szent-Márton táján, Győr elein volna Forgács Uram, és az német sem messzi tőle, az mint ezen Károli Uram accludált levelébül megérteni méltóztatik Nagyságod, —kit is úgy bocsátám, hogy Bécs elein megmustrálja magát, s ha lehet, Fisementül által az bécsi hidaknak felí küldött más portámmal meglássák egymást. Magamnak is egész szándékom Pozsony vala, s most is az; de minthogy communiter mindeddig úgy hozták az hírek, hogy bizonyossan Komáromnak gyün ismét az német, s annyira van, hogy ugyancsak addig, míg híremmé lehet, ott lehet: nem szeretném hátom mellé ejteni, mert Forgács Uram az Dunák miátt nem árthat neki. *Csak elhigyje* Nagyságod: *confusióval hadnánk el Pozsont, akár Gútánál, akár Magyarnál gyünne hátunk megé, akár az Csaláköznek Pozsony felé*; *hanem azt* írtam Forgács Uramnak: ha lehet, ne bocsássa Komáromnak. Akár merre menjen, hiszem Istent, mind Pozsonnak s mind Haisternek gondja lesz, — csak érthessük egymást, az minthogy ma várom bizonyossan válaszszát Forgács Uramnak postám által, mást holnap katonám által. Csak érthetném, merre fordúlt az német? bizony nem henyélek ezzel az jókedvő kevés haddal.

Az németeknek rézpénzzel fizettem; látom, jókedvők; tiszteket csináltam, vagyon 600. Ma beérkeznek az bumbákkal is, az kiket az bányákrúl hozattam, mozsárokkal. Azomban tegnap gyütt Pozsonbúl egy ott disgustatus Fauerwerger; arra nagy szükségem vala; hiszem Istent, pozsoni uramék nemsokáig fogják az külső város sánczának, kit csináltak, hasznát vehetni.

Bloquadákot igen keveset hattam, nem nagy fogyatkozásommal, mint azelütt. Egyébiránt, úgy hiszem, Orosz Ádám Uram mindenekrúl informálhatta Nagyságodot, úgy *Pekri dolgában is*, kirúl Nagyságodnak többel alkalmatlankodnom nem kívánok. Az morvaiak patensének Pozsombúl, gondolnám, volna talám ideje, — kihez semmi reménségem.

Az erdélyieknek dicsíretes resolutiójok; el is hiszem, ha lehet, nem is lesznek többül az austriai iga alatt! Igenis, ha jó securitással meglehetne: jó volna az gyülés, ha attúl nem tart Nagyságod, hogy magokban koczódva, vígyázatlanúl ne találtassanak; de ki lesz Marsalek jegomoscz? Annak mind az hadnak, s mind az többnek felette kellene cum moderamine lenni; majd concurrálna az, az mint üzentem Orosz Ádám által Nagyságodnak. Ha úgy ítéli Nagyságod, *magam is béme,yek* akkorra, mert sok áll azon, úgy látom; — mindazáltal Nagyságod parancsolatja s tetszése legyen.

Károlinak maga sem tudja, mi fúrja fejét? Nincs egyéb, az mint látom. licentiosissime akarná *az interessentiát*, kit nem lehet; az mint üzentem alázatossan, úgy javallom. Énnékem elég bajom; csak azt sajnálja Károli Uram: ő mezei Fő-Generális, nincs mezei hada.

Az törököt még h a-val írja Nagyságod? Az jövendőmondó jót mond, — megmondom három esztendő múlva, ha igaz leszen-é? Ricsánnak rabtársait elküldtem Lévára, nem jó itt tartani; szabadúlni akarnának, — bocsássam-é sarczon? Az pater jesuviták megijedtek az acclamatiótúl; megmondám nekik: nem segéthetem! Féltem az collegiumot; tegnap lajstromot küldtek az németeknek: rectorostúl mennek, — nevetik az magyarok, s örűlik; ma küldtem passust s késérűt nekik. Az noviciusok s holmi szükséges fraterek mellett könyörgöttek, megengedtem; csak magokra hattam magokot, még köszönik, hogy csendesétettem az hadokot. Ez már jó példa, — csak tovább is így legyen az hazában; várok is Nagyságod dispositiójátúl. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok, — ha mást mond is az eb gazetája, — holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

P. S. Midőn már ezen levelemet elvégzettem vala: jöve hírem, hogy Forgács Uram már Győr elütt két napja miúlta ellenkezik Haizterrel, s arra nézve megtartóztattam az postát, hogy bizonyossat érthessek; sőt Károli Uramot már Bécs felé bocsátván, attúl is vártam, s még Ebeczki István Uramot is 2000 lóval költöztettem által in omnem fortunae casum, ha

reáérkezhetik. Azomban magam ide az magyari és tamásházi révek közé szállottam; hadakot vettetnék örömöst az Kis-Dunán, bé Csalóköz felé. Ezenközben ez étszaka micsoda levelét veszem Forgács Uramnak: alázatossan megküldöttem. Nem tudom, mit akar? Éhel akarja megölni Győrött az németet, s maga Sopront s Fisement emlegeti; succursust kér, s ütközethez szándékát nem magyarázhatom; ha penig csak késérni akarja, arra már hada elég van. Merre veszi Győrül útját? nem tudom; elhiszem, ha mehet az abdai hídon, az Lajta mellé veszi magát az német; ha Forgács Uram megelőzésétül tart: kéntelen lesz az Dunákon által, vagy az Szigetközön, vagy éppen az Csalóközön által gyünni fel Pozsony felé, kitül tartottam eleitül fogva. In eo casu *már, ha túlreked több* 3000 *lovasomnál, nem impediálhatom semmi útját.* De tudom, ezt in sola extremitate fogja követni; nagy munkája is lenne, hogy annyi hidat vessen, hanemha Gönyőhöz hozatná az komáromi kész hidat, s ott gyünne által az Csalóköznek, s Pozsomban az ágyú alatt más kész híddal várnák; megmutatja két-három nap! Károli Uram levele megmutatja, mit csinál; tegnap látszottak az tüzek is ott Prenkhirchen körül.

Az pater jesuvitáknak németessebb része kiindúlt cum securitate; egy igaz magyar, *ugyan Bohus névő* micsoda observatiókot tett pennára irántok: alázatossan accludálom Nagyságodnak; az javallása, hogy mivel az Páter Generálistúl igen kemény parancsolatjok vala, sőt szokatlan comminatiók alatt is, hogy senki ezen mi háborúnk ellen ne szólljon, sőt kedvet keressenek, senkinek ne vétsenek; azért hadd constáljon Rómában is: nem ex odio Religionis Catholicae, aut ex contemptu Sacrae Societatis, — hanem magok rosszasága s nationalitássoknak hamissága vezette ki őköt; még — úgymond — megbüntetik nyilván ott is őköt. Nem is tartom rosznak, ha Nagyságodnak úgy tetszenék, s ugyanazért tétettem fel véle pro lumine magával az levélnek conceptusát, hogy magok observatiója szerint fontossabb lehessen az Generálissok előtt. Az excessusok observatióit is maga már feltette vala, azt jó Nagyságodnak látni; kiben ha mi kissebbnek látszik is, úgy mondja: mindenik külön-külön magok rendi szerint büntetést illyet érdemel; de talám, ha Nagyságod méltóz-

tatik irnya is az Generálisnak: nem condescendál az számadásnak punctualitására, hanem azokban generice ha mit annectáltat Nagyságod az levél folyásában. Úgy látom, nagy örömök az magyar jesuvitáknak, szegényeknek; eleget hítta az rector Szent-Iványit magával, s másokot is, de azt felelte: nemo me pellit, nec lingua, nec calamus,—ego non ibo!

Nagy dolog, semmi bizonyos híreket nem kaphatok az bavarusrúl, hanem az ordinariában *) — kit Károli Uram említ, hogy elnyertek — elhiszem, lesz tanúlásomra való, de még kezemhez nem hozták. Datum 10. mane, 1704.

Alázatossan panaszlom Nagyságodnak, hogy azt az puszta terebesi és garami jószágokot ideengedte vala Nagyságod: azomban Way Uram most egyebet committál irántok; most vettem 3000 forintért holmi marhácskát puszta majorimban, feleségem koczódására nézve, — talám bé sem engedi fogadni Wai Uram, vagy kicsuda ott az fiscalis. Alázatossan könyörgök Nagyságodnak: ne confundáltassam! Nekem úgy írják: Vay Ádám Udvari-Kapitány Uram commisiójából, — elhiszem: qua Praeses Fiscalitatum. Én bizony nem hiszem, Nagyságod hírivel legyen; vagy még maga sem tudja mit committált, csak értette — gondolom — ezt is oda: mivel nem akartam egészlen magam nevit tartani az jószágon, az Nagyságod akkori kegyelmes tetszése szerént is.

(Eredeti, negyedrétben, másfél ív aranyozott szélű finom papírra saját-kezűleg — és pedig részben titkos jegyekkel — írva.)

22.

Szarvánál. az Csalóközben, 12. Juny 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Az mint minap alázatossan megírám Nagyságodnak, hogy az németnek Győrhöz való közelítésére nézve, és hogyha az Duna mellé bészorúlni akarna, avagy ha felnyomúlna: utánnamenésére nézve, bégyüttem ma az Csalóközre, s ezennel megyek az söprősi révhez, megtekintésére az hajóknak s ott való alkalmatosságnak; az honnan most hozák hírúl, hogy

*) Az Austriába beütött kuruczok által elfogott bécsi rendes posta értetik.

bizonyossan az német, az hol most szekerekkel bésánczolta magát az Rába mellett, két hidat vetett az Rábán; melylyel, — hacsak csalt vetni nem akar — bizonyítja, hogy az Duna mellett Óvárnak, igyenessen az Lajta mellékire akar gyünni, s úgy látom, el is mehet, az mint Forgács Uramnak tegnapi levelébül — kit most útamban vettem — meglátja Nagyságod. Ezekbül csúfos gondolatban vagyok, mert (Forgách) az békességet óhajtja; nem bízik, úgy látom, az ütközethez, mivel még valamely ezer gyalogot kívánna, — azt meg nem várja Haizter! És így, magam operatiómnak nagy fogyatkozásával, hiában küldtem majd 4000 embert az javában az hadamnak oda. Noha Károli Uram, úgy látom, még nem conjungálta magát, az mint ezen alázatos levelébül mind opinióját s mind operatióit meglátni méltóztatik Nagyságod; tartóztatja — úgy hiszem — az postscriptája mindenekfelett. Én ugyan újjolag is megírtam neki, hogy Forgács Uramnak ne adjon mentséget az nemconjunctióval. Én megírtam Forgács Uramnak: ha másképpen nem, legalább útjában megcsapatnám egynehány felül való nyargaló felül,*) magam az lovas corpussal hátán nyomúlnék; a sok szekere közé ha venné magát: az puskázás közben maga az marhája tenne confusiót az ellenségnek. Kimutatja már harmadnap foga-fehérét.

Vettem azomban alázatossan méltóságos levelét is most útamban Nagyságodnak, éppen az Duna hídján Forgács Uram levelét olvastam. Nekem már azt is, s mást is írt; dantur incidentiae, non incidentes. Én azt tartom, akármit írjon: de illyenformán szemben szállva, hacsak meg nem kell lenni, — meg nem lesz az ütközet. Ez, Nagyságos Uram, azon occasio — úgy hiszem, — mellyet Nagyságodnak jövendöltek vala; mert ha Nagyságod itt volna: már vége lett volna az historiának. Magam nem kívánok *odamenni, ha nem kívánja;* minden hadamot kész volnék odaküldenem, ha kívánná s reáérhetne, és attúl nem tartanék: ha Pálfi Pozsombúl megtudná megürösödését az ittvaló földnek: az austriai németeket, az kiknek van is híre, maga mellé venné, és ismét praecludálná az passust, — mert reservát haszontalan hagyni.

*) Így, nyilván tollhibából, »nyargaló portákkal« helyett.

Nagyságod méltóságos parancsolatja nélkül is megvallom, hogy Isten jól adta az jót: csakhogy Pruski, Pál Érsekként ut melius valeat.*) Csak most is jobban szeretnék én Nagyságod mellett egy jó corpust: hadd nyargalódzanánk mi onnan hol ide, s hol tova! Ollyan Nagyságod, mint az paradicsommadár: nagyok az szárnyai, s kicsiny az corpussa, csak az orrán függ az szegény kis madárka, s úgy lógatja az szél.... Az bécsi intercipiált postát is elküldte Károli Uram; majd két óráig hántam, — de semmit sem tanáltam ollyast, kit szükségesnek ítéltem volna Nagyságodnak; hanem, íme, az dániai követ levele mindent felteszen, quod ad nostrum negotium pertinet, valamit külön-külön levelekbül kitanúlhattam volna; ennél több nincs sohult az praeparatiókban. A mellett adjungáltam más némely dolgokat illumináló leveleket s hireket; accuratius meghányatom, ha mit tanálnék bennek,—de éppen semmi order nincs adjungálva.

Az könyvet megesináltatom. Fegyvert küldjek, parancsolja Nagyságod; nem értem, mit tesz az? Szabó Máté Forgácsnál van. Az morvaiak már is mutogatják magokot; odaküldtem Vinklert, többel ezer embernél. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

23.

Szarvánál, estve, 13. Junÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Kívántam volna örvendetessebb hírekkel udvarlanom Nagyságodnak: de noha ma két felül Forgács Uram ütközetinek hirit hozták, elvártam valóságát, és éppen most érkezett Károli Uram embere, ki is így referálja: hogy ez étszaka Károli Uram egy kis mérföldnire hálván az tábortúl, hajnalban az német reáütött Forgács Uramra. Ki is (t. i. Káro-

*) »Pruski« vagy »Ruski« mivel javítva van, nem olvasható tisztán. Úgy látszik azonban, hogy a porosz vagy orosz békeközvetítés fölvételére céloz, Széchenyi Pál érsek eddigi közvetítő szereplése helyett.

lyi) azonnal ügetve, nyargalva ment, — de már az németet tanálta az mi táborhelyünkön, és rácz, német, elöljárójára Károli Uramnak kiütött, kik is két ráczot s egy németet fogtak: azoktúl értette, hogy az mieink először jól megtolták volt az németet, de az ágyúkkal megszaggatták az mieinket, és kinyomták; az mint mutatta az német, hogy mennek az mieink föl az Rába mellett, — csak közel látszott az pora, és csendessen mentek, az német is csendessen nyomúlt utánnok. Az szekereit már előre béküldte volt az német Győrré az Újvárosban, az elmúlt étszaka. Onnan fordúlt Károli Uram följebb, — éppen odatanált, az hol az mieinknek vagy 60 hóltestét látta, gyalogok közül, de közel levén az erdő: odavette az gyalogunk magát. Az mieink bagázsiájárúl s álgyújárúl nem tudott semmit mondani.

Istennek szent neve dicsirtessék, hogyha csak ennyi veszedelemmel ment véghez; mert Károli Uram még ez éjjel megegyezik vélek, talám recoligálják magokot, és kivevén az erős helyrül, neki fordúlhatnak távúrúl, — mert csak elhiszem, hogy már bizonyossan persequálni fogja őköt. Csak attúl tartok: *el ne szélledjen az Dunántúl való had,* mert már is Károli Uram az cselédet, Bécs alatt való nyereséggel visszabocsátván majd 200 lóval: az Rába mellett volt valami istrázsasereg, — azok már is *az szekerekrül széltiben kapdozták.* Együtt ugyan paraszt-hírben ollyan bolond hír is ma, hogy az mieink *Forgácsot árúltatásban tanálták, és fogva vitték* Nagyságodhoz. Ez rút dolog, mindgyárst ollyan híre van, az kinek valami nem succedál. *Én az hadamnak javát elküldtem, egyedül vármegyékkel vagyok,* — oda, úgy látom, már nem succurrálhatok; az mit elkövethetek mindazáltal ezen az földön, el nem múlatom: mert, hiszem Istent, nem szakasztja mé: nyakát ezzel az túlsó operatióknak! *Ha* — kit nem reménlek — éppen *Buda, vagyis Födvár felé nyomná az mieinket: azon kérem* Nagyságodot, ne *szorúljon* Nagyságod *Budánál túl, hadd succurrálhassak* Nagyságodnak. Meglátom, merre viszi bagázsiáját? Pozsony s Bécs felé portáztatok: ha Pozsont megvehetném, jó volna, most gyűtem reá az gyalogságot. Hiszem Istenemet, nem progrediálhat messze. Ma hajnalban érkezett vala hozzám Forgács Uram követje, kért:

menjek által én is, és szálljak az abdai hídhoz; de hiában, mert az meg nem lehetett semmiképpen, s nem is használt volna: mert úgyis még az Rába elüttem lett volna, és más sok okok is ellenzettek. Nem tetszett nékem az, édes Nagyságos Uram, hogy ollyan közel szállott hozzája, az ellenséghez, mert sok Úr és czifra had volt ott, tudatlan tisztek; regulálni akarta. Partesbül az magyar meg nem veri az németet, — semmit sem biztam hozzája; megüzentem neki praevie Ebeczkitül: attúl félek, partesbül kezdi, s elvetik az fasolát; az sok Úr akkor vitiz, mikor látja, hogy már más veri az törököt. Semmi, hadd tanúljanak! Most meglesz egyik: vagy elszéllyednek, vagy desperate verik meg; már is éget az német, valamerre megyen.

Pálfi János Uram levelét vettem, — alázatossan accludálom Nagyságodnak, — az rab-tisztek szabadúlása iránt; de én nem annuáltam annak, Nagyságodra relegálván, várom kegyelmes parancsolatját Nagyságodnak.

Lambergnek nem denegáltam az passust; mivel Forgács Uram adott: mást nem küldtem, hogy ne irritáltassék Forgács Uram. Az kalocsai érseknek is vettem levelét ma, accludálta Udvartúl költ leveleinek páriáit, és kívánja az armistitiumot javallani, hogy az Dunáig s Vágig engedjük oda, és az bloquádák iránt mint azelűtt, idem cupit. Váloszt, kit adtam, alázatossan accludálom Nagyságodnak. *)

Az hollandiai követnek secretariussa írt nekem; kért, adjak passust neki, mehessen Pozsombúl Nagyságodhoz vízen, s onnan Konstantinápolban; azt írtam, hogy nem tudom, s nem is kérdem: miben jár? de Nagyságod híre nélkül nem engedhetem, noha — írja — principalissa Nagyságodnak szólló recommendatoria-levele van nála. Arra azt írja: kész nemcsak nekem, de az egész világnak megmutatni, miben jár; azon kér, gyühessen hozzám, és mehessen bár úgy Nagyságodhoz, s onnan tovább, hogy sohul az császár helyét ne érje. Kire oly választ tettem, hogy, ha írva küld arrúl affidatiót, hogy, ha Nagyságodnak elmenetele nem tetszik, és

*) E válasz csakugyan még ma is mellékelve van, lásd mindjárt alább.

Nagyságod vagy megtartóztatja, vagy el nem bocsátja, ne légyen parolámnak sértődésére; mert nem tudván Nagyságodnak intentióját: nem obligálhatom Nagyságod akaratját, kitül függök magam is. Ha azért Nagyságod parancsolatjátúl akar várni inkább, mintsem reversalist adjon: mitevő legyek? várom parancsolatját Nagyságodnak.

Az Istenért, sórúl parancsoljon Nagyságod; én már háromszor is írtam, semmit sem hoznak, só nélkűl van az had egészszen. Vagyok még lovassal-gyaloggal circiter 70 zászlóval, elhányva több is valamivel; teszek distractiót ha lehet, hogy revocáljam, ha messzire tanál czélja lefelé lenni az németnek, kiváltképpen ha Nagyságodra reflexiómnak nem kell lenni. — Ezzel várván Nagyságod kegyelmes parancsolatjátúl, magamot kegyelmes gratiájában ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Misuna *) szegény, Szegeden rab, az mint az hírek írják; szabadúlásában rabot bocsássunk, — írok Pálfinak, ha parancsolja Nagyságod. Oppersdorfot adjuk oda.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben chiffre-kkel.)

24.

Bercsényi Uram válasza az Kalocsai Érseknek.**)

Nagyságodnak ajánlom fiúi kötelességgel való szolgálatomat.

Ma veszem szokott kötelességgel Nagyságod méltóságos levelét. Az mikre Nagyságod emlékeztet, igenis, emlékezem, s el is higyje Nagyságod állandóságomat, mint mindenben, ebben is. De emlékeztetem én is Nagyságodat arra, hogy micsoda suppositumokkal vala Nagyságod reménsége az »omnia« ajánlás alatt? Messze esett most az, Nagyságod czéljátúl. Megjövendölém előre, hogy meglátja Nagyságod,

*) Missuna Mihály, lengyel nemes, később Rákóczi jaroslawi uradalmának kormányzója.

**) E czím Beniczky Gáspár fejedelmi magántitkár kezeírása.

mihelyt csak szikráját vehetik is a tractához való hajlandóságoknak: oly helytelenségeket vetnek elő, kit borzadás nélkül nem is hallhat ember.

Palatinus Uram kezdte első az armistitiumot jelenteni, et quidem, ut maneant arma in statu quo; — most azt a megbecsülhetetlen, atyánkfiaival, véreinkkel, számos fegyverünkkel rakott országot, (túl a Dunát) kinek visszanyeréséért életünket szántuk, magok életét életünkhez kapcsolták, oly simpliciter, sub umbra spei alicujus tractatus, et vix umbra sinceritatis, necsak labyrinthusban hagyjuk, hanem a földdel együtt annyi erőt adjunk ellenségünknek? s magunkot s fegyverünköt fogyaszszuk? Alázatossan kérem Nagyságodat, micsoda lelkiisméretnek consolatióját mutathatná Nagyságod akármelyikünknek is? sőtt ellenségének is javalhatná-é Nagyságod? Hiszem, consolatiónkra, becsületünkre és securitásunkra való punctumot egyet sem látok benne; az tractatusnak kimenetelit pedig ki jövendölheti meg hitelessen?

Emlékeztetem Visa és Okolicsányi Uraimékat is arra, nemde megmondám-é Majténnál: ha általmegyen Csalóközbül az haddal Haÿszter, és az Dunántúl való földet nem observálja, csak most, még kezénél van, — semmi sem lesz belőle; s előre megmondtam ezen sequelákat. Mutavit Hajszter rerum faciem, quo jussu? qua licentia? nem kérdem, — most mutatják útját akkor igen javalló Novellák.*) Provocavit atrocitas iram Dei et vindictam. Dominus est, qui pugnat pro nobis! — Mi hasznú consolatio, hogy Hajszter amoveáltatik? Akárki commendírozzon: csak nem lesz az barátom; akárki légyen, — ugyan csak Isten veri az hadat mind itt, s mind ott. — Az bavarus s a többi, nem több az Istennél; aequitas causae certissimum subsidium. — Causa Deo placuit, et arma tuentia causam; qui nos provocavit ad velle: dabit et posse. Fiat voluntas Domini! Hitemre, nem accrescált spiritusom most: valaminthogy nem decedált akkor, az mikor contemptuosissime bántak velünk fertelmező írások s nyomtatások által híreséttetett maga-elhittségek; s nem is változtatom azt,

*) A »Wienerisches Diarium« és egyéb akkori officiosus német hirlapok értetnek.

— az mit Nagyságod emléthet felölem, — mert jót kívánok, s az jó: nem jó, ha nem jó. Isten s világ ítélje meg, ha van-é az illyen propositiókban valami, a mi nem csúf, s nem contemptusunkra való?!.... Vallyon, mikor az győri püspökség Nagyságodnak igértetett vala, az beszprémit kibocsátani kívánták: miért nem bocsátotta ki Nagyságod az reménségért az kezében valót?

Soha, még híről sem hallottam illyen exemplumot, hogy illyen propositiókkal nyúlhatna ember a tractában. Ha mégis idegen ország volna kezünk alatt, és régi contributió, vagy mi afféle; — de maga tudja az magyar: qui ingreditur activitatem rei? Maga (veszejtse) magát illy reméntelenül s képtelenül? Deus bone! misereri nostri, et noli nos ita despici. Micsoda bizodalmunk lehet, édes Nagyságos Uram, az sinceritáshoz in tractatu pacis, ha most már illy képtelen inconvenientiák mutatják magokat? Édes Nagyságos Uram, régen megmondtam: hagyjanak békét a subtilitásoknak, — nehéz a Méltóságos Fejedelmet akármire s akármivel reávenni; s bizony, közzülünk is senki sem örül nemzetünk csúfságának s egyikünk s másikunk veszedelmének. Soha az jónak ellenzője nem voltam: de az jót roszszúl csinálni csaknem — lehetetlen. Ezzel magamot Nagyságod atyai affectiójában ajánlom, és kérem, inter spes, minas et Galeus meminerit se et Ungarum esse.

Nagyságodnak, etc.

13. Junÿ 1704.

(Egykorú másolat, féliven, in folio.)

25.

(Hely nélkül) 14. Junÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Nem írhatok többet, mint az mit ezen acclusábúl megérteni méltóztatik Nagyságod. Szánja Isten szegény nemzetünk vérit! De semmi; hiszem Istent, még ezzel vége nem lesz. Valóban bánom Ebeczky Istvánt, hogy elszakadt tőlem; de talám az tramontánát ha el nem felejti Forgács Uram, még jobban adja Isten ezután: mert utánnok nyomúlni gondolom az németet, mivel az mi táborhelyünkön följúl szállott

az Rába mellé, és az szekereit is maga után vitette Győrrül, de ha mind-é? nem-é? nem tudhatom. Most küldöm más portámmal eleiben Károli Uramnak Forgács Uram emberét, kit hozzám küldött vala, ha elmehetne, — elhiszem, el is mehet, ha Szent-Miklóst érhetik. Megírom Forgács Uramnak: az nagy Istenért, ne ütközzék meg ezen, csak lavíroljon, fárossza az könnyü haddal, — hitemre, megemészti portázással; ha penig csak fortélylyal s fektiben meg nem ütheti: ne is próbálja az szemben való harczot, mert partesbül véghez nem megyen; s ne közelítsen hozzá, hanem távulrúl, hol innen s hol túl: mert most már lovai nem oly rosszak, mint tavaszon az én hadam lovai valának, hogy alig tudtam portást tanálni. Csakhogy, attúl tartok: *az sok Úr most magát féltve, cselédjét takarni oszlik*, és arra nézve az többi is, egyéb az *fölföldinél* nem marad csuporton; noha, mivel fárodt az Haizter hada is: úgy hiszem, lassan fog nyomúlni Pápának, recoligálhatják magokot, — mert, csak elhiszem, nyomni fogja őköt, ha birja. *Nem is hiszem, az fölföldiek megint az Dunát ne közelítsék. Most már küldene* Nagyságod *segítséget, ha volna kit; de szánom* Nagyságodot: *mert senki sincs mellette* Nagyságodnak, az ki van, sem *hihető*. De, hiszem Istent, még talpra kapnak. *Vallyon, ha az törökhez bízhatik* Nagyságod *az rácz ellen: nem fog mégis tetszeni* Nagyságodnak az régen megvetett *conjunctió*?

Nékem azon kell mesterkednem per omnia media: miképpen tehessek Bécs felé distractiókot, hogy revocáltathassam az Udvarral Haiztert addig, míg nem érkezik Týrhaim, kirül írnak; várom mindazáltal Nagyságod parancsolatját, mivel el nem tudom gondolnom Nagyságod léendő dispositióit. Hacsak per distractionem nem revocáltatik Haizter: infallibiliter meglesz az, hogy, ha nem értjük is, igaz az prophaetia. Kit engedjen Isten szerencséssen Nagyságodnak, — kinek is maradok, élek s halok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Mihelt Forgács Uram most emberei által nagy complementummal nékem offerálta az commandót, csak általmen-

jek én is, s azelütt, midőn kinálkodtam, hogy azért gyüttem, és más operatióktúl tartózkodtam, hogy, ha szükség, succurrálhassak minden erőmmel, — s akkor csak Károli Uramot kérte többször ízben, nékem, hogy csak Pozsonnak menjek, javallotta: mindgyárt nem tetszett nékem constitutiója, az kitűl féltettem; azomban míg emberivel beszéllettem: már megvót az vásár, későn kelve.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű. Részben titkos-jegyes.)

26.

(Hely nélkül.) 15. Junÿ, 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnap ezen accludált második, vagyis inkább elsőbb levelemet szintín hogy el akarám küldeni: mind portásim s mind paraszt-hírek igen szaporán hozták, hogy az mi táborunk ismét eleiben szállott az németnek, és sexcenta meliora. Igazán, úgy látom, azt beszélli az paraszt-hír, az mit hinni akarna; mely hírekre nézve megtartóztattam írásomot, — de bezzeg ma, csak az elébb veszem, estve már, levelét az Uraknak, kiket, íme, accludálok Nagyságodnak alázatossan.

Már, ha Károli Uram túlmarad, talám nem roszúl esett; nem is jöhetne, ha akarna is, erre. Várok azért Nagyságod kegyelmes dispositióitúl, mert nem tudhatom szándékát Nagyságodnak. Mesterkedném az distractióban, el sem múlatom, valahol módját látom. Ugyanazt javallottam mind Forgács-, mind Károlinak: csak Bécs eleinek menjenek, — jobb, felvonják az ellenséget magok útjárúl Bécs felí: mert mégis, úgy operálhatunk, hátában meg ők. Mindazáltal várom dispositióját Nagyságodnak: mikint akarja Nagyságod segéteni azon az el . . . . *) országon? Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű.)

*) Így, maga a melléknév (elhagyott? elpusztúlt? elrémúlt? vagy valami ilyes) tollhibából elmaradt. Általában, az egész levélkén meglátszik, hogy igen sietve iratott.

27.

Söprösi révnél, 20. Junÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnapelütt vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak, datum nélkül, együtt Forgács Uram levelével; de már két-három rendbeli levelembül, s elhittem, túlfelül is eddig megértette Nagyságod: qualiter sit mutata rerum facies? Az ugyan tagadhatatlan, hogy nagyobb az híre az kárának; nincs abban nagyobb rosz, mint, hogy az magát elveszettnek tartott, megfélemlett ellenség vérszem-kapva, megyen magának megerősítésére.

Én azon casus után közeljebb szállottam ide az révhez az táborral, s készültem által, — az kivel akartam tartóztatni az ellenséget, hogy utánna ne nyomúljon az mi hadunnak, s azzal lehessen idejek az recollectióra; s az mint is gondolható, hogy Pápa vagy alábbfelé mozdulását tartóztatta is az; sőt kedden, ma 4. napja, meg is indúlt, sokfelé menő híre után ugyan csak Óvárnak vette magát, és egyszer alól az révemen, most penig följül, — Mosonyon alól, valamely Bordács nevő Kis-Duna tekeröletiben — szállott, tegnap ott rosztogolt: de semmi nem mutatta az révben magát; hanem portásimot bocsátám által: azok La Tour regimentibül való legények közül az Vízközön kapának el egyet, kit derekassan megexaminál tam, — értelmes legény. Az ütközötet, azt mondja, Forgács Uram igen jól rendelte, s (a németek) már éppen elvesztek volna, csak rajtok kellett volna az mieinknek gyünni,*) mert körül valának véve egészlen; de midőn az német az mieinken rajtok ment, — csak megkavalyodtak, elszaladtak. Úgy mondja, — 700 veszett az mieinkben, az övékben veszett — azt mondja — 70-ig való, hanem sebes van több 200-nál; General-Adjutant Swarcz, és más két kapitány, s más holmi laitinant, fendrich, micsuda veszett egynehány. Most penig az németnek szándékát úgy értette, hogy Károlinak volt hire:

*) E relatio teljesen megegyez maga Forgách jelentésével, — a ki hadait az ágyú tűz férfias megállása után, rohamra is akará vinni, de nem mentek.

felnyomúlt Bécs felé, azért indúltak ellenére; de mivel úgy hallották, hogy visszatért erre által az Dunán, azért állapodtak meg. Az Károli bagázsiája s Bécs eleirűl való nyeresége tért meg penig, s nem maga, — annak ha hírit vették.

Immár nem tudok elindúlnom az Dunántúl való dolgokban, mivel az mely levelét küldém Nagyságodnak Károli Uramnak: annál többet azólta nem vettem, s nem is tudhatom valósággal hollétit; hordják ugyan az parasztok, hogy Árpásnál költözött az Hanyságra, ki meg Sopron felé, ki hol imitt is, amott is hírleli, — de mi haszna? mikor két levelemet is hozták vissza, portásim által kiket küldtem, penig már két rendbeli oda vannak; mint mehettek? ők tudják.

Szintin hogy ezen levelemet írám, jöve vagy kétszáz német, rácz, ide az révben, egyet fordúlt, s elment, — hihető, recognitióra együtt vala. Ebbűl magyarázom még helyben létit az tábornak; hanem azonközben esék három lövés Óvárban: talám valamely hadunk már az Hanyságrúl mutogatta magát. Azt ugyan csak elhitettem magammal, hogy valamig valami hadunkot érzi túl, — által nem gyün az Dunán; hogy penig detaschirolhasson valamit, nem gondolom, mert nem tudja: mikor üthötnek túl az nyakában? Kevesest sem innen, sem túl nem szerencséltethet. Noha ugyan van alkalmas vígyázóm: mindazáltal nem örömöst rekesztetném magamot innen az Csallóközben, mert Pozsonynyal nagy az fortélyja, hírreli az útját mind ide, s mind tova, — de azt nem tudhatni. Hanem való, hogy van mind Komáromban, Győrött, s az német táboron is híre Nagyságod jövetelinek, s hadai már is — kozákságnak eleje — nem messze járjon Komáromtúl. *Nekem valóban nehéz, hogy semmit sem tudhatok az túlsó dolgokban. Rettenetes híre van Forgácsnak: illyen árúló, söt hogy megfogták és* Nagyságodhoz *vitték; az német közt is nagy az híre. Győrött igen nyögték elöre ezeket, és az nap, hogy az harcz volt, ugyan valami magyar lelket mustráló pap, nevezet szerént azt írja ösmeretlenűl nekem: attúl fél, mind odaveszti Forgács Uram a magyarságot. Elhiszem, szaporította az nyelveskedést Viars-al vala talám kétszeri beszéd is.* Immár csak recoligálhatná hamarjában magát és érthetnék bizonyossat tőlek, vagy vehetném Nagyságod parancsolatját is, — mégis

illyen vakon nem gondolkoznám; azt ugyan, elhiszem, *abban nem hagyja* Nagyságod.

Azalatt elküldtem vala Vinklert Austriára Stomfátúl; valamely sánczban vala közel czongori hídakhoz Gróff Khinigszegh az Oberst-Landmarschall 3 vagy 4 compániával lovassal táborban, és valami pór-gyalog, — azokot szerencsésen felverte fektekben Vinkler, elnyerte táborhelyit, bagázsiáit, talám 35 szaladhatott bennek. Az sátorában holmi levelei között Khenigszeghnek, semmi sem volt ezen kivűl, kit elhittem, csak communicáltak víle. Onnan ódaloljuk őköt, hanem, ha az kénszerítené őköt valamire: *fére tegye* Nagyságod, alázatossan kérem, *az nagy dissimulatiót*, mind nekem s mind másnak parancsoljon directe Nagyságod: ezt s amazt cselekedjük; mert, ha mindnyájunknak kik ódalt-félt commendérozunk, szabad lesz tractálnunk, irogatnunk, simogatnunk és az politicumokban is ingerálnunk magunkot, — abbúl jót ne várjon Nagyságod! Immár tapasztoljuk többször ízben csükkenését az dolgoknak; *most is Lambergnek passust adott az édes öcsém* (Forgách), *Kéry János is,—úgy mondják — az harcz előtt érkezett, ott hált, és az harcz hírit maga vitte, rémétve az merre ment, Köszeg felé; most penig* et ante et post *nem felejtheti az armistitiumot.* Ezeket én úgy magyarázom, az mint ösmerem, — csak más is úgy ösmerné, mint én: nem venné ezeket gondolkodásokra; de félek rajta, azoknak ne csükkenjék kedvek, kiknek nevelkedni kellenék.

Én úgy hiszem, az prófunt és közhely kedvéért, mind az én communicatióm impeditiójára nézve, nem fogja igen tágítani Óvárt, megállhatja az német, hacsak nem avocálja valamely fölső operatio. Most még helyben van; hallani, akarna menni az köpcséni mezőre. Éppen nem lehet nekem is igen temporizálnom tovább itten: mert congerálni kívánnám az hadat, az mennyire lehetne, és úgy kell observálnom szándékát, s munkáját az túlsó operatióknak, s várok Nagyságod kegyelmes parancsolatjátúl is. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Éppen most veszem Vinkler Uram levelét; írja, hogy austriai némely helyek protectiót, salvaguardát kérnek, zongori sánczból is kivitték az ágyúkot; Prondsatzunghoz készülnek az austriaiak, kiknek is meghattam, s küldtem salvaquardialis pöcséteket, — de már mi lesz belőle? nem tudom, mert ezek löttek vala ante scitum transmigrationis de Jericho.

Bízzuk az törökre az ráczot, hadd conjungálhassam akár innen, akár túl magamat Nagyságoddal; ha jót nem ad Isten, ámbár akkor valljam szégyenét! Coeterum me obedientiae subjicio; melior est odedientia, quam victima.

Pekri Uramot, úgy hallom, incosolate szabadon bocsátá Nagyságod Erdélyben; de talám?

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezüleg írva, részben clavisokkal.)

28.

Illyésházánál, 22. Junÿ 1704.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Nagyságodnak 18. költ méltóságos levelét alázatossan vettem, melybül értem: sok gondjain általesvén Nagyságod, nyúgodtabb elmével légyen Nagyságod. Istennek hála! — De Forgács Uram szerencsétlensége is, elhiszem, szaporítja munkáit, ha gondjait nem is Nagyságodnak; melyrül már ezen méltóságos levelének írása után, elhiszem, két vagy három rendbeli alázatos írásimot is vette Nagyságod, azokban accludált leveleivel Forgács és Károli Uraméknak. Azolta éppen semmit sem hallhatok felölök; küldöztem kémjeimet is mind Győr, s mind Rábaköz, s mind Komárom felé. Beszíllenek ugyan közhírül, hogy Vértesalján volna valami új hada Nagyságodnak: kozák, török, lengyel, micsoda, — de mi haszna a híre? Mondják azt is, hogy Árpásnál költözött volna által Károli Uram az Hanság felé: de annak is már annyi naptúl fogva való híre kimutatta volna magát.

Küldtem két rendbeli portásimot által az Rábaközön, egyik — tudom — penetrált, az másikrúl hírem sincs. De, csak elhiszem, *teszen Forgácsrúl való bolond hír akadékot az emberek szívében, mert nem szünik az bolond hír; hol légyen? nem tudhatom*, de ugyan magyarázható abbúl, hogy vagy

messze, vagy munka nélkül vadnak embereink: mivel mégis csak Óvár körül van az ellenség csendessen. Tegnap ismét nyelvet fogtak portásim az falukon czékázó németek közül; mondja, hogy úgy foly köztök az hír: még 8 nap akarnak ott múlatni, azután fordúlnak, de merre? nem tudja. Én úgy magyarázom: mivel énnekem általmenő szándékomot hitte az ellenség, — azt hogy impediálhassa, correspondentiámot elmesse, és onnan vígyázza: mind az túlsó operatiók merre fordúlnak? és, csak elhiszem, Tyrham 3000 ember hírű segétségét is várja; azomban az földnépét is szedik; hertelen eltávozni sem mér az Dunátúl, mert attúl tart utánna költözve, ne incommodálják. Minthogy penig semmi bizonyos hírem nincs az Dunántúl való munkárúl: hogy azalatt általszökve ne incommodáljon nékem hát megűl, arra nagy vígyázásom vagyon, s ugyan az magyari hidam meglevén: talám holnap bizonyossabb mezőben szállok, által az Kis-Duna mellé. Az hajóim, kompjaim még megvadnak, — talám Isten megtartja. Vagyon több 2000 embernél az passusokon, jó tisztekkel. Ez mostani statussa az ittvaló dolgoknak.

Morva szélin szörnyen gyűl az had; Szakolczánál gyűlt vala öszve: de azt meg nem tarhatták, látván portásimot, eloszlottak. Brunónál nagyobb erőt mondanak gyülekezni, sőt viritim insurgáltatják az népet; de, azt hiszem, az aratás és Forgács uram casusa lecsendesét abban az fervorban. Hofhoz hoztak Bécsbűl diákot vagy 300-at, Khünigszegh hada helyett, kit felvert Vinkler, Pozsomban az Ricsán maradékit, vagy 250, — de abban is vadnak még is sebessek. De ez az morvai historia mind semmi: csak túl reparáltathassék az dolog, kire nagy segitséget adhat az rácznak Simonytornyánál való megverése. Károli Uram, elhiszem igenis, hogy megegyezett, van is most alkalmatossága: elűtti szégyenét letörűlheti. Azt ugyan csak nem ítélem: általgyűjön német uram, míg túl érez valamit, — de, hogy én is tehessek valamit neki, míg nem tágít az Dunátúl, lehetetlen; *nincs is már kivel kemény dolgot próbálnom.*

Az szakmári casus ugyan rút állapot, már kétszer; egész tábor az, kit Szatmár akadályoztat. Már most — adja Isten — Bóné Uram vihessen többet véghez; ha sánczol, ha

magyar módon csapdoz, jól vigyáz, lesz kivel: úgy hamarébb elfogyasztja népét. Nekem is nagy bajom van Bajnóczczal; csak széllyelverik azokot mindgyárst.

Óhajtva várom Nagyságod méltóságos parancsolatját és dispositióját; mert — csak elhiszem — már eddig többet tud nálomnál Nagyságod az túlsó dolgokban, és vötte eddig resolutióját Nagyságod valamerre. Kirül minekelütte csekély opiniómat alázatossan jelentsem: nem lehet, szivem fájdalmát ne könnyétsem alázatos, követő kérésemmel, hogy Nagyságod ne vélje oly magyarázattal phoenix-madárhoz való hasonlétásomot, az mint Nagyságod írásából értem; az Isten megöljön, ha úgy értettem orrán függését; hanem olvastam valahol felőle: »in extrema parte corporis pendula, exposita est haec avis omnibus ventis agitata;«*) és ebbül talám vétek nélkül jutott eszemben, hogy Nagyságodnak legkissebb tábora lévén köztünk: mindenfelül érkező s érkezhető rosz hírek érik Nagyságodot, s nehéz succurrálni Nagyságodnak; de, hogy m á s r a értettem volna azt, hogy Nagyságodot kormányozza: az Isten ne üdvözitsen! Kérem is alázatossan Nagyságodot, ne magyarázza Nagyságod úgy, hogy hozzámvaló régi kegyelmességében tehessen gátlást; kiért hogy életemet s véremet mind magam s mind Isten és fatum szentelte s kötelezte, öszvenyügözte Nagyságodhoz való szives kötelességemmel: azt méltóztassék Nagyságod elhinni; és most is kegyessen emlitett emlékezeti ennek Nagyságod által, nem kevéssé gerjesztette úgyis égő tüzét hívségemnek. De, alázatossan kérem Nagyságodot, hitesse el magával, hogy Nagyságod neve alatt sok esik meg híre nélkül; elhiszem, igenis, annál is több körülettem: de én örömöst orvoslom, ha tudom, s elhiszem, bizony többet tud Nagyságod azokban nálomnál, — s hiszem, várok én mindenekben Nagyságod kegyelmes parancsolatjátúl; miért nem dorgál, nem büntet magamot is Nagyságod? annyival is erőssebb volnék én. Mert én úgyis kifárodtam már az sok okos confusióbúl; csak óhajtom — hitemre, — hogy Nagyságod méltóságos oldala mellől szolgálhatnék az hazának; mert én — hitemre — most is csak

*) L. e tulajdonkép nem phoenix, hanem paradicsommadár-hasonlatot Bercsényi junius 12-iki levelében.

egy jó corpust szeretnék,—hadd röpdöznének az szárnyok ódalt két felül! „Vay Uramot tudom kicsuda, nem is tanúl vissza, elhiszem; nincs semmi okom magamnak ellene, s kérem is alázatossan Nagyságodot: méltóztassék az iránt való irásomat megnézni, — úgy emlékezem, magam is azt írtam, hogy Vay Uram vagy sub generalitate fiscalitatum committált, vagy tudatlanúl, hogy az én embereim látnak hozzá; s inkább sajnáltam annak az conscriptornak dolgát, az ki, midőn Szokoli az számadásában reám relegált volna: Vay Uram parancsolatját másnak lenni adta váloszúl, etc. De igenis, Nagyságod parancsolatja szerént tövére járatok ezen dolognak; alázatossan megjelentem azért egyedül, hogy engedelmeskedjem Nagyságodnak; különben — hitemre — ezután Terebesért fel nem venném illyen megindúlását Nagyságodnak, mint mostani irásából látom, — kirül iterato is alázatossan követem, édes Nagyságos Uram, Nagyságodat.

Immár térek, Nagyságod gratiájához bizakodva, csekély opiniómra, vagyis inkább kérdésemre. *Micsoda az oka, hogy az töröknek minden végezés nélkül hihet* Nagyságod, *hogy succurrál simpliciter?* az holott, csak elhiszem, nem nagyobb *bíztatása itt, mint Bécsben.* 2-do. *Szegedet meghadni azért, az* miért már ezelütt vala egész resolutiója Nagyságodnak; *Péterváradját* s a többit *meghadni? Attúl is félek: megint odaszorítja* Nagyságodat az elkezdett *munka*, mert csak nem adja könnyen, ha nem akarja. Édes Nagyságos Uram, nehéz dolog: ketten háromfelé; de hiszem, úgy lesz, az mint Nagyságod parancsolja. Ha Isten jó végét rendelte hazánk ügyének: Mártonként — nem lehet rosszúl semmi munkánk. Mikor Mártony Uram jól konczolná opiniómot: igenis, nem-rosznak tartanám már felgyünni túl Nagyságodnak, Győr eleire szállani; az Dunán hidat vetnék én, Soprony felé menne porta, — szaladna német uram: mert azontúl neki ékesúlne, szépúlne, bátorodnék, szaporodnék mindenfelül Nagyságod tábora, igen commode, most Mórnál megegyezett had mellé; ügetne mindgyárst eleiben Nagyságodnak minden elszéllyedt Uraság, szépen megcserélhetnénk az hadakot, egész készűlető tábort hadnánk Nagyságod mellett: nosza kiki! Így megmutatnám, hogy meglehetne: ketten háromfelé; de, valahová teszen

Nagyságod, kész vagyok magam bolondságát megvallanom, — de, csak nincs jó kedvem addig semmiben, míg az kún szegletbül kiljebb nem látom Nagyságodat.

Az jesuvitákkal akarom hogy nem vétettem Nagyságodnak. Az bányavárosokra én küldök, ha Nagyságod már nem parancsolt. Misuna szabadításában lesz mód, mert szörnyen sürgetik most Pálfi által az rabok szabadulását; megírtam az kapitányoknak: mindenünnen listáit megküldjék. Pekri Uram levelét vettem; vagy nem tett egész relatiót Orosz Ádám Uram, vagy nem tudom, minek ment bé disconsolatus?

Az hollandiai követ secretariussának megírom, — de talám Lamberggel fog már járni, kinek is passusa van Forgács Uramtúl az érsekhez, az mint megírtam vala Nagyságodnak. *Ha hozzá fognak most: félek rajta, ne tractáljanak az mi megrémült Generál-Stóbunk.**)

Az fegyvert, ruhát egészlen megvettem;**) de sokat vitt el az szegény tót. Már itt 600 németnél***) többet készittettem el egészszen, örömöst is elküldeném Nagyságodnak őköt. Mennyi fegyver és ruha maradt még? megírom alázatossan Nagyságodnak. Soha nem tudom, hova küldjem az sok rabot, tisztet mit? Bizony, magok sem érik, az mennyi költség (megyen) reájok; mikint akarná szabaditani őköt Pálfi Uram: megírtam minap alázatossan Nagyságodnak. Ricsánt el kell küldenem Szombatbúl: mert nem jó ott, sok az Kselsaftja. Léván sem maradhat az sok tiszt. Egernek már majd kitelik ideje, — úgy gondolom. Továbbá ajánlom magamot Nagyságod kegyelmességében, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Vallyon, édes Nagyságos Uram, nem szabad-é kérdeznem: kit vél Nagyságod az magos, ifiú, fekete súgár bajúszúnak lenni? — nem gondolhatom el.

---

*) Így; a megrémült »Generál-Stób« alatt, úgy látszik, legkivált Forgáchot, Károlyit, Eszterházyt érti.

**) T. i. a Ricsán fölverése alkalmával nyert fegyvert és katonaruhát, a kótyavetyén.

***) T. i. elfogott és kuruczczá lett németnél.

Én örömest berzenkedném; rajta vesztem, — félek, – ha hozzá fogok, az Dunák közt.

(Eredeti, öt negyediven, sajátkezűleg, — közben-közben titkos jegyekkel írva. In quarto.)

29.

Magyari révnél, 28. Junÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Ezen levelem praesentáló Nemes Körmöcz Várossának notariussát magát Nagyságodhoz küldenem igen szükségesnek láttam: mivel az religióknak differentiáit méltóztatott vala Nagyságod parancsolni, Nagyságodra relegáljam. Ezen böcsülletes embert jó hazafiúságárúl merem alázatossan recommendálnom Nagyságodnak; értelmes, böcsülletes ember; most nyújtott nékem bizonyos munkát, kivel justificatióját fegyverünknek számtalan törvénynyel igen jól deducálja; kevés igazgatással nyomtatást fog érdemelni; még el nem olvashattam: de ugyan csak bizonyítja hazánkhoz való zelussát azon munkájával is. Religiónknak defensióját is pure csak ex zelo vette fel. Tudom, Nagyságod irtózás nélkül meg nem olvassa mindazokot; megtetszik ebbül, édes Nagyságos Uram, mikínt kívánnak némellyek Nagyságod kegyelmességével abutálni. Kirül sok írásommal nem kívánok Nagyságodnak alkalmatlankodnom: mivel az inclusábúl és ezen becsülletes ember relatiójábúl megérteni méltóztatik Nagyságod. Tudom, nehéz és quasi non est remedium de tempore, — csak Istenünköt meg ne haragítsuk, s többrül többre mérészséget ne vegyenek. Nincs nagyobb csudám ebben, mint, hogy azok, az kik Nagyságod körül vannak, naponként tudják sok bölcs discursusibúl Nagyságodnak intentióját: mégis így cselekesznek; kérem azért alázatossan Nagyságodat, dignetur cordi sibi summere Celsitudo Vestra, et juxta sapientiam suam moderari.

Ezen emberséges ember az cameralis dolgokban is adhat informatiót Nagyságodnak; kit assecuráltam: Nagyságod kegyelmessen veszi hívségét, és nem megy nyilvánosságra neve, úgy, hogy kára s veszélyje következzék, sem egyben, sem másban. Recommendálom azért alázatossan Nagyságod

kegyelmességében ezen emberséges embert, — ne légyen jószánta, hazánkhoz és religiónkhoz való devotiója megvetve

Más egyéb occurrentiákrúl ezen alkalmatossággal nem írok, mert gondolom. késő posta leszen; hanem magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és változhatatlanúl maradok

Nagyságodnak

Jó kegyelmes Uramnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Még holmi nem megvetőt fog etiam in particularibus et personalibus Nagyságodnak jelenteni, ha meri. *Helenpach Uramnak úntalan correspondentiája nem szünik;* úgy csendesíti az kérdőköt, hogy Nagyságod hírivel cselekeszi azokat. Nem árt, többekrül is ha megvizsgálja Nagyságod. Clavissal írtam, íme, nyitva nyújtja, bátron, mint igazat, ezen acclusákban.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k. Az utóirat részben titkos jegyekkel írva.)

30.

(E levélnek csak vége van meg.)

. . . . . .

parancsolja: keresek praetextust neki; meg is írtam az feleségemnek: vagy idegyün, vagy Ungvárra megyen.

Van most bajom az aratás miatt: mind aratni kéredzik az környék-országbeli; bizony félek, megint üressen maradnak az zászlók. Török András Uram hogy megérkezett szerencsésen, jó hír elüttem. Nagy Isten csudája: senkivel semmi *valóságos kötésünk még, — és terem az segétség; ez progressus* etiam indirecte, kiért mások nagy munkát vesztegetnének. Igazán, az mi Isten munkája, — meg nem akad, emberi munka magában elolvad. Fiat ergo sanctissima voluntas Dei mindenekben! Én penig ajánlom Nagyságod kegyelmességében magamot, és maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Éppen most hozák: az német Nezsider felé ment, hihetem: Sopronnak, — de még csak paraszt-hír.

P. S. Eperjes alúl írják: Jantó passust kiván; nincs szüksége az hazának az ő Kegyelme szolgálatjára, — de van *nekem Garamra*, Nagyságod kegyelmességébül. Ha kigyün is: *ide maradhatna Garam; tudom, Borsival sem borsol;* kár is volna az vénhasúnak illyen ingyen, elütti kutyaságáért mindenét megadni; talám csak: abalienata maneant juxta Collationem,—és igy *Garamot nekem, Borsit magának adja Nagyságod.**)

(Eredeti, egy negyedíven, sajátkezűleg, részben clavissel írva. E levélből, fájdalom, csak az utólsó negyedív maradt meg; és pedig, mint ennek balsó visszahajtása mutatja, az elveszett előrész még legalább két, — lehet, hogy több — negyedívből állott. Megeshetik ugyan, hogy valahol az archivumban, más csomagba keveredve megvan, és valaha még előkerűlend. Mint a tartalom mutatja, 1704. junius végéről, vagy julius elejéről való.)

31.

Nagy-magyari révnél, 8. Julÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Miólta Orosz Ádám Uram meggyütt, és azonnal póstát expediáltam Nagyságod után, reménlettem naponként: vehetem méltóságos parancsolatját Nagyságodnak, s abbúl érthetek mind az ráczok s mind az fehérváriak ellen szerencsés progressusárúl Nagyságodnak, s egyszersmind érthessem továbbvaló dispositióit is Nagyságodnak; nemkülömben reménlettem, hogy az Dunántúl is valami bizonyos hírt hallhatok, kikre nézve alkalmaztathassam én is magamot. De sohonnan semmi hírem nem jöve, kin nemkevéssé törődöm; gyütt ugyan tegnapelütt egynehány lovas által az Dunán, idevalók, kik mondják: Ilovai nevő hadnagygyál — kit küldtem vala

*) Az itt érintett Jantó János, a szepesi kamarának a fölkelők elkobozott jószágain felgazdagodott hűséges szolgája vala, a német időkben; Rákóczi jószágai kormányzatát is reá bízá a kamara azok 1702-iki lefoglaltatása után. Ebbéli bűntudatában zárkózott aztán be a vén Jantó, a fejedelem diadalmas hadai elűl a németekkel Eperjesre. Egyébiránt Borsit Rákóczitól s Garamot Bercsényitől némi zálogösszegben bírta volt.

levelekkel — visszatértek vagy 300 lóval; az Szent-Miklósban hagyott német arra nézve kiszaladt az táborra, és azok az mi lovasink az Kis-Dunán által nem gyühetvén, megtértek, útjokban valamely szekereket vertek fel, pénz is feles volt. Az mi táborunknak egy részit Sárvárnál Károli Urammal, más részit Pápánál mondják lenni, *azt mindenestül hatezernek mondják,* — operatiójokrúl többet fog érthetni Nagyságod; beszillik, hogy *igen öszvevesztek volt Károli Forgácscsal.* Úgy hiszem, már lement Forgács Uram; csak volna valami híre operatiójoknak, — mert most is csak helyben van az német tábor; valóban, nagy híre is van az híd csinálásának Pozsonnál, kihez még ugyan teljességgel nem fogtak, de minden készületjek megvan; elhiszem, az morvaiak és Austria óltalma hozza erre őköt, ha hozza: mivel Ocskai minapi próbája után ismét Otlik Uramot 2500 lovas és gyaloggal bébocsátám vala, az földnépivel 3000 s több is volt, — szintín ma veszem megtérésérül írt levelét. Az bentvaló német Strczeniczire*) recipiálta 2000 magát, kik közt 9 compania az lovas, nem complete; azokra reá nem üthettek, — csak sok marhát hajtva tértek meg, — talám ma bégyünnek, vagy holnap bizonyossan.

Úgy hírlelik magok az németek: sárváriak Kapuvárnál 200 németet vágtak, az többi talám tegnap tért meg az táborra; segétséget várnak, és mindgyárst általgyünnek erre felém, ha semmi munkájok túl nem lesz, — elhiszem, meg is lesz, de segétségek lassan gyün. Együtt tegnap egy német lokaj, Bécsbúl negyednapja együtt ki, Pozsombúl tegnap; minthogy mindenütt erővel akarták soldattá tenni: inkább maga együtt közinkben, — de még kétes vagyok hozzája, relatióját megküldtem Nagyságodnak.

Vettem tegnap Sümögrúl Visa és Okolicsáni Uramék levelét; includálták mind az resolutiót, mind az magok beadott punctumit. Csudálva olvastam mind az kettőt, — de csak azt adtam válaszúl: mivel úgy hiszem, késún fogna járni levelem, mert Nagyságodnál addig sürgetni fogják az dolgot, s egyébaránt sem kívánom külömböztetnem Nagyságod tetszésétül opiniómot, azért nem tangáltam semmit; hanem, kíván-

*) Így; Strassnitz, Morvában.

ván elmémet: micsoda medius terminus lehetne az armistitiumban? mivel ők az Dunán innen, s mi az hazából kimennyi kívánjuk az hadakot, azt írtam: haugyan úgy kellene meglenni, nem tartanék jobbnak, mint hogy maneant arma in statu quo, — de az mint Nagyságodnak fog tetszeni.

Íme, valami bolond hírt hozának ma Kassa felül, de éppen nem hihetem, nem is lehetne dicsírni. *Nem lehetetlen, régen is félek én ettül: ha azok tábort tanálnak ütni, nem lehetne nagyobb confusiónk,* mellyet Nagyságod tudom, bölcsön elitél. Bajnócznál mint van az bumbardérozás? még nincs híremmel; közhírül kezd folyni: hatod napot kívántak pro capitulatione. Nyitrára is bészállott ismét az németem;*) ezeknek kívántam exercitiumot adnom, ott, az hol úgyis nem árthat, s nem félthetem Az újváriakot is szintín ma eresztettem el, örömöst aratnának békével. Rendeltem Nagyságod parancsolatja szerént Esztergam eleire is hadat, az mennyire lehet; hiszem, volna valamely had: de ha commandóra megyen, mind rosz az effectusa.

Nagy óhajtva várom Nagyságod méltóságos parancsolatját: mert éppen nem tudok elindúlnom semmiben is, csak heveréssel és portázással töltöm az üdőt. Nem is tudom, ma micsoda operatiómnak kellene lenni; mert *sedem belli formare Morvában nem lehet, se Dunának, se Pozsonnak nem mehetek, czafolnom***) nem lehet. — Az törökrül érteném örömöst bizonyossat: mert ahhoz mind az német bízik, mind mi. Csak nehéz ez az mi távozásunk;* adná Isten, minélelőbb udvarolhassak, úgy, az mint írta Nagyságod. Semmi kétsége ne legyen Nagyságodnak *az hídban az Csalóközön által; csak Győr táján járjon* Nagyságod: azonnal megtisztúl az túlsó partja, mihelt közelét az mi hadunk alúl is, följül is. Várván azért tovább is mindenben parancsolatitúl Nagyságodnak, magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) T. i. a kuruczczá lett gyalog német, Nyitra városába, a még császári kézen lévő várat víni.

**) Czafolni = retirálni. Ma már csak gázolni, tipratni értelemben él.

P. S. Szintin, hogy ezen Nagyságodnak irott alázatos levelemet bé akarom vala pöcsételnem: vettem az kassai excursiórúl írott leveleket. Úgy látom, Orosz Pál Uram kassaiakkal való barátságoskodása adott arra okot; ír ugyan ollyat Szent-Péteri Uram, hogy Montecuculi az lovas haddal, s azzal 200 gyalog német (nyilván, az ki Budárúl ment vala taval oda) elment Lengyelország felé, és Klobusiczki, Gombos, Szörini és Meskó 25 szekérrel mentek vélek. Ezek, ha magok mellé vették az eperjesi német lovasokot is, alkalmas stratagemmát tehetnek, — ha ezen jósvai bíró levele igaz, (kit nem hihetek, mivel 28. költ levelek semmit sem emlétnek csak hírúl is), nem jó volna ennek azokkal megegyezése; inkább hiszem: Lengyelország szélin fog felgyünni. Szörnyű félelmet fog ez okozni az széleken, itt, az merre Slesiátúl fogva fel fog gyünni; ezzel nem kevés szivet ad az morvaiaknak, s conjungálni fogja az armadával magát. Azzal ugyan nem igen erősödik, — sőt kevesebb bajunkra lesz itt, mintsem Kassán s Eperjestt: mert már annyi had nem fog ott kivántatni, hanemha ugyanis stratagemmát keres, — de inkább hiszem: elmegyen igyenessen.

Otlik Uram is éppen most érkezett meg; ki nem csalhatták az németet Strezenicze alúl. Vagyon ottan 9. compania lovas: de ha 500 lehet, az mint most hozzájok szökött 18 német rajtár referálja; 400 Ricsán maradik-gyalogja, — az többi föld népe, 3000-nek mondja magát; mindgyárst utánnok általcsapott, és Kis-Lévárdot felégette, én penig nem hattam égetni; elhiszem, hogy kicsap, küldök is majd valamely hadat ismét oda segétségül.

A lőcsei plébános levelét is veszem most, íme, alázatossan accludálom Nagyságodnak; nagy reflexiók vadnak benne. Az nagy Istenért, ne nehezteljen reám Nagyságod, hogy kérem alázatossan Nagyságodat: ne adjunk Isten haragjára okot; nem értette úgy Nagyságod, az mint ők fogják magyarázni. Hitemre, irtózom, az mint bánnak; mi, már templomot foglalni, papot verni, csak semmi! Immár az dézsmákkal éppen ellenünk fordítjuk az egész clerust.

Nagyságod mind írás, mind üzenete által való parancsolatját effectuálni akarván: az feleségemnek csak azt írtam,

hozzám közelítsen, hadd ne panaszolják quártélyját; hihető, érté mástúl is, mert mit íra: íme, alázatossan megküldtem Nagyságodnak. Bizony, csak hamissága az tiszteknek, hogy panaszokkal menthessék hamis számodásokot. Forgácsnénak írott (ura) levelit ex curiositate küldtem Nagyságodnak; megtetszik, mely igen elvesztette az tramontánát! Engem csúfolt írásában: megment az félelemtúl; no már? lám, félsz-e?

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagyságának adassék.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. Részben titkos jegyekkel.)

32.

Nagy-Magyarnál, 12. Julÿ 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Nem kevés elme-törődésemre vagyon, hogy már majd két hete, miólta óhajtva hiában várom méltóságos levelét Nagyságodnak; vagy az póstának szerencsétlenségét, vagy más alkalmatlan diversióját várom Nagyságodnak, — noha Komárombúl hozának ollyan hírt, hogy Isten kegyelmébül az ráczot Nagyságod hadai ismét megverték, az Tiszának szorították; reménlem, hogy Csáki Mihály expeditiója lehetett. Nem ítélhetek azért semmit, az mi onnan föltett operatióját Nagyságodnak impediálhassa. Hoztak ollyan bolond hírt is, kit Orosz Ádám Uramtúl megért Nagyságod; az kassai és eperjesi németeknek is casussa, — kirúl írtam alázatossan Nagyságodnak. Mindenekfelett csak az pósta szerencsétlenségét magyarázom; azért már tovább nem tartóztathatom Orosz Ádám Uramot, ki által is bizonyos hireket, nem roszszakot küldök Nagyságodnak.

Bajnócz vára alá, az mint minap írtam vala Nagyságodnak, commendérozván németeket és munitiót, kit meglátván: egy próbalövésnél többet nem vártak Isten kegyelmébül feladták; az németekben együtt az commendanttal négyen mentek el: az többi mind szolgálatokot vettek; conditiói az feladásához majd semmi, — kiért Istennek áldassék szent neve! Már meghattam, hogy Trencsén alá menjenek, mivel onnan követeket akarván hozzám küldeni, nem admittáltam,

praevideálván: csak aratást kérnek; azért is levelek által kérvén, denegáltam, látván arra vágyásokot, és másképpen is sok reménség-nyújtó ok interveniálván, — ne me diabolus otiosum inveniat: odaküldtem azon Bajnócz alatt levő hadakot; reménlem, Isten általsegít rajta, kivel nagyot nyerünk, nemcsak az Vág, de Morvára nézve is. Nyitra penig, az mint mai intercipiált levelekbül látom, igen in extremis van; 6. datált leveleik succursust kérnek, egy hét terminusok, tovább nem tarthatják, — ők írják, — ha tartják, sem várják magokra az munitió mérgét.

Az német tábor eddig mind helyben volt, az hidon való munkán felhattak. Tegnap jöve ki Rátkai, ki is Kalocsai Érsek Uram után megyen levelekkel, s nevezet szerént, az mint mondja, modificatióját viszi az első punctumnak, respectu redemptae haereditatis, — az ki nehéz historia. Azon alkalmatossággal, beszélli, hogy Haister igen boszonkodott, által nem bocsáttatott; az hidhoz nagy készületi vala: de már harmadnaptúl fogva megszünt, mert — az mint mondja Rátkai, — inhibeáltatott az hostilitástúl, míg Érsek Uram megtér, sőt revocáltatott; az mint is éppen most hozzák hírit: ma indúlt légyen meg Gúta felé az német; elhiszem, felnyomúl, kinek Károli Uram szerencsés actusa — gondolhatom — az oka. Meg kell engedni, Nagyságos Uram, szép actusa volt az annyi kevésszámú haddal, — kirül, elhiszem, tudósította Nagyságodot. Stíriában hogy valamely várot megvettek, írják, s mondá Rátkai is, hogy igaz; már Pálfi János Uramnak kell Horvátországban menni, még ugyan el nem ment. Éppen most küldtem bé az rabok szabadítása iránt Várnai Uramot, ki is útban beszélvén Rátkaival: micsoda reflexiókkal ír nekem? megküldtem alázatossan Nagyságodnak; okossabb ennek is az pennája az nyelvénél. — Haisternek segétsége érkezett, 22 compania, mellyeknek felét küldték Austriában. Zongor körül már, holmi rekrutákkal öszvevervén magokot, éppen 2500 gyalog van együtt, a mellett 10 compania lovassa az országnak, kit az Urak fogadtak, — de már is van vagy 60 lovasom közülök, szöknek böcsüllettel, az többivel is biztatnak. Szakolczát effective rontják, van 1200 német körülette. Brunó körül, — az ki Trencsénnel határos, — vagyon

vagy 6 compania lovas, és valami gyalog; rajtok küldtem vala feles paraszt-gyalogsággal, de vagy 60-at vágának le bennek csak, tegnapelütt. Hanem Leopolddal*) van bajom; vagy 40 lovas szorúlt belé, — reá nem vetethetem őköt. Újvár és Komárom s Esztergam felé is rendeltem hadakot. *Csak azt várom, feljebbmenjen* Haister: az szép s jó üdűt nem múlatom, hanem omnes rajta Austrián, — noha van nagy reflexióm Nagyságodnak elütti dispositiójára. Az legnagyobb baj elüttem, hogy nem tudom Nagyságod hollétit. Károli Uram Körmendrül ír nékem, kiben írja: Nagyságod parancsolta ott maradását, — de az igaz, hogy jól esett ottléte. *Csak azt írja: nincs Dunántúl való had, nem is lesz. Forgácsnak, tudom, le kellett menni,* immár hol légyen? nem tudom. Már talám felnyilik az szemek ezen szerencse után, és Soprony-ozni fognak; én várok mindenekben Nagyságod dispositiójátúl.

Az minapi Arconál való harcz relatióját megküldtem Nagyságodnak; de valami katonák után írja Károli Uram, — kik gyüttek az Imperiumbúl, — azok azt mondják: az németet verte meg az bavarus és franczia, igen penig; én nem hiszem, ezen diadalom után urgeálták volna Rátkai útját, ha oly nagy volna. Nyavolyás Szirmai mit írt nékem, megküldtem pariáját alázatossan Nagyságodnak; nem utulsó reflexiói vadnak: de úgy jártatja elméit, az mint zaboláját rángatják, — van ugyan abban etiam geniussa szerént való vox is. Ehhez nekem nehéz szóllanom: mert nem tudom exacte az constitutiókot; talám nem fogja Nagyságod mindgyárst kiadni az választ. Énnekem (úgy tetszik,) már az országnak jobb s nagyobb részit obtineálnám: ha az német maradna in statu quo Soprontúl az Fertő mellett Győrig, — nem volna talám rosz az armistitium; előre és hát megett az bloquádolt várok iránt, és az erdélyi s egyéb operatio hadd lenne: mert már semmiképpen nem impediálhatjuk segétséget háta megűl. *Csak fogyasztja az aratás penig az hadakot, kiváltképpen az török segétség ha nem bizonyos, mert két armadája lesz; az* Nagyságod intentiója *ha nem lehet meg: Győr felé felgyünni, és Montecuculi felérkezik,* — lesz 4000 egy csuportban, ha

*) Leopold várát a régiek csak így, egyszerűen Leopoldnak nevezték.

több nem gyün is; de immár én ahhoz nem szóllok. Tagadhatatlan, in hoc principio ereszkedni az tractatusban haszontalan: mert nagyobb s gyalázatossabb praetensiója az haereditásnak ez, mintsem valaha praetendáltatott.

Alázatossan instálok Nagyságodnak nyavolyás Kálnási mellett; mennyit szolgált, keservessen panaszolkodik, hogy más collegáinak s másoknak látja accommodatiójokot, s ő semmi; mutassa Nagyságod kegyelmességét, s consoláltassa. Ezeknek az dominiumoknak nehezen tudom valamely hasznokot venni, — csupa gyalázat az mit adnak, nagy nehezen vehetem valami rendben őköt.

Az vármegyéket hadak tartására igen szépen introducálom, 10. egy portátúl; mint tudom, fogyatkozással lesz, de bizony üdü kell az effectussához; magokkal fogadtatom ad primam exolutionem, azután jobban lehet. Tehet Orosz Ádám Uram is relatiót eziránt; secundáltatni fog Nagyságod intentiója: rendessen, egymásra nézve, sine magno ploramento. Az mely lovakrúl írtam vala Nagyságodnak az dragonyok számára: eladták, praedálták mindgyárst, — alig kaphattam annyit, az mennyit ide szükségesnek láttam. Az mundirungot, az ki meg maradt, felküldém és az fegyvert Nagyságodnak; úgy hiszem, Bajnóczon is van muskatér feles. Ott ágyú 7 volt, és puskapor csak 4 mázsa. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Jantót bánnám, ha Garamot el-Jantózná.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben chiffrekkel írva.)

33.

Királyfalvánál, 31. July 1704.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Nagy óhajtva régen várt (ki már sokaknál hirt-szerzésre okot nyújtott) méltóságos levelét Nagyságodnak vettem, megírhatatlan szívem örömivel, nem másért, — mert jónál nem imagináltam egyebet, — hanem, hogy érthessem valóságos

operatióit Nagyságodnak; mellyekrűl hogy ily szerencsés folyamottal való irását veszem Nagyságodnak, légyen Istennek örök hála; és az mint ezen fárodságos munkája Nagyságodnak, nagyérdemö dicsíretit s méltóságát Nagyságodnak nem kevéssi fogja erösiteni: légyen útnyitása ez Nagyságod és Nagyságod által hazánk továbbvaló szerencséihez!

Éppen à propo esik Nagyságod szerencsés megtéréséhez az erdéli fejedelemségre való üdvözlése Nagyságodnak, —kire én is nagy alázatos igaz szivembűl üdvözlöm s teljes örömmel örvendem, depraedicálni is fogom: mert bizony eddig semmit sem tudtam benne, mivel Méltóságos Generális Orosz Pál Uram, s ő reá nézve az többi, — minthogy ő ollyan ott, mint én itt, — nekem senki sem ír Murányon följűl semmit; hanem most, miúlta az táncz után az kherauszt járatták Nagy-Idán Pál komámmal,*) azólta ír maga is s más, Péterkint: Domine juva, quia perimus! Pedig, hogy Isten megadta, — nem késö most tudnom Nagyságod levelébűl, és terjesztenem csuda-kegyelmét példa nélkűl ott az Istennek; tudniaillik, hogy minden kilsö specialis követje, kilsö segétsége, kilsö fegyvere nélkűl Nagyságodnak, — magok elszánt akaratjokbűl, intra belli et pacis tractatus, minden consideratióknak posthabitiójával, az bennlevö ellenségnek megvetésével, Nagyságodat választották fejedelmeknek. Isten munkája ez, nyomós is lesz Isten által! Immár az elüttem a kérdés: infallibiliter invitálni fogják Nagyságodat; mennyi, s nem mennyi is egy baj. *Egyedűl kérem azon* Nagyságodat: *hadd szólljak* Nagyságoddal! Kirűl Nagyságod, elhiszem, nem resolvál hirtelen, sok consideratiókra nézve, mellyekrűl holnap más postámot expediálom, most már kiindítván az hadakot, s magamot csak ez írás tartóztat. Röviden inkább az ittvaló constitutióirúl az dolgoknak adok alázatos relatiót. Cujus tenor talis est:

Haizter minekutánna nem mene utánna azoknak, kiket könnyen persequálhatott volna: iparkodtam által az Dunán, hogy már én is elmegyek; de felnyomúlván az tábora, Söpröstűl én is általszállottam, s elhitettem hírrűl az hírrel, (így)

*) Mint föntebb, úgy itt is gúnyosan Orosz Pál tábornok értetik, a kit a Kassáról kicsapott németek Nagy-Idánál megszalasztottak volt.

hogy, ha Haizter általgyün: mindgyárst általmegyek az Dunán, de nem bocsátom vissza utánnom. Az hidat is megvetette vala félig, — azonnal én is az hajóknak és sajkáknak parancsoltam: hát megfordúlt az német már Gáta és Rorau közül, szállott az Szigetközben, — maga felment Bécsben Haizter; nem látni semmi készületit által, igen dögösködik, szöknek majd mindennap, lovastúl s fegyverestúl, még az táborrúl is hozzánk; fizetések semmi, már 3000 hiával mondják magokot lenni; van oly compania, kiben 15 lovas, 35 az legjobb, igaz: 6 regiment, — nicsego!

Az passusokot én innen jól elállattam, sánczokkal, taraczkokkal; mindennap lövődöznek, az mint az passuson commendirozó tisztek leveleibűl megérteni méltóztatik Nagyságod. Magam penig most megyek diversióra Trencsénhez, kit actu bombardíroztatok, és annak kedvéért gyülekezik oda az tót Imperium,*) már kell 4000 gyalognak ott lenni; az németjeimet is felosztottam, — hadd szökjék most, ha tetszik! Ott secundum exigentiam tartom az obsidiót, kivel — ha végét adná Isten — igyenessen Kőnigszegh öcsémet meglátogatnám, ki az Morva mellett 4000-ed magával fekszik. *Ezt meg kell próbálni, mert Haisterrel nem birok;* jobb succurráljak in tempore *onnan,* mintsem *recedamus,* — mert ezt az földet lehetetlen tágétauunk, az ki megédesedett Ricsányon; tartóztatnom: nem únszolnom kell. — Szakolczának az német falait lehúzta, s pusztán hatta; salaquardát hagyott, az enyémet is bekivánták mutuo consensu. Bajnóczot hogy Isten megadta: megvitte Orosz Ádám Uram az hírit eddig. Alázatossan követem Nagyságodat, most többrűl nem írhatok, siető indúlásomra nézve; az háló-helyrűl több írásommal udvarlok Nagyságodnak. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben clavisokkal — írva.)

*) Ekkép szokta tréfásan nevezni a felsővidéki tót megyéket Bercsényi.

34.

Trencsén alúl, 6. Augusti 1704.

Nagyságodnak alázatossan szolgálok.

Tegnapelütt ideérkezvén Trencsén alá, kértem azonnal az várat; tegnap parollár a magam beszéllettem Illésházi Urammal, sokat persvadeálta m; úgy látom, rajta áll, mert az commendansnak van inclinatiója az feladásra. Nem kis reménség alatt mára halladott az tracta; arra már reáállottak, hogy két holnapi respiriuma után, mostani capitulatio szerént feladják, ha segétségek nem gyün, sőt ha minket el nem tolnak errül az földrül; mert Morvából popularis segétségét nehezebb impediálni, erre azért állani nem akartam. Tagadhatatlan hogy *már 60 bumbát vesztegettek, már porbúl is kifogyunk, de nagyobb az:* szintin, hogy ezen levelemet kezdem írnya, veszem Andrási Uram ezen acclusáját; mely hírekre való nízve már *megbódúlt, instructiója ellen megindította már az bagázsiát, kihozta az* Csallóközbül *az hadat; micsoda consternatiót okozott?* elítilheti Nagyságod. Azt hiszem penig, inkább retirálni akarja magát (a német), mintsem operálni, habár megveti is az hidat; lehetne, hogy megtudván távozásomot, az bagázsiára czíloz valamely rész hada, ha túlsó impetitióktúl nem tartana, s megoszlathatná magát. *Ha ugyan succursusa gyün és két corpust formálhat:* elhiszem, erre is fog operálni, külömben nem, mert hiszem az mi túlsó hadaink — úgy látom — azt keresik: *hol nincs ellenség?* Én azt is gondolom, pro futura necessitate száll az pozsoni hídnak eleiben, hertelen által nem gyün; csak az confusiótúl félek, az kit értetlensége okoz Andrásinak. Már ma, valamint lehet, általesem ezen, és azonnal megindúlok,—hiszem Istent, megtartóztathatom. Az ugyan való, ha csak *conjungálja magát az morvaival, hol viritim insurgáltatják az népet, nem resistálok, túl nem segétve,* — de hiszem, az túlsó diversio azt semmiképpen meg nem engedi.

Elhiszem, eddig Nagyságodat Isten megsegétette az szegedi operatióban,—várom is óránként tudúsítását továbbvaló operatiórúl; mert csak félek attúl: Nagyságod *Erdélyben megyen,* kibúl sok jó, sok rosz is következhetik. Az tracta

miben vagyon? semmit sem tudhatok; *igen elhitettem* magammal Nagyságod kegyelmességét: *hírem nélkül meg nem lesz!*

Nagy híre volt: Segmát megszállotta az franczia; nincs confirmatiója. Az török ha már elhozná szükségessebb árúját is, — jó kereskedés volna. Nagyságod, az Istenért, perpendálja ezen circumstantiákot! Bécset nem félti tőlünk, distractiót keres ő is. *Nincs mezei hadam ezer*, — hét is van *vármegye, az kinek nagyobb része maga szemetét őrzi. Az bavarusnak nem hallik semmi progressusa.* Várom azért Nagyságod kegyelmes dispositióját mindenekben; melyhez alkalmaztatva magamot, maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félívre, negyedrétben, sajátkezűleg, és pedig részben titkos jegyekkel írva.)

- 35.

Szomolyánnál, 19. Augusti 1704

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak, melybül mindenekfelett egészségének megtérését értettem Nagyságodnak kiváltképpen való consolatiómmal; ereit is megadja már Isten Nagyságodnak, az nyavolya elfordúlása után. Tegnap választ azért nem adtam, hogy az ellenség statussát s igyekezetit kitanúlhassam, s consequenter magam Nagyságodnak való udvarlásomrúl is írhassak bizonyossat. Mert az való, hogy az hostilitást actu követi ő is, s rajta is az mieink; igaz dolog, hogy volt ollyan láttatja, hogy nem kívánt volna hostilitást tenni: de mivel részünkrűl az Dunántúl akkor vitízkedtünk, mikor távul nyúgodni tudtuk az ellenséget, — őköt is felébresztettük álmából. Igaz is az, hogy ravaszság volt minden dolga: mert csak el akarta velünk hitetni az nem hasznos armistitiumot, minden affidatió nélkül.

Forgács Uram nem tudom, hol vette megoszlását Haisternek? mert az in corpore, sőt valami succursuskát is kapott

az austriai, eddig vígyázó hadak közül, az Morva mellül. Hegyeshalomhoz szállott, minden hídhoz való alkalmatosságot magával vitt, s onnand egy részét, úgymint az dánus lovassát, visszaküldte Köpcsénhez, maga mindenestül ment Szent-Miklóshoz, s ott akar hidat vetni az Rábczán, s igyenessen megyen az Rábaköznek,—elláttam, tartózkodása ott nem lesz.

Károli Uram Körmendrül ír nekem, megyen az Mura vizén általgyütt hadakra nézve. Én örömöst felvertem volna az austriai hadat, az míg meg nem indúlnék Nagyságodhoz: de az Morva vize nem engedi, — késnem sem merek. Azért itt minden dispositiókot megteszek, s minden distractiókrúl, mellyeket tehetnek innen is s által is, — mert megvadnak hajóink, — írásban hagyok; három vagy négy corpusban hagyom az hadat, s magam megyek Nagyságod udvarlására, igyenessen sietve Gyöngyösre.

Kutya volt szándékja német uramnak, mert Brainernek orderje volt: általgyújön Trencséntül Szombatban, megegyezni Haizterrel, s mindaddig meg nem mozdúlt Haizter Pozsony elöl; már álgyúi s holmi bagázsiája innen is vala: de megtudván visszaszaladását s megoszlását Brainernek Trencséntül, ment igyenessen Hegyeshalomhoz Haizter is, visszavitetvén álgyúit.

Mi haszna, Nagyságos Uram, mikor én piszmogok itt az orra elütt az ellenségnek, s más annyira megyen, az mennyire látja az bátor nyereségét? Hitemre, hiszem Istent, eddig vége lett volna Haizternek, ha írásom szerént közelétettek volna az hadaink túl; csak 3000 vagy 4000 incommodálta volna túl az puszta Nyulasrúl: készszen volt minden dispositióm, az Szigetközben vesztettük volna mindenestül. Kirúl nem terhelem írásommal, — hacsak Haizter megtérése (kinek tegnap terjedt confirmatio nélkúl hire) nem tartóztat: udvarlok alázatossan Nagyságodnak. Az híd mind az három megvan Pozsonnál, sáncz és erős őrizet alatt, álgyúkkal muniálva. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot; maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félívre, negyedrétben s. k. írva.)

36.

Szomolyánnál, 20. Augusti 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Csongrádrúl 15. Augusti költ méltóságos levelét Nagyságodnak alázatossan vettem; melyben parancsolja Nagyságod: továbbvaló parancsolatjáig meg ne indúljak. De, nem kétlem, eddig méltóztatott Nagyságod utúbbi alázatos irásimbúl érteni, hogy Haiszter már maga útját vette maga eleiben, s már is bent van az Tóközben, az mint ezen inclusa is megmutatja; kire nézve látván most legalkalmatossabb ideit Nagyságodnak udvarolhatnom: minden dispositiókot már megtettem, az hadakot minden szükséges helyekre elbocsátám, s már magam is lovamon ültem indúlni, — hogy veszem ezen méltóságos levelét Nagyságodnak. Subtistáltam egyedúl azért, hogy holnap s azután két felúl Morvában s Austriában bécsapni rendeltem vala; azomban Nagyságod inhibeálván túl az hostilitást Károlinak: nem jól esnék, ha az innenvaló irruptiónak concurrálna Bécsben híre, Nagyságodtúl menő armistitiumjának detonatiójával; irtam azért mindenfelé: megtartózkodjanak, magam penig Nyitra s Újvár táján való hadak közé divertálok azalatt két-három napra. Most már revocálnom minden dispositióimot confusió nélkúl nem lehetne. Azonban Kalocsai Érsek Uram is odaérkezik Nagyságodhoz, s ha ismét én akkor indúlok csak, — késün lesz; de így jó lesz, mert megyek is, nem is.

Haizternek conjunctióját jól impediálta az én Trencsén felé való létem; mert az ő szándékjok az vala, hogy itt Szombat körúl concurráljanak: de mivel oly szégyenvallva szaladt el Trencséntúl Brainer, s hada hullongva szakadozott, — 500 gyalog németnél több nem ment Haizterhez, ellenben az két regement dánus rongyossan s nyeboscsik-módra maradt el tőle, kik is haza akarnak menni; minap Köpcsénnél megszállottak vala: 11. katonánk lármát csinált nekik, mind széllyelszaladtak, ki Köpcsénben, ki Pozsomban, az hidakon által. Ezzel az conjunctióval nem erősödött Haister, s haugyan Ká-

roli jól akarja, — azt bizony megbírhatja csak az fölföldi hadakkal is; de ha ő Körmenden is alóljár: ez addig csak megyen, — elhiszem ugyan, Nagyságod levelére nézve megfeneklik az Rábaközön, s én is nem vétek dispositióimmal.

Az németet Nagyságod Austriában hogy lenni nem tudta, — alázatossan követem Nagyságodat, hiszem megirtam Nagyságodnak: az Land-Marschall regementje, lovas, és ahhoz vagy 2000 ölteztetett muskatéros gyűlt az Morva mellé, Austria szílire, Marhek táján Khinigszegh öcsémhez, Brainer volna Generálissok; hiszem nincs egyéb most is, nem is volt. Azokat felverni nemcsak Ocskai: de bizony (én is) igen mesterkedtem, — de mikor ágyú alatt, sánczban, inaccessibiliter hevernek; hiszem, úntalan próbáltattam, egy heti sem múlt el; most az vize nagy, mert most reáérkeztem volna Haizter miatt táborostúl, nem féltem vo'na: hátúl vegyen Haizter Pozsontúl.—Trencsénhez hogy mehettem: volt oka, megmutatom alázatossan Nagyságodnak, mi okbúl cselekedtem; azzal is arra czéloztam, hogy felverhessük, s utánnam csalhassam; volt már rendelve arra, — de casus generant casus. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, felívre sajátkezűleg irva. In quarto.)

37.

Nyitránál. 25. Augusti 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Gyöngyösrúl 20. datált méltóságos levelét, szintén hogy az nyitraiakkal való capitulatióban fárodtam, vettem alázatossan; melybúl mindenekfelett Nagyságod egészségének frissebbülését örömmel értettem. Kivánom, Isten térétse egészségét Nagyságodnak egészszen és hamar!— Nagyságodnak azomban én is alázatossan udvarlok Nyitrával, kihez Isten jobb szerencsét adott, mint Trencsénhez: mivel Trencsén alúl az németeket még megmaradt bumbáimmal ideküldtem, azalatt

magam — Nagyságod parancsolatjának engedelmeskedni kivánván, az mint alázatossan megírám minap, — már minden dispositióim meglévén, s hadamot szükséges helyekre elszállétván, megindúltam, oly véggel, hogy dispositióim megbontásával confusiót ne okozzak, lassúdva útamban várjam méltóságos dispositióját Nagyságodnak. Azalatt divertáltam ide, az hol már két nap alatt jövetelem elütt 20 bombát alkalmas effectussal vettettem vala bé; eljövetelemrül hírt tévén: megütköztek az várban, és azonnal az capitulatióhoz fogtak, s éppen csak ezelütt egy órával subscribálták az capitulatiót, hanem még az commendant, az ki már csak maga, 16 németjével maradt, nem subscribálta, de bevitték deputatusi. Holnap 8 órakor kell bémenni az praesidiumnak, s holnapután ők kimennek simpliciter. Ez, Nagyságos Uram, nagy beneficium, annyival is inkább, hogy Újvár is erre hallasztott, — az honnan ma az Ober-Wajdájok, az ki nekem is Ober-Wajdám lévélt,*) ma kigyütt; igen biztat: 10 bombát meg nem várnak, már is az köznémet declarálván magokot. De, hogy Nagyságod mostani levelébül látom Szegednek elhagyásárúl mit intimáltatott Nagyságod: talám nekem sem illenék az armistitium bomlására okot adnom; ha szintin bloquáltatom is: de nem bombardiroztatom, nem is levén elég bombám már. Ezért is áldassék Istennek szent neve! Még holnap itt múlatok, az kiköltöztetést s holnapután tartandó Te Deum Laudamust megvárom; azalatt gyün bizonyos hírem az armistitiumrúl, — kirúl egyebet nem írhatok Nagyságodnak, hanem Nagyságod intentióját secundálni akarván, meghattam vala: az austriai tábor tisztinek írjon az mi ellenek álló tisztünk, hogy neki gyütt ordere, kiben intimáltatott, hogy mivel Nagyságod affidáltatott az Udvartúl, hogy hostilitások megszünjenek, — azért, haugyan nekik is van oly parancsolatjok, ők is megtartják; kire feleltek, hogy nincs ugyan parancsolatjok: de mindgyárst küldenek Bécsben, s azalatt, igenis ne bántsák egymást. Ez concurrál az Nagyságod declaratiójával Bécsben, s ha akarják, hamarább meglesz, és így engem itt tartóztatni

*) Lévélt: ódon, de egészen szabályos alkatú múlt-részesülője a lenni igének. Ober-Wajda, fővajda, egy század végbeli magyarországi gyalogság főtisztje, gyalog-százados.

semmi sem fog. Vagyon már készen Bazinnál vagy 3000 emberrel Ocskai, az ki lesi az resolutiót; ha meg nem akarják tartani az armistitiumot: mindgyárst rajtok megyen maga hirivel jó haddal, és ennek vége lesz, mert sohult semmi híre, sem szaporodása; ha penig ezek megtartani igérik s emitt Haiszter progrediál: Ocskait általküldöm Bécsnek, s Otlikot heliben szállítom más corpussal, az ki most tért meg, — az Trencsén alúl visszaszaladt népnek még reliquiáit az hol kaphatta, Szabolczátúl bémenve Brunóig, megzajgatta, s le is vágtak bennek, noha három vagy négy lovas-companiánál többre nem akadtak.

Károli levelét, mellyet Nagyságodnak írt, noha datum nélkúl írja, úgy látom, Sárvártúl írta, circa 17., mert 19. datált levelét vettem Andrási Istvánnak s Verebélinek Pápárúl: akkor bizonyossan már Kapuvárnak indúlt volt az német, de nem égetett, nem is szaporodott többel, az mint írám. Bécsbúl jövő segétségét nem hihetem: mert együtt csak minap is onnan három német közinkben, kik 400-nál többet ott lenni hitek szerént nem mondanak; már az dánus is elszakadván mellőle, - - inkább fogyott Haiszter, mintsem szaporodott; bizony, Nagyságos Uram, ha jól akarják, annak ellene állhatnak. Együtt ugyan de dato 23. Csalóközbúl oly hírem, hogy bizonyos emberünk járván oda: az mi hadunk az Rábaközben eleiben szállott az németnek, s öszvenéznek az istrázsák, de mivel armistitium van köztök, nem bántják egymást. Ezt inkább elhinném, ha minap írva, most nyomtatva íme accludált hírek nem akadályoznák; noha ugyan ezzel is — hiszem Istent — nincs vége az dolognak, s csak elhiszem, arra vették, de ugyan csak nagy ok volna az maga-meghittségre. Gondolom ugyan, így sem múlatják el, már az Rábaközt megbírva, az armistitiumot, mert inkább bizonyossabb segétséget várnak, s Pálfi Uram is gyükerezheti magát azalatt; mert csak elhiszem, azzal keresnek conjunctiót, s úgy tisztítják meg az Dunántúl való földet, ha Isten akarja bűnünkért.

Én innen segétséget nem küldhetek: mert nincs egyéb tót hadamnál, egyedúl Borsod vármegye és Andrási György ezerébúl vagy 300 katona van mellettem; ha azok is odaszorúlni tanálnak: miként marad magában ez az ország? Az dá-

nus penig az pozsoni szigetbül az révünktül elszorithat, — hanem Ocskait commendérozott portával, ki egy étszaka s egy húzomban járhasson, s nyargalva az mit eltehet, ollyat próbáltatok vele; de hiszem, túl van az ő ezere is, csak maga szorúlt innen. Gyalogom elég van: de annak oda mi haszna? S az ki nagyobb, ha reflexiómnak kell lenni Nagyságodra is s Morvára is: miként lehetne az, ha túlrekedne az hadunk? Ha Isten Forgács Urannak szerencsét adna Kassához: csak nem mennék én el az én oxicruciumom mellül; csak erre javallanám én Nagyságod útját; mert, ha Nagyságod csak 4000 embert hozna is e közé az nép közé, az ki itt van körülem: bizony, oly corpust csinálnánk, — mienk volna Pozson, és így Haiszter mindgyárst megtérne. Ha az nem, és azalatt által is menne az Dunán, (de az nem lesz ez idén,) hiszem, háta megé mehetnénk innen, — míg Egret érné, oda volna; ha visszanyomúlna: ismít refociláltatnék az Dunántúl való főd, s ha Nagyságod akarná, által is mehetnénk addig. Az míg penig neki hada gyün följül (noha az Duna nagy segétsége,) hiszem, Erdélybül is gyühetne Nagyságodnak hada.

Ezek függenek az armistitiumtúl, melynek valóságát megtudom; ha lesz is, ha nem is, — csak, úgy hiszem, udvarolhatok én Nagyságodnak igen könnyü-szerrel, póstaképpen; hiszem, egy hét a közi, ha meg kell lenni. Küldök lovakot előre, s mindgyárst két nap ott leszek Nagyságodnál. Morvából, hitemre, nem félhetek, ha mind öszveveri is magát; bocsátok én megtérésemrül hírt! Haiszter ide bizony nem gyün.

A pozsoni correspondens (Reszler?) nem hiszem, felválloljon más, továbbvaló correspondentiát, söt már az új örömök *) talám ebben is scrupulust fog csinálni; az illyen emberek csúfossak.

Diák Ferencz iránt való kegyelmességét Nagyságodnak alázatossan vettem; elhiszem, kezességen eresztette Nagyságod. Én bizon, vétkét nem tudva könyörgöttem mellette. Gáspárnak **) soha Nagyságod emberségéhez ne bizzék, ha hite

*) A höchstädti diadal híre.

**) Thúróczy Gáspár? Révay Gáspár? Pongrácz Gáspár? Borbély Gáspár? . . . Legvalószínűbben a harmadik.

igaz volna is, — Nagyságod kegyelmessége rajta, csak applicáltathatnék jól, in terra incognita.

Bezzeg, édes Nagyságos Uram, az szombati jesuitáknak nagy dologban forog dolgok: mert engemet meg akarának étetni; béküldtem az rectorért; ha megvizsgálom, informálom alázatossan Nagyságodat, ha kitanúlhatom. Azomban magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. *Rettenetes lármát csinált* Nagyságod mostani utulsó *decretuma az religió iránt; itt eddig csendességben valának, de már is felébrültek.* Szombatban nincsen *tíz kálvinista, — már is berzenkednek,* mindent kívánnak elkövetni.

(Eredeti, másfélíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. Az utóirat nagyobb része chiffre-kből áll.)

38.

(Gróf Forgách Simonnak.)

Ajánlom köteles szolgálatomat Kegyelmednek.

Levelét Kegyelmednek kedvessen vettem; értem abbúl Kassa felé való indúlását, — kívánván: engedjen Isten jó szerencsét hozzá Kegyelmednek! Ugyanis elég munka mások vétkét helyrehozni.

Clavessel való írását Kegyelmednek magam is approbálom, de ha Isten Gyöngyösön egymással szemben juttat: azon köll lennünk, minden jóra hozhassuk a dolgot. Ezzel maradok

Kegyelmednek

Nyitránál, 25. Augusti 1704.

köteles igaz atyjafia, szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Haister Rábaközre bément Kapuvár felé, de nem igen szaporodott, söt az dánus elment mellőle, az ki az pozsoni szigetben nyugszik, haza akar menni. Én ide divertáltam vala Nyitrához, kit is két napi bumbardírozás után Isten kezünkben adott; éppen most estve végzettem el az capitulatiót, — holnap belészáll az praesidium.

Méltóságos Menyem-Asszony Zsigussal*) itt van az feleségemnél, de már alusznak; frissen vadnak, — az bumbardérozást nízni gyüttek, megvárják az Te Deum Laudamust az várban holnapután.

(Eredeti, félíven, negyedrétben írva. Csak az aláírás és az utóirat második kikezdése sajátkezű írása Bercsényinek. Bár a jelen válasz a fejedelemhez intézett levelek között találtatik: világos, hogy Forgách Simonhoz szólt.)

39.

Nyitránál, 27. Augusti 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan udvarlottam Nyitrának capitulatio-hírivel utulsó levelemben, — most már ugyan az várával udvarlok Nagyságodnak; kiben is tegnap az praesidiumunk bémenvén, ma kiment volna az német belőle, ha ment volna: de mind is 23 vala, kiknek húsza ideállott, az commendant majd csak maga marada, elballaghat feleségestül Pozsonban.**) Az káptalon és nemesség az hitet ma mind letette. Vagyon igen szép munitió benne: 12 fontos ágyúk, haubiczok, bomba is vagy 40, puskapor több 60 mázsánál; az alkalmatossága penig ollyan, hogy jobb nem lehet: mert fortalitium nagy levén, azomban ugyancsak securussabb helyünk ezen az országon nem lehet; mindeneknek concursusa, munitió tartásának és magazinumnak ez lehet legalkalmatossabb helye: mert mindenfelé reáérkezhetni innen. Kiért legyen Istennek nagy hálá, s ugyan holnap megtartatom az Te Deum Laudamust bent in Templo Capitulari.

Érsek-Újvárhoz is nem utulsó bizodalmunk lehetne: mert, az mint megírám, az utulszor kigyütt Ó-br-Vajda azt mondja: híre levén Nyitra bumbardírozásának, közönségessen mondták az tisztek: ha két bumba belémegy, harmadikot nem várják,—mert rakva szénával, szalmával, marhával, az szalmá-

*) Forgách nejét szül. gr. Eszterházy Ágnest, és egyetlen fiacskájukat gr. Forgách Zsigmond úrfiat érti.

**) A vár egyéb őrségét Nyitra-vidéki beszorúlt nemesség és a püspöki drabantok képezik vala.

val s náddal födött házok közi, s ha meg tanálna gyúlni: mind öszvesülnének benne, — azért nem akarják azon extremitást várni. Már ugyan van az ittvalókkal 80 bumbám ismét, kézigránát egynehány ezer, s ahhoz való mozsárkám is kettő; de, az mint írám, nem merem parancsolatja nélkül Nagyságodnak attakíroltatni formaliter, hogy Udvarhoz való írása ellen Nagyságodnak ne vétsek, és okot ne szerezzek ellenünk az már szóba indúlt armistitium közben, — noha ideje most volna; Haizter távulléte, az száraz üdük, és egyéb operatiók akadékja nélkül való létünk, nagy ösztönim. Várván azért parancsolatját Nagyságodnak: elküldöm az eddig itt levő gyalogságot és 500 németet bloquáda-formában közeljebb holnap, mivel még nem érkezett sohonnan consensusa az armistitiumnak; nem is tudom, azt kell-é az bloquadákra is extendálni? azaz, hogy azokot ne erősíthessük.

Gyütt ugyan ma, s csak egy két órával ezelütt, ezen accludált levelem, mellyet adjutantom*) ír, s ugyan az hírek observatiójára hattam Samarjában; kevesebb hitelt adnék neki, ha nem tudnám: ki írja, és ha ugyan Komárombúl is tegnap bizonyos ember nem hozta volna hasonlón, hogy az Rábaközön közrevevén Haisztert, igen megverték volna. Talám jobb volna ez Nyitránál is, kinek, — adja Isten, — írhassam confirmatióját holnap Nagyságodnak, mert (adjutantom) meggyün, s elhiszem, Nagyságodnak is lesz híre más úton. Ha úgy van: nincs láttatja az armistitiumnak, gondját viseltetem én is Khinigszegh Öcsém-Uramnak is, Érsek-Újvárnak is. Avagy talám hamarabb elgyün az armistitium? Ut-ut sit, — már meg nem merek indúlnom parancsolatja nélkül Nagyságodnak, s megvallom, nem örömöst mennék vissza is, úgy, hogy az hadak dispositióját megszaggassam; hanem ha megyek, igyenessen rajtamegyek Öcsém-Uramon.

Az pater jesuviták felül emlékeztem Nagyságodnak; rút historia! Nekem egy pater Bohus nevő albicansom vala köztök, kitül sokat megtudtam: azt észrevevén az hamislelkü Berzeviczi rector, — megarestáltatta az collegiumban Bohust,

*) Szent-Iványi János, később a fejedelem palotásainak ezredese. A levél ma már nincs meg.

az ki nekem tudtomra adta *írása által, hogy nekem is veszedelmemben forog, ha ket nap alatt meg nem szabadítom,* talám *már az méreg is készen van,* — és több enormitásokat. Kire nézve béküldtem (Nagy-Szombatba), s kihozattam bona modalitate az pater rectort hozzám: Bohus már kipracticálta vala magát, és már az bagázsiámnál volt, az is itt van; de más egyéb nagyobb dolgokat nem mozgatok, Nagyságod méltóságos dispositiójára szükséges hannom, — hanem, mondá minap az rector: Bercséni simplex est, si sciret quae ego scio, non iret Trencsinium! Most arrúl tenném bizonyossá magamot. Azomban nagy secretum alatt tartom az dolgot: *mert látom, recoligálta magát Bohus, scandalumjára az Societásnak; qualificálná* örömöst már most az *étetést, az ki — látom — való, és* hogy ellent állott Bohus benne: félvén az árúlásátúl, azért fogták volt meg. Ez, Nagyságos Uram, nagy dolgokot involvál magában, s látom magamot is interessatusnak lenni; elviszem, vagyis küldöm magát az rectort Nagyságodhoz, — ki is hogy németnél németebb: est clarius luce. Bohusnak is ott kell lenni, ki már vagy jesuvita nem lehet: vagy vesznie kell. De, alázatossan kérem Nagyságodot, méltóztassék Nagyságod magánál*) tartani ezt addig, míg bővebb informatiómot nem veszi Nagyságod. Most többel nem alkalmatlankodom, — hanem magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, s. k., részben titkos jegyekkel írva. In quarto.)

40.

Nyitránál, 28. Augusti 1704. hora 9. vespertina.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Szintén hogy irgalmas Istenünknek való háláadásunk után Nagyságod métóságos nevének jó emlékezetit álgyúk

*) Azaz: titokban.

zengésével hírreltem volna: vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak. Az inclusával micsuda külömbözően folyjanak itt az hírek, tegnapi inclusám bizonyítja; nemkülömben, íme, most is includálok oly hireket Nagyságodnak, mellyek *Rezlertűl* jövén, nem tarthatnám hamissaknak, s gondolnám, Isten üdüközben (minthogy nincs datumja Károli Uram levelének, s nem tudom, honnan írja?) megfordíthatta jobbra, — ha nem látnám abbúl másfelé, s nevezet szerint Regede felé szándékát. Más levelet is accludálok Nagyságodnak, melybül, micsoda jó hírekkel örvendezteti az község magát, meglátja Nagyságod, s ugyanis bonum omen lehet legalább nem rettenése az fődnépének. Pálfi Pozsonban mást íra; nem hinném, ha Kajdacsi meghitt emberem nem volna, az nem üzente volna, az mint utulsó accludált levél tartja*); azomban annak is ellenkezőjét látom Károli levelébűl, kit inkább kell már hinnem, s csak elhiszem, annak keresi conjunctióját Haiszter. Te tudod Isten, régen praevideáltam, hogy ez lehet útja confusiónknak; s úgy hiszem, meg is írtam vala Nagyságodnak.

Miképpen legyünk itten? micsoda haddal, s micsoda emberekkel? arrúl már bőven írtam Nagyságodnak. Segíteném, ha segíthetném, — segíthetném is: de úgy, hogy magamra fordítván ismét az erőt — bizonyos vagyok benne, senki sem secudálna, s így medicina foret gravior morbo; ugyan Nagyságod parancsolatjára elkövetek mindent, kit pro ultimo reserváltam, — csak már el kell várnom az armistitiumnak valóságát holnapi Nagyságod írásábúl. Addig azért innen Újvár felé, köz-útra megyek, Kérre, az eddig itt levő gyalogsággal; csakhogy az németekkel van nagy bajom: mert egy jó kapitányom, német, tudja kurvanyja, miért? bészökött Leopoldban, félek: netalán valamely factióval; nem az többi közül ment ugyan bé, mert külön volt Leopold alatt, de az companiájában egy sem ment el, sőt azólta is jól viselte magát az compania, — de csak nem hagyhatom már ott. Az Obersterjek is igen megbetegedett, finum ember; már nincs

*) L. e pozsonyi levelet — melynek utolsó pontjában említtetik Pálffynak odaérkezett levele — mindjárt alább. Csakis ez az egy acclusa maradt fönn.

több egy kapitánnál köztök, — több penig 700-nál az német. Sem szaggatva, sem csuportban hasznokot venni nem tudom, s azt sem tudom: ha föl merjem-é küldenem Nagyságodhoz? Semmi, nyicsego potrafimja! Holnap azzal lesz egyikkel bajom, másikkal az várnak rendben-vétel ivel, — azalatt elérkezik Nagyságod parancsolatja, gyün Austria mellékirül is hírem, az hol tegnapelütt alkalmas zendülés vala: mert, az mint írám, értekezvén*) az tisztek egymástúl az armistitiumrúl, pactáltak Khinigszeggel írva, hogy míg Udvartúl nem gyün válaszsza, ne bántsák egymást; azomban hitreszólló német tisztet egy hajdúnk mal apropo meglőtt, s meghólt, — kiért Khinighszegh satisfactiót kérvén: azalatt az parasztságot is fegyverben gyűtötte, és irruptióval fenyegetődzött. Arra nézve Bazinnál álló hadakkal általment Ocskai, s meghattam: tegyen rigorosissime satisfactiót; elválik vége.

Ha azért vehetem Nagyságod parancsolatját, s látom, Gyöngyös helyett Ólmoshoz**) kell mennem: elsőben is úgy disponálok, hogy innen magam híremmel rajtamenjek (gr. Königszeggen) Austriában; bumbákot is viszek s ágyúkot magammal, hogy kipörzsölhessem az város-mellyéki sánczbúl, az kiben szoktak szorúlni Krutánál.***) Hiszem Istent, — most már az víz is kicsiny, Haiszter sem érhet ott, ha múlatok is, — onnan kipörzsölöm. Ha azon distractióm sem revocálja Haisztert, és Nagyságod úgy parancsolja: magam is általmegyek az Dunán, sőt az híríre nézve jó idein s ezennel parancsolok, hogy Csalóközben hídhoz készüljenek, s úgy hiszem, meg is fog lehetni, ha az Dunákrúl az malmokot mind elhányatom. Ezzel bizonyossan revocálom Haisztert, s csak elhiszem, Pálfira bízzák akkor azt az földet, — annak megörül Károli és Eszterházi, azzal fogják múlatni magokot, Nagyságod bémegy Erdélyben, s engem eleiben nyomnak Nagyságodnak; *mert mi vitízek vagyunk, mikor keves vagy messzi az ellenség!* De, ha által tanálok mennem, s ott vagy nem subsistálok, vagy nem subsistálhatok: szívet veszen az ellenség,

---

*) Régies értelemben annyi mint: tudakozván.

**) Gyöngyös a békeértekezlet kitűzött helye volt; Ólmos alatt ellenben a harcz újra fölvétele, a puskagolyók ólma értetik.

***) Dürren-Krut, a Morva vize mellett, Austria szélén.

s bizony, — itt sem subsistálok. Másik az, habár megszéllyeszszem is az Austria szélét őrző hadat: nem vagyok bizonyos benne, hogy ismét valami ne csuportozzék; *ha oda tanál szorítani: itt* senki, semmi; mi Ocskai, Otlik s ez a többi! Ugyan megpróbálnám elübb Ocskait általküldeni portaképpen, — mert mást lehetetlen, — nem volnánk elégségessek ad resistendum azon 3000 vagy 4000 németnek, kik itt elüttünk vannak az Morva szélin.

Ezek, Nagyságos Uram, minden consideratióim, melylyekre alázatossan kérem parancsolatját Nagyságodnak. Én, hitemre, extremitást sem múlatok el: csak Nagyságodnak is tessik; jobb is azt itt, mint hátrább elkövetnünk,—csak Nagyságod méltóztassék maga akaratjárúl tudósitani: mert tudom, Nagyságodnak *Erdél van elütte*, méltán is, de én el nem megyek az oxicruciumom mellül. Isten úgy segéljen, Újvár felé hallanák csak indúlását is Nagyságodnak: Komárom- vagy Pozsonyhoz gyünne Haister; soha bizony Budán nem gázolja az Dunát: mert háta megé nem hauná Nagyságodot. Mi nemcsak igy confluálna itten Nagyságodnak hírire az had! Ha megengedte volna Nagyságod: eddig Nagyságodnál volnék már nyitrai capitulatió után is, hiszem, csak postaképpen is. De már igy lévén, látom: Kákoni*) hírivel vagy secure mehetek, vagy éppen nem. Fiat voluntas Domini! Én, látja Isten, nehezen hihetem: ne praetendáljanak reccesust tölünk az Dunáig s Vágig most is, kibül, elhiszem, semmi sem lesz, s nem is lehet.

Az franczia s bavarus dolga még nem irreparabilis, az mint látom irásából Petenádinak, ezen levelében. Hacsak had nem gyün Imperiumból: Nagyságod följövetelén függ minden szerencsénk,—hiszem, hogy el nem állana úgy az Dunántúl való föld is: mert van most is jobb portusunk itt, mintsem Fődvárnál; Érsek-Újvár s Leopoldot harmad- s harmadnap elcsapná, Pozsony bizonyos sequelája, — s úgy bizony készen lenne az tracta! De ha szintén gyünne is segitség: jobb azzal itt beszélni, mintsem hátrább. Mi, Nagyságos Uram, minden paraszt kész itt meghalni; hitemre, két nap két — háromezer

*) Pozsonyi póstamester.

propter portales előáll, — oly zelust vertem én ezekben: jobb az nemessénél! Nagyságod lássa; valamit Nagyságod parancsol, azt követem: mert Istenemnek, hazámnak s Nagyságodnak szenteltem életemet,—ugyan úgy is élek s halok.

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Károli Uramot, elhittem, consolálta Nagyságod; mert látom írásából, hogy az neki igen szükséges.

(Eredeti, egy íven, negyedrétb n, sajátkezűleg írva, részben clavisekkel.)

41.

(Pozsonyi névtelen levél mása, a föntebbihez csatolva.)

Kalocsai Érsek 20. praesentis indúlt Sümögről alá az Fejedelemhez pro tractatu; biztatta is igen elmenetele előtt az embereket békességgel. Győrrűl is írják: nagy híre vagyon az armistitiumnak, — azomban megvannak igen az hostilitások. Kákonyi ment levelekkel sietve az gyöngyösi gyűlésre, oda Bicsbűl Szirmay Uram is írt, hogy non obstante victoria inaudita Bavarica (Hoechstädt), ő Fölsége kész accommodálni az magyar dolgokot. Rettenetes dolog, Kegyelmed jobban tudja az minapi bavériai actiónak dolgát nálamnál; akármint gondolkodjék Kegyelmed felöle: avval csak hizelkedik magának, mert in re az úgy vagyon, hogy a saeculis et ultra illyen nevezetes actio nem vőlt; azt már nem tudom, hasznos-e, vagy káros az magyarnak? Most már a bavarus, valahol lehetett, igen contrahálta népét, sőt igen debilitálta az erősségekben lévő praesidiumit, és az Fekete-erdőnél magát Villaroival conjungálta. Erre nézve az Princz Loi*) is solválta az ingolstadi obsidiót, minden népét Eugenius herczeggel, úgy az anglusokkal, hollandusokkal contrahálta; már mindennap új nagy derék harcz felől várunk híreket; itt válik már el, kinek adja Isten az szerencsét?

Tegnap veszek győri leveleket: de Hajster ellen való nevezetes victoriárúl semmi mentiót nem tesznek; hanem 21.

*) Badeni Lajos.

praesentis a kurucz éppen az vár alá ütvén, az városi csordát egészlen elhajtotta. Másnap feles asszonyok, leányok, szolgálók Pápa felé kimentenek, hogy valamiképpen kiváltsák teheneket; némelyekkel igen rútúl s prostitutive bántanak, — re infecta visszabocsátotta őket. Ista sunt horrenda in Deum clementia, omnem benedictionem perdentia, et coram toto Christiano orbe detestanda peccata. Tudván jól az kuruczok elei, hogy, ha szintén ob ratione temporis et circumstantiarum nem conjungálhatják*) fegyvereket az kuruczokkal: de szintén úgy, és talán jobban óhajtják az Magyarország szabadságának restitutióját amazoknál, — kik csak nyúznak, fosztanak s kóborolnak. Énnekem ezek nem tetszenek, tartok is valami szerencsétlen excessustúl.

Akartam volna kevés gabonámot béhozatnom: de mivelhogy azt írja Kegyelmed, hogy nem lehet már, — patientia! Én tartok valami hirtelen periculumtúl; csak az Isten tudja, Gyöngyösen mit végeznek? talám meg sem egyeznek in conditionibus. Noha, bizony sok nagy ratiókra nézve jobb volna per mediationes Angliae, Hollandiae Plenipotentiariorum végét érni.

Olaszországban eddig az franczia fegyver igen szerencséssen progrediált, constringálván az Sabaudust; sőt, ha az bavarus ellen való victoria nem succurrál nékie: talán eddigis legalább neutralisnak köllett magát declarálni. Az svécus Lengyelországban per omnia extrema manuteneálja az új királyt; de ellemben az saxo is, a hol lehet, népét congregálja, bízván a mellett az moscova segétségéhez; dependent ibi negotia a solo Divino arbitrio, — ott is nagy vérontások lesznek.

Gróff Pálfi Jánost az styrusok igen sollicitálják, el is ment Regedébe, hogy dispositiókot tegyen; láttam recenter írott leveleit, kikben írja ő Nagysága, hogy kétszer szerencséssen verte meg az kuruczokat. Úgy tudom, ha az kurucz az armistitiumot megtartja: innét is bizonyossan observáltatni fog; de hiszem, annak talám-talám cum conditionibus most köllend lenni.

(Egykorú másolat, ívrétben, egy egész ívnek első felén.)

---

*) T. i. a Győrött lakó magyarok.

42.

Nyitránál, 29. Augusti 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka bővebb írásommal udvarolván Nagyságodnak: több most nem occurrál, hanem hogy ma veszem Károli Uram levelét, Dobrokárúl de dato 23.; írja Sárvártúl Sömegre, s onnan Földvár felé szándékát Haiszternek. Maga intentiójárúl ugyan nem emlékezik: de, úgy látom, hogy lavirolni akar; tetszenék — úgy látom — ha általcsaphatnék; kirűl bőven írtam tegnap Nagyságodnak, tettem is az éjjel arrúlvaló dispositiókot, várván azalatt parancsolatjátúl Nagyságodnak. Isten dolga, fiat voluntas Domini, — csak Nagyságod valamely corpuskárúl gondolkoznék!

Minapi írásomban emlékeztem vala Nagyságodnak az szombati páter jesuviták dolgában. Én eléggé vizsgáltam tovább is, látható hamisságok;—kire nézve, magam interessentiám forogván benne, s egyébaránt is majoris consequentiae lévén az dolog: remittálom alázatossan Nagyságodnak, Lapsánszky Uramot adjungálván melléjek, ki is mindenekben túdós, és ugyan ő Kegyelme által folytattam. Az írásokot is accludálom alázatossan: de pariájokot sem tartottam meg, Nagyságodot kérem, el ne tévedjenek. Az étetésnek secretumát én megtartván: teli van már Nagy-Szombat véle, s igen félnek is az jesuviták de exterminio. Ha szól Nagyságod Bohussal, megösmeri hímozásábúl:*) maga írásának igaznak kell lenni,—hanem már scrupulussa lévén de ruina Societatis, — qualificálná, az mit fervore aperiált.

Az páter rectort nem examináltam, szemben sem lettem véle: mert sok egyéb rosz nyelveskedése volt; nem examinálván, nem tudja: mit tudok, mit nem? sem ő, sem más, — és propria conscientia convictus: vagy maga, vagy mások kérdetlen excusatiói, nagy incusatiójára lesznek, csak rövid napok alatt is. Most sem meri senki menteni az páter jesuviták közűl, (mivel nem tudják, mirűl?) csak azt mondja mindenik:

*) Ma: hímezés-hámozás.

ő megmondta régen, ne keverje magát illyenekben! — s kiki csak magát menti. Megtetszik hát, hogy ösmerik vétkit. Nem is látom, lehessen valaha szenvednünk ezeket, sine divisione Provinciae, — kirűl jó volna Nagyságodnak írnia (Rómába) az Generálisnak: vagy dividálja,*) vagy mind ki kell menniek; mert ex ratione reflexionis unionis Provinciae, a kik akarnak jók lenni, sem lehetnek. Már nem tudom, fogok-é udvarolhatni Nagyságodnak? azért Nagyságod méltóságos dispositióján álljon; úgy itélem, praecipitálni nem kellene ezen dolgot, — megmondja Érsek Uram, (Széchenyi Pál) lehet-é adigálni Bohust ad recognitionem veritatis scripti? mellyet végre azzal állít, hogy megbánta s meggyúnta praecipitantiáját: mert quae habet, ex scientia irreverabili habet; lelkének consuláljak, cum jam sim extra periculum. Küldtem Nagyságodhoz egy Ónodi nevő, jesuviták közűl most kigyütt tanúlt legént: az ki csak azért gyütt ki, hogy boszontását nemzetünknek nem szenvedhette; alkalmas beszédivel de veritate hujus, respectu principiorum eorum, illuminálja Nagyságodot. Máskint is, qualificatus legény, applicálni méltóztassék Nagyságod.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Udvartúl nem lehet Misuna iránt váloszom; íme, maga írt Szegedre Petrás, jobban bízik így hozzá.**)

(Eredeti, félíven, negyedrétben, egészen sajátk zű.)

43.

Kér, 1. 7-bris. 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Óhajtva várott méltóságos levelét Nagyságodnak vettem alázatossan; melybűl nem tanúlhatok egyebet, hanem hogy

*) T. i. a jezsuiták osztrák provinciájától a magyart.

**) Petrasch, később báró és tbk, elfogott végör-ezredbeli főtiszt volt. kiért a lengyel Missunát akarák kicserélni.

az armistitium még nincs meg, s azomban, az hol akarják tartani, Nagyságod nem ellenzi, minthogy Zsámbokinak is parancsolt iránta Nagyságod. Nem kis confusióban voltam: mitevő legyek? mivel, az mint megírtam vala Nagyságodnak, igenis, tartani akarták az austriabeliek: de indeterminate, csak az Udvartúl jövendő dispositiójokig. Mellybül minthogy bizonyossat nem magyarázhatott ember, s azomban succurrálni az Dunántúl való földnek lehetetlen, valameddig Austria felül, — az hol 3000 embernél több csuportban, — securitásunk nem lehet; kire nézve, hogy in his circumstantijs capabilis lehessek az Dunántúl való földnek is succurrálni, s magam is bátrabban mehessek Nagyságod udvarlására: nem látok más módot, hanem ma meginditottam némely seregeket körülöm, s holnap magam is megegyezem Bazin körül Ocskai corpussával. Küldtem ordert Otliknak is, és holnapután megegyezünk mindnyájan, oly helyen, az honnan okvetetlen — hacsak más akadékunk nem lesz — megüthessük virradtig. És mivel mindgyárst kész, erős sánczokban veszi magát: viszek vagy 20 bumbát is magammal; valamit Istenem kegyelméből elkövethetek rajtok, el nem múlatom.

Midőn már ezen dispositióimot szintin elküldém: veszem Ocskai levelét, az ki maga beszélvén hitre Khinighszeggel, megmondta: ha másnapig Udvartúl való resolutiójokot meg nem küldik, — erit amicus amicorum et inimicus inimicorum, et cum disgustu ment el. Azólta mi lett? nem tudom; elég, hogy nyilt azzal útom, s nem lehet panaszszok ellenünk, ha rajtok megyünk is.

Másik hirem érkezett ollyan, hogy az német tábor megfordúlt Haiszterrel; söt Zicsiné Asszonyom Pozsonbúl sietteti gabonáját, azért, hogy megfordúlt az tábor, s ismég visszaszáll, — hova? ő tudja. Ezt még bizonyosnak nem tarhatni ugyan: mindazáltal 25. költ levele Károli Uramnak hozzám azt tartja, hogy az ő helyére szállott vala Haiszter, de visszaszállott, az vizek közé vette magát, — ők penig Dobrokán voltak, — mire nézve? nem tudja, mivel Pálfi Uram már Szent-Gothárdnál volt 5000 hírrel; s conjunctiójokat impediálhassa, látom, nem bízott Károli Uram. Mirevaló volt visszaszállása? nem tudom, hanemha turbálni nem engednék neki az tractát,

már Érsek Uram ő Nagysága lemenetelivel; és így, megvallom, megütköztem. Járúl ehhez ezen accludált s ugyan ma gyött irása *Rezlernek*, kiben ad calcem emliti az armistitiumot; gyött is vala minap ugyanonnan oly hírem: revocáltatott ezért Haiszter.

Ítélje el Nagyságod: micsuda nehéz resolutiók közt kell lennem, hogy se meg ne csalattassam, se penig okot ellenünk való nyelveskedésre ne adjak; s azomban — hitemre — nem tudom: etiam in his extremitatibus jobb-é armistitiumot sine temporis longioris praefixione, aut subsecuturo felici tractatu tartani, vagy nem? Mert az armistitiumnak csak híre is mint *kezdette volna oszlatni az hadat,* ha itt meg nem tartózkodom vala, — én tudom. Ut-ut sit, ugyan csak nem látok más módot benne: meg kell térnem az hadak közé, és ki kell ezeket tanúlnom. Kire nézve praemittáltam emberimet, s ha Isten és az alkalmatosság mutatja: megpróbálom ezeket, azután Ocskait általbocsátom; noha az köpcséni mezőben szállott az dánus: de ugyan azokot kell feldániázni elsőben is túl. Haiszternek kész Pozsonnál az hídja, — de nem hiszem, hogy annak kedvéért térne meg; ugyan, csak elhiszem, respirál Károli, de nem hiszem: nyomán gyüjön, ha megtér is. De ugyan nem félek conjunctiójátúl annyira, ha Isten engem megsegét. Ezeket végezve, megyek — ha mehetek — lóhalálában Nagyságodhoz.

Újvár alá béküldtem vala az németet, és hajdút is, lesben hányván, — de jól ki nem csalhatták, megsajdéták az lest, két németet ölének; de ugyan oly réműlésben esének, Nyitrára nézve is, hogy az magyarság és fehér-cseléd kiáltása kihallott, reátámodván az commendantra: tegye ki az fehér zászlót, mert ők nem vesztik magokot! Íme, látja Nagyságod bizodalmunkot; de mivel lehetetlen túl succurrálnom, még innen Austriát meg nem játszom: ahhoz nem bízhatom, sánczára nézve, bumba nélkül; bumbáztatnom ott is, itt is nem lehet: ergo csak az kapuja eleiben szállétom (Újvárnak) az ágyún kívül az gyalogságot, és bérekesztetem számtalan marháját; ha ki nem ijed: azalatt megcsinálják s készétik sánczhoz való szükségeit, s mindgyárst visszatérétem az bumbázót. Haiszternek is lesz hire vagy idíbb, vagy odébb addig,

s ismét Nagyságodhoz induló második útam talám oly szerencsés lesz ahhoz, mint ezen első Nyitrához.

Kassának s Eperjesnek már tractája valóságát el kezdem hinni: mivel fiam Laczi levelét veszem Kassárúl, kiben írja, hogy már szabadúlásának nyilt útja, — sőt az mellette való német praefectussa is ír, és hogy az kik kinzották: azok hízelkednek neki. Isten engedje jó végét; noha talám nehezebb ellenségünk szaporodik, ha azon német mind elmegy, s itt conjungálja magát. De, ha Szakmár is példát veszen azon: ugyancsak szép nép gyühet onnan Nagyságod mellé, ha akar; azért írom: Nagyságod mellé: mert úgy látom, nem várhatni onnan ide hadat külömben, a *nélkül penig ehhez az ittvalóhoz nem bízhatni, — azzal igen.*

Alázatossan vettem gratiáját Nagyságodnak jó szállásom iránt; de ha itt kell késnem, s addig Nagyságtok elvégzi az jót: csak örömére sem érek reá, — kit adjon az irgalmas Isten! Terhelni írásával Nagyságod méltóságos kezeit bizony nem kívánom: de, sok szükséges kérdisimre nem vehetem válaszszát Nagyságodnak, szívessen bánom; s azért követem alázatossan Nagyságodot, ha miben kedve ellen esik cselekedtem: mert mondva nem kívánom elkövetnem. *Koncz Márton nem tudom mint konczoz,* — de az én jövendölésem betölt sokban, s most is alkalmasint elláttam sokat; adja Isten minden jóra! *De reiterálom: ha* Nagyságod *Erdélyben most bémegy, — számot ne tartson sem ezen, sem az túlsó országra! Ha az bavarussal jár szerencsénk:* majd kimutatja magát bezzeg, ha corrigálja magát az bavarus szerencséje. Ha Nagyságod Erdélyre megyen: mást méltóztassék Nagyságod resolválni *helettem ide, mert,* alázatossan követem Nagyságodot, *igen megnött az én terhem, hitemre, kötözve is alig birom, elveszek, ha nem orvoslom meg,*) és hátrábbrúl tehetek egy fordúlást hiremmel. Csak az erdéli generálisságot méltóztassék nekem adnyi* Nagyságod, — tolláltatnának azzal az benn való competentiák is talám, az praetendensek között; *ottbenn is szolgálhatnék* Nagyságodnak, *ittkinn is:* mert ugyanis, ha Isten megállítja is futásunkot, — nem megy bizony az én fut-

*) Bercsényi, ezen években már, a sok kemény lovaglás miatt kapott lágyéksérvben szenvedett.

tató czélom el Nagyságod mellül; *hiszem, jobb: szolgája, mint vendége legyek* Nagyságodnak *ottbenn is*! Ezeket azért mérészlem írnom Nagyságodnak: méltóztassék Nagyságod egy kis reservando reservandorumot tartani maga kegyelmességébül, melyben ajánlom magamot, — és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Alázatossan emlékeztem egynehány izben Nagyságodnak az só iránt; nem hiszem, nem parancsolt volna Nagyságod. Lévára szállétani. Már egynehány bállal vétettem az prófunthházokban Lengyelországbúl, — de nagy baj véle szározon Szégyen bányáinknak, pénzen venni!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, és pedig részben titkos jegyekkel írva.)

44.

Kér, 2. 7-bris 1704

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Most, szintín idejövő útamban, vettem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak, kibúl Lambergre való várakodását Nagyságodnak értem: de már — elhittem — van tudtára Nagyságodnak elmenetele; azért elhiszem, már Nagyságod elment. Én itt, feles had lévín e tájon, már Ebeczkivel kevés dispositiót teszek, s azonnal megyek Lévára. Nem tudom, Nagyságod parancsolni fogja-i igyenessen utánna mennem Nagyságodnak? vagy az táborra divertáljak, az revancs-quártélyok elosztására nézve? Kész vagyok alkalmaztatnom Nagyságod parancsolatjához magamot; ha penig nem veszem parancsolatját Nagyságodnak: én nem megyek az táborra, hanem igyenessen Nagyságodhoz sietek, az hol megtudom létit Nagyságodnak.

Nem hiszem, ne légyen most csakhamar valamely hostilitás: mert az pozsoni szüretet szabadosnak akarják tartani az Bellicum orderjei mellett, és az Duna passusát, — s az ki nagyobb, már is kész sáncza van: egy az Szigetközön, igaz,

nem az passuson, hanem csak az falukon az templomokot sánczolják, körül egy, s félmérföldnire az passustúl három sánczot akarnak vetni. Én ugyan inhibeáltattam, — megválik, mit használ?

Sennyeinek megírtam: míg az követek elgyünnek, Pozsonynyal is csendessen legyen, — azután írja meg: nem praescribálhat az Udvar és Bellicum conditiót, neki nincs egyéb az simplex prolongatiónál intimálva; azért, ha rajta vesztik s nem alkusznak*) — magok kára.

Bizonyosnak kell lenni már kétszeri megverettetése az németnek, mind Inglstadtnál, mind másutt: mert még Morvábúl is visznek fel új hadat; Slik regimentje is felnyomúl az Nyulasnak, hirrelik: Ulmához, — én gyanakszom: praecautio Pozsony elein. Édes Kegyelmes Uram, hitesse el Nagyságod magával: valamig Austria és Morva szélit securussá nem teszi, ha által nem mehetnénk is az Dunán, — német uram által nem megyen, sőt onnan is revocáltatik ezzel; hiszem, lám az világ azt mondja: revocálnom kellett volna Haisztert, — hogyne revocálná nagyobb operatiónk ezután is! Nem szakadozik ő annyira egymástúl, hogy egyik Pozsonnál, s a másik Budánál gyüjjön által az Dunán; hiszem, az kellene nekünk bizony, — honnan, ha lehetne, csak gyünne oly bolondúl.

Ha offensive akarunk operálni, Nagyságos Uram, nem kell elmennünk az oxicrucium mellől; hadd stáljon vagy egyszer az én csekély opinióm is! Az micsoda munkával Földvárnál által lehetne már menni: bizony tanálunk Isten által itt is útat; amaz csak csatának**) való passus, bizony soha onnan nem manuteneáljuk az Dunántúl való földet! Nem transferálja magát az háború ide: hacsak mi Austriába és Morvába nem transferáljuk; portiót ad nékem az Holeczkó még ez idin, Istenem kegyelmébül!—Kassa igen jó dolog lesz: de csak kimenjen, hadd örüljön jó végezésinek! Nem látok rosszabbat: az németet hogy fogadni nem szabad; arra kel-

*) T. i. a szüretnek szabados mívelhetése és a termés behordhatása iránt.

**) Csata = csapat, kisebb hadosztály, porta. Régies értelemben.

lene disponáltatni őköt: az hagyott helyrűl térnének vissza az határrűl, — hiszem, az nem lenne az capitulatió ellen!

Többel nem alkalmatlankodom Nagyságodnak, — hanem magamot kegyelmességében ajánlom Nagyságodnak, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egész íven (de harmadfél oldala üres) negyedrétben s. k. írva.)

45.

Bazinnál, 3. 7-bris 1704

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Az mint utulsó levelemben alázatossan megírtam vala Nagyságodnak: legkiváltképpen való gondom volt az leendő operatiókra; az mint is ez étszaka ideérkeztem az hadak közé, s éppen ma reggel, hogy meg akarám az hadakot inditanom: jöve ezen includált írás az austriai tábornak commendantjátúl, az Ocskai által való declaratióra, melylyet emlétettem utúbbi írásomban Nagyságodnak, hogy, ha nem gyün válaszsza tegnapra: nem tartja tovább az parollát; s mindgyárst maga Khinigszegh ment Bécsben, — úgy érkezének tegnap ki s ma reggel ide ezen punctumok.

Megvallom, nem kevéssé megháborodtam ebben, és sokat hántam elmémet: mitevő legyek? hogy jó legyen; eléggé forgatván Nagyságod parancsolatját is elűttem, és azt reiterálva megolvasván, örömöst kitanúltam volna: valóságos intentiója Nagyságodnak mi légyen? s egyszersmind micsuda zúrzavardolog az, hogy tartanák is, nem is az armistitiumot? S úgy látom, hogy Nagyságodnak első resolutiójához képpest, *ha csak azért is: azalatt secure confluálhassunk, bavériai operatió kitessék, erdélyi székében való szállása meglehessen, és eloszlott hadainkot öszve s rendbe vehessük,* — quo sine fiet nihil, — nem volna ellenére Nagyságodnak; de Haiszter progressusa turbálván az conceptust: egyedűl azért, *hogy egészen el ne veszszék az Dunántúl való föld,* parancsolta nekem Nagyságod az hostilitást. Azomban ugyanazon írásában irja Nagyságod:

meghatta Zsámbokinak, supersedeáljon; mit lehetett egyebet magyaráznom, mint, hogy *Haiszternek revocatiója, vagy legalább megtartóztatása*, intentiója Nagyságodnak. Erre célozva, Ocskai által detonáltattam, hogy miért mozog Haister, ha igazán akarják az tractát? Légyen meg bizonyos resolutio Bécsbűl, vagy, -- etc. Íme, subsequált Bécsbűl, s látom, oly stylussal, kivel noha múlatja magát, de ugyan felteszi: »juxta p e t i t u m kuruczonum,« tudniillik: »ubique, tam hic, quam Trans-Danubium.« 2-do. Emléti Károlit, cum reprobratione. Haistert sem felejti ki emléteni, s concludálja, hogy »supersedeamus ab hostilitate ab utrinque, etiam intra tempus tractatus armistitij.«

Magyarázom ebbűl nem ok nélkűl, hogy Haizter ezért tartózkodik, — *mert Károli levelébűl más okát nem láthatom;* hogy megindúlt, oka lehet, hogy midőn Nagyságod levelét vettem, kiben írja Nagyságod: maga resolutióval felment Kákoni Bécsben, — akkor már az Tóközben járt Haiszter; míg Udvartúl az expeditio érte Haisztert: bizonyossan Sárvárt érte, s csak elhiszem, azért tartózkodott a 21. mindeddig, sőt ma is együtt visszaszálló híre, mitűl? Azért, ha ily készségét mutatván az Udvar Nagyságod s magam írásira: micsoda rettenetes kiáltásokra s hitünk mocskolására adnánk okot, ha ipsos jam quietos, (és netalán közben többel is érkezhetett valaki Nagyságodhoz) sub tractatus tempore aggrediálnám; az kivel — igaz dolog, — *avocálhatom én Haisztert: de bizonyossan magamra fordítom; akkor Károli Stiriián boszút tölteni, Antal* (Eszterházy) *Pálfira vigyázni, Andrási Pápázni*) marad,— ellátom az* consequentiáját. De, eo non obstante, én, hitemre, aggrediálom, ha látom: úgy kell meglenni; mert ugyanis, akár forditsam, akár magában fordúljon,—idem erit illum.

Szintin midőn ezeken töprengenném: érkezék az csalóközi tisztekkel oly katona, három is, túl az Dunán, kik Károli katonáival jártak recentissime; ma harmad — negyed napja

---

*) A kuruczok kedves főhadi-szállása a körűlbelűl központon feküvő és táborozásra igen alkalmas helyheztetésű P á p a városa volt, akkor erődített hely. Itt szeretett a nyűgodalmat kedvelő Andrássy István időzni.

gyütt az táborrúl is ki Haisztertül emberem, — una ore mondják: beszillik az németek táborán, Haiszter azt várja, mivel tér meg Kákoni, és az kalocsai érsek? Addig sohova sem mozdúl, hanemha hátrábbszállana Csepreg és Sopron felé. Az mi táborunkrúl jöttek beszillik, hogy Haiszter reáüzent: miért portáztat Károli? mert frigy van; s Károli üzente volna: menjen vissza az Lajtán, s nem portáz, sőt ha öszveakadnak, sem lövik egymást! Ezek a 25. történhettek. Miképpen lehessen tudatlanúl okot adnom hertelen? elég búmra van. Tandem ruminatis causis et articulis, deliberatum est:

Mindgyárst visszaküldtem Bokrost, illyen váloszszával Ocskainak, meghagyván: maga szólljon vélek, s vigyázzon, szavában azt mondja, az mit az válosz sub litt. A. A. tart magában. Postát küldtem Károlihoz és Pápára lóhalálában, meggyün harmadnap alatt innen is, onnan is váloszom. Nem lehet annyi progressusa Haiszternek, megtérétem, ha úgy kell lenni, Földvártúl is: mert két hét nem kell hozzá, lesz hidam, lehet az Nagy-Dunán is. Elsőben rajtamegyek ezen, az ki 3 mérföldnire fekszik ide, erős helyen, — de semmi, én gondomez Isten után, harmadnap múlva is. — Ha szerencsét ad Isten ez ellen: igyenessen megszállom Dévént, bombát neki! Azalatt költöztetem az hadat, túl is, innen is Bécs felé: bizony megtér, tudom én, Haiszter! — Az csalóközi had és sajkák rajta az dánuson az szigetben Pozsonnál; egy szóval, az mint lehet, vitizkedtetem hadamot, *még rajtam nem fordúl; de ha rajtam fordúl, s nem bízik ez az föd segétséghez?* Egyébaránt lehetetlennek látom, általgyüjön, míg túl teljességgel el nem alusznak, hanem csak amúgy általcsapó formában, o tÿm potÿm.

Ezekrül akarám most alázatossan értetnem Nagyságodot, hogy tudhassa Nagyságod, in quibus terminis vagyunk? És breviter concludálom: ha Haiszter nyugszik, Pálfi nyugszik, — nem praecipitálom itten az dolgot, míg újabb parancsolatját veszem Nagyságodnak; ha penig ugyan csak nyomúlnak túl, — kit szombatig megtudok, — rajta azonnal, az mint írám, leszek teljes erővel, hogy meggátoljam folyását, Istenem kegyelmébül. Várom azért s kérem alázatossan pa-

rancsolatját Nagyságodnak, s *talám nem lenne rosz*, — noha bizony nem tudom, miben s hányadán vadnak az dolgok praeter domestica? De mindenképpen magamot ajánlom Nagyságod parancsolatinak engedelmességére, kinek is kegyelmességében élnem s halnom kívánok; és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajatkezű írás, részben titkos jelekkel.)

46.

Bazinnál, 4. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen óraban veszem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak, de dato 1. 7-bris; kinek inclusáibúl altallättam az Dunán: de újságot nem sokat láttam benne egyebet, hanem, hogy most van az, kit megbizonyíthatok sokakkal, hogy előre elláttam: ez lesz az Dunántúl magában lézengve operáló és az gyükeres ellenségtűl távúl kerülve nyeregető, s az sok rendtartás-igazgatásokban üdűtöltő múlatságnak az vége! Eddigis meglett volna ez, ha én az Duna mellől távoztam volna az corpussal, — kit már most meg kellett cselekednem, midőn Trencsénhez nem Trencsénért mentem vala, az mint, úgy tudom, megírtam. Megírtam azt is alázatossan, hogy nem nagy munka megtéríteni Haisztert; — mi következik belőle? megírtam azt is alázatossan Nagyságodnak; már is sok panaszi után Károli Uramnak, Styriát emléti. De, meglátja Nagyságod, haugyan meg nem tartóztatja ez az armistitium Haisztert, visszatér nemsokára; én most már nagy készületekhez fogattam Csalóközben az hídvetéshez, megrémítettem az austriaiakot fenyegetéssel, hogy ha Haister túl mozog: mindgyárst széltmegyek Austrián, Morván, az egész corpussal. Ha, mint lehet is, megfordúl, s azon lesz: itt is fordúlást tehessen, — Pálfira bízza az túlsó földet; kimutatja ezt harmadnap. De, nem harmadnap! mert szintín hogy ezt írám: érkezék meg egy hadnagyom, kit Pápára küldtem vala, tegnap

harmadebéd tájban érkezett vala Szent-Mihályra, az ki Pápához egy mérföld, túl az Rábán; szemeivel látott 15 németet igyenessen gyünni Szent-Mihályhoz, s akkor gyüttek ki másfelül az falubúl. Tüzet látott Pápa felé, de nem tudja bizonyossan; azt hallotta és tanúlhatta ki az lakos és futott emberektűl, hogy Sárvártúl Vathoz szállott vala az német tábor, ott két nap múlatván, ez elmúlt kedden gyüttek el oly szekeresek tőlök, az midőn már felrakodott volt egészszen az tábor; merre? nem tudták, hanem bizonyosnak mondják, hogy az élést még Sárvártúl is, s onnan Vattúl is — az kik ott érték vala az éléses-szekerek közül—mind Kapuvárhoz küldte vissza, sőt innen az Rába- és Tóközrűl is mind odafordíttották, az kik Sárvárra indúltak vala is immár. Semmiképpen végére nem járhatott ezen hadnagy: hol szállott az német? Mert Vattúl még eltérhetett az gyalogja is Kapuvárra Vág felé, és mehetett portássa Pápának, avagy ha éppen Pápának nem is: az Rába túlsó felén lefelé Árpásnak, pro recognitione. Szállhatott ott Pápa körűl, az hova tetszett.

Ez igen tudatlan hírem még, mert itt is azt követte vala: az élését Sentétűl Újvárnak küldte, — s maga az lovassal felcsavarodott egész Verebélig; talám túl is azt követi, kicsavarodik, s úgy megyen Kapuvárnak, az hová még az Lajta mellűl is hordja az élést; fészket akar az Rábaközön vetni, s elszakasztani correspondentiánkot, ha nyúgodni akar még. Az óvári commendans azt mondotta meghitt bíránknak egyiknek, hogy az mely úton felment: ismét visszatér Haiszter; sőt volt is már ollyan szó: Szolnoknál*) is fognak élést készéteni neki, — de csak szó. Még mindezekben semmi bizonyos hírem. Ez tegnap uzsonna tájban illyenkor volt, hogy azon lézengő németekre akadt ezen hadnagy. Ez éjjel ismét két rendbeli emberem oda, megtudom holnap ugyan, merre fordúlt? Megérkezik majd az követ is még ez éjjel, az ki két napot vet az austriaiaknak de certitudine prohibitionis progressus Haiszterű. Es igy mindezeket már meg kell várnom, Nagyságos Uram, intuitu negotijs. Ha megtér Haiszter: respirál magában Károli; ha meg nem tér, — megtérétem, hiszem Istent, de abban securus legyen Nagyságod!

*) Mosonyban.

Praeter ordinem militarem et jam in armis omnino existentium, *egészen oly gondolkodással legyen* Nagyságod *errül az földrül is, söt az egész hazárül*, usque ad centrum et radicem a quo ortus. Vagyon Nagyságos Uram, sok szépszámú gyalogság, úgy, hogy már fizetett gyalog, ha complete volna, vagyon kezem alatt, Nagyságos Uram, közel 10,000, — lovas is egy annyi, *ugyan effective is több felénél; de ebben nem hiszem, csak mi is általmenne nálom nélkül.* — Most már Otlik is megbetegedett, egyedül Ocskai van itt, nem tudom kire biznom akár ott, akár itt, — mert *bizony mindgyárst megfélemlik ez is,* az ki kész meghalni.

Az legbajossabb, hogy Andrásit mondják, kedden ment ki Pápárúl, de hova? nem tudom; Károli hova lett? nem tudom, — elhiszem, megfordúl, ha Haiszter nem megyen alább; ha penig alábbmegy, — *jó étszakát!* Nekem, hitemre, jót vádol az szívem. Oxicrucium! oxicrucium!

Megáldja az Isten Nagyságodot, hogyha el nem hagy bennünköt; jobb most ad defendendum kevesebbel, mint ad oppugnandum és recuperandum már kevesedve gyünni Nagyságodnak. Ha már nem succurrálhat Nagyságod annak az földnek: legalább in tempore addig gyüjjön erre Nagyságod, míg amaz túl operál. Csak indúlatja legyen Nagyságodnak: hitemre, mindgyárst megtér; megveszszük az *farkacsavarló országot megint*, — csak egy-kétezer lóval neki Földvártúl, itt álljuk el az ellenkező útját. Ha Nagyságod Lévához gyün: Pozsony oltalmára elgyün az német túl, valahol lesz. Nem félek attúl: Pozsonnak ne succurráljon; de, csak elhiszem, azt megcselekeszi, hogy Komáromnak megyen mindgyárst, ha bízza magát: Újvárhoz száll közinkben, ha nem, — az Csalóköznek megyen föl, Pozsonhoz száll, ha túl az Dunán finiet sua. De még ezek távul vadnak; de modernis armistitium judicat. Nem tudom én, inter confusionem mellyik jobb: *utrum partem conservando, parare se ad ultra, vel* sperando, fatis se committere? Nem tudok éppen semmit most az dologhoz szóllanom: azért már elküldtem lovakot elöre szekeremben Lévára és Szécsénben, ha csak alig lehet is, itt kitanúlván legfeljebb két nap az dolgokot: felmegyek postán Nagyságodhoz, ha csak egy napra is. Azalatt jó dispositiókot teszek. El nem mú-

latom holnap is alázatossan tudósítanom Nagyságodot. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben clavisokkal írva.)

47.

Bazinnál, 5. 7-bris, 8. vespertina. 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap pósta által küldött alázatos levelembűl is megérteni méltóztatott Nagyságod, hogy már is revocáltam általmenetelem nélkűl is Haisztert: mert Újvárnak megszállása, és az hídnak az Csalóközön híres készétése confusiót tett köztök; az minthogy Pozsonbúl is így izenték ma, hogy Haiszter Újvárt megsegétenyi Komáromnak megyen, — és íme, Újvár alatt levő kapitántúl mi levelem érkezék? meglátni méltóztatik Nagyságod. Ezen Géczi Gábor kapitánnak az ipa bennlakik Komáromban.

Ezen hírekkel comportáltam az Tóközrűl általszivárgó három rendbeli hadnagyokot; azok közt Zsolnai, az debröczeni fél, magam hadnagyaféle, ki is portára vala az Rábaközre, odarekedt Andrásitúl. Eléggi vizsgáltam az dolgokot, egyebet ki nem tanúlhatok: hanem kedden Andrási Uram, vagy talám még hétfűn, kiment Pápárúl, szerdán az német odaszállott, s ugyan szerdán étszakára már az német portás Szent-Miklósig — túl az Rábczán — hátokon volt ezen katonáknak, űzte is az hullongóját. Az pápai malmokot felégette az német, kinek még elindúlásakor látták tüzét is. Hallomáshírek ezek: hogy egy része Sümögnek ment volna, — de azt is mondják, megtért. Károli Uram Sümög felé ment, ki meg az Bakonban mondja. Pálfi János mellűl általszaladt az Murán az horvát, bé nem várta az rajtokmenő hadainkot; az minthogy Pozsonbúl hoztak is ollyan hírt, hogy Pálfi Bécsben ment, és Hermevil (sic) 4000 némettel Kloster-Nayburgra érkezett, s azokkal fog erre Pozson felé gyünni, és Haister

Ujvár felül; de mivel eddig nem volt bizonyos hire, — volt ugyan rebesgetése Hermevilnek, — azt nem hiszem.

Íme, egy együgyü, s Győrbül correspondeáló szigetközember mit ír, — megküldtem Nagyságodnak; lehetetlennek látom, hogy annyira megbódúlt volna az mi hadunk, ha Pálfi hada eloszlott. És így, sanius gondolkodván, elhiszem: Győrhöz száll Haiszter, s onnan igyenessen bocsát Újvár megsegétésére valamely lovas hadat maga hírivel; s mivel ez ollyan dolog, hogy könnyen meglehet, míg híremmé leszen, azért meghattam: az armistitiumnak neve alatt, — mellyet meg is jelentsen, — szálljon el alóla az mi hadunk. Az németnek *) sem jó ott közel lenni: azért 400-at az adjutantom Szent-Iváni János hogy felvigyen Nagyságod eleiben, meghattam; az többi szálljon Nyitrához.

Magam penig nem merek hertelen távoznom, hogy az hírekkel tudhassanak feltanálni, hogy ne confundálják keresésemen is magokot az emberek. Egy részivel az lovas hadnak Sentéhez szállok, mind Csalóközre, s mind Ujvárra vígyázni; az Csalóközben hagyok elüttem egynehány száz lovast: vígyázhassanak mindenfelé. Azalatt Ocskait csak rajtaküldöm 5000 emberrel nem sok hián az austriai németre; holnap és holnapután azon általesik, ha Isten kegyelmébül megáld bennünköt, mindgyárst conjungálja velem magát. Igaz ugyan, hogy szóval igen asseveráltak, s ma is írtak, 4 napot kérve, hogy meg van Haiszternek hagyva: ne menjen, hanem megtérjen, — de mi haszna? mikor minden dolgok hamisság! Hirdetik ugyan az parasztok azt is, hogy az győriek pénzt ígértek Haiszternek, ha reásegéti az szüretre, s azért száll Győrhez; mondják azt is, hogy az Csalóköznek akar Komáromtúl menni, ki meg tokai szürettel bíztatja magát, — de ez csak csapzsiság, (így) semmi-hír. Portát küldtem ismét által az Dunán; vagy odavész, vagy hírt hoz ez éjjel.

Ugyan az pozsoniak is felküldtek vala Bécsben: engedjék meg velem tractálni az szüret felől; de az engedelem helyett az Hermevil hírit hozták; inkább hiszem, — az armistitium hírit! *Nem tudom, ha hihető-í az Hermevil? és az mi ha-*

*) T. i. a kurucz-németnek.

dunk ha nem bódúlt-i széllyel? Ha még van túl s csak valamire recoligálja is magát: jó lesz még az dolog; *de ha secure operálhat innen, — bizonyos lehet* Nagyságod in consequentia. *Engem ugyan el nem szorít* Nagyságodtúl, — sötinkább fel.

Elhiszem, Nagyságod ezeket jól consideratióban méltóztatik venni, s mindenfelül öszveszedvén hadait, provideálni fog mindenekrül Nagyságod, minthogy az túlsó dolgokot már Nagyságod fogja tudhatni bizonyossabban. Mi, édes Kegyelmes Uram, csak kedves *az hire is az succursusnak, azzal bátorodik,* s a nélkül *fogy az szíve az országnak.* Talám jó volna, ha Nagyságod méltóztatnék *azt írnya az ittvaló* vármegyéknek, hogy Nagyságod *gyün: ne tanáltassanak improvise mind nép s mind provisióbúl, — noha lesz utánna is* Nagyságod táborának jó dispositió.

Már kifottam az postákbúl: de szolgáimot kell is, mindennap küldöm Nagyságodhoz, kinek is kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. *Én bizon nem bocsátanám el az érseket, magammal hoznám, sok okokra nézve.*

Ollyat is beszéllenek az általgyütt katonák: az német is kidobolta vala az armistitiumot, Károli Uram is, — de a híával csak portáztak. *Nem tudom, mit használt az conceptusa Károlinak? Elübb irnya kellett volna Haisternek; már ő* minket fog okozni minden úttal.

Külön negyedíven:

P. S. Már el akarám szintín igazítani az postát, hogy ezen levelet küldte azon elmaradott hadnagy, kirül írám levelemben, hogy még elmaradt túl az Tóközön. Azt üzente szóval, hogy ma Koronczóhoz szállott az német, Győr eleire, — szörnyű sietés volna az; mit akar? nem tudom, hanemha vígyázatlanságban gondolván bennünköt, Komáromnak menne, Újvárt segétve. De üzent ollyat is, hogy nem tudja, ha mind együtt van-é? mert hallotta, hogy három felé szakadt volna: egy része Sümögnek, más része Pápának, harmad része Győrnek, mivel 8000 frtot ígért volna Győr nekik az szüret-

ért. Ez első hírtelen hír, immár csak meg kell várnom; holnap délig meggyün mindenünnen az hírem, bizonyossat fogok írhatnom Nagyságodnak. Hiszem, üznék is, elég volna annyit mennyi neki, — talám csak öszve akarja nyargalni az földöt, míg Nagyságod resolválja magát az armistitiumra. Ha megszakadozott: most tehetne jól velek Károli s a többi; de hertelen észre sem veszik, csak megbódúlnak. Ha ez így van: fére teszem az historiáját Austriának én is csak holnapután is, — ugyan csak nem eszi meg addig az egész földet! Csak *gyüteni kellene* Nagyságodnak *az hadi rendeket.* Én azt hiszem, az ki erre gyün, csak Duna-őrző lesz az már, helyette ha érkezett Pálfival. Hiszem Istent, jobbat hallok holnap.

Ezek voltak vagy 300-an túl az Rábaközre az tábor után: de ez éjjel mind visszagyüttek.

(Eredeti, öt negyedívre sajátkezűleg, részben chiffre-kkel írva. In quarto.)

48.

Vedréd, 8. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét, mely az regedei szerencsés actussal megvígasztala, alázatossan vettem, szintín midün már Ocskait az hadakkal által az hegyen meginditottam vala, s magam más hadakot az Vág mellé — Komáromhoz szándékozó hírire nézve az ellenségnek — már meginditván, odaindúltam vala.

Nem lévén azért semmi bizonyos hírem az ellenségrül, azomban az armistitium punctuminak utulsó punctumát consideratióban vévén: nem hattam Ocskainak praecipitálnom, elég búm- s bajommal; félvín mindazáltal: ne praeveniáltassam, — küldtem portát által kettőt is. Gondolván azt is, hogy Pálfi casussára nézve megszűnik mérge Haiszternek: magam, mind az Dunán által Bécs felé csapó hadat, s mind Ocskait talpon tartva, vártam itt közhelyen tegnap cum summa impatientia bizonyossat, — de egész eddig semmi; ki egy, ki másfelé: ki Fehérvár felé, ki Győrré, ki Kapuvár felé hozá hírit

indúlatjának, most Pápa táján Borsos-Győrnél levő német tábornak.

Kire nézve magam ezennel bérugaszkodom az Csalóközre, s úgy meg igyekezem vizsgálnom, hogy ma meg is térjek, s egész informatióbúl való dispositiót tehessek. Mert én nem hiszem, legyen az armistitiumbúl valami; s máskint sem lehet, mint eddig, azt várva, széllyelnyomúlását s országunk foglalását szem-béhunva nézni. Ha alábbnyomúl: revocálom, ha felgyün: respirálhat, ha akar, magában Károli; de, az mint írám, nem hiszem, nyomja nyomát Haiszternek, meglátja Nagyságod, — Kőszeg s a tájára megyen, pro gloria ducet recuperare non defensa.

Azért én alázatossan javallanám: ne késnék Nagyságod maga tábora indúlásával. Ha kell az armistitium: úgy lesz meg hamarabb, ha Nagyságod közelitését értik; ha kell az succursus nekünk: úgy leszen ez az ország bátrobb, s az túlsó is úgy respirál. Hiszem, ha meglesz az armistitium: úgyis jó lesz alkalmatossabb helyen múlatni Nagyságodnak Léva táján, — mert ugyan csak késedelem nélkül nem lehet táborának jövetele Nagyságodnak. Én már 30,000 emberrül való provisiók iránt teszek dispositiót Nagyságod táborára; írtam is adhortatorie az vármegyéknek: concurráljanak solemni insurrectione, az Nagyságod méltóságos személyjének praesentiájára; s mivel az Urak és Főrendek in persona igen abstrahálják magokot, megírtam az vármegyéknek: ezeknek panaszsza az szegény insurgálóknak meghatotta füleit Nagyságodnak, s okoztak oly gyanút, hogy positive pro futurae excusationis et meriti cautela absentálják magokot, mondhassák: eleget parancsolták, de nem cselekedték; kire nézve Nagyságod megparancsolta nékem: küldjem eleiben Nagyságodnak lajstromát, kik vadnak actualiter hazánk szolgálatjában? s valakinek neve ott nem lesz: protectiót magára s jószágára nem adat Nagyságod. Kibül micsuda consequentiájok lesz, — sok idegen lévén Nagyságoddal, — ellátják.

Okolocsáni Uramot elvárom, de az 2000 arany, — Nagyságod, tudom, nem hiszi, — hitemre, ki nem telik. Ha van 300 aranyom: 300 kutya egyen meg; van az feleségemnél talám 500, ez az többi; cassában penig, most fizetvén az

hadaknak, nem maradt 500 frt rézpénz. Nagyságod parancsolt vala 20,000 frtot havonként ide: mind sem küldtek többet, miólta verik. Az dominiumokbúl majd semmit sem vehetek; ajándékúl vagy psoresül az idín sem láttam 10 aranyot; tudom, ezt más nem minden hiszi, — de bizony, mégis így van ez! Az korcsmácskábúl*) csöppen valami: szolgáimra kél az is. Ezeket hogy írom, követem alázatossan Nagyságodot, mert tudom: nem azért parancsolta Nagyságod előkészétenem, ha szükség, hogy exigáljon rajtam vagy pénzt, vagy számodást, — hanem csak készületlen conceptusú pennám tanált, bizony hírem nélkül, fakadni szegénségem nem panaszsza,- de kérkedésére; mert hiszi, az ki tudja, nem pénzt: de szabadságot nyerni gyüttem!

Az zsenám, Nagyságos Uram, pessime contenta velem; mind azt hányja: miért nem provideálok róla? Ha meg tanál az koczka fordúlni: hova legyen ürös kézzel? Mindgyárst az pozsoni kalastromra mutatok. Maradhatatlan voltam, míg marhát nem szerzett; már kelleténél is több van neki, eladná: 3 frton kérék tehenét; haragszik, — ich lach main Haut fol ahn. Most Bajnóczra küldtem fördeni; rettenetes kurucz: csak az Fejedelemasszont óhajtja. Bezzeg, Forgács Simonné Asszonyom is jó kurucz! valóban haragszik is Urára, holmi írásiért az magyar hadak ellen.**)

Hellenpachnak én is írtam előre az pénz felül. Igazán, rosszúl esett, hogy úgy verette az pénzt; de abban is megütköztek igen (nem hittem volna), hogy az rézfalatrúl kihatta vala Boldog-Asszony képit, — s kivált Nagyságod parancsolatjával mentvén magát, s ugyan az iránt való parancsolatját meg kellett küldeni Nagyságodnak előmben; láttam, nem excludálta Nagyságod, hanem csak az inscriptiórúl parancsolt; meghattam: mutálja, más formára veresse ezután az réz X polturát,—hiszem mind reáfér ollyan falat rézre!

---

*) T. i. a tábori korcsmábúl, melynek jövedelme a vezényló-tábornokot illette.

**) Forgách ugyanis, mint rendhez szokott régi katona, a fegyelmetlen magyar hadakat »respublicá-«nak szokta volt gúnyolni, s nem akart velök hadakozni,—jó disciplinát, föltétlen engedelmességet, s német zsoldosokat követelvén. És sok részben igaza vala!....

Az páter jesuviták szepegnek is, örülnek is; már kígyót-békát kiáltanak Bohusra, — de bizony csak közhírül is beszéllik is, hiszik is már az emberek. Mi nagy dolog az; csak esztrengára kell ököt hajtani, míg ideje van! Bohus nevébül anagrammát csináltak: H u b o s; meg kén neki üzenni valaki által, — mint morgana ellenek! Azt mondják: azért akarták megfogni, hogy menyecskéket akart vinni az seminariumban, apró alumnusokot szaporítani. Haec pro intermedio.

Pro finali írhatom Nagyságodnak: Ocskai levelét veszem; megijedtek az németek, és mivel az lőcsei kalendáriom föl szokta tenni minden jó és rosz progressusinkot, — úgy mint, az mikor SS. van: »s u p e r a t s o l d a t,« az mikor V. C. »v i n c i t c u r u c z,« — azt megtudta Ocskai, 1-ma 7-bris: »V. C.«—oda van Gospodin khorvat! 10. 7-bris ismét »V. C.« — csak elhitette magával: ő veri meg az németet, csak reá akar per omnipotentiam tartani. S ugyanis, hitemre, mindennap iparkodom: de csak akadikom lött eddig úntalan; mit ad Isten holnapután? légyen szent akaratja. Már ugyan soldat urannak nincs divatja ez idin, — mind csak »V. C.« szegény, eddig bizon jól tanálta mindenkor, — méltóztassék Nagyságod revideálni. Nem tudom, ehhez Mártony Uram mit konczol?

Itt igen nagy szelek járnak, — hírt hajtanak majd Imperiumbúl, adjon Isten jót, mert a nélkül nehéz lesz az sok »V. C.« verificatiója. Megírá: ne higyjünk az szép szónak! Lőcsén, — s nem fogadánk Gyöngyösön, mert non potem. Nyiczego, jót ad Isten! Az vén Mienczinski*) szállást kérni küldött hozzám Árvában, Nagyságod kegyelmességébül nem denegálom neki; ebül van lengyel uram dolga is most, August Uram igen anguste van. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

*) Lengyel főnemes, vilnai kapitány, Bercsényinek régi hű barátja.

49.

Födémes, 8. 7-bris éjfélkor, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Most, az Duna mellől kijövő útamban alázatossan veszem Nagyságod levelét. Az acclusákbúl látom rút ábrázatját az túlsó dolgoknak, és a miatt való megrezzenését s confusióját Uraméknak nem is csudálom, — magam is tapasztaltam (noha sokszor azelütt is, de kiváltképpen tavaszszal) az megbódúlt nép dolgát, annyival is inkább ubi civilis amor nihil operatur, quin imo abesse noscitur. Én, megvallom, csudállom, hogy ollyan tudatlanok az hírekben, ők-i, én-i? nem tudok válosztást tenni.

Ma, az mint megirám, bényargalék Söprőshöz az hídrúl (hogy már) dispositiót tenni, s azon alkalmatossággal kívánván megvizsgálnom az híreket: szintin ottlétemben térének meg 300 lovasbúl álló portásim az Tóközrúl, ma beszéltek az táborrúl együtt bírákkal, kiket Haiszter hivatott ad homagium; hütökre vallják, hogy Pálfi ott nincs, hanem Sümegnél mondják lenni 800 horváttal, és segétségért küldött, és hogy az horvátoktúl az simonytornyaiak 14 zászlót nyertek, az táboron is beszíllik, s eloszlott az többi horvát, egyedúl Pálfival az kit mondanak lenni. Rácz penig 600 ha van mellette, sok; egyéb szaporodását nem mondják, — sőt azt vallják hütökre, hogy Bezerédi az Bakombúl naponkínt csapdozza őköt Károlit s Antalt szintin úgy megmondták: Beszprémen alúl vannak táborostúl, és az nemesség s vármegyék hajolnak,*) de csak az fegyvert szedik el tölök, s nem ültetik, nincs is magyar vélek. Hanem Pápa, Beszprém tartományja mind elszaladt,**) — az koldús sem maradt Pápán, egyéb az fehérbarátoknál; kire nézve, hogy im nem hódúlnak, — az népit vágatja.

Szörnyű lárma volt az táboron tegnap, s kiváltképpen Győrött, hogy ezen porta ott járt; oly hírt vittek: már hidam

*) Értsd: a császáriakhoz.

**) A németek elűl.

kész, s táborostúl megyek, — s rendeltek is vala ad recognoscendum, de nem gyüttek. Ezeknek az tóközieknek mindenkor jóságokot tapasztaltam: most is 4 zászlóval közel 500. katona gyütt által győri s tóközi, — kik feleségeket s mindeneket odahadták; azelütt is egész Léván túl fottig megmaradtak vala mellettem. Most fizetést ígírtem nekik, ma megmustráltam, java is az katonának: paripás, fegyveres, ruhás; mindennap jő s megy portájok az Rábczához, onnan meghitt emberek az táborra. Ma ugyan még helyben vótBorsos-Győrnél *) az táborjok, élést parancsoltak, de csak készszen lenni, — kibúl gondolható: nem múlatott. Felégették az pápai malmokot, az Rába kelőit mind felvágták, kapuvárit s árpásit hatták meg. Eddig van relatióm.

Ocskainak, — ezeket megtudva, — helybúl küldtem postán ordert: lásson dispositióm szerént hozzá Khinigszeghez; ha holnap (vagyis má-nak mondjam már, éjfél után) azaz ha 9. nem, 10-ma virradóra általesik rajta. Tartom nyúgodt hadamot készszen, — mihelt ott Isten szerencsés véget ad: mindgyárst általbocsátok az Dunán Bécsnek, ha Haiszter alábbindúl Fehérvárnak; de ha feljebbszáll: nem lehet, mert reáérkeznék az révet elfogni, s oda nemcsak rekedni, de már veszni kellene az hadnak. De hiszem, ha feljebbszáll Győrhöz: respirálhatnak az mieink, hanemha Pálfi az hiticsavargókkal erősödnék ellenek; de ha mellettünk rosz: ott sem lesz az jó! Isten jót ad, csak próbálja benne való reménségünk állandóságát.

Quantum ad materiám hogy alázatossan, parancsolatja szerént, csekély opiniómot adjam Nagyságodnak: nem írok én egyebet az oxicruciumnál, meghalok azon sententiám mellett, — s azért sem engedhettem (praeter politicam), mikor e nyáron Forgács Uram speranczái közben parancsolá Nagyságod, engedjem meg: jól esett Nagyságod fel nem jövetele, — mert azt hittem, s ma is hiszem: soha Földvár meg nem bírja**) az Dunántúl való földet, ha kővár nem bírja; Pozsony a jel, — onnan látja el ember azt az földet egészszen. Mi

*) Pápa tőszomszédjában.

**) Értsd: meg nem győzi, azaz: Földvárból a Dunán-túli földet uralni nem lehet.

haszna: partrúl partot nézni, s kert alúl kerülni? Jobb bévágni az kapuját. Azért oxicrucium — manet oxicrucium! Super quod pono tale argumentum. Et primo: nego illatum, hogy egy Földvárnál általmenjen ez az ellenség; mert hiszem, valamely ratióbúl s méltán is, megmutathatta Nagyságod, hogy, ha engem az bányákon túl űz is, de ha az Dunántúl háborút érez, — siva-ríva megyen vissza: azzal bíztathatom én most Nagyságtokat, hogy nyitott, s mindennap járt, s Bécshez közeljebb útam, Austriát, Morvát megbírható hadam készszen, s ha nem félek (mint eddig), hogy Haiszter Pozsontúl utulérjen, — akár pacsirtázni menjek az bécsi mezőre! S mennyivel inkább, ha hadánál többet érő híre Nagyságod Méltóságának közelét. Bezzeg, mikor lehetne annyi hada, hogy nekem is resistálhatna itten; — de ezt ha dividálja: kettőnek kevés. Soha bizony divisim által nem megyen, hanem meghiszem azt, hogy — az mint ezen accludált levél is arra czéloz, — hogy elrontván az földvári passust, akkor dividálná magát: Haister igyenessen Komáromnak és Újvár mellé szállana, Pálfi Esztergam eleiben az rácz- s horváttal s ezen austriai haddal (kivel, hiszem Istent, szemben lesz Ocskai holnap szerencséssen) engem közre venni igyekeznének, s az morvai Trencsénnek ütne hát megül. Már az földvári passus elrontásával securi a tergo, — megtergálnának engem; de, eb engedje, eb akaratja is volna! És így primum principale Khinigszegh Uramot leszegelni.

Földvár elütt tábort szállítani írja Károli Uram; minek? nacso, pocso! Csak azért, hogy, ha ők általszaladnak: inkább ne féljenek túl, hanem azokot is elbódítva, magokkal elvigyék, s Nagyságodot úgy hagyják; mint ők maradtak; hiszem, az az tábor meg nem őrzi az túlsó sánczot, s egy óráig sem marad abban az mi hajdúnk, által penig ott nem költözik (a német), mert esziben sincs; ha akar költözni: Budánál hidat vét, s ki tilalmazza? Mert ő kuruczmódon*) nem költözik híd nélkúl az Dunán, — bagázsia kell neki, munitio s minden, nemcsak vezeték s általvető. 2-do. Lehet-é Nagyságodnak ollyan tábora ott, hogy, ha általmegy, resistálhasson?

*) Azaz: csónakokon, fatörzseken, nádkévéken úszva, s a lovakat ezek mellett fékszáron úsztatva.

Lehet-é Nagyságodnak reménsége, hogy én az idevaló haddal ürössen hagyathassam az pozsoni, austriai és morvai passusokot, s levihessem pro conjunctione? Mi házi komondorok ezek! Lehet-é bizonyos Nagyságod benne, hogy Kassa s Eperjes bocsát onnan hadat pro succursu? Ha nem bizonyossak ezek: maga mutat retirálva Nagyságod útat nyomúlva, s azzal itt úgy járok az földel, mint Károli túl, midőn reménségét hátramászni látja. De ha Nagyságod erre fölgyün és velem conjungálja magát: az szájában sem fér az hírmondónak az táborunk nagysága; sohult úgy nem mehet által az Dunán, akár Budánál, akár Esztergamnál, akár Komáromnál, hogy ha E g e r-észni akar: megéje ne essünk. S más az: hiszem az egész fölföld, (kinek füvét is kurucznak mondja), Erdély elütte, Forgács Uram az kassai haddal; hogy-hogy merné ő kasza s kő közé vetni magát, és Austriának, Morvának s az Dunántúl való földnek kapuit nyitva hadni?! Hiszem, látjuk, mely caute procedál, mert ez az ő bunkója már ez idin, — akármint folyjon dolga Imperiumban. Abban Nagyságodnak semmi kétsége se legyen: hogy mihelt hallja csak indúlatját is Nagyságodnak, — megtorpad;*) s úgy kellene, hogy én itt híresétem: Nagyságod idegyün, ott híresétsék Nagyságod körül: lemegyen Nagyságod; innen penig csapdoztatok által. Soha nem fogja tudni: nekem fordúljon-é? Nagyságodnak szálljon-é eleiben Földvár felé? avagy Komáromnak menjen-é? conjunctiónk impediálására, s nem is félek egyébtül, hogy abban fog mesterkedni, ha észre veszi. Sőt, ha addig le nem megyen, míg megérti: nem is megyen azután, — hanem vagy Komáromnak megyen és sebtiben följülkerül rajtam (míg helybenlétit érti Nagyságodnak, addig hogy föladhasson rajtam,) vagy Pozsonnak, egyenessen az hídnak.

De hiszem, ha lehetne Nagyságodnak nem késni: harmadnapra, legföljebb 4 nap, Kéméndhez gyühetne Nagyságod, s én is harmadnapra odaérnék; egész Vácz eleiig leadhatná Nagyságod az útat, s egy marssal fordúlna Nagyságod igyenessen Kéméndig. Ha Pápánál, ha Győrnél volna is: meg nem előzhetné már Nagyságodot; míg megtudná: Senté-

*) Régies szó; annyi mint: egyszeribe megáll, megbúvik, meghökkenve, megdöbbenve áll meg.

túl hogy elmentem, — már együtt volnánk, ott az Zsitvatorok körül.

De én oly hiszemben vagyok Isten után, hogy csak három-négy napi operatióim is megfordítják (Heistert), s míg az mieink Beszprémtül szívet kapnak: Győrhez száll, meglátja Nagyságod, — ha el nem szaladnak az mieink, (s nem szalad, ha nem üzik!) ha penig elszalad: Komáromnak gyün igyenessen, onnan, ha Nagyságodot gyünni hallja: az Csalóközön által Pozsony eleire száll, az hátát Pozsonnak veti, s onnan tanúlja ki: micsuda erővel gyün Nagyságod? addig megköti magát. In tali casu állapodjék meg Nagyságod Újvárnál, — az lovas haddal, mint az szegletben szorúlt komondort, csipkedjük; az Fehérhegyen túl legyen, Stomfa körül, hajdúnk, ha kinyomúl Pozsontúl: hajda ftil! Nosza, Földvártúl nyargaló azalatt. Dominus illuminatio nostra erit.

Hogy penig csak az horvátot, ráczot küldje Egernek, nem hiszem; nem megyen az horvát által az Dunán! Osztán, ha Kassa, Eperjes megengedi: lesz kinek resistálni! ha meg nem engedi: megengedi, legalább könnyebben Egerig az had excurrálhat, mintsem Nagyságodnak erősíthesse corpussát. De, bizony nem adná Királyfalvát Pálfi három Egren, — azt szabadítja meg inkább, mintsem Egret! Azomban Erdélybül nem lehetne-i Nagyságodnak alla honoru ÿ halaszu kihozni vagy 3000 kópiást, s ahhoz az bujdosó Orlai hadafélét?*) Inkább németet**) küldenénk helyében, — nem szöknék ott, ha értelmessen tractálnák. Csak Forgács Uramot kellene universae regulatae militiae corpusnak praeficiálni: az többet tud az parteshez! Énreám gyakran ír: ne legyek ellenére az parteses hadnak, az mely jó; én azt, igenis, megvallom, hogy igen jó annak parancsolni, — mikor fogadja; fogadná is, ha megszokná: de megúnja addig az magyar, míg megszokja. Az boldog város hivataljára való lesz, az felix civitas, quae tempore pacis cogitat de bello. Vagy henye kerülésért, vagy más úton szeretném s más kárán tanítani én

*) Thököly Imre fejedelem régi kuruczainak maradványa, kik b. Orlay Miklós vezérlete alatt jöttek vala 1704 elején vissza hazájokba, Törökországból.

**) Értsd: kurucz-németet.

az hadat az kótához; de, ha csak simpliciter az tehénhús-nótát*) vagy az tót lejtöt kótára veszszük: bizony, zsidó-táncz lesz belőle, az kit sem maga nem tud járni, sem más!**)

Azt tudja az édes öcsém (Forgách), hogy praescriptio s fizetés, beteget gyógyít! Úgy jár véle, mint az, ki az christírt megitta, s a hólyagját csapka helyett magának a feiben tette,— s csudálta az doctor, hogy nem használt. Ez az voluntér-lélektől származott magyar, soha bizony nem szegezi az hópénzhez s az Edictumhoz az maga kedvít; nisi affectus gubernet spiritum, impulsu, non ratione movitur. Rosz ez, igenis, s corrigáltathatni, s corrigálni is kell: de sensim, sine sensu. Az szarkát is megtanithatni szólni: de ha megijed vagy megharagszik, — csak karatyol az, nem beszél! Akármicsoda obedientiára fogjuk és rendre az magyart: de későn szokik az máskint harczolni; vagy üz, vagy szalad! Még Mátyás király ideiben sem magyar volt az fekete-had. Az magyar vitézséghez magahittség kell, az kapoczánt nem szenved. Mely kerékvágásban van már az mi kerekünk: ha hertelen csavarintjuk az rúdját, — bizony belétörik az kerekünk; aztán mesterünk is kevés van hozzá, egy mester nem győzi mind az principiát, s mind rhetoricát s a többit. Ha penig az fizetéssel csak azt is vihetjük véghez, hogy ne szökjék: marczipánt is adjunk az hópénzhez! De látom, mit ír Nagyságod: mint lánczolja seregéhez az fizetés Nagyságod hadát. Nincs haszna! Ha nem nyér: megúnja, — ha nyér: hazaviszi. Csak ollyan ez, mint az rosz feleség; malum necessarium, quod ferendum, non tollendum est.

Ezen hiábavalóságot azért írám, hogy az új rend ne tartóztassa Nagyságodot: mert az én oxicruciumom mellül csak nem mehetek el, ezen Dunántúl való sebnek nem is lesz

*) T. i. azt a hallgató, palotás-nótát, melyet a régi magyarok lakomáinál akkor szoktak húzni és fújni a zenészek, mikor a tehénhúst adták fel az asztalra. Mert minden fogás éteknek meg vala a maga nótája.

**) Másutt is mond effélét Bercsényi a »tehénhús-nótá«-ról, t. i. hogy az egyszeri német karmester, hallgatván, azt jegyezte meg rá: Es hat kein Takt, klingt aber doch wohl!

más flajstroma. Jobbat irok — hiszem Istent — harmadnapra Nagyságodnak; sok »vincit Curucz« van az kalendáriumban is, — úgy is adja Isten, meglátja Nagyságod! Majd »vincit Bavarus« is hozzáérkezik.

Éppen hogy ezt irom, az adjutantom levelét veszem Újvár alúl.*) Jam est occasio succursus sublata, az armistitumunknak készsége kitetszett; nem is hiszem, Udvartúl, az Ocskai fenyegetésére nézve, Udvartúl is meg ne rántották volna Haister száját, — azért fülel már majd egy hete Pápánál; mert maga is Komáromban azt irta: (onnan irják) csak egy ordere van Udvartúl, megsegéti Újvárt! De már megviszik neki az ordert Ocskaitúl holnap illyenkorig. Meg is hattam Ocskainak, hogy, ha Isten szerencsét ad, mindgyárst rabtisztet bocsásson el egyet, s üzenje meg, hogy mivel Haiszter meg nem tartotta az Udvar parolláját: hogy ne circumveniáltassék, nem lehet mást követnünk! Nemcsak progrediált: de égetett is hostiliter, — neki tulajdonitsák mind ezt, s mind az mi követi, ha tovább is keresi. Az sinceritas az hamisággal, nem várhat egyesülést. — Azomban Újvárt Laitinant Uram emberségébül reserválom Nagyságod gloriájának,**) kire alázatossan invitálom Nagyságodot, és magamot kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Alázatossan követem Nagyságodat, többet irnék, — de már nincs papirosom.

(Eredeti, két egész és egy negyed-íven, sajátkezűleg irva. Negyedrétben.)

50.

(Szent-Iványi János levele gr. Bercsényi Miklóshoz.)

Méltóságos Generális!

Nagy Kegyelmes Uram!

Én szombaton délben érkeztem az táborra. Az tisztekkel conferálván az dolgot: mindnyájan az németnek elvitelit

*) L. mindjárt alább.

**) V. ö. Szent-Iványi János hadsegéd mellékelt levelével. Az itt emlitett kapitány-lajdinant, ki egyébiránt érsek-újvári térparancs-

javallották, tartván tüle, három erős végház között lévin; meg is köll vallani: rút állapot vagyon köztök; megzabolázom mindazonáltal őket, ha feljebbvihetem, — de itt csak szépen szólok nékik s édesgetem őket. Én ugyan megmondottam: ha ollyan híre lészen Géczi Gábor Urannak, hogy az ellenség Fejérvár felé fordúl: ne solválja az bloquádát; de, ha errefelé fordúl: Nyitrához recipiálja az haddal magát, Nagyságod parancsolatja szerint. Kire ő Kegyelmek feleltek, hogy nem subsistálhatnak ottan, mivel az had kevés, az istrázsa nagy, haszna pedig nem igen volt,—mert ugyan csak az túlsó oldalra kieresztette az marháját; míg észrevette a mi hadunk, s rajtament: addig bé is hajtotta; noha nemsokáig legeltette, de ugyan segítette magát azzal is.

Ma megindítván az hadat, és az elmaradott fát s szénát — a kit a szekereken el nem hozhattunk, — felégetvén, hogy bé ne vihesse az labancz: Szobi Farkas által békűdtük Ocskai Uram levelének pariáját, úgy, hogy az originalist is communicálja vélek. Arra mindgyárt azt üzenték: jűjjen két tiszt, — ők is küldenek kettűt ki. Engemet deputáltak, hogy menjek bé; megtudván az kapitány-laitnant ittlétemet: maga jütt ki Bakó Péterrel s egy német laitnanttal, mintegy 16 lóval. Kinek is magam praesentálván említett Ocskay Uram levelét: bévitte, az pariáját megtartotta, az originalist pedig azután kihozta. Volt már híre az armistitiumnak, Komárombúl írták az commendansnak; hanem azt kívánták tűlem, hogy engedjük meg nekiek az marhájokot az újvári határban legeltetni, azon kívűl nem. 2-do. Terminust, meddig tartson az armistitium? 3-tio. Legyen szabad holmi gyömülcset, és — az tisztek számára csak — bort bévinni pénzen. 4-to. A mikor kitellik az armistitiumnak az ideje: egy nappal eltelése előtt adjuk értésekre, hogy újobban az hostilitáshoz fogjunk.

Ezekre ezt feleltem in instanti: Uram, azért ne fáradj, mert minékünk szabadságunkban nincsen, hogy mi veletek erűl tractáljunk, mert az armistitium el sem kezdűdett jóformában, — nemhogy elvégezűdett volna; az ideit, meddig

nok is volt, Hartel János F. vala, Rákóczinak még Munkácsról meghitt ismerőse, a ki azután Újvár kurucz kézre játszásában csakugyan hathatósan közreműködött.

tart? nem tudjuk, nincs is még az mi instantiánkrúl parancsolatunk, hogy hostilitást el ne kövessünk; de ha meglesz: generalibus terminis lészen, és így a minemő végezis lészen az több, császár részére való helyekrül, — abban ez is fog participálni, ha abban megmarad addig. Az marha és bor s élés felül nem végezhetjük mi, sine praescitu et consensu Excellentissimi Generalis nostri. Kire nézve elváltunk egymástúl az kapunál, és evvel ment bé. Gondokodtam az úton, hogy jó volna véle a particulari szóllanom; kihez képest az tisztekkel conferálván, illyen modalitást találtunk: üzenjünk bé újobban nékiek, küldjenek ki valakit, és a mire léphetünk Generálisunk továbbvaló dispositiójáig, megcselekeszszük!

Melyhez képest Kereskényi és Szörényi Ferencz Uraimékat békűdtük; maga az kapitány-laitnant kijütt negyedmagával. Az kivel szemben lévén, — nem arrúl, de másrúl discuráltunk, expectorálta egészlen magát előttem a jámbor: 1. Hogy ő megesküdt Urunknak, és ollyan hive, mint akárki. 2. Companiája vagyon (bent) Urunknak. 3. Tállyán adat házat s szőlűket Urunk, ő Kegyelminek. 4. Bavarusnak szólló levél vagyon nála, Urunkí, sub magno secreto, mellyet a felesége se tudja; és jóllehet maga*) Bavariábúl való: de a kit felvállalt, abban el nem járhatott, minthogy mind az két főtiszt a ki az munkácsi praesidiumban volt,**) megarestáltatott: nem quietálhatta a tisztet, haza nem mehetett, az commendo rajta maradt, és noha kétszer kéredzett már az Bellicumtúl, de nem akarják elereszteni. Jóllehet ebben nem szolgálhatott, — mert már talán késő is, — mindazonáltal kíván Nagyságoddal szemben lenni, és azon levelet inviolate Nagyságodnak praesentálni, féltvín életit. Arra obligálja magát: két hólnap múlva Újvárat Nagyságod kezíben s Urunk hívségíben ejti, — de elébb nem lehet, eddig sem lehetett: mert az hajdú sok benne, ahhoz nem bízhatik; hanem már csak resolválta magát az hajdúság: tovább nem lészen benne, hanem csak usque ad primam 9-bris, azután csak kijün. Az maga companiája egészlen véle tart, az meg is marad; az

*) T. i. Hartel János E., a kapitány-lajdinant.

**) Az egyik, a parancsnok, gr. Auersperg cs. ezredes volt.

plebanusnak, az udvarbírónak aperiálta már magát, az városi bírót is alkalmassint elcsábitotta, az magyart egészlen magáivá tötte; nála vagyon az egyik része az kulcsoknak. Ha kimegyen az hajdú, és az commendans felesége, — a ki Komáromba kéredzik, onnan Bécsben szándékozik, — assecurál: kevés erővel jut hozzá Nagyságod. Ha subordinálhatna ollyan embert, a ki az száraz-malmokot elrontaná, vagy felégetné, még hamarabb megvolna, — mert a mit egy nap őrölnek: más nap megeszik; lisztben legnagyobb fogyatkozások vagyon s borban, — sójok, s életjek (búzájok), füszerszámok úntig elég vagyon, nemkülönben munitiójok; de az ágyújok csak lábokon állnak, attúl ne féljen senki, mert kárt nem tészen: mert ha jobbra igazítja, balra esik az ágyú, nem állhat helyben. Az bombátúl nem félnek: mert ha az marhájok bészorúl, egy hét alatt az eledele az marhának elkél, és így az tüztül nem tarhatnak; hanem egy felül az pressátúl*) félnek, a hol az tültés vagyon, — kit Nagyságod jobban fogja tudni, melly hellyen légyen az? Keressen módot Nagyságod, hogy szemben lehessen Nagyságoddal, de úgy, hogy az bennvaló észre ne vegye, — minden secretumokot kimondja, maga pedig ottbenn operálódni fog, és talán többet szolgál, hogysem ittkinn, meg is mutatja successu temporis. Kértem opiniót tüle: mikint lehetne meg az szemben való lítel, hogy hasznos consequentiája légyen? Azt mondja: minthogy mi Nagyságodra halasztottuk ezeket, — tehát adjon Nagyságod illyen választ: küldjenek ki egy értelmes német tisztet, a ki méltó legyen Nagyságoddal szemben való lételre, és az által proponáltassák dolgokot; — a miben fog illeni, complaceál Nagyságod nekiek! Akkor, tudom, — úgymond, — mást nem küldenek, nem is küldhetnek, csak engem; ha én megyek el: az levelet is s azt is viszem magammal, a ki nem lészen kárára az Uraknak.

Utóljára csak evvel bocsátottuk el (minthogy nem is azért jütt, hogy végezzen valamit,) szabad legyen az marhájokot legeltetni az ágyú alatt, tovább nem; ne legyen szabad

*) A bástyák egyikén még a töröktül lett visszafoglaláskor (1685.) lőtt rés, mely még mindig beépíttetlen vala, — csak földdel és czölöpzettel töltötték be hirtelenében.

semmit bévinni, sem az falukra kijárni, továbbvaló dispositiójáig Nagyságodnak; az többit megírjuk Nagyságodnak, és válaszát megüzenjük. Evvel elindúlt, — de minthogy elkésett: felvonták addig a kaput, míg odaérkezett, bé nem bocsátották, és így visszajött Surányban.

Az egész had bészállott Surányban, igen elaprósodott, az Nyárai sergei ki 30, ki 40, legfeljebb 50-bõl állanak, mert elszéledett az, hazaszöktenek azok. Sarodÿ 200 emberrel itt maradt, — az többit elküldtem volt ide, magam utánnok érkeztem. En Verebély felé veszem útamot, azokot az maródikot is, a kik Nyitrában vadnak, dispositiót tevén felülek, ott várom meg.

Az hosszas írásomrúl alázatossan követem Nagyságodat, mert a dolog magában is hosszú. Kuklander 6 katonát elbocsátott fegyverestül, mindenestül, az armistitiumot emlegetvén; az katonát a labancz megfogván, bévitte volt (Esztergomba.) Az mi katonáink Komáromnál fogtak meg 4 labanczot, a ki iratus vala; azokért is már írtak vagy üzentek: mért kellett azt cselekedni, mikor már az commendans meghatta, hogy hostilitást ne kövessen az iratus? Ezek az rabok halásztak az Dunán; de ha Nagyságod nem bánja: adnak érettek kurucz rabot, a ki Újvárban fogva vagyon.

Semmit nem hallani Hajster felül; azt mondják: nincsen annyiravaló hajója, hogy mind az két Dunán hidat vethessen, hanem elsõben az egyiken, úgy osztán az másikon; ha megjön a hire, (minthogy benn vagynak az embereink) elmehet láb alúl Géczi Uram az haddal, — azon Nagyságod ne türödjék. Itten igen megbódúlt vala a nép, úgy az vitézlő rend is, a mikor elérkeztem, csak félt; de, hogy ki s be jár az emberünk, s a német*) igen megbátorodék, mondván: de, lenni köll valaminek, minthogy itt vagyon az derik tiszt! Az németekben 4 szökött el táborrúl. — Ezek után Nagyságod kegyelmességében ajánlván magamat, maradok

Nagyságodnak

Kér, 7. 7-bris 1704. hora 11. noctis.

alázatos, engedelmes szolgája

Sz. I. J. m. k.

*) Értsd: a kurucz-német.

A nyitrai fekete kavalírt kapitánynak installáltam. Az zászlótartó sokat vétett.

(Eredeti, másfél íven, ívrétben, Szent-Iványi János kezével írva.)

51.

Vágánál, 9. 7-bris Anno 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem ma Nagyságod méltóságos levelét de dato 6. praesentis. Károli Uram levelébül látom, megcsalta Haisztert igen; mert az mint ezen annectált levelek mutatják, lement Haiszter Csíkvárra, — azalatt az mi hadunknak még nyomát is széllyelfújta az szél! Így jár az világ, édes Nagyságos Uram; Forgács Uram occasiójátúl fogva mindenkor így lehetett volna ez, valamikor akarta volna. Mert, az mint Károli Uram is írja, 2000 ember oda semmi succursus, corpussal penig innen utánnamennem sohasem lehetett volna; hanem, haugyan ez az átkozott hírü armistitium ne bódít vala bennünköt: eddigis meg lehetett volna Bécs eleit nyargaltatnom. Ezek már megvadnak, egy Te Deum Laudamus az pöcsétje.

Hogy Nagyságod Szécsén felé indúlt, ha indúlt eddig, — Isten is megáldja Nagyságodot érette; sőt nem subsistálnék, ha Nagyságodnak volnék, Léváig, hanem ott várná Nagyságod szaporodását, tiszteket s pátenseket; universali widawacz, minden, quidquid vivit, gyüjjön utánna Nagyságodnak: mert az tracta színe alatt már másodszor hamisságával csaló istentelenségét az ellenségnek meg akarja Nagyságod maga személyje szerént való följövetellel kölcsönözni, s vagyon oly reménséggel Istenben, s Isten után nem ok nélkül az környül való kötések ereiben, hogy mivel ők magok hamisságokkal provocálják magokra Nagyságodot s hazánk fegyverét, — az önnönmagok lakóhelyeiben s országokban adnak fegyverünknek majd quártélyos telelő-fészket. Lássák ebbül, hogy Nagyságod annyira szereti nemcsak részét, de egészszen az országot, hogy noha az erdélyi székiben való helyhezülése Nagyságodnak (ha privatuma s csak maga dücsüssége volna

czélja Nagyságodnak) egész okot s ösztönt adhatna Nagyságodnak, hogy az följövéstül tartóztatná: de íme, az egyszer feltett és sok pátensek által nyilvánságra bocsátott igaz hazafiúsága, mindenek féretételivel magát vezeti Nagyságodot eleiben az ellenségnek, — hogy semmi munkáját s fárodságát nem szánnyi lássa az haza. Kihez képpest et vos cum nos, cum floribus, cum gentibus, cum omnibus pedibus, equibusque simul etc., reservando reservandorum; hiszem, hadd írja Pápai Uram az többit, az mint szokás. Alázatossan követem tréfámrúl Nagyságodot, — de ezt jónak látnám.

Bizony, Nagyságos Uram, valamennyi búm: annyi consolatióm Nagyságod jövetelén; igazán, eb féljen Haisztertűl, ha Nagyságod itt! S ő is azt mondhatja: eb féljen Bercsénitűl, ha Fejedelem ott nem lesz! Hiszem, több terhünkre, mint hasznunkra vót nekünk az Dunántúl való föd; drága kurvina, fraga ország az! Tanti poenitere non emo, ne kapjunk rajta, nisi dum faciet debitum ex debito, non ex affectu, et quidem volatili; penig hogy két-három úri ember van köztünk közűlök: miéink ők minden órán; jobb itt legyen, mintsem ott istrázsálja őköt az hadunk!

Lévához gyünnyi cum bumbis et bumbardis, fustibus et lancetis minélhamarébb Nagyságodnak ex sequentibus rationibus jó:

1-mo. Ha Szécsénben, — inkább Lévára, hogy elhigyjék igyekezetit Nagyságodnak.

2-do. Haiszter ha megtér s megérti szándékát csak Nagyságodnak: keresni fog occasiót Komáromnál általcsapást tentálni, kimutatja magát, mint a medve, ha szaladnak-i előtte? s bizony, magyar az hadam, — nem jó az ördögöt emlegetni, késértetnek vélné hamar! De, ha már Léván lesz Nagyságod: felelem arrúl, Újvárnál tovább gyűjjön; ha gyűn is, ott fordúl meg, mert közre nem veteti magát.

3-tio. Ebeczki czere, Szabó Máté ezere, s az tót Imperium is mindinkább reáér, lovassa s gyalogja; mert az Károli hada bizony hazaviszi az gyűszűit.

4-to. Úgy ítélje Nagyságod: csak az szent-kereszti, zsarnóczai, mellyik tótságban, magokban zendülve 4000 gyütt vala mellém, Lévához szaladtomban, már Kis-Tapolcsánhoz

érkeztek vala; azomban mindenfelül külön útakon jobban ráérnek, mind az Jászságrúl, s mind följül s ódalt.

5-to Harmadnapra megegyezhetünk mindenkor, s igen commode szöktethetem Nagyságodhoz az hadat.

De, hitemre, megfeneklik ő túl, ha Nagyságod megelözi csak 4—5 ezer emberrel is Lévánál, hogy ő addig confusióban nem hozhat bennünköt itten. Osztán, ha kell tracta, ha kell consilium, ha kell excursio akár Morvának, akár Austriának, ha kell operatio, ha kell succursus: mind meglesz készszen s jól onnan, magam is klanyam sie unizene, akár minden harmadnap itt is, ott is, s amott is lehetek. Meglátja Nagyságod, megáld Isten bennünköt! Meg sem büzli, hitemre, Nagyságodot Haiszter, hacsak több hada nem gyün; s *ha pedig annyi gyün, kinek itt meg nem állhatjuk: az Tiszáig ábrázolja* Nagyságod *magának, valamint túl. Ennek pedig legnagyobb oka az hadak confusiója; nincs talán jó ezer.* Már Zólyom vármegye megszaggatta most az Sréter ezerét; jó ezer volt, most confundálta az vármegye, mert az ki ott van is az ezerben, executióval hajtatja: vagy menjen, vagy állitson maga helyett katonát.*) Neki boszonkodott sok tiszt, s a java hazament az ezerbül, és az szolgáját ott jártatja Radvánszky Uram kösérésén,**) s már jól van. Ha Nagyságod Léván lesz: armistitium lesz, ha kell; ha harczolni kell: majd elgyün az hideg, — osz tho-tho az németnek! Mind együtt leszünk tisztek és Urak cum senatus consultu Nagyságod körül, vagy elvesztjük, vagy koholunk jó partest conceptusinkbúl.

Éppen, hogy ezt írám: veszem Szirmai Uram levelét, kit íme elküldtem Nagyságodnak; mindjárst rendeltem eleiben, de lehetetlen lesz ma; holnap ha késik, ott szorúl, ha Ocskai addig fellármázza Austriát, — az penig bizonyossan meglesz holnap hajnalban; adja Isten, legyen jól!

Ezzel Nagyságod kegyelmességében élek s halok.

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

*) T. i. a nemesség.

**) Radvánszky János zólyomi főkapitány és alispán t. i. ekkor Erdélyben volt küldetésben, mint a fejedelem biztosa.

P. S. Már bépöcsételvén levelemet, újobban is confirmatióját hozák: Haiszter lement; Ocskai penig írá, hogy megüti hajnalban az németet, — de ha megrekeszti, segétség kell neki. Azért magam ezennel indúlok; nem érek reá hajnalig, de — hiszem Istent — nem lesz haszontalan járásom. Ugyan csak megfordúlok én onnan; míg Haiszter megfordúl, és Nagyságod Lévát éri — addig Léván is leszek.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. Az utóirat, a levélbe csusztatott külön czédulán.)

52.

Vág-Szerdahelynél, 12. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Az mint utulsó levelemben megírtam vala Nagyságodnak, magam is megindúltam vala az hadakkal Ocskay után; de nem tudom, quo fato? elvítvín az egész hadak az útat étszaka: Bazín helyett majd fele-útjátúl Szombat felí tanálkoztak, s el is szakadoztunk, úgy, hogy virradta helyett 9 óra hozott öszve bennünköt Bazinnál, az honnan mind az hegynek indúlva: gyüve bizonyos hírem az kruthai némettel való actiónak már végérül, s másfelül Szirmai Uram az nap jövén ki Pozsombúl, — szörnyű sűrün küldözött utánnom: térjek meg, talám életben sem tanálom! Azért már ott végit az operatiónak, s itt sürü hivatalját Szirmai Uramnak látván, megtértem maga, — az hadakot Otlik Urammal általbocsátván mégis.

Hogy azért alázatos relatiót tegyek az actiorúl Nagyságodnak, így informáltattam: az Morva vizihez érkezvén, — mindgyárst elhatták az sánczokot, és csuportban vívín magát az ellenség: az táborjok szélin kiállottak egészlen harcznak az németek. Ocskai is kirendelvén az hadakot: midón rajta akart volna menni, — az német beszaladt az városra; azon impetussal rajta, s hertelen azonközben az nyakokban gyújtották az várost — oly hertelenséggel égett az hátán, hogy alig tudták az várban és az kőkertben recipiálni magokot. Azomban az bumbákot és ágyúkot nekik forgatták; délután egykét óráig múlatták magokot, s látván: semmit-

sem tehetnek nekik, — megtértek, 300 regularis és sok s több pór-németnek elvesztésével, kárunk nélkül. De miért nem kellett ott körülvenniek? holott azt hattam: harmadnapig se tágétsák ha bészorúl, és reávárjanak, — nem tudhatom. Tisztet küldtem pro investigatione. Az ugyan a hiával igaz, hogy megvetegették ijedtjét Bécsig az országnak, nemkülömben túl is az Dunán, már kétszeri portám által; de most Ocskaiéknak el kell vala az hidakig mennyi, nem tudom, miért nem?

Szirmai Uramhoz megtérvén, — ki is félholtan tétette le magát Szenczen, — meg nem írhatom: micsuda örömmel, könyves szemmel fogadott, s nem szólhatott; mondja végre: micsuda impatientiával várták gyógyulását, csak hogy küldhessék.

Csak az mi régi Szirmainkez; úgy tractál, mintha igenis incumberet ipsi consulere nobis; megtanálta követjét az Udvar! Sokat kért: neveljük hertelen creditumját, illyet talált az occasio maga; mivel már tudtam: az hadam megtért Austriábúl — mindgyárst postát küldött vissza Szirmai Uram Bécsben, kiben megírta, hogy Pozsonban halálos betegessen érkezvén, az hertelen mutatiójára nézve az aërnak, etc. az mint íme, sub litera A. megküldtem pariáját Nagyságodnak.*)

Azalatt az hadakot ott hattam az határon megszállva, Ocskait penig másfélezer lóval meghattam: holnap az Dunán legyen Csalóközben, hogy, ha késü nem lenne az distractió,— már megvetve lévén ijedtje az austriaiaknak, mindgyárst két felül, túl s innen irrumpáltatok, ha meggyün az válosza Szirmai Uramnak szombaton, úgymint holnap.

Ma idegyüttem, Szirmai Uram is, ki is oly roszszúl van, hogy hintóstúl vonattam fekve egy öreg-sátoromban; általam alázatossan udvarol Nagyságodnak, mert nem írhat maga, mással — úgy mond — mi haszna iratok? Maximája követségének csak az, hogy persvadeálja per omnia media, hogy csak ereszkedjünk az tractában. Ez mirevaló? tudom, ellátja Nagyságod. Szörnyü affectussát mondja angliai és hollandiai követeknek, annyira, hogy már suspectussá tették magokot,— mert tanált ollyat mondani az anglus: *még az ö királnéja*

*) L. mindjárt alább.

reásegéti az magyarokot, ha nem contentálják ököt. Ki tudja, ha nem tehetjük-é inkább magunkévá?

Az zsolnai harminczadosra bíztam vala az réz-handlungot, kirül mit ír? alázatossan megküldtem Nagyságodnak, úgy az inclusáját is, kit azért szakasztottam fel: ha nem tanulhatnék-i valamit ki az Úra inclinatiójában? kit kívánnék; de, látom, az Méltóságos Fejedelem-Aszszonrúl ír, — mit? én bizon nem tudom, csak látom: letter la Princesse. Alázatossan követi curiositásom nem, hanem szükségesnek gondolt praevisióm Nagyságodot; tudom, neheztelleni nem fogja!

Éppen midőn ezen levelemet írnám: veszem méltóságos levelét Nagyságodnak, kit Ebeczki Uram által írt Nagyságod. Praevisa tela minus feriunt; elláttam ezt még 3. írt levelébül mind az két Generálisnak,*) mondta Szirmai Uram is: de nem akarám hinni, hogy már; ugyanis, mivel nem üztek: azt véltem, csak per honor (így) is megtartózkodnak. Magok okai, az sok istentelen praedával s ország-gázolással. Szemben pattant vala velem itt is Károli: mit használ hogy oltalmaztam ezt az földöt? s íme, elállott! Midőn általmentem vala az Vágon, akkor mondta. Mikor Ricsán ellen mellénk állott ismét, megmondám az hadak elütt: íme, lássa meg most, mit használt! azt használta, hogy egy füttyenésre az földnépe mellénk támodt itt, s az Dunántúl ellene támodt s kiverte. S mikor általbocsátám is: leczkéjül adtam vala ezt s példájúl eleiben, — de mit használt?!

Ebeczkivel nem szólhattam, Léván maradt, de vettem vala már levelét még túl (a Vágon); mi jó ember Ebeczki, Nagyságos Uram; bizony nem vallok szégyent recommendatiómmal, mint Nagy Pállal.

*Az szürettül régen félek én;**) csak látom, mely roszúl vagyunk. Ha hírünkkel nem tartóztatjuk Haistert, vagy az tract it nem veszszük ha csak pro respirio is, — írtózom belé, micsoda rosszat látok. Azt mondja Szirmai, Haister reáfelelt: kitanúlta, ha conjungáljuk is magunkot, 20,000 embernél többre nem mehetünk, — az maga fegyveres hatezerével az Tiszán általúz bennünköt; de meg nem engedték vala neki. Meg-*

*) Károlyi és Eszterházy Antal értetnek.

**) T. i. hogy szüretre hazaoszlik a had.

jött, hozott ordereket, Haiszternek is hozott, ha látja, transmittálja, ut pedem sistat.

Már ezen mostani méltóságos levelét Nagyságodnak csekély elmém szerént megfontolván, látom: *késö túl berzenkednem, mert magamra húznám Haistert, és netalán confusiót okoznék* Nagyságodnak is *még, hadai öszvegyülésében;* ha penig Isten Nagyságodot elhozza, abban mindenkor üdünk lesz.

Én úgy ítélem, ezen austriai actióhoz jókor menvén az levele Szirmai Uramnak, — alkalmas distractióra ad okot, s igenis megígérik most az holt still fon süs;*) és így, hacsak lesz okom hozzá, még szemben nem juthatok alázatossan Nagyságoddal: talám fenthagyok munkámon; egyébaránt úgyis oly szándékkal vagyok: haugyan által kell is ugratnom Ocskait, Otlikot bé Austriában, — azalatt míg ők járják az farét, elrugaszkodom Nagyságodhoz postán; mert, ha már meg nem tartóztatják Haisztert: úgy is jobb addig mennem Nagyságodhoz, míg ide nem ér. Kirül nincs egyéb bizonyossabb hírem, mint, hogy maga az lovas haddal lement, az gyalogja Pápánal van; az való, az tábor ott van. sánczolta is magát, — abbúl is elhiszem: csak az gyalogja. Halászirúl ma adtak hírt: 600 lovas, 400 gyalog együtt Óvárra az táborrúl.

Ágyú itt 3, 5, 6, 7, 8, fontosok vadnak, már Nyitrán 2 van 15 fontos is; csak van 40 ágyú körülettem, s talám több is, de azokban Bajnóczrúl vittek Nagyságod parancsolatjára valamellyet. Németet az adjutantom által küldtem vagy 400-at Nagyságodnak, ezeket ugyan adtam vala Urbán (Czelder) keze alá, az derék ember, már egész bataliont csináltam vala közülök; vagy 300 még van itt is: de az kiket elküldtem, jól lesz ha lehet Nagyságodnak understossen, — mert az dánusok igen öszvetartók, noha az poszoni dánus resolválta: nem harczol magyarral soha.

Az Méltóságos Érseknek sok okra nézve nem tanácslom általmenni, s talám nem is lehet ante resolutionem acceptationis vel non punctorum armistitij; mert már, úgy látom, az Rába az Dunára hozta az partját.**) Ha Nagyságod her-

*) Így; valószinűleg: »Halt still vom Schüssen« értendő.

**) Czélzás a fegyverszünet pontjaira, s Haisternek a Rába mellöl idoközben a Közép-Dunáig történt elönyomúlására.

telen felgyühetett volna: assecurálom Nagyságodot, — mindgyárst mienk lenne Pozsony várossa; csak ne gyüjjön succursussa nagy, Haisternek: meg lesz még itt az vásár, csak addig érhessen Nagyságod bennünket, míg meg nem zajgatnak, — bár csak Újvárig legyen Nagyságod.

Az szüretre s nyúgodalomra való készületit értem, igenis értem Nagyságodnak; azt elhigyje Nagyságod: ártatlanúl szenvedek, mert elijed Nagyságod, ha megérti: *nagyobb az genealogiám**) *az fejemnél;* de nekem nem nagy munka az halál; sive febris, sive vermis victor vitae mors est. — Slik írásit rebesgeti ez is; *bizony, az politicumokban* nullum promissum. Bánnám, ha elöltanálnám az érseket; jobb volna talám, távuljabb lenne, és közeljebb Nagyságodhoz. Ha idegyün: Szombatban szállítom, az érsek házában.**) — Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Forgács öcsém levelét veszem; megcsalja Kassa, látom. Sóst megfogatta, — nem lesz ő jobb, mint Nagyságod mellett!

Szirmai Uram mégis írt Nagyságodnak, és az Udvarhoz irt levelét — kit ime sub A. accludálok — kivánná: ne publicáltatnék; miért? ő tudja.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

53.

(B. Szirmay István levelének mása.)
Paria certarum literarum.

Cum magna sanitatis meae jactura Posonium perveniens, intellexi Excellentissimum Dominum Generalem Bercsény hic prope adesse, eademque die octo circiter hominum

---

*) Már föntebbemlített lágyéksérve következményeit példázza így.

**) T. i. Széchenyit a kalocsai érseket szállítja bé Nagy-Szombatba, az esztergomi érsek palotájába.

millia per Album Montem, cum tormentis majoribus aut minoribus misisse. — haec Pozsonÿ audiens, aegritudine non curata, ad praesentiam Suae Excellentiae quantocius properavi; prout et intelligens in itinere Suae Majestatis militiam ad Crutam ad angustias reductam esse, Suamque Excellentiam eo properare: binos homines meos, post Eandem Excellentiam properanter expedire et nunciare praesumpsi, quod si tardaverit, me vix in vivis reperiet, quantocius redire dignaretur; prout et erga meam indignitatem semet humiliando, huc ad me venit. Cui dum ex parte utraque optandae pacis similibus excursionibus et incinerationibus committi solitam impeditionem exaggerassem: a Sua Excellentia talem replicam accepi, quod qua conscientia haec possim exprobrare, et in Hungarica arma culpam derivare, — cum tamen tum per Dominos Reverendum Visa et Okolicsányÿ Celsissimus Princeps affidatus fuisset, quod Augusta Aula resolverit et commiserit Domino Generali Heister, ut arma quiescere faciat, et non progrediatur; juxta hoc etiam Celsissimus Princeps mandata misit, ut si Domini Generalis Heister et reliqva Suae Majestatis militia hostilitatem non monstraverit: nec ex parte Hungarorum ullus quampium audeat tentare hostilitatem. Putavit nempe Celsissimus Princeps, quod Dominus Heister ad Lajtam se continebit; interea, donec hic ordo ad suam militiam pervenisset: jam Dominus Generalis Heister in Rábaköz fuit; quo non obstante, ne per parvam magna res impediatur, et memoratus Dominus Generalis Bercsényÿ Aulae contemptum experiatur, — qvantocius per Hungaricos Officiales in confinijs quaestio est facta: an de his ab Aula mandatum habeant, et cur Heister non desistat? nec absimiliter ex alia parte Hungari fama Armistitij sunt confusi, et Domini Heister contra illud hostiliter factis progressibus (de cujus severitate multa hic dicuntur,) ex his rationibus tali ordine expediverat suam militiam Sua Excellentia, ut reducta apud Crutam Suae Majestatis in angustijs militia, usque ad pontes Viennenses Ejusdem ex 10,000 hominibus constans exercitus non desistet, sed igne, ferroque, ignei et hostilis progressus Heisteriani mutuum reddat.

Pro certo scribo, prout et apud Suam Excellentiam existentibus meis benevolis intellexi, etiam ex alijs, non tantum ex una partibus, eruptioni promptam esse militiam. Ego itaque volens debitam fidelitatem contestari, videnque quam magna et Patriae nostrae progressibus major confusio sanctam intentionem Suae Majestatis sequetur: ne forte tantum mutatio non lucrum Domini Heister recedat; hi enim omnibus et conaminibus eo tendunt, ut Dominum Generalem Heister revocent, scientes, quod Augusta Aula molestias Austriae incinerationem, quam illarum partium depopulationem in quibus Dominus Heister progreditur, ferret. Fateor, multum haberem ad scribendum, forte nec possem describere, quali exaggeratione, vix non lachrymantibus oculis, immixtis multis ratiocinationibus et Patriae nostrae imminentis periculi declaratione, infestare non destiti, tam diu, donec Sua Excellentia contra-ordines mittendo, ex Austria militiam revocaverit, quamvis quosnam hactenus fecerint progressus ad Crutam, sciet Sua Excellentia.

Sed, Excellentissime Domine! ex hoc mihi objectum est, quod Augusta Aula etiam quaestiones statim incidentes pro obligatione et promissis habere vult; ex illa vero parte hi in nullo affidantur. Nunc etiam tum Hungarici Officiales Suae Majestatis Officialibus quaestionem de suspensione armorum fecissent: alij se nulla jussa desuper habere responderunt, alij varia puncta et quaestiones proposuerunt, conditionesque praescripserunt, alij Officiales, Hungaros ad privatos et seorsivos terminos armistitij tentarunt, alij denique simpliciter quaestiones contempserunt. Dum exprobrassem, quod Nitriam postea unquam suspensionem armorum publicassent, ceperint, tale responsum habui: verum esse a Principe suspensionem armorum mandatam esse,—sed Officialium Suae Majestetis nullus quidquam hac de re scire voluit, quilibet respondit, ut supra. Et sic bona fide (quae jam antehac in obsidione fuerat pridem) apprehendere potuerant.

Haec ex ratione Sua Excellentia me jussit lucide perscribere, ut moderna suae militiae ex Austria revocatio, nisi Dominus Generalis Heister revocetur, pro ulteriori obligatione non habeatur; intra triduum exspectabit Augustae Au-

lae super hasce meas ad dandum responsum: acceptabunturne a Celsissimo Principe allata armistitij puncta, vel adminus tantum juxta ultimum punctum suspensio armorum ad exitum tractatum armistitij, et an Generalis Heister exercitus trans Rabam revocabitur? Si enim usque diem Sabbathi futuram (ne forte intra longioris temporis intervallum progressus Heisterij augeatur) in his plenam securitatem Suae Excellentiae non ostendero: video omnem dispositionem (bona conscientia scribo) eo intendere, ut Generalis Heister etiam non revocatus, cum damno Austriae revocetur.

Ego itaque meo tenui judicio puto, ad consequendum majus bonum: Generalis Heister revocaretur; experietur enim Excellentia Vestra, qualiter hic omnia sunt praevisa, praeparata, ut Generalis Heister progressus, cum extra Regnum Hungariae committendo damno revocetur; unde timeo, ne invalescat haec opinio, quod jam secundario sub specie et tempore tractae Hungarus eludatur, et nefors ab ipso nomine abhorreant. Ego autem magnum bonum esse puto, cum jam se in armistitium immiserint, et per consequens in tractatus, mentionem non essent dimittendam, praesertim cum sinceritatis discredito, sed cum ultimatim transmissum punctum contineat, ut etiam ad tractatus armistitij finem arma subsistant, ne fastigatur hoc; etiamsi in punctis armistitij (quae non vidi) esset aliqua quaestio, spero, exilis mea persona etiam in hoc non erit inutilis servus Suae Majestatis. Alias etiam, prout audio, appropinquat huc Celsissimus Princeps cum exercitu suo, hujus brevi debebit esse finis, alias ipsae operationes finem facient.

Quantum ex hactenus habitis discursibus sum expertus, quamvis cor non sum scrutatus Suae Excellentiae, tamen experior, prout saepe dicebam: ducitur rationibus.

His me commendo Excellentiae Vestrae gratiae; rogo, responsum non remoretur. Non placet temporisatio, nec res patitur moram.

(Egykorú másolat, Bercsényi megelőző leveléhez mellékelve.)

54.

Vág-Szerdahely, 14. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan megírtam vala Nagyságodnak utulsó levelemben: Szirmai Uram megérkezésivel mire fordúltak itt az dolgok, és micsoda írással küldötte vala fel az maga emberét Bécsben Szirmai Uram; kinek is noha még tegnap kell vala meggyünni, — de nem érkezheték meg elűbb, hanem ma reggel; micsoda váloszt hozott? íme, valóságos mássából Pálfi Uram levelének megérteni méltóztassék Nagyságod.

Láttam írásából Nagyságodnak, hogy ugyanis jobbnak ítéli Nagyságod az armistitiumot az hadi distractiónál, mellyet követhetnék kiváltképpen már praepostere; látom, quam pessime sint cuncta az Dunántúl, kit már egészszen elvesztettünk ismét másodszor. Azért ezen assecuratio, noha csak Pálfi Uramtúl van: de mivel Szirmai Uram — ugyan csak positive eziránt való követje az császárnak — elégségesnek lenni affidál, és hogy positive Pálfi Uram által folytattatnak most mindenek: azért én sem vehettem tovább kérdéssel üdüt, periculum in mora aliunde. Mindgyárst ordereket bocsátottam mindenfelé positive de armorum suspensione; és íme, micsoda váloszt tett Szirmai Uram Udvarhoz: annak mássát hasonlóképpen Nagyságodnak alázatossan megküldöttem. Ennek már mint lesz állandósága? csak két nap is megmutatja, — minthogy éppen mikor már expediáltunk volna: együtt három-négy felül is hírem, kik közül némellyek az németnek gyalogját még helyben lenni Borsos-Győrnél, — az ki Pápánál van, — másfelül penig az lovassát ki Simontornya felé, ki már onnan megtérve Komáromhoz gyünni, sőt már is ma odaérkezni csaknem bizonyosnak hozzák; együtt ma az is hírül, hogy már az gyalogja is megindúlt. Rettenetesség, hogy lehetetlen másként, hanem az parasztok és kémek által tanúlni már; az hír penig Győrött és Komáromban is igen indifferens, úgyannyira, hogy semmit bizonyosnak ember nem tarhat.

Ut-ut sit? — abban minden hír megegyezik, hogy Komáromnak, s onnan az Csalóköznek akar gyünni, kit igen könnyű elhinni, et ratio dictat nihil ipsum melius facere posse. Ha Komáromhoz száll: lehetetlen az Csalóközt mególtalmazni, mert kész hídja lévén kétfelé: akár Újvár, akár Csalóköz nyitott útja, én penig ha egy felül resistálni akarok, — micsuda circulatio- és confusióval lehet elfordúlnom, ha más felé megyen! Két tábor kell neki akadályoztatására, kire insufficiens vagyok, és így, ha Újvárnak menne: eleiben sem szállhatok míg Nyitrát vagy Sentét nem éri. Az austriai had is, noha megfélemlett, de ugyan csak reflexióra való in casu non futuri armistitij. És így inkább ex necessitate faciens virtutem sinceritatis,—nem vala s nem is lehet más tanácsom: hanem, hiszek az armistitium-assecuratiónak, s nem akarom elhinnem, hogy, valahol ma (mivel tegnap ment el az curír, az mint bizonyosnak esküszi, nemcsak mondja Szirmai Uram embere) eléri az order Haiszter Uramot, hogy meg ne állapodjék; s ha szintín Komáromnál érné is: nem hiszem, általköltöznék. Mint maradt meg az földvári passus? nem tudom; de ha nincs — az mint úgy hiszem, bizonynyal nincs — hát megül semmi tartalikja: nincs bizonyossabb útja az németnek, mint per omnia úgy bánnyi velem, valamint az tavaszon; de még általköltözik az Csalóközbül az Dunán: bizony megfizetnék Isten által egy pénzig az austriai németnek! De, inkább engedjen Isten egy kis respiriumot per solstitium autumnale, — mert csak annak ismerem ezen akasztását az fegyvernek; s ugyan annak erösitésére és bizonyossabb megtudására már elküldtünk Szirmai Uram irásával egyenessen Győrré Lambergh Uramhoz, mivel azt kivánta Pálfi Uram is. Az meggyün holnap, ugyan specialis embere Szirmai Uramnak, és meghozza az németnek s Haisternek hollétét, et caetera necessaria. Már azért azt de omni necesse meg kell várnom, és addig az hadakot csak in statu quo kell hadnom; hanem Komárom eleire küldtem Ocskait vagy 20 lovas zászlóval, vigyázásnak okáért, az szénásabb helyekre, de abstinebunt ab omni hostilitate, — hanemha Haister hada kezdene valamit. Otlik Uram az többi hadakkal túl van mindenestül az hegyen még most; Csalóköznek sem succurrálhat úgyis, másként reáér, —

de nem lázithatom az hadat, míg nem látok bizonyossat. Hiszem, nem röpül az átkozott, ha hamis akar is az eb-agyában szült hitü lenni! Ha most meghazudja magát az Udvar harmadszor: mit próbáljak? Csak ellátjuk, Isten sem akarja, hogy békéljünk; extrema tentantes, extreme tententes.

Ebeczki Uramot a végre küldtem magát Nagyságodhoz, hogy mind ezekrül informálhassa Nagyságodot, s mind penig ha Nagyságod már megindúlt, az föld csinyjárúl, — kit igen tud,—adhassan egész lument Nagyságodnak: merre légyen alkalmatosabb marsa Nagyságodnak? Ha penig holnap és holnapután kitanúlhatom az fegyver-akasztásnak valóságát: itt rendben hagyván orderemmel mindeneket, postán*) elrugaszkodom alázatossan udvarlanom Nagyságodnak, — már előreküldvén két rendbeli szekeres-lovaimot.

Ezek, édes Nagyságos Uram, mind meg lettek, az mik lettek. Isten úgy akarta: megcsaljon az német, s megcsaljon az túlsó hadunkban való bizodalom; csak ismét reászorúlok én minden voxommal az oxicruciumra! Csak megcsuportozzunk, ha csak egyszer is, édes Nagyságos Uram, — bizony jót ad Isten, megáld Isten bennünköt!

Viza és Okolicsáni Uramék most üzenék: Sentére érkeztek; itt van az kert alatt, elküldtem érettek, nem érkeztek még, hihető,—ebédelnek. Az 2000 aranyot megküldte tegnap igen jókor Helenbach Uram; valóban búmmal iparkodtam megszerzésében: de, bizony — n y i s t, ha nem érkezett volna az bányákrúl.

Éppen most veszem ismét ezen két inclusácskát; látom, csak el kell már hinnem, hogy Komáromhoz szállott ma, ha mind nem is, de az lovassa, az ki Fehérvár felé járt, — csak elhiszem, sietett az krutai casusra nézve; talám megnyugszik, ha ordere gyün, de így, az mint indúlt: prose szedgyecz, a Dio Csalóköz! Szégyen az hazugság: de hasznos, látom, az németnek. Elhiszem, elfoglalja Csalóközt, s azt fogja mondani: még nem vette vala az ordert! Fiat voluntas Domini, és Nagyságod ne késsék, mert énbennem Nagyságod nem tanál kétségbenesést: de az Dunántúl való casus által igen megzendölt már is itt az ország, — ha succursust nem érez, megírtam régen Nagy-

*) Értsd: hamarosan, hirtelen, könnyűszerrel.

ságodnak: úgy járunk itt az Vágig, mint túl; s ha itt úgy, — megint ad priora recurremus, et nunc non fiet distractio túl. Isten jobb minden erőnknél! Kinek kegyelmében bízva, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben s. k. írva.)

55.

Vág-Szerdahely, 15. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ebeczki Uram által küldött levelem eddig jutott méltóságos kezeiben Nagyságodnak; elmenetele után is csak continuálódott Haiszterrűl azon hír, kire nézve háromfelűl is küldtem Komáromban. Diversissime hozták: ott van, nincs, Haister lement Csíkvárhoz az lovassal, az gyalog Komárom elűtt, megtért az lovas, ide megy, amoda megy, — úgy, hogy confundáltatott már judiciumom is; per non fallar, semmit sem hiszek, hanem immár az Győrré küldött embere által Szirmai Uramnak várnék bizonyossat, ki mégsem érkezék. Azalatt micsuda levelek érkeztek az austriai krutai tűz alúl commendérozó tisztektűl? megküldtem válóságos mássát. Confirmáltattam az Bellicum orderének mássábúl, nemkülömben az pozsoni commendant is ideküldte Leopoldban s egyéb helyekre az intimatiókot, — csak elhiszem: Haiszter sem fog merni ebelkedni, mint eddig. Mikor irnám eddig: Lőrinczirűl datált méltóságos levelét Nagyságodnak alázatossan vettem; már talám nem látom szükségét sietősigének. Nagyságod tábora cum optima commoditate fog szaporodhatni, és csendessen nyomakodhatik Nagyságod. Megmutatja (ma meg kelletik térni Győrrűl) Lambergh válosza Haiszter dolgát. Szirmai Uram is indúl azonnal, én penig ha látom már securitássát az hadaknak: mindgyárst felrugaszkodom postán Nagyságod eleiben, még ez éjjel is megindúlok ha lehet, — de ugyan praemittálom postámot még, az Lambergh válaszával.

Viza és Okolocsáni Uramék most menének el; nem akarának többet a vílek való 1000 aranynál elvinni, mivel nyilván akarják adni: próbának elég. Én ugyan, parancsolatja szerint Nagyságodnak, kináltam még 2000-rel, mert készszen van nálom; *megüzente Szirmai által: titkon kell küldeni.* Megmondta nekik Szirmai Uram elüttem: de nem volt kedvek hozzá, mivel így parancsolta, — úgy mondják — Nagyságod. Több írásommal nem alkalmatlankodom, örömöm s reménségem táplálván: csakhamar udvarolhatok Nagyságodnak. Kinek kegyelmességében magamot ajánlván, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben chiffre-kkel.)

56.

Vág-Szerdahely, 16. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában érkezék meg Szirmay Uram embere Győrűl; mi válaszszal? íme alázatossan accludálom Nagyságodnak. Kidobolták már nagy büzzel mindenütt ezen felakasztását az fegyvernek, mind Győrött, s mind Pozsomban, és másutt is. Úgy látom, kapnak rajta, — de Haisternek ez igen ellenére leszen, kit is úgy hozott hirűl, hogy ma vagy holnap Földvárnál leszen: de már két curír ment utánna; adná Isten, bár csak Fődvárt tarthatnánk meg pro nunc ezzel, mert így soha nem lenne sufficiens ez az két felől való vígyázásra; de, félek tőle, nem vette—fogja tenni — az ordert, míg által nem esik Földváron. Gyalogja ugyan nincs, nem bírna az mi hadunkkal az sánczban, *ha magyar nem volna oly ösmerős elüttem: bíznám hozzá, — de az túlsó sánczban meg nem várja.*

Üzente Lambergh azt is Szirmainak, hogy az mi-félénk maradt még, ott lézengve valamely száz, — gondolom, az Bakonban, — azok most is átoljában mindenfelé embert ölnek, s minthogy azt sem tudják: micsuda tiszt van vélek? van-é még, vagy nincs is valaki? inkább tolvajoknak tartják; de

ugyan kivánta: küldjek ordert nekik. Megvallom, gondolkodtam arrúl: ha által hivassam-i ököt, vagy sem? tanáltam illyen módot: Szirmai Uram levele mellett két katonát küldök Györré, oly formán, hogy azok Lambergh által adandó securitas mellett keressék fel magok, üzenek szóval többet az ordernél, biztatom, s orderemben megirom: csendessen legyenek. Ezeket Isten már veszni és szerencse játékjára hatta,— *ez által lesz occasiója* Nagyságodnak mindenkor; azok soha meg nem állják, hogy okot ne adjanak, azok kenyér nélkül nem lehetnek, azt keresve az falukon: addig járnak, öszvekapnak, — az ki elgyünni való, elgyün azért.

Szirmai Uram holnap reggel megindúl bizónyossan; magam is már alkalmas dispositióimot végzettem; holnap — azon vagyok — ha késün is, megindúljak magam is alázatossan udvarlására Nagyságodnak. Commandóra nincs kit hadnom: azért három corpust csinálok és revancs-quártélyban hagyom liniákban az hadakot, — inkább nem szökik, mintsem az mezőrúl, s mindgyárst concurrálhatnak is. Hont és Bars vármegyéket hazabocsátám, Hontnak az gyalogját is, hogy útjában Nagyságodnak cum floribus compareálhassanak, nemkülömben Ebeczki seregeinek is maradikját. Zólyom vármegye, Nagyságos Uram, csak az sok praeservátákkal táplálja magát, hada nincs itt; Liptó is hazament, azok is mind conjungálhatni fogják Nagyságod táborával magokot. Meglátja, Isten mint megszaporít bennünköt, akárki is, és Nagyságod praesentiája togum et sagum sibi faventiores habebit.

Csak nagy reménséggel kell táplálni ököt, nem hoznak ök hadat; söt jobb kevéssel, mintsem nagy hírrel közelíteni Nagyságodnak. Kinek is kegyelmességében ajánlván magamot, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Most veszem alázatossan Gútárúl*) irott levelét Nagyságodnak. Már eddig vagyon értésére Nagyságodnak az suspensio armorum, mely salválni fogja Kecskemét félel-

*) Nem a Komárom, hanem a Nógrádmegyei Gúta értetik.

mét. Fődvárnak illyen exitussát vártam; non sunt hi homines sufficientes ad absolutam commendam, nem megy tovább az esze harmadnapnál, annyira divertálhatnak Nagyságodtúl. Antal csak Forgács Uram *Herculesse*, egerio. (így.) Adjon Nagyságod múlatságot az vaskópiához: oda partes-ezi most Kassát, elláttam régen. Isten jót ad!

Külön lapon:

Szirmai Uram ezennel indúl, s én sem késem, majd megindúlok, az esső fog tartóztatni az útakon. Ezen tegnap estve éjfél elütt írott levelemet el nem vitték, boszúmra itt hált; azért most expediálom, már 17-ma. Nagyságodnak írhatom consolatissime: kaczagva complaceált Szirmai Uram magának, Nagyságod iránta való írásán; úgy látom magam is: ha teheti, segét rajta, ha teheti, — nekünk ez szerencsénk.

Ezzel, szerencséssen tanálhassam Nagyságodot, kivánom szivessen, és maradok mégis igaz szolgája Nagyságodnak.

(Eredeti, fél és egy negyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg s részben titkos jegyekkel írva. A harmadik negyedívet, a félnappal utóbb, azaz másnap reggel kelt különálló második utóirat képezi.)

57.

Léva, 25. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap megcsalának engem az mérföld számai: mert étszakával értem Bátban; elfelejtettem, hogy nem ettem, mezőben nem volt mit,—napestigi (sic) koplalás megzavara, alig birom ma fejemet.

Az Méltóságos Érsek, Nagyságodnak ajánlja szolgálatját, s vár indúlásában parancsolatjátúl Nagyságodnak. Ego non inveni causam in eo; csak nem egyezik, úgy látom, az politica az theologiával! Mutatta leveleit: mind Lambergh s mind Szirmai Uramékrúl mit ír az császár? Lambergh adjunctussa, és üzenet van nála, cum circumscriptione tractandi ad praescriptam ipsis normam armistitij, de nevezet szerént nec ultra. És így megtetszik: annak plenipotentiájához nincs mit bíznyi. Szirmai Uramnak penig praedicatumját íme accludálom alázatossan Nagyságodnak, glossáját továbbra hal-

lasztom. Ha praescribálni küldték ő Kegyelmét, s nem tractálni: igen megcsalják magokot, s ez is ököt.

Gyüttek az Csalóközrül leveleim, de semmit nem írnak egyebet az victoriánál, az mint is pro curiositate elküldtem Nagyságodnak. Az Fejes nevő hadnagy, az ki Győrrül gyütt, hozta hírit: de, az mint már particularitásit írják, Károli verte meg; az mentiatum, elhiszem, — setko ollyan. Istennek hála, et in adversis spes bona eminatur. Secundae cogitationes sunt quandoque meliores. Talám jobb lett volna, ha szorúlva is, itt Léván az concursus, — mert igen hátra esik Selmecz, — minthogy Nagyságod itt közel lesz, az érsek is közel, s nekem is közeljebb vissza, követ uraméknak is útjokban. Én elrendeltem az szállásokot, jó alkalmatossággal kitelik, quantum potem. De hiszem, marad az arra, ha Nagyságodnak tetszik, mert semmitsem kívántam változtatni az meglett dispositiókban.

Ebeczki holnapután megindúl hadával, fizetéséért elküldtem Selmeczre. Az Nemes Vármegyéknek jó volna, méltóztatnék Nagyságod ismét parancsolni de insurrectione, vagyis inkább comparitione frequentiori, mert megvárják ők azt. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Ha Nagyságodnak tetszenék: Borsod, Gömör, Torna gyalogi egy kapitánság alá rendeltetnének; Nyárádi jó kapitány, Borsod gyalogival van, az vicéje úgyis Gömörvármegyei, Sándor György.

Nógrád, Heves, Kis-Hont ismég más regiment. Nógrádbúl fő-, Hevesbül vice-kapitányjok, Kis-Hontbúl az főstrázsamester hadd telnék ki.

Hont, Bars, Zólyom ismét egy regiment; ez penig már megvan, csak öszve kell foldoznom. Hontbúl 5, Bars 3, Zólyom 2. seregnek tanálok ide tiszteket.

Árva, Túrócz, Liptó egy, már helyben van.

Az többi is illyen nyomon mehetne. Vitiz talpast csináljunk az Urakbúl is: ne contemnálják az gyalogságot!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

58.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Szinlén útamban az erdőben tanála ezen pósta az levelekkel. Szirmai Uram leveleire nézve nem akartam tartóztatnom; az mely szükségessebb leveleket ítéltem, íme, alázatossan megküldtem Nagyságodnak.—Látom, Haister nem lehet egészszen semmi nélkül. Petrovai írása szerént való 8000 német nem igaz lehet; csak az dánus az, nem egyéb, az ki még Haisterrel volt. Győr felé menvén az német Komáromtúl: dimidium felicitatis habemus; ne féljen már Kecskemét táika: mert tőlünk fél az német. Ha sánczot akar vetni az német,— vége lesz, az hostilitásnak meg kell lenni. Az pozsoni szőllők ízit is érzenék örömest; lesz reflexióm mindenre, csak ne késsék Ebeczki corpusa, kinek része Nagyságodnál van még.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Raptim az vereb éli erdőben

25. 7-bris 1704. alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdéli Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczy Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Cito, citius, citissime.

P. H.

(Eredeti, egy íven in folio, sajátkezűleg, igen hamarosan írva. Papírfölzetes kis gyűrűpecséttel, mely még ép.)

59.

Kér, 25. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma az utbúl hertelenül s alkalmatlanúl irott alázatos levelemben csekély reflexióimrúl az accludált levelekben irott hírekre nézve, még nem írhattam. Elhiszem ugyan, bölcs elméje Nagyságodnak azokot megfontolhatta: mindazáltal, az

mennyire elolvasásokbúl azoknak emlékezhetem, Haisternek megverése egy nyomon megyen. 2-do. Az német Komáromtúl felment. 3-tio. Az dánus Hegyeshalomhoz szállott; noha nem írják, de annak kell lenni, az ki eddig Haisterrel járt: mert az gyalogja Pozsonnál van régen. 4-to. Lambergh az Duna-réveket járja. 5-to. 8000 együtt. Ezt éppen nem hihetem, — jobban tudnák azt az Csalóközben!

Ezekrűl így gondolkozom: vagy elbízta magát az német, hogy az armistitium meglesz, de minek menne fel? jó az quártély Komárom elein is; vagy Pozsonhoz készül, és az szürethez akar concurrálni az pozsoniaknak: az gyalogja kiszáll az szőllők közé, és petekolni fogja az szedőköt; vagy talám az lovassa is arra siet, hogy az pozsoni hídon gyühessen által, és az söprősi passusunkat akarja sánczczal praepediálni, gondolván azt: az magyar nem tud ahhoz, hogy sánczolni nem szabad. Az dánus talám haza, vagy quártélyra siet: mivel az gyalogja, az mint Szirmai Uram is mondja, nem akart ellenünk harczolni. Ha azért gyalog uram csak maga lesz vinczellér: megdézmáltatom bizonyossan. Ha egészen által fog gyünni: nem lehet hertelen; hiszem Istent, addigis szerzek múlatságot neki, — csak Ebeczki hada ne késsék. Igen jó volna most sietni Godának; ha elment Komáromtúl az német, — akár felverték, s akár felment magában az lovassa: hacsak van még valami hadunk Bakomban, — általmehet Goda, csak lássam, hogy bomlik az frigy. Már, rebus sic stantibus, az csalóközi és vízközi corpust kihozom, és Cseklészhez szállítom; közel lesz az hegyen túl valóhoz is, bízvást egymást érthetik. Csak érjen reá Ebeczki corpusa: mind is általküldem ezt austriai uramék látogatására, s Ebeczki corpussával megéje maradok. Ha ezek így vannak, — nincs minek menni Selmeczre; kitanúlom holnap. Már póstákot küldtem mindenfelé, Nagyságod is méltóztassék disponálni minden hátramaradt hadakrúl; hiszem, ha neki szabad rendelni túl hadát: nekem is szabad innen! Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Már levelemnek megírása után érkezett hozzám Géczi Gábor; vette ma levelét Komárombúl az ipának. Csákvárott van Haiszter, nem szaporodott többel 600 lovas, 900 gyalognál: de az dánus egészszen elment mellőle. Győr táján az falukon fekszik az gyalog-német, az lovassa Fehérváron innen, Csákvár táján. Emlékezik gyöngén valamely megcsapásárúl, — Földvárnál való megpuskázásnak gondolom hírit. Minthogy megtért: az szegény úgy kívánó parasztember — szaladásnak mondja. Nehéz hinni ezt, ha jó is. Ismét más ember együtt az Dunántúl; mintha ott lett volna, úgy beszélli: mint vót, hogy vót, így veszett s így hót Haister; a stego nie masz nyez.

Azt is akarám értésére adnom Nagyságodnak: Lamberget tegnap várták Komáromban; ha igaz, ma kigyün, noha még Szirmai Uram embere oda van. Meghattam Géczi Gábornak: tudósítsa mindenekrül Nagyságodot azonnal. Ebeczki Urammak megírtam: ha ott éri Lambergh Léván, színes sereget vigyen eleiben, s késértesse, az hová Nagyságod fogja parancsolni, előre hírt tévén mindenkor hollétérül. Ha Pozson felül gyün valaki, arra lesz gondom.

Lamberg mellé Géczi Gábor ad sereget Léváig, onnan Ebeczki késérteti, az merre fogja Nagyságod parancsolni, talám Bátban az érsekhez, ott beérnék még egy karabélyos-sereggel, — hadd ne szakadoznának az ezerek. Ebeczkinek meg kelletvén indúlni holnapután: ha Nagyságod elküldi Szabó Máté s Goda seregeit Ebeczki után, azalatt is, míg Ibrányi érkezik, jó volna, mert ezen corpusnak kellenék helyben lenni elsőben is in omnem casum; hiszem, ha Nagyságod Selmeczre megyen: azalatt reágyűl Andrási s a többi. Orosz Pál nincs is feltéve az lajstromban, — azzal 10,000 lesz az lovas

Külön papíron:

P. S. Már bé is pöcsételtem vala levelemet: az szakolczai salvagvardiám mit ír? megküldtem Nagyságodnak; megítélheti Nagyságod, mennyi felé kell vígyáznom, hogy érkezhessem túl is (a Fejérhegyeken) succurrálni nagyon. Ezen 4000 németnek másonnan is együtt híre: de valamely Baron Vilcsek veri azt még csak öszve, hihető, ismét Trencsénnek succursussára, és nekünk onnan való distractiónkra. Ez ni-

csego, — de ha Hermevil confirmáltatni tanál: tho to jeszt tho. Semmi! csak Isten Nagyságodot hozza minélelübb, bizony, ráverem közel *harminczezerre* Nagyságod táborát, *ha csak nyolczezeret hoz is* Nagyságod magával; lesz fámája 50,000.

(Eredeti, egy és egy negyedíven, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. Az utolsó negyedívet a második utóirat képezi.)

60.

Szered, 26. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Isten kegyelmébül ideérkezvén, már itt tanálám Szirmai Uram emberét Bécsbül, kit tartóztatni nem kivántam; szóllottam véle, beszélli, hogy az armorum suspensiót ad 15. futuri suspendálni resolválták, rem nobis quasi gratam, — meg sem gondolják, hogy azt kedvessen ne vegyük! Deputatusok rendeltettek, mikor gyünnek? nem tudja; az ugyan jó volna, ha gyünnének az anglus és hollandus. Azt is hiszem, hogy bizonyossan elgyünne akkorra — s nem is elübb — Károli s Orosz Pál hada; de, ha ugyancsak úgy kellene lenni: nem ártana, ha Nagyságodnak tetszenék, az hadakkal közelíteni, ha csak az árvizö passusokon, sárokon is által, Újvárhoz közelítve, vagy Kis-Tapolcsán felé, — mégis az Garamot megnyerné Nagyságod, sőt éppen az Nyitra s Czétén közé, (noha az széna szükitül félek) vonyódhatnék az had, avagy Nyitra mellé, följül Nyitrán, — ott javallanám legjobban: mert az Nyitra mellett három-négy mérföldnire fel Nagy-Tapolcsán felé ha széna nincs, — sohult se keressünk!

Az deputatusokot penig jó lenne Szombatban rendelni, — az hová az érsek előregyühetne, — quasi complacendo ipsis, hogy messzire ne fárodjanak. Nagyságod is közeljebb gyün, és Nagyságod maga Nyitra-várában mehetne, az hol elég szép s jó alkalmatosság lenne az angliai s hollandiai követeket is excipiálni, szállások is lehetne az várban, Nagyságodnak is szép alkalmatossága. Mert, ha ugyan elgondoljuk: már Győr felé nyomúlván az német Komáromtúl, (quod est indisputabile) nincs egyéb Pozsonynál eszében; nem lehet

már reflexio: Budán által menjen télre pusztára, ha akarna is. Hacsak azt várni nem akarjuk, hogy elnyomjon innen Pozsony eleirül: mennél közeljebb gyün Nagyságod, annál securussabbak lehetünk. Stáljon az dispositió az három corpus iránt, jó lesz úgy is. Ha penig Nagyságodnak úgy fog tetszeni: igen jó lesz az váczinak útat keresni magának; mert ha Pozsonhoz száll: semmire sem mehetünk az Csalóközbül, — hanem Pozsonnak kell az jelnek lenni.

Austriában Kruttátúl hátrábbszállott az német két mérföddel Bécstül; fél az, arra, — nem Budára lesz gondja Haisternek: azért Pozsontúl fogja kivánni azt segéteni, és följül kivánna lenyomni bennünköt. Holott penig Haisztert megverték (kirül Bécsben semmit sem tudnak, úgy mondja ez,) nehéz volna nem segéteni azon földet, midőn már elhagyattatva, maga kitett magáért. Sok felül hozzák, nehéz elhinnem; most is mit írnak, — de az mind nem elég! Mindazáltal Isten hatalma nagy; talám ugyan, ha csak mi is van benne, megtudom ma, holnapig, azonnal tudúsitom az iránt Nagyságodot, s ha Nagyságod ezen mostani írásra prolongatióját resolválni akarja (elhittem, anglus, hollandusra nézve egyedül,) ugyan elvárom itt Nagyságod parancsolatját, addig meg nem indúlok, hanemha érzeném deputatusokot; itélném mindazáltal, ha medio tempore valóságát kitanúlom: Nagyságod resolutiójával megtérő embert hadd lenne szabad mintegy magamtúl megtartóztatnom, — hadd keresnék okot bennek! Hiszem, haraghatnék (igy) Nagyságod reám, mint ők Haisterre; avagy lehetne valamely »nisi«-t reám hallasztani, verbi gratia: »nisi aliquid inconveniens aut hostilitatis manifesta actio non introvenisset, quod Domino Generali Bercséni, uti in vicinijs pronunc constituto, melius constabit, et ex eo, eidem haec communicunda transmittuntur.« Kirül elvárom alázatossan parancsolatját Nagyságodnak.

Mint jártak most is Austriában Zongornál, hol azelütt is vala az puskázás, megküldtem íme, Bokros levelét Nagyságodnak; nihil facilius, quam causam invenire. Ha Isten velünk lesz, viszünk az őszszel sokat véghez; de, látom, mesterségek abbúl áll: maneant securi most, — télre, bíznak, quártélyost hozhatnak. Mindazáltal, az 15 nap mit tesz, és ha

szükséges-é az hadakra nézve? álljon Nagyságod kegyelmességében; csak tudjuk az túlsó hírt, kirül — ha igaz — van híre Földvár felül Nagyságodnak, mert elhiszem, azt meglátogatták. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, s. k.)

61.

Szered, 28. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Szirmai Uram diákja által küldött alázatos levelemben megírtam, hogy mindeneknek elütte az Dunántúl való Haiszter csapasárúl bizonyossat írok Nagyságodnak, — de csak nem érthetek egyebet az parasztoktúl származott hirrelésénél; látja Isten, nem építhetek rajta; leginkább, mivel constitutióját azon hadaknak tudom, nem ítélhetem, quis casus foret? Pozsonbúl is az szüret kedvéért hizelkedő magyarok és most kijövetellel kínálkodók, kik között Stiptics kamorás úr s igen csapzsics uram hizelkednék azzal is, — kinek is levelét sub AA. Nagyságodnak accludálom. Fürtenburgh kigyütt, Szombatban ment, s úgy hallom, mondja: megvárják az követek az suspensio armorum prolongatiójárúl válaszát Nagyságodnak; kirül és R. s *Rezler* írása után miket írjon? megküldtem sub BB. alázatossan Nagyságodnak, — alkalmas curiositások vadnak benne. Ez, az mit ír R., még roszszat s hamissat nem igen tapasztaltam, azaz, legalább ita loquebuntur ibi. Az böcsülletes manifestum, kirül emlékezik, már más úton akadt kezemben, megküldeni Nagyságodnak elmúlatni nem mertem; csúnya, kutya-csinálta, scommákkal tölt írás; úgy hiszem, mint az ebugatást, contemnálni méltóbb, mivel neve nincs authornak, s nem is tanálkozhatnék, azomban laedere volens, dum laedit, — semet laedit.

Leopoldbúl valának itt az követek, lifet-lafet minden dolgok; hogy hadd küldhessenek Bécsben: miképpen van

az armistitium? mert nem tudják; azomban azelütt armistitiumot, kit tartottam vala vélek Haiszter transmigratiója elütt, örömöst tartanák. Kinek ime, mássát sub CC. megküldtem Nagyságodnak. Küldtem a mellett egy dáma levelét is, kéredzik; már Nagyságodnak közellétit jelentvén, — relegáltam Nagyságodnak parancsolatjára, hogy Nagyságodnak értésére adom. Más szép dáma is, Zicsi Ádámné, mint hizelkedik borocskáért:*) megküldtem Nagyságodnak; azt írtam neki: igenis, kivánnék egyébbel kedveskedni ő Kegyelmének, de res consequentiae, hogy mások is hasonlót kivánnának az szüret alkalmatosságával; mivel pedig positive az conversatio tilalmas, — non potem, inkább kivánom megborositanom azután ő Kegyelmét; hanem, ha maga kigyünne az szüretre: sajtolójává lennék magam is. Nyicsego!

Azt írják: már az hidat az győri Dunán elbontották, hanem alább akarják az egész Dunán megvetni, — talám nekünk; mert ha ellenünk: minek vonyódik Győr felé az német? Győr, Fehérvár között faluz az egész németség. Én az hostilitást el nem kezdetem: de mivel már Győr felül nem félthetem az Csalóközt, — Ocskait jó eleve általküldöm Stomfa tájára faluzni. Az krutai német hátrábbmászott két mérföldnire, útat s passust hagyott, kit nem oltalmazhatott; de ha illyen essős üdü lesz, — megoltalmazza az Morva árja!

Éppen hogy ezt írom, confirmálja Ocskai levele, — kit is accludálok alázatossan Nagyságodnak, — hogy Szöny iránt vetik az hidat, Komáromon alúl. Stratagemma! Nem hiszem, által merne költözni; hanem diversiót keres, hogy innen s az hegyen túl, Újvár felé csalja az hadat. Hadd gyülekezzék csak corpusa Ebeczkinek, jó helyen lesz ő ott.

Trencsén alúl is most írják: az morvaiak tartják az armistitiumot, s ők, az várbeliek, mivel intimatiójok nincs, nem tartják s nem akarják; kire nézve ezek is múlatják velek magokot, az mint bírják. Szökött három német, hittel vallják: 4 hétre nincs kenyerek; már az városiak instáltak az commendans elütt super deditione civitatis; az váloszok: inkább

*) T. i. hogy tokaji bort szabad legyen Bécsbe vagy Pozsonyba küldetnie.

prófunttal tartja az város népit, mintsem az várost feladja s beszorúljon, mert nem subsistálhat. Vagy succurrálnak nekik Morvából, úgy mond, vagy elfogy hamarabb az életjek, s okok lesz, feje veszedelme nélkül az feladásra. Nagy jót adna Isten az Vág vízire s passusra nézve, — nagy része Morvának azzal hódolna meg. Kire nézve több hadat rendeltem unum parum még melléjek, ut melius valeant.

Az ingenireket elküldtem, cum informatione; nagyobb lesz az híre munkájoknál! Ha semmit sem teszünk rajzolások után, elhiszik: no mert csak várják az armistitiumot, azért nem fúrnak-faragnak, túrnak s hánnak sánczokot; in totus (így) Csalóköz ki hídat, ki sánczot, ki várat fog magyarázni belöle.

Zsennyei Uramot Bazinban szállétom egész informatióval, in medio plagae; míg itt leszek, meglátom: mint fogja magát einfintolni. — Otlik Uram most együtt, majd beszéllek ő Kegyelmivel. Magamot penig Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, s. k. írva, némi csekély részben titkos jegyekkel.)

62.

Szered, 28. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Íme, Bácsmegyeit cum suis, és az munitióknak számával elküldtem Nagyságod szolgálatjára, — méltóztassék vele szemben lenni Nagyságod, de laboratorio beszélleni, kit Beszterczén javal; pro praefecto rei tormentariae, az mint olvasám az feltött rendet, merem recommendálni, mert lingvista, s érti az dolgot, s egy szóval igen jó. Assecurálom Nagyságodot: nem vallok szégyent véle, kit ajánlok Nagyságod kegyelmességében. Ádámi másik, az mindent tud kicsin-

kicsin, — de lantolni legjobban, s firgencz legény; azt az táborban kellene applicálni, tüzelni is, lantolni is.*)

Én már inquietus vagyok itt, mennék, ha mehetnék Nagyságod udvarlására; kinek is kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, negyedíven, sajátkezűleg írva.)

63.

Szered, 29. 7-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Tegnap két levelemmel udvarlottam alázatossan Nagyságodnak; egyiket későbben viszik: mivel Bácsmegyei az pattyantúsokkal (sic) viszi. Vettem azomban tegnap egyik s ma másik méltóságos parancsolatját Nagyságodnak; reménlem, majd veszem de prolongatione solstitij parancsolatját Nagyságodnak, — már minden dispositiókot megtettem ad utrumque; tegnap nálom lévén, mind eloszlottak az tisztek, öszveköszörültem őköt Sennyei Urammal, ki is lészen Bazinban.

Nem írhatok egyebet új hírül Nagyságodnak, hanem erőhatalommal akarják Haiszter hírit bizonyosnak lenni. Ha környülnézem az dolgot: az földvári sáncznál eshetett valami lövődözés köztök, az mi sánczunk keménkedése által; talám Bezerédi is tehetett csapást. Íme, ugyan utúbbi relatiót arrúl sub NB. alázatossan adjungálom.

ürtenburgh megérkezett (Bécsbűl), ki is mondja: az Méltóságos Fejedelemasszonnak van engedelme az kijövetelre, — várja dispositióját Nagyságodnak; ha tetszik Nagyságodnak, Karlsbódban megyen, ha penig ide: mindgyárst gyün. Kész leszek magam excipiálnom; feleségem hadd szolgáljon, azonnal eleiben hozatom, Nagyságod parancsolatjához kép-

*) Mind Bácsmegyei, mind Ádámi tüzértisztek voltak, az első épen alezredes.

pest; kérem alázatossan Nagyságodot: hadd szolgáljak ebben is Nagyságodnak, pro gloria gentis. *Ale cso potem.* Nicsego!

Miólta írom ezeket: veszem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak de dato 27. Látom, az prolongatio meglesz; praevideáltam: azért már meglött dispositióim szerént ezennel intimálom. Caetera quae scripseram, ex vapore ingenij promanarunt; mert, igenis, optime méltóztatott Nagyságod reflexiókot tenni, contra mutationem jam factae propositionis. Az táborok penig igen jól fognak maradni in suis dispositionibus; mikínt lehessen alimentatiójok? szintín most laborálok benne. Már egészszen ki van adva rendi az hadnak, az újvári corpussal együtt, inclusive; azon kész methodussal lehet segétenünk Nagyságod táborát; az revancs-quártélynak is lehet szabni rendít, ha Nagyságod úgy fogja parancsolni,— de talám hire az quártélynak megtartóztatja az jövőköt, s megzabolázatlanítja az jelenvalókot. Az ugyan in hac forma optime lehet, mint itt van, mellyet, — Isten kegyelméből itt nem késvén, bizonyossan holnapután meg akarok indúlnom,— praesentálni fogok Nagyságodnak, s mindgyárst egy nap elrendelem, azalatt hadd szaporodjék, az mint győzi.

Az Makóig menő késérő nem múlat semmit el, sőt hoz eleget, csak késérje békivel. Elhiszem, lesz nem kis gondjokra az bécsieknek; de meg fogják kívánni előzni, ha veszik resolutióját Nagyságodnak, — mert addig nem indúl senki, sem Lambergh, sem más; elhiszem, ma itt lesz, s nem tartóztatom egy szempillantásig, noha már is Lambergh megírta Ocskainak, hogy van intimatio az Udvartúl de prolongatione. De a hiával micsuda munkában akarnak fárodni? ex annexis meglátni méltóztatik Nagyságod; ha ugyanis sánczot akarnak vettetni ellenünk az révben, az nem jó lesz, s az mint meg is hattam: Ocskai írja meg Lambergnek, hogy ő azt nem admittálhatja, — cum protestatione causatae hostilitatis, ő megpuskáztatja őköt. Már elválik holnap: mert az nagy akadékot tehetne. Általmenni tábornak, vagy Isten, vagy embercsinálta híd nélkül igen nehéz munka, — de ezt vagy várni, vagy csinálni nem lehetetlen. Nem marad meg innen azon német, ha kiszáll is Pozsonhoz, bizony megrontsuk azt, — ki-

rül Isten engedelmébül alázatossan szóllok usque ad 15. Octobris Nagyságodnak.

Az pozsoni szüretrül ma küldtem kérésekre emberemet experiálni: ha többet ígérnek-é 2 vég posztónál? mint az aratásért; ha addig nem, — Sennyei Uramra fogom bíznom. De magának Pálfinak nem lehet roszszabb, mint ha maga szedi: mert még az fiscalitásnak sem lesz hordaja ex omnibus Dominijs; inkább borúl kell kedveskedni az kész gazdaságbúl neki.

Otlik Uram kész Nagyságod szolgálatjára; úgy ment el ma: holnapután megegyezik velem, viszem Nagyságod szolgálatjára.*)

Mindenekben subleválom Nagyságodot, s intentióját secundálom; mert mi sokat főztem meg azólta, hogy elgyüttem! Salváljuk az Dunántúl való földet is — nullum dubium — Isten által. Vasmacskám**) még kevés van: arrúl parancsoljon Nagyságod, sórúl, marhárúl, —az többin ne búsúljon Nagyságod: eltart Morva, Austria bennünköt, ha igazak ezek. sub N. B. C. az mit írnak Pozsombúl. Ki megyen által? Mirevaló szolgája vagyok Nagyságodnak?... úsztatva nem, mert nem tudok, — hidat csinálok az pozsoni hajókbúl; meglátja Nagyságod, quae fient, habeo conceptus, et spero partus non monstrosos.

Pekrin valóban búsúlok, noha ebségét nem tudom; de talám lehet oly reménség utulsó hozzája: felesége, ki regnál rajta, okos, jó asszony, s jólelkű, s jó magyar, én tudom; fordít rajta!

Azon álmélkodom: micsuda hasznára igyekeznek, s micsuda könnyebbségre vadnak Nagyságodnak azok, kik Nagyságod körúl mindennap az pápistákot kedvetlenítik.***) s végre Nagyságod boszontását sem tudják moderálni? Úgy látom, merő puerik, kiket az szép szó kényeztet, s az kemény szó megrettent. Isten ismég öszvehozza ezeket; én már ugyan Gyöngyöstül fogva mindgyárst abban-hattam ököt.

---

*) Udvarmesternek ajánlá be őt a fejedelemhez Bercsényi.

**) A híd általkötéséhez.

***) Vay Ádám, Ráday Pál, Pápai János, Jánoky Zsigmond stb. — mindnyájan protestánsok — értetnek.

Az páter jesuvitákot az érsek maga passusa mellett csak hazabocsátá; ha hírivel Nagyságodnak? — igen jól lett; de már a diariumnak vége van; mert eddigis gondját viselte, s engem még megelőztek haza.

Fürtemburgh instál, maga ne menjen Erdélben Pekriniért. Ricsánnak mit írnak az Bellicumrúl: pariáját meglátni s nekem parancsolni méltóztassék Nagyságod, — várni kell attúl; de hiszem, udvarlok ad humillimam relationem. Magamot azalatt kegyelmében Nagyságodnak ajánlván, élek s halok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg s némi kis részben chiffre-kkel írva.)

64.

Kegyelmes Uram!

Beérkezvén, vettem az Csalóközbül levelet, kiben írják, hogy Bécsbül és az Imperiumbúl gyüttek katonák, kik beszíllik, hogy egy lovas regiment és egy gyalog, gyütt Sárvár tájára quártélyban; nem írják positive, — de csak elhiszem, hogy följül gyütt le azon német; csak elhiszem, úgy fog hullongani, míg corpust verhet magának. Ricsánnak secretariussát (kit, elhiszem, szabadúlásában, azólta hírem nélkül bocsáták az 50 rab öszveszerzése végett, kire consentiálni nem akartam vala) az Csalóközbül késírte Fejes Márton nevő vice-hadnagy, győri fél, kinek Mosontt volt felesége: bécsalta parollára az óvári commendant harmad magával, tömlöczre hányatta őköt. Nekik szabadok az illyenek, csak praetextust tanáljanak; ítélném, ha Nagyságodnak úgy tetszenék, mi is Szirmay Uram által proponáltatnók projectumokban az hollandiai követnek, az ő excessusit, mint ők az mint feltették az mai, Nagyságodnak Károli által küldött levelekben. Jó volna mind azon leveleket, mind penig az Maros-melléki ráczok excessusi s marhahajtási iránt való informatiót megküldeni

méltóztatnék Nagyságod. Várván továbbá mindenekben méltóságos parancsolatját Nagyságodnak, maradok

Nagyságodnak

Selmecz, 10. 8-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím:

Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan. — Vihnye.

P. H.

(Félíven, negyedrétben, sajátkezűleg. Bercsényi kis finom gyűrűpecsétének teljes épségű piros spanyolviasz-lenyomatával.)

65.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos parancsolatja szerént feltettem az mit tudtam azokban, mellyekkel az suspensió ellen cselekedtek túlfelől való németek s ráczok, s alázatossan accludálom Nagyságodnak. Szirmai Uram üzente: Lambergh kívánná genuine ideit specificálni. Üzent ma Lambergh Visa által hozzám, hogy az postákot csináltatnánk Esztergam felé, szaporább voltáért. 2-do. Miben legyen az kassai capitulatio? s mikor lett? Mert ellentállana, ha intra tempus suspensionis lett. Hogy elűbb lett s kezdetett az capitulatio, veheti észre, mert positive azért excipiáltam in primordio: exceptis capitulatis aut capitulantibus locis. Azt is izente, hogy az suspensio armorum úgy lenne, az mint írtuk: de vindemijs etc.; megmondám: Nagyságod nem akarja, nem praescribálhatnak.

Íme, Forgács Uram mit ír nékem, megküldtem alázatossan Nagyságodnak; meghiszem, hall is, szól is eleget ollyat ő is s más is.

Bottyán Uram vala nálom; bátortalan, szégyenli rongyos- és ösmeretlenségét;*) magammal vinném ki (Vihnyére)

*) Bottyánt ugyanis csak ezelőtt egykét nappal szabadítá ki a nép szeretete és saját merészsége a császáriak hosszas fogságából, — honnan azonnal Selmeczre és Vihnyére sietett, hol a tábornoki esküt a fejedelem kezébe letevé.

holnap: de mivel még nálom nem volt Lambergh, az revisität ne mondja, kerülöm; tegnap is el akart gyünni, s nem tanált, — immár elvárom holnap.

Magamot azomban Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Selmecz, 11. 8-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Csalát küldtem már dispositus ad Commissariatum Provincialem Hatvanban; az instructiót várja.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű.)

66.

(Bercsényi, Forgáchnak.)

Méltóságos Generális!

Kedves Öcsém-Uram!

Gácsból 6. 8-bris költ kedves levelét Kegyelmednek ezen órában veszem. Megvallom, nem kis szerencsémnek tartanám magam is, ha bár csak egyszer szólhatnék kedvem szerént Kegyelmeddel; mert, csak elhiszem, in multis terminis conveniremus. Most is megértvén Léván: Kegyelmed is az táboron légyen, igyenessen arra indúltam vala póstaképpen; de előltanálván Kazy Jánost, — az Méltóságos Fejedelem kimenetelét az táborrúl és Kegyelmednek megtérését hozá hírúl; igen bántam, s kitértem útambúl. Egyébaránt, ha szólhattam volna Kegyelmeddel, úgy hiszem: más opiniót igazitott volna Kegyelmed mások szívében is az tractárúl, és de nobis sine nobis nem argumentálna; mert Kegyelmed oly magyarnak tartson, hogy — hitemre — nobis-nál többre magamot nem tartom, s azt a szabadságot szeretem keresni s keresem szeretni, mely nobis nobiscum prosit. De formalitate tractatus fundamentalis még bizony senki nem is álmodozik, hanem az simpliciter csak de armistitij tractatu, ejusque formalitate lesz, — ha lesz. Et quia armistitij simpliciter summendi ratio est pure militaris: senki méltán nem praetendálhatja Nemes Uraimék közül panaszát, mert armorum sola ratio quietis

vel progressus agitur; annak pedig legnagyobb oka — ha lesz, —a lesz, hogy ugyanis quiete érthessük meg hazánk fiai egymást, tandem scimus sperare, vel desperate bellare.

Azt egyébaránt senki sana ratione nem assimilálhatja, hogy hajdani »de nobis, sine nobis« panaszunk újúlna most; mert, ha az Méltóságos Fejedelem, én, s több mellém deputatus uraimék kivetkeztünk volna magyarságunkbúl, s mint hazánk veszedelmét kereső nem-hazafiai tractálnánk más idegenekkel: akkor lehetne ez az similitudo, hogy nem-magyar, némettel tractál az magyarrúl. De, valamely okbúl enynyire meghitte az magyar haza magyarságunkot, hogy az általunk felfogott ügyét nemzetünknek kiki magáénak ösmerte, s megegyeztette akaratját, szívét, lelkét eddigis, de ipso sine ipso kezdetett fegyverkezésünkkel: micsoda okkal mondhatja valaki sine nobis lenni, az mi általunk esik?

Édes Öcsém-Uram, jól tudom én azt, hogy Magyarország nem gombostő; nem rejt el egy országot az házi szemét, — nem lehet azt úgy elveszteni, hogy még az húnt szem is ne lássa. Elhittem, hallott Kegyelmed kelletlen értelmű beszédeket ezen tracta iránt; féreg-ette, éretlenűl lehulló gyümölcse is van az jótermő fának: az nyughatatlan elmének is futtatás nyúgodalma. Mint az magavető lónak, tulajdona az szemfül-embereknek: ollyat is kíván tudni, kit nem tud tudni, — az mint megtetszik Kegyelmed írása szerént, hogy sokan csudálják azt, az mi nem csuda. Igazán, az bécsi bolondokként mondhatná ember: schau, schau, schau! Öszvefut az város: basz iszt? — nix! Mért végeznek oly titkon Selmeczen most az Urak? mit? — semmit! Nem illyen dobszónál szokták az hazát árúlni; nem lesz ez — hiszem Istent, — senkinek kárára. Igen jól s méltán írja Kegyelmed, hogy az Méltóságos Fejedelemben megnyúgodt Kegyelmed, s meg is nyúghatik minden; s kérem, el is hitesse Kegyelmed, mind magával, s mind mással, hogy mind Kegyelmed, s mind más, s mind mindnyájunk híre nélkül nem lesz az, kit országunk és szabadságunkot illető végezésnek mondhatni.

Selmecz, 11. 8-bris (1704.)

(Egykorú másolat, féliven, negyedrétben. Végére Bercsényi kezével odaírva: »Forgács Uram levelére válaszom.«)

67.

Selmecz, 13. 8-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Isten kegyelmébül jó hírre érkeztem; mert Ocskaÿ levelét tanálám itten, kiben írja de dato 11. 8-bris, hogy értette Bécsbül gyütt bizonyos embertül: igen megverték József király Uramat; adja Isten, legyen igaz! Lehet is valami benne: mert itt az városon is ollyat kezdenek zsibongani, hogy igen sietve tért meg postán az király az Imperiumbúl; contra omnem opinionem való útját egyébre nem magyarázhatom, hanem futva szaladt. Most járatok tövére: kitül eredt ezen hír? nyomoztatom, ha reá tanálhatnék; talám valami kis correspondentiácska is sül ki belöle. Alázatossan udvarlok Nagyságodnak levelemmel holnap mindenekrül bövebben. Most csak errül akarám alázatossan tudósitanom Nagyságodot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Megvan az király megtérésének hire hangja. Bazinbúl gyütt ma az hire.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan — Vihnye.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. Bercsényi piros spanyolviaszba nyomott ép gyűrűpecsétével.)

68.

Kegyelmes Uram!

Minthogy bizontalan vagyok benne: mi formában és ha lett-é már Nagyságod parancsolatja szerént expeditio az Nemes Vármegyékre, kik az sági táborhoz (éléssel) concurrálni fognak, s az tegnapi repraesentált mód szerént nem contribuálnak, — itéltem szükségesebbnek lenni Darvas

Uramnak magának menni Nagyságodhoz. Nekem úgy tetszenék, hogy Darvas Uram Prileszki Urammal menvén Ságra az táborra, látnák meg: ha ista modalitate az oda-administrálható vármegyék sufficiálnak-é? Tudniillik, hogy az mely vármegyékbül már kitelvén az újvári s Vágontúl való corpusra: az többinek administratiója egészszen az derék táborra marad; úgymint: Barsnak része, Hont, Zólyom, Túrócz, Liptó, Nógrád, Heves, Gömör, Pest, Borsod, és az Jászság, — mert az többi, elhiszem, Kassa s az többire kell. Hanem már meglátja az ember, juxta proportionem ordinatae militiae, mind Szólnok s Földvár táján mennyi had lesz? Sőt consequenter másutt is úgy lehetne az, igaz rendben proportionáltathatnék az alimentatio; mert Forgács Uram corpussának lehetne számlálni Kassa, Szakmár s Várad táját, mibül áll? s mennyi kell? s honnan telik? per ordinem mindgyárst megláthatná ember, praehabito fundamento hoc aequali inter Comitatus. Mindezeket, méltóztassék Nagyságod parancsolni, s rendben veszem magam, — csak most az tábornak, quantum satis et in statu ut est, provideáljanak; de szükséges megengedni, hogy hadi-commissariusok constituáltassanak többen itt is Darvas Ferencz mellett. Most csak azt méltóztassék Nagyságod parancsolni az vármegyéknek, hogy az administratiót ez szerént tudják porták szerént, — és igy respectu illius veszik Commissariatusság pöcsétje alatt: most mennyit, hová administráljanak azon értelmű impositióbúl? Várván azért Nagyságod parancsolatjátúl, maradok

Nagyságodnak

Selmecz, 14. 8-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű.)

69.

Selmecz, 15. 8-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Pongrácz János kapitány, más, Pozsony vármegye gyalog-kapitányjával Simoni Mihálylyal vendégségben mentek

vala parolla alatt az némethez; kiket oly jól tartának, hogy már Simoni meghala, Pongrácz penig haldoklik. Azért tiszteinek instantiái ezekbül állanak: 1-mo. Desperate lévén élete kapitányjoknak, vice-kapitányjok penig, szegény Fehírpataki, megnyomorodván: hat zászlójok még csak lézzeng, ezen három itt lévő zászlón kívül; kire nézve kapitánt kivánnak. 2-do. Mivel más mezei hadaknak megfizettek: nekik is méltóztassék Nagyságod fizettetni. 3-tio. Vagy ezek oda, vagy azok ide hozattassanak, hogy ne szakadozzon ezerjek. 4-to. Nyomorúltúl tartatnak az táboron, ki miatt már lovaikot is eladták sokan; rongyosok, fizetetlenek.

Énnekem tetszenék, ha Nagyságod gratiája járúlna, ezeket fel rendelni Kassához, és valamely fizetéskét parancsolván nekik, — nevezet szerént ezen ezernek öszveszedését bíznya valamely alkalmatos emberre, az ki kapitányjok lehetne, és az ezeret pátens-parancsolatja mellett Nagyságodnak állítaná helyre; kirül Forgács Uramnak is kellene írnya. Mert, ha már az kapitányjok (kinek passust kellett adnom, betegessen, fekve viszik) vagy meghal, vagy távozik: úgyis semmissé lesz ezen ezer, az kiben csíntalanságok mellett jó szolgáló hadak valának. Itéletem szerént jó volna Rétei Györgynek adni ezen ezeret, az ki nem alkuszik úgyis Andrási György Urammal, s ezerre vágy, — s másként is, magához közel tartománbúl való hadak,*) az ha verhetné öszve ököt. Álljon azért Nagyságodnak kegyelmes dispositiójában, — ha úgy fog tetszeni Nagyságodnak, — vagy maga disponálni ezek iránt, vagy nekem parancsolni.

Tegnap nálom vala Lambergh, szunyáta állot; dixit nihil. Darvas Uramékot várom, azért ma nem udvarlottam Nagyságodnak. Kinek is kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

*) Pongrácz és ezere Szepes, Rétey György pedig Torna vármegyei volt.

Bottyán Uram expeditiói mégis oda-vannak Pápai Uramnál; én ugyan megadtam anticipate neki az 1000 frtot, de az assignatio még oda-van.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű.)

70.

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak.

Nagyságod méltóságos levelét valóban nem consolatióval olvasám. Kolozsvárhoz gyünni nem kis bátorság; úgy látom, ha siet operatióival: erdéli operatio a capite lesz. Csak elhiszem, nincs magyar-munka nélkül! Nem értem, Forgács maga fog Erdélyben menni? Kassárúl praesupponál Nagyságod, elhiszem, rem certam; ezek innotescálnak, — de, hiszem még csak ordere megyen is Nagyságodnak: elmúlik az 15-ma. Ibráni ezerét nem tudom, most hol van? hogy errül az táborrúl visszatérjen, késü is volna, s nem is jó; mert, hacsak addig is, távoztatnunk kell annak hirit: mintha innen is kellessék oda segétség, az honnan vártunk.

Íme, páter Bohust s általa az jesuviták csavargó eszit megküldtem Nagyságodnak, — méltóztassék szemben lenni vele. Magamot pedig ajánlom Nagyságod kegyelmes gratiájában.

Nagyságodnak

(Selmecz) 15. 8-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Okolocsáni Uram éppen most érkezék; még szemben nem vala velem.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan irám. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. A levél Bercsényi saját, a külczím pedig titkára Ebeczky Sámuel kezeírása. A grófnak szintén szépmetszetű nagyobbik gyűrűpecsétével, ép piros spanyolviasz-lenyomatban.)

71.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Szintín reáérkezém az ainzugra; böcsületessen vontatták az landkocsisok őköt, külön maga szekerében aufge-

bacht. (igy.) Beneventáltattam mindgyárst az szállásokra érkezésekkor őköt. Mivel megkerülték az várost: megmustrálták elüttem magokot. Azt mondta Saillers: jobb lett volna Beszterczén, az hol Bocskaival és Betlehemmel volt az tracta; Sréternek mondta. Nagy complementummal küldött hozzám az hollandus (Hamel-Bruÿninx), hogy csak megnyugszik: mindgyárst elgyün. Majd confidenter megüzenem: ha nem tartaná is izvesztésnek (igy), — magam mennék elübb hozzá, mint Saillershez; meglátom, mit ad váloszúl?

Máriási Uram itt nincs még. Azt is alázatossan jelentem Nagyságodnak, *Konczolta* (igy) kutyándi ember: Pápai Uram mellett tekereg, úgy hallom, az hunyadi kapitánság praetextusa alatt; csak igen sietve kellene absolválni. — Török István és Kisfaludi Uramékkal öszveakadtam, szóllottam vélek az volentirek praetensiójárúl; sajnálják magok is, látom.

Az trencséni examen- és fassióbúl látom, ugyan szükségképpen több hadakrúl kell oda disponálnom, kit el sem múlatok. Éppen most küldött Ocskai, Bécsbúl szabadakaratjok szerént 11. praesentis szóköott németeket, kik is confirmálják Josephus megverettetését; még meg nem examinálhattam őköt,— vagy magokot, vagy examenjeket kiküldöm (Vihnyére.) Az szakmári némettel mit csináljak? elvárom Nagyságod parancsolatját. Magamot ajánlom Nagyságod kegyelmességében.

Nagyságodnak

Selmecz, 17. 8-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben, sajátkezűleg, némi részecskéiben titkos jegyekkel írva.)

72.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Megérkezésem után nemsokára jöve hozzám az hollandus; jelenté, hogy örömöst tudná már, hozzá akarván fogni, az plenipotentiákot mikint váltsuk fel? avagy csak neki mu-

tassuk; de talám — úgy mond, — csak in ne fine tractatus nézhetjük öszve! Kire in abstracto feleltem, hogy minek a ceremonia? mert már az mediator authoritásában fog állani erősítése; hanem, jelentém, az deputatusokkal beszéllek holnap: de, tudom, maga plenipotentiáját de consensu Principalium suorum de mediatione fogják kivánni tudni. Csak kiránta egy nagy pargaminát, s nyújtá kezemben; szörnyen nézett szememben, hogy olvastam; tett praeambulumot, hogy reménli, jobban van az elsőnél; igaz is, s van is oly terminus, az ki de procuranda perpetua securitate pactorum szól, — kire reflectálva mondá: abbúl meglátom, már is több az simplex mediatiónál; de — adjungálta — már is van bizonyossan resolutiója principalissitúl, s úgy Angliátúl is, hogy az garantiára is reámennek. Hanem, azt látom: benne Nagyságodnak semmi emlékezeti, sem nevezeti nincs, — kit alázatossan adok Nagyságodnak értésére; csak úgy van: »cum proceribus, statibus et ordinibus etc. et eorum Capitibus primarijs.« Megvallom, tettem volna szót felöle: de illyen reflexióm vala: ha difficultálni kezdjük, — el kell állanunk netalán cum disgustu mellölök. 2-do. Ki sem adja; hanem úgy végzettem: holnap azt embere által elönkben küldi, és collationálván pariáját, — mind maga s mind az mi emberünk collationálja subscriptiókkal, s még Saillerssel is talám subscribáltathatja; mert, hogy magátúl az orginálist nálunk hagyja: nem látom illendönek. Ha meglesz nálunk pariája: difficultálhatja Nagyságod abbúl azután is; ha penig eludálni akarnánk, azt mondanám: nem küldetett Nagyságodhoz; azért vagy principalisokot repraesentálunk, — vagy nem lehet plenipotentiánkot Nagyságodtúl kérdeni: mert nem ismeri principalisunknak Nagyságodot, az statusoktúl penig így nem lehet. Várom eziránt Nagyságod parancsolatját, s kérem alázatossan: hadd tudjam jókor.

Kassának capitulatióját igen examinálta, — de megmondám: késő kérdés; kivánta: küldhessék magok embereit oda; megmondám: ante conclusionem armistitij non potem, késő is. Kért, küldjem meg párban az capitulatiót; megmondtam: Nagyságodnál megvan. Hiszem — úgy mond, — úgyis megtudják; hadd mutathassa meg, hogy nem sub suspensione

kezdtük! Azért, ha Nagyságodnak tetszik: hadd látná, méltóztatnék kezemhez küldeni mind az finalis capitulatiót, mind penig az kit elöszször de fienda capitulatione ineáltak vala, — mert nálom nincs. Kívánta azt is, írjam meg Nagyságodnak: igen akarnának Veterani Urammal*) szóllani; megmondtam: maga nem kívánta, én hallatomra, s úgy hiszem, el is ment, mert mindgyárst el akart ebéd után mennyi. De ugyan csak impatiens volt, hogy írjak Nagyságodnak: hadd gyünne bé (t. i. Veterani.)

Kalocsai Érsek Uramnál is voltam; igen sajnálja,—látom, — hátravettetését,**) úgy hiszem, sajnálja Szirmai is: nincs az commissariusok között, csak 4, úgy mint: Sailler, az érsek, Lambergh, Kohári. Sulmaisternek mondja az érsek Saillert. Kérdém, mit mondott az hollandus: mint contentus Nagyságoddal? Mondá: jól, de sub rosa mondta érsek: sajnálja az hollandus, hogy Nagyságod pro mediatione formali tractatus még nem declarálta; kit excusált ugyan az érsek nemzetünk szokásával, — de csak mondta azt, hogy nem látta az hollandus Nagyságodnak sincera szándékát az tractához, és vette szavaibúl észre Nagyságodnak: messzi jár szándéka; csudálja illyen circumstantiákban ily kevés inclinatióját Nagyságodnak az békességhez. Elitélem magam is: mibül mondja, — Nagyságod jobban értheti. Remediálom, ha lehet, s beli kell beszéllenem nagyobb reménségét az mediatorsága acceptatiójának: mert külömben elbocsátani ürössen nem jó volna. Kívánságit nem láttam még, de úgy értem, az Nyitráig kívánják, s az mint írám, és hogy az vármegyék adjanak prófuntot erga futuram (nunquam!) exolutionem az quardizonokban. Veszem eszemben: az erdéli dolgot hallották, — noha még senki elöl nem hozta. Várom alázatossan váloszszát Nagyságodnak, és maradok

Nagyságodnak

Selmecz, 22. (8-bris) éjfélkor, 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

*) Ezredes (később tábornok) és kassai alparancsnok, ki ekkor, a capitulatió ratificáltatása végett, Forgách engedelméből a fejedelemnél a vihnyei fürdoben járt vala.

**) Seillers, Lamberg, és az idegen közbenjárók miatt.

Az 12,000 frt rézpénz megvan; kitül küldjem?

Pinczetokot küldtem Körösire: mert semmi jó borom nincs, az követ nálom lesz penig ebíden. Nem tudom, micsoda kedvet tanálok még Asszonyomnál.*)

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan adassék. Cito, cito, citissime. Cito, cito, citissime. P. H.

(Eredeti egy íven, negyedrétben, sajátkezű. A kis gyűrűpecsét maradványaival.)

73.

Selmecz, 3. 9-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Úgy látom, Isten akaratja véget vetett munkánknak; mert tegnapi declaratióm után ma insinuálta Sailler: szerdán el akar mennyi, igyenessen Esztergamnak, Lambergh és Kohári Uramékkal. Az követek még el akarnak maradni, és úgy hallom, valamely magoktúl való beszédet akarnak tenni velem Sailler elmenetele után; én ugyan megmondottam, nem késhetem. Ha már holnap még — lovaimnak bé nem érkezésére nézve is — meg nem indúlhatok is: holnapután én is, úgy mint szerdán, meg akarok indúlnom; mintsem azt elmúlassam: inkább együtt indúlok s megyek Léváig velek, — kirül még nem szóllottam ugyan vélek. Nem hiszem, ne mesterkedjenek abban, hogy Nagyságodot az táboron is megkeresék; errül ugyan még nem szóllottak, — de mikint lehessen denegálni nekik? nem tudom, s félek azon: mivel csak két mérföldnire mennek el Újvár mellől, — csak magok akaratjából bé ne térjenek útbúl; kiknek mikint állhasson ellene az késéró? nem tudom, örömöst venném Nagyságod parancsolatját eziránt. És, ha ugyan Újvár alatt tanálnák Nagyságodot: talám nem volna szigyen, ha meglátnák is az tábort, — hiszem Újvár alatt az ellenség is kilátja egészszen, nemcsak az belső, mert világos helyen lészen; ezek sem látnak többet, sem keveseb-

*) Hamel-Bruyninx nejét érti, a ki férjét elkísérte magyarországi útjaira.

bet, bizony nem hiszem, kissebbítsek. Mintsem denegálja ember: talám nagyobb becsületül esnék invitálni. Osztán, írhatom Nagyságodnak, sokkal jobban beszéllenek már ma, mineku tánna látták: semmire nem ijeszthetnek. Várom azért sietve tudósitó parancsolatját Nagyságodnak.

Az rabok iránt ma Lambergh nevével vala nálom Szirmai Uram, hogy etiam pro futuro beveszik az cartellát. Kire nézve bizonyos punctumokot tétettem fel aziránt, és vitte azokat Szirmai Uram nagy hírrel az követekhez; magam is superveniáltam. Üzenének Saillerhez, ki is azt adá válaszúl: az mostani raboknak illyenformán való szabadúlásokrúl végezhet, — de az jövendőkrúl nem lehet, nincs is hatalmában; minthogy bizonyosnak tartotta az Udvar az armistitiumot: jövendő rabokrúl nem gondolkodott. Csak öszvevonák az vállokot az követek; ergo etiam hoc manet pro Vienna. Énnékem nem hitték, mikor előre megmondám: nem fogják megcselekedni. Látom, helyben hagyják dolgunkot és megvallják: sine spe mennek el: mert nem hiszik, valamire vehessék az Udvart; hanem emlitettek ollyat, hogy Nagy-Szombat vagy más város circumscribáltatnék: 2 mérföldnire semmi had ne környékezze, és úgy lehetne sub armis az tracta;—nem detractáltam: hogy megmutassam készségünköt, de tudom, abbúl semmi sem lesz. De az szegény semidesperatus érsek Szombatban akarna maradni, talám etiam hoc praetextu, — mert csak Nagyságodban vetette reménségét.

Soha nem tudom, kit mikint késértessek? Nincs több: magam serege, s Nagyságod egy karabélyos serege; de úgy kell lenni, az mint lehet.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

Sailler azt mondta tegnap: már általgyütt Komárom-nál az Haister hada; ma meg mondta, hogy Pozsonnál már harcz volt, — talám az hosszú német mondja neki?

Az újvári deliniatiót, mellyet belül küldtek vala ki

nekem, íme, megküldtem Nagyságodnak; az, pap munkája, nem csuda, ha nem czifra, de igaz. Nyitrán van Köröskéni János nevü porkoláb most: azt hivassa ki Nagyságod mindgyárst magához, — derék ember, Ober-Vajda volt benne, mindent tud, s hihet neki Nagyságod.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

74.

Szomolyán, 26. 9-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Isten kegyelmébül szerencséssen érkeztem, az hadak is itt körülettem vadnak. Vizsgálódván az hírekrül, mondják Morvában az földnépének gyülekeztetését, mindennap dobolják öszve őköt. Azomban az hegyen túl való földet vizsgálván: mappát csináltam magam, úgy hiszem, nem rosz, az kibül sine proportione, az helyeknek mivoltát megtudhatja Nagyságod; és midön azt írnám: veszem ezen Ocskai és Bokrosék leveleit*), kiben micsoda recreatiójokrül írnak, ki tegnap vala,— méltóztatik megérteni Nagyságod. Nem hiszem, csak ezt konczolta volna Mártony; talám inkább ezen austriai németek distractiót akarnak tenni Ocskainak, hogy Haizter csapását annyival is könnyebben követhesse. Ut-ut sit, én Isten kegyelmébül holnap Malaczka körül leszek, ide három mérföld hozzám; minthogy penig Malaczkán közhelyen lehetek, — mert Stomfához s consequenter az passushoz két mérföd, de Pozsonyhoz van három jó, Bazinhoz 2 mérföld, — pro correspondentia servanda holnap ott subsistálok. Küldöttem már elöre Ocskaihoz, meghattam: Pozson felé és Dévén felé portát bocsásson. Bokros elömben gyün Rarbokra; útamban az rab-kapitánt kihozatom, nyelvet foghassak. Malaczkánál öszvevárom az hadakot; ha úgy látom jónak, Stomfára elküldöm holnap Ocskait: legyen elöttem Pozsony felé, — az czongori németnek beszélhetek az feivel Isten kegyelmébül nála nélkül is, mert Malaczkához két mérföd; kicsin ok nélkül hátom megé nem hagynám örömöst.

*) Már — fájdalom! — sem a térkép, sem e levelek nincsenek mellékelve.

Micsuda szükséges haszonra volna az jó gyalog az ágyúk mellett, elitélheti Ocskai levelébül Nagyságod; és így kérem alázatossan Nagyságodot: ne legyen fogyatkozás az ágyúkbúl,—az gyalog már nehezen érne reá; mert ha egyenessen Bazín felé gyünne is által: három nap nehezen érne, ugyan elérne harmadnapra, de az csak az zongori németek ellen való lenne. Másként is, én igen gyanítom, hogy az mostani, Austriában rabló, égető portánk (mert az szegény tatár*) éget most oda) felboszontja Haiztert: azokon az Ocskaiékon fog kívánni boszút tenni,—erre fog az általcsapni; mert hiszem, itt is van templom, vetés, halastó, mi afféle, kit Márton gazda följül láthatott. Csak azt tudnám örömöst: haugyan a tájon lészen-é az mi harczunk, az hol tegnap volt, az Morva vize mellett, vagy túl az hegyeken, Bazín felül? Költözésének még nem látom hírit. Isten s a szerencse mindenekre reásegét!

Az német 4 compania elért ugyan: de az kapitányok mindaketten elmaradtak Szombatban, hacsak ez éjjel utúl nem érik. Nagy János visszatért, Zai laütmanyját visszavitte, — valóban bánom, mert az tudja az dolgot, s igen együtt eddigis utánna lovastúl az német, az austriai regimentbül; talám penig el akarja Nagy János vinnyi magával, alázatossan kírem Nagyságodot: meg ne engedje, — ha elvitte volna is: utánna kellene küldeni, térjen meg az laütmán s utánnom gyüjjön.

Én azomban Leopoldhoz szerencsés progressust kívánok Nagyságodnak; csudállom, ma lövéseket nem hallottam. Az Istenért kérem: méltóztassék Nagyságodnak reflexiója lenni arra az kutya Finkenstainra, az ki Leopoldban szökött vala bé, s most is ottan vagyon; ha Isten kézben adja: ne ingrediálja az capitulatiót, boszút kell rajta s példát tenni.

Bottyán, elhittem, ottan vagyon már; csak elküldje azt Nagyságod vagy 2000 lóval Födémes- s Jókára; onnan mind Csalóközre vigyázhat, — mert hídunk elütt lesz, — mind penig az bazíni és csalóközi hadakkal conjungálhatja magát, s

*) B. Andrássy Miklós minoríta-barát török-tatár legiója.

elüttejáró hadai lesznek Nagyságodnak, nem lesz szüksége Nagyságodnak az portára. Ha penig úgy kell is meglenni, hogy retirálja magát: Zsennyei kezére adhatja az hadakot; ő penig, Bottyán, Balogh István és az csalóközi hadakkal csak úgy lehet úntalan elütte, hogy, ha Isten módot ad nékem utúl belékapnom: mindgyárst rajta teremhet ő is, míg Nagyságod messzebbrül reáérkezik; úgy sem veszi Nagyságod hasznát ott annyi lovas hadnak, azok penig elütte lévén, pedekolják Nagyságodot; az Vízközbül szénázhatják magokot. Álljon mindazáltal Nagyságod tetszésén; várok magam is kegyelmes parancsolatjátúl Nagyságodnak, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

75.

Szomolyán, 27. 9-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Éppen most hajnal elütt veszem ezen accludált levelét Jeszenszkinek, Ocskai főstrázsamesterének; az katona, az ki hozta, jobban tudott beszélleni, így mondja, hogy ez az német Stomfátúl gyütt, nem Zongor tájárúl, az hová az tegnapi ment vala. Az Bokros portájával öszveakadván: valami sárnak szoritotta, — tizig való veszett bennek, és akkor már Stomfán innen, Stomfa és Malaczka között volt az német, — ki három, ki négyezernek mondta: de kettőzött, elhiszem, szeme az portásnak. Az idevaló gyalogságnak egy része Stomfán, más része Gajáron volt; az stomfaiakot, úgy hallotta, elszéllyesztették az németek, az gajáriak még helyben voltak. Ezen katona estve, alkanyodás után két órával indúlt, s ideérkezett most hajnal elütt, — annyira vagyunk egymástúl. Ocskai éppen odagyütt betegen Hatczprungra, az hová hagyott helyem vala másként is; oda síkon, fenyvesek között mehetek, egy mérföld Malaczkán innen, az velem való hadakkal ott megegyezem. Jeszenszkinek is megirtam: ma, ha az német Malaczkárúl elnyomja, arra Haczprunghoz gyüjjön; hiszem

Istent, jól esik, — mert meg sem gondolja az ellenség innen odamenetelünköt. Ha ma meg nem vásárlunk: Isten kegyelmébül hiszem, még ez éjjel megkerülhetem. Megírtam Zsennyeinek is, hogy Bazintúl, ha Pozsony engedi, általbocsáthatná Balogh Istvánt: ódalt eshetnék neki, ha kiljebbgyün Malaczkánál az német. Nem is félthetem Pozsony eleit: mert az mint mondják Haizternek szekereit, költöztek által Dévénnél. Úgy hiszem, az Dunántúl való passusok őrzésére elég gyalog németet hagyván: az lovassal hát megül úgy együtt által Haiszter (ha ott van), hogy az austriai néppel conjungálván magát, az hegyeken innen való földet elvehesse; tudja, hogy itt, s nem másutt lehetne subsistentiája az hadának: az passusok adnak erősséget neki, és Austriát s Morvát egészlen innen őrizheti meg, — túl őrzi az Duna, s az Dunát az sánczok; és így ezekre az circumstantiákra Pozsont sem félti: mert az Pozsont megszálló tábornak föliben esik, s elveszi subsistentiáját is. Haec sunt quae praevidi még Selmeczen is előre; és ha Isten maga ingyenvaló kegyelmébül ezt most kezünkre adja, míg jobban meg nem csuportozik, — omnia habebimus. Ezt konczolta Márton, látom; mert Malaczkán is van templom, van mező, van halastó. De erre nekem Nagyságod felül senki sem succurrálhat, hanemha Bazin felül. Hiszem Istent, ha ma nem, — virradtig megáld. Sed non est sapientis dicere: non putarem; hahogy engem el tanál nyomni, hogy Bottyán Bazintúl háta megé esnék: igen jól esnék; de, nehezen hiszem, reáérkezzék, — noha nem több Malaczka 7 mérföldnél Nagyságodhoz. Van oly reflexióm is, hogy, ha valahogy Malaczkátúl kicsap által Bazin felé az német, hogy ex insperato lármát csináljon az túlsó földön is: Ocskait az austriai zongorira bízván, gondolja: Bazintúl Pozson felé mehet, ha nem bírja, s talám oda is szorítja az Zsennyei hadait; bezzeg, illyenformában háta megé eshetném, — s ott is van templom, szántóföld is, túl is vagyon az hegyen! De hiszem, ezeket megtudhatja Nagyságod: mert látom, már nem gyün hozzám Mártony; elhiszem, megmondja most: aluszunk; mert habár csak tegnap gyühettem volna által, ez éjjel felvertem volna német uramot! Mindgyárst megyek, és tudósítom Nagyságodot, mi-

helt értek valamit. Magamot azomban Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyedíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

76.

Sandorf, 27. 9-bris. 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma az hegyen tanálám Köröskényit az relatióval, — kit mindgyárst küldtem Nagyságodhoz; azonban magam általgyüvén, hertelen semminek végére nem mehettem, hanem Ocskai érkezék maga betegen ide Sandorfra. Úgy látom, közel sem úgy van az dolog: mert az német még ez étszaka általment az Morván Zongornál, Tyrpacsék puskázottak véle egész az sánczig, — az nem több: másfélezer lovas német, kétszázig való magyar*) vagyon véle. Az kinek, úgy hiszem, nem egyéb szándéka, hanem Austriát, Morvát őrzeni, conjungálván magát az austriacusokkal, kik 4 compania lovassal, 800 gyaloggal tegnapelütt csaptak vala által, — az kik közül fogák azon gróf-kapitánt, de azt elvitték Bazín felé.

Ha ugyancsak operatiót akart volna az német erre tennyi: nem küldte volna el magátúl másfélezer németjét az magyarkával; mindazáltal még minden meglehet. Zsennyei Uram levelét is tegnap délben hozták Ocskaihoz, kiben segétséget kér: mert Pozsonhoz gyül az német; soha nem tudom már, ha nem csak ezen németnek az hire volt-é? mivel ez egyenessen Pozsontúl gyütt Stomfának, s az mely Bokros katonái fogásárúl írtak ez éjjel: éppen az tali templom**) körül puskáztak vele előszször. Most már az had megszéllyedt: mert János Diák előjáró ezerível ez éjjel messze esett előmben Hantzprugra, Ocskai penig ismét Lévárdra küldte vissza az hadát. Kire nézve már, gondolkodván az dologrúl, jobbat

*) Babócsay és Simonyi lovas-századai.

**) Mária-Tal.

nem tanáltam: hanem, hogy magamnak s hadam számának hírit elrejtsem, Zsennyei Uramtúl is érthessek, — az hová már is bizonyos embert küldtem előre, — Pozsonyhoz is közelétsek: ez étszaka megyek mindenestül Pernekre, az bazini passuson innen van, éppen elütte, egy mérföld, Bazinhoz által az hegyen, Malaczkához, Lévárdhoz egy mérföld, az hol elüttem lesznek Ocskai hadai; Zongorhoz sincs két mérföld, az hoffi és krutai gázlókhoz is egy mérföld, Stomfához is egy mérföld. Bazin felül közel ér az hír, Ocskai hadának succurrálhatok, hátom megett passusom, elüttem kettő-három is, ha kell; ha ugyan Pozsony felül gyün hírem: reáérek; ha módját látom, Morvában bécsaphatok, háta megül odaszorítani. Mert most senki sincs körülöttem az ki tudná az főd csinyját: azért hozatok oda Pernekre mellém némely seregeket, az kik tudják, és már meg kell várnom oda Pernekre mindenfelé küldött embereim s portásim gyülekezetit; azokhoz képpest Isten az mire segét, — bizony, szívessen elkövetem. De, megvallom, elaludtuk most ezt az másfélezer németet; ez igazán kezünkön lett volna, ha két nappal elébb indúlhattam volna bár csak ezzel is: mert ennek igazán megéje kerülhetett volna ember, ezen az hegyek mellékin. Ez már oda-van; hacsak oda rajta nem megyünk, — ki nem gyün.

Gyalogom nincs. Bizonyossabbat írhatok holnap Nagyságodnak mindenekrúl. Most ajánlom Nagyságod kegyelmességében magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

77.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában hozák, most estve 6 órakor, ezen levelét Bokrosnak; — mégis confirmáltatik, látom, hogy erre akarja fordítani az háborút. Ugyan most beszéltem egy hajdúval, az ki Gajáron volt: elszéllyedt azon hajdúság is; beszélli, megolvasták, 35 korméta német volt; csak elhiszem, nem maradt semmi lovas német túl, egyéb az őrzőnél.

Ezt, úgy látom, elszalasztottuk; mert már ennek nem lehet háta megé menni; az már ha conjungálja magát, — lehet-é resistálnom? Isten dolga. Ezért haragudt Márton; igaz, látszik, félelme, hogy oly erős helyre szállott; de az is még csak paraszt-hír. Én ugyan csak elmegyek Pernekre ez éjjel, — talám holnap kicsap; már megírtam Bokrosnak: jó volna, ha hátán hozná az lovassát, s ex insperato kinn érnénk. Ha Isten ezt nem adja: már más módját nem látom, mert Nagyságod nem succurrálhat, gyalogom semmi, az ágyúk nem érkeztek, s nem is érkezhetnek már erre utánnom, mert nem tudom, merre fordúlok; hanem megírtam: Szomolyántt subsistáljanak velek. Bár érkeznék az had által Bazinnál, Bottyán, s Balog Istvánnyal; mert így már haszontalan ott. Bezzeg, most kellett volna Csalóközt megrakni hajdúval: nem próbálta volna ezt Haizter, ha félt volna az általcsapástúl!

Majd ismig gyün hírem, két-három felül is, azonnal tudósítom Nagyságodot. No, most mit konczol? haragszik, elhiszem, — bizony én is! Maradok azomban

Nagyságodnak

Sandorf, hora 7. vespertina 27. 9-bris 1704. alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Tymburgh mindgyárst Gajár mellett vagyon, innen (a Morván), Magyarországban.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

78.

Jablonkánál, 28. 9-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Ma, az midőn kiindúltam volna már, Ocskai egész hadát szemben tanáltam, — csak annyi, hogy meg nem mellőztük egymást. Tegnap az táborhely elütt puskáztak az némettel; az való, hogy egészszen általgyütt, s azon magyar legény labancz, kit ma az asztalnokom által elküldtem Nagyságodnak, bolondította el őköt, — nekem is szemben hozták. Német rabot most is küldtem húszig valót: de egy sincs bennek kit azólta fogtak volna, miólta már Haiszter megegyezett; ezen németeket penig jól megexamináltam. La Tour regimentje

általment vala az Dunán, késérni Haisztert, az többibül csak az java commendéroztatott ki, úgymint: Paraitébúl 6. compania, Slik egészszen, és holmi companiák: Vaboni 2, Nayburgi 2, és 4 zászló magyar, — azok gyüttek által Pozsonnál, de minden bagázsiákot túl hatták, az 6 compania Parait-lovassával.

Ezeket Mártonkínt igazán elszalasztottuk s elaludtuk, mert magok is mondják az németek: szaladónak eredtek vala; de mivel az portás úgy hozta hírit: mindenestül gyün Haister, Ocskai is beteg, — csak kinyomúltak elütte.

Az austriai regimentbül való rabokot is eléggé examináltam: de ők vadnak 10 companiával, kiben 30, kiben 40 lovas, 800 recrutta. Még tegnapelütt semmi had nem érkezett vala hozzájok, még Haiszter sem volt ott; de, úgy hallom, már együtt vagyon. Az kik Pozson felül gyüttek, 4 napra hoztak kenyeret magokkal, csak Generálisnak vala két szekere, — azt is elnyerték Gönczi Jánosék.

Már soha nem tudhatom, mit akar? Az mely erős helyen volt ez éjjel, hozzá nem férhetni; ma megindúlt-é? nem tudom. Vagyon 4 vagy 5 rendbeli portám; ma expediáltam kétfelé egynehány száz lovast, oly tisztekkel: ugyancsak kinézik, valahol lesz, — magam penig ide Jabloniczához, mezőben, igen sűrűn szállottam; vagyok 3 mérföldnire az ellenség ez étszakai hállásátúl. Meglátom, mit hallok? Ha ugyan kiljebbszáll, hozzáférek, — megpróbálom; mert, ha mind öszveszámlálom, sem hiszem 4000 lovasnak lenni. Mondják ugyan az rabok: volt hire 3 regimentnek: Guzani, Hanover, s még harmadik, — de régen hirlelték; mások meg 7000-nek mondják, az kik Bavariában voltak; az jó Isten tudja!

Itt oly helyen vagyok egy nagy fenyves farkolaton: ha ő egyfelül gyün, — megéje mehetek másfelül, ha bízom; ha nyomúlnom kell, akár Miavákra, akár az nyomon, — de inkább Miavák felé megyek talám: mert mindenkor nyakában fordúlhatok. Az férfiát, asszonyát általjában vágja, égeti az falukot (Heister.) — Nagyságod levelét is ma vettem. Az ágyúkkal ihon érkeznek, de nem ha*) veszem hasznokot. Gyalogunk

*) Így, tán e helyett: a l i g h a, vagy: n e m t u d o m, h a.

nincs; maradt még vagy 200 csuporton, — az is rosz. Succursust ha Nagyságod Bazin felül küldött: csak egy mérföldnire esik az ellenséghez Pernekre; én már oda nem mehettem, hanemha nyilván az Ocskai hadától el is szakadtam volna, mert az erre nyomúlt. Ha mit hallok az portásimtúl, alázatossan megírom mindgyárst Nagyságodnak. Mellettem csak Ebeczki van egyedül; Ocskai beteg, Géczi beteg, elmaradtak.

Bezzeg, most az Dunántúl jó volna operálni! Bottyán hol van? Elüttem Nagyságod gondja miáttam, de félek: nem fogom győzni az portázást; ha látom, különben nem lehetne: csak válogatott lovast kellene hadni portázót vagy 2000-et, — az többit az corpushoz vinni. De erről most nem írok, bizonyost az portától várok és Nagyságod parancsolatjától. Konczoljon most, ha Konczol, — de mi se alugyuk el másszor!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Éppen most hozák Sennyei levelét Bokrosnak, hogy ismít 10 (compania) lovas német gyütt volna Pozsonban; elhiszem, az ki elmaradt vala az bagázsiától 6 compania.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

79.

Kegyelmes Uram!

Tegnap estvefelé küldött levelemet — nem kétlem — vette Nagyságod. Ma hajnal elütt két rendbeli portásom megérkezett, az kik egyaránt hozták, hogy bészállott az német egészszen Gajárban; Geda megkerülte az istrázsáját is, egész estig ott volt: de semmi ki nem gyütt. Még oda van két vagy három portám, várom, majd elgyün. Nincs nagyobb bajom: bizonyossat nem tudhatni számárúl; mondják, sánczolja magát Gajárban, és malaczkai barát vót köztök, az ki hitire mondja: nincs több 22 száznál benne, — de jól meg nem tudták examinálni az barátot. Gyanakszom, nem ha*) lehet együtt az német; nem lehetetlen, ad defensionem lineában ne oszsza

*) Így; tán ismét »a l i g h a« helyett.

túl az Morván az többi magát; avagy talám Trencsén felé vonódott némely része? Még ugyan Szakolcza, Sasin táján nincs híre semminek. Ha ugyancsak mind öszvebújt volna: tudnám, hogy volna jó, ha vagy 2000 jó gyalog — legalább — az föd népe mellett lehetne; taraczkokkal, gránáttal kellene belisüllyeszteni: mert onnan sohová ki nem mehetne Gajárbúl. Én közeljebb akarék mennem hozzá, — de számát nem tudván, az tisztek reám támodtak: magam ne menjek, mert az fartalásom tenne nekik nagy bátorságot, s az mi hadunkot rettentené; hanem már, úgy gondolkodom: Ebeczkit válogatott haddal vagy 3 ezerrel elbocsátom, — tanúlja ki, s portázzon rajta. Ha látom, nekünk való: rajta lehetünk, mert vaktában nehéz; soká tértem az tisztek szavára. Azt is mondják az tisztek: illyen portázásban csak akadékra vagyok, mert nekik nem szégyen csavarganiok, — nékem sem volna szégyen, de non potem; meglehet egy-két nap, de osztán prose szedgyecz. Várom azért Nagyságod parancsolatját, és magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

Jablonicza, 29. 9-bris 1704.

alázatos hív szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

80.

Kegyelmes Uram!

Már elküldtem vala elsőbb levelemet, hogy beszélgettem az idevaló tisztekkel. Az mint az föd csínyja van: itten előttem egy-két mérföldet tartó fenyves vagyon, — itten egyenessen reánk, nem hiszem, gyühessen; van 600 tót hajdúm, az ki öszvegyült ismíg az elszéllyedtekben: csak azzal is megtartóztatnám őköt; szoros az passusa. Azért, igenis elhiszem: az Morva mellett fog Szent-János s consequenter Szakolcza felé fölnyomúlni; ott oly helyeken megyen, hogy bízvást utánnaeshetünk, és ha gyalogom volna, — bizonyossan hiszem, reáüthetnék valamely fektében, faluban, mert faluban szokott szállani. Ha in omnem fortunam Farkas Sándor haj-

dúit elküldené Nagyságod, igen jól esnék; mert már másutt nem, hanem ha az Fehérhegyen itt ezen akarna általmenni: úgy is itt az passuson az gyalog szükséges volna; ha penig lenyomúl: bizonyossan visszamehetne mindenkor, az hová kivántatik. Ha mind étszakával is, holnap itt lehetnének legalább virradtig, — csak hadd tudhassam előre: vagy lesz, vagy sem? hogy ahhoz alkalmaztathassam magamot. Hiszem az irgalmas Istent: míg az morvai hadak elgyünnek, — addig megpróbálnám. Csalóközbül de necesse irruptiót kellene által tenni: az gyalogja tartózkodnék azzal. Diák Ferenczet, elhiszem, Sennyei tartóztatta, nincs hírem; írtam oda is: ha nincs ott bizonyos szüksége Zsennyei Uramnak az hadra, küldje által. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

Jabloniczánál, 29. 9-bris 10 órakor 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelme Uramnak ő Nagyságának. Cito, cito, citissime. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű. Bercsényi kis finommetszetű gyűrűpecsétének teljesen ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

81.

Kegyelmes Uram!

Már elindítani akartam ezen accludált levelemet, hogy vettem most pósta által 2 levelét Nagyságodnak.

Édes Kegyelmes Uram, vagy én nem jól írtam, vagy mi lehet, — de nekem soha eszemben nem volt az, hogy ransburgi németnek véltem volna az trencsénit; hanem tudtam azt: Nagyságodnak *nincs hada, kit küldhessen csak* 2000 *német ellen is*. Szerettem volna agyonverni, dimidium facti, mert conjungálni akarta magát, — az igaz; de az is igaz: az conjunctióját nálunk akarta, nem otthon. — De mindenképpen bajos dolgom: mert nincs haszna valakire valamit biznya, hacsak magam nem lehetek köztök. Nem féltem én, — de Nagyságodot féltettem.

Az trencséni bloquádánál, hitemre, sokkal nagyobb

hasznunk lenne az neutralistaságában, az Vág passusára nézve is. Az hadat contrahálni igen szükségesnek ítélném; de ugyan vigyázó-formában kell Nagyságod elütt Újhely táján lovas hadnak lenni.

Talám nincs M. (Márton,) hogy már három levelében nem emlékezik felőle Nagyságod. Csütörtök nem messze van, — elvárjuk már azt is.

Maradok azomban
Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Éppen most veszem Bokros levelét, kit íme accludálok alázatossan Nagyságodnak. Úgy látom, akaratom ellen is el kell hinnem, hogy felment Haiszter Hradiscsa felé, — csak az órája reá nem tölt, hogy hírit hallom. Megvallom, rationabilitásnak nem tartom, hogy egészszen arra gyüjjön, hanem hogyha erre akar kigyüni egészen; hanem hamar Ebeczkit küldöm portára vagy 2000 emberrel Hradiscsa felé, bizonyost hírt kapni. Ezek nehéz dolgok elüttem, hogy az ellenség járását nem tudjuk, tiszteink rosszak, az vizek nagyok, övé az hidak; — csak szégyenlem előre, ha fartolnom kellene!

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezüleg, részben titkos jegyekkel írva. Datuma e levélnek nincs: de tartalmából, a többiekkel összevetve, kitűnik, hogy Jabloniczánál, 1704. nov. 29-kén dél tájban iratott.)

82.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Nehezen várt Nagyságod méltóságos levelét meghozá asztalnokom. Az jóhírű postscriptumnak meg sem tudtam olvasni titulussát, félve szakasztottam fel, de megvígasztalt; úgy engedje Isten, — megszakad azzal az szive Haisternek is. Azt az új nemzetséget Cselhországnak vélhetné talám ember.

Az mi az idevaló dolgokot illeti: ma is küldtem két levelemet Nagyságodnak. Az portásim meggyüttek háromfelül: mind egyaránt hozták, hogy az német Gajárban beszállott, és Lévárd felül sánczolja magát; íme, az utulsó por-

tások közül küldtem egy bécsülletes tisztet Nagyságodhoz. — tehet relatiót. Semminek végire nem mehetni többnek: mert ki nem jár; hanem valamely új labancz mondta: nincsenek többen 8000-nél, és több az gyalogja. Ha az igaz: több az gyalogja, — kevés, elhiszem, földnépe; lovassa, ha több nem gyütt, nincs bizony 4000 effective. Már gyalogja menynyi? nem tudom. Eleget törődöm rajta: elgondolhatnám, mit akar? Gyanakszom sánczolásából, hogy csak Austriát őrzi. Hire ittlétemnek már bizonyos nála, kire nézve talám holnap az szoros szállásból kiljebbterjeszkedem. — Most 2000 lóval bocsátom portára Ebeczkit: ugyan lássa meg, ha kigyünne utánna, mennyire való? mint bírhatnánk vele? Ott gyalog nélkül semmit sem teszünk; mikor az gyaloggal omnes rajta mennénk: bészoríthatnánk egy lábig; de ez non potem, mert addig nem hiszem, ott lakjék. Leopoldhoz merre megyen? el nem tudom gondolnom, hanemha ismét vissza Pozsony felül; megerősíti Gajárt: finom végháza lesz Austriának, benne hagy ezer lovast s annyi gyalogot, — maga visszacsap Pozsonnak s Bazinnak. Hátában nehéz lesz menni: mert ismét hátúl marad Gajár, minden akadék nélkül; de egy étszaka tehetne róla az ember. Ha pedig az Morva mellett akar lemenni: elütte sétálok egész Miavákig, ha itt által nem megyek is. Hírem nélkül lehetetlen elmennyi, Szenyiczén van hadam útjában, — hanemha bent Morvában mélyen menne.

Ma hozák hírit, hogy az kassai német Silesiából hátmegül gyün Morvában, s azt is várja. Mondott ollyat is minap az német rab: Komáromtúl akarna Csalóközre próbálni az túlmaradt német, nem hiszem. Ha lehetne általcsapni, jó volna, — ha gyalogom gyühetne, jó volna.

Diák Ferencznek hírit sem hallom, nem is kell nekem: mert akár vele, s akár nála nélkül az portázást elgyőzöm, — rajtamennyi erővel kell, s jóval, s egész készülettel. Portára mint csalhatni? meglátom most; de nem hiszem, kigyüjjön. Én jó vígyázással vagyok, semmit el nem aluszom. Az tótságot meghattam, hogy gyüljön mellém; minthogy úgyis hírem van: bécsapatok Morvában, ha lehet.

Még Malaczkán sem volt az német, — csak félmérföld

hozzája. Minden bort s mit elvitt Stomfárúl, Gajárrúl mindent Morvában általhord. — Isten dolga; faciat, quod bonum videbitur. Nagyságodnak kívánok szerencsét az várhoz. Szolgálatomot Mártonnak, ne hagyjon ide, ha szánna; ha látná: rajtam gyün, jelentse meg. De hiszem, rait der fon gut sichren Fusz! Hiszem Istent, meg nem nyom, de bajom nagy. Szénánk elég, abrak kevés, kenyér szüken, hús vékonyan, — hideg legtöbb.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

Jablonczánál, 29. 9-bris 1704.

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy iven, negyedrétben. S. k.)

83.

Kegyelmes Uram!

Éppen most, estve kilencz óra után érkezett Beleznai nevő portás hadnagya Ocskainak, az ki hozott két németet az tábor mellől, midőn ma masírozott; egyik prófusz, — az nem igen akar szóllani; másik Forgács lovásza lévélt, most szolgált más oblaitmannál. Ezek úgy mondják, egyik: hogy itt akar magának quártélyt csinálni, — másik azt mondja: Nagy-Szombatnak mennek. Az németek számát ez szerént mondják, az mint annectáltam. Most már hol szállott? nem tudhatom, mert Lévárdnál volt akkor, az midőn ezeket elfogták, ők azt mondják: ott száll meg; bagázsiája semmi sincs. Mondja: várnak még Csehországbúl is fogadott hadat 2 regimenttel, és hogy Pozsontúl várnának magok után, kikkel egyezni akarnak, 4000 gyalogot.

Már Ebeczki éppen szemben, vagyis ódalt esik vélek hajnalban. Megvárom holnap, valamint járok; az bagázsiát, az mi kevés van is, általbocsátom vissza, magam — hacsak lehet — megéjek creszkedem. Isten ő szent Felsége kegyelme lehet velünk; csak attúl félek: az gyalogja, ha Pozsontúl

gyün, közre ne vegyen, mert szoros helyek igen. Légyen Isten kegyelme! Ezzel Nagyságod kegyelmében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Jabloniczánál, 29. 9-bris 1704.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az rabokot reggel elküldöm. Azt mondják: az én hiremet hallották, — de igen gyöngének mondanak bennünköt; nem is tudják, hol? csak hogy csavargunk az hegy alatt.

Külön negyediven:

Az német fassiója szerint, az kilovász volt, vagyon had:

Latur regimentje, compania 10, lehet 800.
Slik » » compania 10, » 800.
Vobon, Montecuculi,
s egyéb recrutták,
kik ezelütt is velek
jártak . . . . compania 6.
Valami új had, mind-
azon gyermek . compania 6. } Ezek valami ország (Silesia)
Ittem, más rendbeli, compania 3. } adta hadak.
Austriai Land-Stand » 10.

45.

Parait, compania . . . 6.

Compania nro . . 51. — Verbi gratia per 50 = facit nro 2550.

Magyar compania . . . 2.
Gyalog van compania . 3. Ágyú 4.

Földvárhoz commendéroztak 200 lovast, minden companiából 4 legént, mert hírek együtt onnan.

Ezek hatezerre irják magokot, és várnak még 4000 gyalogot Pozsontúl, 2000-et Morvából.

(Eredeti, három negyediven, negyedrétben, sajátkezű.)

84.

Kegyelmes Uram!

Éppen most hozá, reggeli Jézus-kiáltáskor, az Nagyságod méltóságos levelét Köröskényi. Jól beszél M. (Koncz Márton;) úgy engedje Isten!

Még egyéb hírem nincs, hanem az mit tegnap írtam — vagyis ez étszaka — Nagyságodnak. Diák Ferencznek semmi híre, most küldök ismét eleiben; mit ír Sennyei felöle? megküldtem levelít Nagyságodnak.

Majd megtudom Ebeczkitül: ha ma helyben marad-é az német? Pozson felül, bíztat Sennyei, semmi hír nincs; nem is hiszem, gyüjjön már, mert nem hadná messzire. Mit írnak Trencsén felé való igyekezetirül az ellenségnek? megküldtem azt is Nagyságodnak, -- az rabokot is elküldtem, és magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom.

Nagyságodnak

Jablonczánál, 30. 9-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

85.

Kegyelmes Uram!

Éppen most üzente Ebeczki: étszaka eltévelyedvén az hada, ma Újfaluban várták öszve egymást, s utánna igyekezett az ellenségnek; ki is már az elmúlt éjjel volt Szent-Györgyön,—Sasinhoz kis mérföld, ide harmadfél, vagyis jó kettő,— valami paraszt pórságot is mondanak víle lenni.

Már alkalmas napja itt heverek; ist khain selm zu traun; azért kiküldvén mindenfelé portáimot: magam étszakára az fenyvesben megyek, egy Kápolna nevő helyhez, az honnan ráérek mindenfeli, és odavárom portásimot.

Szintín hogy eddig írám: érkezének az granadírosok az ágyúkkal; az passuson hátunk megett egy sereg disznót tanáltak: azokhoz szörnyen puskáztak, — ollyan lármát tettek köztünk: kirugaszkodtam az lármára, — hát ihon gyün Ebeczki maga, az hadát éppen ott hatta, az hová magam akartam az kápolnához menni. Diák Ferencz is éppen most érkezett, nem messze attúl; már mind meg fogunk egyezhetni.

Beszílli Ebeczki Uram: Szent-Györgyben fekszik (Heister), az hol az városi- s más falusiak ellenek állottak vala az németeknek, napestig puskáztak vílek, — közikben ment Ebeczki, jelt adtak egymásnak: magok felgyújtják magok há-

zait; az fenyves is teli néppel, — minden lövi, szidja az németet. Isten kegyelmébül ezennel indúlunk; mit ád az irgalmas Isten? hacsak ma délután ki nem ment, — megválik hajnalban. Magamot azomban ajánlom Nagyságod kegyelmességében, és maradok

Nagyságodnak

Jaszliska, napszállat
elűtt, 30. 9-bris 1704.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

86.

Kegyelmes Uram!

Az mint tegnap megírtam vala Nagyságodnak, megindúltam ez étszaka, oly szándékkal: virradtig megpróbálom; de Isten nem akarta, — mert eltévedtünk magunk is az sötétben, s úgy megszakadoztunk, hogy csak alig tudjuk öszvevenni magunkot; most is három helyen, közel egymáshoz vagyunk, de még rendben sem vehettük magunkat.

Az német még is bent van Szent-György nevő roppant faluban, semmi árok ollyas, se víz körülette, sikon van az falu, — neki mehetne mindenfelül az ember; az szegénség szívessen van rajta, mert nagy istentelenséget követ: az gazdával tartatja az gyertyát, s úgy mocskolódik az asszonyokkal; mindent Morvában hordat. Már ma is meggyütt hírem: még is helyben vagyon, még nem is készült; ha helyben marad, azon leszek: ez étszaka megüssem, mert mind istállókra kötözött; igen sürü az falu, ha az nyakokban gyújthatnám. Isten akaratja!.. Most csak egy mérföldnire vagyok tőlök az erdő szélin vigyázásban; ha megindúl, — már utánna esem. Morvában is gyülekezik az földnépe és az praesidiumokban való gyalogság: az is conjungálni akarja magát, — azt is jó volna megelőzni.

Mostan veszem Zsennyei levelét, hogy Líben-Szent-Miklós tájárúl Pozson felé nyomúl az német; én innen ordert nem

küldhetek az csalóközieknek, Nagyságod parancsoljon: általcsapnának, ha lehetne. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Kápolnánál, 1. X-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

87.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Megírtam vala alázatossan Nagyságodnak utulsó levelemben az fenyves közül: micsuda bódúlása s tévelygése miátt az hadaknak nem tehettem azon étszakai próbámot; az minthogy délig sem kerültünk mind öszve. Jóllehet sokat biztattak az tótok, hogy nincs hírem*): de minthogy úgy együtt szélt mint az sáska az katona, széllyedezett csűröknek s majoroknak, kik elhánva vadnak az völgyeken, — ahhoz Újfaluban levő hadak is fogtak asszony-kémet patrolíroláskor: nem ítélhettem, hogy híremet bé nem vitték. Noha elrontattam az zászlókot, — de csak lehetetlen volt meg nem tudni neki. Biztatott az füstös üdű, kire nézve tettem oly dispositiót, hogy az hadakot egy völgyben kirendeltem, és elítéltem, ha híre van: inkább van az újfalui hadnak, az honnan egymást váltotta az patrolírozás; azért, ha ki akar csapni, azokra csap elöszször. Ebeczkit azért odaküldtem az maga hadai közé, 12 zászlóval volt ottan, és, segétségre mehessünk: úgy voltam étszaka tűz nélkül, kézen tartva az lovakot. Béküldtem azomban az parasztság közé az szőllőkben; midőn már étszaka, még az hód fönt lévén, bément volna két hadnagy, hatod-magokkal külön szakadtak vígyázóban, — hát csak öszveakadnak az némettel, éppen holdelszálláskor; öszvepuskáznak, de számát nem láthatták, csak igen feketéllett. Egyik őrző seregihez ment, s utánnok maradt; másik, kinek serege ott nem volt, bényargalt az faluban, s onnan hozzám, hírt tenni; de míg hozzám

*) T. i. az ellenségnél.

együtt—már pattogott az puska az falunál, minthogy Ebeczkinek meghattam vala: kiálljon az falubúl rendelt seregben, estve mindgyárst.

Ment azért az hírre 2 zászló ismét eleiben, — mivel már tudta, hogy az kinn lévő két zászlót megmellőzték; — azok előjáróval öszvepuskáztak, az trupra hajtották: az sötétben maga lőtte maga németjét első salvéjával. Az két zászló is visszaszaladt. Ebeczki kifordúlt volt tekinteni, oda tanált akkor, s csak kinyomták; az falu végin kifordúlt közűlök. Azomban az fennálló még 8 zászlónak négye, midőn az falunak ment az német, — rajta ment az ódalának, az többi szemben az faluban, úgy, hogy az truppokon általvittek 2 zászlót, az másik végin ki, s az templomnak fordúltak, ismét megpuskáztak az tótokkal az templom kerétésébül, és confusióban hozták együtt az németeket, — de magokot is. Mert azon kéthárom rohanással az kegyetlen sötétben úgy elszéllyedtek, hogy csak szakadozva, széllyedve gyüttek felém. Az német is megfordúlt, elszaladt, s bészaladt Szent-Györgyben. Mindgyárst ment 3000 segétségére: de míg odaért az segétség, se németet, se magyart nem tanáltak az harcz-helyen, vége volt az vásárnak. Ebeczki tudván az dispositiót, csak ott maradt, s mindgyárst az segétő-hadak eleiben állott, bément az faluban, — már semmi, én is nyomúltam; szokás szerént, valamennyin gyüttek az szélledőkben, annyiképpen beszélték, Ebeczkit keresték: erre hajtották, amarra hajtották!

Ezen confusióra nézve megállapodtam, csak guggon ültem. Úgy üzen későre Ebeczki, üzeneti: mitévő legyen? míg az segétség együtt, csendesség lett; maga hadát nem tudja; merre menjen? Nem ítélvén tanácsosnak az kalandozást, s már az zászlói mind hozzám kerúltek vala, csak magán búsúltam; megüzentem: kigyűjjön! Két zászlóját öszvetörték, egyikét felvették, másik oda-van, de nem az ellenség közt. Az magam ezerebeli zászlótartóm az truppok között vasas-németben törte el az zászlót, de azt is csak eltapodták; más csak egy ember kárunk sincs, — német egynéhány hullott.

Megtérvén azért Ebeczki is: már az ostromlást haszontalannak tartottam; kimutatni magamot nem akartam; kenyeretlen nem leskődhettem. Ítéltem, az német ide Sasín felé

fog ma múlatni gyünni, készületi szerént; még étszaka az ágyúkot, granatirosokot és dragonyokot, 7 zászló tót hajdúval visszaküldtem az nyomon Jabloniczára, magam penig ide Daics nevő falu rétjeire gyüttem hajnalra, oly intentióval: ha jövését érthetem, — optime lesre vehetem Sasín mellett, midőn az hídon fog költözni, akkor ütvén meg, hagyván három rendbeli portát utánnam, kik indúlatjára vigyázzanak. Várám már délig az portát ma, — semmi híreim; hihető, mondok, helyben van, nyelvet nem kaphatnak. Itt étlen nem múlathatok s illyen közel: azért étszakára el akartam vonyódni Jablonicza körül való falukban, útat vesztve; már el is küldtem vala porta-hír alatt az furireket, — hát hozzák az hírt: az német csak itt szomszéd faluban van. Bolond hírnek tartottam, de ugyan felültettem az hadakat; kifordúltam az istrázsa-dombokra, — hát ihon, egyik hír az másikot éri, portásim is ihon gyünnek. Az német, azon portájának megtérése és széllyedése után, éjfélkor, süketen veretvén az dobot, szövétneknél rendelte ki magát, s csak megindúlt három óra tájban, — egész Gajárig késérgette 25 lovasom; más rendbeli porta ma bészállott Szent-Györgyben, még részegen ott maradt németeket kaptak, és éppen hogy ezt írom, hozzák az rabokot, mellyeket harmadik portásim az erdőkön széllyedve fogdostak; kettőt levágtak, négy elszaladt egy magyarral. Ugyanezen utúlszor együtt portám mondja: már az Morván is általment vala az eleje Czongornál, (az ide csak 4 mérfőd Sasinhoz); ezt nem hiszem.

Ezen hirekre nézve én is mindgyárst, az mint seregekben állottam, fordítottam az ló száját Sasín felé, el is küldtem az hadakot, az éhhel hót hadamnak is elmúlt éhsége: oda parancsolom az provisiót; ott az várat már üressen hatta vala az praesidium, százharmincz hajdúból álló, hozzám együtt volt. Elküldtem azért az ágyúkért és gyalogságért, egészszen béhelyheztetem holnap. Már más boszút nem tehetek rajta: hanem odatelepszem, az Morvát onnan fogom portáztatnom. Már Isten kegyelmébül oly helyen leszek: mindenfelül kiérhetek onnan. Bezzeg, mikor mégis gyalogom volna jó, az ki mellé örömmel gyünne az tótság, kivel már madarat fogathatok. Ez penig, Nagyságos Uram, ollyan bő ország mindenbül:

nincs mássa Magyarországban. Eddigis ha kétezeren egy faluban szállottunk, örülték: jai panacsku, nie daicze nam nyemtzom, sak mi wsetko dame vam radi! Nem kár vérrel is megtartanunk ezt az országot. Már, elhiszem, túl marad defensive, míg meg nem erősödik; de bizony addig mi is erősedjünk itt gyalogbúl! Portáztatásom vagy rajtam hozza, vagy legalább megtartóztatom, — Nagyságodhoz nem megy.

Hej, most egyszer az Dunántúl megnyílik az út: mert, csak elhiszem, hegy elviszi magához az gyalogot; csak által kellene csapni Bottyánnak!

Itt az földnépe most gyülekezik hozzám, mind Sasinhoz gyüjtöm holnapra. — Ebeczki kellene nekünk vagy három; bezzeg, embernek híják azt ad omnia, wasz die Execution verlangt.

Isten áldja Nagyságodot hamarabb ott is! Ha lehet, per postam udvarlok Nagyságodnak, de nem tudom, mikor? Azomban maradok

Nagyságodnak

Doics, 2. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Mi haszna írtam ennyit Nagyságodnak? hiszem ott vót M.; hihető, ő ijesztette ki őköt. Hej, ha tudhattam volna, hogy kimegyen, — nem ment volna békével azon éjjel! Most kellett volna M. mellém. Talám másszor lesz az, hihető; kigyün még egyszer, erőssebb lesz akkor, bár én is! Avagy jó lenne hátúl megkerülnünk? Megyek, et disponam. Még ágyú kellene ide vagy 4 vagy 6; por, golyóbis, hajdú.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

88.

Kegyelmes Uram!

Fejes Mártony csallóközi hadnagy miképpen tartóztatott meg Óváratt az elmúlt armorum suspensiója alatt: még Vihnyén Nagyságodnak alázatossan declaráltam. Miformán resolváltatott azomban kibocsátása említett hadnagynak? ezen includált levelébül méltóztatik Nagyságod bővebben informál-

tatni. Recommendálom azért alázatossan magam is Nagyságodnak azon raboskodó hadnagynak szabadulását, minthogy jó katona-ember lévén: alkalmas, hasznos szolgálatokot tett azelőtt is, sok occasiókban. És így, ha Nagyságodnak úgy tetszenék, azon Albrecht Kristoff Bolman névő tisztet érette s társaiért kiadatni gondolom; talám Gácsban feltaláltatnék, avagy is ha az rabok mutatiója miatt máshová transferáltatott volna: Nagyságod méltóztassék az gácsi kapitánynak irandó parancsolatjában más praesidium béli tisztire is parancsolatot absque titulo includáltatni, hogy az gácsi kapitány inviálhassa. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Sassínnál, 3. x-bris 1704.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Minthogy azt is gondolhatom: netalán az német ismét, az ki általgyütt vala, visszamenjen Pozsony felé: azért mindgyárst indítom 3000 lóval Ebeczkit Malaczka felé, magam penig Lévárdhoz megyek, utánnaesem; ha megindúl, amaz ódalt megcsapja, s én utúl. Az gyalogságot, botosokot, és az dragonyokot itt hagyom Sasínnál, míg bizonyossan nem tudom: ha nem subsistált-i Gajáron, avagy Tymburgnál, az Morva szigetjében, Zongor elűtt? Oda van az portám.

Micsuda currenst bocsátott Haizter: íme, accludálom az magahitt tyrannicus írását; — jó volna az új manifestumhoz toldani, nyomtatva, szórúl szóra. *)

(Eredeti, féliven, negyedrétben. Csak az aláírás és a utóirat sajátkezű.)

89.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Már elküldtem volt Ebeczkit 3000 lóval: éppen hogy az fölűlőt fuattam volna, hozák ezen két rendbeli levelet az por-

*) L. ezen Gajáról 1704. nov. 28-káról keltezett — a Morva-menti s fehérhegységi vidékek lakosaihoz szóló — és Heister rideg, kevély, enyegető modorában írt, s magyargyűlöletét minden során elárúló nyiltlevelet Kolinovicsnál (nemz. muz. fol. 391. sz. 220 — 221 l.), a Theatrum Europaeumban (1704. 69 l.), úgy szitén a Wienerisches Diariumban, Wag-

tás tisztek. Azon Tresingh nevő hely, kit említ Gönczi levelében, mindgyárst az Morván túl van. Az parasztság is maga üzent ma hozzám: ha felkeljenek-é? mert már hogy hallották: rajta akarok Szent-Györgyön ütni, — az egész erdőkben körül fogták volt Szent-Györgyöt, csak lesték az puskapattogást, hogy ők is kurjongattak volna.

Zsennyei levelét most veszem: hét batalion-gyalog-német akar utánnamenni Haiszternek; nem bánnám, ha csak abba akadna is Ebeczki. Saillerst, írja, szidják Bécsben. Csak elhiszem, megszaporítja magát, ha lehet. — Trencsénnek, hallom, gyült valami éléshozója Baradnál öszve, kik meg akartak ezzel egyezni; már securissime küldhetne Nagyságod segétséget oda is valamely lovast, — talám jó volna Antalt. Budai miért nem gyütt ide az hadával, ha ott nem szükséges? itt sem igen ugyan!

Már mitévő leszek? nem tudhatom, az ellenségtül kell várnom; lesz gondom reá, akármerre megyen. De gyalog kell ide; elgyün énhozzám Farkas Sándor, Móricz,—bár ne tartson ott Nagyságod: hírem nélkül (Heister) már oda nem fog mehetni. Szakolczán oly hír zsibong, hogy az franczia nem messze van Bécshez, Dunaberghnél gyütt által az Dunán, és hogy Csehország feltámadt, valami németeket vertek agyon, —hihető, Herbevil táborát.

Az lovaink kegyetlenül prüszögnek; Isten jót ad, mert szaladva talám nem szaladunk, — hanem nyomúlunk, ha szaladunk; ha üznek, futunk. Nagyságod parancsolatját várom, és maradok

Nagyságodnak

Sasinnál, 3. x-bris 1704.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Mai levelemben megküldtem Nagyságodnak az Haiszter pátensét.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

---

nernél, és egykorú másolatait több hazai kéziratgyűjteményben s levéltárban. S épen azért, mivel e pátens annyi helyütt feltalálható: fölöslegesnek tartottam itt közölni. Különben lásd róla »A nagy-szombati harcz« czímű művem 13—14-ik lapjait. (Pest, 1869. Lauffer Vilmos kiadása.)

90.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Elgyüttem ide Lévárdra, — van Sasinhoz annyi, mint Nagy-Szombat Nagyságodhoz, még annyi sincs. Étszaka szállottam bé, tüzeket sem rakattam, hogy mivel Malaczkán Ebeczki tüzelt: ha mi akarná látogatni, — véletlen eshessem utánna. Megvirradván, környűlnézem magamot, s hát látom: oly parton vagyok, hogy az hol legmesszebb az ellenség földje, egy mérföldnek híjuk, az embert meglátnám perspectivából. Elűttem, ódalt, utánnam négy passusa az Morvának, kit senki sem őriz, s akkor tudhatni meg, mikor az kert alatt való strázsa meglátja. . . Deliniáltam az egész tartománt, — de rosz ingenír vagyok. Malaczka ide félmérföld sincs, az pisztolylövésnek füstit is látni; Gajár még közeljebb, oda Czongor egy mérföld, scilicet: magam hallottam az taracz,- szakállos-, és muskatér-lövéseket ma portásinkhoz az czongori hídnál, az hova Malaczka is annyira van.

Szintín hogy az országot látni jártam, egy gajári puskás hajdú-kalaúz érkezék, ki is mondja: az német tegnap által nem ment volt egészszen, hanem az gajári kerteken belül feküdt, még is különböző híre volt, oly közel. Midőn Ebeczki az haddal ezen általment Malaczka felé: innen az új keresztények *) hírt adtak írva, látta az levelit, hogy megadta az idevaló ember. Alkonyodáskor csak megindúlt az német czongori hídra: mind 3000 lovasnak ítélte,—ugyan tolta egymást, úgy ment; erre is, az merre szaladt, még bőrtarisznyáját is hánta. Ez az Isten kegyelme, hogy megrémült, mert máskínt az lelkemet vesztem hamarább, mint ellenséget verjek ezzel az haddal: mert ennek széli-hoszsza nincs, valamerre falut, malmot s mit lát, — csak széltében; ott fogna nyelvet, az hol akarna, ha jó volna az német portára; azt tartja: már falu a porta; másfélszáz lovas kimegy portára: 20 hozza vissza az zászlót. Öletnék, ha fogathatnék valakit; már magam voltam

*) A Morvából, Csehországból odatelepedett anabaptisták, kiket Bercsényi ép ez időben specialis oltalomlevéllel protegált.

tegnap profúsz, — de propter authoritatem csak az tiszteket verém. Szintén most gyütt meg az portám, referálja, hogy tegnap egymást ölték az sárban, — úgy ment az német által; az parasztság ölt bennek. De mikor? nem tudták, mert utúlérhet tük volna. Már az oda-van!

Az szent-györgyi plebanussal beszéltem, az kinél volt Haizter szálláson; úgy mondja, nem volt hírünk, hanem az midőn Eszterház Gáspárt visszaszalasztották Újfalubúl — az ki egy szent-györgyi kémnek relatióját vizsgálni ment vala, már megfogattam az kémet, — mihent meggyütt Gáspár: Haizter felczöhödött, egy órakor készűlőt vertek, három órakor elmegy.*) Azelütt mondta Haizter: miror, quod isti Ungari strepitant; trans Vagum parum se monstrabunt, — sed non sustinebunt faciem meam! Ecce, ad Trencsinium 5000 eunt, trans Danubium Croatae et Rasciani, ego hinc, ipsos plane in medium summemus; sed fugient, et sic conveniemus ad Týrnaviam, et transibimus Vagum jam in uno corpore.« Meg van hát igyekezetjek vallva! Mikor elindúlt, — azt mondja: »Bercsinius iam scit de me, et ego hic non bene sto, iste locus non est pro me, ego debeo alio ire; sed non transibo Moravam, faciam girum, ut soleo, et inveniam ego ipsos.« Ugyanis, Isten szent akaratja; már az conjunctió talám meg nem lesz: mert ha megzözzenik az német,—késön tér meg az szíve, mint Slik ideiben. Szaporodott 6 companiával, de ugyan, azt mondja az pap is: nem volt több 4000-nél; compania volt majd 50 standárja: de kevés népe, gyalogja éppen rosz. Én elküldöm azon papot Nagyságodhoz, mert másként nem tetszik nekem, van is más suspicióra való okom; jó lesz Szombatban küldeni talám, itt ne lakjék.

Az mennyire látom az föd csinyját: ugyan csak Sasinnak kell az változó-helynek lenni, sok okokra nézve, mert onnan reáérkezhetni mindenövé; lehet itt is, Malaczkán is vígyázó had, — de máskint haszontalan ezzel az haddal; hacsak ember nincs, jobb messzebb csuporton in securo tartani, s változva fárosztani: mert az mint hozzáfogtak, úgy akartak,

*) E szó el van fenve, s nem olvasható biztosan.

mint Dunántúl, bánnyi, — éppen ellenségünkké tették volna ezt az földet.

Már tovább várom Nagyságod parancsolatját. Az német 3 helyen van túl; azokot, ha még gyalogom volna az passus őrzésére, s ágyú, (mert Sasínban is kell maradni) talám megpróbálhatná ember. Még ma talám visszatérek Sasín felé; még hírt várok Ebeczkitűl és Pozson felé való portástúl, — van ide Pozsony több 3 mérföldnél, az hegygyel. Kicsin tarisznya-forma ország ez, mind közel ide, — Bécs 5 mérföld, nem több; tudom már, micsuda ország ez! Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, maradván

Nagyságodnak

Nagy-Lévárd, 4-ta x-bris 1704.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

91.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem Nagyságodnak méltóságos levelét de dato 3. x-bris; akkor még, úgy látom, tudva nem volt Nagyságodnál az ellenségnek visszaszaladása, — ugyan nagy kegyelme Istennek! Talám azért lett akadályja az németre való ütésemnek, hogy csekély személyjem tovább használjon hazámnak; mert hoc est certum: én reá akartam ütni per fortia; fato, non virtuti adscribenda, quae facta sunt.

Megelőzte ezen levelét Nagyságodnak már válaszsza levelemre az német elszaladásárúl, — de az acclusák conturbáltak; mert mivel bizonyosnak tudom lenni, hogy az német majd egymást ölte, az ágyúit is elhatta volt, újonnan, midőn Gajárnál megszállván s meghálván, tegnapelütt utánna való nyomúlásomot megértvén, ismét estve alkanyodáskor indúlt meg rend nélkűl. Azt mondja az gajári jólelkű s jó magyar szívű plebanus, hogy minden rend nélkűl, az vadászat az mit szokott lenni, — úgy mentek az erdőknek, sároknak, Isten megrémétette őköt. Több helyekrűl uniformiter beszíllik, s közeljebb kezekbűl szabadúlt két ember is beszílli, hogy mind

feljebb nyomakodnak Bécs felé; az minthogy ma Malaczkára mentem vala rendelt seregekkel, hozák, hogy ágyúból kettőt löttek s azután az passuson levők doboltak s löttek szörnyen, által is együtt volt egynéhány lovas német Gajár felé, de mindgyárst megtért. Voltam oly szándékkal: hajnalban bébocsássak valami kétezer lovast, s magam az parton mutassak ki valamely ezeret, — talám ismét szaladóban eredt volna; de Kőszegi Imrének is levelít veszem, — ki is Sasinnál vagyon holmi paraszt-fejszésekkel, puskás 20 nincs, — hogy ma együtt hírek: már tegnap estve Miavákot s Turalukát felégette az ellenség, mind eloszlott az tótja; azért megtértem, és mivel az ugyan bizonyos, hogy az német általmenvín Zongornál, mindgyárst háromfelé oszlott: egy része Hofnak ment, de az ott nem subsistálhat, elhiszem, Ortig felment; más része Krutára s onnan Vaitndorfra, az is három mérföld Morvához, az bécsi úton; harmad része maradt Zongornál, — de van itt most is öt—hat s több passusa nyitva az Morva vízinek, őrizetlen. Ha ezen hír nem akadályoztatna: háromfelül való bécsapásunk lett volna holnap; ketteje meglesz, mert már elmentek, — de az harmadikot meg kell kissebbétenem, ha egészszen el nem múlatom is.

Én, hitemre, noha étszaka értem ma ide, de ha az hadnak lova fárodt, s maga étlen nem volna: még ez éjjel is mentem volna; mert, hiszem Istent, ha — az mint Kőszegi Imre írja, hogy Újhel felé ment, — meg nem térne többül, hiszem az én Istenemet, meg nem térne többül czopák uram! Haizternek intentiója az volt, hogy megegyezzék azzal, — négyezernek mondta Haiszter. Már, ha meghallotta, hogy elszaladt ő Haisztersége: bizony, nem hiszem, messze menjen! Úgy hiszem, véle van Montecuculi azon morvai haddal. Elhiszem ugyan, hogy Nagyságod Haiszterrül securus levín, több hadat küldött Ordódi után, nem levín szüksége az lovasra Nagyságodnak. Antal Uramot, ha nem rosszabb nálomnál? most kell vala megmustrálni; azt bizony megverheti annyival mint az német, kevesebbel is! Mindazáltal, elgondolván azt, hogy csak 4 mérföld Leopold Újhelyhez: confusiójára Nagyságodnak békével meg ne térhessen, — hacsak holnap addig, míg Sasinban megabrakoltathatom és kenyerezhetem az bi-

zony fárodt hadat, valami oly akadályoztató hírem nem érkezik, — mindgyárst megyek magam utánnok, elküldöm Ebeczkit előre vagy háromezerrel; ha ő nem bír víle, megtartóztatja, — s reáérek én is. Írtam Ordódinak is, inviáltam duplicálva: az meg nem üzi, csak egy ágyúlövísnyire járhat elütte, ha nem bír is vele, és arra vígyázzon: le ne álljon róla, mert megfordítom hát megül, valahol lesz; ha megtér, hátán menjen, nekem vagy előmben, vagy ódalt esik. Hej, gyalog ha lehetne most! De, hiszem Istent, idevesztjük, hacsak eddigis vissza nem szalasztották, kár nélkül; ha tudnám, — Szakolczától kerülnék eleiben. Megtanít az üdő; megtudom holnapig, német uram hová lett? Ugyan nem mindgyárst csap már az által. Csak nyakában küldtem volna én az lovast, ha Nagyságodnak lettem volna, szekereken gyalogot, — egy éjjel vége volna, s még reáérne az ostromra, haugyan úgy kellene is lenni. De ha Leopold megtudná Haiszter visszaszaladását, s ezeknek, — kit reméllek, — megveréseket: nem várná az ostromot, mert az szükség is ostromolja most őköt.

Az vármegyék elszéllyedésit okozza az particularis insurrectio engedelminek hire; ma is nem kis szitok s átok volt az hadak között nemesség otthon-heverése miátt. Csak terminust kellene praeficeálni, és az ki nem compareál s be nem mustrál, vagy hazamegy: mint nem igaz haza-fiát, az hadak kezében kellene adni. Mert azt kiáltja az katona: hogy én az szabadságért nyomorgok, — penig nincs annyi jószágom: egy csizmát vennék rajta; ők illyen-amollyan Urak, nekik fog az szabadság is többet használni, azelütt is ők rótták az portiót, most az élést, s azután is nekik fog feljebb az szabadság állanyi. Montat is valamit, montat!

Forgács Uramon igen csudálkozom, de jobban Antalon, — s még jobban csudálnám, ha Simonynyal nem szóllott volna. Hogy az én feleségem bajnóczi lakása ne legyen szálka szemekben, én megírom neki: menjen Ungvárra, éljen ott, már elélhet. Az jószágokban Nagyságod, nem én parancsolok. Ha reméllhetné ember valaha végét az sarczoltatásnak, — jó volna egyszer; de, hogy praesumálnak annyi meritumot magoknak, azt nem szeretem. Én ugyan elállhatom; de ha Nagyságod maga meg nem ösmérteti vélek, hogy nem tartja őköt

hasonló meritumúaknak hozzám: bizony, nem jót várok belőle; hiszem, Christuskint: sic eum volo manere, quid ad te. Egyébaránt consolatiom — hitemre — nagy lesz, ha (hivalkodás nélkül írva) többen is lesznek bár jobbak nálomnál; hadd nyúgodjam én békével! Régen mondom én: örülni akarnám mások munkáját én már, csak nyúgodva. Jó lenne Bártfán? ha ők is oly jók: miért nem kínálják őköt Soproinyal s mással? Nyicsego. Ha őköt kínálnák, s rajtok állana: bizony, — etc. De semmit se gondoljon Nagyságod azzal; ők törött útra érkeztek, ha tetszik: ballagjon azon; ha nem tetszik, — kitetszik! Forgácsot praetereálni kellene, Antalt elcommandírozni valahová, Dánielt praeprimis.*) Az Isten megtéréti azoknak eszeket, ha német uram távozik!

Guzanyinak van híre 4 regimenttel. Landaviumot megvették, 1500 ember ment ki, 18,000 veszett alatta, így beszillik, — de külömbözőt hiszek. Kaunicz és Pálfi Uraimékot hallani, — Pozsonbúl is hiresítik, — hogy le fognak gyünni, hanemha kárlátóban! Értsék rá váloszokot Bártfájokkal. Az kalocsai érseknek szólló két levél nékem is akadt ma kezemben, megküldtem Nagyságodnak; azt tartom, Pál is hamissan kapál.**) Az német pátenseket praesumptiónak ne vélje Nagyságod, — kérem alázatossan, — hogy visszaküldtem; nem hiszem, megvizsgálta volna Nagyságod az terminust, az ki az német natiót egészlen teszi oly rosznak, — netalám appraehendálják más fejedelmek. Nem múlta ideit, ha Nagyságod azt megváltoztatni akarja. Azzal maradok

Nagyságodnak

Zavada, 5. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezűleg.)

*) Dániel alatt gr. Eszterházy Dánielt, úgy, mint Antal alatt (mint egyszer már megjegyzők) gr. Eszterházy Antalt érti.

**) T. i. az érsek: Széchenyi Pál, — mert itt aligha lehet czélzás Okolicsányi Pálra, a ki különben csakugyan »hamisan kapált,« mint a következmények megmutatták.

92.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Most hajnalban hozák ezen levelét Bokrosnak, kit azért küldtem vala, hogy mindgyárst gyanítottam: túl az Morván fog segétségére sietni az miavai németnek Haiszter is. Ezen Ranspurgh — úgy veszem észre, — útjában van Rohatincznak, noha az szent-jánosi passushoz sem messze. Ranspurgh 3 mérfőd Zongorhoz, az honnan tegnap estve indúlt az német, oda meg három mérfőd Rohatincz, az Szakolcza mellett van; Szakolczához egy mérföld Szenicze, Sasínhoz is egy mérföld, — az merre kellene neki menni. Már azon búsúlok igen, ha Nagyságod szaporán rajta nem küldött: engem vagy hátúl venne, vagy Szakolczátúl erre vissafelé szorítana. Nem tudom, mit kellessék cselekednem? Aligha Brezova felé nem vonyódom utánna az németnek: mert onnan akár megmellőzzem Haistert, akár eleiben, s akár utánna eshetem; s úgy is vélekedem: ha valahogy békével jár az mostani kicsapott német, — talám sok had lesz ez, az ki velem van utánna; mert Nagyságodnak *kevés hada lévén, nem* opponálhatná magát, — az hátúl való csapás penig nem oly bizonyos: csak kicsin távúlvalóság is oly akadált tenne abban, hogy meg nem térne kárunk. Ha úgy fogom szükségét látnom: talám inkább vagy három ezeret hagyok Ebeczkivel hátúlcsapdozónak, — magam nem hagyom Nagyságodot. Ismét kellene most M. tanácsa! Jobb az Isten mindeneknél. Mindgyárst irok majd Nagyságodnak Sasínbúl is.

Ezzel maradok
Nagyságodnak

Zavada, hajnalban, 6. x-bris 1704.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, némi részben titkos jegyekkel írva.)

93.

Kegyelmes Uram!

Ideérkezvén, itt értem: az német nem Miavánál, hanem Trencsénnél vagyon; az énhozzám hét mérföd, hegy-vögy, — hogy mehessek oda? nem tudom. Az német bizonyossan Ransburgnak ment, tegnap már ott dobolt az eleje; ide egy mérföld: de rohatinczi passusra kell neki Szakolczának kerülni, ha erre akar kigyünni; ha penig az is vissza, s ez oda, — Strazsniczánál*) megegyezhetnek; de, inkább hiszem, Szakolczánál egyeznek meg. Én penig nem árthatok nekik, az két tábor közi nem ereszkedhetem; soha tanácsot sem tudok kitül kérnem, az ki tudná az föd csínyját. Vagyon három portám is, talám majd hoz valamit. Hogy visszanyomúlok: rémül már is az fődnépe, — arrúl nem tehetek.

Hacsak Nagyságod ma s holnap meg nem rontja azt az németet: engem innen bizonyossan kinyomnak együtt; hátok megé esnem ha keresek: úgy lehet, elszakasztanak Nagyságodtúl, — mert messzi esnek az passusok, az kin penig maga megyen, azt — tudom — elállja hát megül. Legyen Isten akaratja!

Ha lehetne ott érnem: inkább agyonverném egyikét Megválik holnapig vagy ma estig, mire mutatják az hírek útamot? Azalatt várom Nagyságod parancsolatját. No, most M. konczoljon, ha konczol! Én azomban, ha élek, míg élek, maradok

Nagyságodnak

Sasín, 6. x-bris 1704.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Tegnap is megírtam Nagyságodnak: 1000 gyalog megtartaná az obsidiót;**) minden erőt, még Pozsontúl is rajta kellett volna talám Nagyságodnak küldeni; — mert Haiszter nem hiszem, általgyüjön reám csak maga, — csak amannak viselhetnők gondját. De ha én utánnamegyek: bizony,

*) Strassnitz, Morvában.

**) Lipótvár körül.

közreesem; én ugyan attúl nem félek, mert kicsaphatok Miaváknak, de ide elgyün ismét Haiszter, tudom, — nem száll többször mezőben!

Ugyancsak aligha nékem Miaváknak nem kell mennem; ha ott érem, — jóval jó; ha nem érem: úgy eshetem secure utánna.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. 8. k.)

94.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Tegnap, szintin hogy innen tovább akartam volna indúlnom, vettem méltóságos levelét Nagyságodnak; kibűl látom, hogy mivel Ordódi megcsapni igyekezett, vissza kellett térni az ellenségnek, annyival is inkább, minthogy égetett is Trencsén körűl, — hihető, visszamenő útjában égetett. Kihez képpest complaceálnom kellett az már négy naptúl fogva eléhezett hadnak, hogy legalább egyszer vehette ki rendiben kenyerét, hússát, és abrakját. Közhírűl is beszéllik, hogy megtért Trencséntűl; bizontalanra fárodnom, s ezen földet ismét confusióban hoznom — nem láttam tanácsosnak. Vártam volna portásimot is Austriábúl s Morvábúl: mert semmiképpen ki nem tanúlhattam az Haister hollétit. Szakolczárúl is tegnap küldött az város levelet, salvaguardát kér, — semmi hírit ott sem hallották. Portásom oda, két rendbeli; azt hírlelik ott inkább, hogy bément Austria felé: de hiszem, szabad neki megtérni.

Éppen most hajnalban veszem tudúsítását egyik portásomnak, az ki tegnap Kruta és Stecsenicze felé bécsapott vala; csak 14 lovas mutatta ki magát nekik, vagy négyet vágtak le, — de nyelvet semmit sem kaphattak. Valahová, de elment az had; az czongori híd tájárúl még nincs hírem. Csak nagy dologkan kell lenni, hogy úgy elhatta passusit, meg akar nyilván valamely felűl keréteni, — meg nem lesz, ha Isten velem lesz; s ugyan ezen circumstantiákra nézve majd ezennel indúlok Szobotiscsához, az hol szintin, mint innen, Szakolcza- s rohatinczi passushoz két mérföldnire

leszek. Trencsénnek útjában, és ha már Trencséntül elment az német, s conjunctiót keres: úgy leszek, hogy az velkai passuson háta megi eshessem, — de mikor semmi gyalogom sincs, ez nagy baj!

Nem kis gondolkodást okozott, hogy Nagyságod írja, M. mondja: Pozson felül vigyázzunk; úgyis ugyan csak 4 mérföldnire leszek, már megéje esem Nagyságodnak Verbó felé, akár eleiben ismét Szomolyán felé. Vagyon portásom ismét Austriában két rendbeli: megtudom bizonyossan az hírit, érthetek valamit útamra, — Nagyságodra is vigyázhatok. Csak elhiszem, Esztergam felül is azon 1500 könnyü hadát felveszi magához; de hiszem Istent, ezek meg nem lesznek csütörtekig, ha addig Isten megáldja Nagyságodot Leopolddal. Bárcsak azt mondaná meg M., ha Haiszter csap-é ismét által erre, vagy sem? avagy, ha az Dunán Hamburgnál, *) vagy Bécsnél ismét általmegyen?

Most hozák: ma Szakolczánál akar valami pórság általcsapni, — ez már distractiora való; avagy engem avocáltatni akar, avagy magát petekolja ennek hírivel, s nyomában gyün, hogy onlaufoljak. Már van hírivel portásimnak.

Petenádi acclusája, úgy hiszem, Szirmaitúl gyün; sunt bona, mixta malis. Az Dunántúl kellene succurrálni per omnia media; Bottyán, ha csak mi hadat vehet is, menjen által, ne féljen osztán innen; elvihetné az újvári 4 sereget, esztergami bloquadában 5, Szabó Máté 5, — bizony elég volna. Csak Vácznál menne által. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Sasín, 7. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

95.

Szoboticsa, 8. xbris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnapi alázatos levelemben megírtam Nagyságodnak: mi okbúl tartózkodtam Trencsén felé menésemtúl, portásim

*) Hainburg.

is kinn levén; gyüttem tegnap ide közhelyre, és magános tisztet küldvén Ordódihoz: meghozá, hogy még 6. elment az német vissza Hradiscsára*). Errül már Nagyságod túdós. Szakolcza s Morva tájárúl is éppen most érkezett bizonyos két portám, hozá azt, hogy még tegnapelütt ment el Hodolin felé valamely német, onnan Hradiscsa felé. Szakolczárúl penig ugyan az salvaguarda oly hírt hozott, hogy hitekkel is pöcsétlették az szakolczai tanácsbeliek (kik salvaguardát is kérnek tőlem), hogy három felé oszlott volna Haizter tábora: egy része általment az Dunán, más része Bécs felé, harmadik része Hradiscsára, ezeknek az trencséni éléshordóknak segétségére.

Austriában tegnap két portámnak kellett bémenni, — még azoktúl nincs hírem; ismét Morvában is küldtem egy nyargaló-portát, ugyan csak kitanúlom. Vagyon ott az passuson földnépünk elüttem, az kik az bécsapást várnák; ha attúl nem tartanék: Pozson felül el nem késsem, — erős portát küldenék bé; de ugyan talám még ez étszakáig elvárom, mi hírem gyün? bocsátok annyit, az kinek ha meg kell lenni is, utánnaessék az ellenségnek; mert, csak meghiszem, ha próbálni akar Pozson felül: ismét kicsap ez is Hradiscsátúl. Azért, itt nem subsistálhatván hadunk, minden háznál egy sereg, — majd ezer-számra körülvaló falukra osztom, és egy-két ágyúlövéssel összemehessünk, innen az passustúl fogva Jabloniczáig és Sasínig; azon följül Ocskai hada már helyben van Bokrossal.

Veszem éppen most Nagyságod datum nélkül, hihetem tegnap kelt levelét; még nem tudta Nagyságod elmenetelét az németnek Trencséntül. Cak azt nem tudom: mire magyarázzam, hogy M. felül semmit sem ír Nagyságod? hiszem, az tudhatja eddig: megoszlott-é Haiszter? s mint van, s merre czéloz? Mert majd megemésztem magamot, hogy hírit már három napja elmúlt, nem tudhatom. Boszúságom az ebszoktatta haddal napestig annyi, hogy nem tudok mit tenni velek; rosz marhák az tisztek, — ketten-hárman bajlódnak, velem; mégis, ha bészáll, csendessebb: de ha zsákmányol, — csak az

*) Ungrisch-Hradisch, Morvában.

nagy átkot hozza reánk; még az portás is széltkóborol. Alázatossan kérem Nagyságodot: M. mit mond? hadd tudjam; ha elgyütt volna velem, — megvertük volna most Haisztert. Bottyán ha általmegyen, mind jó lesz dolgunk!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű. Már kissé elszakadozott.)

96.

Szoboticsa, 9. x-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Tegnap vizsgáló portát bocsáttam vala, jöve hírem tőle Morvából, hogy valamely német companiák Veszelétül Oszno vagyis Strazsnicza felé mentek; nyomán ment az portás, valami Hok nevő faluban, — ide harmadfél mérföld, — reájok akadott: de meg nem bolygathatta őköt; híre volt, ma Hradiscsárúl többet várnak magokhoz. Azért János Diákot s Godát küldtem sietve, hogyha addig felverhetnék, — noha már előreküldtem vala Pap Istvánt 12 zászlóval, de félvén, megmellőzik. Mit ad Isten? majd elválik. Magam penig majd elszállétom az hadakot, és postán — bizonyos consideratiókra nézve — Nagyságodhoz rándúlok; azért többet nem is írok. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uram ő Nagyságának adassék. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg. A kis gyürűpecsét piros spanyolviaszba nyomott teljes épségű lenyomatával.)

97.

Kegyelmes Uram!

Éppen ezen szempillantásban hozák az tatárok ezen rabot, az ki — látom — jól tudja az informatiót; még ennél

jobb nyelvet nem kaptak. Csak elhiszem, hogy Haiszter által nem csap addig, míg ezekkel nem conjungálja magát. Ez más két regimentrül is szól, az ki érkezett vóna Haiszterhez, — de nem hiszem, hanem Montecululi, és 6 compania dragon megyen Haiszterhez, ma Hodolinban fognak hálni; még onnan harmadnapig sem conjungálhatja magát.

Ezt megexaminálván, mit fog Nagyságod parancsolni? elvárom alázatossan Nagyságod parancsolatját. Méltó Nagyságodnak az hadakot contrahálni. Zsennyei és Csalóköz megriad, jól látom előre.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Szenicze, 9. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön czédulán, a levélbetéve:

P. S. Landaurúl, Eugeniusrúl mind beszél; jól meg kell examinálni fundamentumit beszédjinek, és M. Uram ezekhez mit fog mondani? Igen curiosus városi embernek kell lenni, csak tudhassák jól examinálni.

Austriában hírlelik azt is, mintha armistitiumot csinált volna az franczia. M. jó hírinek, hogy megverte valami fődnépe az németet, nincs sohonnan híre; talám csak az égen verték azt! Csehországi historia sem confirmáltatik.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

98.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mai írott levelemben föltett szándékom szerént, ma akartam Nagyságodnak udvarlására indúlnom, — azomban idejöttemben utúlére Pap István portájának elöjárója; ők öszve nem akadtak az más rendbeli portással, egy falut Morvában fölégettek, sok gyermek égett benne, valamely száz marhát elhajtottak; talám 4 katonát lőttek meg az parasztok. Ott tudták meg, hogy Hukkón van az 300, vagyis három compania vasas-német,—azok bizony rajta nem mentek. Fridrich János Diákkal jókor érkeztek vóna: de azok is megszakadoz-

tak étszaka, úgy, hogy reájok ütni nem mertek, megállapodtak ma ottan valami vőgyben, s ismét visszaküldtek hadakért. Kémünk is járt bé Morvában, s azt hozta, hogy ezek magokhoz várják az többit, az kik Trencsén felé jártak, s mindgyárst általmennek az Morván Bécs felé, — s ugyan mára várták őköt oda, azokra az falukra Hradiscsa s Hodolín közé.

Kire nézve, minthogy látom: ha embert nem küld az ember, csak nincs haszna, — magát küldtem Ebeczkit vagy 2000 emberrel lovassal utánnok, mivel már János Diákkal Fridrich lesi őköt: hová gyünnek-mennek az németek? és majd hírt tesznek az passusra Verbóczra, az hol már harmadnaptúl fogva több ezer, (majd kétezer emberünk, az miavaiak, s a többi) lesik az praedát, — melléjek küldtem Pozsony vármegyei 8 zászló gyalogot (kiket elszéllyesztettek vala Gajár s Malaczka táján, s most gyültek öszve) és oly dispositióval küldtem Ebeczkit: ha oly hírt kaphat, az kibül jónak látja, az gyalogságot is bévigye, — talám úgy engedi Isten, hogy Montecuculit is valahol ott szoríthatjuk. Legalább ezen két-három morvai porta impediálni fogja az conceptusát az conjunctió iránt. Ezt penig ezen okbúl is cselekedtem, hogy ugyan ma útamban vettem ezen accludált levelet az német felől. Azon Szaleprunt, Fisemény irányában mondják lenni. Ezt confirmálják az Morvábúl háromfelül hozott emberek, kik semmi hírit nem tudják, sem hallják Haiszternek egyebet, hanem hogy Pozson körül van. Egyik mondja: az kik Trencsén felé voltak, mondják: ha 4 nap segétségek nem gyün az németeknek, — ők is általmennek az Morván quártélyban. De mindenekfelett Nagyságod méltóságos levele confirmálja opiniómot, hogy Haiszter megoszlatta hadát, az mint M. mondja. El is hitettem magammal: csak azzal az erővel, az kivel volt, által nem gyün; ha gyün is: míg ideér, megtér Ebeczki, elérkezik Farkas Sándor Buday Urammal, — én is bátrobb leszek ellene. Mert az fődnépe nem akart felülni mellénk, gyalogunk nem lévén; azt mondják: elhagyja az lovas! Nekem is lesz alkalmatossabb csak két-három órára is udvarlanom Nagyságodnak.

Én annyira osztottam az hadakot itt az szénás helyekre,

hogy ágyúlövéssel adhatok hírt az hadaknak; más módon is úgy vagyok: éppen Morva s Austria között, két-három mérföd az passusokhoz, igen közhelyen vagyok, eltérhetek mindenfelé, vigyázhatok mindenfelé. Azomban az Isten reásegéti Nagyságodot Leopoldra, mind magára, s mind várára, — kit óhajtok szívbül, annyival is inkább, mivel minden következendőknek jele. Szánom szegény M.-t, hogy vért hány; de akármit hányjon: csak jól viselje magát még két hétig néki baja s nékünk harczunk, — s ha Leopold meglesz: ellenség nélkül mehet Nagyságod. Quomodo haec conveniunt, mintha még Leopold alúl kellene harczolnunk? Elmúlnék úgy az csütörtökrül? Ut-ut sit, — fiat voluntas Domini! Azt, megvallom, nem hittem volna: ennyire tartsák magokot; nem, hogy nem lehetne tartaniok: de nem bocsátkoznak extremitásra. Ugyan, megvallom, ha az mai fagy tovább is continuál: nagy munkát ad már az kintszállóknak, — német uram is megfázik az berdón. Én mind vagyok oly hiszemben: ha tudhatná, hogy segétsége nem lenne, nem kísnék véle.

Az tót vármegyéknek parancsoljon Nagyságod: kitelik ezer hajdú jó, Árva, Túrócz, Liptóbúl. Sréter ezere már haszontalan Trencsénnél, mind lovassa, gyalogja elgyühet; ha neutralis nem lesz: egy-két mérföldnire el kell szállétani az falukot, — az vármegye maga vigyázzon magára; jobb succursust küldeni, mintsem az ploquádát mindenkor elszéllyesztetnünk. Derék hajdúság penig az Sréter hajdúja, az lovas is jó, bizony jobb sokkal Diák Ferencz kóborlóinál; noha nemeskések, de jó tisztek vannak köztök, Sréter ezereiben: de rosz, marha tisztek ezek, — maga is maszlagos, vagy micsuda, néha.

Ki nem mehet Antal az fejembül; talám jobb lett volna felít ideküldeni hadának, Diák Ferencz helyett; mind csak német és pára körülette most Nagyságodnak. Vajki búsúlok azon, valahogy meg ne lopják*) Pozsontúl Nagyságodot; azért nem merek távozni messze az passustúl.

Hát Forgács mit csinál? Dánielnek van-é votkája?**) Bezzeg, nekem nincs dohányom, — már szám is mind kifakadt,

*) Értsd: Vajmi nagyon búsúlok a felett, hogy valamiként meg ne lepjék, stb.

**) Égettbor.

csak kínlódom lovász-dohánynyal. Most már szobára kaptam, de még eddig csak tüzeltem; de ma tisztát veszek, ha jókor volna, — három hétre. Megint küldtem kémet egyet, sokat nem merek, mert nincs kinek hinnyi.

Az egriek könyörgenek: hazabocsátaná Nagyságod, az várfeladásnak ideje bennlévén,*) mivel holmicskéjek szorúlt az várban némellyiknek; tudom, az hajdúk is kéredzeni fognak.

Bertóti Ferencz Uram ír, hogy sax uram **) kusi, — négy harczot vesztett, Slesiában akarja nyomni az svéd; jó vóna az. Írja panaszszit is szegény Bertóti; hitemre, jó szolgája az Nagyságodnak! Már az praefecturákbúl kifogyott, az kapitánságokbúl kikopott. Forgács megpáczázta, Keczer Sándor paczkáz rajta, ebűl van szegénnek dolga; beteg is, nyög is, fáj is, szégyenli is. Úgy emlékezem, Nagyságodnak tetszett egykor, hogy kár volna őtet azon tiszteitűl amoveálni; az tisztei megmaradtak, — elég neki.

Éppen hogy ezt írom, veszem, íme, sietve leveleit Bokrosnak és Túróczinak, az ki németűl ír, — igen jó ember, hadnagy, nem szokott bolondságot írnya. Csak elhiszem, maga hírivel elcsap most igyenessen Baziny felé; mindgyárst küldöm Andrási ezerit Bokros mellé. Még ez éjjel gyün bizonyossabb hírem. Írtam Zsennyeinek is, írtam Ebeczki után is: legyen reflexiója; mert ha harczot állani nem akar Nagyságoddal: Bazintúl ismét visszacsap az hegyen által, s itt egyezik meg Montecuculival. Megzúdúl Zsennyei, — de csak Nagyságodot ne érné hertelen; tudja M., — most szólljon! Visszaküldök az hadakban, ha ez igaz, kit megtudok ez éjjel. Ezt sietve expediálom, és magamot Nagyságod gratiájában ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

Szenyicze, 9. x-bris 1704.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Elhiszem, felvárja az ráczokot Esztergamtúl. Bezzeg, mikor most csak mi diversiót is tenne Bottyán!

(Eredeti, három félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

*) T. i. a kötött capitulatió szerint.

**) Szász Ágost lengyel király.

99.

Szeniczén, 10. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap két-három rendbeli leveleimbül látni méltóztatott Nagyságod: micsuda külömbözőképpen érkeztek híreim; ma veszem ismét Bokros levelét, kit íme, alázatossan accludálok Nagyságodnak. Ebeczki Uram is megindúlt portájárúl megtért: mivel szemben tanálta előjáró vizsgálóit; az német eloszlott, — az ki Montecuculival volt, — az passusok körül való kastélyokban, várokban, maga is Montecuculi az Morva őrzésére rendeltetett. Kémem is érkezett, ugyan katonánknak az atyja, az ki nekünk hódúlt faluban itt Morvában lakik; hitivel referálja, hogy Haiszter Pozson felé nyomúlt, maga ott lesz quártélyban Pozsonban. Hamburgon *) hidat vetnek, ott, Farkasfalván **) s a tájon van most hadának része; itt bécsi Landstandok sem hagyják ürössen, azok lehetnek Marhek táján, kirül ír Bokros.

Csak el kezdem hinnyi: nem próbál nagyot, ha hada több nem gyün; ha gyün-é? tudja M., nincs az 70 mérfőd az honnan gyün, ha gyün.

Most itt tegnap s ma oly kegyetlen hideg üdű van: ha még két nap így lesz, — úgy hiszem, nem kell tölteni az leopoldi árkot, csak szalmáznyi; már is tegnap portára indúlt hadnak harmada megsántúlt az lova. Két-három napi nyúgodalom nélkül csak nem lehet; apró portát nem szüntetek, reávárom az híreket. Ha Budai Uram elgyün: mindgyárst — ha lehet — udvarlok Nagyságodnak, akarnám, ha — Leopoldban, mert holnap csütörtök. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, élek-halok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Nem tudom, honnan került kezemhez szegény Misuna levele, — íme megküldtem alázatossan Nagyságodnak-

*) Hainburg.

**) Ma Farkasvölgyének hívják, német »Wolfsthal« neve után.

Csakugyan talám le kellene küldeni Szólnokban vagy három tisztet egynehány közrabbal, az kik most itt Nyitrán s Léván vadnak: hadd szabaditanák szegényeket, Misunát és Csernel Pált s a többit; íme, válaszát accludáltam, ha tetszeni fogna Nagyságodnak, — Szólnokból megvihetni.

Kalocsai Érsek Uramnak szólló két levél is akadt kezembe, kikrül minap is írtam: de elmaradtak az coopertábúl íme, alázatossan megküldtem,—elbújtak volt az tarsolyomban.

Beniczky Márton Uramot küldtem Nagyságod udvarlására,—ő Kegyelmét expediáltam vala az tót Imperium felültetésére, és posztót szereztettem vele, ollyan gorombát, vagy 200 véggel (ama keskeny posztó), parancsoljon iránta Nagyságod.

Az katona valóban zajog az fizetésért, — már majd decembernek közepe itt van, patkoltatna, ha pénzi volna, azt kiáltja. Csak baj az átkozottal! Itt fizetni való ezerek ezek vannak, sereg-számra:

Magam ezere, zászló	11. Újvárban van	Magnam famam 24,000, egy hija sincs, zu Rosz und Fuess.	. . 4
Ebeczkié	11.		
Diák Ferencz	10., apró.		
Ocskai.	11.		
Andrási György	7.		
Goda	3.		
Pap István	4.		
Szabó Máté	5.		
Egriek	2., de kevés.		
	64.		
Fizetetlen:		N. B. Tatárság	. . 2
Hajdúváros	9.	Dragony	4
János Diák, hernáti	5.	50 granatier, palotás	1
Bokros, Pozsony vármegye. .	3.	Pozsonyi gyalog	. . 8
Blaskovics, Nyitra vármegye .	2.	Farkas Sándor, ha elgyün.	
	83.		

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

100.

Szenicze, 11. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem ma, tegnap írott két rendbeli leveleit Nagyságodnak; kikre minekelütte választ tegyek, új hírül

irhatom Nagyságodnak: hogy Leopoldot tegnap megvette Nagyságod, — az tót gyermek is örömmel beszilli ezen az országon; engedje Isten, ut ex ore infantium et lactentium sit veritas! M. hogy jól beszil? Istennek áldassék szent neve, bizony már itt is minden ember jól beszil és jó reménségben van; ha ezen kegyetlen fagyos üdűk nem akadályoskodnának: ennyire sem szűntetném az portázást, — de patkótlansága miatt bizony csak benn ül s nem mehet az katona. Vizsgálóportáim ugyan s embereim mindenfelé vadnak úntalan: de az morvaiak nagy félelminél sohonnan egyebet nem hoznak. Ma gyüttek protectionalisért elsőben Morvából egy falubúl hozzám, az Morva vízin innen való más 5 falunak is követi, kik urok akaratja ellen is hódúlnak; adtam jó szót, szívet nekik; hitek szerint vallják: semmi hírit Haizternek nem hallják, — hanem az Trencséntűl megtért nép Hradiscsán belűl, az Morván túl megtelepedett, hallottak ollyat is, hogy lemennek az Morva mellett; de az hanákság eloszlott, az praesidiumok megtértek.

Más módon is, úgy látom, hogy lámpással kell már kerestetnem Haisztert: mert csak ma is micsuda külömböző hireket hoztak iránta, — méltóztassék Nagyságod ítélni Bokros, Köröskényi, és Nagy János az szakolczai salaquarda leveleibűl, mellyeket sub nro 1, 2, 3, 4, megküldtem Nagyságodnak. Csak el kezdem hinnem M. szavát: nem mér ezen ereivel próbálni hírtelen, vár magához, — bizonyossan hiszem abbúl, hogy, ha nem várna: az Dunán általvitte volna liniáját; mert csak inkább kell neki az túlsó részt félteni, mintsem ez innenső Austriát, kiváltképpen ha az Rábaközre juthatna fegyverünk. De csak fog még valamit próbálni, ha ideje s módja lesz; én is azért tartózkodtam, hogy valamit próbálhassak ellene, vagy innen, vagy túl az Morván.

Ittvaló statiómot mégsem igazlom, hanem Jablonicza tájára megyek, mind azért, hogy közeljebb essem Malaczkához, szobotiscsai morvai passushoz nem messzebb, Nagyságodhoz közeljebb, az szénás helyekre, az passus elein, in loco securiori; mert ide Hodolín, Holics 2 mérfőd: maga hírivel gyűhet, ha kitanúl. Ahhoz, valamentire kiterjeszkedem: híresedem, két lineát hagyok előttem, magam pro reserva, cum

nostris facultatibus. Ezt már holnap véghez viszem, s hacsak nagy akadékom nem lesz: bizonyossan szombaton portát bocsátok, és Nagyságodnak magam udvarlok, úgy engedi Isten az tegnapi várkérés után jó hírre. Azt, megvallom, ezen hideg üdük megijesztik: mert betölti Isten jéggel az árkot, — lehetetlen, körülvaló ostrom ellen sufficiálhasson az belső nép; Hogy az *por fogy, az nem jó*; hát az kassai munitió nem érkezett még? Talám mondva tartóztatják! Másként is, mint legyen az Nagyságod *tábora, jól tudom,* s ugyan az *tartóztat engem az mérgelődéstül: nem merek távoznom, Haister különböző hírire nézve*; de, ugyan kell valamit cselekednem, mert félő: meg ne bizza magát az ellenség. Azért csavargattatom az hadat, — itt is vót, ott is vót, sie seindt über und über Hauffen Folk! — Légyen mindenekben Istennek szent akaratja!... De Trencsén körül az quártély igen rosz volna nem is lehet, ennél kiljebb nem lehet, — ha beljebb nem.

Budai Uram már elérkezett, együtt az gyaloggal, kit megállétottam Jablonczánál. Ordódi Uram levelét én is vettem, az Trencsén felül való hírek iránt: de ezen nékem hozott hírekbül lehetetlennek tartom, mert az mely 2000 német Ranspurghoz ment vala, az visszatért, — az fődnépe eloszlott; csak elhiszem: inkább fél, mintsem kicsapjon. Osztán, Kegyelmes Uram, — az mint azelütt is megírtam Nagyságodnak, — csak neki fordítanám minden lovas hadat, vagy ezer gyalogot, verbi gratia Móriczét, Hont vármegyét, Nyitra vármegyét, és az Eszéibül az miskócziak helyett valamellyet, Antalt az párákkal, vármegyéket, s ahhoz Ordódi és Bezzegh Imre, az Sréter gyalogival; elküldtem Kőszegit az fődnépit összevernyi, — hitemre, megvernék, hátán mehetnének. Hadd tüzelne az bagázsia az táboron, s Nagyságod az várban nyúgodnék; az német gyalogban is vagy 5 compania elmehetne, hajdú helyett. Mert csak jobb volna azzal ott az hegyek közt megharczolni, mint öszveereszteni őköt; s másként is, ha külömben esnék is, — ugyan csak öszvemehetnénk mink; de én, hitemre, nem hiszem, próbáljon ott többül. Hanem javallanám azt inkább: az trencséni bloquáda Ordódival szednék öszve magokot, hirtelen

csapnának most bé magok hírekkel, — ha mi gyült is, eloszlanék. Mi haszna hever az Trencsín alatt, s Ordódi Lubinán? Álljon az Nagyságod tetszésén mindazáltal.

Együtt ma más bücsülletes correspondentiám is, mellyek közül sub litera A. az Gömör vármegyei gyalogság iránt Nyárádi vice-kapitányja Sándor György levelit accludálom Nagyságodnak. Ittem, Okolocsáni Mihály Uram levelit sub B., mellyekrül méltóztassék Nagyságod parancsolni: mert Nagyságod parancsolatjára relegáltam ököt. Ittem, Lubi György keserves panaszszát, (azt mondja: ő nem pályenkás) sub D. Végre instantiája az vén Telekesi Pálnak, kit alázatos könyörgésemre resolvált vala Nagyságod Gyöngyösön, — kit most is recommendálok alázatossan, — és magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Az fizetésért majd kivonsznak az hadak; lesz még Nyitrán is valamely pénz Petenádi keze alatt.

Zsennyei Uram levelét, látom, Petenádira nézve küldte Nagyságod; megvallom, soha nem úgy, mint utulsó levelébül vettem consideratióban magam is, s csak elhiszem, mustrálja confidentiáját hírirásokkal innen is; hová igazabb? az ő lelke tudja; de ismeretlen onnan sem nyér választ. Én, hitemre, nem manuteneálom: de jobb lesz magát amoveálni, elküldeni máshová, — mintsem simpliciter inhibeálni. Mint most hírrel: ha akarja, hír nélkül is elkövetheti.

Eléggé considerálom az Trencsén, vagy inkább ismét Leopold felé való igyekezetit; én ugyan nem hiszem, — de ha lesz valami, úgy gondolkodom, ismét egykor akarnak próbálni: Haiszter erre vagy merre, s amaz amarra; mert hiszem, én innen Jabloniczátúl Verbóhoz csak két mérfődnire vagyok: Brezova egy, oda Verbó egy, Újhely oda egy; ha kiljebb menne, hátában esném. Az ugyan való, hogy még erre Hodolin felé bizony le nem együtt az az Montecuculi hada; Morvát őrzeni hatták-é? vagy mit akar? de csak nem hiszem, Haiszter nélkül mozdúljon. Ha conjunctiót keresnek,

én csak a való vagyok: Szakolczának gyünnek mindketten; azért küldtem Malaczka tájára 2000 lovast portázni: ne mérészelje Austriát megürcsiteni, s azért volna jó Trencséntül is béportázni, — s én itt csak tartanám az bilanxot.

Okolocsáni s Viza levelét vettem Petróczi iránt; megírtam nekik: resignáltam az hollandusnak; mondja Buday Uram, Nagyságodhoz várták mára. Nem jóféle embernek tartom.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

101.

Szeniczín, 12. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Veszem ezennel alázatossan az tatár által méltóságos levelét Nagyságodnak. Valóban bánom Nagyságtok hallgatását; szívet vesz az ellenség, s nagyobb kár az üdű. Az árok általállott,*) elhiszem, csak lennének lajtorják készszen!

Éppen hogy ezt írom, veszem ezen levelét Bokrosnak, — kit nem hihetek hogy általgyűjjön, egyéb portázónál, ha gyün; megtudom ma. Ezennel indúlok, az mint írám, Lészkóra; meglátom, ma mi hírem gyün? Hacsak lehet, holnap udvarlok Nagyságodnak alázatossan. Csajági Uram viszszakivánkozván, meg fogja Nagyságodnak alázatossan jelenthetni ittvaló állapotokot.

Farkas Sándor ezerének keserves panaszsza együtt előmben, hogy Nagyságod előtt köntösök felül más relatiót tettek. Darvas Uram azt adta váloszúl nekik: csak egy sincs készszen; azoknak így kevés hasznokot fogom vehetni. Rétei Ferencz Uram igen jó lesz Egerben; Nyitrára helyette, az káptolomra nézve pápistát kellene tenni, nem tudom, ittvalót, vagy föl-földit? Szalai, Pongrácz hada is jó lesz majd fársángra, — de Károlyi minek múlat ottan? azzal van jó had; mert én csak elhiszem, megszaporitja magát az német.

M. jól beszél, de az mint látom, el is múlik olykor

*) Azaz: befagyott. Lipótvár árkai értetnek.

beszédiben, — ki rajtunk, ki máson, ki az üdün múlik; úgy látom, ott is alij sunt aspectus, et alij actus. Ma ismít irtak protectiókért morvai faluk. Csak az vóna szerencsénk, ha túl az Dunán progrediálnának, hogy dividáltatnék Haiszter. Bizony, búsúlok az téli quártélyon; széna itt mégis, — csak abrak volna.

Ezzel maradok
Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

102.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Vagyok ugyan oly szándékkal, még ma — hacsak valami akadályoztató hírem nem érkezik — magam is elrándúljak Nagyságodhoz, csak várnám: az tegnapi Stomfátúl kiment porta mit hozott? Majd elérkezik híre,—mert tegnaptúl fogva senkitúl semmit sem értheték. Hanem azért praemittálom alázatos írásomot Nagyságodhoz, hogy éppen most jöve János Diák Uram, panaszszával katonák szökésének; az éjjel is az falubúl, az kertet kihányván, hátmegúl Harsányinak mind elment az katonája; az minap, az Vágon hogy általgyüttek, ment el 20, most maradt vót még vagy 30 katonája: annak ez étszaka 22-jét elvitte valami Megyaszón lakó Ács Gáspár nevő ódal-hadnagy, — taval is úgy szökött vót el, s elvitte az katonákot. Most vice-hadnagya vólt vóna Harsáninak, s maga vitte el ez éjjel az katonákot; még az szerencsi seregbúl is vitt el 2 tizedet, úgy, hogy majd 50 katonával ment el. Hacsak az Vág zajja meg nem tartóztatta: elhiszem, ma valahol, de általment az Vágon; az Istenért, ha lehetne utúlérni őköt: hamarjában kellene példát mutatni rajtok, — mert ha megkezdi az illyen csuportos szökést, az szűk quártély megindítja őköt. Ugyan igen panaszkodnak az ellen az csavargó Ács Gáspár ellen. A mellett valami miskóczi Pap Gáspár is Csikvártúl elszökött vót, hadnagy lévén, az zászlóját maga letépte; megpanaszlotta János Diák Nagyságodnak,s

hogy bántása nincs, békével lakik Miskóczon, — másik hasonlón kutya, Kis-Csécsen Szőcs Ferencz nevő hadnagy, Pap János vicéje; azért zúgolódnak az többi is: ők rongyossak, itt szenvednek, s mások békével maradnak, ha elszöknek is!

Igen fő nekem, Nagyságod, az quártély fejemben. Morvában erővel kell mennünk, ha megyünk; innen nehezen subsistálunk. Ha eloszlunk, — Isten úgy segéljen, újra kezdjük tavaszszal ismít az entrét! (így.) Majd elküldöm Ebeczkit Malaczkára ad revidendum: mint vadnak ott ágon-ülü hadaink? Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Liszkó, 13. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. 8. k.)

103.

Szomolyán, 17. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Isten kegyelmébül, hóval, essővel ide jókor érkeztem, úgy, hogy ma napvilággal még helyben lehettem volna, — de M. koszogását megszánván, megkinálám az sézámmal, s csak előmben toppana; csak magam lévén az sézán, eleget beszéllett, engem tovább bocsátani nem akara, hogy ma csak nem köll tovább menunyi. Azonban szintin itt az kapuban ére Sennyei és Budai Uraméknak ezen accludált levelei; kire nézve szóllék M.-el sokat, de azt mondja: hanemha az fordúlt volna Pozsonnak, az kit ő mond, hogy megverünk holnapután, — de nem hiszi: mert, az mint ő magyarázgatja, úgy látszik, mintha az Dévénnél gyünne által az Dunán, és Dévéntül Pozsonnak, s onnan gyünne fel, s által az hegyen Stomfa felé, — és az gajári tekerületben Malaczkátúl lenne az harcz. No, úgy mond, semmi; tudom én: az holnap nem gyün, maradjunk itt ma! Azok az hadak vigyázzanak ott; még ez éjjel vagy megjárom, vagy gyün emberem, — de azt meg kell vernünk, mert már megvót az én vitám vélek; hiszem, elérünk még hajnalban is oda; osztán, tudom én, hogy meglesz hol-

nap, csak szavát fogadjam. Kire nézve megmaradtam, és írtam sietve ordereket az tisztekre: ki mitevő legyen, és hogy oly készszen legyenek: mihelt megyek, lóra ülhessenek. Azt is mondja M., ha meg fordúlt az esze, s az hegynek innenső felére akarna gyünni: megmondja még ez éjjel. Rationabiliter ugyan ember gondolhatná: talám két-három felül akar ütni. Isten az oltalmunk, bízzunk benne!

Sennyeinek megírtam: Nagyságod éppen nem neheztel; hanem, ha igaz 60 akó bor hetenként: azt sokallja Nagyságod. Confidentiássabban írott levelét, alázatossan kérem, ne akadjon más kézre az levelek között.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Már szintén bé akarám pöcsételnem levelemet: veszem ezen posta által Nagyságod utánnom küldött levelét Sennyei Uramnak. Egészszen azt írja nekem is. Már többet erről nem írhatok; elválik virradtig, mit tudok? Megírtam Sennyei Uramnak: az csalóközi hadat kihozassa magához, az lovassát kiváltképpen; ha nem állhatja: csak menne Jóka felé, mert úgy esnék jobban. M. csak azt mondja: akármire lássa, — de csak nincs haszna, mert roszszúl jár ő; úgy engedje Isten!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

104.

Szomolyán, 18. x-bris 2 órakor reggel, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Most, éjfél után csakhamar jöve hozzám M., mondja, hogy mindgyárst estve egy órával elgyütt az ő embere, maga is odajárt vele, csak nemrég gyütt meg; elnézte őköt, de bizonyos, hogy háromfelé van most: Pozsontúl is akar gyünni, már által is gyütt vagy 300 benne, azzal az győri, komáromi magyarok is vadnak; ha öszvemehetnek: lesznek csak azok is vagy 3 vagy 4 ezeren, — de rosz nép. Merre akar ütni, ha túl-é az

hegyen? vagy innen, Pozsontúl? még nem tudhatja, de úgy látja: mind öszve akarna az menni Haiszterrel; oda akarnának ők menni az hídhoz, az hol mi általgyüttünk, Sentéhez, s mind azon volnának: bennünköt följül szorítanának, az ő országok felül, — de (nem) érkezik ő bizony arra! Haister még nincs az hadak között, bizonyossan mondja, addig nem is gyün által az dereka, nem is gyühet hertelen: mert gyalogja sok van, ágyú-eszköze; hanem előszször (az mint magyarázza) Dévéntúl fog más csapat gyünni, vagy ma, vagy holnap, az ki az mi hadunkra akar ütni az falukon, — arra kell vígyázni, azt verjük meg elsőben, ott fog ő is rabot. Ama derék harczunk még nem most lesz: mert talám még majd egy hétre lesz;*) hanem csak mind öszveszedjük az hadat, mind lovast s gyalogot; Nagyságodnak is írjak: nem kell ott az vártúl tartani, jobb, ideküldje Nagyságod az segétséget, de az német elmaradjon az vár alatt.**) Mondottam neki, Nagyságod mikínt nem küldhet igen hadat: mert ha Pozsontúl is erre tanál menni valahogy, — reá nem érünk. Azt mondja: bárcsak ennek az hadnak küldene Nagyságod segétséget, az ki innen van az hegyen; hiszem, ha ez ott az hegyek közt akar általmenni felénk: utánnamehetne az onnan is, úgy értem, Bazintúl. Az ki had Trencsén felé volt is, felment — azt mondja — az is Haiszterhez. Csak megírjam ám mindenfelé: vígyázzanak, mert már elment az híre, hogy falukon vadnak az hadaink, mind tudják: ki hol van? egyenként akarja fölverni őköt; mert már, valahol valami hada lehetett, öszveszedi most, s csak meg akar már velünk verekedni. Mondom neki: ha mind öszveveheti magát, — megver az, vagy elnyom bennünköt! Azt mondja nevetve: nem bizony az, hacsak az Isten nem akarja őtet (Mártont) éppen megvakítani vagy megverni; még soha nem

*) E »derék harcz,« mint tudjuk, december 26-kán lőn Nagy-Szombatnál: tehát csakugyan, épen egy hét múlva; akárki lett légyen tehát ez a rejtélyes Koncz Márton, — de ugyan jól kicombinálta.

**) Tudva van, hogy Nagyszombatnál csakugyan e német-kuruczok állottak át a harcz tüzében árúlóúl a császáriakhoz, és főként e váratlan körülmény okozá az úgy szólván már megnyert ütközet közben beállott zavart; K. M. tehát ezt is mintegy előre óva sejté, midőn ama kétes hűségű szökevény-had hátrahagyását tanácsolta.

esett ő rajta ollyan, az kit nem tudott volna: de bizony, nem látja most kárunkot, mert még, — úgy lehet, — hírmondó sem sok megyen el benne, csak jók legyünk, hacsak víznek nem szorúl;*) mert nem akar ám könynyen elgyünni az víz mellől: hanem mind az víz mellett akar elgyünni, mint ezelütt, és megpróbálgat elsőben bennünköt egy darabjával, — ha bízik osztán, úgy gyün el, de ne engedjük ám! Csak ő láthatná meg az mi hadunkot; mert bizony, bár volna kilencz — tízezer is: mert itt kell ám most, nem ott Urunknál; nem bántja ott senki! Nem látom rosz kedvét; legyen Isten akaratja! Én majd általmegyek virradtig, alázatossan tudósítom Nagyságodot.

Vettem most is Budai levelít: de ott még semmi hírek nincs egyéb ezen inclusánál, — ezt semminek tartom. Én nem tartanám rosznak, ha Nagyságod M. opiniója szerént is küldene Sennyeihez hadat; lám, úgyis portát kértek Pozson alá. Csalóközbül is az lovas had csak hadd gyünne ki: mert késő lesz kászolódniok. Trencséntül is csak elhozassa Nagyságod az hadat, — jobb, készszen várjuk; ha Isten úgy akarja, hogy mi nem birunk véle: legyen mihez vetnünk reménségünköt Isten után, Nagyságod mellett is. Én ugyan marakodás nélkül, — úgy látom, — meg nem mellőzöm; nem is ítélhetem, Pozsony felül szerencséltesse az hadat, inkább magához veszi elsőben, — egy étszaka Pozsontúl megegyezhetik víle az Morva mellett is. Legyen Istennek szent akaratja!

Sennyeinek megírtam most újjobban, hogy úgy hiszem, Nagyságod is fog oda hadat küldeni, — de ha Pozsontúl erre, az hegyen általcsap az ellenség: utánnaküldje mindgyárst; csak volna ember vílek! Otlik Uram tehetne most ott hasznot, vagy Ordódy, ha magát hagyhatná Nagyságod.

A Sentén heverő bagázsiámrúl írtam: az Vágon túlszállítsák, mivel az szénábúl ott szűkessek, alázatossan jelentem Nagyságodnak; mert az marhám széllyel van az falukon: hertelen paraszt-rivadásoktúl tartok, nagyobb confusiót tesznek. Mert az én rationabilitásom nem ér M. eszivel; nehéz

*) Heister Nagy-Szombatnál tudvalevőleg a Parna-patak mély, partos vízárkával födözé seregének hátát, a kuruczlovasság támadásai elül; és így ennyiben is talált Koncz Márton jóslata.

is kitanúlni beszédjit, s úgy látom: multa mutantur in tempora. De akár imígy, s akár amúgy legyen, — csak Isten jól adja, mind jó lesz; ő ugyan bíztat, s nálánál is inkább Isten kegyelme, igaz ügyünkhöz képpest. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; sajátkezű.)

105.

Leszkó, 18. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma jó reggel ideérkeztem: de semmi új hírre nem kaphattam, éppen csak az pozsoni hír folyt itt is. Azomban hozák ezen rabot, kit Fridrikék fogtak, kit is megexaminálta magam; azt mondja: ezelőtt negyed- vagy ötöd-nappal már megindúltak volt az hadak, de ismét megtértek statiójokban. Montecuculi hada van 300, azon kívül 6 compania sléziai complete, és 8 compania sléziai granatéros, — ezekkel szaporodott Haister, és Guzáni, s Darmstadt regimentjeit is hallotta, elgyüttek. Austria adott neki 6 companiát: de Morva nem akarta adni. Landaviumot bizonyossan megvették, az királt várják Bécsben. Haister indúlásárúl semmit sem tud: hanem hallotta azelőtt, hogy Pozsony felé fog mennyi. De ez igen eb-ember, az mint látom; igen vitézül viselte magát. Haister szaladását is csak imígy-amúgy emléti: hogy nem volt más intentiója, hanem hogy diversiót tegyen, azért, hogy Trencsénben az élést bévihessék, s az meglevín, úgy tért meg; hazud penig: mert 1-ma szaladt el, s 3-tia voltak Trencsénnél. Most Haistert Cziczelsdorfon mondja lenni, — 4 mérfőd ódalt Austriában, — Montecuculit is, és az siléziai hadakot Lundenburg táján Morvában, Austria szélén, már Hodolínon alúl. Ezeknél több relatiót tehet maga. Tudom, az seregnek az (nyert) zászlóért s az hadnagyhoz mutatja Nagyságod kegyelmességét; 46-an voltak: 7 ment el; katona (kurucz) volt 100 egynehány. Isten többet is adjon illyet!

Már M.-ra térek. Midőn ma az hegyek teteire értem, meglátá az országot: itt jártam ám én, né! ahun, az ám az a falu, templom van benne. (Penig mindenütt van, arrúl mit ösmerhetnénk?) Csak kimutatá, hogy holnap hajnalban fel akarják verni amott egy faluban való hadunkot, küldjek reá, bizonyossan megverik, — ha holnap nem: holnapután. Az pozsonit tudja ő, van háromezer közel, de az még sohová sem csap. Csak erőltet: küldjek ide, mert ennek kell megesni előbb. Azért most expediálom Ebeczkit; Isten mit ad? elválik.

Haistert már, azt mondja hittel is, hogy nem gyün által: hanem Pozsonnak megyen, de még egy hét is belételik; de nem Haisterez — azt mondja — többül. Az jó Isten tudja, vagy igen változnak az dolgok, vagy nem értek s érek eszivel; mert azt mondja egy szavában: itt köll ám az ember! más szavában, kiváltképpen ma, csak azt mondja: Pozsonnak megyen Haiszter, túl akar járni ezeken az hegyeken. Ollyat is beszíl, mintha Csalóköznek csapna most valami által, de azt sem érthetem; Csalóközre, vagy Szent-Györgyre mondja, — de ott is az mieink nyernek. Elég, hogy csak el kell küldenem Ebeczkit. Szintin mondják: az sebes rab-kapitány roszszúl van, most kötik az feit; azért előreküldöm ezen levelemet. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Az Istenért kérem Nagyságodot, parancsoljon Nagyságod ide sót, csak mit is, hamarjában hozni: mert már is betegedni kezdett az had; majd három-négy faluban is só nélkül eszik az húst.

Különczédulán: P. S. már szintin el akarám küldenem levelemet, hát ihon hozák ezen inclusát. Mondám Mártonnak, megmondta mingyárst: az kik Trencsénnél égettek, azok közúl valók voltak ám azok; no, jó az már előnek!

Ez az Fridrich nevő kékkői hadnagy, kit dicsírtem, meretur imago;*) majd megexaminálom jól az kapitánt, s mindgyárst elküldöm Nagyságodhoz. Adjon Isten holnap ily jó reggelt, s jobbat is maga szent kegyelméből!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

*) A fejedelem képére vert ezüst- vagy arany vitézségi érem értetik.

106.

Liskó, 18. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Már estve van az faluban, mégis semmi hírem ma sohonnan. Ebeczki elment, az mint alázatossan megírtam Nagyságodnak, M. szavára, ki még nem hiszi Haistert az hadak közt lenni, és csak azt mondja: egy hét is belitelik, míg megindúl Haiszter derekassan, noha ugyan kell a vígyázás túl amonnan is.

Az rab ma roszszúl volt az kötés után: mert az koponyáját jól fölvágták; holnap igen idein megindítom, és ugyan víle fogott rabokot is, kik örömöst szolgálatot vennének, de minek? mikor ezekhez sem bízhatunk, — mert míg oda valék: három az muskatírosok közűl elszökött, de az parasztok megfogdosták őköt, — kiket holnap Istennek ajánlok, mások példájára; s ugyanazokkal fogtak meg egyet azon három közűl, kik Leopold alúl az aprossokbúl szöktek. Ezek, úgy hiszem, azok, kiket Nagyságod gondolt, hogy bészöktek Leopoldban; csakhogy ketteje ugyan elment: mert étszaka az két felekezet német öszveakadt, s megijedtek egymástúl, s az erdőben széllyelmentek, s ez osztán úgy akadt az éntőlem szökökhöz, hogy az német szót megértette; az ketteire nem akadtak, hihető, agyonlebbentették az szegény tótok. Az fassiójokot sub authentico megküldtem alázatossan Nagyságodnak, minthogy van még az ki tudta ottan, — innen is kettőt küldtem, azokot, az kik ezeknek tudták elszökéseket, cum fassione confrontata már; nem kétlem, Szomolyánrúl is vittek hármat cum suis inquisitionibus. Mert nem vagyok én bizonyos egy nap is itten, nincs üdüm is az törvéntétetéshez, hóhár sincs közel, lövődöztetésekkel annyinak nem is akarok hírt bocsátani.

Az mely ember hírünköt bévitte Sasinbúl, — az hová németekkel ment vala Szent-Györgybűl, — az németek kinnmaradtak, csak maga ment bé, s mihelt megtudta, kinyargalt az németekhez, és velek ment hírt tenni; nem tagadta maga is elüttem, azzal mentvin magát: leányja az németek kezében

volt, nem merte elmúlatni; de az városi emberek magok kiadták, — ezt is odaküldöttem.

Ezen rab-kapitánnak egy fecskefarkú standárját is nyerték el, kit az német rajtárok kértek el tőlem, semmi standárjok nem lévén; mivel oly apetitussal kivánták, hogy az ellenség boszújára hadd viseljék: odaadtam nekik, — reménlem, Nagyságod neheztelleni nem fogja; hanem az dobost Fridrich az hadnagy megtartotta magának, hogy ő azzal még németet csal, mesterséget akar az által, van kedve az dobosnak is; még az többi is mindgyárst az mezőben kiáltottak: legyünk companiástúl kuruczokká! De ez az kapitán nem engedte, — keményen viselték osztán magokot. Isten akaratja: egy sem veszett (a miéinkbül).

Só felül kértem Nagyságodot; már is van tíz katona is beteg egy seregben. A mellett itt se vasat, se patkót nem kaphatni, — nem tudom, mit csináljunk, ha derek lesznek; sohová sem vihetem az hadat, hacsak nem üzik.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az németeket nincs kinek mustrálni, — in abslogh ha adatok nekik valamit.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

107.

Leszkó, 18. x-bris 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem Nagyságodtúl, hogy az erdélyi véletlen jó hírrel vígasztalni méltóztatott Nagyságod. Ez jól esett egyszer; hanem, ha már recruttának késéri bé Forgács Uram Kleklsperget Szakmárrúl: senki nem is haragszik jobban most. *Bezzeg, meg lehetne most az sok* praetensioját fizetni, *ha azt írná* Nagyságod, hogy recolligálták az erdéliek magokot: nem szükséges bésietni, Szakmárt s Váradot vegye meg úgy, hogy ki ne bocsássa Erdélyben az népet, hanem extremitásra szoritsa! Ez tréfa, *de hitemre, nem tudom én:*

ha non existente necessisate, jobb-é ex humanitate *neki alkalmatosságot adni több roszra? Az veleszületett irígység Pekriben veszteti, az religiókot öszveveszti, az hadnak az szívit, kit most kapott, az partesbe keveri.* Úgy látom, csak Urak nélkül akarja Isten az uralkodó nemzetet meggyalázni: mert mindenütt ott járnak jobban, az hol az Urak reá nem érünk. Legyen Isten akaratja; hiszem én nem bánnám, ha soha harczot se látnék már magam: mert félek az gyilkosságtúl, — de amúgy agyonverni szeretném az németet. Csak Haiszterre haragszom én, Pap Istvánnyal!

Most valóban emberséges-embermódon ír nékem (Forgách), s úgy kér általam Nagyságodtúl; íme, méltóztassék Nagyságod meglátni írását. Mégis, megtetszik az postscriptumbúl, mitül tanúlt! Talám hadd járúlna most Nagyságod kegyelmessége hozzája, azon Apám-Uram 7000 frtig való maradékja iránt.*)

Az magam jószága iránt is csak megírnám,**) ha merném: Nagyságod kegyelmességébül foglalná el, commissiója mellett Nagyságodnak, — ha volna commissióm. Osztán, alázatossan követem Nagyságodot, de ha Nagyságod akarja, hogy még Erdélyben is lehessek Nagyságodnak szolgája: ilylyen cadentiák alkalmatosságával maga sérelme nélkül tehet jót velem Nagyságod kegyelmessége, — mert ez már post electionem Principatus deficiálván,***) s aliunde is, gondolom, sine semine, legalább cum semine notae. Én nem kérek most semmit, mert kérni sem tudnék, s hitemre, szemtelen sem kí-

*) Bercsényi atyja: id. gr. Bercsényi Miklós érsek-újvári és bányavidéki tábornok, id. gr. Forgách Ádám országbíró halála után gyámjává lön ifj. F. Ádámnak és Simonnak, a néhai országbíró gyermekeinek.

**) T. i. Forgáchnak, ki ekkor Erdélybe volt menendő, mint kormányzó főparancsnok. Bercsényi itt családjának erdélyi ősi jószágait érti, melyek eldődeitől, ezek Magyarországba települése után, még Bethlen Gábor idejében lefoglaltattak volt: de rendes megnótázás nélkül, és épen ezen oknál fogva, azok visszaszerzése iránt (minthogy törvényes eljárás mellöztével koboztattak vala el) Bercsényi mindjárt a »leopoldi diploma« utáni időkben tett volt lépéseket, — de kevés sikerrel.

***) T. i. gr. Apor István, ki az erdélyi Bercsényi-jószágok java részét usnálta volt.

vánok lennem; de tudom, hogy mások fognak futni elegen,— azért csak egy kis memento gyeránt (így) jelengetem magamot. Mi, én még úgy hiszem Istent, Nagyságod utúléri Forgács Uramot s Orosz Pált Erdélyig; — mert csak elláttam: elválik az két karácson közben az mi telelésünknek ábrázatja;*) ha el nem válik, — tudom, mint lesz, s mint lehet.

Éppen mikor ezt írnám, éjfélkor tájban, veszem ezen Bokros levelét, kit ma írt délben. Addig mondá M., hogy Pozsonnak megyen, nem gyün erre Haister, — most már azt mondja: nem gyün az ide, sem ma, sem holnap, mert sok népe van, ágyúja is van, de nem hiszi még egészszen, hogy általgyütt volna, majd megtudja; de az való, odagyün, valahol az minap volt, és csak öszveakadunk ám azzal: azért megírjam Nagyságodnak, hogy vagy gyalogot, vagy lovast segétséget küldjön Nagyságod, mert ott nem kell az vár alatt. Én megmondám: Pozson felül is kell Nagyságodnak vígyázni. Ebeczkit sem hagyja visszahívatnom. Már virradtig mi hírem lesz? nem tudom, de csak elhiszem, nem hálnak ez éjjel Malaczkán és Lévárdon az mieink. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Éjfélkor inter 18. et 19. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, és pedig részben titkos jegyekkel írva.)

108.

Liszkó, 19. x-bris reggel, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka küldött hírei az német általköltözésinek, íme, ezen órában mikínt confirmáltatnak, — accludálom alázatossan Nagyságodnak. Pozsony felí hogy indúlt, még nem tartom bizonyosnak: mert Lábtúl igyenessen Malaczkának fordúlhat, és az Lévárd táján való rosz, sáros posványokat elkerűli.

*) Helyesen combinált, minthogy a döntő ütközet karácsony másodünnepén, dec. 26-kán vívatott.

Ebeczkit, az mint írám, elküldtem vala; de az ott Dojcson megértvén ezen hireket: mindgyárst arra fordúlt; és mivel azt írja: belékap, ha módját látja, — azért meghattam: siessenek János Diák és Pap Istvánék utánna; Diák Ferenczet penig Szolosniczára küldtem, az mint Bokros kívánta. Magam nem csavargathatom az gyalogságot: mert reá nem ér bizonyosra, s még ma válik el: merre fordúl? Valahol lesz, ha szükséges: ez éjjel megegyezhetem az hadakkal; ha penig Pozsonnak megyen, hamar szorosokra veszi magát. De hiszem, most azt írja Sennyei Uram: semmi sincs az pozsoni hírben; M. is azt mondja: visszament*) Győr felé, nincs egyéb, az ki az városban van.

Odajárt M. ez éjjel, meghozta, hogy bizonyossan általgyütt,**) de nem mind még; sok paraszt-kaszás is van közte, —de soha nem tudhatja: merre fordúl? mert úgy is van igyekezeti: megint erre gyüjjön Szent-György felé, az mint azelütt volt. Segétséget oda küldeni javallott, de vakjában beli ne kapjanak; ha ők nem kaptak eddig az meinkben, nagynak tartom, — de azt mondja M., nem. Az mely németre küldte Ebeczkit, azt mondja: elment, még tegnap megegyezett ezekkel, oda hiába küldte; csak azt vallja: megverjük, de nem tudja, ha túl esik-é meg az hegyen, vagy innen? csak látja, hogy víz mellett lesz. Úgy engedje Isten! Úgy látom, sok megváltozik az látott dolgokban is. Ugyan csak nehéznek tartom látatlanúl az ellenségben kapni. Paraszt-hiren ember nem építhet; de, meghiszem ex conjecturis: azelütt lehetett 4000, ahhoz ment két regiment Guzanival, bárcsak 1000; Montecuculi és az slesiai 6 compania, együtt az is ezer; 8 compania granadíros, — ugyan csak elitilhetjük legalább is 7000 embernek, az fód népin kivül***) Nehéz azzal hü bele Balázs! Ha öszvemehetünk, bizony megsegét az Isten; lám, ő is contrahálja minden hadát, férehágy holmi magát őrző országot, — bizony, Kegyelmes Uram, öszvevegyük magunkot! Nem volna talám rosz, ha Nagyságod készszen paran-

*) T. i. a dunántúli német had.

**) T. i. Heister a Morván.

***) Bercsényi tehát, mint látszik, a gr. Herberstein hadtestének csatlakozásáról épen nem volt értesülve.

csolná lenni az tábort és hadakot;*) hiszem, kiválosztháthatna Nagyságod vagy 500 németet, vagy csak mit is az ágyuk mellé, — az többi Szálával, s ha úgy kell lenni, Nyárai czerével is maradna az vár alatt. Ugyan csak eleiben kell szállanunk. Ha Pozson felé gyün, nem mehet másként: az Dudvág tekerületi egész sánczа lesz Nagyságodnak, s én is megegyezhetem, Sennyei is Nagyságoddal, az csalóközi had is, Trencséntül is. Ha penig erre gyün, s nem tehetek neki semmit (van az Isten markában), ugyan csak úgy is a sikra kell neki gyünni túl az hegyen, s úgy is meg kell neki kerülni az Dudvágot, — mert Karkóczнak nem megyen, hanem Sentének fog igyekezni; de Isten nem bocsátja annyira! Talán Isten majd hoz valami jobb híreket; legalább megtudom, merre fordúl? Azalatt Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Szakolczárúl zsidó-hírt írnak, hogy 8000 ember gyütt volna Bavariábúl Haiszterhez;**) talám mindenestül már 8000 hírü az tábora.

Külön negyedíven:

P. S. Már írásom után üzení M., hogy az ő embere, kinek vesztét hitte, meggyütt. Annak az németnek egyik része elment Pozson felé, másik része helyben van, — igen vadnak rajta az mieink, hogy megcsapják; az már mintha errefelé akarna gyünni, úgy mondja,—de hadd gyünne kiljebb, reáérnénk csak virradtig is, ha az vizek közül kigyünne. De azt nem akarja, hogy több hadat küldjek, vagy menjek: mert nagyob része elment az németnek. Ezzel bizonnyal — mondja — bírnánk, ha kimozdúl. Az paraszt-katonák is hozták illyen hírit, hogy egy része Pozson felé ment, más része visszaindúlt. Már Isten tudhatja! Meg kellene három óra alatt járni az

*) Ez az első positiv intézkedés a néhány nap múlva Nagy-Szombatnál megtörtént concentratióhoz, melyet tehát Bercsényi kezdeményezett, és pedig elég jókor.

**) Nyilván ez volt a Herberstein-hadtest híre.

hírnek, még sem gyün; már magam emberit küldtem Ebeczkihez.

(Eredeti, három negyedíven, negyedrétben. S. k.)

109.

Leszkó, 19. x-bris 5 órakor estve, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Impatientissime vártam ma napestig valami hírt: de sohonnan semmi sem ,együtt egyéb, hanem hogy mind Pap István, mind János Diák, orderemet nem várva, csak elmentek az hírre nézve; már soha nem tudom, ki hol van bennek? úgy hiszem ugyan, valahol, de megegyeztek eddig, — de még semmi hírem felülek. Hanem éppen most érkezék Ocskai quártélymestere; ma, már hogy az nap felkölt, együtt el Malaczkátúl illyen relatióval, hogy tegnap általköltözvén az német, szállott Lábhoz, valami vízen belül, az Morva mellé úgy, hogy két víz közé. Jeszenszki, az Ocskai vicéje volt ez éjjel ököt vizsgálni, és az lábi plebanussal beszíllett, az ki köztök volt; azt mondja: vannak 8000-en mindenestül, és hogy Pozson felé készülnek, ott valami gyalogsággal megegyezni. Sok fris (új) és parasztember van vílek, az kikkel az hegyeket akarják magok után bévágatni; elhiszem, attúl félnek: hátúl ne vegyük, — mert más nyomon nem lehet utánnaesni. És hallotta, hogy ma Malaczkára akartak ütni: azért az mi hadaink kiállottak vala az hódvilággal az falubúl, lesték, — de még akkor semmit sem vehettek észre, hogy ez elgyütt, hanem csak azt, hogy ott helyben volt az német; azólta lett-é valami? nem tudom, de együtt volna híre, ha lett volna. Már virradtig mit ad Isten? nem tudom.

Második relatiója az: tegnapelütt valami portájok volt az Morván túl, — azokban egy hadnagy hatod-magával elmaradt, Isten megáldotta: valami kapitánnét sézástúl elhozott, az ki Pozsonban akart menni túl az Morván. Kuzani regimentibül való kapitánné, — az is azt mondja: Pozson felé mennek, és ő előrement volna; 8000-nek mondja, Baváriábúl együtt az 2 regimenttel; még várják Kronsfeld és Hohenczoller regimenteit és valami gyalogot vízen, s azzal akarnak

megegyezni Pozsonnál. Azon kapitánnéval van valami furír, és dragonyosné; azok azt mondják, hogy két felé akar menni: egy része Pozsonnak, más része erre, — de ezt nem hihetem, hogy megszakadozzék, hanemha igyenessen Pernektül Bazinnak akarna ereszkedni egy része, mind az lármára nézve, s mind penig az hamarabb passusra nézve. Talám ugyanis valami hadat várt maga után, ki tegnap által nem költözhetett; lehet, talám vízen bocsátja le az Morván az gyalogját: mert szekereken hoztak hajókot az Morvában. Azt sem tudhatom bizonyossan: Montecuculi ott van-i? De mivel még el nem érkeztek ezen rabokkal, — talám majd többet tanúlok magam tölök.

Most M. semmi bizonyossat sem tud mondani, ma háromszor is beszéltem víle: csak azt látta meg ez elmúlt éjjel, hogy hol van az német, — de soha szándékát bizonyossan föl nem vehette, mert Pozson felé is van, s erre is, hanemha kétfeli csapna; meghatta, megírjam az hadaknak is, kik ott vadnak elüttünk: ne is igen agyarkodjanak, — hadd gyüjjön kiljebb az mezőre; mert úgy látszik neki: erre gyün valami, az kit megverünk vagy holnap, vagy holnapután, de csak itt várjam míg kimozdúl. Valamely nyava (így) emberit hatta volt ott vígyázónak, meghatta: ma délre hírt hozzon neki, — de semmi sem lett belőle, búsúl rajta; ha vacsora-korig nem gyün, majd maga megyen. Már nekem is csak várnom kell, mert semmit sem tudok az hadakrúl. Ha Pozsonnak megy: már reá nem érek; elegen vadnak hátúljában csapni. Ha az gyalogot annyira vinném, — soha reá nem érne vissza; nem tudom, mint egyezhetnik Nagyságoddal, az is egy baj, ha erre is csap valami. Idehadnom sem jó, kísnem rajta sem jó. Istennek szent lelke megtanít! Azt csak vátig javallja Márton, hogy, ha szintín ide nem is: az hegyeken túl Pozson feli hadat küldjen Nagyságod, nem kell Nagyságodnak ott had! Mondom ott lenni Sennyeit, s írtam is már Nagyságodnak. Most is írtam Sennyei Uramnak ezekrúl, az miket értettem: vígyázon jól! Ha mi híreim lesznek újjabbak, megírom azonnal alázatossan Nagyságodnak, és magamot kegyelmességében ajánlom.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának. — Galgócz. Cito, citius, citissime.
P. H.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. A kis gyűrűpecsét tiszta ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

110.

Leskó, 20. x-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Tegnapi estveli levelemtül fogva sok különböző, de paraszt-hírem együtt; most hajnalban már, íme, csaknem egyszersmind kétfelül mit írnak Ebeczki és Bokros Uramék, — megküldtem alázatossan Nagyságodnak. Mikint épitsen ember ezeken! De, csak elhiszem, ha öszvemehettek, bizonyossabbat tanúltak ki. Azt csudállom, M. semmit sem tud mondani, csak azt mondja: meglátta az németet akkor, — de fel nem vehette, merre ment, vagy megyen? Hanem ott hatta volt emberét: annak meg kellett vóna gyüni az hagyott üdüre, azt tartja, — odaveszett; maga csak azt mondja: ő bizony nem megyen utánna az németnek, hadd menjen, reákerül; azt akarnám, túl menne. Még az fogott kapitánnét sem hozták el. Egyebet azért nem írhatok, maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak nagy alázatossan írám. — Galgócz. P. H.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k. A kis gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

111.

Leszkó, 20. x-bris 5 órakor, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan veszem Nagyságod méltóságos levelét, s éppen akkor hozák ezen levelét Bokrosnak, s ugyan más ember is hozta valósággal most Stomfán naplani az németet

egészszen, és oly hiszemben vagyunk, megindúl holnap Pozsony felé: mert az Morva mellett az szénákot is mind égette, — nem akar késni. Tettem azért oly dispositiót: már elküldtem az gyalogságot, kik az étszaka megegyezzenek egymással, és Stomfán túl, az pozsoni útban lesben álljanak az fenyvesben; az lovas hadak hasonlóképpen két-háromfelül lesben álljanak, és az gyalogot mikor mellőzi: akkor csapjanak neki. Én penig az hódvilággal megindúlok, s megyek igyenessen az erdőkön Stomfa felé;—hiszem Istenemet, jól esik!

M. embere meggyütt volt; az eddig kedvetlen vót: most majd kibuik az bőribül, erőssen bíztat, nagyon javallja rendelisemet. Már Isten kegyelmében vagyon, mint áld meg bennünköt! Az hadnak ugyan örömít s kedvít látom. Isten markában van minden, — légyen szent akaratja!

Azon sokszor emlitett kapitánnét mégsem hozák el, de majd itt lesz; hanem ezen levelek valának nála, kiket előrekküldtek. Ebbül nem tanúlhat ember egyebet, hanem, hogy szaporodtak valamentíre, és készülnek kiljebb, de nem egész bizodalommal: mivel az bagázsiájokot mégis elhatták.

Hamburgnál az hidat elbontatta Haiszter, s Pozsonyhoz hozatta; csak elhiszem, arra való: az Csalóközre Püspökinél vagyis Félnél hidat akar vetni; azt tőlünk elvévén: akár Komárom felé, akár túl az Dunán, akár Pozson felé operálhat ex loco securo. Győr, Komárom, Pozsony eltartja. Bezzeg, ebül kezdette azt; csak elhiszem, szándéka: megpróbál bennünköt, ha túlmegyen is az hegyen; ha nem bízik — Csalóközzel bizonyít. De Isten nem engedi szándékát!

Ha ezen holnapi próbánk nem succedál, és csak általmegyen az hegyen: mindgyárst küldök nyomában, küldök Pernektül által Bazin felé, — mégis bíztatására Zsennyei Uramnak, és hadd legyen hadunk előtte vígyázóban. Itt is hagyok valamellyet, az ki bécsapjon Austriában, háta megett, ha az víz engedi. Magam penig sietek hátrább, vissza Nagyságod felé; mert ha magam Bazinnál mennék által: azután hátrálásnak látszanék Nagyságodhoz való menetelem, — jobb kerülnöm, az passus örvével. Ha penig csalt vetne Haiszter másfelé: ódalt leszek az hadakkal mindenütt; ha meg nem csaphatom, ugyan csak el nem szorithat úgy: Nagyságodhoz ne

kerülhessek. Én bizony mindent elkövetek. Sennyei Uramnak segétséget haszontalan küldeni: mert ugyan csak nem lesz az annyi, hogy ellentállhasson. Csakugyan corpust kell vernünk; mi haszna elébb-utúbb, hátrább járkálni az hadaknak? Csak annyi had kell oda, az ki az vigyázást s portázást elgyözze; vagy Ebeczkinek, vagy Ocskainak kell ott lenni. Hanem azt kellene megparancsolni: az csalóközi had és hajdúság vigyázzon mind magára, s mind az hidra, — mert én bizony azt tartom: nem megyen ő Bazinnak, hanem valamely nap Pozsont éri, — azon étszaka megindúl az lovassal, s egyhúzomban az magyari révhez megyen, odaszoritja az hadat, míg lármát csináltat az Dunán túl Samarjánál, hogy tartóztassa az hadat; hanemha attúl félne: Bazin felül el ne szoritsuk Pozsontúl s az gyalogjátúl, — ezt ugyan megirtam Sennyei Uramnak. Jó lenne erre (Nagyságodnak) maga méltóságos reflexiójának lenni, s parancsolni; mert csak meg kell engedni, hogy practicálkodik az ellenség, mert tapogatva jár; ihon, még Stomfárúl sem küld ki sohová, — penig lehetetlen: ne tudná az hadunkot maga körül! Én mindent elkövetek, valamit Istenem tudnom ad; csak azon kérem ő szent Fölségét: illuminet mentem, ut videam voluntatem suam sanctam.

Magamat azomban Nagyságod kegyelmességében ajánlom, s alázatossan köszönöm ajánlott kegyelmességét; és maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, három negyedíven, negyedrétben. S. k.)

112.

Pernek, 21. x-bris estve 6 órakor, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Primi Farkas Uram által megüzentem Nagyságodnak: mai dolgunk mint esék? Bizony, jobban is esett volna, ha dispositióm véghez mehetett volna; de hiábanvaló volt, mert ez

étszaka lármája levin: még virradta elütt kirendelte magát. Félelme attúl tetszett meg, hogy nem elönkben, hanem oly szoros helyre rendelte magát, hogy se ő, se mi egymáshoz nem férhettünk volna, és ugyan kimutatván magunkot: szemünk láttára indúlt az szorosnak. Hanem, Istennek kegyelme járúl reménlem, hozzánk, hogy holnap bizonyossabb vigasztalást írhatok Nagyságodnak: mert az hajdúságot elküldtem az szorosra, hogy belikapjon, és háromezer lovast nyomában az németnek; azok elkezdették az puskázást, — majd két órája miólta rettenetessen puskáznak; eleintén taraczlövések is hallattak, már most csak az apró-puska zöng, és az salve,*) kibúl ugyan nem ítélhetem, fölverték volna, de csak elhiszem: van dolga, — s abbúl magyarázok jót, hogy senki sem együtt katonáink közül vissza, illyen sötétben sem állott el az hajdú róla; az parasztság, mint az hangya, az hegyekben rajta! éppen Morva-mellékirúl, Szent-György, Szent-János tájárúl mind elállotta volt amúgy távol az hegyeket, hogy látta az hajdút, — úgy ment nyakában az németnek mindenfelül. M. megnézé öket, s csak felszóllala nagyon: csak körülvegyük, mi, fele is csak parasztember ennek; csak menjünk rajta mindenfelül! Mondják neki: most bizony nem lehet megkerülni, sem körülvenni, — nem láttad Uram azt! Hohó! nem láttam? de meglátjátok majd két-három óra múlva, mi lesz itt; mind elvész az, az hajdú bocskora is majd megmerül az vérben, — csak érkeznék az hajdú! Azzal felmene egy hegynek lovon, azt tudom: néz valamit, — s most is oda-van; hihető bizony, ott praedicál.

Már penig hogy Isten engedte: békével nem mehetett által, elhiszem, nem habahurgyálkodik! (Így.) Az mint ki volt rendelve, elnéztem ugyan jól, — de csak nem ítélhettem többnek 5 ezernél, még annyi sem volt; elhiszem, előre is ment vala el annak avangardiában valamely része, de nem sok. Az stomfai pap azt mondja: rosz nép az, igen nagy része. Az mi elöjárónk az retroquardiának utulsó két zászlóját még bent érte volt, vagy 30-at levágtak ott mindgyárst Štomfán.

Micsoda dispositiót tettem? megérteni méltóztatik

*) A regularis császári had sortüzelése.

Nagyságod Prénitül. Már az háromezer lovas az hátán megyen, míg mehet; és mivel Talnál*) (mert arra ment) háromfeli válik az út: egyik az pozsoni kalváriára és bé is Pozsonra, másik Récsére, harmadik Szent-Györgyre:**) meglátja az nyomát, merre csapott? Ha Szent-Györgynek ment ki: ezek Pozsonnak mennek háta megé, — Diák Ferencz mondá nagy gustussal, hogy hátát csapja úntalan. Ha Pozsonnak megy: ezek Szent-Györgynek, és megegyeznek Zsennyeivel. Budai Uramot penig innen küldöm az hóddal mindgyárst; már az gyalogot is munkája után odaparancsoltam mind az két ezeret, — elgyőzik az vigyázást. Magam penig más passuson, kevéssé hátrább fakadok ki, megtelepétem az hadat, s megyek mindgyárst még holnap Nagyságodhoz. Csak elhiszem, mostani munkája után nem habahurgyálkodik ő is: mert reméntelen esett rajta ezen nagy puskázás, kirül majd hallok, mert elküldtem látni. Ezzel Nagyságod kegyelmében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Montecuculi mind itt van, valahol valamie volt; de ettül — az mint láttam, — nincs mit félnünk, csak öszvevehessük magunkot.

(Eredeti, három negyedíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

113.

Hosszúfalu, 22. x-bris 5 órakor, 1704.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Általköltözém az átkozott passuson az hadakkal, az kik velem vannak, — az többit tegnapi írásom szerént elrendeltem. Még semmi hírit ma nem hallhattam az németnek, hanem az mint üzeném Beniczkitül. M. mondja: ma is eleget lekonczoltak benne.

Noha már sötét van, mindgyárst mennék Nagyságod

*) Mária-Thal.

**) Itt Szent-György szab. kir. város, fölebb pedig Búr-Szent-György falu értetik.

udvarlására: de várom Sennyei Uram tudúsitását is; virradtig ugyan csak udvarlok alázatossan Nagyságodnak: mert nem hiszem, az német már két-három nap is kimozdúljon, mivel — csak elhiszem — nem recoligálja magát addig, míg meg nem egyezik a többivel. Megírtam Antal Úrnak: ha étszaka megyek, ne legyen bajom az strázsán. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Mind azért tartózkodom, hogy talám inkább magam mennék Bazinban, meglátni az hadakot virradtig, csak hírt kaphatnék felőlök; mert azt írta Zsennyei ez étszaka: ma megnézi őköt, s ha nem neki való, elmegyen előlök. Féltem őket az confusiótúl; ha ezt nem írta vóna: igyenessen Bazinban mentem volna, — de attúl féltem, ott sem érem őköt, s még most sincs hírem semmi felőlek. Írtam ma kétszer neki: az mennyi hada van, csapják meg, avagy ha holnap helyben lesz, jól kinézetné. Tudják már az helyeket; holnap öszvegyűlhetnénk, s rajta-mehetnénk hajnalban holnapután.

Küldém: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak adassék. — Galgócz. Cito, citius, citissime.

P. H.

Külön czédulán, más írással:

In pago Dombó, et penes pagum Sintava (?) et Királyfalva ad Modram datur locus aptissimus pro praecludendo agressu hostis. Optimum foret, si ex parte montium, ad molas Modrenses dirigerentur ad minimum mille Hajdones, custodientes passum et viam unius currus latam, ubi etiam, si illac transiret, ex praecipitio solummodo saxis obrui possit. Inter pagum Dombó (alias Dubove) et pagum Királyfalva, campus exiguus datur, ubi etiam miles ordinis equestris desideraretur. His locis ante tempus occupatis, praecluditur via hosti sub Arcem Vereskő. Serenissimus Princeps melius informari poterit ab pluribus viris Comitatus Posoniensis existentibus ad latus Suae Serenitatis.

(Hátlapján e czédulának, mely egyszersmind Bercsényi 1704-iki levelei második csomagának borítékául használtatott föl, a levéltárrendező fejedelmi titkár Beniczky Gáspár kezével e följegyzés olvasható:

»Fasciculus secundus Literarum Comitis Bercsény, Anno 1704.«

Majd ez keresztűlhúzva, s alább ugyanezen kéz által (nyilván, újabb rendezéskor) ez írva:

»Nro 7. Literae Illustrissimi Comitis Nicolai Bercsényi, 1704.«

Maga a levél félívre, negyedrétben, Bercsényi saját kezével iratott, s nagyobb gyűrűpecsétével, — piros spanyolviasz-lenyomatban — volt lezárva. A mellékelt latin czédula, mint mondók, szintén egykorú, de idegen, ismeretlen kéz írása, talán valamelyik franczia hadmérnöké.

114.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ugyan érzettem: ne siessek Nagyságodhoz: éppen most gyüve Ocskai hadnagya, engem keres vala Bazinnál, — hát szemben tanálja Sennyei Uramot az gyalogsággal, ki is Rosindelre szállott, — kíván szóllani; azt üzente, hogy kirendelte az hadat az német eleiben, az hadnagy hallotta az puskázást is igen, taraczk-lövést is; csak elhiszem, az mi hadunk meg nem állotta; hova ment? nem tudom, azért mindgyárst magam megyek hozzája, és onnan dispositiót teszek, az mint tudom, s megyek Nagyságod udvarlására. Még ez étszaka portát is küldtem innen, hogy megtudhassam. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Hosszúfalu, 22. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak alázatossan adassék. Cito, citius, citissime. Cito, citius, citissime. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, nagyon hamaros írással írva. A kis gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

115.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Géczi Zsigmond szaván járván, Spáczára bolondoskodtam, kerültem nagyot, s csak éjfél után érkeztem. Tót Jánossal beszéltem, — korán sem úgy vót az üzenet, hanem

csak, hogy az barát mondta: az intentiója az németnek. Szombathoz szálljon; ma meg fog-é indúlni? még nem tudok semmit.

Diák Ferencz Uram megegyezett vala túl az hegyen az gyaloggal is; két passust próbáltak: el nem gyühettek az német miatt, s azért megszakadoztak igen; túlmaradt fárodtan az hegyeken az gyalog, már tegnap hová érhetett? De Bokros és Andrási ezere is túlmaradtak; most küldék bizonyos jó embert által az hegyen az hadak közé: ha az velünk való conjunctióra nem érkezhetnek is, közelétsenek Bazinhoz, hogy pénteken, szombaton hallgassák s vígyázzák, ők is osztán iparkodjanak hátúl.

Az kalastromot felverték Talban (a németek), mindenébűl praedát hántak az kalastromnak. Testet eleget látott németet Diák Ferencz. — az barát is mondta: sok kár esett bennek.

Az pénzt már elvitte volt Dersőfi az táborra bé, mikor Karkóczra értem; hanem az had patkótlansággal menti magát, pénzt óhajt; méltóztassék Nagyságod parancsolni Szeredben, hozni azt az pénzt; már meg lévín az hadak mustrálva egészszen, oszszuk ki.

Budai Uram írta hírit nem hiszem, M. sem hiszi; megindúlok azért virradtakor. Diák Ferencz oly helyre szállott Modor mellé: ki kell nyomni az németnek onnan őtet; meg is üzente: addig onnan el nem megyen, ha megindúl az német, Szombat felé fog elűtte nyomakodni. — de már hol van most? nem tudom. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Korompa, 3 órakor reggel,
24. x-bris 1704.

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti félíven, negyedrétben. S. k.)

116.

Kegyelmes Uram!

Megindúlván, vettem Bokros levelét; az Diák Ferencztűl elmaradott hadakkal s gyaloggal az hol van, igen jól esik:

mert ha hozzánk nem érkezik is, bizonyossan rá ír; írtam is, küldtem is ismét eleiben. Íme, levelit accludáltam, mással, kiben sánczolásárúl írnak. Mind megtudjuk; kémet is küldtem.

Ezeket előre akarám tudtára adnom Nagyságodnak; elhiszem, már helyben érem Nagyságodot. Farkashídja felül megyen bé Nagyságod az táborhelyre: én penig elől az gázlón. Az falura kellene idein salvaquarda-sereget küldeni, — semmissé teszik! Ezzel maradok

Nagyságodnak

Selpicz, 24. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg.)

117.

Kegyelmes Uram!

Én étszaka is mind bajoskodtam s bolyongottam az hadakkal, — mert csak széllyedt, — míg felesset megtérítettem, itten vadnak velem az falukon; majd mind ide csuportra gyűjtem őköt.

Az jég tart, de most oly szél fordúlt, hogy az jég már is olvad. Ha el nem szorít bennünköt: el nem szakadok Nagyságodtúl; ha majd hadat verhetek össze, háta megé megyek az németnek, — legalább az labanczságtúl conserválom ezt az országot. Addig Nagyságod túl tartóztatná az hadat fizetéssel, és jó volna Nagyságodnak Léván subsistálni; talám reperálhatnánk magunkot Károli jövetelivel, — mert bizony csak könnyen esett az ellenségben 2000 kár: még tegnap is az kertekben szorúlt hajdúság kipuskázta az németet az kertek közúl. Méltóztassék Nagyságod értésemre adni hollétit, és hol udvarolhassak Nagyságodnak?

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Séllyén, 27. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagyságának alázatossan irám. — P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű. A kis gyürűpecsét piros spanyolviasz-lenyomatának maradványaival.)

118.

Kegyelmes Uram!

Én gyűjtögetném az hadat, valóban lassan-lassan gyűdegélnek; zászló már elég van, de katona kevés. Már az tisztek gyűlnek. Balogh István, Bokros, Andreánszki s többen, feleségestűl, gyermekestűl ideszaladtak, általküldték az cselédjeket az Vágon.

Hírem mindenfelűl csak ollyan, hogy az katonaság megyen által az Vágon, és fosztogat; sokan az idevalókban már is általszaladt volt: most híremre visszagyünne, — fosztják szörnyen az alföldi katonák*), kik gyünnek az seregeikre, cselédek, micsudák; csak az Dunántúl szokták meg: »Labanczczá akar lenni az ebadta, — úgymond, — foszd meg!« Kérem Nagyságodot, edictummal tilalmazza meg azt Nagyságod.

Az német, úgy mondják, Modor felí ment az nyomon; most megyen Ebeczki egynehány öszvevert zászlóval, az német nyomára. Már magam virradtig itt maradok, meglátom: mi gyűlhet mellém; holnap felszedem az katonát, s előbbnyomúlok, haugyan igaz az németnek visszatérése.

Szintín most veszem az Nagyságod levelét; úgy látom, Nagyságod portája csak Modordorfig volt, ott senkivel sem beszélt: mert hiszem, ma is Szombatbúl együtt emberekkel beszéltek az katonák, hogy visszatért tegnap az német Rossindel felé, az bizonyos. Eszterház István emberét küldte volt még ez éjjel, — az is azt hozta: Modor felé ment az német. Nagyságod ne búsúljon, mert igenis bizonyos az: az németet mi vertük meg, — minket az confusió; úgy hiszem, nem is tudja talám (Nagyságod) genuine formalitását az ütközötnek, s üdüm nem volt az megbeszéllésére. Mi háromszor confundáltuk az németet, mind az két szárnya általvágta magát

*) Károlyinak az ütközet után fölérkező Tiszán túli hadai?

rajta, az miskóczi hajdú, Farkas Sándoré az közepin általment, — túl az patak[1]) mellett vesztek szegények.

Én, édes Nagyságos Uram, mindent elkövetek; igenis, pénzt kell adni, holnapra ígértem én is pénzt; ide csak egy mérföd;[2]) jó lesz, ide Vecsére küldje Nagyságod túl valami kevés késérővel az pénzt, holnap igen jókor ott legyen valaki véle, mert én körülem nincs okos, voxos ember.

M. nem tudom, hova lett? de ismét támodt itt egy molnár, alkalmas ideje mind mondja: Nagy-Szombatnál rettenetes vírontás lesz, az kurucz igen keménnyen fogja viselni magát, de ugyan csak megszalasztják az Vágig; nem sok megyen által benne, itt maradnak az Vág-mellékin, azután soha bizony semmi ellenség meg nem veri azokot többül! Az első már van híremmel, az utulsóra lesz gondom; bizony, így, mint most, meg nem vér hírem nélkül német uram. Penig hogy semmi nevezetes ember közülünk el nem veszett;[3]) az mint mondják penig, derék tisztek vesztenek az német közt. Ide is hozának már két gyalog német zászlót. — De mind másként lesz az; bizony, böcsületet eleget vallottunk ezen kár mellett: mert én, hitemre, soha töröktül illyen kemény harczot némettel nem láttam,[4]) soha — hitemre — illyen kemény harczon nem voltam; el is szaladt volna, ha bocsáttuk volna.[5])

---

[1]) A Parna, vagy Gerencsér pataka.

[2]) Szered, a hol t. i. a hadi-cassa volt. (L. fölebb.)

[3]) Dúló Ádám ezredes és nagy-szombati parancsnoknak, — kit heve a csatatérre vitt — elestéről tehát még ú. l. nem vala tudomása a fötábornoknak. Különben Dúlónak nem is volt föladata a harczban részt venni.

[4]) Bercsényi t. i. néhai édes atyja és hg Eszterházy nádor oldalán kora ifjúságától kezdve jelen volt a török elleni hadjáratokban, kitüntetéssel vett részt Buda 1686-iki ostromában, s I. Lipót által ezredessé és Szeged vára s a hozzátartozó véghelyek főkapitányává neveztetett ki.

[5]) Tény, hogy Heister a harczot el akará kerülni, s midőn folyton húzódva, seregének balszárnyával már a kuruczok hadvonalainak szélét meghaladta: Rákóczi parancsából Ebeczky István rohant eleibe dandárával, s reácsapván, nem engedé őt tova-vonúlni. (L. Thaly: »A nagy-szombati harcz.« Pest, 1869. Lauffer Vilmos kiadása.)

Necessitas, non virtus fecit ipsos victores. Jó az Isten, jót ád!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Séllye, 27. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

119.

Kegyelmes Uram!

Éppen most szállottam le az nem-lovamrúl. *) Itt semmi bizonyos hír még nincs, hanem ma üzenték Galántárúl, hogy oda két sebes hajdút vittek Gerencsérrül, azok beszélték: az német bészállott Szombatban, két companiája van kinn istrázsán. Ellenben mások közhírül beszéllik, hogy az németet ugyancsak megcsapták az miavaiak s a többi, és hogy az Hegyalja **) felé ment, Pudmericzre. Harmadik híre, hogy az gyalogja s temérdek sebesse van bent Szombatban, az lovassa elment, — hihetem, Leopold alá, az hol most hallott sok lövís, salvé-formában; tegnap, — hihető — particularis öröm volt, ma Haiszter odamenetelivel igen megszaporították. Ezt gondolom igazabbnak lenni az többinél, M. szavaihoz is képpest, hogy tegnap ment oda Leopoldhoz az német; míg az parasztok harczának is az lesz az híre, az mint M. mondja, az hegyen küldtek vala által vagy 300 embert, — azokat verték agyon.

Már, az mennyire vizsgálhatom, úgy ítílem: vagyok ezer—kétezer lóval. Még sem Ebeczki, sem mások, nyomában kiket küldtem az németnek, meg nem gyüttek; mihelt valamit érthetek, tudósítom alázatossan Nagyságodot. De mi nem árt vígyázni szorgalmatossan Nagyságodnak: mert ha az gyalogját elhagyta, általcsaphat, — messzi van tőlem, nehezen segéthetném Nagyságodot.

Az pinznek még sincs híre körülöttünk, — valóban búsítnak az katonák. Már mitevő leszek? elválik; legyen az

*) Igy, (mégpedig a »nem« szócskának úgy lett közbetoldásával) talán, mert nem a saját, hanem a fejedelem paripáján ült volt.

**) T, i. a Fejérhegy-alja

Istennek akaratja! M. nincs velem.—Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magam, és maradok

Nagyságodnak

Sellyén, 28. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

120.

Kegyelmes Uram!

Megtudván, hogy az szeli plebanus bent van Szombatban Eszterházi Ferencznél: vigyáztattam reá, s hivattam, s examináltam. Mondja, mihent bément, vitték egyenessen Haiszterhez; azt kérdezte elöszször tóle: hol légyen Nagyságod, én, s Antal? Nem tudom-mal felelt. Mennyi kurucz volt? Respondebat: ki 20, ki 18 ezernek mondta. Azt mondta Haiszter: nem igaz, — tudom bizonyossan: 32,000-en voltak; ha jók voltak volna: tízre jutott volna egyikünk. Ferencz Úr *) penig hittel mondta: 20,000 az német,—qualis convenientia? Attúl mondta azt is: még 4000-et várnak magokhoz két nap alatt, azután általmennek az Vágon; biztatta: ne féljenek, **) mert rablani portát nem bocsát. Sopánkodtak igen az magyarok rajtunk: no már — úgymond — szintín úgy fogunk mi is az labanczság mellett sanyargattatni; most sincs böcsülletünk. — Az testeket látni járt az harczhelyre Ferencz Úr, megtérve, vallotta maga is: sokkal több német veszett, mint magyar, — de talám az kurucz-németek is vesztek, azzal látszik többnek! Egy csuportban gyalog volt 600,—30 nem maradt benne. ***) Az német egészszen bent van az városon, semmi sincs kivül, még istrázsája sincsen; igen iszik, dorbízol, a pap urakon egyiránt van mindenütt, az jesuvitákon 600. Sir-riv az városi nép. Mindgyárst az harcz után való étszaka bészállott az német az városra, az mi hajdúinkot

*) Gr. Eszterházy Ferencz, császári ezredes, Antalnak testvéröcscse.

**) T. i. a falusi lakosság.

***) Wobezer összevagdalt zászlóaljai, Heister jobbszárnyán. (L. »Nagy-szombati harcz« 49. l.)

mind összevagdalták, — nem soknak mondja igen, — de ugyan eleget látni az utczákon imitt-amott heverni; nem temették, se ki nem hordták. 300 németünk ment bé tegnap hozzájok, kik valami erdőcskénél vonták volt meg magokot az harcz után; parolláért küldtek bé, s úgy mentek bé. Gyanítottam: talám szegín Fervildet (Fierville d' Herissy) ők vitték el magokkal, pro captanda benevolentia; nem mondja ugyan az pap, — s kérdeni nem merem. Ittem, az ki roszszabb, 3000 parasztság gratiáért küldött bé az hegyek alúl, igérvín ellenünk magokot; de nem kivánta őköt, hanem meghatta: az fegyvert letegyék az protectio alatt. Ha ez igy van: nem bizhatom az hegyen túl való földhöz már.

Ezeket Nagyságod méltóztassék ruminálni, — ha nem mind hihetők is: servient pro reflexione, s kiváltképpen azt is, hogy Antal Úr már ezeket az pap híreit tudja. Az szeredi plebanus is volt bent; nem hiszem: nem üzent volna valamit, — de nehéz az kérdése.

Ma 300 német ment portára Leopold felí; Antal is kisétált Súr felí, innen az vizen; micsuda bravada? nem értem.

Az én hadamnak nagy kedvire van az Vágon innen bujkálva ágálni; azt meg lehet kezdeni, de ha az Fehérhegy elpártolt, — nincs haszna: mert nehéz lesz az csavargás ellenség földín! Hadam, az mint látom, talám 3000-re reátelnék holmi roszszal; annak az cselédjét s roszszát Újvárban szállítva: vagy 2000 emberrel, sok kapitánynyal, tehetnék fordúlást, — de ad primum casum indisposite, indefense maradnak az vígeink; magunk kevés számát is igen kimutatom, ha 2000 emberrel sétálgatok. Sunt species extremitatis; aligha másra bízva jobban nem esnék az, kirül megtanít Ebeczki megtérése, — még oda-van. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Séllye, 28. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön czédulán:

P. S. Azt is beszélli az páter, hogy mind az német az maga ágyúit, s mind az mieinket kint hatta volt, — senki

sem hált mellettek, tegnap vitték bé; igen csudálta maga is az német, hogy csak az parasztság is el nem vitte, ha mi nem mertük. Elküldtem volna ezen papot Nagyságodhoz: de mustrálni nem akartam Nagyságod statussát; másként sem tudott ennél többet mondani, — adjuráltam is.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

121.

Kegyelmes Uram!

Tegnap estve Majtínbúl ugrattak ki valami katonákot az németek, hozták Diákira hírit, — Goda maga elnyargalt egynehány lóval, meghozta, hogy bizonyossan Majtínban és Farkashídjára szállott az német; csak felzúdúlt az katonaság az ki Diákin volt, s által is ment az Vágon, míg megtudtam. Diák Ferencz Uram jöve hozzám az hírrel, s ugyanakkor hozák Antal Úr levelét is, hogy mivel már 300 német Galgóczra általgyütt: azért ő is Patára ment; azt sem írja mit csinált az híddal? Kire nézve Diák Ferenczet küldtem mindgyárst Sente felí, az hidat s révhelyt elbontatni.

Az katonaságot, az ki még innen van, három helyen öszvehivatom; magános portát kettőt is küldtem Majtín felí. Magam is majd általmegyek az Vágon; ha valamely had resolválná magát, hogy háta megí maradna az ellenségnek, — hagyok hátra, noha bizony, egy fordúlásnál az sem tehet többet; mert ez az német, ha már megindúlt: vagy az nyomunkon megyen egyenessen, vagy penig az Vág-mellyéki passusokot elállja, s így éppen Újhel s Trencsén táján ha lehetne kijárni hozzánk-felí. De nem marad, mert hiszem akármit beszéljen: ezen zúdúlása, ki ez éjjel esett, megmutatja az katonának igyekezetit, szívit. Ocskai nincs itt, commandót sem tanálok. Úgy látom, hacsak Újvár s Nyitra megrakásával nem segétek az dolgon, — messzirúl kell kezdenünk, lehetetlen hátunkon vinnünk.

Hivatám vala az jövendölő molnárt hozzám, értekezém tőle; tartózkodás nélkúl beszél, s azt mondja: igenis, megmondotta ezt az szombati vérontást, s megfutamodásunkot; kimutatkozott mindgyárst, mihelt Lipótot megszállottuk; mert,

ha Pozsont szállottuk vóna meg, — meg is vettük volna. Nem mondja azt, hogy az Vágon által nem megyünk: hanem az németet mondja, hogy nem megyen által, úgy látja, hanem itt oszlik meg. Az igaz: ennek az németnek már itt kell veszni, az újesztendő formáltatott annak mindenfelül való veszedelmire; de most már egy darabig nekünk, ha csak Újvár felé, és bár Léváig is, el kell mennünk. Nézettem magam személyjére is vele újjonnan: az német hol van, merre megyen, s mitevők legyünk? háta megé maradjak-é én az németnek, avagy csak valamely had? Azt mondja ma hajnalban, békívánkozván hozzám: az németnek egy része Szombatban van, — de mind Lipót felé, s mind erre Majtín felé van benne, de Majtíntúl kiljebb fordúlt; ma itt talám nem lesz: de öszvenyargalja most ezt az Vág-mellékit. Ugyan sírva mondja: Édes Kegyelmes Uram! ollyan sötétséget mutat az Nagyságod csillaga, — az nagy élő Istenért, itt ne múlasson, hanem menjen az Vágon egy kevéssi félre; az had is csak elmenjen: mert bizony Nagyságod is elvesz, az hadban is nagy kár leszen, s jaj! s hová legyünk azután? Maradhat ugyan valamely része innen is az hadnak, csak keveses: mégis, ha mit kaphatna, — de bizony abban is kár esik, mi haszna fogyatnyi az hadat? Inkább hadd oszlassa ki magát; majd quártélban, látja, akár oszlani, nem mutat semmi indúlatot neki által az Vágon, hanem csak engem tudakolna. Csak látja azt: itt kell ennek az ellenségnek veszni, — de bizony most már egy kevéssi haszontalan, nem lesz most szerencsés csatája az mieinknek, hanem ha megoszol majd telelni. Ugyanis, ha nem akarnám is, úgy látom, úgy kell lenni, mert még az idevalóknak sincs kedvek az elmaradáshoz; tél az üdő, nehéz bujkálni, provisió nélkül faluzni; az lesz belőle, hogy az német portio is rajta lesz, s az mi sanyargatásunk is, megúnja, s maga elárúl. Ezeket mondják. M. nincs. Immár Isten mit akar velünk? . . . . . Légyen szent akaratja!

Ha rendben vehetem Újvárt s Nyitrát: Salló felé megyek Lévának, Újvár megett, hogy hírem is elveszszen. Ha általmegy Haister: gyűjtsük reá az lovas hadat. Már

nagy haszna volna az gyalognak is az hegyek közt. Vallyon tanált-é Nagyságod praesidiumot Újvárban jót?

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Sellye, 29. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, három negyedíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

122.

Tardoskeddi, 29. x-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Az mint ez étszaka megírtam vala Nagyságodnak: az német indulásának híre eredvín az falukon, elment Goda recognoscálni; de míg megtért volna, szerencsétlenségemre felzúdúlt magában az had az egész falukrúl, éjféltúl fogvást virradtig meg nem szünt költözése. Hajnalban fuatom az készülőt, akkor mondják: mind elment; tekintem virradtakor, — hát nem tanálok 100 lovast körúlettem, mind innen az Vág-parton van már az had. Kire nézve minden conceptusomot mutálnom kellett az túlsó portárúl: mert bizony se tiszt, se közkatona nem tanálkozott, az ki nem mentette magát lovával s más holmi mentséggel; és így mégis Godát 6 zászlóval Vecsén hattam az révhelyen, — de általmenni nem akartak az víztúl féltekben, hogy oda ne rekedjenek. Andrási ezerít hattam Tornóczon, közel emezekhez, hogy együtt portázzanak vigyázásképpen. Sentére küldtem Eszterház Antal Uram helyében Diák Ferenczet, Nyitrára egészszen magam és Ocskai ezerét, — lehet most talám 300 az két ezerben. Az többivel, úgymint Pozsony vármegyivel vadnak 200, Pap István czere-félével vadnak 400 s ednéhány, János Diáknak van 50, dragonyos vagy 80, és a tatárság, itt vadnak mellettem megszállva. Eleget biztatom az hadat fizetéssel s nyereséggel, — de csak nem; hanem Ilosvainak mintegy 400 katonája leszen készszen általmennyi.

Szintín, hogy Új-vár felí rándúltam volna: érkezett Bottyán Nagyságodtúl, az kirúl értvín közel lenni Zsámboki hadát, meghattam: holnap Bottyán Uram azokkal és az

újváriakkal gyüjjön ide hozzám; azalatt megfizettetek ezeknek, és hozzákészétek, úgy, hogy legalább kétezered magával általbocsássam az Vágon, nevezet szerint azért, az mit ezen accludált levelibül Modri János Diáknak megérteni méltóztatik Nagyságod. Előre pedig küldök most egy ott *) ismerős hadnagyot 20 lóval, s biztató írásommal, mivel látom: még nem igaz elpártolások, hanem talám kell valaminek lenni abban, mert igen communiter beszíllik Szombatban. Ha úgy van is, — talám reparáltatik ezen dolog; Ocskai kellene oda, de nem tudom, hol jár? Bottyán Uramot akarom magát általbocsátanom, hacsak az ellenségnek azalatt valami mozdúlása nem lesz, — kit mai portásim relatiója szerint (ha igaz) nem ítílhetek: mert azt hozták, hogy az németnek egy része az Hegyaljára ment quártélyban (valljon, nem az mi paraszt-hadunk ellen inkább?) más része az Dudvág mellé, élíst hajtani, (ettül lett az zúdúlás), az többi bent van Szombatban, bagázsiáját várja, — annak ma kellett elérkezni. Másik portás azt hozta: companiák-számra oszlik az falukra, az stób bentmarad. Csak az passusunkot el ne vegye, — de nem veszi mindenütt!

Alázatossan vettem Nagyságod parancsolatját az gyújtatás iránt; igenis, mesterkedtem már én éppen olyformán abban, s ugyan azért akartam ma túl beljebbindúlni, küldvén már is emberemet, látni: utrum potem? — de az hadnak zúdúlása nem engedte.

Az leopoldi munítió nagy kár, nagy gyalázat; nem mentem az vétkest.

Az szeredi bíró is vót bent Szombatban, Haister elűtt; kérdezte elsőben is hollétemet; megmondta: Szerdehelytül fogva Séllyéig vagyok szállva, — Nagyságodot nem tudta. Haiszter mondja: tudom én, mert az gyalogsággal mindgyárst Leopold alá ment. Antal Urat? Sentén van. Károli? Nincs itt; azt mondja egy officir: hazudsz, láttam magam az har-

*) Szomolyán vidékén, mely váracska alá csuportozott a nagyszombati harcz után némi a többiektől elszakadt hajdúság, és az ellenkező, czélzatosan terjesztett hirek daczára még mindig hű kurucz érzelmű fejérhegyi fölkelt tótság; s ezek izentek át Bercsényihez: mitevők legyenek továbbra?

czon! Forgács? Nincs; maga az Generális mondja: hazudsz, — magam is láttam az ellenkezésben! Bottyán? Nincs, általment az Dunán! Mondja Haiszter: Majd elgyün az bagázsiám és azzal 3000 emberem. — Van híjja annak is, hogyne az 4000-nek!

Antal Úr azt írja Patárúl: visszamegyen Nagyságodhoz; jobb is, de hadastúl — nem jobb is! Csak érkeznének az fölföldi kóborló, faluzó kapitányok: hiszem Istent, reparálhatjuk!

Azt mondja Haister: megadta volt Isten nekik az szerencsét; miért szaladtak meg? nem tudom. Poena Dei, miért hozták bé az praedicatorokot ad loca jam radicata Catholicorum! quare miscent Religionem cum libertate? Peccant in se et fidem suam. Ezt az papoknak mondta, * azok nem nékem, másoknak mondták meg az papok.

Újvárban semminémő provisio, semmi reparatio, az mint hallom. Nyitrára Esze Tamás **) sok lesz. Ujvárban kellene több hajdú. Ha Bottyánt eligazíthatom holnap: megjárom az várokot, disponálok az mint lehet; de jó volna ugyanarra specialis commissariusokot mindkét helyre expediálni Nagyságodnak. Sed quis est hic? Várnai jó lesz egynek, Szluha másiknak. Itt körülettem sincs commissarius; az had alkalmas, provisiója nehéz, nincs még embereim közül is ollyas mellettem.

Jó volna most talám Antalt általküldeni az Dunán, nincs most ellenség ott; ha ez meg tanálna oszlani ide is, oda is: Károli felgyün azalatt, jó lesz ide, — kész vagyok akkor magam is általmennem Antal után; álljon Nagyságod kegyelmességében! Ma együtt két katonája az Dunántúl-(ról) levelekkel Antalhoz; mit hozott? nem tudom, szóval mondta: van Szekeres Nagy Istvánnyal 600 ember, az rácz is csak kavalyog, nem bánt senkit; csak segítséget várnak, — ha ez nem csinál változást köztök! Álljon minden Nagyságod tetszésén s kegyelmes dispositióján. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

*) Heister ugyanis a jezsuitáknál vala szállva Nagy-Szombatban.

**) Értsd: Esze Tamás hajdú-ezere.

Külön czédulán:

P. S. Szintin indúlófélben vala levelem: hozák az szegény Szomolyánhoz gyülekezett hadaktúl s Túróczi hadnagyjátúl ezen inclusákot, — megküldtem alázatossan Nagyságodnak, faciunt parum sangvinem meliorem; csak Ocskai vóna itten, mégis, elküldhetné ember azt bízvást. Az legroszszabb, hogy az jégen nem járhattak; de megfagy most ismét virradtig, hiszem Istent. Már az fogas lovamot is megnyilazták, — nulla calamitas sola.

Az németnek ismét más hírit írja most Goda; majd Girácsot küldöm, úgyis túl van az Vágon.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; sajátkezű.)

123.

Kegyelmes Uram!

Mai portára kiküldetett hadnagy micsoda relatióval tért meg? íme maga levelit alázatossan megküldöttem Nagyságodnak.

Szombatnak fölpraedálásábúl nem tudom, mit magyarázhat ember; egy részrúl ítélhető csakugyan az praedálás, habár ott akarna is quártélyozni, — más részrúl talám: azt felpraedálván, — által is szándékozik az Vágon? Ellenben ítélhetni azt is, hogy, ha prosequálni akart volna bennünköt: ennyire sem késett vóna, és nem adott volna üdút az recollectióra, — tudván ugyan csak maga körúl fetrengeni bennünköt; de mivel azt inkább defensive, mint offensive lenni hiszi, contemnálja.

Holnap kigyün (Újvárból) Bottyán: talám kigyün az helyére megbukott szive hadunknak is, és lehetek oly szerencsés, hogy, ha magam nem mehetek is, expediálhatok holnap, úgy, hogy virradtig magok hírivel el is lódúlhassanak. Propter famam augendam, akarnám Bottyán Uramot expediálnom, csak késő ne lenne; de még mozdúlása azon szekereknek nem volt, azt elkésérteti. Az Dunán nagy jeget várnak; más okaim s reflexióim vadnak, hogy neki az Dunát itt Karva körúl kell oltalmazni. Ha penig Nagyságod parancsolja: arra nem expe-

diálok, hogy magunk hírivel tehessünk, s békével, ellenség kárával térjünk meg.

Hunta (igy) ez ebhitű ásít most; majd ismét, úgy engedje Isten, frissen térek meg.

Nagyságod méltóságos parancsolatját is most veszem, ugyan most; hogy tér az katona, Istennek hála, szaporodunk; majd-majd! etc.

Újvárban mely roszszúl legyenek? meglátni; méltóztassék Nagyságod Újvárrúl provideálni, mivel nem tudván Nagyságtok (?), más kárát nem vallja; már az szegénség is szívesebben gyünne.*)

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

Tardoskeddi, 29. x-bris

10. órakor estve, Anno 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, de igen gyorsan, rendetlenűl írva, s több helyütt nem tisztán kivehetőleg javítva.)

124.

Tardoskeddi, 30. x-bris 1704.

Kegyelmes Uram!

Éppen most érkezett Godátúl emberem; bizonyossan üzeni: tegnap, harmad-ebéd tájban szállott az német egészszen Modordorfra, Majtínra és Farkashidjára. Már ki fog minden bizonynyal tetszeni szándéka: mert, csak elhiszem, eddig Szerednél van az eleje. Onnan által fog-é szándékozni? vagy az Vág mellett alá fog az szénás helyekre telepedni? megmutatja indúlása.

Bottyánt sürgetem; azt írja: ma estvére elgyün, ha lehet. Az pínzt (Újvárból) ki akartam hozatni: azt írja, hogy

*) Így is, és így is, »gyűjtse«. Általában ez az egész bekezdés zavart és némely helytt alig olvashatólag összevissza van corrigálva.

Nagyságod az ráczok fizetésére küldte neki kezéhez, — mert nincs fele itt az 30,000 forintnak.

Az lelkem irtózik, mikor Újvár állapotjárúl gondolkozom; itt semmi sincs, ha valami gabonácskát kapathatna is ember beli: nincs liszt; kilső malomtúl elreked, belső egy, s az is rosz. Puskapor kevís, hajdú kevís, katonaság beli nem szorúlhat: széna bent semmi sincs, egy-két mérföldnirúl hordani késő, — most limitáltattam még csak az szekereket; nem hiszem, az confusió, mellyet imaginálok magamnak, abban is gátlást ne tegyen, ha által talál gyünni; hertelen ugyan nem gyühet, mert megirtam: az hídnak az lábait is elvágassa Diák Ferencz. Az jég még nem ollyan: tábor költözhessen rajta. Ha Bottyán elérkezik, s látom, által nem mehet: talám két vagy harmadfélezer lovast már adhatok melléje, az transitussát impediálni (Heisternek), az mint lehet. Disponálok Újvár felűl, az mint lehet. Ott számtalan az német rab; majd az dragonyokat odaküldöm, hogy azokot késérjék Léva felí: ne emészszék meg ott az keves prófuntot! Hacsak az üdü rajtunk nem segét, s tudja dolgainkot,— bizony, nagy munkát ád! Debemus nos committere Divinae Providentiae. Magamot ajánlom Nagyságod kegyelmességében, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Diák Ferencznek nem vettem még levelét, de majd gyün hével-lével.

Az szegíny parasztság mégis fegyverben van; nem tudok hadat küldenem háta megi az németnek.

Talám már Károli közel van; hiszem, több hadunk lehetne, mint az ki volt!

Nagy-Szombatot egészszen felpraedálta (a német), ott semmi hada sem maradt; csak elhiszem, lassan-lassan nyomúlni fog. Ha jól akarnánk, míg Lévát éri, öszvevehetnök magunkot.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Léván.

Cito, citius, citissime. Cito, citius, citissime.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. A kis finom gyűrűpecsét teljesen ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

125.

Kegyelmes Uram!

Még más hirem nem érkezett, kit ma pósta által írtam, hogy tegnap kiszállott Szombatbúl. Már dél van, — mégsem kaphattam az pénzt.

Íme, Turnait az Bars vármegyei kapitánt Nagyságodhoz küldtem: 7 katonája maradt. Sréternek akadt vagy 40 katonája mellém, gyülevész, egy vice-hadnagygyal: azt küldtem Újvárban, az német rabokot onnan elkésérni. — Újvárban nem jó azoknak lenni. Kókai modri hajdúja együtt vagy 40 ide hullongva, majd Újvárban küldöm; nem kell késni az gyalognak Újvárban való küldésével, porral s liszttel, ha defendálni akarjuk. Nyitrára is írtam: micsuda dispositióval vadnak?

Úgy látom, csak Léva az randevoi (így); ott erős közhelyen van, — ha ott nem recoligáljuk magunkot: *hajda a Tiszáig!* De az üdü nem engedi, neki is, nekünk is. Csak új hadunk legyen: mindgyárst az nyakában fordúlok én az lovas haddal!

Az dragonyosokot csak visszaküldöm Nagyságodhoz: mert itt nincs haszna; vagy, ha Bottyánt az válogatott haddal elbocsáthatom, magammal viszem; hallom, arra is van bennek. Az sebesseket s gyalogokot mind Lévára küldöm.

Imaginálom Nagyságod galibáját: semmi ember sincs Nagyságod körül. En csak attúl félek, ez az sok gyülevész rosz had csak megzúdol, ha az német általjövő szándékát veszi esziben. *Nem sokat bízom én Bottyánhoz is: mert csak az sok szava,* természeti penig igen »r a j t a!« s igen »s z a l a d!« *)

*) Azaz: rárohan az ellenségre, s vagy megveri, — avvagy ő fordít hátot néki, — lavirozni nem szeret.

de mit van mit tennem? *Andrássi annál confusussabb szokott lenni.* Úgy kell cselekednem, az mint legjobban lehet.

Három útja lehet az németnek; 1-mo: az szénás helyekre telepeszik, contentus levín az Vágig, — kit adna az irgalmas Isten! 2-do: Leopoldhoz megyen, azt proviontolja, míg az Vág béáll, hogy onnan hátán gyühessen az víznek a bányák feli. 3-tio: Hátunkon gyün; de ha ezt akarja, — ugyan nem repülhet által az Vágon. Innen már nem kap oly helyekre, az kikben belíférjen, csapdozhatjuk, — csak legyen kivel; az provisio után is igen kell neki menni. Ha Szeredhez gyünne: bár csak 500 lovast küldhetnék által; Bottyán az Vág-parton ellenében hadd járna. Akár föl, s akár alá: elment, csak elhiszem, Majtinrúl eddig az német, — mert nem lehet ott az szalmán. Hallom, mondta Haiszter: megverekeszik mégegyszer velünk! De az aránt más az én conceptusom.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Tartoskeddi, 30. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Éppen most veszem Nagyságod levelét, kit Botytyán által küldött Nagyságod. Antal Úrnak valami kapitányja vót fogva: azt csak megfosztották s elbocsátták; gondolom, az siklósi kapitány fogott lenni; azt — elhiszem — megjelentették Nagyságodnak.

Károlyi most csak nevet minket, complaceál magának, — hogy nem csak ő szaladt. Forgács penig de extremitatibus gondolkozik. Isten kegyelme mind nagyobb ezeknél!

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

126.

Kegyelmes Uram!

Ezen szempillantásban, gyertyagyújtatkor hozák hírit Diák Ferencz katonái: üzené Diák Ferencz, hogy az németnek az eleje már Szerednél vagyon, öszve is puskázott Diák Fe-

rencz az némettel, ez innen, s ő túl; az hidat el nem hányatta, az mint parancsoltam vala, — hanem három vagy négy lépést hántak el benne akkor hamarjában, és Diák Ferencz is csak hátrábbnyomúlt. Nagy Isten ostora rajtunk: az hidat el hadni nyerni! Már, ha akarja, ez éjjel általköltözik; mindgyárst ordert küldök az hadaknak körül, hogy eleiben menjenek, ha mit tehetnének neki; de, ha csak gyünni akar: azt meg nem tartóztathatni. Azt üzente: még el nem érkezett volt, — de úgy értette, az egész tábora gyün. Megbódúl ez az had egészszen. Újvár, Nyitra mind oda lesz. Botytyánt ki nem vájhatom Újvárbúl. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Tardoskeddi, 30. x-bris. 1704. estve.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Léva. P. H. Cito, cito, cito. Citius. Citissime.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. Maga a levél saját kezeírása Bercsényinek, a külczím titkáráé. A kis gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

127.

Kegyelmes Uram!

Magamot is majd elbolondítanak az sok bolond portáshírek. Íme, most ismét mit írnak: Nagyságodnak alázatossan megküldtem. Legnagyobb hitelt adhatok Girács írásának, tudom, micsoda ember, — megnézi jól.

Diák Ferencz, az vén kutya, Tornóczra ment: két mérföd Sentéhez, az Vág mellett alá, Sellyén is alúl. Még az útjábúl is kiment, az merre kellene gyünni az embernek Sentérül, úgy, hogy már elűttem semmi sincs; kíntelenittetem most indítanom Ebeczkit Ilosvaival és Zsámbokival, — virradtig Sentéhez érnek, azoktúl várhatok már bizonyos hírt; meghattam Godának is: odamenjen, Andrási ezerinek is.

De, édes Nagyságos Uram, nem akartam Nagyságodot

keseríteni, nem írtam meg: mely gyöngén vagyok. Bizony, Nagyságos Uram, nincs itt körülettem had: mert Ilosvai már elmegy, csak mi sem marad itten. Íme, megküldtem signaturában Nagyságodnak: mennyi had van mindenestül körülettem? Az is bizony, az tiszteken kívül csak az rostaalja. Soha nem tudom, mit csináljunk? Írja vala ugyan Nagyságod: nem megyen; elhiszem, már, — mert elment! Az abrak-osztás örvével vettem számban őköt.

Ha az német nem táborostúl gyütt (az mint abbúl hiszem, hogy gyalogot nem láttak,) csak az Vág passusit állja el. Már nem tudom mivel elállatni én is innen csak vígyázásképpen is az passusokot, és ha lehetne, által is küldeni. Jó az Isten; frustra vigilat, etc. Dominus protector noster.

Én innen meg nem indúlok, valamig bizonyossat nem érthetek. Ha általgyün: nem szemtelenkedem itten, — Botytyánt hagyom az hadakkal, még Pozsony vármegyét s az tatárokot melléje adom, utánnaküldöm Ebeczkinek, oly instructióval: ha az német ide általköltözni akar, koczódjék vile, s mindenütt késérgesse, hírrel tartson bennünköt; ha nem gyün által az német holnap: kerüljön háta megi, — Balogh István maradjon vigyázónak innen Bottyán helyett, az magam s Ocskai ezereivel. Az németeket elküldöm Nagyságodhoz: mert az itt senkinek sem kell, irtóznak tőle,*) s csak magokkal én sem járhatok.

Úgy látom, édes Nagyságos Uram: nisi Dominus nos custodierit, frustra vigilamus. Most is Isten, — nem az ellenség vert meg engem! Placandi sunt Dij, et favebunt numina.

Három szál fát vettetett az vízben Diák Ferencz; azt majd hozzám hivatom. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

Tardoskeddi, 30. x-bris 10 óra után, 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

* T. i. Scharudi és szökevényei gyalázatos árúlása óta Nagy-Szombatnál.

Külön czédulán:

Körülettem való hadak, tisztekkel.

Ilosvai . . .	238	Ezek Ebeczki Urammal most mentek Sente felé.
Szabó Máté .	175	
Zsámboki, circiter	300	
Andrási circiter .	500	Ezeknek is meghattam: ez éjjel megegyezzenek Ebeczki Urammal.
Goda, circiter .	400	
János Diák . .	125	Ezek itt vannak még mellettem.
Pozson vármegye	232	
Egriek . . .	28	
Német dragon .	82	
Tatárság.		
Diák Ferencz .	250	— Tornóczon van.
Csalóköziek .	200	circiter, — Sókra érkeztek.
	2530	

Magam és Ocskai ezeriben lehetett valamivel több 200 lovasnál, — Nyitrára küldtem gyülekezniek. Azokot nem tudom, mint gyülekezhettek tegnap s ma.

(Eredeti, féliven, negyedréthen, sajátkezű, a consignatió is.)

128.

Kegyelmes Uram!

Most hajnalban megérkezett az hadnagy, kit tegnap estve küldtem vala egynehányod magával Sentére, megvizsgálására Diák Ferencz hírinek. Sentén volt, confirmálja Girács hírit, kit tegnap küldtem; 2000 német lovas szállott bé Szeredben, az városban szállott, Eszterház Ferencz az várban, volt nála az sentei biró is által, mondja: kedvetlen Ferencz, mindenütt német tiszt jár körülette; kérdezte: hol Antal Úr? bátyjának sem nevezte. Mondták: Patán van. Csak annyi bücsülletem van nékem itt, mint azoknak! 3000 németnek mondta Ferencz, — de azt mondják az senteiek lélek szerint: nincs több kettőnél; harmadnapig — mondja, — fognak múlatni ottan, azután elmennek, de nem tudják, merre? Haisz-

ter más részével az hadnak Leopoldban ment; elhiszem. ezek is addig fognak múlatni, míg Haiszter megtér, avagy hozzájok ér. Az hidat nem is őrzi az német, sem innen, sem túl; el van egy darabon hányva.

Szintín most hozák Diák Ferencz levelét is. Mástúl tudja azt is, az mit ír; mert három portás egyezett meg ez éjjel Sentén: Godáé, Ürögről Ocskai ezerebeli — az kik Nyitra elein vannak — az másik, az harmadik az enyim. Godáé tért oda Diák Ferencz felé: attúl értette Leopoldban való menését Haiszternek. Rosz marha az az tudatlan Diák*), mással koczódik, magában rosz, senki sem akar véle járni az tisztek közül; csak ide kell hivatnom hozzám.

Ebeczkiék elmentek, már majd délig lesz hírem felőlök. Rétei Ferencz levelét veszem; írja: semmi provisiójok nincs (Nyitra-várában), commissariust kívánna, az ki dispositiót tenne provisiójokrúl s az várrúl; igazán, csak vesztiben vadnak ezek az várok. Az német raboknak sem jó ott lenni; megírtam: küldje Léva felí, — Nagyságod onnan disponálhat felőlek; megférnek Kassán.

Bottyán még sincs, azt üzeni: nem lehet oly hertelen gyünni, mert patkoltatni kell; nem tudom én, de másforma ember kezd lenni, miulta Generális Uram! Félek rajta, — magnam famam. Már megvárom Ebeczki Uram hírit, talám nem hozza hátán (a németet.) Azalatt Nagyságodnak is ve-

*) Bercsényiről tudvalevő, hogy heves természeténél fogva hirtelen föllobbanó haragjának, boszankodásának első benyomása alatt, ítéleteiben — tagadhatlanúl nagy elméje daczára is — igazságtalan, túlkemény vala, s ilyenkor gyakran kíméletlenül feddi és rójja meg még azt is, a ki iránt egyébként elismerő szokott lenni; főként élesen sújtja a parancsainak vakon nem engedőket, vagy tőle más véleményben levőket. Így volt sokszor Bottyánnal is, a kit pedig különben nagyrabecsült, s veszély idején rendesen őt állítá a vert hadak élére, a csorba kiköszörülése végett. Diák Ferencz, a szeredi híd szét nem hányatása által kétségtelenül hibázott, — de azért ez az ősz katona, Thökölynek egykori híres ezredese s a magyar szabadság érdemes régi bajnoka, több kíméletet érdemelt volna, s szelídebb hangú feddést.

hetem parancsolatját, kihez magamot alkalmaztatom. Maradok

Nagyságodnak

Tardoskeddi, 31. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

129.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Ebeczki Uram levelét, kit elküldöttem Nagyságodnak alázatossan. Nem tud az ember mit tenni víle. Hallottam ollyat: ma Galánta, Séllye felé is ment valami az németben; az passusokot őrzi, — elhiszem, telepedni akar.

Bottyán elérkezett, kifecsegte magát, s elment ismét innen 7 zászlóval; már megindúltak helyekbül az többi is. Instructióját Bottyánnak írva küldtem, vagy is adtam: hogy végére járván az német állapotjának, igyekezzék abban, valamely felekezetit fölverhesse; menjen igyenessen ad conjunctionem Szomolyánhoz, s ha az némethez nem fér: menjen Austriának, s csak mindenütt az német hátúlján csiripoljon. Pöki János (Bottyán) az markát, — de nem szeretem, hogy sokat szól.

Én holnap rendben hagyom Újvárt, szállétok belí valamely lovasokot, talám Diák Ferenczet is, — de öszvevesznek Ebeczkivel.*)

János Diák beteg, katonája 82 már mindenestül 5 seregbül, ezeknek is az hadnagyjaik csak sínak-rinak rám, hogy ök az hadaikért mennek, — mind oda van cselédjek, köpönyegjek, vezetékjek.

Az Vágontúl (-ról) ma is érkezett az Csalóközbül harharmadfélszáz katona: odahatta mindenét; elküldtem Botytyánnal azokot is, mert most mérgessek, de úgy, hogy Ba-

*) Nem István, a híres vitéz tábori ezredes, hanem bátyja Imre, ekkori érsek-újvári várparancsnok értetik.

logh István Urammal maradnak vígyázóban az Vág mellett Már oda van Ilosvainak 3 zászlója, Szabó Máté 3, Zsámboki 3, Andrási 8, Goda 6, Pozsony vármegye 3, — mind sincs másfélezer ember. Az magam ezere. Ocskaié, Antal Úré is ott vadnak. Ezekbül 2000 lovast válosztva vigyen Bottyán, az többivel vígyázzon az Vág mellett Balogh István. Hic modus est vigilandi, divertendi, — non bellandi offensive. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Tardoskeddi, 31. x-bris 1704.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön félíven:

P. S. Már csaknem desperáltam Nagyságod írásárúl: szintin levelem bépöcsétlése után vettem Nagyságod méltóságos levelit. Ne fároszsza magát Haister Uram az quartányokkal, —*) könnyebben hozzájuthat az várokhoz! Hogy Nagyságod méltóztatik resolválni magát velem való conjunctióra, ha Haister általgyün: nem várom ide Nagyságodot, magam is udvarlok elöre Nagyságodnak. Az sok szekér az város felverésének portékája alá való volt. Mit késik? nem tudom; hacsak mégis többet nem vár magához, — ha hinnyi kellene Ferencz Úrnak (Eszterházy) de succursu.

Somogyi Ferencz Uramnak az tökélletlen Stipcsics micsuda levelet írt: íme, ideadta maga ő Kegyelme, megküldtem alázatossan Nagyságodnak. Nem is tudok már mit hinnyi; hanem csak hiszem azt, hogy, ha nagy kárt nem vallott volna Haiszter: nem várna succursust, csak gyünne rajtunk s nyomunkban. Nagyobb szívet vett leopoldi actuson, mintsem az ütközöten. Az sentei, soporni bírák hitek szerént azt mondták: én Újvárban vagyok, egynehány ezer emberünk két óra alatt öszvemehet, úgy leptük el ezen országot, — talám azért is tartózkodik német uram.

Bottyán az újvári dispositióját Nagyságodnak nem is emlétette, söt csak senki, semmi elütte, semmi jó dispositio;

**) Carthaune: falrontó öreg-ágyú.

pöki magát,*) s én ötet. Az Dunának békét hadni jó is, nem is. Bizony, többet nyerünk mi az ellenséget megszaggatva, mintsem ostrommal sok ellen. Inkább bízom megboszúllásához, mint kölcsenéhez Haisternek. Mennél nagyobb corpusunk lesz: anyivalinkább moles praegravabit. De, ha lesz kivel, háromfelül is közre vegyük, emészszük az mint lehet. Csak Károli gyünne Nagyságod mellé Bónéval; de most csak sóhajt kiki otthon. Isten akaratja, hogy késik az ellenség.

Várnai itt van, tegnap gyütt; már megosztom őköt Szluhával.

Ha mi hírem gyün, ismét tudúsítom alázatossan Nagyságodot. Sarodit, — hallom, nem tudom, — hogy megfogták. Írtam Nyitrára.

Már harmadszor szakasztám fel levelemet. Éppen mostan hozzák Ocskainak ezen levelít; kinek is megírtam, csak ott maradjon,**) menjen az fődnépe közé, beszélje reá addigis az javát: üssenek valamely német-lepte falura. Magam lehotai jobbágya hozta az levelet; azt mondja, ma útban hallotta: az német visszanyomúlt volna, Ocskai utánna van; elhiszem, Haister tért meg Leopoldtúl. Csak elhiszem, ha túl (a Vágon) berzenkednek az mieink: bizony nem siet által német uram kordélyban!***)

(Eredeti, két féliven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

130.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Ezenuel veszem levelét Ebeczkinek, — nyelvet is fogtak az idevaló katonák, kit pro directione most examináltatok, mindgyárst küldöm Nagyságodnak. Indúlatjárúl az tábornak semmit sem tud, hanem hogy népet s a bagázsiáját várja. Valának valami levelek is nála, kiket praevie alázatossan accludálok. Ebeczki István Uram levelivel. Antal Úr is mit

*) Így; nyilván »m a r k á t« helyett.

**) Ocskay ugyanis a nagy-szombati ütközet után b. Pongrácz Gáspár ezredessel s valami 200 huszárral Kosztolány felé szakadt; dec. 30-káról Badosnyáról ír. (L. Thaly: »Nagy-szombati harcz.«

***) Bizonytalanra, kész veszedelemre.

ír,—íme, megküldtem. Az, való, ma 500 lovast küldett portára; jó volna felveretni. Már is csak óhajt-sóhajt az katona,—hát tovább?! Majd Sentére is már más hadat kell küldenem, nincs haszna szakadozásomnak.

Ezzel Nagyságod kegyelmében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

(Tardoskedd, december
31-ke éjjelén, 1704.*)

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

---

*) Datuma ugyan elmaradt: de a következő, 1705. január 1-jén Tardoskedden kelt levéllel tartalmát egybevetve, bizonyos, hogy az általam itt pótolt kelet alatt íratott.

1705.

1.

Kegyelmes Uram!

Étszaka igen álmos észszel küldtem meg Ebeczki Uram levelét Nagyságodnak. Annál több hirem még ez új esztendőben nincs, — hanem kivánom: az irgalmas Isten újitsa meg az új esztendővel szerencséit Nagyságodnak, édes hazánk javára!

Vettem azomban méltóságos levelét is Nagyságodnak. Talám még nem kell praecipitálni Nagyságodnak kimozdúlását; várja meg Nagyságod Ebeczki Uram megtérését, Károli gyüvetelét. Majd Újvárban megyek.

Alázatossan követem Nagyságodot, búsitanom kintelenittetem ezen két acclusával. Esze Tamás Uram hol vette ezen authoritást?

Az vármegyémben (Ung) rút dolgok; így nem csuda, ha kiki az rosz rendet panaszolja. Úgy látom, az fölföld sine capite, immár Zsennyeire ha lehetne legalább biznya, ha ugyan (igy; agyon?) nem vernék Kassán.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Tardoskedd, 1 Anni 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg irva.)

2.

Érsek-Újvár, 1. January 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Beérkezém Érsek-Újvárban; tanáltam gaz-hajdút 200-at. városi puskás-hajdú vagyon több száznál. Már harczrúl gyült hajdú van itten 120, — mind sem teszen jó hajdút 200-at.

penig ebben az helyben ezer hajdú is csak kongana, kiváltképpen mivel ostromtúl féltheti most ember,*) ha méltó félteni; de nehezebb annál, hogy sohult sincs liszt, széna nincs két szekérre való. Vagy 300 lóval gyüttem vala bé: de azoknak is ki kellett menni falura; Komárom eleire küldtem, hogy holnap portaképpen ot megfordúljanak Komárom elein, s az falukrúl hajtassanak szénát, abrakot. Most tétetem papirosra: honnan lehetne provisio? Szluhát fogtam neki, Várnait küldtem Nyitrára.

János Diák betegen itt van; vagy 80 katonája maradt mindenestül, tisztekkel, és egri 28, azok haza-sírnak. Ebeczki István Uram is megérkezék; az dispositióm véghez ment, ha Isten szerencsét ad nekik, —nagy jót várhatunk belőle. Tud illik: mivel bizonyossan meghozták két-három felül is, hogy Haiszter megjárván Leopoldot, visszatért az 2000 lovassal. Galgóczra általgyüttek vala estve: de felvervín csak igen sietö-félben az várost és az kalastromot, visszatért az német még étszaka, és tegnap ment ismét Szombatban. Az gyalogja egészszen benn van, az lovassa az falukon: Majténtt, Szilinczen, Rosindelen, Gerencsértt, — hihető, több helyeken is in circulo. Sentén 2000 az híre: de nincs több 7 trupnál, még zászlójok sincs, commendírozottaknak kell lenni. Ferencz Uram sem mér az várban**) hálni, az papnál van szállva. Ellenben az mieink***) még is várják az segétséget, szegények. Senténél az hídnak túlsó felét az németek magok elhánták, — nincs láttatja általjövetelének; segétséget várnak, úgy mondják.

Ezeket így considerálva: Sente felé küldött hadak ismét megtértek, s ma délig mind együtt voltak Hosszúfalunál az Vág mellett; az jég megerősödvén, Sellyénél Bottyánynyal ma költöztek által estvére, — úgymint: az újvári 3 sereg, van 250; Godának meggyült hada, van bőven 700; Zsámbokinak, 300; Ilosvainak 400; Andrási ezere, 600; Bokrosé 150; tatár is ment több 100-nál, — úgy, hogy bőven van 2500 lovas. Azok oly intentióval mentek, hogy virradtig

*) T. i. az árkok vizének befagyása, és a még mindig csak imígyamúgy eltorlaszolt régi török-rés miatt.

**) Szereden, mely az ö és Antal bátyjának jószága vala.

***) A Szomolyánnál összegyűlt hadtöredékek és fegyveres pórság.

Majtíntt és Szilinczen levő németeket útjokban fölverjék. (Szeredre nem mentek: netalán annyi legyen ott, kivel ne bírjanak, s annyival is fogyjon az szíve; hanem, ha Isten reásegéti őköt ott, — tudom, megzajdúl az szeredi is arra nézve.) És, hogy még ők odajárnak is, az Vág-melléki vigyázatlanúl ne maradjon: Balogh Istvánt 3 sereggel és Diák Ferenczet maga ezerivel innen küldtem Sente felé, hogy midőn amazok Majtínban lármát tesznek: ezek is üssenek lármát Sentinél az híd körül és az gázlónál, — talám úgy engedi Isten, az hidat visszanyerik, azt fogja gondolni az ellenség, hogy sokan vadnak rajtok mindenfelül. Azzal Bottyán menjen egyenessen Szomolyánhoz az mieinkhez, és az mit eltehet, ő lássa. Ha az német csuportban veszi magát, — az mint úgy is hiszem, — menjen Austriának, által az hegyen Bottyán, az tótság állja el az hegyeket az passusokon, hogy munkával mehessen utánna, — de menni sem mér: mert félni fog, hátára megyünk ismét. Balogh István penig Bábra szálljon, az egy jó mérfőd Sentéhez, egy mérfőd Galgóczhoz, egy mérfőd Nyitrához, — vigyázzon erőssen az ellenségnek motussára: mit fog cselekedni? Az, való, confusió nélkül nem lesz, és nem lehetetlen: ha látja, két felí nem kaphat, egy felí ne indúljon; — bajos lesz neki; ha erre gyün, tudja, hogy háta nem szabad; ha arra megy, — minket várhat maga után. Ott az síkon szakadozni nem mér. Hanem, csak attúl tartok: felverik az mieink Majtínt, — visszatérnek véle; kire ugyan igen obtestáltam Bottyánt, söt megmondtam: inkább ne is mutassa ki magát, mintsem oda ne menjen. Balogh István 3 serege mellé rendeltem Diák Ferenczet, az mint írám, és az magam ezerét Géczi Gábor hogy odavigye, meghattam.

Azok az tetves komáromiak készültek ki, ide-i, vagy Csalóközre? nem tudom; hoztam ide Somogyinak 2 seregét, János Diák ezerét ex katonis 80, és egriek 2 zászlóját, viri 28. Ezeket az magam udvari zászlóival holnapi Komárom körül való megfordúlások után béhozom, ha szénát, abrakot hajtanak magoknak. — Ocskai ezerét meghattam, menjen Pősténnél által az Vágon Szomolán felé: mivel Ocskainak is oda parancsoltam menni, ha casu quo Bottyán oda nem menne; merő idegen Istene Ocskai annak az tótnak; ha Bottyán oda-

megyen is, jobb lesz ezzel. És így magam kimaradtam az calculusbúl, mint az újjom; semmi hadam sincs már. Kire nézve bégyüttem ide, és holnap már megvárom: mi hírit kaphatom az Bottyán munkájának? netalán, kit Isten ne adjon, visszazúdúljanak, s közikben kellessék mennem. Holnapután, helybenhagyván így az dolgokot, Nagyságodnak udvarlok, — jó leszek Nagyságod mellett is adjutantnak! Csak Isten hozná Károlit s a többit: megfizetnénk még Haiszternek egy pénzig, csipkedve-csapkodva, két-háromfelül. Nem mindenkor enné meg egyenlö ízön az portiót!

Sok jövendömondó támadott imitt is, amott is, — mindenik concurrál abban: mind idevész az német; de abban discrepálnak, ki azt mondja: általgyün Léváig, ki mondja: nem gyün, s nem ki Pozson vármegyébül, mind ott vész el. Kire nézve ez illyeneknek hitelt adva az község, szörnyü bátorsággal vagyon, csak bíztatja magát az új esztendővel. Engedje is az irgalmas Úr-Isten, hogy az ecclesiával mondhassuk: hoc in anno gratulemur! Kit szivessen kívánva, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

3.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában, estve 4 órakor veszem az Nagyságod levelét, kibül csudálva olvasom: ma megindúl Nagyságod; merre? hová? kivel? minek?—semmit sem ír Nagyságod. Én ma vártam ha hírit kaphatom Bottyánnak; de egyebet nem tudok, hanem hogy általment. Ez étszaka mintegy 50—60 puskapattanást hallottak Szered körül, — nem azok lehettek.

Már így értve Nagyságod indúlását: én is holnap felkeresem Nagyságodot, valahol, ott, mert úgyis csak magam maradtam már. Igazán, csak hever az, az ki nem gyün ennyi parancsolatjára Nagyságodnak; bárcsak Károli együtt volna, — mégis javallottam volná az indúlást. Ocskai, hallom, Nyitrán volt, és így megént elveszti az ezerét: mert az elment ma Bábrúl Lukára által.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében élek-halok, s maradok

Nagyságodnak

Újvár, 2. January 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k

P. S. Én úgy reménlem, Nagyságodot még ez irásom Léván tanálja; úgy hiszem, mert úgy akarnám: nemcsak levelem, — magam is tanálhatnám Nagyságodot helyben. Itt gabonája lesz az ittlakosoknak in casu necessitatis; pénz kellene ide Szluha kezéhez.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Léván. P. H.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k. A kis gyűrűpecsét teljesen ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

4.

Bars, 6. January, Anno 1705.*)

Kegyelmes Uram!

Ez az hullogó hajdú csak most, estvének elütte érkezett, az ki bégyütt; meghallotta Újvárnak hírit, — nosza, zajgani! Nem vetek eszekben, hogy itt vagyok; megszólongattam ököt, biztattam is, hogy már quártélyban szállott az német, majd magam is vélek megyek, csak egyenként verjük fel ököt; mégis, közikben mentelemmel megvidúlának, öszvegyüvének mindnyájan, hanem még Lóczi hajdúja van idehátra. Az többit már ezen annectált rend szerint kiigazitám innen, hanem Nyárádinak van talám tisztekbül álló 20 hajdúja Borsod vármegyei, az többi azelütti Lóczi hajdújaféle, — azokot már öszveadom, Nyárádit penig visszabocsátom Borsod s Gömör vármegyéknek fölvételére, vicéje már is az gömöri hajdúkot szerzi öszve. Írtam ismét Bars és Hont vármegyékre, hogy mennélelübb hajdújokot állétsák Léváho. De, jó volna Nagy-Hont, Kis-Hont és Bars vármegyéknek egy gyalog-kapitánt

*) Az eredetiben, év elején gyakran megeső ilyes tollhibából, 1704-nek írva.

rendelni; talám jó volna Kókai, most Révai Gáspár Uram vicéje volt; jó ember az egynek, — hazament most. Noha betegesnek tartja magát, de jó lesz a híával. Nógrád, Heves vármegyéket is egy ezerben kellene csinálni, az is jó lenne; tanálna Udvari Kapitány (Vay Ádám) Uram azoknak kapitánt. Kis-Hont faluz még valahol idehátra, — azoknak is irnya kell Nagyságod parancsolatját, és Nagy Benedeknek. Préni Miklós Uramot Nyitrára küldtem, Rétei Uram iránt való consideratiójára nézve is Nagyságodnak; talám nem lesz rosz azért. Rétei szunyáta, Móricz részeges, — ez hadd doboljon köztök Antal mellett!

Esze Tamás hada, úgy hallom; nem is gondolta, hogy erre gyűjjen, helyben hatták, sőt egy zsemberi ember jöve, azt mondja: elment az éjjel nagyobb része; maga hol jár? nem tudom. De jobb lesz azt kemény ferulával, akasztófa pöcsét-jel alatt az ezeréért verni; az már fizetett, köntösös; hogy az köpönyögét elhánta az eb, hát csak eloszoljon? Vagy előszerezze, vagy legyen maga is köpönyöggé! Sréter ezerét rendeltem Lévára, hogy hamarább gyűljön öszve oda, mert ott az bányák tartományjából való.

Ezeket mind elrendeltem; írtam Újvárban, Nyitrára is előre. Esze Tamás hadának nem írtam: mert azok rendet sem állottak nekem azelütt is, ha istrázsán volt is, — most sem fogadná szómot. Zsemberen van, az ki van bennek, méltóztassék Nagyságod azoknak is iratni. Az jászság itt comparet, vadnak közel 600-an, eligazítám ököt Antal után, írtam is előre Antalnak. Küldtem vizsgálóban Kéren alól tardoskedgyiek felé, az ellenség hire felül; írtam mindenfelé.

Ezekben fáradozva, utúlére engem Migrena Uram *), ezen levelet is alig győzöm irnya; azért lehetetlen ma, — már estve is van — elmennem. Talám virradtig Ebeczki István itt ér. Elmegyek hajnalban. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Éppen most veszem ezen levelét Balogh Istvánnak.

*) Így, nagy betűkkel írja, tréfásan.

Külön czédulán:

P. S. Az feleségemnek sopánkodó levelét vettem; dupla az félelme, mert az eperjesi németek Privigyén vadnak, ezen (nagy-szombati) casusunkot megtudták, berzenkednek, — Bajnóczon is fél tőlek, s elindúlni sem mér miattok. Ugyanis azokrúl méltóztassék valamit parancsolni Nagyságod; nem tudván, miben van dolgok? vagy őköt verik agyon, vagy ők vernek valakit agyon, vagy Trencséntűl csalnak valami hadat által informatiójokkal.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k. A külön czédulán lévő második utóirat lehet hogy eredetileg tán nem épen ezen levélhez volt csatolva: de, hogy ezen napokból való, az bizonyos; ugyanis a capitulált Eperjesről convoirozott »berzenkedő« németeket, ugyan Privigyénél csakhamar ezután vagdaltatta össze, parancsnokukkal gr. Scherffenberggel együtt, Bossányi János ezredes, Rákóczi parancsára, viszontorlásúl a Heister által Nagy-Szombatban lekaszaboltatott kurucz foglyokért. (L. »Nagy-szombati harcz« 63. l.)

5.

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka ezen két levelem érkezett. Úgy látom, Ocskaival nem leszek már szemben; az ő ezerinek nincs hire, hihető: általvágta magát Bottyánhoz.

Én indúlok, de, bizony most is roszszúl vagyok. Úgy hallom, Ugrócz várában s más várokban szorúl az nemesség, — az csak labanczságot keres; jó volna Nagyságodnak in particulari az Főrendeket s Urakot peremptorie hivatni maga mellé, úgy az Vármegyéket is. Magok sürgetnek jobban az insurrectióra: de így az Urak elvonják magokot, az Vármegyék tisztei azokra vigyáznak; ki-ki az mint akarja, úgy gondolkozik, s az ki mint gondolja, úgy cselekeszik. Ha Nagyságod kedvekre hagyja: bizon, se insurrectio, se provisio nem lesz. Aliqui volunt complacere privatis amicis, non capiunt inde publica. — Szűk az ember Nagyságod körűl, az jó is nem jó már ott, — hitemre, sine passione irom; mert vagyok

Nagyságodnak

Bars, 7. January 1705.

igaz alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Szintén most érkezék az Lóczi hajdúja is: kiket is megmustrálván, jó legényeket látok köztök közönségessen, — de felényire csaknem fegyveretlen. Én úgy gondolkodtam felőlök, hogy a minémő fegyvert vitetett Nagyságod Nyitrára, minekelőtte azon tót hajdúnak kiadattassék: inkább ezekre osztom.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Maga a levél sajátkezű, az utóirat idegen írás.)

6.

Kegyelmes Uram!

Adom alázatossan értésére Nagyságodnak, hogy ide-érkeztem Verebélre, de ugyancsak roszúl vagyok, noha kocsin vontattam ide is magamat. Ha majd könnyebbedem valamentire — kit reménlek is, mert csak óránkínt szokott azon nyavalya rajtam uralkodni, — azon vagyok, hogy még ma, ha étszakával is, legalább Kérre mehessek. Már itt vettem Balogh István Uram levelét, melyből értem, hogy Tartoskeddiről Komjáthira jött fel. Esterház Antal Uram s itt hált ma, mégyen igenessen Ürmínre, az hol Deák Ferencz Uram is telepedett. Adtam ordert az jászoknak is: menjenek Ürmín felé, hogy a táján szállithassa őket Esterház Antal Uram. Az hajdúságot tegnap mind kiindítottam. Farkas Sándor Uram, nem vélem, érkezhessék bé ma Újvárba. Lóczi is a maga hajdúival már előlment. És így az hadak mindenestől itt vannak az falukon, Nyitra vize folytában.

A mint elgondoltam, Kegyelmes Uram, nem látom módját, hogy az hadak széllyel az falukon confusio nélkül subsistáljanak, — hacsak egy csuportba valamely ezer embert nem telepítünk: mert holmi gaz és hamis hírre nézve is megzajdúlnak, s egymást fogják hozni confusióba; azért is, elláttam, nem lesz alkalmatossabb munka, mint ha az Nyitra lefolytában, Újvár és Nyitra között, vagy Kéren, avagyis más hasonló faluba, az hadakat telepítem, úgy, hogy az ember maga is köztök lehessen, s vígyázhasson mindenekre. A szénázás meg lehetne az Játórúl. Újvárban is sok lovast nem lehet bészállítani, az provisiónak szűki miatt.

Énnékem ebben már példám az tavali telelésem is; mert valameddig Csalóközbe az vizek közé nem mentem és az hadakat körülöttem csuportonkínt nem telepítettem: holmi hamis hírre és zendülésre — csak reám-reám jöttek Ha azért Nagyságodnak e szerént tetszik a dispositio: elvárom alázatossan tudósítását; a minthogy a végre íme, in inclusis megküldöttem alázatossan Nagyságodnak az Zsitva és Nyitra vizeknek folyásit és azok mellett lévõ helységek descriptióit. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Verebél, 7. January 1705.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ha mind öszveszámlálom az lovas hadunkot: nem teszen háromezernél többet *); taval csak Samarjában is volt annyi, — de ennek is nehéz lesz az tartása. Ezzel az magyarral közel lakni fortély nélkül haszontalan; portázni is jobb távulyabbrúl indúlva. Már, ha Bottyán és Ocskai ott nem tehetnek semmit: visszagyünnek, fáradtságokot fogják kiáltani, — azért az Zsitva folytában lehet õköt tenni.

Ezek úgy lesznek így: ha által nem gyün az német; mert íme, látja Nagyságod az rémülést ezen órában hozott levelébül Bezzegh Gábornak. Már megviszi az paraszt az hírt. Úgy ha gyün által: elsőben csak az Vág-melléki falukra, s a másszor idíbb; azért akarnám — ha lehetne — hamarjában kemény próbát tenni ellenek; de az katonája lassan gyül Ebeczkinek, azért késik maga is. Már Újvár s Nyitra az végház, — annál beljebb az ellenség felé nincs hadunk. Az Istenért, hadunk gyüjjön! Bárcsak Károli gyünne eleiben Nagyságodnak. Mégis, úgy tetszik, hadat csinálni kellene mennem. Én ugyan mindenre kész vagyok, — csak egészségem legyen.

(Eredeti, egy íven, ívrétben. Csak az aláirás és utóirat s. k.)

*) T. i. a Bottyánnal Vágon túl indúlt s a vele ott csatlakozott Ocskay-féle hadakat, összesen szintén vagy 3000 lovast ide nem számlálva.

7.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Elsőben is alázatossan követem Nagyságodat, hogy magam kezével nem írhattam; mert az migrena most sem szűnvén rajtam, arra nízve is köllett itt maradnom. Azalatt minémő levelét vettem Esterház Antal Uramnak, — azt íme, in inclusis Nagyságodnak alázatossan megküldöttem.

A mi az németnek elmenetelét illeti: visszafelé esik az. Azomban szintén most estve érkezék hozzám két sebes katona, a ki csak ez elmúlt hétfőn jött ki Nagy-Szombatból, — azt beszélli, hogy midőn Nagy-Szombattúl egy mérföldnyire löttek volna: nagy puskázást hallottak volna az hegyek alatt, Szomolyán felé, a ki csaknem másfél óráig tartott. Kedden pediglen általjövén az Vágon, Köpösdön hallották Nagy-Szombatból jött embertől, hogy az mieink ellen commendiroztatván bizonyos-számú németség, — azzal állott volna az puskázás, és hogy az németben veszett is volna alkalmasint. Sőt, hogy még Nagy-Szombatban lennének, látták, hogy az egész gyalog német Nagy-Szombatban contrahálta volna magát.

És így, ezeket combinálván, úgy ítélhetem: ha az mieink megverettettek volna, ezek pro succursu Szomolyán felé nem láttatnának nyomúlni. Írtam szintén most Esterház Antal Uramnak: küldjön Köpösdre, ezen dolog valóságának megtudására.

Énnékem ebben illyen scrupulusom vagyon, hogy az ágyúlövés másfél óráig hallatott, a mint azon katonák mondják, — micsoda lehetett az? Mert a mieinkkel ágyú nem lévén, hanemha Szomolyánról oltalmazták volna magokat, avagy is az ellenség ágyút vitt ellenek.

Beszélli azt is azon katona, hogy a midőn az barátok titkon magoknál tartották volna őket, és ott az németek közt szabadon járnának: hallották, hogy az németség félelemben lett volna, s közönségessen az volt az híre, hogy Bottyán Ocskaival együtt tizenkétezered magokkal lívén, ott az Szomolyán környékét mind fölszedték, s ellembe mi is innen öszvecsuportozván már, szándékoznánk rajtok ütni; s Nagysá-

godat is Újvárnál lenni mondották. — Úgy volna jó, ha ez igaz, hogy ezen félelmet ne engednénk meghülni bennek, ha az hadakat öszvevehetném; de még mind az jász, úgy Ebeczky is idehátra faluznak valahol.

Az provisio iránt való panasza nemcsak Esterház Antal Uramnak: de közönségessen az egész hadaké is; úgy látom, nékem a tavalyi mánkámot elé kell vennem: mert ha csak az commissariusokra támaszkodom, — egészen confusióban maradnak a dolgok. A vármegyék tiszteire is az ember semmit sem hallaszthat; azért csak Nagyságodat alázatossan kérem: méltóztassék megparancsolni, hogy az Nagyságod mellett való commissariusok ne terjeszkedjenek kiljebb erre Maróthnál; Barstól, Maróttúl fogva, le az Garam és Zsitva mellékén, sőt túl az Nyitra völgyén is egész Oszlányig, hagyjanak békét ott azon földnek az commissariusok, más holmi aggravatiókra való nizve. Mert, úgy látom, hogy Nyitra és Újvár között legalkalmatossabb lesz lineába vennem az hadakat, s elrendelem nékik: kik mellyik falukból az kenyér, abrak és széna dolgából élódhessenek? annyival is inkább, ha az prófontházokból az defectusokat suppleálhatom. Így, reménlem Isten segítsége által, az hadaknak is consolátiójok lészen, hogy egész pereputtyosttúl föl s alá az falukon nem fognak motozni, azomban az portázás is alkalmatossabban véghez mehet. Azon leszek, hogy holnap ezt rendbe vévén: Nagyságodnak alázatossan megküldhessem. Azomban az Nagyságod mellett livő lovas és gyalog had onnan, Szent-Benedek, Zsarnócza és Szent-Kereszt tájáról elégségessen provideáltathatik. Az commissariusok mind ott vannak valahol, én körűlettem egy sincs; ha Nagyságod gratiája járúl, kírem alázatossan: hadd jöjjön mellém Darvas Mihály Uram, valakivel mással.

Ezzel Nagyságod gratiájába magamat alázatossan ajánlván, maradok

Nagyságodnak

Verebél, 7. January 1705.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, két íven, ívrétben. Csak az aláírás sajátkezű, a többi Ebeczky Samu főtitkár írása.)

8.

Kegyelmes Uram!

Csak alig tudom fölvernem magamot: de ugyan majd elmegyek. Ebeczkinek semmi híre; az jász lézengve, részegen most kalandoz itt. Hírem egyéb semmi: mert, elhiszem, Kérre várnak magamot. Nagyságod méltóságos levelét is alázatossan veszem. Igenis, recedálni nem jó volna, — ha rosszabb nem volna közeljebbrül visszaszállani; én ugyan, ha Nagyságod parancsolja, akár az Vág-melléki falukra szállítsam őköt, de bizony ott meg nem marad, noha megmaradhatna vígyázva, — de az rettegést únja meg.

Károli levelibül látom: el fog gyünni lassadjában; ha jól gyün, elég hadat hoz. Úgy látom, gyönyörködik benne quod se credat esse necessarium. Bottyán után elküldtem Radosnya felé; Ocskai czere is arra ment bizonyossan. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Verebél, 8. January 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Rétei Ferencznek írt La Mot: négy szekér puskaport hattak Galgócz, Nyitra között az erdőben, — de nem tanálják sohult.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg sietősen írva.)

9.

Kér, 8. January estve, 1705.

Kegyelmes Uram!

Isten kegyelmébül bádgyodt erőmmel idelépteték Kérre; Eszterház Antal Uram is idegyütt hozzám. Már megcsináltam az disrepartitióját az hadaknak, és az ő Kegyelme dispositiója alá adtam Diák Ferenczet s az jászokot, cum reflexione: ha Bottyán által tanálna gyünni, az Andrási és Goda czereit is. Hogy lehessen in tempore azoknak provisiójok itten készszen: Nyitrátúl Tapolcsánig, Sentéig, Galgóczig lesz az ő Kegyelme districtusa; az többi az Zsitva

két mellékin, Komárom s Esztergammal toldva kell kitelni. Az statióit az hadaknak íme, accludálom Nagyságodnak. Egy lineában lesznek Újvártúl Nyitráig, az ellenséghez három mérföld, egyik sem lesz tovább.

Az hirekrúl nem írhatok egyebet Nagyságodnak, hanem ugyan csak Séllyén van az németnek derekassabb vigyázója, Galántán az Haupt-Quartil, — az többi széllyel az falukon. Az mint colimálhatom: Galánta, Séllye s a táján lehet 3000, vagy ad summum 4000; oly, félelemnek, vigyázásnak nevezzük-i? hogy Séllyén 2 compania minden éjjel lován ülve istrázsál, az többinek az utczán, két felül rendiben kötözve, készszen van lova mindenkor; de az több falukon hever kedvére. Ugyan csak lehet két regiment zászlóira nézve: de 700 — az mint mondják — személy-számra.

Immár Diák Ferencz s az magam ezere is együtt van, az jász is már érkezett, csak Ebeczki István gyünne; azon vagyok: mindgyárst vagy 1000 hajdút az lovas had mellé rendelve, rajtaküldök Séllyén; de mi haszna Ebeczki nélkül? Mert ezekhez nem bízhatni annyira.

Diák Ferencz hada fogy; most 450-re vette ki az fizetést, — nincs 300 katonájánál több, penig revideáltattam fizetésekor. János Diák hadaféle nem maradt 60; már is itt valának nálom Pap János és az szerencsi hadnagy, hazakéredzettek, — lemorgottam őköt, s fölbíztattam az fizetéssel. De, Kegyelmes Uram, pénzt többet küldjön Nagyságod, kérem alázatossan: mert csak hajdú is majd 2000 az kinek fizetni kell, az Ocskai ezere is van már együtt 800, noha elment bizonyossan Ocskai után kedden Póstén felí: de itt hatták az tisztjeiket az pénzért, el is küldtem érette, s ugyanezen jó alkalmatossággal küldöm meg Bottyánnak is az pénzt. Pozson vármegye is 7 zászló lovas, Komárom vármegye 1 zászló, — azokban sok az tiszt, fizetések sokra megyen; nem hiszem, maradjon vagy elég is legyen az 15,000 frt; hiszem, számban lesz, de jobb, — meg ne fogyatkozzunk.

Bottyánnak veszem 5. datált levelit, falukra hozták; de abban semmit sem ír, ha igaz-é csatája? bizonyossan nem tudhatom, hanem communiter beszíllik. Voltak Eszterház Ferencznél sentei emberek kedden, — azoknak maga mondta

Ferencz Úr: jól jártak az ti kuruczaitok, mert 3000 embert küldött tegnap Haiszter Bottyánra, eleikben együtt az gyalogsággal, levágtak 300 németet! — Súri jobbágyi Antalnak ma voltak nála: azok is confirmálták; mindenik azt mondja: hétfőn délután volt az harcz, valamint az Szombatbúl együtt katona beszélli, az kirül tegnap írtam Nagyságodnak. Verbórúl is együtt ember levelekkel Széléhoz; azon levelekbül látom: az vice-ispán parancsolatjára mind az vármegye hajdúit, s mind az miavai tótságot ültetik mellénk; az rendes, csak attúl félnek, hogy arra fog szaladni az német, minthogy másfelé nem mér mennyi; jó az jó opinio az emberekben!

Az jámbor jászok ellen való panaszomot lehetetlen, meg ne jelentsem Nagyságodnak. Azoknak magam meghattam Barson, hogy ott voltam, — csuporttal együtt mentek által, — hová menjenek. Azok bizony elterjedtek az falukra széltiben, maga Szent-Miklósi az feje alá tette az dobokot, dunyha alá feküdt szomszédomban, Verebél mellett való faluban; reáküldtem az adjutantomot, — egy részivel ma az hadának elgyütt, más része hullogva együtt, nemcsak az tiszti: az közkatonája is mind pálinkás-részegen, ellepték tízenként — húszonként az országot, nem győztem kergettetni; nemcsak az falukon: de az útakon is alkalmatlankodtak, fosztottak, annyira, hogy az magam szekerére, az inassaimra reáütöttek, — fegyverrel oltalmazták magokot; magamot is szidtak, hogy megmondták szolgáim, jól megverték két inasomot. Szerencsére, egy cancellista szaladt bé Czéténben lármát tenni. Máriási az hadnagy volt ott, Andrási Uram ezere bagázsiájával: azok nyargaltak ki, megmentették az szekeremet, s megfogdoztak bennek; bizony én is az jászok emlékezetire föláldoztatom őköt! Verebélyre bérohantak, hogy ott voltam, az szolgáim lovai (már indúló-félben lévén, magam is misén voltam) az sövénnél kötözve voltak, — csak rajta: illyen-amollyan labanczos adták! etc. Elviszik vala az lovakot; rivadás esék, — csak elkapdoztak köpönyeget mit; míg lóra kapdoztak katonáim, — utyik! s oda van. Megmondtam Eszterház Antal Úrnak: arestomban hányja az tiszteket, valakik voltak azokkal az zászlókkal.

Beste vitíz, szaladó kurafiai;*) csak az pályinkátúl vitíz az! De reárészegétem őköt Sellyére, — jobban megszámlálhatja Vai Uram: **) hány veszett el bennek!

Azt kérdi Bottyán: ha Morvában menjen-i, vagy Haiszteren csiripoljon? Nehéz ordert innen adni: mert, mint csiripelhet?... nem tudom; de azt tudom, ha ott piszmog, — meg nem marad békével egy helyben; ha penig Morvában megyen: ott nyerhet, de Miava körül kell kivetemedni neki, ha feljebb nem is, — azzal nem sokat gondol Haister. Ha Austriára mehetne, Bécs felí, — igen jó volna, az tenne lármát, s igenis, kimozditaná az németet helyébül; de az akkor vóna jó, mikor már mink in illo statu volnánk, hogy innen rajtamenésünktül félne, s detasírolni ne merne; mert, ha Szeniczéhez penetrálhat vagy 3000 embere: nem tudom mikínt tér meg Bottyán Uram! Habár Austriábúl megtérne is: de minden passus bé van vágva, az szomoláni passust elvenné, Szakolczához egy mérföldre esnék; vígyázva, lopva s hazárdúl esnék megtérése. Ha ezen scrupulusokat megírom: megütközik rajta; ha meg nem írom, — neki bolondoskodik. Azért pro medio termino azt írom: hogy mivel Ocskai már általment, s előbb hiszem, megegyeznek, mintsem levelemet veszi, — azért úgy cselekedjenek, hogy egy része menjen bé Austriának, más része motozzanak ott körüle; azt nyerik vele, hogy az passust is megőrzik jobban, s meg sem tudja idönap előtt az német, hogy mi esett rajta Austriában? Ha Ocskai bécsap: maradjon ott Bottyán, osztozzanak rajta; ha az megtér: meg az másik csaphat másfelí, hát megett, maga hírivel. Mégis, inkább szeretném, ha valamely fekvő németre ronthatnának fektében; azalatt talám mi is tehetünk valamit, — mert Károlit nem várom erre a fottára. Bezzeg jó volna, ha hamar gyünne, — mindgyárst maga hírivel tehetne csapást!

Íme, valami komáromi híreket is küldtem Nagyságodnak. A mellett valami labancz-írta híreket is, Konkolinak***) az

*) Nagy-Szombatnál a jász ezer megszaladt.

**) Jász-kúnok főkapitánya lévén.

***) Konkolyi Thege László, Komárom vármegyei alispán, kurucz részről.

öcscse írja, megküldte maga az levelet. Ezeket úgy kell hinnyi, az mint ezeknek lehetőségét tudhatja Nagyságod. Gútánál az Duna béállott, hallom, Karvánál is; megtudom holnap, mert jókor bémegyek Újvárban. Ott a világon semmire sem tudnak mennyi; se szénájok, se kenyerek, se abrakjok. Meg kell lenni mindennek, ha ember lehetek, s üdüt ad az német. Antal Úr két mérfődnire lesz Nagyságodhoz, Nyitránál; megmondtam: írjon mindenekrül directe Nagyságodnak. Már, hacsak nem macska, maga hírivel Nagyságodot nem érheti német uram. Isten ne engedje, hírünkkel is érhesse; hiszem Istent, elérjük mi, csak még piszmogjon három-négy nap helyben. Kit kívánva, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külön negyedíven:

Esterház Antal Uram ezere Ivánkán s Alsó,- Fölsö-Kereskéntt.

Deák Ferencz	Czabajon.
A jászság	Csáporon.*)
Géczi Gábor	Berencsen.
Lóczi az hajdúval	Kéren.
Buday Uram	Komjátin.
Ebeczky	Suránban.

Újvárban: Balogh István, Somody és János Deák, s azonkívül az gyalogság.

Ürménben mindenkor két compania lészen istrázsán, úgy hasonlóképpen Tardoskeddin is két compania.

(Eredeti, öt negyedíven, negyedrétben. Maga a levél sajátkezű, a melléklet idegen írás.)

10.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Tegnapi alázatos írásom szerint itt valami kis dispositiót tévén: ezennel indúlok bé Újvárban, az honnan most veszek levelet; már meg nem tudnak férni, se szénájok, se

*) Előbb: »Ürögön« állt, de kitörültetett.

szalmájok, az lovas hadak bentmaradni nem akarnak, soha nem tudnak magoknak segéteni; az hajdúság az tüzellést már is megúnta, puszta penig az város, házokhoz alkalmatossan nem férnek. Majd meglátom, mit tudok nekik tenni; ugyanazért nem viszem még be Lóczit. Ha lovas hadat nem tarthatok benne alkalmatossan: nem tudom, magam is hogy maradjak? mert semmi had elüttem nem lesz, falu nélkül gyühet az ellenség,—noha elhiszem, nem gyün; de ha gyünni tanálna: attúl tartok, hogy az egy s két mérfődnire levő hadak közt ha ember nem lesz, mind inkább hátrábbmegyen, — még Nagyságodot is megmellőzik, s Léva táját lepik el; hanemha Czéténre szállok magam, éppen az hadak háta megé, in centro, Nagyságodhoz is közeljebb, az ellenséghez is közeljebb, az hadaknak éppen közötte. De csak érkeznék Ebeczki s a többi, — mert ezekkel az hadakkal bizony nem messze mehetünk, íme accludálom Nagyságodnak az számát.

Éppen hogy ezt írom, érkezék meg egyik porta; tegnap éppen túl voltak az Vágon, Zsigárdon, illyen relatióval tért meg: hogy Sellyén csak istrázsa német van, minden harmadnapkor változik, s attúl van, hogy hol többnek s hol kevesebbnek hozzák hírit: hol elment, s hol több gyütt, — az változásakor esik; hanem tegnap mintegy 300 gyalog német gyütt hozzája. Az többi, falukon igen széllyedve van: Galántán Montecuculit mondják, Szombaton túl az gyalogság, itt penig az Vág s Kis-Duna mellékin Nyékig az lovas, Diószegtúl fogva. Beszélt oly katonával, az ki ma negyednapja gyütt el harmadmagával Bottyántúl Szomolyántúl: de semmi harczrúl nem beszél egyébrúl azon szekereknél, az mellyekrúl Bottyán is írt. Tegnap már az Vágon innen küldte currensét Sellyérúl az német, egész Megyerig s Tardoskediig; majd contra-currenst küldök. Azt mondja az katona: van 5000-ed magával, gyaloggal együtt, Bottyán.

Éppen most érkezék Darvas Mihály; majd rendben veszünk Újvárban mindent. Bezzeg, jó hír az, hogy Andrási Miklós gyün, — tanálok én azoknak helyt, az hol megférnek, csak méltóztatnék sietve eleikben parancsolni Nagyságod, hogy mennél több szekeret hozhatnak, hozzanak magokkal. Ott lovas-szekerek telnének; bár volna két-három-

száz kocsink az gyalog alá, — bezzeg, sokat tehetnénk azzal, magunk hírivel! Erre ugyan kérem Nagyságodot: méltóztassék Nagyságod parancsolni Pest, Heves vármegyékbűl.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, maradván

Nagyságodnak

Kér, 9. January 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Én most is roszszúl vagyok; már negyednapja meg nem szünik fejem fájdalma, s az erőm szakad. Nem migrena ez már. Isten jobban adja!

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

11.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem alázatossan méltóságos levelít Nagyságodnak. Az portám, igenis, Ebeczki miatt múlik: mert még sincs híre egyéb, hanem hogy Léván van; tegnap estve érkezett hat zászlója ide Szőllősben,—de nincs 200 ember alatta; már póstát is küldtem utánna kettőt is. Andrási Miklós Uram eleiben is ezennel küldök bizonyos embereimben kettőt, és ide csuportra szállétom őköt, úgy, hogy hírivel lehessen próbálnunk. Antal Uram ugyan instálva van rajta, hogy engedjem neki: hadd légyen ő ott, hadd kapjon híre, mert úgy tetszik neki dispositiőm, ugyan örűl neki, mintha már is Séllyén vóna. Nem is várom Károlit, ha Andrási érkezhetnék. Urbán ha gyün az pénzzel, jó lesz; nem is vélem, több köllessék már ante Februarium, ha még 10,000 gyün.

Ez étszaka hoza egy Pozsonyvármegyei portás egy németet; túl voltak az Vágon, Séllye s Pered közt, ott között (igy) lesben 22, — kilencz német együtt reájok, vasas; még harczot sem állottak: az mennyire meglátták, megszaladtak, kettőt nyomoríthattak el bennek, mindgyárst idehozták egyikét, kit íme, relatiójával együtt Nagyságodhoz küldtem, — megexaminálthatja Nagyságod jobban. Az csúfos elüttem, hogy Austriában mennének quártélyban; hogy ma indúljanak,

nem hiszem. Talám inkább illyen praetextussal Bottyánt akarják megkeréteni; azért is jó volna nekünk nem alunnunk!

Szintin most hozák hírit az német Séllyérül elmenetelinek, de nem bizonyos; oda van nekem is emberem, megtudom, — csak érkeznének az hadak! Bottyánrúl úgy hallom Szombatbúl együtt emberektűl, hogy Szombatnál vágtak le 30 németet; kedden együtt közűlök katona, az is ezt mondja. De hiszem, ha semmit teszünk az 30-hoz, — 300 lesz belöle; szabad így az hírnek! Azt hiszem, ha Ocskai odament: bővebben fogunk hírt hallani felőlek.*) Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Újvár, 10. January 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Íme, valami esztergami bolondságot küldtem Nagyságodnak. Ebbűl elláthatjuk, mint hirdetik nyereségeket.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

12.

Kegyelmes Uram!

Ma három hírem gyüve; egyik Csalóközbűl: Bozsoki nevő odavaló hadnagy összejárta az Csalóközt, ott semmi sincs egyéb az currentalis exactiónál. Egy Ekecsi nevő nagyszegi nemesembert megfogott az német, bajúszánál fogva vitte, sarczon szabadúlt; németűl tud, hallotta, hogy az istrázsájára más német együtt, mondja: Kotz tausend, mer haben üble Zautungh, — der Faindt brend und haust um Wien herum; die taüfelsz Kuruczen sain überall. — Der daüffel hol im, mer ghummen nieder; fon foren und hünten, und überal hatcz der daiffel!

Ma volt 60 lovas Farkasdon, egy puska-pattanást hallott, — meg sem szállott, egy embert elkapott, s elment.

Éppen most, estve hét óra után hozák Tardoskeddirűl az

*) Czélzás Bottyánnak a tudósításokban való restségére. Károlyi is azt írá róla: »Bottyán apám rest az írásban, — de gyors az szolgálatban!«

hírt,oda Sókrúl, Sókra Tornóczrúl, Tornóczra Séllyérúl üzenték, hogy ma felrakodott az német Séllyén, s ez éjjel el akar mennyi, merre? nem tudják; de senkit ide nem bocsát. Ezt sem hinni, sem nem hinnyi nem jó; azért mindgyárst írtam Antal Úrnak: ezer lovast küldjön, én is innen Balogh István Uramot küldöm 300 lóval, menjenek Tardoskeddig, ha elment az német: az nyomát üzzék lassadjában; az gyalogot mindgyárst szállétom az Vág-mellékire, nyomúlok utánna; ha nem ment el: ki se mutassák magokot, — kárt ne tegyenek operatiónknak, kire várom Ebeczkit s Andrásit. Ha általgyün: magok-mutogatva tartóztassák,—mégis, legyen hírünk, s mi is alkalmaztathassuk magunkot, s az több hadak is. Ennél egyebet Nagyságodnak írnom nem tudok; hanem magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, s maradok

Nagyságodnak

Raptim Újvár, 10. January

1705. alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Azt is mondta azon német: Unszer Succurs ist auch son hin. — Talám Bottyán? talám Sándor László? talám senki? . . . Nicsego.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

13.

Újvár, 11. January 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Íme, ezen órában micsuda leveleim gyüttek, megküldöttem alázatossan Nagyságodnak. Így jár az ember, ember nélkúl! Beszéllettem most egy sóki emberrel, az ki pínteken gyütt ki Szombatbúl, protectióért járt oda; azt mondja: pínteken ment ki fele az gyalog németnek Pozson felí, még több nem gyütt volt az Vág mellí. Még beszélte azt is, hogy Bottyánra commendéroztak volt hadakot: de elállott Bottyán előlek, által az hegyen, úgy van hire. Szombatban gyütt vissza egy tiszt, az ki Sipikinél *) van szállva, (mert annak

*) Sipeky Mihály, pozsonyi alispán.

jobbágyai, *) azt beszéllette, hogy itt Újvárban 7000 talpas van, az hire köztök. Semmi indúlását nem érthette az németnek, hanem hallotta, mikor Dobsa mondta Sipikinek: eleget vagyunk Skarbala Urammal azon, hogy Trencsén felí fölmenjen az német, — de semmiképpen reá nem beszilhetjük; soha semmi szándékát — úgy mond — ki nem tanúlhatjuk. Mondotta Sipiki, hogy 400 ha veszett az mieinkben, és harmadfél- vagy háromezer veszett az németben; ha csak egy fertály-óráig ne szaladtak volna: megszaladt volna már az német! Azt mondta volna Haiszter: még ez idín megnézi Újvárt. Egyebet nem érthettek tőle.

Már ugyan tartalékja nem lesz, ha Bottyán általgyütt; én megírtam neki: ha csak Pőstén s Újhely között is bár, megállapodnék, de elhiszem, már levelem ott nem éri; hanem Ocskait ugyan kérve kértem: ha csak maga ezerivel is, ne hagyja azt az földet,—ihon, mi is rajta leszünk!

Csak gyünne az had, de még semmi hírünk; hanem ma együtt Ebeczki 8 zászlója, Komjátin lesz holnap. Már, ha Bottyánnak hallhatom Mocsonokon vagy Nyitra körül létit: mindgyárst közikben ha megyek, talám addig érkezik Andrási; beszélt közülök valókkal szegediekkel Ebeczki: 500-an vadnak az szegediek. Miből telik az 3500? nem tudom, — annyinak hozta Nagyságodtúl hírit Darvas. Én csak attúl félek, hogy, ha piszmogunk: megerősödik az Vág-mellékin az német, s bajossabb munkánk lesz vele De, csak az hó nagyobbá ne legyen; mert ha az had elérkezésivel hevenyén nem fogunk rajta: bizony, nem subsistálunk itten sok haddal, mert csak az üdüt, hideget, s lovát sijja-rijja az had, s a talpát félti az talpas.

Balogh Istvánrúl mit írnak, neki is mit ír az német? megküldtem Nagyságodnak alázatossan; az német levelét maga adta kezemben. Nem hiszem semmiképpen. Az ő lelke rajta! Oda van most, elmehet, ha tetszik, — idemarad az zsenája. Az tatárok fehérpénzt kérnek, nekem nincs itt,

---

**) T. i. az említett sókiak.

s nem is tudom mennyit kell adni; méltóztassék parancsolni Nagyságod. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Újvár, 11. January 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Még Petrőczi sem indúl; megírtam: Nagy-Tapolcsán felé gyüjjön. Jó volna, az árkoknak menne, — de magokhoz nem bizhatni. Mon muesz miliren.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

14.

Újvár, 12. January, Anno 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Most érkezém meg Udvardrúl, megnézém az hadakot; számát nem tudják, de, az mint láttam, van szegedi két zászló alatt 250, Jánosinak 5 zászlója alatt nincs 300, maga is mondja; azon kívúl az német, az ki Soldon *) volt, lehet talám százig, — egy szóval, nincs 700 ember, annak is a Jánosi hadát s még az szegedieknek is nagyobb részit hanemha csak az jászok közé számláljuk.

Veszem azomban két rendbeli leveleit Nagyságodnak. Petrőczi bizony nem hiszem, még az tűz mellül kibújt volna. Vettem Beniczki Gábor levelét tegnapelűtt, az mint megírám Nagyságodnak. Az németrűl semmi hírem, sem Bottyánrúl azúlta.

Írja Nagyságod: az rosz sem mindenkor rosz; engedje Isten! Én ugyan bizony kézzel-lábbal azon vagyok: próbát tehessek; az mint is, már Nagyságod parancsolatja is azt tartván: holnap az gyalogságot meginditom innen, ezer gyalogot öszveválogatva az javában, Kérre szállétom Lóczihoz holnap, — magam penig elmegyek Surántúl fogva az hadakon végig, egész Nyitráig, meglátom: ki mire való? hol mennyi telik? Míg Nyitrát érem: addig közelit Bottyán is, (de, ördög vigye, az is azt irta: ma vagy holnap itt lesz maga), azon leszek: úgy öszverendelhessem az hadakot, hogy holnapután estvére

*) Soltbon, a hol a kuruczoknak a Duna partján kettős-sánczuk volt.

mind összegyülekezhessünk, s valamint lehet, de csak rajta leszek, hogy próbálhassunk, — hacsak Bottyánnal együtt katonaság miátt akadékom nem lesz. Isten mire segét? — Légyen szent akaratja!

Az puskaport elhozták Kassárúl; de bezzeg, nem kell vala in his circumstantijs már ennyit idehozni; 400 mázsának kell lenni, — azzal eleget lőhetni, ebbül kell már talám provideálni Nyitrát, Lévát.

János Diáknak 52 katonája maradt, mind tiszt az is, nem contentusok egy hópénzzel. Az szegedieknek sem fizethetnek penig már meg, sem Esze Tamásnak, kinek van 500 hajdúja. Az Jánosi hadának sem tudom, parancsol-i fizetni Nagyságod? Csak kér már, egymásra nézve, valaki száját tudja tátani. Úgy hiszem, az rézpénzt verik erőssen; ha Nagyságodnak tetszenék, két hóra kellene egyszersmind megfizetni az hadnak, — hadd ruházná magát, ne sína-rína. Az mint ítélem, 50,000 frtbúl kitelnék az egész körülettünk levő hadnak két hóra.

Az Csalóközbúl hozták, hogy az győri pusztán fölverték az németeket s ráczokot Szekeresék; elküldtem az Dunákot látni. Ezen próba után csak által kell mindgyárst bocsátani Antal Urat Bottyánnal, — annál már nagyobb diversiónk nem lehet; de azok is csak kárlátóban fognak oszlani. Károlinak nincs híre, sem az több hadaknak. Helepront csak semmi, nincs hada. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az feleségem, — úgy hiszem — ott udvarol Nagyságodnak, engem vár; csak várjon az nyereséggel, ha Isten is úgy akarja, mint én!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

15.

Újvár, 12. January 9 órakor estve, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét alázatossan vettem. Már praevie megküldtem hasonló levelét Bottyánnak, noha tud-

tam: Nagyságodnak is írt; de, hogy confrontálhassa Nagyságod írását. Még Léván praediveáltam levelébül: re infecta nyomják el onnan, s ha megnyomják, — általgyün. Nincs nehezebb az mi Generálissaink dolgaiban, hanem, hogy mindenik azt hiszi magárúl: ő legokossabb s legjobb, s azt cselekeszi, az mit akar, s haragszik ha nem javallja azt Nagyságod s azt nem cselekeszi, az mit ő praescribál; penig csak egy felí látnak mindenkor, — s ez egyébaránt úgy sem nézhet két felí.*)

Micsuda intentióval akarok holnap megindúlnom? megírtam ma, étekfogója által Nagyságodnak; de mivel ezen posta — gondolom — szaporábban jár: reiterálom írásomot. Megnéztem ma Udvardon Andrási Miklós Uram negyedfél-ezer hírő hadát; van talám 700, — annak is nagyobb része jász-maradék. Mindazáltal, ugyan csak akarván valamit próbálnom: innen holnap 1000 hajdút kiinditok, Lóczival s Móriczczal megtoldom, és az hadakon Surántúl fogva végigmegyek Nyitráig s Bottyánig, (mert Nyitra körúl hogy megállapodjék holnap Bottyán, megírtam vala,) kiválogatván az hidegre nézve az kit lehet minden ezerbül, úgy igyekezem, hogy holnapután öszvegyúlhessünk, s egyúttal próbát is tehessünk. De már attúl tartok, hogy Nagyságod parancsolatjához képpest megtartózkodik Bottyán, — hacsak eddig által nem gyütt az hegyen, — és megfogyatkozom lovasbúl; mert háromezernek csak tarhatni az németet két egymás mellett való helyen, s hacsak mindazkettőt egyszersmind meg nem ütjük: egymást megsegiti, bizony, kárunkkal; mert ámbár béállott az Vág, — de ugyan széltiben nem mehet az had. Mint lehessen penig 4000 emberrel ütnöm 3000 németre, vasasra? Nagyságod ítéleti. Azt hiszem mindazáltal, hogy általköltözött az hegyen Nyitra felí (Bottyán), — és oly bizodalommal le nem állok szándékomtúl.

Csudállom, Otlik Uram nem informálta Nagyságodot, hogy Pőstén körúl haszontalan lenni az hadnak: mert sem-

*) Czélzás Bottyánnak még régebben, a török-tatárok elleni hadjáratokban elvesztett félszemére, melyért közönségesen Vak-Bottyán-nak neveztetett.

mi szolgálatot nem teszen; bezzeg, mikor Pősténtül Újhely s Verbó felí volna az linea, — mégis portázhatna. De Morvánkátúl, az Vágon innen? Szombathoz 4 mérfőd, Szombaton túl semmi had nincsen; Galgóczczal communicatiója ollyan rosz, hogy az hegyek közt egy fuvatag bizony napokig is elrekeszt egy falut az másiktúl, az nagy hegyek s ódalokban; subsistentiája sincs az hadnak, — ettúl az mi lineánktúl penig az hegyek, passusok éppen elrekeszték. Nagyságod elhigyje, én tudom, mint az szobámot, itt azt az országot, mind Galgóczig az Vág mellett; az radosnyai hegyet is jól tudom; bizony, nincs haszna! Másik az, hiszem ott in opposito semmi ellensége nincs, — ide penig sohasem succurrálhatna se defensive, sem offensive; osztán, Esztergamtúl Trencsénig micsuda linea volna az? 30,000 ember is kellene így, — hanemha companiánként szállétanánk.

Antal Uram elmenjen 3000 emberrel által? Mi marad! Ki menjen vele? az jász? — van 500. Budai? — van 200. János Diák? — van 50. Ez az Andrási Miklós hada oda bizony nem megy. Ha Ebeczkit s az enyimet elküldjük: engem is csak quártélyban bocsásson Nagyságod, — mert Pozsony vármegyével magával nem megyek ám! Az többi oda van Bottyánnal; ha az ott maradna, — mi lenne belőlem?

Én csekíl opinióm szerént így disponáltam már: (ha vétettem, alázatossan követem Nagyságodot; úgy kell lenni, az mint Nagyságod parancsolja.) Petrőczi Uramnak megírtam: Nagy-Tapolcsán felí gyűjjön, s előre tegyen hírt, minekelőtte odaérkezik. Bottyánnak megírtam: Nyitra elein várjon engem holnap, úgy az hadak is készszen várjanak, illyen intentiómra nézve: hogy öszveszedvén az hadakot, az mint írám, próbát tegyek. Ocskainak azonban megírtam, mivel azúlta ment 600 lóval Rétei János hozzája: ha csak ezer lóval is maradjon Pőstintt, csapjon Szombat alá, fordúljon Verbónak, csavarogjon, biztassa az tót országot.

Ezen csapás és próbám után mindgyárst Antal Urat az maga ezerivel, Godát maga ezerivel, (van 800 katonája,) Zsámbokit (van 300,) Diák Ferenczet (az is több 300-nál,) leszen 30 zászlóalja, még Jánosit is — ha reábeszélhetném,

— általbocsátanám. *) Azoknak nem hivataljok az verekedés: hanem az zöndétés; ha erő megy ellenek, — elülönk megy; ha mind: mi is mind; ha része: mi is részt küldhetünk. Ha Károli fölgyün: Bottyánt Szabó Mátéval, Ilosvaival az ráczok felí; azalatt talám felgyün Károli, — azzal mégis az elmaradt jó had, jó munkát tehet az ember, Nagyságod mellől sem szakad el kordélyban az jó had. Petröczi ha felgyün: Tapolcsántúl, ha szükség, általküldhetni az Vágon Ocskai felé; ha szükség, erre.

Az hosszú lineák minálunk bizony semmit sem operálnak, hanem az tömött rövid lineák, hogy ezer-számra mehessen össze az ember. Taval is azzal győztem, Nagyságos Uram, hogy három—négyezer embert tartottam egy helyben, másutt osztán közel hol egy, hol két, s hol több ezeret is.

Az vármegyékhez keveset bizhatunk: mert ihon, azt írja Szent-Péteri Uram,**) nem akar felülni az vármegyéje, hogy németet is késérgessen, ***) s föl is üljen; ha Borsod nem, — az többinek hármáért sem adnám, nem adnám Borsod vármegyít az Tót-Imperiumon.

Károli Uram ha lassan is jár, s keveset is hoz, — jescse gori! Elvárom azért holnap Ivánkára Nagyságod parancsolatját; mert, hacsak bizonyossat nem érthetek Bottyán felül: nem is fáradok tovább. Az próbát ugyan disponálhatom, — de nem kívánok részes lennem dücsüsségében, naturaliter szólva, hacsak Ebeczki hadának az java ma meg nem érkezett; mert még bizony lassan volt, 8 zászló alatt nincs 500, szeginyje az is, az nyakassa faluzott; fizetést kér, mert nem adtak semmit nekik. Urbánnak az jó hire sincsen. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

---

*) T. i. a Dunán.

**) Szent-Pétery Imre lovas-ezredes és brigadéros, különben borsodi alispán.

***) A capitulált Szatmár várának részben Buda felé vonúló őrségét.

Ugyan kérem magam is az patkók iránt Nagyságodot, én is elküldtem érettek; bizony, bár nem 7, de 17 ezernél is több volna! Hozattam én taval 20,000-nél is többet.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

16.

Kegyelmes Uram!

Nehezen s már délig alig tudám magam kihajtani az hajdúságot, — de bizony, van híjja az ezernek; csak megbújik az átkozott.

Éppen induló-félben veszem az feleségem levelit; ott alkalmatlankodik Nagyságodnak; azt kérdi: hová gyüjjön utánnom? — Éppen portára való!

Hirem semmi sincs újabb: hanem ezen Pozsony vármegyei s kivált az csalóköziek szivárognak hol bé, hol ki Csalóközbül. Ott még nincs német; félek az dőre kutyáktúl!

Bottyán talám már Nyitrát is meghalladta; majd megyek közikben, s írok alázatossan Nagyságodnak. Maradván Nagyságodnak

Újvár, 13. Januarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

17.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap ideérkezvén Ivánkára, gondolván: dispositióm szerént itten készszen tanálom az embereket s kalaúzokot, — de semmi! Bottyán is elment vala Salgóra, visszahívattam: még ő pirongatódzott rajtunk. *) Megúntam az sokat, — a bizony meghallá szómot, s jobb lesz azólta talám; csak ma is csendessebb s készszebb. Már tettem mindenfelül dispositiót,

*) És tán méltán is, hogy hátúlról, legalább diversiókkal nem segítették, midőn ő Vágon túli merész expeditiójával, a diadalittas Heistert téli nyugalmából kizavarta, s a túlerő ott ellene fordúla; — de ő mégis, segítség nélkül is, kár nélkül hozta vissza a reábízott hadat, — az ellenség hadvonalai közt.

hogy ez étszaka próbát tegyünk ; de soha nem tudom, mert nem javallják az tisztek, hogy magam is, s mindnyájon is jelen legyünk, hogy annyival is inkább portának lássék, és nem corpusnak. Antal Úr ha ott lesz is, — magam ne legyek Én bizony nem bánom, örömöst másnak engedem az gloriát. Majd kirendelkezünk, az mint jobbnak fogom látni, azt cselekedjük.

Ocskai levelét vettem, mit ír? accludálom alázatossan Nagyságodnak. Szintén érkezett Miksics maga is, kit elküldtem Nagyságodnak magát is; jó lesz tisztességessen megtartóztatni. Vármegye nevével együtt, instantiájának recommendatiója színe alatt küldtem Nagyságodhoz.

Ambró Pálnak deputált pénzbül vagy 9000 forint van Nyitrán; meghattam, megtartsa Rétei Ferencz Uram az végház szükségére, hogy in casu necessitatis legyen mihez nyúlnyiok. Nem tudtam, micsuda pénz? Már, ha Nagyságodnak tetszik, méltóztassék Nagyságod más pénzt deputálni Ambró Pál Uram kezéhez; az nyitrai gyalogság is vágó nélkül lenni nem akar.

Veszem méltóságos levelét is Nagyságodnak. Petrőczi Uramot jó lesz Ocskaihoz küldeni; de, tudom, akárhol agáljon magánossan, — úgy járunk, mint Bottyánnal. Antal Urat általküldeni az Dunán, s Bottyánt másfelül az ráczok felé, legjobbnak látom. Hitemre, nem tudom, hová szállétsuk az hadakot majd? Már szaporodunk.

Hogy ezt írom, hozák ezen hírt. Már elküldtem Botytyánt; nem tudom, ha több nem gyün-é utánna? Ennek befüthetnének — ha jól akarnák — az hadak. Már elküldtem mindenfelé, magam is lóra ülök: mert talám több is gyühet addig, míg ezeket visszaverik. Ezentúl írok bizonyossan Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

(Ivánka, 14. January 1705.*)

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) Datuma az eredetiben kimaradt ugyan: de tartalmát a megelőző és utána következő levelekkel összevetve, bizonyos, hogy Nyitra-Ivánkán, 1705. január 14-kén reggel, vagyis az általunk zárjel között pótlólag kitett datum alatt kelt.

Már az német hír bizonyos; de Peredrül elment az német, — hihető, elmegy ez is.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

18.

Ivánka, 14. Januarÿ estve, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Az mint mai levelemben alázatossan megirám Nagyságodnak, az német portát bocsátott Mocsonokra, vagy 300 lovast. Ilosvai az maga és Szabó Máté hadaival, mintegy 4 vagy 5 százon ott valának vigyázatlanúl, — kiszaladtak elöle az németnek, zászlót is hattak az utczában, kit az német elnyert vala; mindennemő marháját takarítva elhajtotta, s Ilosvaiékot azomban üzte majd csaknem félmérföldnire. Diák Ferencz jókor odaért: éppen reászaladt az német elütt az had; de, micsuda okoskodásbúl? semmiképpen rajta nem bocsátotta az hadat az németre, — hanem valamely jász zászlók érkeztek, és más falubúl Goda hada; megszaladt az német, nem tudom: ha üzték-é, vagy késérték az Vágig, Séllyéig vissza?

Az lármára az had mindenfelül kirohant, magam is Ürmén felé mentem az gyalogság után, ki is már arra indúlt vala, intentiónkra nézve; azomban az gyalog-kapitányok elöl-bagdácsolván, meglátták Eszterház Antal Uramot, hogy béereszkedett Ürminre: németnek vélték, — csak arczúl forgatják nekem vissza az zászlókot, s az ágyúkot visszafelé; úgy rivogattam vissza őköt. Elküldtem lovasokot, s hát — a mieink! Öszveszidám lármáskodó kapitány uramékot. Andrási Miklós az ottvaló Tardoskeddirül cum floribus nyitott mezőben Mocsonokra ment. Már az német általszaladt, le is csendesedett vala, mert ott leskődött vizsgáló portásom. Hanem, hihetem: vagy az mocsonoki papnak relatiójára, — kit magokkal mesterestül az németek elvittek, — vagy penig Andrási Miklós Urammal való seregek látására, az egész németség fölült lóra, s úgy volt estig.

Ürminre érkezvén, tanálám ott Eszterház Antal Uramot s Bottyánt és több tiszteket; már részét az hadaknak

ismét visszaszállétották magok helyeire. Portásim is érkezének kettesivel; egyik valóságát hozá annak, hogy ez elmúlt estve 30 lovas németet az mi portásunk béhajtott Peregre, (így); ez étszaka az peredi német felszedte magát, s Deákira ment, vagy Séllyére; másik, — az mint írám, — az németnek rakodó s készszen létit.

Semmiképpen azért már kedve csak egynek sem volt az tisztek közül indifferenter, hogy már ez étszaka próbáljanak, valameddig nem tudhatjuk: mit fog az mai portássának megüzése után cselekedni? mivel már nyelvet is fogott, készszen is van. Hanem újobban két rendbeli jó portát bocsáttám, az hadakot ugyan csak rakáson: Ürmintt, Mocsonokon, Salgón hattam, s az gyalogot közikben Czabajra; magam penig csak ide, mindenikhez közhelyre: Ivánkára gyüttem, Antalhoz, — máskint is az commissariatusság itt lévín, hogy valami provisiójárúl az hadnak disponálhassak, mert ott sohul semmi sincs.

Azomban ideérkezvén, mutatja Darvas Mihály Uram Nagyságod stóbjának limitatióját s quártélyját, ki miátt már is az általam kiadott limitatiónak nagy confusiója vagyon: mert, az mint alázatossan megirtam, s kértem vala Nagyságodot, hogy Maróttúl s Barstúl fogva az Garam és hegy mellékire, innen, hadd ne limitálnának Nagyságod oldala mellett való hadakra, — de íme, alázatossan accludálom Nagyságodnak, már is kiüzték egyik rendbéli az másikát. Másként is, nem hiszem, ez Nagyságod akaratjával légyen; mert ha mindennek, sőt még szakácsnak, kúcsárnak faluja lészen, — így bizony kezéhez adom örömöst az hadak lajstromát azon repartitor uramnak. Hova tegyük, Nagyságos Uram, az hadat? mibúl tartsuk az lineán? Ezer s több van egy faluban, abrak nélkúl, szalmát rág sok bíztatásom mellett az lova. Már az nyitrai s újvári kész prófuntot kell emészteni e miátt; ezeknek majd mind vége lesz.

Én oly dispositiót tettem volt, hogy minden statióhoz egy commissariust rendeltem, azon statióhoz districtust osztottam, limitáltam, s annak exactióját committáltam azon statióban való tisztre, hogy csak béhajtassa, s az commissarius percipiálja s erogálja szénáját, abrakját, vágóját; és habár

az szükségre nézve öszve kell is az hadaknak menni: tanálhassanak készszen superfluumot az hadak. Most összementek, — semmi sincs sohult! Már penig megszaporodván az hadak Bottyán visszajövetelivel: soha, Isten úgy segéljen, nem tudom, mit csináljak vile? Nekem: quod optimum videtur, etc. De amazok is Nagyságod körül: quod ipsis commodum et utile videtur! Már ez illyet passiómnak fogják magyarázni, ha ellenzem, — ha nem ellenzem: Isten úgy segéljen, nem subsistálunk! Már három napi confusio miátt hat nap nem lesz provisió; három nap ne legyen, — majd eloszlik az had. Most penig, ezen bizgatása után, az német vagy elmegy, vagy bizony megszaporodik harmadnapra.

Kimennék igen örömöst Nagyságodhoz; az atyám is megszánna, ha látná bajomot az hadak közt. Már míg az porták nem hoznak bizonyossat: ki nem mehetek közülek, és subsistentiájokrúl, ha hazudnom is, kell valamit nekik. — Hacsak lehet, el nem hagyom bizony az próbát; az minthogy holnap — az Isten azt adván érnem, — ismét közhelyen leszek köztök, az gyalogság mellett, s csak teszek valami rendelést az próbárúl.

Ma érkezett Bokros, Túróczi, Bencsics, s többen az Fehérhegyen túl való tisztek, szegények, — csak mégis biznak ők az tótokhoz! Ocskai is azt írja: Morvában megyen, ha igaz; Túróczi azt mondja: 2000 vasas-német visszament Bécs felé. Szeredbül meg azt hozták: két regiment gyün Pozsontúl.

Csak nem látok én egyéb jót, hanem Antal Urat általbocsátani az Dunán; de Bottyán senkinek sem tetszik,*) s neki sem tetszik senki, — csakugyan az rácz-gyűtésre való volna ő, ha volna, avagy positive Hajdú-Generálissá kell tenni. Balogh István itt van mellettem, megtudta az grationalisokot, ő tagadja: nincs hírivel, — csak csúfot üz az németbül. Vigyázással vagyok hozzá; belikapni azért nehéz, mert nem titkon: nyilván hozták az emberek, az istrázsára gyüttek, hogy leveleket hoznak. Eleget gondolkodom rajta: de

*) Mivelhogy szigorú fegyelmet szeretett tartani, és a szegénység zaklatását nem tűri vala. Ez nem tetszett a kényén-kedvén járó zabolátlan hadnak, — és neki sem az ily féktelen tömegek, dorbézoló, léha tiszteikkel.

szívessen iparkodik, látom; lesz ugyan gondom reája; még most nem ítélném, mert van bizodalom köztök.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s követem alázatossan Nagyságodot feleségem alkalmatlankodásárúl. Örömöst repülnék, nem mennék, — de félek: szárnyunk szegne belé! Jókor lesz, a mikor jókor lesz.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Nem is emlétém följebbvaló írásomban az böcsülletes diadalmot; akkor hamarjában 3 katonáját Ilosvainak, — kinek egyike hadnagy volt, — meglötte az német, s 2 sebben van; az üzésben penig 4 németet öltek, s az zászlót is visszanyertík tőlök. Ugyan Girács, séllyei katona, Ocskainak hadnagya, ketteit verte le az németnek maga, s az zászlót is az nyerte vissza.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

19.

Kegyelmes Uram!

Ez éjjel illyen két hírem gyütt. Mindgyárst elgondoltam, ma portássa által nem gyün, ha egészszen nem gyün, s éppen most hozák az hírt: már kimutatta magát az németnek egy trupja Vecsén, innen az hídon, Mocsonok felé. Az hadak már készszen voltak mindenfelül, magam is most ülök lovam hátára. Meglássuk, mi lesz belőle? Ha bírunk vele, — bizony el nem nyomúlunk előle. Csak elhiszem, reservát hágy s portát bocsát, ha egészszen gyünni nem akar. Mindenekrúl tudósítom alázatossan Nagyságodot.

Nagyságodnak

15. January 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

20.

Alázatossan szolgálok

Nagyságodnak.

Éppen most hozák hírit: az Vág mellett sok ágyúlövés, puskázás van; csak elhiszem, most gyün által az német.

Majd hírt teszek, magam is Nyitra felí megyek, ha általgyün. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czabaj, 3 órakor, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának.

Cito, citius, citissime. Cito, citius, citissime. P. H.

(Eredeti, féliven, negyedrétben, sajátkezű hamaros írással. A kis gyűrűpecsét piros spanyolviasz-lenyomatának némi maradványai.)

21.

Kegyelmes Uram!

Éppen most érte itt az hír Máriási Uramot*), — gyün az német egészszen, takarodik 4 felül. Majd fölkelek, meglátom, kinyomúlok az helybül, Diószeg, Taxon felé.

Nagyságod

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű hamaros írás.)

22.

Salgó, 15. estve, 1705

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mai bolondságra ismét fölzúdúlának. Az mint írám Nagyságodnak, híre együtt az német általjövetelének; minthogy tegnap is úgy hozta az paraszt az hírt, hogy Mocsonakot akarja fölégetni: könnyen hitték az tisztek, — mindgyárst Andrási, Illosvai, Diák Ferencz, kimentek az hadakkal egy erdő alá, Ebeczki is kivitte az hadakot, most végiben leseket vetettek, Bottyán is odament, — egy szóval, omnes. Magam közikben menvín, már egy tisztet sem találtam kapi-

*) Máriássy Ádám, Rákóczi egyik kedvelt hadsegéde, a kit bizalmas izenetekkel szokott volt elökelö tábornokokhoz küldeni.

tányok közül az hadak között, hanem bémentek Mocsonakra; megértették jövetelemet, — más útra előmben éppen ide, s én oda. Bottyán bentmaradt Mocsonakon. Alig tudtam három órakorig délután öszveszerzenem ököt. Semmit sem tudhattam addig egyebet, hanem magam-küldte portásom megérkezék. Az németnek két trupja általgyütt volt, meghatta Vecsén: jól vigyázzanak, — visszament. Általküldött embereink azt hozta egyik, hogy tegnap mindgyárst elküldte a bagázsiáját Diákira, magok penig mind összementek az németek, s készszen vártak; másik hírmondó hozta: az német elment Séllyérül Zsigárd felé, Csalóköz felé; harmadik, hogy ma Sente várából kiment, öt ágyút vitt magával Galánta felé, s oda gyülekezik az német; negyedik, hogy helyben van.

Ez illyen bódúlások között mit lehet cselekedni? Rajtok menni vaktában, az síkra az gyalogot, által az vizen az hadat: senkinek nem tetszett, mert félnek. Nem tudtam már estig való koplalása után az hadnak mit tennem egyebet, hanem elküldtem Ebeczkit az maga, magam, Andrási Miklós és Ilosvai hadaival: Sentétül kezdve vizsgálja meg ez éjjel mindenképpen az dolgot; ha Szeredbül elment az német: egynehány száz lovast bocsásson utánna, által az Vágon, csináljon hátúl lármát, maga álljon bé lesben Séllyénél, — talám patrolérozóját kiszorítja; ha penig által akarna gyünni az német az Vágon, — úgy is csapja meg az eleit.

Mocsonakon hattam Zsámbokival, Godával Bottyánt pro succursu; magam ide Czabaj, Salgó, Ürmén, egy sorban három faluban gyüttem az több egész haddal, — itt az erdő szélin kiállok neki lineában az gyaloggal. Mert, csak elhiszem, ha próbál: hónap próbál, pinteken,*) azért gyült ma Galántára. Ha Csalóközben megyen: azt is megtudom holnap, ha megerősödik is. De, édes Nagyságos Uram, hacsak az had maga nem tudja, hogy ő erőssebb: nehéz azzal lineázni! Azt csak látom: *ha az német általgyün, — ezzel nem obstálunk ultra primum actum, legyen idein tudva* Nagyságodnak. Nem is látok egyéb remediumot, hanem, hogy az Dunántúl küldjünk

*) A péntek nap volt t. i. Heister kedvencz napja, hadi próbáinál.

minélelőbb, nem is hallasztom holnapnál tovább, ha holnap kitanúlhatom az dolgát.

Urbán (Czelder) Újvár helyett most idegyütt az hadával. Az hegyentúl Sasin táika még híven viseli magát, 14. költ levelét vettem. Morvában igen hirdetik, hogy igen megverték az németet az francziák; úgy engedje Isten!

Csak érkeznék Károli ide, Petröczi Verbóhoz, — mert ez az had megúnta már a koplalást s nagy munkát, nem fogom már bizon tarhatni, hacsak nyúgodni nem száll hátrább, s az penig nem lehet jól. Mihelt mehetek, megyek Nagyságod udvarlására. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdéli Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Kis-Tapolcsán. P. H.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. A kis gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

23.

Kegyelmes Uram!

Íme, mit ír ezennel Bottyán, s ugyan egyúttal Préni Miklós Uram, — ezen acclusákbúl megérteni méltóztassék Nagyságod. Combinálván ezeket, csak elhiszem: már általgyün csapásképpen; ha succedál neki: bizony, nyomni fogja. Meghattam Bottyánnak: menjen Vecséhez, és ha lármát hallana túl, ő is tegyen lármát Séllyénél, — mégis, diversiót tehet amazoknak.

Nekem holnap okossan kell magamot viselnem: mert ha most megszéllyeszteni tanálnák az hadat, az jövő is eloszlana útjából. Újvár ürös; oda is mindgyárst küldenem kell. Isten talám jobban adja, — de igazán, rosz aspectusok ezek, most írott levelében az mint írja Nagyságod. Én Nyitra felé tartok, az gyalogságra nézve is. — Ocskai és Blaskovics leveleit is elküldtem Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

Salgó, 15. éjfélkor, 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Nem recedálok ellenséget nem látva. Megírtam Botytyánnak: secundálja Ebeczkit, s én ötet, — ki is állítom az erdő alá az gyalogot s lovast hajnalban!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

24.

Czabaj, 16. Januarÿ, 1705.

Kegyelmes Uram!

In Deo spes salus. Az mint megírám alázatossan Nagyságodnak: rút ábrázatú dolgainkra nízve ma kimentem, s kirendeltem hajnal elűtt az hadakot; csak most estve szállottam le lovamrúl. Sok írással nem terhelem Nagyságodot: hanem az német elment, Pozson felí takarodik. Íme, oly helyessen szólló nyelvet küldök Nagyságodnak, — rígen nem akadtam jobbra. Nagyságod hogy víle szólljon, méltó, mindent tud.

Antalt az Vág mellé küldtem hadakkal. Bottyán itt van, e stultus rosz marha;*) Ebeczkinek az e b e is jobb, nemcsak a b e c z k é j e!

Magam is ezennel indúlok Nagyságod udvarlására, ha az hód fölköltéig más hírem nem gyün, kit nem reménlek.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. M i k l ó s m. k.

Az egész táborunk paripássát kiválogatva, megy holnap is az nyomán Ebeczki. Az maródival tenebit famam Antonius.

Az feleségemnek nem is írhattam már harmadnapja semmit.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, igen gyorsan írva.)

25.

N y i t r a, 23. J a n u a r ÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Most, estvével érkeztem ide. Verebélrúl írt Károli Uram, nem írja: meddig megyen? Én mindgyárst megyek. Itt ért

*) Bercsényi e brutalis kifakadása, méltó párja a föntebbi, Diák Ferencz elleninek; — mindkettő hirtelen haragja első fellobbanásának nyilatkozata, mellyet higgadt pillanataiban ő maga sem vett komolyan.

ezen levele Cserinek, pöcsét alatt küldte meg ezen leveleket.

Egyebet nem hallottam, hanem közhírül beszíllik, hogy Szombatban szorúl vagy 400 német, az kaput sem nyitja meg; másutt hol, mi van bennek? nem tudom. Eligazítom Károlit, s Újvárban megyek, Bottyánt eligazítani. Csak legyen mit ennyi az hadnak! Darvas Mihály igen beteges, Selmeczre kéredzik.*) Rétei — látom — itt is elmaradna már örömöst, Egerben is elmegy, ha parancsolja Nagyságod.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

26.

Tornócz, 25. January 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnapelütt Károli Uram Ivánkánál tovább nem érkezhetvén, Czabajtt ért engem tegnap, — de igen roszszúl voltam, alig verhettem fel magamot; hadait megszállitván Mocsonokon, megindúltam Soporni és Sente felé, de tovább nem mehettem Köpösdnél. Gyüve hozzám Antal Úr, s ugyan tőlem expediálta az kémségben járt Vochtmaister által Nagyságodnak minden relatióját, — kirül többet nem írhatok.

Ma mentem Sopornira, vala szándékom Sentére is: de mind egészségtelenségem, s mind az üdü nem engedte; oda gyültek vala az tisztek, és hozának Kis Miskáik egy német s egy magyar rabot. Bazinnál vagdalának le vagy 25-öt bennek, — az mieinkben semmi sem esett, 38 lovat hoztak. Azt érthetni tőlök, hogy Haizter még Bazinban van, igen szűken van élések, szalmát étetnek, 4 napra 1 prófuntot; succursust várnak. Egészszen Szent-György, Bazin, Modor és Szombatban szorúltak. Tegnap megint elment Pozsomban Haiszterné. Még két hétig akarnak helyben lenni, s addig megvárják az succursust; ha gyün: azzal ellenünk, ha nem gyün: vissza-

*) T. i. Báró Hellenbach bányagróf tanácsát kikérni, a ki egyszersmind igen híres és jeles orvos is volt.

indúlnak. Ocskai levelét is ott veszem Sopornin, expressusa által; tegnapelütt megindúlt bé Malaczka felé Verbótúl. Hozták azt is, hogy megüzi portásinkot Bazinbúl 5—6 száz német.

Ezeket considerálván, elrendeltem Ebeczki Uramot vagy 24 zászlóval, úgy, hogy még ez éjjel megindúlva, Szombat mellett (az hol Generál Renaust van 3 regiment lovas s két gyaloggal.) Andrási Miklós, Ilosvai s az tatárokot bocsássa által az hegyen Ocskai mellé, s maga Modor körül tegyen próbát.

Másik rendbeli portám, úgymint Ordódi Uram, az 5 karabélyos-sereggel, Antalébúl 4, jász 4, Diák Ferencz 2, ment Diószegre. Innen ugyan ma kell vala Gencsi 5, Andrási György 5, Somogyi 2 zászlójával hozzájok menni: de azok is csak most, gyertya-gyújtat elütt érkezének ide, csak elüttünk, — már reáérkezniek nem lehet; azért Ordódi is helyben marad Diószegen. Holnap, ha több had gyünne még Károli Uram mellé: maga menne által; mert nagy az híre az ellenségnél, — nem jó volna hertelen kevéssel kimutatni magát; ha maga nem is: ugyan vagy 3000 embernek öszve kell vergődni és Pozson felül megpróbálni Bazin alját. Ezen két erős portával kitanúlhatjuk az német szándékát, s abbúl Nagyságod ítéletet vívin, — tovább álljon Nagyságod kegyelmes dispositióján.

Magam holnap Újvárban megyek; Godát általbocsátom az Csalóközön, ha lehet Bécs eleire, Bottyánt elindítom, s magam egészségtelenségére nézve is megnyugszom két-három nap, várván Nagyságod parancsolatjátúl. Andrási György Uramot Antal Úr instellálni fogja; annak van is, nincs is kedve, vicét kíván magának, lovast is, fizetést is; egy pénzi sincs.

Kis Miska most is jól viselte magát; árestom alatt felküldi Antal Úr. Nagyságod méltóztassék confrontáltatni, az vádlót csempesnek *) mondják. Ártatlanúl kár Kis Miska ha szenved; én sem mentem, sem vádlom. Antal Úr mindenre kész. Kassának — látom — örülne; Károli, látom, cedál ultronee Antalnak.

---

*) Csempes, csempesz = szájas, szószátyár, hazudozó.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Budai Uramot Galgóczra küldtem, bészállítani Révai Imre Uramot az gyalogival; van már 10 serege. Mérei nem igazat üzent: Gosztonÿ, Gellér helben voltak.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

27.

Tornócz, 26. January, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos két rendbeli leveleit ma veszem. Az elsőbül értem: Nagyságod maga igyekezik Erdély felé, s ellátta Nagyságod: az német ha Szombatbúl ki nem ment, — többet vár magához. Azt már eddig megérthette Nagyságod, mind, hogy nem ment, s mind, hogy vár. Az erigálandó (erdélyi) Consilium áll Nagyságod kegyelmes dispositiójában; ha elégséges hadat szaporít, s annak már elkezdett fizetésérül és szükséges alimentatiójárúl provideál — jó tanács lesz.

Második méltóságos levelét Nagyságodnak veszem az hadak jövetelérül, és azoknak mars-routtáirúl. Én nem tudok mars-routtát küldenem: mert hiszem, ha Sallónak gyün, Marótnak s Tapolcsánnak, — minek már onnan az mars-rutta? Mindeniknek egy napi útja lesz.

Azt alázatossan iterato jelentem Nagyságodnak, hogy, a Károli Uram mellé had érkezhetik: már két rendbeli erős porta után Diószegre fog szállani; az Vízközbül szénázhat, —hol abrakol, kenyerez, pecsenyéz? azt nem tudom, az commissariusok csak papirossal töltik az dispositiókot.

Alázatossan accludálom Nagyságodnak, vagyis Újvárbúl küldöm meg csekély dispositiómot az hadak iránt; elválik, ezzel mire mehetünk? De most corpust hármot nem tudom, mibül erigálunk? Nagyságod kegyelmes parancsolatja az mint lesz, jó lesz. Ha Nagyságod az hadi tanácsra nézve gyülekezetün-

ket fogja parancsolni: talám Nyitra közhelyen esnék, Nagyságodnak sem messze. Bottyánt nem késem eligazítanom, csak tegyen valamit. Jánosit Szalai ha fölváltaná, jó lenne; de ha az competálni fog Ebeczki Urammal, — nem jó lesz.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön félíven:

A mostani hadakiránt való dispositió.

Szeredben van Ebeczki Urammal:

Az maga ezere, zászló nro .	11	Ezekbül mostan Ebeczki 14 zászlóval ment portára.
Géczi Gábor, zászló nro . .	12	
Jánosi János, zászló nro . .	5	

Ocskai mellé ment Andrási Urammal:

. . . . . 7*)
Szegedi 3
Egri . . . . . .
Tatár 2
Szabó Máté 2

Sopornyin Eszterház Antal Urammal:

Maga hada, zászló nro . . . .
Diák Ferencz, zászló nro . . 1 . . .
. . . . ötöt sem tesz.
Német vagyon . . . . . .
Balogh István . . . . . .

Sentén Andrási György Urammal:

Farkas Sándor	5	Gyalogság, Sente várában van valamely bennek.
Esze Tamás	5	
Révai Gáspár	3	
Móricz	2	
Kék palotás	1	

*) Kiszakadt, mint alább is a kipontozott helyek. Általában e melléklet már nagyon szétmállott és szakadozott.

Galgóczon:
Nyitravármegye lovassa Gosztony Urammal 2
Gyalogja: Révai Imre ezere, egészszen rosz 10
Bottyánnal:
Zsámboki 3
Szabó Máté, ha lesz 8
Helepront.
Hont, Nógrád vármegyéknek lovassa, gyalogja. } Ezeknek számát nem tudom.

Az kivel Károli Uram Diószegen corpust praesentálhatna, marad:
Gencsi 12
Nyíri 8
Andrási Györgyi-féle . . . 7
Buday 8
János Diák 1
. . . . . } Ezekben ma megyen 12 zászló, Diószegen megegyezve az Ordódi 5 és Sopornirúl commendírozott 10 zászlóval . . . Bazínhoz, lesz együtt zászló . . . . 27.

. . . . . a kire
. . . . . sem
. . . . azért jó volna, Eszterház Dániel Uram gyünne Sallótúl Esztergam eleire Szent-Péterre, Csáki Mihály Uram Naszvadnak.

Ibrányi Maróttúl
Szalai Nagy-Topolcsántúl } Patára, az honnan megválthatnák Jánosit Szeredtúl, és az már ott fárodt hadaknak hacsak mi részit is.

Ezek pro hic et nunc így vannak. Ha fölérkeznének az hadak: az száma mutatna operatiónkhoz módot, s az mód szabna rendet; mindazáltal várunk Nagyságod kegyelmes dispositiójátúl. Az alimentatio fundamentuma mindezeknek; mert az igaz, hogy német uramnak sincs, — de, bizony kurucz uram is morog!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k. A külön félívre írt, de már igen szakadozott melléklet is a maga kézírása Bercsényinek.)

28.

Újvár 27. January, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mint járt Ebeczki Uram, maga levelébül megérteni méltóztassék Nagyságod. Az roszszabb, hogy az Ocskai melli rendeltetett had által nem mehetett; én ugyan ezt praevideáltam vala: ha előbb próbálnak, vagy ellenségben akadnak, által nem mennek; azért meghattam vala: étszaka igyenessen menjenek Szomolyánig, — mikínt akadtak az németben? nem tudom, mert nem az vala útjok.

Már, úgy látom, az német csuportossan fog falukra járni, élést hajtani; keveses porta nem viszen semmit véghez, sok had hogy nem subsistálhat, látni panaszokbúl. Habár fölgyün is Ibráni, és Szalai helyében száll Ebeczkinek: ki lesz az commando? Tudatlan, szokatlan hada az földhöz, mit vihet véghez? Azt várom, hogy csak pro experimento is kicsap Szombatbúl Sente felé, confusióban hozza az ott maga-únt hadat, az hajdúság megbódúl, Antal megrezzen.—Íme, Ordódi Uram levelébül is méltóztassék Nagyságod látni: csak megszállott Diószegen, mindgyárst félt; az minthogy considerálván Diószeget mezőben, magánossan, nyitva lenni: mindent odahordani bajos; hasonló keserves s félelmes panaszsza lenne az hadnak. Megírtam Károli Uramnak: mai portának próbája után jobb, kiljebb Séllye tartományjánál ne szállítsa az hadat, — ott mégis az Vág két felín szénájok helyben lészen, bátorságossabb is, az portázásra reáérkezik.

Derék portához készűlni kellenék: de az provisio honnan lesz? én nem tudom; csak, úgy látom, karón varjút mutatnak az commissariusok. Itt Újvárban van valami már: ezt könnyű ismét kiürőséteni kevís nap alatt. Szomolyántúl fogva Verbóig, az Fehérhegy két felén lehetne még egy corpusnak lenni,—de lám, Ocskai azt írta: nincs szénájok, és nem subsistálhatnak, hacsak túl nem megyen az hegyen. Úgy megszakad az had.

Már nem tudom, még mennyi hadat várhatunk Eszter-

ház Dániel és Csáki Urammal? De, hogyha csak az városokon rajtamenve operálni Nagyságod nem parancsol, s annak módját az téli üdü megengedi: más módot csekély opiniómmal nem látok, hanem ugyancsak itt Sellye körül az Kis-Duna-közi Komáromig, elszénázhatja az derekassabb corpust, míg az Vág jege tart; ha az felbomol: vagy odareked az had, vagy magában is általtakarodik. Más ollyan nevezetes corpust köllene az Fehérhegy környékén tartani, az ki túl is parancsolhatna, s ne is féltení magát az rekedéstül. Két-három hét az közi az üdünek, — majd az jég szakadása armistitiumot csinál, ha mi túlmarad hadainkban, annak nem succurrálunk.

Ha Nagyságod az hadi-tanácsot parancsolja: talám nem kellene késleltetni; avagy in tempore ordinálja Nagyságod, — mert majd egymás hátára gyün az had, provisió nélkül megfeneklik. Ebeczki corpussa majd magában elszéllyed Szeredbül; mert, ha Károli Uram ellepi az Kis-Duna mellékit: egy marok szénájok sem lesz, már is szalmáznak; abrak nélkül megúnja. Íme, szintin hogy ezt írom, veszem Antal Úr levelét cum inclusa.

Andrási György Uram instellatiója iránt is mit ír más levelében Antal Úr? (nekem is ír Andrási Uram,) megküldtem mindkettőt Nagyságodnak. Küldök neki száz tallért, Nagyságod dispositiója rajta tovább. Ez mindenik kér s élni akar, s nekem is Bottyán elfogta az iderendelt élésemet, — nemhogy másnak adhassak.

Íme, Károli Uram levelét is most hozák, — az is mivel concludálja! Ludánbúl hoztak volna Sopornira vagy száz akó bort, azt értem útban, s idetérétettem: már azt érzik. Én soha illyen confusióban nem voltam, mert semmit sem tudok: honnan mit kell várni? Az mely statiók iránt disponáltam vala: azokrúl eloszlottak az commissariusok, — semmi rendi. Én, Isten úgy segéljen, semmiben sem tudok elindúlni.

Bottyán még Muzslán van, várja az ágyúkot; ide parancsolt peremptorie, elfogta az iderendelt provisiót, s innen kiván abrakot; úgy látom, salva-quardiája az maga falui-

nak.*) Egy gratiára hívó levelet küldtek neki Komárombúl, hiteles ember által: az ide is hites lévén, megjelentette azt Ebeczki (Imre) Uramnak; Szluhával azt tanálták: küldjik kezihez, lássák,—ha jelenti-í ki, vagy mi váloszt teszen reá?

Karvárúl ma hírt hoztak, hogy az német, kivel Bottyán lődözködtetett, Komáromnak ment, az rácz penig Esztergamnak; ha ez confirmáltatik: elmehetne Goda által az Dunán, — de nem (tudom), ha várhatjuk vissza? Hanemha Csalóközön mehetne által, az mint akarám küldeni őköt. Én csak kornyadozom; ha Isten akaratja, —légyen úgy! Várom Nagyságod parancsolatját mindenekben, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

29.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Generális Károli Sándor Uram ő Kegyelme ezerének tisztei jövinek előmben, kértek azon: Nagyságod elütt interponáljam instantiájoknak recommendatiójával magamot Pikó Döme és Török Peti hadnagyok megfogatása iránt; könyörögnek általam alázatossan Nagyságodnak, hogy ne nyomorgattassanak hosszas rabságokkal. Ibráni Uram megengedett, Pósalakival megegyeztek;—Nagyságod kegyelmessége rajtok! Ha penig járúlna Nagyságodnak hozzájok kegyelmessége, ígérettel előttem köteleztik az egész ezer tisztei: készszek ezerestül kezessek lenni érettek, az mint Nagyságod fogja kezességeket parancsolni, — csak az mostani szükséges hazánk szolgálatiban legyenek ők is inkább hasznára jelenlétekben! Ezereknek ád egy-két jó ember szívet. Úgy látom, ezeknek felszabadításával, ha csak jó kezesség alatt is, igen consoláltatnék mind az ezer, s maga Generális Uram ő Kegyelme; álljon azért Nagyságod kegyelmességében. Vétkeket nem vizsgálom, nem

*) A bátor-keszi uradalom vala Bottyáné, továbbá Béla, Gyiva, stb. ugyanott Esztergom elején.

is kitlem, az roszszak büntetése ellen sem szóllok; nagyobb Nagyságodnak bölcs itéleti és kegyelmessége, ezeknek roszszaságánál, — alázatossan ajánlom azért Nagyságod kegyelmességében nyavolyásokot! És maradok

Nagyságodnak

Újvár, 27. January, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

30.

Újvár, 28. January, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem méltóságos levelét Nagyságodnak. Az németnek az városokbúl kijárásának mint voltát, eddig küldött informatiókbúl megérteni méltóztatott Nagyságod, s egyszersmind: az hadak mint sirják az nyúgodalmat inkább, mintsem az kemény próbát.

Miképpen lehessen az Nagyságod parancsolatja szerént mennyi Petronellánál vagy Fiseminnél által? nem érthetem; hogy úgy-é, hogy elsőben általmenve az Fehérhegyen, túl az Morván kerülve, által az Dunán? Én honnan álljam el az passusát? az Dunának-é? az Morvánál-é, vagy az Fehérhegynél? avagy onnan kerülve, erre gyüjjön-é viszsza az Csalóköznek, s itt vígyázzak-é az passusára? Én, noha bádgyodt erővel vagyok,—csak heverek jobbára, — de kész vagyok (véghez vinni) Nagyságod parancsolatját, csak érthessem: merre, kivel menjen Károli Uram? s én kivel maradjak, s hol?

Azelütt megküldtem az hadak iránt való csekély dispositiómot; íme, Károli Uram mint csinálta magának az dislocatiót Diószeg helyett, — accludálom alázatossan Nagyságodnak. Már méltóztassék Nagyságod parancsolni: mivel s mennyivel menjen Károli Uram, s én mivel? Mert ezen soporni-szeredi corpus egyik, második Károli Uram corpussára van egészszen kiosztva az had, azonkívül Bottyánnal, — én csak cselédemmel vagyok ittbenn. Már, ha Nagyságod

parancsolja-i az szeredi corpust elhozni Szeredbül? Az panaszkodik, félti is magát, — azt fordíthatná ember valamerre.

Én ugyan gondolkodtam vala az bécsi hostátokrúl mivel igyenes, akadék nélkül való útja van most, az Csalóközön által. Széltiben járják már az Szigetközit az hadak, — az mint is írtam vala, hogy Godát arra bocsátom. Károli Uramot is megkináltam vala, hogy általcsapva, ha oda hadná is kalandozni Godát, maga megtérne: de nem láttam kedvít, mind az hada még nem érkezése, s mind penig az fárodtsága hadának vala mentsége; de leginkább — láttam — úgy menne örömöst: múlathatna, nyerhetne az míg lehet, — azt penig Nagyságod intentiója ellen valónak lenni tudtam. Magam akartam helyében menni, az Szeredbül majd úgyis kiszökő haddal, de mivel Bottyán elvitte Godát, Nagyságod is az hadi-tanács felül parancsolt: azért elmaradtak ezek, — várván Nagyságod parancsolatjátúl.

Szintín hogy ezt írom, veszem Károli Uram levelét, kibül készségét kilátja Nagyságod. Már meggyütt hada, csak provisiót keresni menne magának. Az fölföldi casust reparálja Bóné.

Én, édes Nagyságos Uram, noha nem jól vagyok, de gyan csekély opiniómot így írhatom Nagyságodnak: Ha az Dunántúl való földet nem szabaditani megyen Károli, hanem in forma diversionis, ut in hostico agáljon addig, míg visszanyomják, s azt se várja egészlen, — annál nagyobb diversiót nem tehet, meg kell szakadni az corpusnak. Bottyán várja itt Esztergam s Komárom között az gyalogsággal az passusát; más gyalogság az Csalóközt lepje el, hogy az Dunán reparáltathassék Károli Uram csatázása. Az lovas had egészszen szálljon az Vízközre: onnan reáér az portázásra, mind Bazin, Szombat, Pozsony felí. Vigyázó had maradjon kevés az praesidium mellett Szeredben. Szomolyán, Dejte s Koszfolyán közt faluzzon egy corpus, emészsze eledelit Szombatnak. Ez csaphat Morvában gyakran, ha oda magános corpusunk ki nem telik. Ha megmozdúl az Dunántúl való distractióra nézve az német: rajta lehetünk mindenfelül.

Ocskai levelét vettem; 800 német ment segétségére

Haisternek Dévin felé. Maga (Ocskay) bécsapott Austriában, égetni, marházni; még nincs hírem róla, — az Gencsi portájárúl sincs hírem.

Íme, hozák második levelit Nagyságodnak, datum nélkül ugyan, de gondolom, utúbbi. Se Hont vármegyét, se mást, ki hol jár? nem tudom, mert énnálom senkisem informálja magát. Marsruttát hogy küldhettem volna, ha nem tudom: ki hol van, s ki honnan gyün? Azt sem tudom: mellik vármegyébül minek kell gyünni? mennyi lovasnak? mennyi gyalognak? — hogy tudjak disponálni felölök?!

Hogy Eszterház Dániel Uram Esztergam felé megyen, — elhiszem, azt is megparancsolta Nagyságod, kivel s menynyivel? és ott mit csináljon Bottyánnal? Heleprontnak hírit sem hallom, Bottyánhoz küldtem az levelit. Jánosit elküldhetni, Nagyságod parancsolatja szerént; küldök ezennel ordert neki.

Ha Nagyságod Eszterház Dánielt Földvárra nem akarja: soha Bottyánnál jobb nem lesz oda, — menjen le Jánosival, az kecskeméti hadat assignálni kell neki, Szabó Máté hadát: mind öszvegázolja Heleprontal ő azt; az Tisza-Dunaközi Generálisságnak örvével—fusson, lásson, vígyázzon! Eszterház Dániel maradjon az vármegyékkel és Zsámbokival Esztergam elein, Károli menjen által az Dunán; Ocskai Petróczival Morva szélin, Antal Szered elein, én az derekával az Vízköz táján.

Csak az alimentatio lehessen, tudhatnám az hadat: mi s mennyi lesz? könnyen dividálnám; de commissarius itt nincs. Nagyságodot informálhatja az commissariatusság: ki praestált valamit, s ki nem? én nem tudom, s azt sem tudom: kitül kérdjem itten? Hanem itten mi van? íme, alázatossan accludálom Nagyságodnak.

Az portáknak ma meg kell térni; bár holnap lett vóna az conferentia; ideit Nagyságod tőlem ne várja: mert most van mindennap ideje. Ha Nagyságod parancsolja, — mind reáérünk félnap mindenfelül, csak kinek-kinek directe parancsoljon Nagyságod, hogy érthesse in tempore.

Az ágyúkbúl innen semmi sem lesz: mert nincs itt is készszen ollyan; Léván inkább lehetne vagy kettő, — oda

sem messzebb sokkal Esztergam, mint ide. Az obriseket (Abriss) megmondom az Obrist-Vochtmaisternek, — s magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Andrási Miklós Uram Krasznahurkára kéredzik, az gyomra dagad. Én Nagyságodhoz igazétottam, hogy kéredzzék, — mert én sem tartóztatom, sem bocsátom.

Már szintin pöcsétlém levelemet: érkezik Goda, ezen levelével Bottyánnak. Nem marad azzal had, minden dolga csúfság; idegyütt az had az falukra körülöm. Talám az ráczok közt jót teszen Fődvárnál. Csak küldi rám az ordert! Emberemet küldöm pénzzel: hadd fizessen az hadnak, — addig talám odaér Nagyságod parancsolatja hozzája. Dániel (Eszterházy) is odaér; majd írok elejben. Godát még ma öszvegyütöm, holnap megfizetek, s általbocsátom az Csalóközön, — megvárhatja Károlit, ha Nagyságod parancsolja, az mint írám.

Külön negyediven:

P. S. Nagyságodnak alázatossan recommendálom Csáky Istvánka sógorkámot, — már két levelét vettem; írja nyavolyás, hogy feleségit Galambos Uram gyalázatossan üzte ki Szakmárrúl;*) megtetszik, hogy vén kavalér! Bezzeg, non in stipula sicca ostendet potentiam suam! Jószágának restitutióját kivánná szegén, s valami gazdálkodó accomodatiót, — kiben, tudom, seriny volna: piszmogna, tapodna. Fő-Commissariusnak kellene tenni az Tiszántúl.**)

(Eredeti, két fél és egy negyedivre sajátkezűleg írva, in quarto.)

---

*) Gr. Csáky István, Bercsényiné testvéröcscse, Bereg és Ugocsa vármegyék főispánja, (ugyanaz, ki Dolhánál Károlyival labanczkodott volt, de majd a tisza-becsi ütközet után a németekkel Szatmárba szorúla) csak az imént capitulált Szatmár-várával — melynek parancsnoka a vén Galambos Ferencz lön — esküdött kuruczczá.

**) A fejedelem Csákyt — bizonyára hatalmas sógora tekintetéért — Bercsényi ezen ajánlata következtében csakugyan megtette nem is Tiszántúli: hanem épen az egész hadak Generális-Commissariusává. Az igaz, hogy »piszmogott, tapodott« is aztán e kiterjedett hatáskörú »gazdálkodó« hivatalában eleget! Pedig, a mint utóbb kisült, Glöckelsperg és gr. Löwenburg volt szatmári cs. tábornokok protectio-

31.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Ordódi Uram levelébül megérteni méltóztatik Nagyságod, mint jártak. Károli Uram az provisiót keresve, általment az Vágon, — ott sincs semmi, egyéb szénánál; már Csalóközben akar menni az haddal, tudom penig: ott sincs semmi. Írja, van híre: Haiszter Csalóközben akar szállani, — én nem hiszem. Az Kis-Dunán, az ki óvári Duna, által nem lehet menni, mert megáradt, heveteges (sic), ritkán fagy bé, — de az árja nem tartós.

Várom tegnapi levelemre alázatossan parancsolatját Nagyságodnak; nem kellene talám késnünk az conferentiával; kifogyunk mindenbül.

Galgócz körül tegnap tüzek látszottak, még nem tudom, mi lehet? Révai Imre mindennap harczol; az tót hajdú vagy megtanúl, vagy elszökik Galgóczrúl. Ím, szintín mit ír, — megérteni méltóztatik Nagyságod; Antal Úr küldte Diák Ferenczet pro succursu.

Ezennel veszem méltóságos levelit Nagyságodnak; — igenis, az félelmem, hogy az jég békét hagyat majd az németnek, — de, bizony azt sem várja az had: mert cum summa protestatione van mindenütt, alig tudom harmadnapra tartóztatni: lesz más dispositio irántok! Az mint is, az Istenért, ne hallaszsza Nagyságod, és parancsoljon, az kiket jelen lenni akar holnap; bár mind concurrálnánk. Én az én bolond eszemet írva viszem.

Gömör vármegyét hol tudjam kerestetni? Eszterház Dánielt sem tanálhatom; hiszem, Nagyságod parancsolatja az nyomán tanálná fel azokot.

Ezeknek az hadaknak csak az assignatiót sem győzöm

---

nalis-levelét hű császári voltáról, folyvást duggatta, rejtegette magánál kurucz korában is, a minthogy 1711-ben sietett is azokat hasznára fordítani a bécsi udvarnál. (L. közléseimet a gr. Csáky-levéltárakból. Századok, 1873-iki évf. 30—31. l.) Bezzeg, ha ezt Bercsényi tudta volna, — aligha ajánlgatja vala oly buzgón derék »ségorká«-ját!

én az fizetésre; annak sem végi, sem hoszsza, sem szüneti, — soha annyi lamentatiót nem értem. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Újvár, 29. Januarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklósm. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

32.

Újvár, 29. Januarÿ, 1705.

Kegyelmes Uram!

Alig küldtem ma levelemet Nagyságodnak: ime, micsuda leveleim érkeztek, megküldtem Nagyságodnak. A helyett, hogy az német után menjenek, — panaszt irnak; már nem tudtam mást tenni vilek, hanem megirtam Antalnak: Ha az német élést hajtani volt: megtért eddig,—úgy is hiszem, mert tegnap tüzek látszottak; — ha meg nem tért: Ocskait lesi. Azért, ha bizhatják s birhatják magokot: menjen maga Antal, az maga, Ebeczki, Géczi, Ilosvai, Ibráni ezereivel utánna,—talám az síkban tehetnek valamit. Ha megtérnek: menjen Sentére Ibráni, az többi szálljon az Vág-mellékére, Tornóczra, Sókra, Hosszúfalura, — leszen provisiójok innen egynehány nap, azalatt Nagyságod parancsolatja érkezik. Kérem is alázatossan Nagyságodot: ne késsünk vile!

Én már nem várom egyéb parancsolatját Nagyságodnak, holnap Nyitrára megyek reggel; megirtam Károlinak is: holnap gyüjjön Nyitrára postaképpen. Ha Antal el nem megy próbára, neki is megirom holnap, ráér, — de ma nem akartam, hogy ne turbáljam az próbát. Elég bajjal él az német: de, bizony mi sem jól vagyunk.

Bottyán orderét most veszem; ezer gyalogot kér csakhamar, próbálni akar. Látom elöre próbáját: Esztergam várossát akarja az mezöben fölverni, — hihető, elásott kincse van az házánál, azt hozná el örömöst. Ften a potem wnogi.

M. Uram csak az tanácsot adja: mi volna jó, mi nem? Arra nem ad tanácsot: mikint tegyünk az roszbúl jót!

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Bottyán szóval üzente: az német ismét visszatért, ismét Almásra, az Dunát jegelteti; által akart mennyi Botytyán az németre, hogy már, — csak az Duna mellett kalandoz. Eszterház Dániel Uramnak megírtam vala: menjen hozzája Muzslára, — az már az síkon Búcsú nevő falura ment; csak az maga jószágát őrzi bizony az. Már csak kalandozni fog Eszterház Dániel is. Oroszin — hallom — van valami had, azt sem tudom, kicsuda? talám Nógrád s Hont vármegye lesz; írtam nekik: Szögyínben gyülekezzenek; lássuk, micsuda corpus telik belőle? Ez is odavonhatja magát.

Íme, Szabó Máti valoszszából meglátszik, hogy csak szíltiben disponál Bottyán. Látszik Klekelspergh készületi is.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

33.

Mocsonok, 31. January, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mocsonokra érkezvén: ezen levelet Károli Uram hatta itt; ezt Csalóközbül írták. Nem magyarázom egyébre Károli indorsatióját ezen levélre, hogy hasznossabb dolgot akar véghezvinni: hanem azon németre akar reáütni, ha bécsap Csalóközben; az minthogy, úgy látom, de necesse bé kell vagy 2000 embert bocsátani Csalóközben, — ha praeveniálhatná; de ez tegnap volt, Pandorf vagyis Körtvélyes Csúnhoz csak egy mérföd, — ezt meg nem elözhetni; de, csak vaktában bé nem megyen, úgy hiszem.

Én mindgyárst megyek Tornóczra, — talám hallok bizonyossabbat ennél. Elláttam, nem mindent látnak meg, az mit néznek, ezek az mi embereink! M. segétsége nem vala ennyi; Benedek pór-hada is megvasasodék, — noha még ez

csak paraszt-hír: de hiszem, ez is lehet ollyan hitelő, mint az modordorfi. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

34.

Tornócz, 1. Februarÿ, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka idegyüttem; itt hadat nem tanáltam, nem tudom, hol faluznak, most küldtem keresni őköt. Hírem semmi sem gyütt egyéb az acclusánál; megírtam Antal Úrnak, Diák Ferenczet küldje az elmaradandó hadakkal: ugyan lássák meg az szombati németet, ne építsenek paraszt szaván! Magam penig ezennel elmegyek Károlihoz: mert félek rajta, tegnapi írásához képpest ne változtassa az dispositiót. Jó volna, ha az Csalóközön mehetne által, egyenes útja volna ismét az Dunán. Szencz és Cseklész közt általmehetne maga feltett útjára Pozson felé; az penig jól esnék, hogy annyi hírrel megmutatná magát nappal Csalóközben, — nem is gyanítaná onnan az ellenség, s étszaka általszökhetnék.

Nógrád vármegye megmustrálván magát, volt 500 lóval; kiválosztának 200-at, az kiknek fizetni fognak (az mind az szegínyje, az ki mezei had lenne az fizetésért,) az nemesse hazaoszlott, megmondták az szécsénieknek: akárkit s akárki ezerében szolgáljanak, — de azon 200 lovasnak fizetísére valót szintín úgy reájok vetik. Ez magának az szécséni hadnagynak Ficsurnak jelenlétiben lett meg, kire nézve is (csak) 50 lóval gyühetett. Elhiszem, mind így van másutt is, s nem csuda, ha az egész poszpolite rucseni — kétezer lovast alig mutat bé.

Az apróllik Zomborinak valami szőllőcskéit restituálta Nagyságod, kegyelmes decretuma által, kit Szent-Iváni László bírt iniquo jure notae; most az fructussára citálják, az szőleit elvették, vigore capitulationis (Cassoviensis). Zombori lovat vett az fructussán; hihető, már az házát foglalják

utánna; — úgy írják az tarczali bírák, Nagyságod specialis parancsolatjából esik. Azt mondja Zombori: gyűjjön le Szent-Iváni istrázsát rendelni, ha az szöleit elveszi; avagy, bár csak háromszor hajthatná ki magát fiók-istrázsára: nem bánná, ha odaveszne is az szőlője!

Az Szluha híribül semmi sem lett, csak egy német együtt vala által Almásnál, az Dunát próbálta.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

35.

Tornócz, 1. February 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma, az mint írám, az Bécs felül érkezett németnek hírit szaporán hozván: Károlinak két levelét is vettem míg odamentem, — siessek, periculum in mora, mert addig meg nem indúlhat. Odarugaszkodtam hozzája; már az hadakot ottan csuporton tanáltom. Az egész dolog abbúl állott: együtt egy katona Imperiumbúl, az ki bavarus kurucz katonája volt, (mert úgy híjják ott is őköt*) és valamely várnak feladásával őköt is kézben adták; sokat felakasztván közülök, — ez most leszökött, Kronczfeld regimentiben akadt ott valamely barátjára, ki is szolgája-képiben hozta, s az regimenttel együtt egész Prukig, ott elosztván compania-számra az falukra, mustrálni kezdték, s őtet is vizsgálni, — csak kiszökött közülök, s általúsztatott az Kis-Dunán Kemlénél, s elgyütt német ruhával, barokkával; az hozá bizonyossabb hírit, hogy Kroncz-

*) A császári, német birodalmi táborban szolgáló, — idehaza többnyire erővel fogott — magyar katonaság ama számos szökevényeit, kikből XIV. Lajos a Salamonfai Ráttky György ezredes alatt állott Ráttky-huszárokat, és szövetségese Miksa-Emánuel bajor választó-fejedelem, Kökényesdi Vetéssy László alatt a Vetéssy-huszárokat alakitotta, mint egykorú levelezések tanúsítják, csakugyan »franczia-kuruczok«-nak s illetőleg »bajor-kuruczok«-nak nevezték, legalább a császáriak.

feld regimentje elérkezett Magyarországban, az falukra telepitették; többet el nem tudott számlálni, hanem Pandorfra (az Harrach majorja az hol van az Nyulason,) odaszállott azon compania, kiben ő volt. Examináltam eleget, — nem tud több lovas hadat gyünni; hanem gyalogságot látott Ingelstatnál felesset, az kit mondták, az Duna két felin hogy legyün. Hallotta, hogy 18,000 ember volt ide lerendelve, meg is indúltak azok: de az bavarusnak nagy híre érkezett, hogy 85,000 emberrel, igen sok munitióval általgyütt az Feketeerdőn, — valami Duna-Swidnál volt akkor, hogy ő elindúlt, ma 20 napja, — mindgyárst visszatért, úgy hallotta, fele az iderendelt hadnak, és az kik quártélyban voltak is, mind öszvementek: mert az híre úgy vót, hogy Cseországnak igyekezik, az svécussal conjungálni magát, az ki már is segétséget adott neki. Gondolám, vallyon nem az-i Slesiában? Det hoc Omnipotens, haec de hoc.

Károli Uramnak difficultása interveniált, hogy megvizsgálván az porták relatióját: az Szombatbúl kiment németbül is elcsíptek egyecskit, az ki beszílli, hogy recruttákmennek fel mind (hihető, az kikrúl volt az hír) azt késérte az többi. Az lovasban circiter 600 Szenczen hált akkor nagy félelemben; (azok kezünkben lehettek volna!) az gyalogja, szekere ment Modornak. A mellett azt is hozta az porta, ugyan Gönczi János és Labancz (Miklós), hogy Prácsán, Récsén 400 német van mindenütt. Ezek útjában quasi lettek volna Károli Uramnak, s azt sem tudhattuk: merre mentek ezek? ha Morva felí? Mert Pozsonnál bé nem állott az Duna; útban érhették volna netalán rosz helyen az hegyek közt, nem bírva velek: az lármával Bazinbúl, Szent-Györgybúl elrekeszthették volna.

És így, mivel Kronszfelt regimentje falukra oszlott, az Duna járója bizonyos: azért tanácsossabbnak tanáltuk, igyenessen menjen Károli Uram által az Csalóközön, igyenessen az Kronczfeld hadát megszaggatni. Ha szerencsét ad Isten: az conjunctiót impediálja, az lármának nagyobb effectussa; ha penig igaz nem volna, (mert ma is égettek meg az hajdúk oly kémet, az ki francziátúl szökött nevezettel talám negyedszer járt most köztünk, és most 100 tallért ígértek vala neki)

Fisemennél úgy is megtérhet, avagy az nyomon is: mert az Dunákot nem járhatni Pozsonnál, sem Vereklyénél, nem rekesztik el. De ugyan ex communi fama is látszik igaznak lenni Kronszfeld leérkezése, s relatiója ezen katonának is, — kit holnap az német rabbal együtt elvisznek Nagyságodhoz.

Károlyi Uram az karabílyosokon kívül az hadaknak javát elvitte magával: maga, Nyíri, Ibráni, jász és hajdú ezereket, csak minden ezerbül az bádgyodtjával maradtak zászlók s tisztek, s azokot mind Szeliben, egy helyben hattuk Buday Urammal. Már itt *nem maradt több az magam és Ebeczki* ezereinél; azért Ilosvait is ideparancsoltam hát megül. Ezek is meg nem maradtak itt, hanem éppen lementek Szémőre, Kamocsára, Újvár irányában az Vág mellé, az ép falukra, — alig tudtam ma feltanáltatnom őket, s még ők haragusznak; *meg is oszlottak*: de most az fizetés hajtja őket öszve; küldtem currenst: holnap együtt legyenek.

Magam penig holnap bémegyek Újvárban, Bottyánt eligazítom ante omnia. Godát, mivel már Károli arra ment, nem küldöm egymás nyakában, megtartom megtéréseig, — nem féltem az jeget addig. Elküldök meglátni: mint gyülhetett Esztergam elein az Eszterház Dániel corpusa? Almáson hever azon 300 német, ha módját látom, arra küldök, vagy Ebeczkit az innen kiválogatott haddal rajtaküldöm az récséni, prácsai németeken, csak megfizethessek az hadnak holnapután, — s ugyanazért magam is holnapután kigyüvök ismét Sókra, mert haszontalan köztök nem lennem. Aligha Farkas Sándort el nem hozatom még ide Lóczihoz: mert az széna ugyancsak Újvár tájára s az víz közi vonsza az hadat, lehetetlen másutt subsistálni. Jobb csuporton lenni; mikor jól akarná az hajdú, — nem járna Szent-Györgybül békével Pozsonban! Csak azt tudnám elhitetni vélek, hogy az faluban sem melegebb az tüz, mint az erdőben; harmadnapra megkenyerezni magát, egymást válthatná. Sentén penig, hacsak Szombatot próbálni nem akarjuk, haszontalan. Szombat felül nincs hírem.

Antal holnap megyen igyenessen Galgóczra maga, az hadakot elküldeni; magát is elkészétem holnapután, — indúlása függ Nagyságod parancsolatjátúl. Szalainak hírit nem hallhatom; ha Nagyságod parancsolna ő Kegyelmének: ha

érkezik, szállana ide Hosszúfaluban; bár csak egy nap tudhatnám előre érkezését.

Bars vármegye, miólta Nagyságodnál voltam Tapolcsántt nem verheti följebb magát 70 lónál; ma veszem Mányárúl levelét az kapitányjának.

M. csak eljöve velem; ma reggel nálom az tisztek, csak obses (így) az házban. elhűlök belí; köszöne, fogadám, nyomba azt mondja: no, ha jók leszünk, nyerhetünk 3 zászlót, — de egy kík zászlót mi is elvesztünk. Ebeczki mondja: úgy, de lelkem Bátyám, hugyan? Immár akárhugyan, csak rajta, mert ez bizonyos! Hol hát? Akárhol, — csak a hol érjük. Elfakadnak nevetve; kérdik egymástúl: micsuda ember? Ó azomban: Jó, jó! . . . . de, ha csak nevetünk, s nem vágjuk az németet, — nem vesz ám abban el egy is! Felbíztatám, — csak lesi már az indúlást.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Már az karabílyosok is protestálnak az portázás ellen; felváltatnám Szalaival.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel.)

36.

Újvár, 3. Februarÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Utólsó levelemet, kit Tornóczrúl írtam vala, visszahozák ide ma; kiben Nagyságodnak megirtam vala alázatossan, hogy Szombatbúl az német sebessít s betegít kivitette Pozson felé, késérte azt 500 gyalog, 200 lovas, hihető, az is recruták köziben való. Addig könnyéti magát, — csak utánna megy egyet próbálva az többi is!

Ma veszem Károli Uram levelét Csalóközbúl; íme, meglátja Nagyságod, mit ír. Holnap kimegyek az hadak közé; most kellene megcsípni, ha költezik Bazinbúl Csalóközre, kit

mégsem hiszek; csakhogy nincs mit küldenem: mert az fárodt hadakot most fizetik; csak morog az átkozott.

Tegnap béjövén, itt értem (Eszterházy) Dániel s Botytyán Generális Uramékot; egyik kinzott, másik nyúzott. Micsuda instructiót adtam Bottyánnak: megküldtem alázatossan Nagyságodnak; *) de soha annyi emberségem nem volt, kitudhassam. Megvallom, keménnyen bántam vele, bizony generál-profusnak is sok volt volna azt hallgatni; de, csak látom, úgy jobb neki. Akármit mondtam, csak: ezt, ezt az hóhárlelkût, ezt az ki elüttünk van Szönnél! Csak arra vásott foga. Dániel penig csak reguláskodék, de helyessen, — midőn tegnap déltül fogva éfélig csakugyan dudogva kimondta: akármit csináljak, de ő ott semmit sem teszen, ha itt nem előbb. És ma (midőn) búsúlnék rajta: mit tegyek velek? — ihon érkezik Sándor László, Nagyságod parancsolatjával. Informáltatván azért magamot tôle, — értvín Nagyságod intentióját is, hogy az túlsó operatiónak distractiója mennyire tetszenék Nagyságodnak; érkezék ehhez Károli Uram levele is, kibúl kevés reménséget látni túlsó munkájához, talám már is megtért. Azomban Jánosi János hada is felzöndűlt, elment, csak 14-en maradtak tisztek Udvardon, azok is nekem írva elmentek. Két serege volt Bottyánnak, megfizettetett velem nekik, — azok is eloszlottak jobbára; és így nem is volt már kivel menni, hanemha ismét harmadmagával, dobostúl. Annyira disponáltam az dolgot, hogy füle hallattára rendeltem Eszterház Dániel Uramot ide, erre az ő kivánta próbájára, minden dispositióval, — izzadt beli Dobozi! Istenért kért: hadd menjen ő oda; megmondtam: nem lehet, mert Dánielnek kell menni, ő penig mindennel competál. Nagy készséggel, reverentiával megesküdt: bár megcsapassa, ha nem obtemperál neki, — meglátja, mint lesz, hogy lesz! Ennek csak az az oka, hogy 300 az német, — azon akar hírre kapni.

Midőn már öszveköszörültem az két Generálist, s láttam, hogy Dánielre nézve az hadak elmennek, ennek**) az

*) E melléklet kivételesen megvan még ma is. L. mindjárt alább a jelen levél után.

**) T. i. Bottyánnak, mint régi híres katonának és a nép közt nagy szeretetben álló hadvezérnek.

híre teszen hozzá sokat, kedvét szegve, haszontalanná leszen: azért vettem ily occasiót az Nagyságod intentiójának secundálására, mely igen tetszett Sándor Lászlónak is, és már el is rendeltem. Tudni illik: Eszterház Dániel Bottyánnal együtt, Szőgyénben és a táján lévén már az Zsámboki s Dániel hadai, igyenessen odagyűtsék holnap az hadakot öszve, lovassát s gyalogját, taraczkot is kettőt adtam nekik, — mindgyárst öszvegyűlések után indúljanak által az Dunán itten, és az passus-őrző németet Szőny vagy Almásnál csapják el láb alúl; ha azon német Győrnek megyen: Goda megűzi és ott Győr s Komárom elein vígyázva munkálkoszik, Dániel penig Bottyánnal igyenessen mennek minden tartózkodás nélkül Földvárhoz, minden kigondolható akadik nélkül. Innen penig igyenessen küldtem most előre Soltra és Kecskemétre Szőcs Jánoshoz és Helepronthoz: legyenek ők is készszen ottan Soltnál mindgyárst, hogy egyeránt foghassanak rajta. Vize miatt — mondják — nem fogja állhatni (Földvár), ha körűlveszik.

Ha Földvárt megveszik: ott, ha meg nem vehetik valahol jobbnak látja (Bottyán) Simony-Tornya megvétele után is, mintegy fészket verjen magának; conjungálván az solti s több hadakkal magát, tentálják az ráczokot pénzzel, — vesse meg Bottyán mesterségét! Legyen híre: az erdélyi hadaknak útat készéteni gyüttek cum Turcis et Tartaris, arra mennek igyenessen. Ennek híre nem kicsín lesz. Azomban felszárnyalhat egész az Rábáig, et quo fata viam monstraverint. Csak az Duna jegét lessék, ha Földvárral nem bírnak; másként is, öszveszámlálván az hadat: majd 8000 praesentiája lesz az okossak elütt is. Messze Pozsontúl hidegben oda succurrálni, s által nem gyün, ha nem űzik; ha üzni akarja: oda kell menni. Ha az vizek felfakadnak is: vagy megsegéti Isten, vagy elhozza; ha oda*szánt* Nagyságod *kétezer hajdút: miért nem egy-két supernumerarius* Generálist?!

Hiszem Istent, ez jó lesz, s meglehet penig sine impedimento. Ugyan tapsol belí Vak Máti (Bottyán), — úgy örűl ezen dispositiónak; Dánielnek is látom kedvít s jól beszédjét. 2000 tallért küldök egy commissariussal vélek, — az többit leküldöm Kecskemét felé, csak embert kaphatnék neki, az

ki leviszi; bezzeg Csajágit szeretném oda! Fehérpénz már itt nincs Szluhánál, hanem Nyitrárúl lesz, míg mást küld Nagyságod. Rézpénz itt már semmi sem lesz, mind commissióim mutatják ki; penig fösvén vagyok, azt kiáltják. Ez jó munka lesz, — Isten segélje!

Más consideratiôm illyen vagyon, hogy már eligazitotta Antal Úr Ocskaihoz az lovas és gyalog hadakot, — Verbón hallom lenni. Hozák hírül: micsuda rémülés vala Morvában Petróczi hírire. Ocskai levelébül is látom: szeretné, ha volna kire hadni az reservát s az famam-ot. Nekem igen tetszenék, ha conjungáltatnék Petróczi Urammal azon had, kirül Beniczki Gábor Uram által úgy üzentem Nagyságodnak, hogy Révai Imre mellé tévén most, az Tót-Imperium gyalogi vicekapitányjának, *) most megyen oda ad officium, — általa meg lehet remediálni és disponálni úgy az dolgot, hogy jó lesz Ocskaival Petróczi. Úgy hallom, — praeter spem — keménkedik Petróczi; hiszem, ne tartóztassa operatióitúl Ocskait, legyen inter Ocskaium et bloquadam (Trencsiniensem) mobilis, famam-tartó. Bőven s jól megértettem ezt Beniczki Gábor Urammal: meg fogja ő igazitani mindkét részrúl az dolgot. Szaporodnék is azon tábor az Tót-Imperiumnak majd ezer lovassával, az ki haszontalan ottan Trencsénnél, — hiszem mindenkor az elmaradott hadaknak s cselédnek commendantja elég volna oda azon lovas bloquadára: mert pro succursu vagy reáérkeznek Ocskaiék most is, vagy igy sem sufficiál Petróczi Uram. Ha Nagyságodnak tetszik: méltóztassék késedelem nélkül ezt expediálni, és hadd operáljanak, s legyen ez corpusnak nevezeti. Illyen nevezetes két corpus: egyik Fődvárnál, másik Morvánál, — csinál egy kis gondolkodást!

Éppen most veszem második levelét Károli Uramnak; még ebbül is jót adhat Isten. Nincs más hijja mostani dolgainknak, csak az, hogy az széna s provisió, de leginkább az széna illyen messze húzta le liniánkot; az gyalog Sentén, Galgóczon soha semmire sem concurrálhat, ha mi ellentállásunk lesz, — elhiszem penig, bizony megpróbál most csakhamar:

*) T. i. Beniczky Gábort. V. ö. közleményemet a Századok 1874-iki évf. 101. lapján.

mert taval is egynehányszor próbált Haiszter télben, s megint megtért. Ha próbál: általszalasztja az hadunkot az Vágon; csakhogy az használ, hogy közel nem vagyunk hozzája.

Antal Úr Galgóczra telepétette Farkas Sándort; kár ott hevertetni, mert azt elhozva, idem erit tunc, quod fuisset nunc. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy iven, negyedrétben, sajátkezűleg irva, némi részben chiffrekkel.)

37.

(Bercsényi utasítása Bottyán tábornok részére.)

Tekéntetes Nemzetes és Vitézlő Bottyán János Generális Uramnak ő Kegyelmének praesentibus intimáltatik. Mivel Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága és az édes Hazánk szolgálatja úgy kivánja: vévén ezen intimatiómat, vegye útját egyenessen a földvári sánczhoz, és ott, a táján a Duna mellett, fel egész Pest eleig, az ellenség ellen való szorgalmatos vigyázást, édes Hazánk szolgálatját maga előtt viselvén, vegye az alább megnevezendő hadakat maga directiója és commendója alá; kiket, és kiváltképpen az tiszteket, rendi szerint böcsülettel tractálván, mindazáltal jó kemény és rendes disciplinában tartván, semmit el ne múlasson, valamit az üdő s alkalmatosság Hazánk szolgálatjára szükségesnek fog mutatni; úgy, hogy nemcsak az ellenségnek által való csapását akadálozza: de, az mikor s merre, a táján, jóllehet által való csapással is ártson az ellenségnek, de olly cautióval, hogy túl által ne rekesztethessék maga, vagy hada ő Kegyelminek.

Hogy penig nevezet szerint tudhassa az mostan keze és commendója alá bizatott hadaknak számát: elsőben is Jánossy János Kapitány Uram öt zászlóval rendöltetett most ő Kegyelme mellé, olly véggel, hogy az ugyan innen ő Kegyelmével lemenjen; a mellett azon két új sereg, mellyek most maga (Bottyán) ezerében applicáltattak, egyik Rácz Miklós, másik

az kunsági sereg. Ezekkel egyenessen Kecskemét felé veszi útját elsöben is.

Vagyon ugyanott Kecskeméten, Kőrösön és Czegléden egy felállitott lovas-ezer, Szücs János Ezeredes-Kapitány Uram commendója alatt, — ki is assignáltatik Generális Uram commendója alá. Nemkülömben Hellepront Uramnak ednihány lovas serege, és ezeken kívül a földvári sánczban lévő had egészlen, az hol csak gyalog is két ezer vagyon, ha valami hijjával is. Mindezek bizattatnak említett Generális Uram directiója alá, olly formában, hogy a mikor ő Kegyelme szükségesnek, vagy úgy látja alkalmatosnak öszvegyűjteni, hogy azalatt másfelől való csapástúl nem tarthatni (kit az ellenségnek túlfelől való csuportozásából kell elitélni) öszvegyűjthesse, és azzal együtt vagy resistentiát az ellenségnek, vagy valamely jól megvizsgált próbát tehessen; úgy mindazáltal, hogy a földvári sánczot elégséges had nélkül ne hagyja. Az mint is

Mindenekfelett az lesz szorgalmatosságában ő Kegyelmének, hogy Kecskemétrúl kisedelem nélkül a földvári sánczhoz menjen maga valamely haddal ő Kegyelme, a már feljebb írt lovas hadakbúl; azon sánczban lévő hadaknak szíveket megerősitse, ha mi viszálkodás vagy egyenetlenség volna az hadak közt, azt eligazitsa és rendben hozza, — s egy szóval annak óltalma s megtartásárúl mindenképen, mind most, mind ezután a tájon litében, provideáljon; s az mellett következendő operatiói ő Kegyelmének nevezet szerint ezek legyenek:

Minthogy az Bácskaságon lévő rácz az ellenünk való ellenségeskedéstúl megszünvén, barátossan lakik, s Generális Uramnak penig az ráczsággal vagyon ismeretsége*), és Mind-

*) Bottyán mint egykori királyi huszárezredes, a török elleni nagy hadjáratokban: Bádeni Lajos, Szász Ágost, Miksa-Emmánuel, Savoyai Eugen fővezérlete alatt, a Bácskaságon, Péterváradt, Nándor-Fejérvár, sőt bent Szerbiában Nissza és Grabova környékén gyakran táborozott, csatázott ezredével, majd évekig volt a Duna-Tisza közi tartománynak is parancsnoka; innét és ez időkből ismerték őt a ráczok, a kik — mint Rákóczi is megjegyzi Emlékirataiban — különösen féltek a vakmerő és hires vitéz embertől.

szenthy Farkasnak *) is segedelméhez ebben bízhatni, s azzal barátos ő Kegyelme; azért Kapitány Hellepront Uramat**) is adhibeálván ezen dologban, teljes tehetségével azon igyekezzék, hogy az ráczságot tovább is az ellenkezéstül lecsendesíthesse, minden úttal-móddal, — ha szintén általjában nemzetestül mellettünk fegyvert nem fognak is: legalább csendességre telepedvén, ne ellenségeskedjenek. S ugyanennek alkalmatossabban való véghezvitelére s édesítésekre nézve

Azon igyekezzék minden úttal, hogy, ha másunnan nem is: az Bácskaságrúl s a tájárúl, az hol már egyességben élnek velünk, valami rácz hadat fogadhasson; a mint is Nemzetes Vitézlő Bezzegh Gábor Uram ő Kegyelme a végre bizonyos summa pénzzel rendöltetik oldala mellé ő Kegyelmének, hogy mindjárt, egyenkint, százankint, s csuportonkint jövő ráczoknak fejérpénzül fizethessen, és nagyobb híresedésére nézve is a dolognak: légyen híre, hogy arra rendeltetett hiteles embere Méltóságos Fejedelemnek vélle jár Generális Urammal, a ki mindjárt fizet. — Lészen penig authoritásában Generális Uramnak, hogy az ollyan jövő ráczoknak, a leendő számokhoz képpest, kapitányokat, hadnagyokat, s egyéb tiszteket nevezhessen s rendelhessen, kiket a Méltóságos Fejedelem, maga decretuma s patense által ratificálni fog, midőn azokrúl tudósítja a Méltóságos Fejedelmet. Száma a fogadandó rácz hadaknak nem praescribáltatik; mert, ha ugyan ednihány ezer jünne is, s ha az a most levivendő pénz elég nem lenne is, — mindgyárt küldetik annyi, a mennyi kivántatik, fejérpénzül, és következendő minden havi fizetésekrül assecurálhatja Generális Uram őket.

Hogyha Mindszenty Farkas magára akarná túl a Dunán is valamely rácz had fogadását vállalni: nemcsak kapitányságra való levelet, de pénzt is köll adni neki, a mint committálva van Bezzegh Uramnak.

Ezen a rácz had fogadásán kívül is, minthogy Generális Uram, a Méltóságos Fejedelem parancsolatja s engedelmébül

*) Ráczok kapitánya.

**) Hellepront János tevékeny és buzgó kurucz ezredes, Baranya vármegyei volt.

a maga ezerét is felálléthatja: azért, ha mi olly magyar katonaság találkozik, a ki más ezerekben nem volna köteles, és ő Kegyelme maga ezerében állétaná: meg van hagyva Bezzegh Urannak, azokra is kiadni verespénzül a fizetést, annak rendi szerint.

Az is reflexiójában légyen, hogy Hatvani Szabó Máté ezerestül Pest elején hagyattatván, lészen ő Kegyelme commendója alá assignáltatva, annyibúl, hogy a midőn valamely operatióra vagy ellentállásra nézve Pest elejére hozná és gyűjtené hadait Generális Uram: olykor Szabó Máté is concurráljon hadaival; de nem köll alá, Pesten alól vinni, — hanemha erre fel bizonyos volna, hogy nem szükséges, avagy az ellenségnek oda-alább való gyülekezeti kiváltkipen és szükségképpen kívánná.

Ugyanehhez járúl az is, hogy a Jászságnak jóllehet fennálló lovas ezere itten vagyon, és az ezerbűl innen el-elszéledteknek feljöveteleket parancsolta a Méltóságos Fejedelem, (kit akadályoztatni sem köll): mindazáltal vagyon mindenkor az honn-lakóssok között is elég fegyveres, lovas és lovatlan jászság; — azért lészen arra intimatiójok, hogy ha valamely ingruens necessitas kívánja, s abból eredő szükséges óltalom hozza magával: maga levele által, oda, az hová szükséges a környékben, Generális Uram mindgyárt öszvehivathassa, sőtt a földnépét is közönségessen felvegye ollyankor pro defensione ő Kegyelme.

Most mindgyárt lemenő útjában penig ezt semmiképpen el ne múlassa, hogy ezen ő Kegyelmével menő seregek mellé vegye fel Szabó Mátét is hadastúl, és úgy számossabban Szent-Endrénél megmutassa magát; de az seregeket ki ne mutassa kordélyban, hogy nagyobb híre maradjon; hanem csak úgy igyekezzék maga kimutatását intézni, hogy szólhasson a szent-endrei ráczokkal, és azokat mind szép, s mind fenyegető szókkal, mind fizetés-, mind szabadságígírettel biztassa s hajtsa, succursust s manutentiót ígirjen, — azt világossan kitanúlván tűlek, ha manutentiót kívánnának az budaiak s esztergomiak ellen: mennyiszámú lovast s mennyi gyalogot kívánnánok magok mellé? kivel mind őket, mind az passust

megtarthatnánk; avagy a szigetet ágyúkkal s gyaloggal mint manuteneálhatnánk? És ha mi végezésre mehetne véllek: arrúl a Méltóságos Fejedelmet s engem is nemcsak írása, hanem oly embere által, a ki jelen volna a beszéd közben ottan, voltaképpen informáljon ő Kegyelme, — hogy az iránt való serény dispositiók tétethessenek.

Lésznek penig — hihető — az hadak provisiója iránt kérdések; azért, hogy abban is elindúlhasson Generális Uram: micsoda vármegyék és magazinumok rendöltettek azon Duna s Tisza-közi hadnak tartására, nevezet szerint az földvári sánczhoz? — írásban kiadatik ő Kegyelmének.

Nemkülömben abban is tudós légyen, hogy az melly fizetett had vagyon Földvárnál: annak kifizetésére vagyon Szólnokban rendöltetett cassa és commissariatusság; kiről Nemzetes Vitézlő Berthóty István szólnoki kapitány Uram tud informatiót adni. Puskapor s munitió is Szólnokbúl fog administráltatni a szükséghez képpest.

Azt is szorgalmatossan maga előtt viselje Generális Uram ő Kegyelme, hogy mivel sok mezei-hadakban való katonaság van a Tisza-Duna-közi helyekbül, mellyeknek nagy része most haza-oszlott, avagy csak úgy is odaszivódott: az olyanokat, — s egy szóval minden passus nélkül járókat, üzesse, kergettesse, fogassa, s példának okáért megölessen bennek kiméletlenül, hogy seregeikre visszatérjenek a táborra, semmi mentsége lappangásoknak ne légyen. Sőtt az városi, falusi lakósokat is reájok támaszsza, — a kik nem támodnának: azoknak birájokat rabságra vitetvén, kemény büntetéssel arra szoktassa és kénszeréttesse.

Végre, valamint mind ezek a kik feltétettek, s mind ezekbül származandó s magával is jövendő Haza szolgálatjai a táján, említett Generális Uram ő Kegyelme dexteritására s hazaszeretetőségére, egyszersmind tiszti kötelességire bizattatnak: úgy arra is intetik ő Kegyelme, hogy valamikor valami próbát indétani akar, — annak mint leendő- vagy lehetőségét jól meggondolja, minden kordély-híren meg ne induljon, az ellenségnek azalatt másutt tehető irruptióját megvigyázza, s legkiváltképpen azt megfontolja, hogy a mihez kezd: vagy

véghez vihesse, — vagy, ha véghez nem vihetné is, kára s confusiója az hadnak ne következzék, tudván azt, hogy nemzetünknek megböcsülhetetlen szerencsétlensége az mi hadainknak tudatlansága, s nem mind egyenlő hadakozáshoz, kemény próbákhoz szokott népünk, s az ellenkező kimenetele a dolognak nemcsak az hadat: de a tartományokat is megbódétja, kiknek szívek nehezen tér csak megrezzenések, — nemhogy vesztések után. Azért igen secure köll cselekedni, s jobb az ollykori bizonytalan s csak egyedül szerencsétül függő alkalmatosságokat elmúlatni, mintsem keresni az által a szerencsétlenségnek az alkalmatosságot. Ez nem azt teszi, hogy ember soha szerencsét ne próbáljon, — mivel a hadakozás mindenkor is s mindenben is az Isten-adta szerencsével jár, — hanem hogy cum summa et rationabili reflexione legyenek, extra casus necessitatis. Melly iránt valamint sokszor emlitett Generális Uramnak hadi experientiájában kétség nincsen: úgy bizattatik ő Kegyelme hív dexteritására, cum sufficienti et Eidem convenienti authoritate. Minden munkáirúl gyakor tudósitását várván. — Újvárban, 2. Februarÿ, 1705.

Külön félíven:

Már ezen expeditiónak elkészitése után érkezvén az Méltóságos Fejedelem parancsolatja, kire nézve Méltóságos Gróff Galánthai Eszterház Dániel Generális Uram ő Kegyelme bizonyosszámú hadakkal expediáltatván által az Dunán: ugyan emlétett Generális Bottyán János Uram is ő Kegyelme mellé rendeltetett, olly véggel, hogy innen egyenessen általmenvén a Dunán, egész Földvárig, és ott az solti és Tisza-Duna közt (lévő) hadakkal — mellyek keze alá adattanak Generális Bottyán János Uramnak — conjungálván magokat, egy corpussal hathatóssabban operálhassanak; tudni fogja azért Generális Uram ő Kegyelme, Generális Eszterház Dániel Uram ő Kegyelme dispositiójához és commendójához magát alkalmaztatni.

Datum Die, Anno et loco, ut supra.

(Egykorú másolat harmadfél íven, in folio, Bercsényi megelőző leveléhez csatolva.

38.

Soók, 4. February 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Eligazitván ma Újvárbúl az Dániel Úr expeditióját*), — ki is, úgy hiszem, meg fog holnap indúlhatni, — magam kigyüttem az hadak közé; mind együtt tanáltam az tiszteket ezen négy ezerbül, M. köztök, kivel, hogy meg ne szóllaljon kérdetlen: magánossan szóllék; voxa abbúl áll, hogy ebben az holnapban lássunk az munkához: mert nem lesz másszor annyi módunk benne, — ő így megy s amúgy megyen.

Veszem azomban Károli Uramnak ezen levelit; hozák nyomban másfelül ezen intercipiált postát Komárom s Győr közül. Komárom vármegyei zászló alól bujkáló katona leskődni ment által az Dunán, s elfogá az postát. Felszakasztottam, némely részit megolvastam; mind elküldtem Nagyságodnak azokot is, az kiket felszaggatván, valamit tanitanyi gondoltam. De egyebet ki nem tanúltam observatióra valót, hanem, hogy Kronszfeld regimentinek nyomában van Darmstat is. 2. Minthogy provisiót mostani statióiban parancsoltak még Pozsonbúl is vinni Haisternek: nem látszik mozdúlása. 3. Haiszter szekereket limitált az túlsó vármegyékre, hajós-hidak alá; látszik, idein szándékozik megindúlni, s valamint az Rábán: úgy akar az Nyitrán s Garamon hidakot, magával vivendő hajókbúl csinálni. 4. Kleklspergh az Duna mellett fog commenderozni. 5. Bavariában s az Imperiumban nem látszik oly motus, az mint híre vala köztünk. 6. Törökországban dolgoznak számunkra; de, hogy híre nincs a 9-bri az franczia secretariusnak (Le Brue?), — csudállom. 8.**) Az anglus s hollandus ismét elővéteti az tractát. — Ezeknek jobb része az nyomtatott hírekbül***) s ezen külön accludált levelekbül látszik; szánja Isten munkájokot, s adjon jót!

*) Az Eszterházy Dániel ezen expeditiójára szóló utasitás mellékelve van; lásd a legközelebb következő 39 sz. a.

**) Így; a 7-ik pont elmaradt, vagy — a mi hihetőbb — csak a számjelzés van eltévesztve.

***) A Wienerisches Diarium s egyéb hirlapok.

Én mindezeknél roszszabbat láttam az hadak közt; mert minden tehetségemmel iparkodom az provisio-szerzésben: de, úgy látom, nem fogunk sufficiálhatni. 4 napra adattam abrakot, — már is kifogyunk belőle. Gabona, liszt már nincs, nem hiszem: harmadnapra legyen. Az Nyitrán följül való limitatiómra mit sem hoztak Nyitrára, s onnan az várbúl nem adnak, mert — elhiszem — kevés van, s azért parancsolta Nagyságod, hogy Nyitrárúl semmit se adjanak ide; ugyan magának az commissariusnak Ocsovainak lőn ez váloszsza, kit küldtem vala oda. Újvár is majd kiürül; bizony, ollyan mondhatatlan bú rajtam! Ihon, kemény portát akartam küldeni, — három ezerbül 600 lóra az ki elmehessen, nem felelnek az tisztek. Már nyúgodt hadunk semmi sincs, sem lesz. Károli majd fárodtan tér meg, ez meg nem javúl, abrak nélkül vész az lova; széná ja van mégis. Az commissariusok betegek, hogy minap mutatta az restantiát Kosovics. Mit használ nékem Ocsovainak s a többinek váloszok? Írtam az commissariatusságnak, — nem küldenek, s nem is assignálnak; honnan várjam? Nem tudom hol, mi van másutt, csak Újvárban s Nyitrán. Ambrónak az jó híre sincs. Majd felbomlanak az útak, majd megoszlik az had, majd vész a tavaszszal az ló. Én, hitem szerént, nem tudok tanácsot adni magamnak. Holmi sivó-rivó rosz lovas emészti az ily nehezen szerzett provisiót; az javának is elfogy kedve, mert nem nyerhet.

Immár holnap mind felültetem az ezereket itten, magam kiválosztom, s innend Zsigárdra s Farkasdra magam ezerei közé megyek, s úgy mind az 4 ezernek az javát elviszem magammal Szeliben, ott Lóczi gyalogit felbiztatom, — van 400 német Prácsán: azokra igazítom ezen hadakot, mégis, hadd egyezzék innen is az próba Károli Uram próbájával. Dániel s Bottyán is akkorban fog próbálni, talám Isten szerencsét ad addig Károlinak is; s ezek meglévén, próbáljunk még az fagyon valamely város ellen egyet. Az után nem látok (mást), hanem hagyjunk ezeken az falukon, az hol most ezerszámra vadnak az hadak, egy vagy két ezeret: az többit vigyük hátrább az Nyitra mellé Tapolcsán felé, és az Garam mellékére, — hadd nyúgodjék csak mit is, s változzék onnan ide az szolgáló ezer egymásután, portázva lakjék — nem quár-

télyozva — itt. Mert az Csalóközben vóna széna: rettenetes munka az kenyerit, de leginkább az abrakját hordani; nincs is min, s nincs is mit. Majd az vizek felfakadnak, mindattúl elrekesztnek.

Csak elhiszem, hidat vét (Heister), az Csalóköznek, Komáromnak gyün által, bizonyossan Újvárt megpróbálja, — addig kiemésztjük mindenbül; azt csak nem segéthetem én most is: mert az mi szekere van, az fát is alig győzi. Ha katona megyen szénát, szekeret, élést hajtani: csak faluz az út között mindenütt, meg sem tér, hogy büntessem. Az szegény Ebeczki*) gondatlan, gondolatlan, beteges, kedvetlen, — többet köhög, mint szól. Az több tiszt csak sétál, Szluha argumentál, az hajdú rút, csúnya: de morog, — az commissarius, mint az eb, csak fo og. Nagyságod parancsolatjábúl az commissariatusságnak pénzt adtak gabonára, — nincs láttatja; limitatiók s magazínok elrendeltettek, — nincs haszna!

Édes Kegyelmes Uram, nem örömöst búsitanám ezekkel Nagyságodot, nem is kívánnék lenni Diabolus rotae, nem reprobálom az dispositiókot, mert nem is tudom: de repraesentálnom kell az fogyatkozásokot. Mi, édes Nagyságos Uram, az commissariatusságnak dolga nagyobb munka mindeneknél, s elégtelen s ahhoz értetlen emberek regálják azt. Segétenék, hitemre, lelkemre, ha lehetne; de confusum chaos, legalább elüttem, ex effectu. Gyüttön gyü az had, — s nem követi azt az provisió. Megvallom Kegyelmes Uram, igenis, könnyebb volt taval — noha több haddal — telelnem az ép országban: de az postírungban, az liniában, hitemre, így voltunk, s illyen kínt szenvedtem volna: ha magam nem lettem vóna az commissarius, magam az limitator, magam az exactor. Hírem nélkül senkisem disponált, — s nem is confundált consequenter, s kérdésben sem vette, Istennek hála, nem neheztelte az ország: mert mutatja mostani szíve hozzánk. Ha ezeket ki nem veszi vala az az senki az kezembül, — ha kérdetlen nem

*) Imre, újvári parancsnok, ki azonban betegsége miatt csakhamar lemondott ezen alkalmazásáról, s nemsokára meghalt odahaza Léván.

tódja-fódja vala némely varga az Apelles-írta czipellésit :*) kevesebbet aludtam volna, de, úgy tetszik, nyúgodalmassabban.

Ihon, elkezdink indifferenter az fizetést: csak felveszi az hópénzt — s mindgyárst hazamegyen véle; büntetni átaljában? zenebona az consequentiája; példát? csak annak magának példája maga, kit felakasztnak, — más azzal nem gondol.

Három holnap tölt még csak el az fizetésben: mennyi kér! Jobb, édes Kegyelmes Uram meghalnom, mintsem okot adnom ad opinionem lapidis offensionis. Én, hitemre, meg nem szűnöm fárodságomban; de ezzel csak remonstrálnom akarom, hogy már oly confusióktúl félek: lehetetlen remediáini azon az úton, az kin folynak az dolgok; hogy penig magam magamtúl cselekedjek újítást, — én bizony nem! Egy remediumot látok egyedűl: debent omnia in turbidum redire, és egy új incisiót tenni, — azután új renddel, mint az desperált seben. Ezt megviszem Nagyságodnak, mihelt Károli Uramtúl érthetek, és holnapi portát kiigazíthatom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Nyitrán van még valami pínz; Újvárban semmi sincs.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

39.

(Bercsényi utasítása Eszterházy Dániel tábornok részére.)

Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagysága egyik Hadi Generálissának Galánthai Gróff Eszterházi Dániel Uramnak ő Kegyelmének mind eddigvaló hadi experientiáját, édes Hazánk dicsőséges szabadságát kereső fegyvereinek külön-külömb helyeken való dícsíretes viselését, mind penig Hazánk szeretségétúl viseltetett készségét (tekintvén): bízattatik az Dunántúl most leendő egyik hadi expeditió nevezett Generális Uram ő

*) Ószerű; maiasan: Apelles festette czipellőjét, (czipőjét.)

Kegyelme dexteritássa, directiója és commendója alá, tudván azt, hogy minden, Hazánk javára és ügyünk elömozdítására czéllozó dolgokban, serény hadviselő Generálisnak hivatalját elkövetni nem múlatja, — sőtt az Dunántúl való földnek s népnek ösméretségében lévén ő Kegyelme: sokkal hasznossabb szolgálatokat, elömeneteleket tehet ott az megösmért országon ő Kegyelme. Azért is mindeneknek előtte az már keze alá assignált lovas és gyalog hadait öszvecsuportoztatván Szőgyénben, és Generális Bottyán János Uramnak (ki is Generális Uram ő Kegyelme mellé, s ugyan commendója alá rendeltetett) informatióját s elméjét s egyszersmind az készületekrül való készségét értvén: úgy indúljanak az hadakkal, hogy onnan helybül virradtig az Dunán, az hagyott hellyen általköltözhessenek az hadakkal, és útjokban Szünyön, Almáson s a táján fetrengő német s rácz hadaknak valóságát kitanúlván, — azokat köll elsőben is láb alúl elcsapni Isten segedelme által; annakutánna, akár elnyomúljanak láb alúl azon németek, akár általessenek: légyen rajta említett Generális Uram ő Kegyelme, vigye azon hadakot egyenessen, csuportossan s jó disciplinával és hadi hír-terjesztő practicával egyenessen Földvár felé; úgy mindazáltal, — ha lehet, — hogy inkább utánna, mint előtte legyen az hír, és hogy az földvári sánczot maga hírével ott lepvén, mindenekelőtt azon kell igyekezni, hogy Földvárát megvévén, — kire a soldti sánczban lévő hadaink is ordereztetvén, segétségére lesznek ő Kegyelmeknek, — nemkülömben Hellepront és Szőcs János lovas hadai is.

Minekutánna azért Isten reásegétené az földvári sánczna valamely úton-módon való kézhez-vételéhez: intézheti Generális Uram ő Kegyelme következendő operatióit, cum securitate semper transitus, úgy feljebb, Pápa, Veszperím tájékára, — egy szóval a merre a szerencse folyását mutatná az dolognak; úgy, hogy ezen előttünk való németnek mennél nagyobb okot adhasson az diversióra, — csak az ráczot, az mennyire maga okot nem ad az ellenkedésre, inkább édesíteni kellenék; mellyben való fáradozás jóllehet ugyan Generális Uramnak ő Kegyelmének, mint commendansnak incumbálni fog: mindazonáltal specialiter committáltatott Generális Bottyán János Uramnak ő Kegyelmének.

Azt peniglen minden operatióban ő Kegyelme megtartsa, hogy erejét ő Kegyelme se ne igen szaggassa, sem peniglen helyben egészen ne hevertesse; hanem, minthogy a soldti sánczban és a körül lévő lovas hadakkal öszvevetve, ugyan nevezetes tábort és corpust fog repraesentálni az ő Kegyelme keze alatt való had: azért nevezetes portákot és diversiókat rendelhet ő Kegyelme. Maga penig az corpust in reserva úgy tartsa, hogy minden occasiókra helyes reflexiója lévén ő Kegyelmének, semmiképpen túl ne rekesztethessék, nemcsak az Duna fagyával. — de annak olvadásával is. Egyébaránt abban is lehet ő Kegyelmének bizodalma, hogy, hacsak az előttünk való Haiszter corpussa által nem takaroszik: ott ő Kegyelmének — Isten velünk lévén, — ártható ellenségi nem olly könnyen támadhat. Ha penig Haiszter corpussa arra nyomúlna: lészen szorgalmatos gondunk arra, hogy ő Kegyelmének succurrálhassunk, kiváltképpen meglívén a Dunán a bizonyos passus; sőtt, ha az vizek felfakadásáig lenne az: táborostúl nyomában költözünk. Mindazonáltal az passusnak és reservának praecautiója mindenekfelett szükséges, hogy az hadakozásnak véletlen akadályjai túl ne rekeszszék ő Kegyelmeket.

Az hadakot jó disciplinában kell tartani, és a földnépét édeséteni, jó móddal hódétani, azzal az hadat is szaporétani — tudom — minden úttal-móddal fog igyekezni ő Kegyelme. És mivel az provisiók fogyatkozása okot ad a sok excessusokra: azért arrúl kiváltképpen rendelt dispositióit igyekezzen tenni ő Kegyelme.

Leszen ő Kegyelmével két taraszk és munitió, — a soldti sánczban többet talál ő Kegyelme; és ha még annál is több kívántatnék: Szolnokrúl suppeditáltatnak, kirúl mégyen oda parancsolat, — nem külömben az Tisza-Duna-közire is az tisztekre, hogyha mi szükség, dispositióí lesznek ő Kegyelmeknek.

Azt kiváltképpen való gondjának tartsa ő Kegyelme, hogy, ha Isten az földvári sánczot kézben adja: Soldtban minden készületi az hídnak meglévén, — igyekezzék annak megcsináltatásában; avagy, ha földvári sánczot meggyűzni nem lehetne: az hol alkalmatossabb volna, igyekezzék ő Kegyelme azon soldti hídhoz való készületbül alább vetni hidat.

Mindezek, úgy mindezekbül édes Hazánk szolgálatjára czéllozó folytatási ezen hadi expeditiónak, említett Generális Uram ő Kegyelme dexteritássára s hazaszeretőségire s egyszersmind tiszti kötelességére bízattatnak; úgy arra is intetik ő Kegyelme, hogy valamikor valami próbát indítani akar ő Kegyelme: annak mint leendő-, vagy lehetségít jól meggondolja, minden kordély-híren meg ne indúljon, az ellenségnek azalatt másutt tehető irruptióját megvígyázza, s legkiváltképpen azt megfontolja, hogy a mihez kezd: vagy véghez vihesse, vagy, ha véghez nem vihetné is, — kára s confusiója az hadaknak ne következzék, — tudván azt, hogy nemzetünknek megböcsülhetetlen szerencsétlensége az mi hadainknak tudatlansága, s nem mind egyenlő hadakozáshoz, kemény próbákhoz szokott népünk, s az ellenkező kimenetele a dolognak nemcsak az hadakat: de a tartományokat is megbódétja, kiknek szívek nehezen tér, csak megrözzenések, — nemhogy vesztések után. Azért igen secure köll cselekedni, s jobb az olykor bizontalan, csak egyedül Isten-adta szerencsétül függő alkalmatosságokat elmúlatni: mintsem keresni az által az szerencsétlenségnek alkalmatosságot. Ez nem azt tészi, hogy ember soha szerencsít ne próbáljon: mivel az hadakozás mindenkor is s mindenben is az Isten-adta szerencsível jár; hanem, hogy cum summa et rationabili reflexione légyenek, extra casus necessitatis. Melly iránt valamint sokszor említett Generális Uramnak hadi experientiájában kétség nincsen: úgy bízattatik ő Kegyelme hív dexteritássára, cum sufficienti et Eidem convenienti authoritate. Minden munkáirúl gyakor tudósitást várván.

Újvárban, 3. Februarÿ, 1705.

(Egykorú másolat, egy íven, in folio. Bercsényi február 4-iki leveléhez csatolva.)

40.

Soók, 5. Februarÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ma hajnalban egyszersmind micsuda három hírem érkezett? alázatossan megküldtem Nagyságodnak. Ugyan Károli Uram levele is csak azelütt érkezett. Már nem tudom, Samar-

jában Pozson felül került-é által, s ismét vissza az német Szemeténél? — de inkább hiszem: ama jövő németek-féle. Bazinbúl is hová lett? nem tudom, mert Csalóköznek igyenes útja Szencz volna. Az csatai s gurabi németnek szombatinak kell lenni; elválik, mit akar? Én ugyan ezennel indítom Ebeczkit Ilosvaival igyenessen Szeliben, magam is általmegyek Zsigárdra, s onnan fölnyomúlok Szeli felé; azalatt meghallom az híreket, s ahhoz alkalmaztatom az dolgot, és Nagyságodnak alázatossan megírom. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Károli Uram tanálhat útat magának, ha akarja; semmi, hogy Samarjában van az német, — hiszem úgyis Svechetre készült. Ha túl reked, sem árt nekünk, ha árt is az lakosnak s magának.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

41.

Fölső-Szeli, 5. Februarÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Az mint mai levelemben megírtam vala Nagyságodnak, általgyüttem az hadakkal; ide Szeliben érkezvén, itt semmi hírt nem kaphattam hertelen. Gondoltam, hogy jó portákot tartson Budai Uram: de az csupán cseléddel van itt; az karabélyos sem portáz, mert csak siratja lovát,*) kevés is. Szintin ki akarám igazítani az portákot: hozzák, hogy Farkashídjánál volt az német, Bazinbúl, Modorbúl mind odagyűlt, van 4000 lovas; bizony féltettem Sentét, — mindgyárst kivittem az seregeket: de Sente felől jövő emberek semmit sem tudtak mondani. Tartózkodtam, előjáróimot várva; úgy hozák már most estve Antal Úr levelét: Farkashídján volt 1000 lovas német, nem késett, visszatért. Maga is Szeredbúl írt Antal Úr, odament vala.

*) A kurucz lovasságnál, kivált eleintén, és a mezei-ezerekben később is, a lovak legtöbbnyire a katonák magán-tulajdonai valának.

Mikor megtérnék, veszem ezen accludált levelét Károli Uramnak. Mihelt annyit késett Csalóközön, féltettem ettül; megmondtam, s kértem az Istenért is: ne is mutassa magát Samarjában. Immár merre tér meg? nem tudom. Éppen hogy ezt írom, hozá hírül két parasztember: modri, bazíni német 6000 bément Csalóközben, 8 ágyút vitt vóna bé, — de az sem látta, azt sem tudja: mellyik réven ment bé? Ezek mind haszontalan- s bizontalanságok. Azért egyebet cselekedni nem tudtam: hanem igen válogatott portásokot küldtem, — virradtig meghozzák, és föltett czélomot, tudniillik hogy Ebeczkit az maga, Ilosvai, s magam új ezerivel elbocsátom együtt az gyaloggal Jókára holnap, az Kis-Duna mellé; vak helyen van, Samarjához 1½ mérfőd, Bazínhoz 2. Estig ott kitanúlván az dolgokot: ha bément Haiszter Samarjában, — csapja meg Bazínt; ha bé nem ment: csapja meg Samarját. Egyedül az magam ezerít tartom pro reserva; talám addig érkezik valami új had, kit ismét azzal bocsáthat ember.

Én oly impatiens vagyok, magam mennék, hitemre, — de non potem. Ha mi hírem érkezik azalatt is, értésére adnom Nagyságodnak el nem múlatom. Károli Uram túlrekedésébül jó is lehet, ha megtudja Dánielnek is általmentét. — Ezzel Nagyságodnak kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Már elvégezvén írásomot, veszem ezen Vatai, csalóközi kurucz szolgabíró (mert már kétszer szaladt velünk Léváig) levelét, melybül mindent bőven kitanúlhat Nagyságod. Ha ez így van, — jam translatum est bellum in partes (Trans-Danubianas?) Istenem, miért non potem most magam nyargalódzani! De, ugyan csak expediálok holnap úgy, hogy holnapután próbát tegyenek; mert lesik portásim: ha nem szökik-é Szombatbúl is az német? Osztán igen mentiatum ember ez az Vatai, — de talám most hírt hazudni nem mér, mert már árestomban is volt nálom ollyanért.

Ne ítélje Nagyságod negligentiának, hogy holnapra hallasztom az indítást: mert annyira vagyunk, bizonyosra sem

érhetnek virradtig; napolva kárt tennék, hanem vizsgálóportásim megtérve, nappal indúlnak, étszaka próbálnak.

Külön czédulán:

Már bé is pöcsételtem vala alázatos írásomot, érkezik egy jász porta, el mert menni Szenczig, ott hallotta hadnagy uram: már két napja költözik az gyalog német s a szekere az Fehérhegyen által, — már talám német sincs Bazinban. Az lovassa mind elment, Csalóköznek, ott úgy hitték: de Pozsonnak ment, confirmáltatik azólta is, hogy írtam. No, most Károli ha Bécsnek szalad, — be jól jár; mert ha ki nem látják: soha hírire nézve nem mér Komárom s a Duna mellé eleiben szakadni; üzni non potem, — öszvedúlja az országot, egy fordúlással Földvárnak megy, Bottyánban akad. Jó lesz, ha így lesz!

(Eredeti, féliven, negyedrétben, s egy külön czédulán. Sajátkezű.)

42.

Tornócz, 6. February 7. órakor estve, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnapi alázatos levelemben bő informatiót küldtem Nagyságodnak; mellyeknek mindenfelül csak confirmatióját hozták, de többet azoknál semmit. Hanem M. elveszett az háztúl hajnalban is, ismét előgyütt, ismét már hét órának elütte eltűnt; egykor, szintin hogy az hadakot ültettem, elővetődék, szörnyű nógatással azt mondja: No-no! sokat késünk, sokat; ahun megy a német! Az a tegnapi német is csak élést hajtott Szombatban, s még hajnal elütt elment által a hegyen, egyenessen, az mint jártunk. Ahun, Haiszter is utánna megyen Károlinak; most bizony megronthatjuk, csak menjünk! Bazinbúl is — azt mondja — sok gyalog ment arra által az hegyen, hogy már az útját elállja Károlinak. Haiszter Pozsonban van ma: Károli meg följül van már Pozsonyon is; a bizony csak való, hogy két-három nap alatt megharczol Károlival: mert csak elmegy ám utánna, — segétsük meg, ha csak két-háromezer emberrel is! Mondom neki: menjünk hát! ihon, felültek az seregek. De menjünk, — de Nagyságod ne

gyűjjön; mi haszna, annál jobb, vagyis csak egy ember Nagyságod: avval bizony nem sokra megyünk ám; én bizony nem szeretem, hogy Nagyságod elgyűjjön, — hiszem, ölég kapitán van itt, hadd menjenek; nem kell egyéb: akármellyiknek menjünk az nyomára, s csak rajta menjünk, — megáld az Isten, meglátja Nagyságod! Koczódtam vele, hogy elmegyek, — maga,*) hitemre, erre az változó üdűre az lovon is alig ültem, nemhogy ily kemény munkára ereszkedhettem volna. Ugyan sírt az lelkem, könyvezve bocsátám az tiszteket, hogy csak ki kelle maradnom közűlök.

Az dispositióm illyen, hogy Jókára mentek az hadak Ebeczkivel, az hová ma estvire meghozzák Bazinbúl, Samarjábúl s Pozsony eleirűl is az híreket, mindenövé oly embereket bocsáttam. Ha általment Haiszter, s Károli után van, akár Bécs, akár Sopron felé, akár merre, annyira, hogy által s meg általjárhassák az Dunát miatta: igyenessen csak az nyomának csapnak, és hát megűl kapnak belé, úgy, hogy megtérések bizonyos lehessen az nyomra; azért Lóczit az hajdúsággal hagyják az passuson, (Jókánál). Holott annak nem mehetnének: Ebeczki háromezered magával általvág Pozsonnak, s ha jó nyelvet kaphat, az hegyen is által. Erre nézve az magam ezerével Géczi Gábor igyenessen megyen Samarjának, hogyha arra megy Ebeczki, megegyeznek, — ha arra nem megy: mégis, mutogatja magát, és vagy által-, vagy valamely városnak csap. Igen tetszett M. Uramnak az dispositió, szörnyű örömmel ment, két szolgámot küldtem víle.

Már itt körűl hadunk egyéb nincs, hanem vagy 300 cselid, Budai Uram mellett, jász 3 compania, Szabó Mátéi 2 zászló alatt vagy 80 katona, kit arra tartok: ha megértem, hogy Bottyánék lementek, az pénzt késértetem el vílek; Bars vármegye, — de íme, az hadunk listájábúl kitetszik.

Szombatbúl hogy kiment az lovas német, csak M. híre, — két-három portám oda, még hírit nem hallottam; azért már ezen hadaknak az hírivel kell Szombatra vigyázni, talám szaporodunk azalatt valamit, Szalai is érkezik, ha akarja. Ha megérthetném, hogy az lovas német kiment Szombatbúl:

*) Maga = noha, ámbár; régies mellékértelemben.

béküldeném még ezen lovas hadaknak is jobb részit Csalóközben, Antallal.

Nagy apetitusom volna elhozni ha csak Jókára is az sentei és galgóczi hajdúságot. Galgóczrúl az népet elhozván: inkább pusztán maradjon, mintsem őrizzük. Oly oka lenne az hajdúságnak Jókán: Haiszter ha megtér, Samarjában s az Csalóközben száll? — azon étszaka rajta valahol esnénk; Bazinban száll? rajta; megszakad? az kit elűbb érünk, — s ugyan ezért hattam Ebeczkinek, ha megtér, csak Jókán telepedni. Csalóközbül élni még pótem. Várom kiváltképpen való parancsolatját Nagyságodnak.

Ezeket így hagyván, megtértem; az Vágnál veszem az Pest vármegyei félelem iránt írott méltóságos levelét Nagyságodnak. De rosszabbat láttam annál az Vágon: mert tegnap pénzt pengethettem volna az jégen, — ma locsogón tértem vissza. Ha ez az olvadás így lesz: elijeszti Károlit, megállítja Danist ha Bottyán meglátja félszemmel, — kiknek is operatiójokrúl micsuda dispositiót, s mi okbúl tettem? alázatossan megírtam; hallom, ma akarnak indúlni, de semmi bizonyost felőlök nem tudok; hanem, hogy esztergamiak ismég más két falut rablottak s dúltak fel, az igaz, tegnap.

Pestieknek mikint succurráljunk? Nem látom más módját: ha succedál ez túl Daniséknak, — ne féljenek innen; ha nem succedál, abbúl ha szakasztunk. Az fejetlen fejeket jól ösmérem: de azoknak az fejeknek mégis szemek van, praevideálnak; fülek van, meghallják az rosz híreket; orrok van, megbűzlik az kanót-büzt; de Bottyán omni sano sensu carens caput. Adja Isten, hazudjak: nagyobb confusióban hozza őköt! Miért heverteti Nagyságod Szólnokban Bertóti Istvánt? ki még az apám ideiben is nemcsak ezer embert: de corpust maga commendérozott, penig jól, s azután többet tanúlt; bizony, Nagyságos Uram, commandóra nem tudom én, ollyan tisztit Nagyságodnak hányot tanálnánk! Adná Isten, bár itt volna most mellettem; senki sincs, kin meg nem cserélném commandóra, — hanemha ollyan beteges, kit nem tudok. De Szólnokra is reá vigyázhatna, s dirigálhatná az egész hadakot ottan, túdós is lévén a földön.*)

*) Berthóty István, ki azelőtt sokat szolgált a végbeli hadak

Kleklspergtűl nem kell most félni: mert Bécsben mégyen, Komáromban késérték már; ha megtér, s haddal tér: akkorra tartsa az félelmet Nemes Pest Vármegye.

Szívessen vártam ma Darvast; ha jó beszédjét provisióadással fejezi, megdicsírem nagyon, — de ha csak beszél? mennél hosszabb az praedicatió: annál inkább éhezem alatta. Az arnótság *) penig ha érkezik, mit eszik? Mert hiszem, más hadat már nem is igen várnak. Szalainak küldtem eleiben; nem hagyom szegént, — debet tondi, non deglubi. Az karabílyosokot az gyalogság mellé rendeltem vala, de megüzentem: mindgyárst megtérjenek.

Erdélyben való menetelít Nagyságodnak, igenis, kivilágosítja harmadnap; mert ha Haiszter általment az Dunán: talám nem tér meg mindgyárst, s azt nem várni gondolja Nagyságod? De soha nem concipiálhatom *Károlirúl* való gondolkodását Nagyságodnak.

Én igen örömest udvarlok Nagyságodnak, valahol parancsolja Nagyságod; de más módját nem látom, haugyan úgy parancsolja Nagyságod, Nyitrára megyek vasárnap, hétfűn Nagyságod vadászhat Lédeczen innen való erdőkben, s küldheti Nagyságod valami szolgáját, hozzám szólló levél nélkűl, más dologban Nyitrára, az ki mondja nekem is, másnak is: Nagyságod itt s ott vadász, estvére mégyen csak vissza; én az híre felkapom magam, s odanyargalok Nagyságodhoz. De, ha elűbb s máskínt parancsolja is Nagyságod: hiszem, egy étszaka odamegyek; ez éjjel akartam elmenni, már azért hívattam vala ide Antal Urat, hogy jó informatióval hagyjam ő Kegyelmét de omni eventu, mert optimus ad hoc exequendum. Vévén azomban ezen parancsolatját Nagyságodnak hogy van oka, miért így parancsolja Nagyságod udvarlásomot, — megtartózkodtam. Már Antal Úr készszen volna Kassára, bagázsiáját itt hadná: ne lenne híre az hadak közt; de már, míg udvarolhatok Nagyságodnak, vagy Károli megtér: itt kell maradni ő Kegyelmének is. Úgy látom, igen meg-

közt, már az 1680-as években is szólnoki kapitány vala: innét ismeré a Tisza-Duna közét.

*) Rákóczi által a Porta titkos megegyezésével zsoldba fogadni tervezett albániai és boszniai gyalogság.

únta Andrási György Uramot (csak iszik) az hajdú;*) tegnap is részegen tanálta az lármájok. — Farkashídját s Majtínt felvervén (a német), nemcsak az templomokot felverték: de az plebanusokot kifosztván, Majtíntt az Úr testét az ciboriumbúl az fődre hintették, s elvitték az ciboriumot; mikor már kárlátóban járt Rátkay Uram: akkor szedte volna cum ceremonia — hogy már sírva — az szegény plebánus az szentséges sacramentumot, térden állva átkozván az németet, mondván: Ez az igaz Isten, kit az átkozott felfuvalkodott nemzetség így szemptelenül tapod az földre, verje meg, s meg is veri maga szent dücsűssígéért! Igazán imádkozhatjuk: ne dicant populi, ubi est Deus noster?

Áldassék Istennek szent neve, — mégis ily istentelenséget nem hallani hadaink között; hanem az káromkodás igen megáradott, nehéz azt ily széllyedve, tilalmazva is jóra hozni.

Szörnyen ptrüczögnek ismíg általjában az lovaink, — talám üzünk már, nem szaladunk! Nekem ugyancsak felptrüszögje *az tökömöt, mert külömben, az mint már két nap vagyok, sem üzök, sem szaladok;* hanem, ha meg kell lenni, — meg kell lenni! Már várom Nagyságod kegyelmes parancsolatját, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel.)

43.

Kegyelmes Uram!

Nincs mit írnom Nagyságodnak, mert maga ír (Károlyi.) Nekem nem sokat ír, csak, hogy kér: odamenjek. Előreküldöm mostan Bezegh Gábort megvizsgálni; nem tudom, hogy vadnak még oda? Ha megtudom, megírom igazán; hoc male.

*) Andrássy György t. i. nemsokára a nagy-szombati harcz után iktattatott be, — épen Eszterházy Antal által — a fejedelem parancsára hajdúk generálissává; de a különben vitéz ember hatalmas ivó lévén: nem igen jó példával járt elől az egyébként is dorbézoláshoz, kihágásokhoz szokott hajdúságnak.

Már csak Ebeczki térne meg, vagy csapna nyakába Haisztern-nek az éjjel, az hol meghál.

Nagyságodnak

Tornócz, 6. Februarÿ 11. órakor, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

44.

Tornócz, 7. Februarÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ma dél tájban érkezik maga Károli Uram; mint lett az dolog? talám bővebben megirta most Nagyságodnak. Majd semmi kárnak mondhatná ember, (noha, most sem tudjuk bizonyossan: mennyi maradt el?) csak az szaladás ne lett volna. Svechettűl (Schwechat) kezdve felégetni az országot — nem semmi; bécsi bástyárúl az császár bentlétiben hármot lövetni — még több; szaladni magyarnak — nem újság. Non fugisse: sed aufugisse prodest. Balogh István Uram tészen relatiót Nagyságodnak, ki is az német úr-rabokkal udvarol Nagyságodnak.

Az harcz utúlján fogtak az újonnan gyütt Hanover regimentibűl egy rajtárt, az ki igy fateál, hogy ők 2 regimenttel vadnak 24 compania; az ő regimentjek erőssebb, lehetnek hatodfélszázon. Köpcsénben egyezett meg Haister velek, ő is két regimenttel: Kusani és Darmstat. Tegnap reggel 3 regimenttel gyütt által Haister, Kuzanit túl hatta (hihető, az túl akarta csapni az réven.) 2500-nak hallotta magokot lenni, Károli 8000, — de, hogy háromezeret túl hagyott volna. Samarjában mentek az furérok quártilt csinálni, bagázsiájok Óvárott maradt. Utúl fogták; nem látott — hitire — többet három kurucznál kit lelőttek üzüben, hanem lovat többet 300-nál kit elbocsáttak.

Ebeczkinek hadát mindgyárst revocálta Károli Uram mindenestűl még ez éjjel; hanem maga Ebeczki maradt 300 válogatott lovassal portára Samarja felé, — de még semmi hire. Nem gyütt volt még az had is vissza: mikor Károli

Uram elgyütt, s ugyan azért késtem irásommal is: Nagyságodnak örömöst bizonyossat írtam volna mind Ebeczki Uramrúl, s mind az németrúl.

Már, mint boszúlja meg ezt Haister? nem tudom. Hol az több hada, ha csak két regimenttel ment által az Dunán? nem tudom. Veszem Jabloniczárúl levelét Ocskainak de 5., hogy Szent-Györgynél költözik valami gyalog német által az hegyen: annak ment Stomfa felé; hihető, felmenő recrutta, avagy az Landstendek militiája, mert úgy hallom, az is elment.

Nagy-Szombatbúl ismég kinn volt az német Majtínban, csak száz lovas; hova lett? nem tudom; utánna volt ittasson Andrási György Gömörrel, még nincs hirem, — hanem az majtíni páter, ki már meglakni plebániáját nem meri, ma beszélte, hogy tegnap jártak Szombatban az emberek marhát váltani: de ki nem adtak egyebet az lovaknál; azok beszéllették: parancsolatja érkezett az németnek kimenni. Már inter superfluas praecautiones megfér az is, hogy az egy felül, Haister más felúl, s talám, ha maradt Bazin körúl lovas, harmadik felúl ki fogják az túlsó falukrúl nyomni az mi hadainkot. Az való, *tudja Haister: Károli csak tud szaladni, — nem is próbálja* megszorítani, mert nehéz egy felül; ellenben, ha megriasztják egy felül: most fárodtságával mentve magát az had, az bizony általgyün. Az jég is veszni kezdett; most penig minden hadunk túl van, azért úgy bocsátám Károlit: ha — megtérvén már Ebeczki s több portásink, hírt kapva — módját leli, csapja meg Ebeczki az nyúgodt haddal Samarját, gyújtsa nyakában Haiszternek; azomban mindenütt az statiókon kevés-kevés válogatott had maradva, visszalopódjék az fárodt had, nem egy passuson erre, az Vágon innen való falukra: mert innen ugyancsak széltiben nem gyühet. Másik az, ha Komáromban tanál lopódni (Heister), — hátúl is tehet lármát, s akkor csap az eleinek más felül. De ezek ha praevisiones supervacaneae maradnak is, az való: ha megindítják túl s futva gyün által az hadunk, — megint hazúl kell annak jobb részit hajtani; de innen az Vágon recollecte marad. Portázó egy-két ezer maradjon túl, nem egy helyben, quártély-formában; azomban, még az jég ha tart, csak rajta

készüljünk azon valahol, ha ő rajtunk nem gyün, — csak tüzes-szerszámunk volna Szombathoz.

Eszterház Dániel Úrnak éppen semmi levelét sem vettem, nem tudom, általmentek-é, vagy sem? Hanemha azokbúl lehetne Nógrád s Hont vármegyéket még leszakasztani, — de azt mondta Darvas Uram: Nagyságod üzente, már 8000 embert parancsolt oda Nagyságod. Nógrád vármegye bizony Szögyénben volt rendelve általam; nem tudom, ha még Oroszin van-é, vagy elgyütt?

Azt az rácz gyülekezetét Makónál, Várad felé szántam. Az mint Nagyságod méltóztatott irnya Barkóczi Uramnak: nem gondolnám rosznak lenni azt megpróbálni; hiszem az ráczokra is mehetne, és Bottyánnál ott mindenre jobbnak tartanám, s együtt is lehetnének. Antal Urat talám már nem kellene késletni, csak expeditióit parancsolná Nagyságod készíttetni az vármegyékre, — csak sub tali generalitate: Hogy látván Nagyságod, sok írási nem használnak, mind vármegyék lassan sietnek, mind az széllyedt s már fizetett had is széltiben van, ott praedál köztök büntetlen, zsoldosságával az vármegyéknek szinli szköttségének vétkét; az habilis nemesség is ex ignavia marad el, si non malitia, etc. Azért küldte Nagyságod maga Generálissát, hogy mindezeket omnibus vÿs remediálja, Nagyságod dispositióinak effectuatióját maga elütt viselvén, exemplaris büntetésekkel az vétkeseknek, az többit föligazítsa, — micsuda szükség, etc. Mi lesz, ha nem leszünk tovább is állandók szives munkánkban? etc. talia. Instructiója külön a parte lehetne, cum declaratione regiminum, kiknek ide kell gyünni, és az vármegyék limitatióit az zsoldos hadai iránt, — denique, minden vármegyével mit csináljon. Egy úttal revideálná az magazinumokot is, akasztatná minden vármegyében otthon ért katonát, ármányosokot*) állitana. Mellyet ha diligenter s keménynyen véghez viszen: egy succursus gyelánt (így) esnék.

Már várom Nagyságod parancsolatját; mihelt veszem,

*) A lappangó, lézengő, prédáló katonákat és rablókat üldözö vármegyei paraszt-fegyveresek = á r m á s o k; de magyarosan — s tán gúnyosan is? — á r m á n y o s-oknak nevezték őket széltire.

megyek Nyitrára, mert nem merek addig udvarlanom Nagyságodnak, minapi parancsolatjához képpest. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot; maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az rabok egyike Sigmund Ditrichstan, másik valami savoard, atyjafia Eugeniusnak.

Ptrüszögnek az lovak, dobog az szivem, M. odanyargal, B. biztat, — de bezzeg, nem biztat egészségem! Csak rászorúlok én — látom — az Monsieur Kösd föl-re, ha tudna hozzá!*)

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

45.

Kegyelmes Uram!

Most veszem Károli Uram levelét; nem tudom másra vélni, hanem lesni késik Ebeczki Uram Én attúl féltve ököt: az roszsza legkissebb lármában kárt ne tegyen, már rakáson létekben, megírtam: külön-külön passuson az innensű statiójokra inkább szöktesse által az roszszát. Megvallom, nem szeretem: semmi hadunk in reserva.

Most veszem Dániel levelét is; ma akart próbálni, — de meghozták, hogy elment Szőnyrűl az német, hihető, Komáromban. Van (Eszterházy Dánielnek) mindössze 12 száz lovassa, 770 gyalogja, Godával együtt; azzal miként lehessen már, az lágyúló üdűben is, föltett operatióját tentálni? nem látom módját, — annyival is inkább, hogy Nagyságod is, látom, nem bízik Földvárhoz túl, talám utúl is érhetni az gyalogot; az budai és szegedi rácz is előttem, és hogy Esztergam s Komárom eleje üressen maradna, s talám penig atúl is érhetnék az gyalogját. Már elmúlt útja márúl, holnapig mit hallok? nem tudom. Nagyságod ha parancsolni méltóztatik felőle: talám még innen érné az parancsolat. Bottyánnak Tata lesz az jele, mert azt hótig fogja siratni. Esztergamot inkább meglehetne;

*) A fejedelem franczia udvari sebészét érti, tréfásan vonatkozva alkalmatlan sérve operatiójára.

ennek úgyis elállhatják az útját Komárombúl, — több kárt vallhatunk benne, mint diversiót, hanemha csak az passuson maradva az gyalog, az lovassa tenne egy nyargalást túl; az is nec prodest, nec abest, igazán, csak mégis. Nógrád vármegye is szépen van; Sréter ezere mely fris, az acclusákbúl megérteni méltóztassék Nagyságod. Nem érünk véget az vármegyékkel, hova-tovább roszszabbak. Antal Úrnak parancsolja Nagyságod: 50 dragonyost küldjön oda, — mind is 70, hát az húsz minek marad itten? Ő penig azokot ha magával vinni: azzal exequálhatná ő is parancsolatját Nagyságodnak az lézengők ellen; ezen kívül is 200 lovassa van Diák Ferencznek mellette, — egyéb semmi. Ezzel Nagyságod kegyelmességiben ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Tornócz, 7. February 1705.

11 órakor étszaka.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Papirosom semmi sincs, — méltóztassék küldeni Nagyságod.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, de úgy látszik, nagyon álmosan: mert szétszórtan, rendetlenűl, itt-ott kissé zavart irálylyal és nem a szokott elevenséggel írva.)

46.

Kegyelmes Uram!

Íme, az rabokot elküldtem. Ditrichstain ficzkó, de az sabaudius Gróff igen intrant volt az Fejedelemasszony (Rákóczíné) mellett való kisasszonynyal, s el is akarta venni; azt — látom — igazabban szóll,*) talám maga is szemben leszen víle Nagyságod.

Nyughatatlanúl várnám Ebeczki portázásának hirit. Eszterház Dániel mely nyughatatlan, íme, levelébűl megérteni méltóztatik Nagyságod. Megirtam neki: ha attúl nem fél, túl reked, vagy alúl esik, vagy az budaiak eleiben állhassanak, — menjen.

Eszterház Antal Uram embere írja Szeredbűl, hogy examinált Szombatbúl kigyütt embereket, kik referálják: az

*) Lásd e rabok mellékelt vallomását alább.

német készül, mert minden munkájokot az mesteremberektűl, — vagy kész, vagy sem, — elvitték; és egy ösmerős morvai fi mondta valami Morvából Majtínra szakadt atyjafiának: szerencséssek az magyarok, mert megint fel kell mennünk az franczia miatt, — mert Bécs felé szándékozik. Talám az bavváriai factió öregbedik; ugyanis salus nostra desuper a coelis et Danubio. Azt is mondja ez az sabaud, hogy az svécusnak Silesiában létit egészszen Nagyságodnak való succursusnak magyarázzák. Nem jó késni Rádainak. Én várom Nagyságod parancsolatját: mikínt udvaroljak? Maradván

Nagyságodnak

Tornócz, 8. February, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.— Kis-Tapolcsán.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű. Bercsényi finom metszetű kis gyűrűpecsétének ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

47.

(Az elfogott császári tisztek vallomásai.)

Anno 1705, die 5. February, in Oppido Fissemin, occasione excursionis Excellentissimi Generalis Károli in Austriam factae, ex mandato Supremi-Generalis, infrascripti captivi sunt modo sequenti examinati; et quidem —

Primo.

Leonhardus de Harmot, ex Regimine Junioris Thaun, Locumtenens Baronis Maltzan.

In wasz vor Affern ist der Leütenant gewesen, da er ist gefangen worden?

Dass Order zeiget, dasz ich ein Leütnant binn, und hab geworben, binn auch stark gewesen 106 man, die ich als Recruten commandirt habe, und habe meinen March nach Pai ern nehmen wollen, wie ich meine manschafft befor habe fort geschickt, ich aber uhrlaub gehabt von meinen Generaln 3 Tage aus zu bleiben, als ich auch darauf bin gefangen worden.

Wo sind dieselbigen hin kommen, die beÿ der occasion mit dem Ritschan sind gefangen worden, und Dienste angenommen, bevor aber aus eüern Regiment gewesen?*)

Dieselben sind alle mit einander accomodirt worden beÿ Ihren Regimentern, zu meinen Leüten sind mehr alss achtzig man gegeben worden; der Huszman ist ausz befehl dess Generals alsz ein Leütenant beÿ der parol declariert, und gleich darauf in Boheim 700 mann zu übernehmen, mit andern Officiern und 35. mann comandirt worden.

Aus wasz Ursach sind den dieselben durchgangen? haben sie noch vor der Schlacht eine Correspondenz gehabt?

Es sagte der Huszman, dasz er sich befürcht hätte: es möchte Ihnen nicht wohl zugehen, und die Ungern geschlagen worden; zu dem wäre die bezahlung schlecht, — also haben sie sich auf den Platz unterredet, und sind durchgangen; den vor den hatt einer den andern nicht trauen wollen.

Wass habt Ihr den von den Frantzözischen Resident*), gehört?

Er ist mein halber Landszman, und habe mit Ihme zu Präschpurg geredt. Sie haben erstlich einen Procesz wieder Ihm führen wollen, alsz ein auffrierer desz Volckes, den er ist durchgangen ausz Frankreich, ausz Ursach eines Unglickes, und hat sich aufgehalten eine zeitlang in Polen; alsz sie aber vernommen haben, dasz er beÿ den Ungern ist vor einen Obristen declarírt***), und durch den Frantzosen als ein Resident confirmirt worden: ist er eisen und band losz worden, und alsz ein arestant nach Wien gefürt worden.

Welches Regiment ist beÿ der occasion geschwächert worden?

Die Wobesischen (Wobezerischen); es ist aber kein Re-

*) A nagy-szombati harcz alkalmával a császáriakhoz át- vagyis visszapártolt kurucz-németek értetnek.

**) A Nagy-Szombatnál elfogatott Fierville d' Herrissy lovag.

***) Ezt maga Rákóczi irta meg a császáriaknak, fenyegetődzvén, hogy ha Fiervillét hadi törvényszék elé állítják: ő is ugyanazt teendi a hatalmában levő német rab tábornokokkal és törzstisztekkel.

giment, sondern haben sollen unter die Neuburgischen, Taunischen, und andere Regimenter untergestoszen werden.

Wasz hört man von Beier, und von der Churfürstin?

Er ist in Spanisch-Niederland, die Churfürstin ist aber zu München, und man lässt Ihr nichts abgehen.

Ist schon die Rebellion gestilt drinn?

Nein, den es haben noch mehr Regimenter herunter kommen sollen, nicht nur dasz Cronfeldsche und Hannoverische; alein, weil die Rebellion über Hand genommen heimlich, — die haubt confusion hatt sich zu Englstat (Ingolstadt) erhoben, — so haben die übrigen Regimenter zuruck müszen bleiben; wie sie sich nennen? kann nicht wissen.

Wer comandiert in Beÿrn, und wie stark ist dasz Corpo?

Der General-Marschal Cronszfeld; dasz Corpo soll 14,000 man starck sein, dasz er comandirt; aber die gefangene Frantzosen und Beÿern sollen den Sachsen gegeben worden sein in Dienste, weil sie nicht können rantionirt werden.

Wasz macht der Frantzosz?

Er ziehe seine Völcker zusammen, und will den Beÿer einen Succurs schicken; die hollender aber geben auch völcker, die die conjunctur nicht zulassen werden.

Wie starck ist der General Károlyi gewesen, wie er über die Donau ist?

Er hat sollen 14 Tausend man starck sein, welches niemand hat glauben wollen, indem man vor gewisz gewust hatt, dasz die Armee hier in Ungern stehe, sondern mann hatt gedacht, dasz nur eine Straiff-Parteÿ seÿ; alsz mann erfahren hatt: so sind wir nur erschrocken; die Leüte sind alle zu hausze gewesen überal, man hatt gesagt, dasz sie sich nicht werden trauen hinauf zu kommen.

Wasz hört mann von Schveden? von Frieden? von Landtag?

Dasz er mit den Rákóczi correspondiert; mann glaubt, dasz nichts darausz wird: den die Ungern wollen nichts cediren, und der hoff ablassen. Der Landtag hat zwar sollen seÿn, allein, es ist schon auch gantz stille.

Wo ist die Khrone hinkommen, und wann?

Die Krone haben sie noch lange wegk geführt; die Schildwacht stehet zwar noch dorten, — aber dasz die Khrone wegk ist, habe vor gewisz gehört.

Ob noch etwasz wird geredt von denen Ungern?

Sie sagen, dasz sie stark zusammen kamen: derowegen ziehet der Hoff die Völker zusammen, die er kann. Dasz Zathmar und Grosz-Wardein über ist, auch Erlau, dasz wird auch geredt; jetzund muss der Kaiser Leopoldstat und Trenschin wohl versehen, es wird der Proviant ververtigt zu Präschburg, welcher hinunter wird gefirt, und unterschiedliche erter dislociret.

Per me Joannem Szent-Iványÿ
Generalis-Adjutantius m. p.

Secundo.

Sigbertus Comes a Dietrichstein, Capitaneus ultimus Regiminis Cronsfeldiani, assumpsit servitium occasione obsidionis primaevae Landaviensi.

Wo hatt dasz Regiment gestanden in Beÿern?

Zu Landetz ist der General, und umb diese gegend hatt dass Regiment gelegen.

Wie lange ist, dasz auffgebrochen ist?

Noch vor Weinachten; der General hatt wollen dasz Regiment beÿ sich haben: darumb ist auch so lang in Quartier gewesen. Dasz Darmstatsche, Cusanische und Hannoversche ist schon weggewesen, alsz der Befehl kam: es soll und musz marschiren;

Wer comandirt dasz Regiment, und wie stark ist dasszelbe?

Der Oberster Croa (Croix) comandirt; dasz Regiment ist 12 Companien stark, aber nicht complet: den die Marode, zu Fusz, und übel berittenen sind in Quartier geblieben; auch jetzunder beÿ der muster sind viel ausgemustert worden.

Wie hatt sich die Rebellion in Baÿern angefangen?

Dasz kann mann nicht wiszen; aber ist doch gewisz, dasz enstanden ist, — worauff sind auch viel in arrest gefangen, und Ihnen allen dasz Gewehr und Munition weggenommen worden.

Wo soll jetzund der Churfürst seyn?

Er ist zu Brüszel, die Churfürstin aber zu München, sambt dero Söhnen.

Wie wird sie accomodirt?

Honett; sie hatt eine gebührende Quarde und Hoffstat. Die Beyrischen Trouppen haben Ihren abschied bekommen.

Ist noch zu hoffen, dasz ein Succurs kommen wird?

Ich habe zwar gehört: aber vor gewisz weisz ich nicht; in ansehen des innerlichen auffrures, fileicht muszen sie zuruck bleiben.

Tertio.

Comes Lodovicus a Balajra, ex Sabaudia; antecedenter serviebat in Militia Sabaudiaca, et quidem Regimine Versilie, non ob alium aliquem respectum: sed pure-pute experientiae gratia, de facto vero a quatuor Mensibus servit pro Vexilifero in Regimine Cronsfeldiano.

Ubi morabatur antecedenter?

Eram Viennae, unde per curiositatem discessi cum Generale, et veni ad Landau qua Volunter.

Occasione obsidionis multi periere ex parte Caesaris?

Infallibiliter occubuerunt per totam obsidionem armis et morbo 15,000 homines, sed nostrum Regimen non fecit assultum; bis sunt nostri repulsi, potentissime sese defendebant.

Succursus ubi est relictus, qui sequitur vos?

Ante festa nativitatis movimus nos ex quarterys, successerunt nobis tria Regimina pedestria, nos in Hungariam infallibiliter secutura: Salm, Devent, tertium quomodo vocatur? ignoro.

Sunt ne completa?

Non, quia occassione assultus Landaviensis valde sunt ruinata; sunt tales Companiae, quae non habent 15 homines; nihilominus tamen conscribuntur in Bavaria milites 15 Companiae, quibus amba illa Regimina adaugentur; eousque Colonelli noluerunt pedem movere, donec non fuerint exoluta et adimpleta Regimina illa; est quidem verum, quod 20 diebus post discessum nostrum debuissent se movisse; an sint ordines effectuati? ignoro.

Iamne erant conscripti milites?

Valde pauci, quia illi, qui sunt a Statibus Electoratus dimissi et exoluti, noluerunt servitia acceptari, ex eo, quod se de facto habere pecuniam dixerint; imo quamplurimi nolunt servire Caesari absolute.

Quando praestolatur Elector in Bavariam?

Incolae certi semper dicunt se non recessuros a vero suo Domino, et in omnium ore versatur Caesarem accomodaturum Electore, et illi omnes expectant adventum ipsius. Meus Consangvineus erat Capitaneus Dragoneriorum, cum fuisset (Regimen) reformatum: impositum erat ipsi, ut praestet Juramentum se nunquam serviturum Electori, — noluit, dans pro ratione, quod in Aula ipsius a pueritia fuerit educatus, conscientiose idipsum se non posse facere, sed potius veniam petit; unde est arestatus, sed honeste dimissus, supervento a Bellico (Consilio) mandato. Dux Mantuae est per Gallum Generalissimus constitutus, cui 40,000 militum sunt concredita; qui habet in mandatis, ut per Sylvam Nigram transeat, seque accomodet ordinibus; prouti etiam veniens ego in Germaniam, offendi attactum Ducem in Sancto-Mauritio, Oppido taliter dicto in Svaiczer-Land existendo, valde cum exigua Quardia euntem in Gallia; siquidem est locus neutralis: inimice nihil sumus ausi attentare, verum permisimus eum libere progredi, — alius si minimam hostilitatem inchoassemus: debuissemus perire. Hoc etiam audivi, quod Elector Bavariae habebit comando in Imperio, Dux Mantuae autem in Italia, et propterea fortasse intravit Dux Mantuae Galliam, laborare, ut permittant vadere Armadam ex Gallia versus Sylvam Nigram; sed vix credo eosdem aliquid effecisse. Ipsis Ducibus est concessa sua competens comitiva, sed Armadae dubito; queret tamen modum Gallus, ut restituat in priorem statum Electorem.

Carolus jam est in Hyspania, dicitur vobis?

Non est, sed in Portugalia moratur adhuc cum 13,000 hominibus, qui per Hollandos et Anglos intertenentur; proverbialiter P a u p e r R e x H y s p a n i a e appellatur.

Cujus sunt opinionis Status Imperÿ respectu Bavari, an aliquando est adhuc gubernaturus?

Hoc a multis audivi, quod habeat suos homines, qui illum fovent tam aere, quam consilio, inter reliquos Comites et Magnates, qui solent privata celebrare conventicula et conferentias; quidam Piusoff (így) debuit arestari per Caesareanos, nihilominus tamen, jam in itinere existentes, per ipsum est invitatus noster Colonellus ad prandium, siquidem quieverimus ibidem; quem visitavimus, multaque sunt illa occasione per discursum in medium allata, ex quibus infallibiliter colligere potui eundem non expectaturum aresto.

Quarto.

Joannes Schnell, Curasirius, ex Regimine Hannoveriano et Compania Paladia, nationalis ex Svevia, Civitate Lindau; captivus 6. praesentis ad Samariam.

Wer comandirt dasz Regiment, und wie starck ist dasszelbe?

Der Oberst-Leutenant Nagelberg ist Comendant; 9. Standart haben wir, 3. haben wir vorm Jahr verlohren; die Manschafft wird nicht über 550. starck seÿn; unsere Companie hat nicht 40 Man: den die Marodi und übel-berittene haben müssen mit sampt den, die zu Fusz sind, auff den Winter-Quartir bleiben, in der Bairische-Pfaltz.

Wo ist der Succurs geblieben, und wie starck ist derselbe?

Ich habe von keinen Succurs nichts gehört, alsz die 2. unsere Regimenter.

Wo seÿt ihr zumarschiret?

Auff Altenburg zu, alwo wir auch die Pagage gelassen haben.

(Eredeti, három összevarrott ív papírra, Szent-Iványi János — Bercsényi főhadsegéde — kezével írva. Melléklet az 1705. február 8-iki levélhez.)

48.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem ezennel Nagyságod méltóságos levelét. Már csak Károli Uramot várom, az ki majd ideszáll helyemben; már az hada általgyütt, más hadak maradnak

túl. Ebeczki Uram is — úgy hallom — meggyütt, mivel? nem tudom.

Haister vágót limitált az Csalóközre, mára parancsolta Samarjában, s nevezet szerént teszi: Gútának veszem útamot, — hazud az eb! Gútára készül: Samarjában kéri Gúta tájárúl az marhát, csak 514 darabot! Kihajtja az eb, — az városokra nem szorúl, — az vizek közé; ha nem szánja az lovát: fordúl egyet.

Én is azt tudtam: fordíthatok egyet; de az mely hadat mondtam vala is tegnap arra: általgyütt már az Vágon, mert azt írja Károli Uram: majd megmondja.

Azt írja Antal Úr: igen hírelik az tótok, hogy kikészül az német Szombatbúl; már mit akar? — ő tudja.

Ha étszaka kell is indúlnom, azon leszek: ez éjjel bizonyossan udvarlok Nagyságodnak.

Íme, most hozák szinte Antal Úr levelét. Már elhiszem, bészorúl az Csalóközben; rajta kellene lennünk addig, még meg nem gyül Samarján. Ha igaz, az gyalogot idehozatom Sentérül mind; teszek dispositiót ma holnapra is, Nagyságodnak is udvarlok; és maradok

Nagyságodnak

Tornócz, 8. Februarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

49.

Kegyelmes Uram!

Ismét tanálám ezen levelét Károli Uramnak; hogy Nagyságodnak szólló levelét vigyázatlanúl felszakasztottam, alázatossan követem Nagyságodot, — ugyan meg (nem) olvastam. Ha Isten odaviszen, jobban megexaminálom az nyelveket. Igen csudállom, hogy Cusani regimentje is Szombatban gyütt; csak elhiszem, az falukot fogja praedálni, és detasementet teszen Szombatbúl Trencsén felé, azért szaporodott. Ha távozunk az Vágtúl: lehetetlen lesz reáérnünk valamire. Ha által akar csapni ide ellenünk: elhiszem, Sentére gyün elsőben már, nem

másfelé, Bazintúl; úgy Nyitrát éri előbb Újvárnál, nem is oly síkon. Isten mit ad? . . . Légyen szent akaratja!

Két óra alatt majd Tornóczon leszek; ha lehetne Bazint elsőben megégetnünk, jól esnék. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Kér, 11. Februarÿ
éjfélkor, 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

50.

Tornócz, 12. Februarÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ma hajnalban ideérkezvén, mindgyárst négy nagy ágyúlövést hallottam; az — hihető — Leopoldban volt; nem tudom, mi lehetett egyéb, jelnél? trencséniekre nézve: mert portásunk ollyas nem volt, az ki volt, nem hiszem, ahhoz lőttek volna. Veszem az portások és kémek informatiójából irott levelét Antal Úrnak, hogy az szombati német, szekere hátán van. Most penig sietve Pongrácz Jánosnak is levelét, kit accludálok, megint küldte.

Examináltam az Teszler nevő pozsoni rabot; azt mondja: Pálfi Jánostúl hallotta, megegyezve az többivel Haiszter, Szeredre akart gyünni, és egyenessen az bányavárosoknak, mert megigérte azoknak felszabadításokot. Hallotta, hogy 8000 emberrel sem tölthetnék bé számát a Szombat alatt való tábornak. 1500 lovas ment Bavériában, az minapi 400 lovason kívül, és had több nem gyün. Portások vadnak még oda, majd meghozzák: ha ugyan egészszen kimozdúlt-é az német Bazinbúl? avagy csak azon Cusani regimentje, az kirül azelütt irtak vala.

Beleznai Szombathely és Rohoncz táikát öszvenyargalta, majd itt lesz, Horvát Zsigmondot Vas vármegyei vice-ispánt, más, feles rabokkal hozza.

Szintin az elszállitásában az hadaknak fárodtam, hogy ezen indulatját hozák az németnek; kire nézve illyen disposi-

tiót tettem: Ebeczkit ismét általküldöm, az Vágon túl lévő hadakot fölvegye, s Galánta felé menjen, és ha mi tartóztatást tehetne az ellenségen túl, általgyühet mindenkor. Az gyalogságot Újvárban s Nyitrában elküldöm, magam Károlival itt készszen leszek, és talám eleiben megyek virradtig az Vágpartra, ha költözésében az ember megüthetné, hogy mi innen, s Ebeczki túl. De, az mitül féltem: az had fárodtsága, nagy jajja az tiszteknek, mikor húsz-harmincz lóra ad abrakot két méczet az comissariatusság. Ez, ides Nagyságos Uram, ha így lesz: (a német) megelőzi az farsangot; s az ki nagyobb: Kis-Tapolcsán *) útjában van ám az bányáknak, és már Léván had nem lesz gyalog semmi, — hanemha az miskóczit mit szállít oda Nagyságod; Srétert visszaorderettem.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Nagyságod, az Istenért, gondolkozzék magárúl: mert ez már bizonyos.

P. S. Éppen most érkezett Dánieltül Sándor László; Esztergam várossát próbálták, de nem birták; gyalog szállott az hóhár-lelkű**), — de mégsem tehetett semmit az városnak***), hanem az zsidó-várost égették fel. Küldtem utánna ordert Dánielnek, mert Szőgyénre ment vissza.

Soha nem tudom, hova tévedt az kis levele Pongrácz János kapitánnak, kit írtam hogy accludálok; abban más nincs, hanem hogy Cziferen értette Bazinbúl együtt parasztemberektül: mind kigyütt az német Szent-Györgybül, Bazinbúl és Modorbúl, igyenessen Szombatnak jönek, onnan Szeredre akarnak gyünni, minden bagázsiájokkal s álgyújokkal. Paraszt-hír, — de most nem igen kapnak portásink, még ki nem mutatja magát.

*) A fejedelem téli főhadi-szállása, s egyébiránt nagynénjének: Rákóczi Erzsébetnek kastélya és uradalma.

**) Bottyán szójárása, melylyel a németeket szokta szidni, — s Bercsényi, szokott humorával, őt magát illeti tréfásan ez epithetonnal.

***) T. i. Esztergom kerített, rendszeresen erődített, és a várra támaszkodó belső-városának.

Ihon, meggyütt az confirmatiója; ez ma Szeredhez gyün, s holnap által. Majd lóra kell ülnünk s Mocsonok felí tartanunk.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

51.

Kegyelmes Uram!

Íme, két felül is együtt confirmatiója az hírnek; ellenben Antal Úr azt írja: más, utánnavaló portása Pongrácznak azt mondja, semmi sincs benne, — maga ment Sentére Antal Úr megvizsgálni, és — úgy írja — ellentállani. De, Kegyelmes Uram, nem tartom tanácsosnak, hogy fortély nélkül ellentálljunk: mert erővel is általgyün, confundál bennünköt, nehéz lesz recoligálni az hadat, más, jobb alkalmatosságra; másként is, hadainknak s tiszteinknek java mind túl van még Ebeczkivel: az magam két ezere, s az övé; azért, ha elleniben kimutatnánk magunkot, — szigyent vallunk. Hanem az erdő alatt való falukra, Mocsonokon túl, viszem az hadakot, Czabaj táikára; elnézzük, hova s merre megyen? mint árthassunk neki? Mert szemben nincs haszna.

Az gyalogot én bérendeltem, ha Dániel is reáérkezik: több lesz 2000-nél sokkal; de mivel él? nem tudom, s mit tüzel csak harmadnapig is. Attúl félek, hogy, ha ki kell hoznunk: roszszabb lesz; ha bé nem viszszük most, — azután bé nem megy. Elküldtem az commissariust mindent meglátni.

Ocskainak most érkeztek ezen tisztei, quartirmester az lajstrommal; nem assignáltathattam annyit Nyitrárúl, mert nem sok maradt vóna ottan, — Újvárbúl messze; Tapolcsán útjában lévén: oda assignáltam az commissariatusságra, nemkülömben az Sréter ezerének is 3000 frtot in abslag, mert nincs listája. Nagyságod kegyelmessége rajta, méltóztassék megadatni.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Tornócz, 12. Februarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az hajdúra volna szükségünk ittkinn is az berkek közt ha annyira gyünne, — ha jó volna.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

52.

Tornócz, 12. February 9 órakor estve, 1705

Kegyelmes Uram!

Most érkezék Eszterház Antal Uram, ki maga volt Sentén, megvizsgálta újjabb portások relatióit: confirmáltatik, hogy Haiszter még ez elmúlt hajnalban maga bément, az lovas hada egészszen, az gyalogját ki úgy, ki nem mondja, — de ugyan más portásink is meghozták: Bazinbúl kiment az gyalogja is. Vagyon elég portás elütte. Andrási György Uram Sentén elmarad kinézni, Antal Úr idegyün, én azalatt az már idegyült hadakkal elmegyek majd Czabaj felé, s ugyanott subsistálok Czabajtt, az erdők közt; ha lehet, magam is kinézem, ha általgyün.

M. azt mondja, ő bizony nem tudja: ha gyün-é által, nem-é? Hanem, azt mondja, van egy ember, — magyar, de most nincs köztünk, — az ki felvállolta: kézben adja Nagyságodot, azért odaigyekezik Haister; ugyan amaz Úrnak*) mondja Ez ugyan hiábavalósag, — de ides Kegyelmes Uram, az Christusért, vigyázzon Nagyságod magára: dühödt, kutya, eb-ember az, (Heister); ha holnap általköltözik: megnyugszik vagy egy mérfődnire, — úgy elmegy egy étszaka, hogy bizony ott virrad (Kis-Tapolcsánytt); 5 mérfődet, hatot is elmegy olykor. Mibennünk ne légyen bizodalma Nagyságodnak: mert, ha csak megmellőz is, habár puskázzuk is, — semmit sem teszünk neki. Mi! Ebeczki oda van portára maga hadával, nincs úgyis több háromszáz katonájánál: az is eloszol mindgyárst, ha általgyün (a német), — az magam ezere hasonlóképpen. Kiknek Nyitra-mellékén cselédjek: azon fognak kapdozni, az többi lovát, abrakját sijja-rijja. Nagyságodnak az karabílyossa magában sem igen jó,**) tiszti semmi sincs, Udvarában Nagysá-

*) Azaz: mágnásnak.

**) Nagy-Szombatnál az udvari karabélyos-ezred a döntő pillanatban vonakodott bevágni az ellenségbe, — igaz, hogy meg sem szaladt, hanem csak helyt állott a fejedelem mellett.

godnak jó vigyázó ember nem sok van, az kikre bízhatná Nagyságod magát; utánnunk gyünni hertelen nem lehet: mert azt sem tudjuk, merre?

Szombatbúl hozott hírek külömbözők; ki azt mondja: Szerednek gyün, ki: Galgócznak s Tapolcsánnak, az bányákra, ki: Trencsén felé, ki penig: az Fehérhegyen által. De higyjük mi azt, az kit roszszabbnak látunk lenni. Ahhoz ne bízzék Nagyságod, hogy megtudja holnap; megtudja azt Nagyságod, igenis, az jövő étszaka: hol estveledett? de virradtig hol lesz? bizony nem tudhatja azt meg senki! Én sem virradok meg Czabajtt, ha holnap ott leszek is; ódalt mennyi nem merek, Nagyságod miatt; ugyan — ha hátrálva is, — útjában kell lennem Nagyságodnak. Ha csak Lévára is, az Garamon által, — sőt ott is valamely ódal-faluban menjen Nagyságod. Szígyen, nem szígyen, — nagyobb szígyen nincs az vigyázatlanságnál kitűl Isten ójjon bennünket!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

53.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma mindenfelül való portás elkésett, mert nem kaphatott nyelvet. Most érkezik Ebeczki Uram, ma délig leskődött; az német tegnap kirendelkezett erre felénk, s úgy állott, mig bagázsiája bétakarodott, a mellett 600 szekér ürössen. Bazinbúl, Szent-Györgybül, Modorbúl, — mind odabé van lovassa, gyalogja. Ma penig ki nem nyitották az kapukot, egy lelket sem bocsáttak sem ki, sem bé. Csak nem tudhatni, hova készül? Az ágyúkot Pozsonban hatta, gyalogot is keveset mondanak vile. Semmiképpen nem nyugtathatom meg elmémet. M. csak megvallja: nem tudja, mit akar? Én azt tartom, az szekereken elhozza az élést, mert fél itt az pusztaságtúl; már csak annyi had fog ott maradni vigyázóban vagy 2000, az ki is nézi s utánna is megy, ha máshová megy.

Holnap magam az egész hadakkal az Nyitra mellé szállok; megtanít az ellenség, mit csináljunk? Két felé eshetünk mindgyárst neki, s akár utánna, csak szálljon olly helyre. Most az üdő megkeményedett, vagyon vágyása Károli Uramnak ismét az Dunántúl, *minden votumja* az diversió; abrak nincs, rosz az ló megütközni! Ennél az mienknél az németé sem jobb, — eleget mondom; ugyanis — úgy látom, — *ellenére nem állunk az németnek*; fárosztva nehéz most, diversió az jel. Ha általgyün az német: Károlinak túl az Dunán, nékem túl kellene mennem az Morván, egy kis nyomakodó, s jól elöljáró corpuskát kellene Nagyságodnak hadnunk, — soha nem tudna az eb németje hová kapni!

Éppen most veszem levelét Nagyságodnak. Nem nyargal már ez az német szekérrel, gyaloggal, elütte leszünk Nagyságodnak. Mi haszna idegyünni Nagyságodnak?... Mert — úgy látom — mi megyünk Nagyságodhoz, ha csak általgyün, s úgy kell fordúlnunk neki, ha fordúlunk. Isten az igazgató, szent kegyelmében bízzunk!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czabaj, 13. Februarÿ

4 órakor, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Szökik az katona az német nyereséggel tizedenként, 20—30 együtt. Istentelen had ez! *) Nyíri Uramé is szökik.

P. S. Majd kivonnak az fizetésért; nem tudom, Nyitrát, Újvárt kimeritsük-é? Mert csak az három czernek is felmegy alkalmas summa, több 12,000 frtnál, — azok penig két s három hóra kívánják.

(Eredeti fél íven, negyedrétben. S. k.)

---

*) T. i. Károlyi tiszántúli hada, mely Bécs környékén rakodott volt meg zsákmánynyal.

54.

Czabaj, 13. Februarÿ, 1705.

Kegyelmes Uram!

Ma megmellőzött Nagyságod levele, kit Károli Uram felszakasztott, azért, hogy megmondta az ember: ő Kegyelmének szólló Nagyságod levele accludálva van.

Mint fogja Nagyságod excipiálni az franczia követet, ha elérkezik? — nem oly kérdés, mint az, hogy: hol? Haugyan általgyün az német, rajta nem fogunk hertelen, — bizony oda lesz az kongó! Igen megütköztem relatióján Ebeczki Uramnak, hogy az kaput zárva tartotta; *) azután való portás is bépuskázott. Azt mondják, rakoszik; én penig attúl tartok, még ez elmúlt étszaka általment Szomolyánnál, s Ocskait vagy Sasinnál lepte, leveléhez képpest, vagy, ha megeszmélhette magát, elnyomta; de, ha Miavát kaphatta nyakában, — nem féltem. Van más gondolkodásom is, noha — német lévén, — úgy hiszi Nagyságod, reá nem érkezik **) Galgóczrúl; az való, hogy maga hírivel mehet Tapolcsán felí Gímes alatt által: mert senki sem jár sem innen oda, sem onnan ide; de, ha hazárdot akar próbálni: egy éjjel reáér Galgócztúl. Én ugyan küldtem portát ma, de még oda van.

Károli Uram igen sajnálja Szakmárt; ***) bizonyos terminusok is vadnak az írásában, — de hiszem, tavaszig sem épül, sem romol; de, hitemre, nem nekünk való az erősség, sem ott, sem másutt, — ellenünk mindenütt. Az fizetése felül ****) parancsol Nagyságod; de kire tudom assignálni? Mert nem tudom, jó lesz-i az commissariatusságra, hogy lerázzam az nyakamrúl? Mert 26,000 frtra tettek fel az listát 2 hóra, in completo statu; most ugyan rendben veszik az listákot, holnap odaküldöm az tiszteket vele, Nagyságod honnan parancsolja? Nyitrán nincs már 10,000 frt; Újvárban az mit vittek, ha vit-

*) T. i. a német, Nagy-Szombatban.

**) Értsd Rákóczira, — ha azt akarná, — Kis-Tapolcsányon.

***) Szatmár várának a tavaszszal megkezdendő lerontatását, — ellenben Ecsednek megépittetését határozá el a fejedelem.

****) T. i. Károlyinak és hadtestének, mely tiszántúliakból állott, a fizetését különben azon vármegyékből szokta kapni.

tek, úgy tetszik, úgy értettem, 20,000 frt, — lesz több 2000 hajdúnál benne, ha megrekednek, kell az ott is.

Az tatárok megpróbálják magokot, de tél az üdü, — nem oly szároz az zsindel.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti félíven, negyedrétben. 8. k.)

55.

Kegyelmes Uram!

Ezennel hozá, Kegyelmes Uram, az Nagyságod étekfogója levelit Nagyságodnak, és többek elütt beszélli új hírül, hogy micsoda hertelen készületi lőn Nagyságodnak, *nem tudhatom miért, Kovácsira vissza, inkább az Zsitva-háton ódalt erdőségre.* Egy étszakai út-elvétés — egész *praetextus lehetett volna.*

Haiszternek csavargásárúl én nem felelhetek; csak ezelütt is már három levelemben is megírtam alázatossan, hogy az német, — úgy mondják, — egészszen (de még az sem bizonyos de toto, az rosz portásink miátt) Szombatban van, az kapnkot bézáratta tegnap, s ma napestig senkit ki nem bocsáttak. Abbúl én azt magyarázhatom: még az elmúlt étszaka valamely feli, de elcsapott, — vagy Ocskaira, által az hegyen, vagy Galgócz feli, és Galgócztúl igyenessen Gímes vára alá, ha titkos és kemény útat akart járni, — de én bizony nem hihetem; mindazáltal jó az vígyázás, nem árt Nagyságodnak is vígyázó-portácskát bocsátani mind arra s mind másfelé, a merre gondolnák azok, az kik tudják. Már, így értve Nagyságod dispositióját, nem látok jobbat, mint *nekünk az hadakkal, haugyan fartolnunk kell, Nagy-Salló tartományjára kell mennünk, — ott mégis kap ember valamit, és oly helyen lesz: akár eleiben, akár utánna csavarodhatunk az németnek;* de ugyan csak elnézem elsőben az Nyitra-mellékérúl: merre indúl? Mert ha ezen akar gyünni, s bent van még: bizony kimutatja magát holnap, valahol leszen; de már csak

azért sem várom meg itt az hírit, hanem Czétén vidékére szállok; hadd gyüjjön, az hová szereti, — elgyün az ő ideje is!

El nem múlatom mindenkor bizonyos embertül tudósitani Nagyságodot, csak *már Barson legyen bizonyos embere* Nagyságodnak, — az hadd tudja mindenkor.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czabaj, 13. Februarÿ
éjfélkor, 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. P. H.

Ered eti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. A kis gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

56.

Kegyelmes Uram!

Ezennel veszem alázatossan Nagyságod írását Benyovszki által; értem megindúlását Nagyságodnak, és hogy Nyitrára megyen ma Nagyságod. Nem kétlem, felkereste az Nagyságod étekfogója ez étszakai váloszommal Nágyságodot; már nem tudom, ahhoz képpest hol légyen Nagyságod? ha ugyan Nyitrán-é? avagy Salló felé bément Nagyságod? Az németrűl sem érkezett sohonnan semmi hírem, — hanem éppen ezen órában micsuda leveleket vettem, megküldtem alázatossan Nagyságodnak. Oly dispositiót tettem, hogy vagy kétezer lovast hagyjanak ottan vigyázóban Generális Uramék, s jó dispositiókot tévén, nyomúljanak ide, az statiókra mehessünk hátrább. Már így, értve Nagyságodnak Nyitrára való menetelit: ezennel Ilosvai Uramot ezerestül indítom eleiben Nagyságodnak Isbégre, az honnan Galgócz felé vigyázhatnak; mihent penig megértem Nagyságod odaérkezését: mindgyárst udvarlok Nagyságodnak magam is, itt közel lévén. Azalatt talám Generális Uramék is elérkeznek, avagy legalább bizonyos hírek lesz, és Nagyságodtúl is vehetem mai le-

velét Nagyságodnak, ugyan tudhassam hollétit, és ahhoz képpest magam is alkalmaztathassam az hadakot. Maradván

Nagyságodnak

Czabaj, 14. February
hora 1-ma, 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

57.

Kegyelmes Uram!

Ma három levelemet hozák vissza; azokot ismít — írásához képpest Nagyságodnak — küldtem volna Nyitrára, újjabb levelemmel is, söt Ilosvait is ezerestül odaküldtem Nyitrára, hogy vigyázatlanul ott ne lett volna Nagyságod. Azomban csak hozzák az puskázásnak hírit; az német egészszen elgyütt, az elöjárója általcsapott az Vágon két felül, Soporninál általhajtotta az Szalai ezerét, kétszáz sem volt az ki általgyütt, — azt visszahajtották, és kettöt elcsiptek fogva, valamellyet le is vágtak bennek. Az tábora penig akkor feljül Vágán, Szereden kivül az kis dombnál állott rendben, egész estig. Az két német rabot megexamináltam; azt mondják: az egész lovassa kiválogatva itt van, és 4 ágyú van vélek, és minden regimentnek három-négy markotányos-szekere; számát 7000-nek mondják hogy lehetnek, — intentiójokrúl semmit sem tudnak, hanem, hogy élést akar magának hajtani. Sopornin felverte volt az templomot, s fel is gyújtott egy házot, — de ott érték, s ugyan onnan verték ki.

Csúfos dolog elüttem, hogy lármát tett, s nem gyütt; vagy étszaka gyün, vagy másfelé csap. Eszterház Antal Uram kiállott vala az mezőre, innen Köpösdnél, ismét küldött vizsgálókot, s minthogy csak senki nem tudá, hogy estve hová lett túl az német? Ebeczki maga elment megvizsgálni; magam is kinn voltam egész sötétig, — ugyan Ebeczki s Géczi Gábor fognak odamaradni vizsgálóban ez étszaka; akartam Gencsit is válosztott hadakkal hadni: de mit monda s mint

esküvék, hogy az 3000-ben*) kétszáz sem áll ki, — megmondhatja Mérei Uram.

Az had már is széltmegy, ez megriad magában is; ha ez éjjel általgyünne az német: azt meg nem tanáljuk. Azért majd megindítom az hadakot, Antal Úr elvezeti igyenessen által Czéténre, és szállásokra szállétom, eleiben Nagyságodnak.

Károli Sándor Uramot sohasem tudom, hová lett az mellette lévő haddal? Sopornira írta hogy megy, — oda nem ment; nem hiszem, által ne ment volna az Vágon; ha elej iben nem, hát megül teszen — úgy hiszem — valamit; de, csudállom, semmit sem üzent. Budai és Rétei György hadai vadnak véle.

Én ezennel udvarlok alázatossan Nagyságodnak, ez éjjel megjárom, meg is térhetek Czéténre. Az Istenért, az provisió hadd lenne készszen Verebéltt; oda kell tenni az provisiót, megirtam Darvas Uramnak is.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czabaj, 14. February

8 órakor, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Eszterház Dániel Uram béérkezett ma Újvárban 12 zászló hajdúval, — nem is kell oda több, az is sok az provisióhoz.

Az német Szeredben mind bészállott.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

58.

Kegyelmes Uram!

Nem hallottam több hírt, mint az kit üzent Károli Uram, csak annak confirmatióját. Szintín most gyünnek az magam ezeri is, kik lesben valának; beszéllék magam az tisztekkel, azok így mondják, hogy az német egészszen Galántán hált, reggel 200 lovassa megjárta az leshelyeket, — azután föröstököm tájban igen csuporton, minden előjáró nél-

*) A tiszántúli lovasság.

kül megindúlt igyenessen Nagy-Szegnek, az ki csalóközi útja Komáromnak és Somorjának, féreesik az Vágtúl, az Kis-Duna mellett. De ebben scrupulusom van, hogy mintegy háromezernek mondták, az többit ki Pozsonnak mondja, s ki Szombatnak hogy ment. Én úgy itélem, hogy ki-ki helyére ment, és az kit 3000-nek mondanak Nagy-Szegnek hogy ment: az, úgy hiszem, az új két regiment, — mert bizonyos, hogy az bagázsiája ott maradt volt Óvárott most is.

Gencsi hével-lével elment az nyomra, s megtért, — hanem Antal Pál hadnagyommal egyetlenegyecske portást küldtek Nagy-Szegre, már attúl várnak. Írtam Károli Uramnak: tudósitson, és az hadakot csak ide szállitsák most, ezen dislocatió szerént, *) az ki még ott nincs is; csak apró vigyázót hagyjon, mivel Nagyságod meg akarja látni ököt. Ez mind egy mérföldni helyen van; akár körüljárhatja Nagyságod, akár penig kiálléthatjuk egy óra alatt. Talám már meglehetne Nagyságodnak inkább idegyünni, mint az hadat odafárosztani.

Már holnap rostogot tartok, és magam reggel udvarlok Nagyságodnak alázatossan, Antal Úrral együtt, úgy Károli Urammal, ha elérkezik, — mert egy óránira vagyok Nagyságodhoz, et fient omnia melius ultra spem. Most van mód és jó alkalmatosság elmenni, ezt el ne múlassuk.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czétén, 15. February 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Igen jól esnék, mikor Nagyságod méltóztatna még ez éjjel az pinzért küldeni; bár háromszor ötven (ezer) vóna készszen, nemcsak egyszer, — bizony egy nap ki tudnám assignálni, rend szerént penig; de bár csak hamarjában ez lenne itten!

*) L. a levél végén.

Külön papíron:

Dislocatio az Czétény vize mellékén.

Kis-Lapás	Prényi Miklós Uram. Esze Tamás. Révay Gáspár.
Nagy-Lapás	Ebeczky Uram.
Lapás-Gyarmat	Az új ezerem.
Csehi	Az ó ezerem.
Czétény	Generál-Stóbb. Németek.
Szöllős	Gencsi. Török, tatár.
Alsó-Szöllős	Nyíry. Ibrányï.
Csernek	Jászság. Buday Uram.
Kéren	Balogh István. Somogÿ.
Berencsen	Szalay.
Komjátin	Deák Ferencz. Gömör vármegye. Zólyom vármegye. Nyitra vármegye.
Eőzdögön	Lóczy.
Födémesen	Farkas Sándor.
Verebélytt	Ilosvay.
Ivánkán	Goda.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, a levél saját kezeírása Bercsényinek; a hosszában kettémetszett külön félívre írt s a levélhez csatolt »Dislocatio« ellenben idegen írás.)

59.

Czétén, 16. Februarÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka hozák Károli Uram levelét, kibül úgy látom, mégsem tudhatjuk az dolgokot; ím, látja Nagyságod, azt írja: csak lehetetlenséget ne parancsoljak! . . .

Az komáromi, ráczokkal való conjunctio haszontalanság:

mert íme, Dániel Úr mit ír Újvárbúl, meglátja Nagyságod; másként sem képes — Kleklsperget késérni menne Haister! Rátióját nem látom, miért akarna Csalóközben menni, s Gútánál általgyünni? Mert, ha félelme s tartalékja volt valami itt általgyünni: inkább ott az mezőre, s bennünket hátrahagyva. Csak megvallom, kifottam az okoskodásbúl; azért megírtam Károli Uramnak: ide gyűjjenek az hadak az statiókra, és Deák Ferencz is ide tudósítson Sókrúl, az ki 2 mérföld, s közeljebb esik, mint már Czabaj felí. Goda az honnan ír, Verebélyre fogott gyünni, — már annak ha nem sírna hada annyira.

Éppen hogy ezt írom, érkezék Antal Páltúl egy katona; üzené, hogy ez éjjel Nagy-Szeg felé volt, — az német bizonyossan benthált Nagy-Szegen egészszen, semmi oszlásárúl nem hallott. Nagy-Szeg egy jó mérfőd alúl Séllyén, az Kis-Duna felé kiesik. Soha nem hiszem, ne mesterkedjék mégis valamiben; tudnám az módját: mert szígyen alúl-följül rajta nem lenni hadunknak, még Szombatot sem büzleni, — de mikor nem megy az átkozott síró portás, kesereg az lelkem belé! Megnyugszik az vízközi jó falukon, Nagy-Szegen pintekig, s akkor csap által, ha kitanúlhat bennünköt. Már meg kell várnom Károli Uramot, — talám majd itt lesz.

Az provisióért majd kivonszon az had. Darvas Ferencz Uram szóllott velem, csak elment; sem ő, sem Ocsovai. Panaszkodik Darvas, hogy ex Consilio praescribálnak nekik Kosovics, Somogyi »kedves atyjokfiai.« Nagy az competentia! hogyne? - méltán.

Dániel Úr megküldte az újvári had és provisió számát; úgy látom levelibűl, inkább lemenne, azért, hogy az hajdút is kivihesse, kit bevitt. Micsuda bajos az praesidiálás, meglátja Nagyságod, levelébül. 2-do, az némettűl félnek; hova tegyem! 3-tio, Dánielnek pénz kell; honnét? mennyit? Már 400 frtot fölvett quietantia nélkül.

Petrőczi Uram írja: megértvén az német idejövetelét, conjungálta magát Ocskaival, hátában gyünnek; de talám csak készültek? — mert ha gyünne, jó volna most, igen distrahálná. Megírtam neki: igenis, bízvást.

Ez éjjel kialudtam magamot; most már kezem-lábom

reszket az fárodtságban, alig bírom magamot. Antal Úrnak már nincs nyugta, csak mehetne már ország-hajtogatóban, — nem is kell késletni. Mihelt Károli Uram érkezik: udvarlok Nagyságodnak; talám nem viszem Sándort Nagyságodhoz, ha nem parancsolja Nagyságod, — hadd vigyázzon itten.

Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Erereti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

60.

(Czétén, 17. Februarÿ estve, 1705.)

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Megérkezvén Czéténben: csakhamar érkezék két-háromfelül hírem, mellyekbűl probabilissime látom, és ugyancsak hihetőképpen, hogy Haiszter csak nyúgodni ment az Csalóközben, az hol egészszen falukra oszlott csuportonként, Szerdahely táján, s ugyan Somogyi (Ferencz) Uram kastélyjában van szállva maga, Karcsán; élést harmadnapra valót parancsolt tegnapelütt.

Károli Uram elküldte az intercipiált leveleket. — Petrőczi azt írja de dato 17., úgy hozta portássa: 13. korméta ment Morva felí; már nem tudom, kinek s minek higyjen ember! Szombatban bent van bizonyossan, s másutt is az gyalogja. Károli Uram idejöve hozzám, azért, hogy tudja: más had nem igen van, az ki mehessen, egyéb az Godáénál s valami az magáiban, — azért, ha nem jobb lenne-í rajtamenni Csalóközre? Mert Szent-Péterrűl, az hová holnap megyen, étszakával reáérne, hogy ugyan Karcsán felverísét próbálhatná. De attúl tartó, hogy azt sem vigyük véghez, s az általmenetelt is*) elmúlassuk; azért, hacsak Nagyságod positive nem parancsolja, kit is várunk virradtig, okvetetlen inkább csak általmegyen Károli Uram. Talám nagyobb s bizonyossabb haszna lesz, ha ismét általcsalhatjuk az Dunán Haisztert, s

*) T. i. a Duna jobb partjára, a hová Károlyi hadteste volt szánva.

nékünk is Isten ad módot azzal ismét munkánkhoz. Innít penig tehetünk illyet, hogy Ilosvai Imre ezerét melléje adom Pozson vármegyének, és ha múlat az falukon széllyel Haiszter: elég lesz azon had valamely rész fölverésére, — Károli Uram penig járjon el dolgában. Ha penig parancsolja Nagyságod, meg lesz, hogy Károli Uram is bémehet Csalóközben: de azután elmúlik amaz. Jobb lenne talám, — az mint írám, — menne által, s más ide.

Van híre, ismét vissza akar szállani helyeire Csalóközbűl, de csak paraszt-hír az mindenestűl. — Balogh István Uram elmaradt tőlem Verebéltt; bár itt volna virradtig nálom! Én holnap Újvárban megyek, s Nagyságod parancsolatjait egészszen véghez viszem.

Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű. Datuma hiányzik. Tartalmához képest, mint fönt kitettük, Czétényben, február 17 kén este kelhetett.)

61.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Károli Uram Nagyságodnak elküldte vala ezen intercipiált leveleket, mellyekkel nem érvín ott Nagyságodot, ismég megtértek ezen órában; és azokban, az mennyire láthattam, tanúltam ki az clavises levélnek előjáró írásából, hogy nem egyéb, hanem valamely véletlen csapás igyekezeti Haiszternek; az felesége is azt írja, hogy »azt az üdűt, az kit vár,« — talám pintek lesz az!*) Ez étszaka is azt hozák hírűl, hogy Nádasdi Ferencz Komáromban érkezvén, mindgyárst magával elvitte Gúta felé az ráczokot és németeket; csak elhiszem, kicsap, — már penig minden hadunk ma elszéllyedt statióiban, magam is megyek útamra: mert Károli Uram vár;

*) Heister ugyanis — mint egyszer már említők — rendesen pénteken szokott valamihez fogni.

ugyan csak nem hagyatom vele félben az dolgot. Az diversió mind többet fog tenni, ha valahogy össze nem akadnának.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Czétén, 19. Februarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

62.

Kegyelmes Uram!

Ebeczki Uramnak rosz az szaglója, mert eltévedtünk; most 2 órakor érkeztem, s éppen itt az kapu elűtt tanálám Haller Uramot, ki is tegnap kilencz órakor vála el Károli Uramtúl, az midőn már maga általment, s nagyobb része az hadának; nékem csak Haller Uram által magárúl ír, és elűtti levelére referálja magát, kit nem láttam. Elég az, hogy elment, az Istennek áldassék szent neve, s adjon szerencsít! Ezennel expediálok én is mindenfelí ordereket: mint lehessen utánna készülnünk, ha Haiszter felnyomúl?

Már ma az commissariatusság s egyíb maradíkot nézem majd meg; holnap, ha csak az gyalogság közé is, elmegyek, — lehessek közeljebb. Haller Uram felűl Nagyságod nem parancsolt: ha küldjem-í utánna Nagyságodnak? Ha penig Nagyságod az lovászmestersígre accomodálni nem akarja: elmarad ő mellettem is örömöst, tanálok neki valami helyt.

Az jászság Füzes-Gyarmaton fog hálni ma; Nagyságod méltóztassék oda ordert küldeni nekik: merre menjenek? Jó volna, küldene Nagyságod parancsolatot Majosék eleiben.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és búcsúzom alázatossan, s könyörgök: vétkes szolgálatimot véteknek ne tulajdonítsa Nagyságod, — mert, hitemre, vagyok s halok

Nagyságodnak

Léván, 21. Februarÿ 1705.

igaz alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Most veszem Ilosvai levelét; azok nem próbálhattak az rosz jég miátt. Már az Vágon micsudás? nem tudom. Ha csak az gyalogot is, általküldöm Ocskaihoz holnap. Kakas valami komáromi német asszonyokban akadt: étszaka fujtogatták szállásán, álmában; felugrott, feit vette egyiknek — másik elszaladt, Kakas penig elbujdosott. Már oda van Ibráni ezerének divatja, — nem lesz ember köztök.

Külön negyedíven:

P. S. Már levelem elvégezése után érkezék Diák Ferencz Uram; tegnap együtt az Vág mellűl: de semmit sem hallott az német kijövetelirűl; mikint lehetett Branyiknak (?) 19-kén híre? De portásunk Pozsony elein is van, meghozzák ma hírit.

Az feleségem levelit is most veszem; azt írja, igen bizonyos helyrűl tudja, hogy az ungvári német rabok correspondeálnak Lengyelországban az szászokkal,*) s azok azt írták: már kigyünni akarnak az 13 városra, és hogy addig nem kezdenek itt semmit, míg apródonként ideki meg nem szaporodnak; ez Lubomirszki **) praetextussával lehet meg. Én ugyan ezt fogom examináltatni Ungvártt, — de ugyan jó lenne megvizsgáltatni Nagyságodnak is, jó ember által.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

63.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mai alázatos levelemben megírtam: mely külömbözőn gyünnek az hirek. Ismét együttek levelei m, melyben írják: az tamásházi réven ment által az német, s lenyomúlt Borsáig, s ott hált 20-ma; az Királyfalva táján van, — onnan elmehetne mind Bazinban, mind penig igyenessen akár Szombatban, akár Sentére.

Károli Uram levelét is vettem, kit accludálok Nagyságodnak. Azt látom, még annak híre nem volt 20-ma az német elütt; már ma takarodott Pozson felé, ha akart, — soha már nem hiszem, árthasson Károli Uramnak, az vizek miátt.

*) Ágost király hadai.

**) A XIII. szepesi város lengyel hűbér-ura és kormányzója.

Énnékem is nehéz megindítanom az hadakot, míg bizonyos nem vagyok; mert fizetésit óhajtja mindenik, az gyalogság fizetés nélkül mozdúlni sem akar, — megmondja Nagyságodnak Géczi Zsigmond Uram. Kihez való képpest látom, nem praecipitálhatok semmit; mert általküldeni az gyalogot provisio, fizetés nélkül teljes lehetetlenség, s ha az német által nem ment (mert az tataiak holdolásának engedelmiben igen megütköztem) az mi hajdúnkot túlszorétaná az Vágon, úgy, hogy nem is érné az hegyeket, mert az locsos üdüben nem siethet az gyalog. És így, látom, múlik munkánk, — de el nem múlik; mert, habár tartóztassák is Károli Uramot az vizek Bécstül: ugyan csak reákerül, hacsak más armádát nem állítanak ellene.

Bizony, félek közikben is menni az hajdúnak, fizetésekre nézve; de ugyan, csak elmegyek holnap, hogy közeljebb érthessem az híreket.

Az komáromiak protectióját még meg nem küldte Pápai Uram kezemhez.

Az hadi-bíró Ócsvári Urammal revideáltatni fogom az rabok dolgát; megvallom, scrupulusom van benne: micsuda móddal lehetne az törvényjit azon nem hadi-embereknek, az törvényhez hasonlítani? Ócsvári Uram ugyan igen mélyen kezdette az jurisdictióját az hadi-bíróságának terjeszteni: mert már etiam in liquidis debitis et alijs praetensionibus, extra casus militares, seu ut lex vocat, castrenses, — csak procedál, citál, convincál, és, az ki nagyobb: jószágokot foglaltat; kirül megszólítottam: nincs judicatussa extra actus personales et casus militares, — micsuda módon foglaltathat? Mert, ha in certis casibus in sede bellica summában convincáltatik is valaki: annak executiója in forma convinctionis liquidae relegáltatik, igenis, judicialiter az ordinarius birákra, — de ad Bonorum executionem kezét nem nyújtja. Ezek nem jól esnek. Az mentsége: nincs instructiója; azt feleltem: törvény s tudomány az instructiója az bíráknak, nem lehet más instructio, quam ut juste judicet et competenter. Azt mondja: Muraközi prothocolumjábúl megbizonyítja: az is azt cselekedte. Immár desistál-é? nem tudom. Reexecutoriumokot kérnek; mit csináljak? nem tudom, —

hanem pro honore Novumot kellene adnom (mert per non vinctis csak elfoglaltatta ő) és coram Judicio excipiáljon az Judicatus ellen, s annak engedjen Ócsvári Uram. Neki nem tetszik: mert lapúl az erszény, — de nem a rendi dolgának!

Géczi Zsigmond Uramnak alázatos instantiája vagyon Nagyságod elütt; nem recommendálha tom másként, hanem szíves igyekezeti s igaz magyarsága, ha tehetsége nincs is; osztán, ugyancsak diligens az szolgálatban, s nem is haszontalan, ha nem vitiz is.*) Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom.

Nagyságodnak

Lévae, 22. Februarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az mely vármegyék még hátra vadnak: azok Nagyságod fölmenetelinek hírire megtartózkodnak, ha nem parancsol Nagyságod.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

64.

Selmecz, 28. Februarÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Az mint Lévárúl alázatossan megirtam Nagyságodnak: az hadaknak mustrája s fizetése, az Vágnak bomlása, s az németnek csak mozgása, üdüt adtanak Beszterczére rándúlnom, hogy kipörölhessem piszmogó feleségemet, ki még csak mozdúlni sem tuda helyébül semmiével. Ott csak egy napot múlatva, megtérő útamban tanálám Szent-Iváni Raphaël Uramot, Bottyán Uram hírivel — ki is Nagyságodnak udvarlott; szükségesnek látván azt accelerálni: erre vettem útamot, és már 18,000 írttal expediáltam Szent-Iváni Uramot, ki közt

*) Garamszeghi Géczy Zsigmond évtizedekkel azelőtt Thököly fejedelemnek híres lovas-ezredese vala; a Rákóczi-korban már kivénült, eltörödött, elbetegesedett ember: ezért nem volt képes többé eléggé vitézkedni, keménykedni.

6000 fehérpénz vagyon; adtam egész instructiót, adná Isten, többet kérne! *)

Ezen úttal akartam Hellenbach Urammal szóllanom magam, mivel levelemre azt adá válaszúl: Nagyságod 50,000 frtot parancsolván menstruatim Egerben, többre számot 80,000 frtnál nem tarhatok, és vagy háromezer frtra fehérpénzűl, — mely messzi az 500,000 frttúl. Elijedtem belé, annyival is inkább, mivel az commissariatusságnak is szükségének ebbűl kellene kitelni. Beszéllettem eleget, s úgy látom, talám 150,000 frtra reávihetem, és vagy 6000 fehérpénzre, de följebb nem; csudálkozik is rajta: mikippen lehetett csak emlékezeti is annyinak Nagyságod elűtt? Immár úgy kell vonnom az leplet, az mint lehet.

Az ellenségrűl fris hírem semmi sincs, — hanem íme, accludálom alázatossan Nagyságodnak, az mi ma gyütt; ugyan már ennek ma ötödnapja, — csak elhiszem, mutatus est rerum status: mert Károli Uramrúl nem hiszem, még akkor penetrált volna az hír. Ebeczki István Uramot penig jó instructióval bocsátám eljövetelemkor, az hadakot is ordereztem vala, úgy, hogy nem hiszem, fogyatkozás esett volna, — de semmit sem hallok. Tartok ugyan attúl, hogy Petrőczi s Ocskai Uramékot megszorítja (a német), az Vág miátt nem succurrálhatván nekik; — de ugyan nagy conceptusinkot turbálná, ha Károli Uram túl-létivel nem gondolva, egyenessen Trencséntűl az bányáknak gyünne. Bánt oly persió is: ha nem az svecusra nézve is nyomúlt-é Silésiához közelítve? De ugyan, csak magunkrúl gondolkodva, elhiszem, Ocskaiékot háta megé hadni nem kivánván, arra fordúlt; onnan akár az bányákra, s akár vissza az Nyitra mellett elgyühet, — noha az hegyeken megelőztetem az gyaloggal, s ismét megéje ejtem az hadat. Majd Lévárúl bizonyossabbat írhatok Nagyságodnak, adja Isten, jobbat is!...

*) E pénz a Bottyán által Rákóczi részére titokban megnyert és zsoldba ígérkezett bácskasági rácz hadak fizetésére volt szánva; azonban a negociatió a ráczokat folyvást gyanús szemmel kísérő császáriaknak elárúltatván, s Mindszenthy Farkas rácz kapitány — ki az ügynek szerb részről intézője volt — megöletvén: a messzevágó mívelet, a magyar ügynek és mindkét népnek nagy kárára, soha többé nem sikerűlhetett, mindamellett, hogy később maga Nagy-Péter czár közvetítette.

Szabó Máté hada iránt közeljebbrül parancsolni méltóztassék Nagyságod; még semmi had sem érkezett, Torna vármegyén kivül.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Károli Uramrúl semmi hírem nincsen, hanem ezen kis czédulát accludálja Eszterház Dániel Uram.

Külön negyedíven:

P. S. Szintín most veszem Bottyán levelét; Nagyságodnak is ír, elhiszem, hasonlón; csak azt bánom, hogy már Godát nem bocsáthatom által az Dunán. Hajdút, turaczkot, provisiót kér Bottyán, — már mi s ki menjen Fődvár felé? Ha itt motoz azon német, nem hagyhatni. Míg Eszterház Dániel fel nem váltja, nem tudom mit csináljak; magyar hajdút hol vegyek? Nem úgy vót az mind, az mint írja. — Hont vármegyének az pór-hada eloszlott; mikor Bars, Nagy-, Kis-Hont vármegyék odamennének, jó vóna. Taraczkot Lévárúl vihetnének, ha kell. Kár Godát által nem küldeni; Nagyságod parancsoljon: mert nem tudok kinek parancsolni, hacsak már nem szaggatom az dispositiót.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

65.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mai, Selmeczrúl írott alázatos levelemet, elhiszem, vette Nagyságod elűbb ennél. Siettem, s el is érkeztem ide: de semmi bizonyossat az ellenségrúl nem érthetek; hanem sok levélbúl az mint colimálhatom: ugyan csak Petrőczi s Ocskai lesz szándéka az németnek; az mint is Ocskainak utulsó levelét, íme, alázatossan accludálom Nagyságodnak. Ennél frissebb hírem nincs, ez confirmáltatik, és az mint látom, az gyalogja, ha mind nem is, de bentmaradt az városokban. Írják azt is, hogy Eugenius volna itt, és Haister postán Bécsbe ment; inkább Pálfit gondolom itten lenni.

Ebeczki Úrtúl még nincs hírem; hihető, ma jár valami valóság iránt. Holnap Nyitrára megyek, érthessek közeljebb bizonyossat, és hacsak az víz engedi, succurrálhassak; de már az Vág vízit sohult sem járhatni, csak szinte Pösténnél, ott is gázlóban, már kitisztúlt. Már az hajdú nem fáznék, ha általcsalhatnám az hegyek közí.

Károli Sándor Uram levelít alázatossan accludálom Nagyságodnak; úgy látom, jól folynak ott (Dunántúl) az dolgok: igen csudálnám, ha fordítást nem tennének Haiszteren, — hanemha valami más hadra bíznák azt; de, az mint holmi intercipiált levelekbűl is látom, nem hiszem, most gyűjjön valami.

Nagyságod embere Bécsbűl megérkezvén, ezen levelem vívő becsűlletes ember, Bencsics Uram késérte ide Malaczkárúl, s ugyan maga által küldtem utánna Nagyságodnak, s recommendálom is alázatossan Nagyságodnak. Ez mutatja s mutatta azelűtt is hívségét, Pozsony vármegyei szolgabíró vólt, de katona ember; most is fogva tartják feleségét Szombatban.

Nem tartok nehezebben egyet, mint: hogy lehetne fehérpénzt általszolgáltatni Károli Uramnak? mert már is írja: szaporodván az had, fizetésre szoktattuk, s már csak kéri s azt kívánja. Mikor az fődvári passust elnyerhetnénk: arra volna jó; közeljebb lenne az Csalóközön által: mivel az Nyulason írja hogy lesz, s úgy csalja hamarabb maga után az németet.

Darvas Mihály Uram által datum nélkűl írt méltóságos levelét Nagyságodnak alázatossan vettem; jó volna jövetele Darvas Mihálnak, — de még nincs, Ferencz is penig Selmeczen fekszik. Az provisiókban bizony nagy az fogyatkozás itt is; mindennap az panaszsza az hadaknak, kiváltképpen az abrak miatt, én bizony majd bolondúlok belé. Eloszlatni nem merem az hadat igen, s így koplal, már is szökik.

Doctor Lang *) ma Selmeczrűl utánnam indúlt ide;

*) Langenthali Dr. Lang Ambrus, a fejedelem udvari orvosa, s hű kísérője egész Rodostóig.

csak harmadnapot kér tőlem már,*) de nem adhatom, míg bizonyossat nem értek: mert ha magam nem megyek az hajdúk közé, — semmi.

Az Nemes Vármegyékre írtam; 3 portátúl egy szekeret kérek, mert semmi fennálló-szekér nincs az commissariusoknál.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

Léva, 28. Februarÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön negyedíven:

P. S. Azt gondolám: Károli Uramnak kezemhez küldött feles levelei között légyen Nagyságodnak szólló is; de úgy látom, nincs, — azért az nekem írott levelét alázatossan megküldöttem Nagyságodnak.

Az erdélyi Csáki István Uram kír azon: alázatossan recommendáljam instantiáját Nagyságodnak, kit Tapolcsántt általam resolválni méltóztatott Nagyságod, ha fiscus kezénél van. Úgy mondja, magáét kéri.

Szintín hogy expediálni akarám ezen Bécsbűl jött Nagyságod emberét, szóllék vele; nem tudom, micsuda ifiú, azt mondja: Olaszországbúl mind legyünnek az regimentek, már is útban van hárma; ezt beszélte mások elűtt is, Bencsics Uram elűtt.

M. nem tudom, mint biztatja magát? de az *olá asszony* azt *mondja: ha pünkösdig meg nem békéllünk, oda lesz minden dolgunk.* Per non fallar: crede niente, — mert kifárodtam már belőle.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, az utóirat végpontjának dőlt betűkkel szedett része titkos jegyekkel.)

---

*) T. i. veszteg maradására, sérvének operatiója végett, a miért Selmeczre utazott.

66.

Léva, 1. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mind várom vala ma, holmi más dolgokhoz látva, valamely bizonyos hírit az ellenségnek; érkezik Jeszenszki, Petrőczi Uram levelével, kiben írja de dato 27., hogy az Fehérhegyen által látszik szándéka az ellenségnek, s ugyan accludálja is Blaskovics levelét, hogy már is költözik által, — az mint is alázatossan megküldöttem Nagyságodnak. Hanem szóval mondja Jeszenszki Uram, hogy pinteken estve, kijövetele után, látott nyargalódzást, és Czaskóczon, az hol Ocskai ezere volt, lármát is fújtak; küldött vissza katonát, hogy hírit hozhassa: de nem érkezett semmi utánna. Más katonákra is akadt még túl az Vágon, kik portárúl mondták magokot gyünni, s azt mondták: megindúlt az német arra feléjek.

Ebeczki, Ilosvai és Rétei Györgyék elmentek még tegnapelütt; már, mint érkezhettek, és ott miben vadnak az dolgok? nem tudhatom; indúlok ezennel, és Nagyságodnak alázatossan tudtára adom.

Az proctectionalisos nemességnek törvényje megvolt, új hitezésre ítélték őköt, és relegálták Nagyságod gratiájára. Kire nézve, erős reversalis alatt, ad ulteriorem dispositionem Serenitatis Vestrae, hattam in suspenso dolgokot; hanem azokot, az kik bent voltak Szombatban, megtartattam még arestomban.

Szent-Péteri Uram ma érkezett lassan gyün az hada is. Ónodi János Diák Uram is — hallom — vagy 120 lóval gyün, már az többi hazament. Az hajdúvárosiak mellül elszökött Maróttúl Monoki; azokban is csak mi sem maradt, úgy mondják, — csak cseléd egy cseppig az mi együtt is.

Olasz Ferencz Uram Nagyságodot kereste, volens scire: mi lesz Beszterczén? Örömöst kívántam volna az Administratio*) instructióját felkerestetnem: de bizony, nem tanálják

*) A közgazdasági tanács (Consilium Oeconomicum) beszterczebányai administratiója értetik, melynek Olasz Ferencz — azelőtt szepesi kamarai titkár — is egyik consiliariusául vala kiszemelve.

sohult; hanem pro curiositate experientiae, mikint gondolkodtak az hírire nézve felőle? magával tétettem fel némely punctumokot. De ha még Haister Uram is akarna rendelni Beszterczén, — eb akaratja volna az! Már csak kilátom holnapig, mit akar, és ha ugyancsak fenthágy-i az Dunántúl? Mindenekrűl alázatossan tudósítom Nagyságodot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

A komáromiak protectionalissát várnám Nagyságodtúl, parancsolatja szerént Nagyságodnak.

Immár miformában adta bé seriessét törvényeinek Ócsvári Uram? maga teszen relatiót. Nem hiszem, tessék ő Kegyelmének, hogy nem engedem az liquidumokban procedálni, — inkább fölsiet Nagyságodhoz.

Sréter Uramnak committáltam: szeme legyen az hírekre; nem jó hinni mindent, roszszabb semmit — az roszban.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

67.

Kegyelmes Uram!

Itt, verebéli mezőben, tanálám ezen levelét Ocskainak. 27. mást írának, — hamar elérkezék Verbóhoz Szomolyántúl! Az katona szóval azt mondja, hogy Ebeczki is akkor érkezett volna oda. Nehéz volt az succursust küldeni: mert vagy annyinak kellett vóna lenni, hogy birhasson ereivel, — avagy nagyobb confusiótúl tarhattunk volna. Már így, csak azt tudhassam meg: ha maradt-é valamely része még az városokon és az hegyek alatt? által fogjuk láthatni szándékát; de, hogy 12 ágyúval van: csak elhiszem, nemcsak Trencsént akarja megsegéteni. Az gyalogságot ugyan az árkokra eleiben küldöm, — éppen köziben esnek Petróczinak és Ocskainak, Petróczival meg fognak egyezhetni. Magam is már mindenfelé még tegnap s tegnapelütt kiküldtem az ordereket; utánna is küldök, ha lehet, eleiben is megyek az árkok felé. Sréter Uramnak megírtam: az hegyekben az parasztságot készszen tartsa.

Hahogy igyenessen az bányáknak akarna gyünni, noha

Trencséntül ismét az Nyitra mellé leereszkedhetik: az árkokra sem megyen, csak igyenessen Tapolcsánnak, Nyitrának; ha penig csak Ocskaiékot akarta elnyomni, — megnyugszik az jó országon, úgy hiszi, bátron. Csudállom, Károli fordítást nem teszen az eszin; megirtam neki is, ha vehetné levelemet, bátron ágálhat; lehetetlen, másra ne bizták volna az Dunántúl való földet. Én ugyan mindeneket elkövetek, valamire az én Istenem segít, *de ugyan ellent állani egész ereinek nincs mód benne; megvallom, féltem az bányákot.* Majd Nyitrárúl is írok alázatossan Nagyságodnak, — talám érthetek maradékárúl bizonyossat: ha ugyan mindenestül elmént-é, vagy sem?

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Verebély, 2. Martÿ délben, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Nincs nagyobb búm, mint az öreg-ágyúkkal megfeneklettek Léván; majd 400 vonó-marha kell belíjek, se tí, se tova már velek, — csak rajtam az búja.

(Eredeti, féliven, negyedrétben; sajátkezűleg, részben titkos jegyek kel írva.)

68.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Az mint már két rendbeli alázatos írásom által megírtam Nagyságodnak, Haiszter Verbóra szállott. Eleget vizsgáltam igyekezetit, és hogy ne okoztassam, elküldém az gyalogságot jobb részint, Prini Miklós Urammal az árkok felí, Ebeczki Istvánt Ocskaihoz Morvánkára, — de nem is tudom jól, mi végre? Azomban ihon hozák azen accludált bécsi és pozsoni postát, mellyet az Vágon túl az parasztok fogtak el. Én ugyan nem győztem mind felszaggatni: de az mellyeket felszaggatva sub N. B. fasciculusban tettem, — azokban van valami tanúlás. Leginkább Senkircherné levele mutat holmit; az svéciai király farsanglását bolondságnak tartom. Már semmi hadat nem látok gyünni, hanem az egy gyalog-regimentet, cserében négy helyett, és Felsnek reformált s ismét

fölvett lovas-regimentét. Szirmai elküldését sohult sem említik másutt.

Már ezekbül is colimálom sok okbúl: nincs most még által szándéka Haiszternek, annyivalinkább nem látszik, — gondolkodtak volna is Károlirúl. Püspökinél hidat parancsolt vala vettetni, és sánczot. Az sánczt teszen reflexiót előttem, hogy Csalóközön akarná correspondentiáját tartani; ha elmaradt hadát és betegét nem azért hatta-i, hogy maga megtisztítván a Vágon túl való földet, most útjában általgyün Trencsénnél, s ismét az Nyitra mentében le, és ha szintín másfelé nem is, Komáromnak által? Pozsontúl lehet communicatiója. Az gyalogját, csak elhiszem, szellőzni vitte ki: mert peticsen van az városokon.

De hiszem, ezeket mind általlátja Nagyságod az levelekbül. Hanem bezzeg, szép dolog kerekedék ki az levelekbül!. . *Az esztergami commendant írja Haiszternek: Mihályfi Gáspár és az lévaiak gratiát kérnek, és sokra igérik magokot; jókor gyütt másfelül maga, — bevártam ide, majd examenre vettetem komámot!*

Nincs most több 200-nál egész ezere Ebeczkinek; az hajdúváros visszaszökött, — csak igen lassan szaporodhatom. Már most jól körúlveszszük, ha az Vág akadékot nem teszen; most ugyan Morvánka- s Beczkónál gázló. Már meddig múlat? nem tudom. Ha megtér: elég kisérője lesz.

Eszterház Dániel Uram magános corpussal gyün holnap igyenessen Szered felé, az Vágon ha általcsapathatnék ott is. Már magam is csak magam Géczivel és Szalaival maradtam, oda kimegyek valahova közikbe n, — mégis, kormánt tartok, míg megindúl valamerre a tájárúl. Ma mit csinált? nincs hírem róla. Ezzel Nagyságodnak kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

Nyitrán, 3. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Károli Uramnak is most vettem ezen accludált leveleit; *) progressusi, Istennek hála, jók; megválik, Haister Uram mint érzi magát? vagy ide, vagy oda, — nem hiszem, lehessen kétfelé!

Eszterház Dániel Uram igen diligens, rendessen folytatja dolgait, és correspondentiáját Károli Urammal, s minden környékiben Újvárnak. Merem dicsírni helyben.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

69.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Most hat órakor estve veszem Ebeczki István Uram levelét, kiben írja: az német megindúlt, s nyomúl igyenessen Csejte s Verbó felé, és ők Ocskaival utánnamentek, által az Vágon, — Petrőczi Uram Antal Úr ezerivel s az gyalogsággal elűtte maradt volt Beczkó irányjában, elhiszem, az is általnyomúlt ma elütte; már Révai Imre az gyaloggal innen volt, és úgy hiszem, az mi gyalogunkkal megegyezik holnap.

Magam tegnap roszszúl voltam, ma is mind feküdtem, hanem az még mellettem levő hadat elküldtem Tapolcsán felé; az ha összeveri magát: mindenestűl Géczi Gábornak 500, — mert 4 sereg Újvárban; Szalai ezere, és Sáros vármegye 1 zászló, a topo wsitkim. Ebeczki Ocskaiékkal már 5000, id est regiment lesz utánna. Az vármegyéket mindenestűl, Pozsony vármegyével, Balogh Istvánnyal, Eszterház Dániel Uram mellett hattam, — mivel Újvár s Komárom közt voltak: ma sem értek Mocsonokra; ott az hátramaradt gyaloggal is egy corpust fog formálni Dániel Úr, és meghattam: Szerednél rakassa az hidat azalatt is, szalaszsza által az lovas hadat, és az városokban maradt bádgyodtját bádgyoszszák.

Mind hányom elmémet, s azt tanálom: semmit sem tud

*) E levelek egyike »Lében, die 27. February 1705«, s másika »Nagy-Nyúl, die 27. February 1705« kelt; minthogy pedig Károlyi Sándor levelei a jelen gyűjteményben önálló csoportozatot képezendnek: ezeket is ott beosztva fogjuk majd közzétenni.

(Heister) Károli operatióiban, leveleit elfogván kétszer; s azt nem tudják Pozsonban s Bécsben, hogy nem vette Haiszter az leveleket, más útat hertelen nem kerestek, — hanem Morván által fogja hallani, s azoknak hertelen nem hiszen. Az Vágon által, itt Galgóczon alól, sohult derék porta nem ment; békivel lévén az városok, csak elhitte: nem mehet, s nem félti maródiját az városokon. Püspökinél parancsolt hidat vetni, el is ment oda őrzésére száz német, — azért csak száz: csak az paraszttúl félté, Pozsonbúl is száz tetves (horvát) e mellé.

Ezeket colimálva, — haugyan gondolhatja ember, hogy operatióban igyekezett többen Trencsénnél, — ezt ítélhetem, tette fel magában: megtisztítván az Vágon túl való földet, maga általgyün Trencsénnél, az bagázsiája és cselédje ennek árnyéka alatt bétakarodjék az Csalóközben, ott heverje ki magát, — ő penig Trencséntúl általjővén, leereszkedjék az Nyitra völgyére, ott az hírhordta ép országon lebaktat, ha módját látja: az bányákot elijeszsze. Ha az hegyeknek hertelen nem mehet is, lebaktat, és akár Sentínél s akár Komáromnál conjungálja magát az elmaradt bagázsiájával. Ehhez készölt ő; meg ugyan nem,*) mert nincs mit etetni tovább Tapolcsán vidíkiníl. Hogy penig Károli az Dunán, s mi az Vágon megéje gondolkozzunk, nem vélte azt. Most már, elhiszem, megbomlott az conceptusa; hanemha ereihez bízník és azt gondolná: az mit Károli azólta rontott, ha siet, sem épéti, — mintsem visszamenjen, (egy az útja csaknem) általgyün Trencsénnél már onnan, és igyenessen az Nyitra-völgyin Komáromnak megyen; addig hidat vetnek neki, s hátúl esik Károlinak, s felszorítja; mert tavaly is Nagy-Szombatnál sem volt, mikor hallotta Forgács költözését, — mégis általgyütt az Vágon, s úgy ment Komáromnak. Úgyde, annak eleiben akart állani: azért volt Komárom az útja! Responsum: most megint Károlit föl akarja szorítani. Mert akkor sem Forgács üzte őtet föl, Beszprémtúl hogy megindúlt, — hanem Ricsán megverése. Responsum: most is az nem enged hát üdűt veszteni, hogy már Bécs tartományját érte Károli. Denique, megválik

*) Így; tán kimaradt a »lesz« vagy »lehet« szó.

— az mint tegnap írtam — ha Trencsént éri; ha általgyün, — kurvanyja! Lássa, merre megy? Ódalozom, az mint lehet. Ha szót fogad Dániel Úr, és az több hadak meg *nem bódúlnak mellölem*, — jó étszakát az bagázsiájának! Elől, mint látja Nagyságod, Antal Úrral s az sok szökött s nem jövő haddal, nem tudom; — az ódalát s hátúlját nem hagyom üttetlen. Hiszem, Abaúj, Zemlén, Ung, Bereg, Ugocsa, Sennyei, Majos, Diák Ferencz, Budai, János Diák (ez 100 lóval jő, hallom) s a többi oda vadnak még; egész corpusa lehet Antal Úrnak, lovas, gyalog. Bottyán, Barkóczi, Bóné és az Nagyságod corpusa még azonkívül; mert Bónét*) megváltathatná Forgács Uram Erdélybül. Bizony, Nagyságod méltóztassék admaturálni ezen corpust; jobb corpust verni, mint már hullongva gyűjjön. Ha rajtunk gyün által Haiszter: már az hullongó se reá nem ér, se számot, se reménséget nem teszen; ha által nem gyün: elég hadam lesz a diversióra, jó lesz az kész corpust fordítani az hová kell, és nagy reménséget csinál az országnak.

Az szökött katonaság neveit váltig sürgetem az tisztektül; csak az úntalan munkával mentik magokot. Fodor László kényes is, kedvetlen is, praetensiója is véghetetlen; engem ugyan mustrál, — már nem tudom, az hadakot mint fogja!...

Mihályfit kemény arestomban zárattam; eleget examináltattam, gratiát is ígértem, obstinatissime tagad mindent. Expresse írja az esztergami commendant, hogy »under der Feundt durch ainem expressen mir underbringen lassen,« etc. nevezve nevezi: »Mihalfi Caspar,« de — csak tagadja; lássa — úgymond — az ebadta, mit írt; ő gratiát nem kér, ha vétett: haljon meg! Nem irtózik az haláltúl, átkozza is — kéretlen — lelkét magának, ha vétkes. Ez nehéz, mert igaznak hiszem lenni; ellenség írására megölni nehéz. Azért, ha virradtig nem vall, — már gratiát is ígértem, csak valljon, életének, — nem tudok egyebet tenni: jó custodia alatt Csábrágban küldöm, az hegyeken által; mert féltem amarra netalán társaitúl, és Nagyságod karabílyosokot küldhet érette,

*) A váradi ostromzárlatból.

ha úgy tetszik Nagyságodnak. Megküldöm az levelét is in originali, Nagyságod méltóztassék ott nem itt törvényjét tartatni: ne forte hic tumultus fiat in populo suo.

Csak az sok szép ágyú ne gyötörné Léván az szívemet; hiszem, Egerben kellett volna azt hadni inkább, ha már kihozták is. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

Nitriae, 4. Martÿ

8. vespertina, 1705.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, némi részben titkos jegyekkel.)

70.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap fölvervin magamot az ágybúl, idegyüttem; semmi hírem bizonyos nem gyühetett, hanem ezen órában veszem ezen levelít Petrőczi Uramnak. Az már az Vágon innen van, nyilván gázlóban együtt által ugyan csak reájok: mert igen kicsin az Vág vize. Magam is ezennel indúlok arra felé, az hol gyülekezni akarnak Jasztrenbinél az árkokon; az hajdúságnak is ott kell lenni. *Ha csak által akar gyünni, — kurvanyja! — nekem fartolnom kell: mert nem leszünk annyin, mint az német, ha együtt leszünk is.* Talám valami nyelvet kaptak általszándíkárúl: azért gyülekeznek erre az hadak felím.

Minapi elfogott levelekbül itt felejtettek vala egy csuportot, azt is elküldtem, s ugyan íme Mihályfi ellen való levelét is az esztergami commendantnak; de ennek pariája sincs nálom, méltóztassék Nagyságod megtartani. Mivel magát Mihályfit küldtem Csábrágban fogva: megírtam az ottvaló kapitánnak Martonfinak: Nagyságodnak hírt tegyen, s várjon Nagyságod parancsolatjátúl. Az igen tagadja; si fecisti, nega!

Hallom közhírül, hogy 2000 lovast válogatva küldött Haister igyenessen Bécsnek, Károli Uramra nézve; úgy hiszem, addig

meg nem tér már Haister, míg azoknak operatiójokhoz bízik. *Félek rajta, széltfogván Károli hada: csak 2000 lovas német is megzajdítja.* Valamint írám, írom most is: igen szükséges lesz Nagyságodnak corpust verni, mert másként nem lesz mivel biztatni az országot. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

Nagy-Tapolcsán, 6. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Levelem elvégezése után veszem Károli Uram levelét; ebbül nem sokat tanúlhatunk egyebet, hanem, hogy ott van, s *maga sem tudja, hányadán?*

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben clavisekkel.)

71.

Kegyelmes Uram!

Tegnap Beczkónál az egész német lovas általgyütt, s ez étszaka bément Trencsénben; az gyalogja túlment az hídra. Ez már nemcsak élés-bévitel; elgyün igyenessen. Az gyalogot az árkokra állitottam, magam is odamegyek, — de nincs haszna: mert Ebeczki, Ocskai, Rétei s a többi túlrekedtek, csak Petrőczi és Bezzegh van az gyalog mellett, velem penig Géczi, Szalai. Félek most confusiótúl; nem gondol Károlival, látom, vagy másra bízta. Ezeket így írhatom Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

Zlatnik, 7. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak alázatossan írám.

Eger. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, igen gyorsan írva. A nagyobb gyűrűpecsét teljesen ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

72.

Kegyelmes Uram!

Kurvanyja az tót portának! Ez étszaka hével-lével háromszor hozták az hírit, hogy az egész németség Trencsénnek ment, az minthogy expressusom által ma meg is írtam Nagyságodnak; idegyüttem magam, tővel-hegygyel tanáltam, minden dispositio nélkül az szegén jámbor Generálist*) Jasztremben; lovas, gyalog, egymás hátán keverve, még csak istrázsájok sem volt sohult, csak mondta: azt mondta, ez mondta! Hanem kiállítottam az gyalogot, — van negyedfélezer, s portákot bocsáttam; még ugyan meg (nem) gyüttek, de ők is üzenték, és minden paraszt látta: az német túl az vízen volt Trencsínnél ez éjjel, s ugyan ma idein reggel túl vissza is ment Újhely felí, — de ott subsistált-é Újhelyben? mennyi számú lehetett? sok szekér volt-é véle? vissza ment-é szekér? gyalogja volt-é? az többi hol maradt? — nist, senki semmit sem tud.

Ebeczki Uram Beczkónál volt, megírta: az német Újhelyben szállott délben; azután üzente Ebeczki Uram Petrőczi Uramnak: vigyázzon s gondot viseljen magára, mert Beczkóban együtt már az német, — ők viselnek magokra gondot. Azúlta sohasem tudhatom, hová lettek Ebeczki, Ocskai, Rétei, Ilosvai és Antal Úr ezerei? Küldtem két felé is: de, csak úgy hiszem, Morvánka felí nyomúltak vissza, hogy hírek nincs, s engem Tapolcsán körül keresnek.

Immár én most is az leshelyekben hattam még az gyalogságot az árkokon, az portát várom, — de, úgy látom, nincs haszna ittlétemnek; egyik az, hogy ha ide akart volna gyünni: nem tért vóna meg Trencséntül; másik az, hogy ha le tanál nyomúlni ismét Szombat felí: Eszterház Dánielt féltem az confusiótúl Szerednél; harmadik, hogy itt éppen semmit sem tehet az lovas, — hanem az gyalogot már itt hagyom az ki itt van, a mellett az tót vármegyéket (kik is igen megoszlottak) Bezzegh Imrét és Szalait Petrőczi Uram mellett, oly

*) Az öreg báró Petrőczy (másként, de hibásan: Petróczy) Istvánt érti.

dispositióval, hogy mihelt alábbnyomúl az német: azonnal csak általmenjenek mindenestül, és az Fehérhegyen túligyekezzenek az tótsággal; ha penig múlat még: úgy is próbálják az tótságot az hajdúsággal összehozni. Ocskait is közikben küldöm, ha megtudhatom, hol van? Magam Tapolcsán feli visszamegyek, s onnan Nyitrára, az mint az szüksig hozza. Ennél most bizonyossabbat nem írhatok Nagyságodnak; talám Ebeczki Uramnak hallhatom hírit, s megtudhatom, hol s mint van az állapot? Azalatt Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

Miticz, 7. Martÿ hora 4.

meridiana, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Már levelem bépöcsétlése után vettem Ocskai Morvánkárúl tegnap kelt levelít, kit megküldtem Nagyságodnak. Hihető, Toleto regimenti, az többi morvai, kit az Vág örzésére akarnak hannyi; úgy jár velem, mint Ricsán. Ha az gyalogja visszament: én sem késem.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

73.

Nagy-Tapolcsán, 9. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap későn estve veszem Egerbűl 28. Februarÿ és 4. Martÿ költ méltóságos leveleit Nagyságodnak. Az szegény vén püspeknek (Telekessy István) affectusa, az mint tudja, úgy kívánja veneratióját mutatni; azzal nem vétett. Akarom, hogy Eger vára felül való ítéletem úgy találkozott.

Bottyán Uram gloriáját Szekeres Nagy István vitte véghez, talám híre nélkül Bottyánnak. Zsámboki nekem is írt, hogy nem lesz Bottyánnál, *) Eszterház Dánielhez kéredzett;

*) Bottyán szigorú commandót tartott: azért csak az igazi, kemény katonák szerették őt, mint Béri Balogh Ádám, Csajághy János, Domokos Ferencz, Hellepront János, Sándor László, Horváth Tamás, stb; ellenben a lágy és engedetlen tisztek gyakran panaszkodtak keménysége ellen.

én nem engedtem vala meg, — de ha ott nem kell: igen jó lesz feljövetele, mit henyél? itt szükséges.

Az ráczoknak hogy terminust adott Nagyságod, nem értem abbúl: ha valamely része, — előbbi írása szerént Botytyánnak, — vette-i föl az fizetést, és hódolt-é? Az Szent-Kereszt táján recrutáló német felül hallottam, hogy kettő részegen közikben állván, azután erővel elvitte; ez nem tiltható, ez de stilo.

Második levelében accludálni méltóztatott Nagyságod az Szepességrűl írt német tiszt panaszszát. Én annak remediumját nem tudom, mint tanálhatom; non est meum posse animos et affectus dirigere, — s talám, ha lehetne, sem kívánnám újitani az német szerelmét. Hálá Istennek, hogy radicáltatása az idegenségnek ebbűl is kitetszik! Nem is látom, hogy annak lehessen jó folyamatja, ha az német tisztek fognak magok németekkel járni recrutálni; hanem, ha Nagyságodnak tetszenék: jó volna, magyar tiszteket is fogadnának, bár mondanák, hogy regularis regimentben, és azalatt az németeket is magyar mundirungban öltöztetve, azután az kész nép közi keverhetné őköt ember, és úgy esset effectus, qui apud Róth;*) meglehet osztán az Rozsnyó s más városok hajdúit is applicálni, — de addig hadd szolgáljanak itt, ha felgyűnek.

Radvánszki Uramot nem tudom, hol van? maga házához ment, — gyanakszom — nyúgodni, avagy talám Sréter Uram látogatására sietett.

Forgács Uram praetensiójának Nagyságod bémenetele (Erdélybe) vét véget, — de disgustussának az sem, mindaddig, míg megértetteti Nagyságod véle, hogy ő nem é n; én ugyan bizony nem bánom, valamint Nagyságod disponál, úgy leszek.

Az ezerek listáit, igenis, meghattam; de mikor két nap voltak statióban, azolta ismét continuo bagázsiájok nélkűl, portázó munkában vadnak. Érte leszek minélelűbb, mert már is reiterálom az parancsolatot.

Ad 2-dum. Humilissime. Akarom, hogy post scriptuma

*) B. Róth János regularis gyalog-ezredes volt, gr. Forgách Simon alatt. Igen jó katona, csak kár, hogy hamar elhalt. Ezrede Kassán alakúlt volt, vegyest német szökevényekbűl és belföldi, felvidéki hajdúságból.

excusál nem-írásomrúl. Az hadak jöveteleirúl hogy Nagyságod disponálni méltóztatott, hoc bene; Barkóczival Bottyán hogy competál, hoc male, — mert a kettő sem tehetett volna ott egyet. Úsz Ferencz Uramnak való írásommal ha vétettem: alázatossan követem Nagyságodot. Eszemben sem volt Pest, Heves, hanem az commissariatusság nem tudja maga is: mit praestáltak az vármegyék, s mihez lehet reflexiója? azért mondtam: expediáltassanak mindazokra, az kik ide contribuáltak, pro computu. Ez nem vétkem, hanem az tudatlanúl informáló commissariusé. Hogy ezután ide contribuáljon, — eszemben sem volt Pest s Heves és Borsod, tudván mind Nagyságodot s mind hadakot most ott lenni. Bizony, per expressum megmondottam, hogy Nógrád vármegyíig, s ne tovább, azon alól ne terjeszkedjenek; hanem eddig Zólyom is, Nógrád is Úsz Ferencz Uramé volt, azt nem lehetett kihadni. Azonkívül az szekerekrúl írtam, kit Nagyságodnak alázatossan megírtam, tudván egyibaránt is: csak prima intimatio, pro nulla habetur,— csak új hírnek tartják azt.

Ráti hogy Nagyságodnak is s magának is serény, akarom; ő sem akar bolondabb lenni az haldokló püspök majmánál. Ha minden kapdoz, — hadd ő is; csak abban bolondságát követi az majomnak, hogy az feiben teszi az mit kap, s nem dugja el, mint más.

Az egri cassában való pénzt már egyszer megindították, irok ismét; még nekem sem hoztak pro Martio semmit is. Adná Isten, bár több telnék, — de bizony, valóban sürgettem.

Lubomirszkirúl csudállom, a 1-ma Martÿ semmit senkitúl sem hallotttam; hanem tegnap gaz-hírúl Vesztenicze tájárúl valami sáfrányos-hozta híri t hallám, hogy Zsolnához 8000 német, lengyel s magyar ruhában való hadak érkeztek volna, — de tegnap valék Trencsén körúl: semmit sem értettem ollyat; írtam mindazáltal pro reflexione Petrőczi Uramnak.

Az protectionalisok törvényjét én sem capiálhattam; tett arrúl eddig Nagyságodnak relatiót Ócsvári, az ki semminek való hadi-bíró; — eleget is boszonkodtam, azt mondja: actus personalis demortua cum persona et causa. Megmondtam: ha hívek, nem kell új hit; ha új hit kell: meghágta, mászta az elsőt, de meglett; reversalison bocsátám őköt, leg-

inkább cum praeservatione resolutionis Serenitatis Vestrae, ez penig ezért, hogy nem magok személyjekre vették protectionalisokot, nem is éltek azzal, sőt ellene; hanem csak az volt, hogy az ő hírekkel az helységek, úgymint: Csejte s többi, quoad communitatem vették az protectionalisokot, de magok nem, hanem az kik béjártak Szombatban és Leopoldban, — azokot még is tartóztatom fogva. Ocskó meg lehet bizvást, non obstante dimissione horum, mert több volt az Miksics casussa.

Az mi Haiszter expeditióit illeti: azokrúl bőségessen írtam már elütti leveleimben is Nagyságodnak; szintin most mit ír Ocskai, megküldtem Nagyságodnak. Elhiszem, Petrőczi s Ebeczki már tegnap általköltöztek utánna; siet — látom — s elballag. Már sietek ismét Dániel Úr corpussát toldoznom: mert már jól hattam Petrőczit, — lesz effective 7000 embere, az tótságon kívűl, azzal lesz 10,000; ha lehet, még annyival állok ódalt neki, az merre megyen.

Pro coronide alázatossan írhatom Nagyságodnak, hogy midőn Eszterház Dániel Uram 6. praesentis Szerednél általszállitotta az hadat: ott termettek Szirmai István, Viza és Okolocsáni Uramék; igen siettek volna: de Dániel Uram hírem nélkül nem akarván admittálni, kerestek az hírivel, s csak tegnap értek el; megírtam: küldje Nyitrára őket ma, az hová már elvárom, és mivel gyüttek? mindgyárst expressus által alázatossan tudósitom Nagyságodot.

Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön féliven:

Az mellettem levő hadak extractualis száma.

Lovas hadak.	Zászló.	Gyalog hadak.	Sereg.
Magam ezerei	Géczi . . 12.	Préni Miklós urammal van:	
	Rétei . . 10.		
Eszterház Antal Uramé	10.	Móricz serege	nro 1.
Ebeczki	10.	Esze Temás	5.
Ocskai	8.	Farkas Sándor	5.

Lovas hadak.		Zászló.	Gyalog hadak.		Sereg.
Ilosvai		8.	Lóczinak	nro	7.
Szalai		10.	Sréternek		6.
Sréter, igen kevés		8.	Révai Gáspárnak		6.
Sennyei		8.	Révai Imre Árva Túrócz Liptó	fele sincs	10.
János Diák	Ezeket az többihez küldhetem.	1.			
Budai		3.			
Balogh István	Pozson vármegye	8.	Szálinak		3.
Somogyi		3.	Borsod		3.
Bosáni	Nyitra vármegye	5.	Kis-Hont		1.
Mérei		2.	Rima-Szombat		1.
Bars vármegye		1.	Bars vármegye		3.
Zólyom		1.	Zólyom		1.
Heves		2.	Torna		1.
Gömör		2.	Ung		2.
Nógrád		1.	Abaúj		2.
Borsod		3.	Gömör		4.
Torna		1.	Hont		2.
Ung		1.	Nógrád		1.
Szepes		1.	Rozsnyó		1.
Sáros		1.	Újvári praesidium		4.
Abaúj		2.	Nyárai serege		8.
Kis-Hont		1.	Nyitrai praesidium		2.
Trencsén		3.	Pozsony vármegyének van még		3.
Liptó	Ezek elszöktek mindinkább.	2.	Trencsénnek az bloquádán s passusokon		10.
Túrócz		1.			
Árva		1.			
Zászló nro		130.			92.

De ezen hadak igen distracte vannak: túl az hegyen, Pozsony és Bazin körül, velem most, és praesidiumokban s bloquádákban széllyel; ezeket sem tudjuk már mivel tartani, fizetésért penig mindenik bűsít.

(Mind a levél — mely egy íven, negyedrétben iratott — mind pedig a mellékelt hadjegyzék e r e d e t i, sajátkezűleg írva. Az utóbbi in folio, külön félíven, melyről nem bizonyos ugyan, de a tartalomból valószínű, hogy eredetileg is ezen levélhez volt csatolva.)

74.

Nyitrán, 11. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap estvefelé érkezett Szirmai, Viza és Okolocsáni Uramék követsége. Igen okossan kezdették: mert csak subtilitásokkal kevervén Szirmai Uram tréfáit, elsőben tőlem akartak vóna tanúlni, úgy, hogy ma délig bizony semmit sem tanúlhattam tőlök; hanem már ma délután mondám: minek gyüttek? Úgy kezdették beszédjeket igen rövideden, hogy hacsak van valami szándékunk az békéllésre — ollyannal gyüttek: lehetetlennek látják reá nem állásunkot; tudniillik, az Udvar az mediatorok által béadatott relatióra, s nevezet szerént pro praeliminaribus punctis feltett punctumokra, ugyan az mediatoroknak felelt, és már ugyan az mediatorok által proponáltatik előnkben, mivel már in mediatores tractatus is acceptáltatott az mediatorság, nem úgy, mint eddig, hogy csak ratione securitatis legyen oblatiójok de conventis. Már azért efficiálták, hogy sub strepitu etiam et concursu armorum folyjon az tractatus, és valahol Nagyságod denominálja az helyt: oda conferentia és tractatusra concurráljanak az deputatusok. Hogy penig praeliminaliter is lehessünk securusok: mindazokban, valamellyeket de interna et externa securitate föltettünk, resolvált és pro voto reálépett az Udvar, egyedül az election kívül.

Ezeket így aperiálták, de nem mutatták, kalocsai Érsek Úrra relegálva, mivel úgy látom, ő Nagyságának accludálták az írásokot. Mondja ugyan Szirmai Uram: van most nagyobb caractere az succenturiatusságnál; de, úgy látom, vagy nem tudja, mit viszen? vagy nem mutatja. Csak azon sürgettek, hogy adjam ki magamot: ha van-é kedvünk az tractához? és ha acceleráljuk, hamar meglesz most minden.

Megvallom, álmélkodtam ezeken, s tanáltam oly elmélkedésben esnem: ha nem csak azért akar-é sub armis az tractatusban egyeléteni bennünköt az Udvar, hogy kiszakaszszon az colligatiókból, — azután, ha alkuszunk is, ha

nem is: de az universalis békességben nem ingrediáltatunk, mint külön tractálók. Azt mondám: illyen victoriák között. Károli Uram általmenetele elütt semmi sem kínszerétvén az Udvart, — suspiciót okoz resolutiója; mondtam azt: nehéz hinni ennek! *Szirmai azt mondá: meg se gondoljuk*, jó kedvében semmire sem mégyen. Impatientia ductus, félbenhattam írásomot, ismét mentem magánossan Szirmay Uramhoz, de — úgy látom — nem sok okát tudta mondani, az kit el nem gondoltunk volna. *Viza nem tudta, sem Pál, hogy megvan pariája* minden expeditióknak, az mennyire penetrálhattam. Noha az maga stylussában alább nem hagy az Udvar: de annyibúl látszik, igenis, közeléteni, hogy már ad particularia punctatim condescendál és appromittál: ergo cognoscit et publicat, quamvis qualificat defectus. Ennek penig eredetét veszi Bogyai utulsó követségén, hogy mi várjuk az resolutiót. Már mindezeket Nagyságod méltóságos tetszésire hagyván, várok parancsolatjátúl Nagyságodnak: mitevő legyek vílek? Mivel az rabok szabadúlását is sürgetik: azért már megvárom vagy két-három nap parancsolatját Nagyságodnak, — azután gondolom Gács felé legjobb lenne igyenessen az érsekhez küldenem, mivel oda relegáltattak.

Haiszter most is Spáczán múlat, ma nincs hírem felöle; reaküldtem, — mint járnak? holnap megtudom. Károli dolga mint van? maga írásából megtudja Nagyságod; még nincs ellenségek, de lesz: mert Pálfi 2000 lovassal Haisztertúl, és még följül jövő 1000 lovas-, 1000 gyaloggal fog ellene ágálni, — maga penig Haiszter addig áltol nem megyen. Bottyánrúl semmit sem hallok, sem Verebélirúl, az ki nekem hozott Forgács Uramtúl lovat. Ezzel élek-halok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. Az utolsó negyedív üres hátlapján, mely a fejedelem titkos levéltárában Bercsényi levelei egy csomagának egyszersmind borítékául szolgált, Beniczky Gáspár belső titkár írásával ez van jegyezve: »Fasciculus 17. Literarum Comitis Bercsény. Anno 1705.«)

75.

Nyitrán, 14. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap s tegnapelütt három rendbeli levelít alázatosson vevén Nagyságodnak, minekelütte magam relatiójához fognék, arra alázatos váloszomot adva, írhatom alázatossan Nagyságodnak: igenis, kézzel-lábbal rajta vótam, valamely hazárdot mutathattunk volna az ellenségen; de igen megokosodott az hadunk, circumspectussá lett, azt nézi: merre mehet? — arra van elsôben gondja, azután vizsgálja: mint üthet az ellenségre? Caprara sem tartotta jobban az praecautio reguláját! Azalatt már mire fordúltak dolgaink? ezelütt való levelembül megérteni méltóztatott Nagyságod; ma penig bizonyos hírem jöve, hogy Haiszter nyomúl fölfelé, — ki Pozsonnak, s ki Csalóköznek írja; elég, hogy Bazin volt tegnapi jele. Az hídja is, sáncza is kész az Csalóközre, Püspökinél. Igyekeztem rajta: praeoccupáljuk Csalóközt, — de non potem, mert az hajdú okossága bé nem akart menni; mikínt gyün ki? maga is ellátta, nehéz. Lovas had van ugyan valami kevés benne, — de az csak semmi; komp van kettő Nyárasdnál, eleget rejtegettem, megtartottam; már mi hasznát vehetem, ha bészáll az német?

Ezek így lévén, egyéb dispositiót tennem nem tudtam, hanem ma, mihelt érthettem ezeket, mindgyárst ordert küldtem: az gyalogság, — az ki már az Fehérhegyeken volt tegnapelütt, — menjen túl, és Szent-György fölött postírolja magát, hogy az ellenséget, Csalóközben avagy Pozsonnak költözésekor csapja meg, az lovas penig az mező felül ódalolja. Ha késik, s az mi hadunk jól akarja, — meglehet. Magam is azon vagyok, ma megmenekedjem Szirmai Uraméktúl, s magam is közikben mehessek az hadaknak. Ha penig ugyan csak bémegy az Csalóközben az német: mindgyárst tábort üttetek Austriában, Morvában; már is most faluk hódolni akarnak, protectiókért küldtek Bokroshoz.

Soha nem tudom, mit érez német uram? — igaz, hogy

mód nélkül vész, — Szombatot tegnapelütt étszaka pusztán hatta; íme, Balogh István Uramnak, ki is akkor utánna volt az németnek, Piber László mit ír? meglátja Nagyságod. *)

Dániel igen jól viseli magát, de költséggel nem győzöm; mind kémeknek, s mind abrak- s vágóért fizet, az szegénséget alliceálja, igaz; meglehet, — vans nicht lang wehret.

Az hadak nem szaporodnak külömben, hanem az vármegyék gyűnek, de csak száz-száz, s mind oremus. Eszéni mit ír, meglátni méltóztatik Nagyságod. Budai Uram bár belinézzen, — mert így nem jó lesz. Több leveleket is accludálok Nagyságodnak, kiket nem akarok késérnem írásommal, — meglátja Nagyságod, ki mire való?

Károli Uramnak ma is vettem levelét; írja, Parait általment SS. (így) minden esze; ha hídja volna, — majd vége lenne annak az comédiának. Az mint látom, inkább fél az földtül, mint az ellenségtül. Írtam Bottyánnak is: bíztassa híddal és segétséggel.

Az doctort régen elküldtem, magamot Istenre bíztam.

Az mi Szirmai s a többivel való beszédemet illeti: én nem tudom, mint vadnak, — de azok egymástúl idegenyek, kiki külön szól, s olykor külömbet. *Szirmai, látom, többet* vendicálna magának. Az írások pöcsét alatt vadnak; de, az mint hallom, *ugyan titkon mutatott párját is látom:* nincs min építeni; legnagyobb elüttem: hogy lehessen sub armis az tracta? s ki lesz az deputatussa Nagyságodnak? Magam akár mezőben, s akár köztök. Ezt elhadni? *Úgy hiszem, utolsó. Mint higyjünk s bízzunk az S. (francziában), megtanúlhatni most. Visa mondja, megüzente az anglus: ha nem békél velünk a császár, — ők megbékélnek, mert magok nem vonják a terhet.*

A svécus ismég 4000-et küldött Silesiában; az török declarálta az muszka háborút. Ezeknek az consequentiáját szeretném. Csak elküldöm Gács felé holnap követ uraméket, mert ők az érsek nélkül semmik. Nagyságod méltóztassék irántok parancsolni; igyenessen Szécsénnek s Gácsnak küldöm őköt, s bizony semmit sem tanúlhatok tölök ollyat, kit

*) L. e ma is mellékelt levelet közvetlenül alább.

nem tudnék. Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Nitriae, 14. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Verebéli Uramnak szeretném hírit hallanom: mert Forgács Uram küldte lovam s pár puskám oda van nála; talám ugyan csak az füven akarja meghízlalni, úgy hozni!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

76.

(Pyber László esztergomi kanonok és nyitrai vicarius levele, Galánthai Balogh István dandárnokhoz.)

Mint jóakaró Sógor Uramnak, ajánlom Kegyelmednek kötelességgel való szolgálatomat.

Mai napon írott levelét Kegyelmednek ezen órában vettem, délután négy órakor. Mit írjon Kegyelmed, jól is értem, kedvessen is veszem, és mindnyájan köszönjük is a Kegyelmed jóakaratját. Mi ugyan még élünk, a mi kevesen megmaradhattunk eddig; de mivel szüntelen csak halnak a mi jó szomszédink, — úgy, hogy majd fele már kiholt az ittvaló lakosinknak, — Isten tudja, mi is meddig vihetjük elbúsúlt és elkeseredett életünket! Jól is gondolkodik Kegyelmed ezen helységnek kártúl való megoltalmazásárúl: mert már bizony kifottunk, annyira, hogy mindennapi kenyerünk is csak éppen fottán vagyon; mobiliáink elvesztek, marhánk elfogyott, gabonánk elvetődött, házaink elpusztúltak, pinczéink kiüresedtek, a kolmárok bótjai kipraedáltattak és fődig el is hordattak; se szalmánk — nemhogy szénánk, se abrakunk. Egy szóval: fődhöz verettünk, a ki miatt minden ház csaknem teli nyomorúlt kódús és Lázár betegekkel. Én bizony nem tudom, mi gyönyörűségre kívánkozhatik ide bármely jóakaró barátom is, — hanemha koplalni és a sok jajszót és temettető harangszót akarja hallani!

Az ugyan való dolog: egy böcsületes ember ha bébocsáttatik hozzánk, hogy afflictis afflictio major non detur, —

igen jó lesz, és hogy a kik csak vendégeskedni akarnának bégyünni, azokat bé ne bocsássa, hogy az utolsó falat kinyeret is ki ne vonják szánkbúl; de, hogy annak is az böcsületes embernek az elpusztúlt és elszegényedett város olly konyhát tarthasson, mint ezelőtt, és hogy discretiókkal bíztathassam, — hitemre, messze köll azt hadni; mert annyira elmúlt az most ettűl a kódús várostúl, hogy huszonöt esztendeig sem veheti elő.

Ezt penig úgy írom, mint igaz lelkemisméreti is dictálja. A követeket pedig a Méltóságos Úrhoz Eszterhás Dániel Uramhoz, igenis, elküldi a város, cum omni submissione. De a Méltóságos Urat is Istenre kérem, úgy accomodálja dolgunkat, hogy egyik ostor után más ne következzen; sőttinkább itílném jobbnak lenni, ha a hozzánkvaló keresztény szeretetbűl megszánna mindnyájunkat, és inkább a hadaknak és a tiszteknek megparancsolná: hadd ne háborgatódnánk többé, és az elkeseredett, elbágyadt nép is hadd recolligálhatná magát egy kis nyúgodalomban.

Vagyok olly reménségben: ha a Méltóságos Úr is ezen levelemet megolvasni méltóztatik: úgy fogja szívében venni, hogy minden alkalmatlanságot eltávoztat tőlünk. A kiért én is mind az én Méltóságos Uramnak és Fiamnak holtomig szolgálni el nem múlatom, mind pedig Kegyelmednek maradok mindenkor

Tÿrnaviae, 13. Martÿ 1705.

kötelessen szolgáló sógora
Pyber László m. k.

Abban sincs kétségünk, sőtt vagyon nagy reménségünk, hogy a követinket is jó és kegyes válaszszal fogja bocsátani a Méltóságos Úr Generális Uram, — a kinek is nagy kötelességgel való szolgálatomat ajánlom.

Mivel pedig a Kegyelmed levelét is későn vettem, és a követek is — éjjel kiváltképpen — passus, vagyis késérő nékül nem mehetnek bátorságossan: kérem Kegyelmedet, legalább passust küldjön Kegyelmed idején reggel a kapuhoz, hogy a követek is hamarabb mehessenek.

(Eredeti, egy íven, ívrétben, sajátkezűleg írva. Csatolvány Bercsényi közvetlenűl megelőző leveléhez.

77.

Nyitra, 16. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap késün veszem Károli Uramnak Szólnokbúl*) írt levelét, melyben clavessel írja, hogy megértvén: Parait regimentje s a többi Sopronnak mentek, utánnok sietett, Sirczig érkezett az nyomán, az holott megértvén: már bément Sopronban, megszállott. Azomban hírit vitték Sopronban, commendírozott 300-ig valót, Kronsfeld, Parait, Cusani és Traun regimentébül valókot, — kire bocsátá Gencsit 9 zászlóval, kik elütt megszaladt az német, és három felé szakasztván lecsapdozták; hanem vagy 60 az margarítai czinterimben szorúlt, kikre mind várost, templomot reáégettenek, — de csak ki nem vehették. Maga lesben állott vala az corpussal kívül, nem messze; és mivel Nezsidertül fogva az Förtő-melléki, és Austriának minap általa fölégetett része mind fegyverben vagyon, elül, hátúl, ódalt lovas és gyalog ellenség, Sopron mellett szorossak az útak: visszatért, s úgy szállott Szólnokban, az sok sebesse miátt is, kiket 10 szekéren hozatott; de kicsuda s mennyi veszett részünkrül? nem írja; elhiszem, azokot is az kerétésbül vesztegették. 1400 in toto az lovas (német) túl, gyalog penig az Palatinus egész jószága és Soprony várossáé, annyira, hogy embert sem kaphatni az falukon. Harmadnapig írja ott múlatását Szólnokban, — azután Szent-Grót felé nyomúl, az honnan valami rácz híre együtt: azoknak impediálná örömest conjunctiójokot. Az Dunántúl való föld semmit sem akar mellette cselekedni; Bottyánt kívánná által maga mellé.**) Bécs felé s Újhely felé már nem bíztatja magát; az hidat s passust igen sürgetné. Ezeket írja Károli Uram.

Haiszter felül bizonyossabbat nem tudok, mint az mint tegnapelütt megírám. Még Bazinbúl is Pozson felé merre ment?

*) Falu Mosony vármegyében.

**) Károlyit ugyanis a múlt 1704-ik évben elkövetett dúlásai- és zsarolásaiért nem szerették Dunántúl, — a hol ellenben a hadait szoros fegyelemben tartó és a nép érdekeit kímélő Bottyán tábornok fölötte népszerű vala, mint ezt 1705-iki őszi hadjárata legjobban megmutatta, midőn az egész túl a Duna fegyvert kötött mellette és követte zászlait.

nem tudom. Már Szomolyánhoz kellett érkezni tegnap Ocskainak, és ugyan Ebeczkinek Sentéhez, az hová ezennel indúlok magam is. Az Csalóközre hídja, sáncza kész, — hacsak háta megé bocsátott táborom nem revocálja; de, úgy hiszem, szándéka az Csalóköz, és az mint már colimálom: Sopronban azért ment az német, hogy secure conjungálhassa magát az horváttal s még 800 jövő némettel Bécs felúl, — Haiszter penig Csalóközbűl vagy alúl Komáromtúl az Duna mellé, vagy följül bocsát még hadat, hogy egészszen kertben szorittassék Károli Uram. Kire nézve igen kell iparkodnom rajta, hogy Austriára nézve revocálhassam szándékát. Munkánk, látom, elég lesz, — csak Isten szerencséssé tegyen bennünköt!

Szirmai Uramot alig tudám kiigazitani, Beniczki Mártony Uramot adván commissariusúl; üzentem is általa két-három dologrúl alázatossan Nagyságodnak. Klobusiczki Uramrúl s az pöcsétrűl *) fog Nagyságodnak szóllani Szirmai Uram. Püspök Viza Uram is mondja: nagy reménség van hozzá Bécsben. **)

Szirmai Uram 2000 ökröt akarna általam vásároltatni az kamora számára; lehetne ugyan — úgy hiszem — vagy 20,000 frt haszon, s talám több is rajta: de, csak elhiszem, az olaszországi furvézenhez való volna, kit Nagyságod híre s engedelme nélkül nem akartam; hanem az commissariusoknak irattam: az tábor szükségére 4000 marhát szerezzenek, — abbúl, ha Nagyságod megengedi, meglehet. Már consequentiáját hasznával összevetni méltóztassék Nagyságod, s nekem parancsolni felőle. Azt is jelenté, hogy Cancellarius Uram Hunyadi Urammal a pősténi hévízben akarnának gyünni, passust kért tőlem Szirmai Uram számokra, — azt is hallasztottam Nagyságod parancsolatjára. Csudálnám, ha elbocsátanák, — hanemha nyelvfogó bizodalom alatt.

A mi penig követségeket illeti: úgy látom, az Udvar

*) B. Klobusiczky Ferencz kir. ítélőmester, s Leopold császárnak nála őrzött, de Kassa feladásával, az ítélőmesterrel együtt Rákóczi hatalmába került pecséte értetik, — melyet azonban a fejedelem visszaküldött a császárnak.

**) T. i. Klobusiczkyhoz; de e reménység bé nem tölt: mert Kl. letette a hitet Rákóczinak, és a közgazdasági tanács elnökévé lőn.

keresi ezek közt az visszálkodást; mert külön-külön beszélve, mindenik azt hiszi, hogy egyiknek sem concredáltak annyit, mint neki, azonban — semmi. Titkon mutatták külön-külön az punctumokot, hogy más ne tudja; én semmit sem szóllottam hozzá, várok Nagyságod parancsolatjátúl. De úgy ítélem, hogy meg kellene ösmertetni az mediatorokkal, hogy noha ő Fölsége az egész világgal tudatni akarta: mindent megád valamire esküdt, — mégis most singillatim felvevén az punctumokot, azoknak, az mellyeknek hiti mellett effectuatióját kivánhatnók, ad diaetalem tractatum relegálja, és per hoc rem jam lege et vinculo Juramenti roboratam, in dubium et quasi rem novum teszi, holott novum reipublicae statum non querimus, nec faciem exstruere novum Regni, — hanem qua legibus, libertatibusque laesi, restabilimentum avitae libertatis querimus, confracta restaurare, non nova erigere cupimus. Hogyhogy bizonítja ígéretit hiti megállásának: mikor hitinek czikkelyeit érteni nem akarja?! Ezzel is bizonyítja: sine garantia nem lehetünk; azért,etc. De simpliciter, nem tudom, mint lehessen renunciálni az tractatusnak, — csak módját tanálhassuk: hol s ki által? részünkrűl.

Beréni Györgynek holmi ezüstmíve, kit szépnek mondanak, van learestálva; nagy importuna kérése az Asszonnak, 9 gyermekire nézve; exprobráltam: az Beréni-ház közül — sokan lévén, — egy sincs köztünk. Nagyságod parancsolatjára hattam, kit várok.

Haller Uramnak is instantiáját alázatossan recommendálom, kit Beniczki Márton Uram fog repraesentálni. Azalatt maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű, immár igen elfakúlt írás.)

78.

Szered, 17. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap ideérkezém, de már az németet böcsülettel elszalasztánk: mivel megindúlván, Szuhátúl igyenessen ment

rezzenve, Szombatbúl is éjfélkor ment ki, s az nap az eleje éppen Récséhez ment, s takarodott bé sietve az Csalóközre; hanem küldtem mindgyárst szerencsére Géczi Gábort és Réteit ezerestűl, — Balogh István is volt már ezer lóval előre. De most veszem Cseklészrűl írásokot: semmit sem kaphattak; hanem Szent-Györgyben, Bazinban és Modorban mindenütt maradt gyalog német, praesidium-formában, inkább hiszem: az betegessében.

Ma hozák hírűl: tegnap kötötték már Komáromnál az hidat bizonyossan, az vár alatt, által az győri Dunán, s ugyan világossan meg is mondotta Haiszter Piber Uramnak, hogy az Csalóközben megyen nyúgodni, és maga által nem megyen, hanem Pálfi Uram mellé még küld hadat, az ki Soprontúl földjűl kerűli Károli Uramot; más rendbeli valamely lovas-regimenteket Komáromnál bocsát által, az kik az Duna mellett menve, közbenszorítják, vagy általkergetik az Dunán, vagy odavesztik; addig semmihez sem fog, azután — úgymond — kigyün az mező, s tudom, az Morva-mellyékit elfogják azalatt: azírt az még lejövő hadakot reávárom, és az tábort két felűl indítom, s túl az Vágon megegyezem, kinek mit ad Isten? elválik! Így mondotta; de, mint adja Isten? — nem tudom.

Vettem tegnap Líbén-Szent-Miklósrúl költ levelét Károli uramnak; ezek már is tudva voltak nála: mert Pozsonbúl fogtak nyelvet. Valóban óhajtja Bottyánt, csak elhiszem: azért, hogy az mely kellőn hozzá-menne Bottyán, — ő is viszszajövetelihez bízhatnék arra. Megvallom, nagy munka lesz salválni; mert már így lévén, nem hiszem, revocáltathassék ezen munkája Haiszternek; az Morva árjához bizakodva, nem félti Austriát, s annyivalinkább, mivel viritim hajtják austria- és morvaiakot.

Ocskaiékrúl éppen semmit sem hallok, hanem hogy Sasinnál voltak, — elég boszúmra, mert éppen nem követték dispositiómot, az mint írom vala Nagyságodnak Nyitrárúl; ha úgy cselekedtek volna: Haisztert 2000 lóval még Bazinban szoríthattuk volna. Ezért fárosztottam ismét az már is zúgolódó hadat.

Ilosvai éppen nem annak való, hogy commandírozzon, ha-

csak más, jobb embert nem adhatok melléje; másként is, szégyenli vicéje lenni Andrási Uramnak, s annak sem jó.

Már rebus sic stantibus, nincs mit tennem egyebet, hanem megírtam Petróczinak és Ocskainak, hogy valamit eltehetnek, ne múlassák el, és Dévénnél fogják el az Duna járását; annyi gyalog reáérkezik, talám hajót is nyerhetnek, s azzal mindkét felé útat. Eszterház Dániel Uramot küldtem holmi vármegyékkel Újvár eleire, Komárom felül vigyázni, és az gyalogot Gúta irányában, az Vág és az Duna öszveszakadásának torkolatjában,*) az hajókot hátok megé vonják fel. Lopattam az Dunárúl is 15 ladikot, szározon szekereken vitettem fére; ha az német általmegyen Csalóközbül, s marad valami heverője az falukon: az nyakában eresztem az hajdút, valamikor akarom. Azalatt ezt az sivó-rivó, fizetést kiáltó lovas hadat, ki mind is 4000: az magamé 2**), Ebeczkié, Ilosvaié, (ennél, vármegyéken kivül, több nincs is körülem, hanem Budai s János Diáknak hullongója) megfizettetem; talám addig érkezik valamely had, hogy Dániel úrral hagyhassak corpust Komárom elein, azért, hogy hertelen megtérvén az német: tartalékja s híre lehessen.

Magam vagyok egész igyekezettel: általmenjek az Fehérhegyen mindgyárst, és ha másképpen nem: valamely hídját s passusát taraczkokkal, bumbákkal próbálom meg, — ugyan meglátom, ha nem tudom-i revocálni? Neki is nehéz lesz az ebnek kevéssel rajtam gyünni, hacsak Károli nem praecipitálja magát. Megírtam ugyan neki, s kértem, hitemet is adtam; hiszem, az Bakony erős vár, — nem jár szárnyon német uram is, győzi kergetni! Ha meg reám fordúl: ismét hátában csik az táborral Dániel, az ki addig gyün. Csak hallanám hírit Majosnak s a többinek. Mindent elkövetek, az mire érkezem, csak az dispositióimot követnék; de mi haszna, ha — nem!

---

*) Azon pont, a melyen később a németek, holmi régi erődítvény helyére, a vízközi helyzeténél fogva erős gútai sánczot, az úgynevezett »Békavárá«-t emeltek, melynek omladványai még ma is láthatók.

**) Bercsényinek két huszárezrede volt, az egyikét Garamszeghi Géczy Gábor, a másikát Réthey György vezénylé; ezek karabélyosok valának. Volt azonkívül két battalion palotás-gyalogja, továbbá később még egy regularis dragonyos-ezrede, Győri Nagy János ezredessége alatt.

Az mi penig Piberrel való egyéb beszédimet illeti: eleget vizsgáltam; úgy látom, már is megtetszik jobban rajtok az megfélemlés. Az lovas hadat 10 regimentnek mondja, gyalogját in toto 3000-nek, és még 2000 gyalogot s egy regiment lovas bavarust vártak. Azt megvallja: nem posthabeál annyira bennünköt Haister, mint azelütt, és most maga is az békességet emlegeti, sub armis tractáljunk. Kérdezte az selmeczi cursust,*) s maga is helybenhatta: nem mi vétkünk. Egészszen — attúl félnek, — az törökre szorúlunk, s valamint Budát: úgy adjuk az töröknek az sok erősséget, ha megszorítnak. Úgy mondja, ha az török kigyün: armistitiumot csinálnak odaföl, kire inclinál az franczia. Az svécustúl nem félnek, mert az dánus ellensége lenne, — noha az svéciai tisztek azt felelték az Udvarnak Glogauban: most pénzeken élnek, meglehet, ellenségek is lesznek még. Pálfi Uram írására (Piber László) hét punctumban tette fel az mi kívánságunkot, az mennyire érthette, és kérdésekre felelt: hogy nemcsak kettünk, hanem az egész Haza egy akaratját értette; mely punctumokot ma fog kiküldeni, — igazán-é? nem tudom; megküldöm alázatossan Nagyságodnak. Ezek principaliter reflexiókra valók, az mit érthettem; én penig semmit sem szóllottam semmihez, csak vizsgáltam az mit beszélt. Ezek mind semmik; csak azt fontolom én magamban: *mivel gyühetett ez a nagyhirü Generális?**) micsuda colligatiónk? honnan segétségünk?*

Károlit ha confundálni tanálja: erös lesz ellenünk; igenis, csavarogva nem félek töle, — de az bányáknál is nagyobbnak tartom az colligatiót és succursust. Attúl félnek, úgy látom: *ezt bánom én, ha kiösmerik foga fehérét.* Én azért semmit sem írva, eleget írok akkor Nagyságodnak, az midőn írom, hogy én, változhatatlanúl Nagyságod tetszéséhez kötelezett szolgája, élek s halok Nagyságodnak; azért sem kivántam ereszkednem szóban Szirmai Urammal is de particularitatibus,

*) Így, tán tollhibából »c o n c u r s u s t« helyett.

**) Ú. l. Des Alleurs órgróf franczia altábornagyot érti, ki XIV. Lajos király követeképen ekkor tájban érkezett volt Rákóczihoz. V. ö. a mart. 21-iki levéllel.

hanem hallgattam, vitattam és tréfáltam, fogdoztam, — csak nyögött apám.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Szered, 18. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Most érkezik portám; aligha Bazinban s a tájon maradt német nem az Olaszországban menendők. — Az német elfogta Csalóközt Komáromig.

Nógrád táján gyülekezendő corpusnak úgy kellene lenni, hogy az Ipoly s Garam árja el ne szorítsa Újvártúl, és hogy azok hallgathatnának Eszterház Dániel Uramtúl; mert oda való biztomban disponálok. Méltóztassék Nagyságod megírnya Eszterház Uramnak is, ha mi had lesz ottan.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

79.

Szered, 20. Martÿ, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap hajnalban vettem 14. költ méltóságos levelét Nagyságodnak: de ollyan roszszúl voltam az fejemre, — egy bötöt sem írhattam; s ugyan tegnap vettem Újvárbúl is levelet, kiben írják, hogy már is költözött híd nélkűl Komárom-nál az Dunán által az német, Károli Uram ellen. Elhiszem, sebtében akar valamit véghez vinni, s megtérni.

Igen boszonkodtam rajta, hogy Petróczi- s Ocskaiékrúl semmit sem hallottam: azomban estve gyün levele Ocskainak; az gyalogsággal egészszen Bazinhoz gyütt, az hol még 800 gyalog németet, Modorban 500-at, Szent-Györgyben 300-at mondanak lenni. Megírtam, s lovas hadat is küldtem, ha már általgyüttek: az mit eltehetnek az városon, elkövessék, — minthogy az Morva vízinek árja miátt nem férhetnek úgyis Austriához. Azalatt magam ezennel Újvárban megyek, hogy kitanúlhassam az csalóközi német dolgát, s ha mi maradéka van bent: valami módot tanálhatnék ellenek. De én, hitemre, Nagyságos Uram, nem tudok mit tenni ezekkel az tisztekkel; mert

ha az ember elküldi: akármint mondja s írja az ordert, mihelt akadékja van, nem tud segéteni magán, — csak elmúlatják. Már, ha két-három felül akarnék operálni: kire bízzam az ódal-corpust?

Károlit, igenis, Nagyságod írása szerént attúl féltem: megbódúl az hada; s nem is hiszem, hogy már revocáltathassék azon intentiója az ellenségnek, mert sietni fog. Általmegyek magam az hegyen? — addig megtér Haiszter, s Komárom-nál hidat vet, cunfundálja elűttem csak azzal is az országot. Által nem megyek? — bizony, semmi notabilis diversiót nem tesznek; ím, látja Nagyságod, mely teljes lehetetlenség magamnak sok felí kapnom. Nagy és kiváltképpen való munkánknak kellene lenni: mint salválhatnánk Károlit? Az híd csinálásában hogy már az jegek alkalmatlanságot nem tesznek: méltóztatott Nagyságod meglátni elűbbi levelembűl; mivel már itt is hidakot vetett az német: megtetszik, — nem fél az fölső jegektűl, tudja, hogy kitisztúlt egészszen. Az succursus csak bátorítására is azon hadnak jól esnék, mikor bizonyos megtérése lehetne, és ha már is későn nem esnék. Nagyságod dispositiójában s kegyelmes parancsolatjában álljon. Bezzeg, ha bár csak két hétig tartózkodhatnék Károli Uram: hiszem Istent, segéthetnék rajta!

A követek eddig Gács táján járnak, s tudom, Nagyságod dispositiójához fogják magokot alkalmaztatni. Ha az universalis békesség tractájának nem lesz akadikja az most liendő particularis tracta, — az ki elüttem legnagyobb ok volt, — elhiszem, Nagyságod is könnyebben fog gondolkozni. — *Úgy látom, nem sokkal gyütt követ uram. Károli két levelében is írja: az Istenért, békéljünk! Ez nem jó.*

Nem esem az Istennek kiváltképpen való kegyelmérűl kétségben, *de, naturaliter szólva: nem hiszem, elleneállhassunk ezen ellenségnek. Ódalolva, nem kis confusiójával magunk földinek lesz operatiónk.*

Ezeket, s ezeknél többeket — tudom — perpendál bölcsön Nagyságod, s azt követi, az ki legjobb. Én azomban teljes tehetségemmel eljárok magam hivataljában.

Az ráczok dolgát praevideáltam, midőn az terminusokot értettem; de hiszem, terminus nélkűl is mindegy az divatja!

Adja Isten, írhassak jobbat Nagyságodnak Újvárbúl ezeknél is! Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Íme, megküldtem Piber Uram punctumit.

Külön félíven:

P. S. Mihályfi iránt való levelet megküldtem Nagyságodnak, nem tudom, ha nem tévedt-é el? Duchon nevő praefectussa Malaczkának is fogva van, az már meg is vallotta; jobb lesz azt is Nagyságodhoz küldenem pro executione Judicÿ.

Okolocsáni Uram minden passus nélkül Pongrácz Andrást az zemléni notariust kihozta, — igen Klobosiczkista; — azt is megarestáltattam. Mit parancsol iránta Nagyságod? Bona fide együtt: de elhiszem, — mala fidelitate.

Munkácson volt factiója Tolvainak;*) úgy hallom, az ungvári raboknak is van valami harminczados által correspondentiájok az saxókkal Lengyelországban. Méltóztassék Nagyságod examináltatni.

P. P. S. Éppen most útamban veszem Ebeczki Imre Uram levelét; hiteles embere együtt Komárombúl, mit ír? relatiójábúl megérteni méltóztatik Nagyságod. Nem érthetem az combinatióját: az bagázsiája Pozsonnak, s ez erre ismét vissza. Vallyon nem az succursusát s hidját akarja-i impediálni Károlinak? Csak elhiszem, nem megyen által mindenestúl. Meglátom majd, mit disponálhatok, s mit segéthetek diversióval?

Mocsonok, die et Anno ut in literis.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

80.

Újvár, 21. Martÿ 1705.

Méltóságos, Kegyelmes Uram!

Az mint tegnapi alázatos levelemben is megírtam: nagy baj distracte való operatiókhoz kapdoznom; attúl félek, mint

*) B. Tolvay Gábor kir. ítélőmester, a ki ott fogva tartatott.

az Aesopus kovaszsza, — úgy ne járjak. Azomban, ha mit disponálok is, nincs effectussa. Eszterház Dániel Uram alkalmasint az hajókot elkészéttette Kamocsánál; az midőn az próbát kellene tenni: akkor jőnek az kérdések. Még constitutióját sem tudták az ellenségnek. Iderugaszkodtam magam; már bizonyossan így irhatom Nagyságodnak: szerdán délben kezdette, csütörtökön délben végzette Haiszter az költözést, 10 hajón és 4 kompon. Igyenessen Tatának ment tegnap, minden bagázsiája nélkül; csak 3 taraczkot vitt ki Komárombúl, az várbúl.

Károli hol van? nem tudhatom bizonyossan; de azt tudom: tudta szándékját egészen az ellenségnek. Annak per omnia media segétenünk kellenék; én már nem segéthetem külömben, hanem per distractiones. Egészszen nem hagyhatom ezt az földet: mert, ha csak hidat kezd is vetni hertelen megtérésével az ellenség erre, s én túl, messze tanálnék lenni, (mert Morván által nem lehet menni,) még az jövő had is confundálja magát, ezen vármegyékkel, és subsistentiája több hadnak nem lehet túl. Azért ily dispositiót tettem:

Ezennel kimegyen Eszterház Dániel Uram Ebeczki Imre Urammal Kamocsához, onnan holnap legalább 1500 gyalogot s valamely lovast általszalaszt Kamocsárúl az Csalóközre; innen az passust őrzeni Ebeczki Imre Uram maga marad, ágyúkkal. Ez meglévén, mindgyárst ugyan holnap Szeredben azalatt én még ma Nyitrárúl 4 ágyút s 1 mozsárt küldök. és míg ezek meglesznek, megtudjuk: mit csinált Bazin körül Ocskai Balogh Istvánnyal, Préni Miklós Urammal? (mert Petrőczi túl alszik.) Ha még itt piszmognak: mindgyárst elmegyen Eszterházi Dániel Uram közikben, és hacsak alig lehet is, az vereknyei hídját és sánczát fogja megpróbálni, az városok nyomorúlt németjeivel. Hallom addig hírit Komárombúl az németnek, megyek, ha mehetnék magam is secure.

Ezek ha mégsem elegek az revocatióra, s ugyan omni exitu azon hegyen túl való corpushoz Dániel Urat kell küldenem: Vereknyétűl igyenessen Pozson mellett menjenek Dévén felé, míg valami útját tanálhatják Austriának. Ha megtér az ellenség, motussa mutatja meg: merre kell osztán cor-

pusomot fordítanom? Mert mihelt Komáromtúl visszanyomúl az ellenség: mindgyárst succurrálhatok én Dániel Uramnak. De, inkább hiszem, ha megtér: nem tér meg erre Komáromnak, hanem egyenessen Pozsonnak s túl az hegyen gyün, az Vágon túl való földet nem hagyhatja azután is; reáérek bizony succursussára Dániel Uramnak. Ezek de nunc et de tunc való dispositióim, kiknél jobbat nem tanáltunk.

Nem tudom, ha gyün-é még had utánnom, vagy sem? Még Nagyságod dispositiója szerint ezek vadnak hátra, — kikrül semmit sem tudok, — az kiket ezen signaturában alázatossan accludáltam.*) Bottyánnak írtam; mit segéthet Károlin? — nem tudom.

Újvárban az építés iránt disponáltam, de külömben nem lehet, hanem pénzzel hozzá (fogni), — azzal sok lehet hamar; csak az romlott bástya fő fejemben s az provisió. Szekér nincs, marha vész; provisiót mutat eleget az commissariatusság, de szekeret kér; most azt is pénzen parancsoltam szállétani, s Ambró Pált magát ideparancsoltam. Ez az Obrst-Vochtmaister**) bizony jól viseli magát.

Mindezek között kívánnék consoláltatnom az *S.****) *hozta hírivel; sok az ingyenér vele, — talám maga is csak tanítani, nem segéteni gyütt, mivel az mennyit írását látom róla* Nagyságodnak, — nem szeretem.

Talám majd értek Ocskaitúl, s alázatossan megírom Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) L. közvetlenűl a levél végén.

**) De la Riviére (magyarosan: Revír) franczia hugonotta igen jeles hadmérnököt érti, a kinek tervei szerint és felügyelete alatt készültek el Érsek-Újvár újabb erődítései.

***) E jegy, mint már láttuk, »franczia«-t jelent; itt Des Alleurs őrgróf, a franczia követ értetik.

Külön negyedíven:

Még nem érkeztek, sem híreket nem tudom:

Bereg vármegye
Zemlín vármegye } se lovas,
Pest vármegye
Ugocsa vármegye } se gyalog.

Ittem.

Budai Uram ezerébül van 3 zászló, nro 200.
János Diák, van . . . . . nro 120.

Majos
Sennyei
Diák Ferencz } Ezekben semmi sincs.
Zsámboki
Szabó Máté

Ittem.

Saáros
Szepes } portás-gyalog semmi sincs.
Abaújnak

(Eredeti, egy és egy negyedíven, negyedrétben. Mind a levél, mind a mellékelt signatura s. k. írása Bercsényinek, és pedig a levélnek dőlt betűkkel szedett részei titkos jegyekben írvák.)

81.

Nagy-Tapolcsán, 25. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem Nagyságodnak két rendbeli levelét, elsőben de dato 18., azután 13. praesentis. Az ellenség állapotjárúl elütti leveleimnél most sem írhatok többet. Semmit sem hallhatok az túlsó hadakrúl; innen is valóban lassan foly az mi diversiónk: mert az micsoda dispositiókot tettem, még semmi effectusát nem hallhatom. Csak ott leskődnek Bazin körül, az mi lovas és gyalog hadakot odarendeltem, azok felverésére; több hadat haszontalan vinnem: mert az lovas semmit sem tehet, s azonban csak szalma sincs, — az német is az házok fedelét étette s éteti. Gyalogom valami lehetett, már elküldtem. Eszterház Dániel Uramnak is ott kel-

lett volna lenni, — azt sem tudom, odaértek-é, vagy sem? Elég confusióban vagyok miáttok.

Komárom eleire küldtem Csáki Mihály Uramot, Géczi Gábor Urammal és az vármegyékkel; magam ide az ezerek közi fordúltam, rettenetes confusiójokot, mind penig fizetéseket rendben venni, hogy indúlhassak velek. Ebeczki Istvánnak az felesége most haldoklik, — annak sem vehetem hasznát. Esze Tamás, Préni Urammal s Ocskaival competál, csak bajt csinál; erőssen írtam reája, ha használna valamit.

Méltóztatott Nagyságod parancsolni Dévén felül; igenis, ha az városokon általeshetnénk, magam is úgy rendeltem vala. Tegnap rebesgették, hogy Modorbúl kivágták az németet, — de nincs hírem benne, s nem is hiszem, már ennyi piszmogása után az hadaknak, tehessenek valamit. Talám elvégezhetem ma itt ennyire dolgomot, hogy holnap közeljebb mehetek hozzájok; mert csak az óra hogy reá nem gyütt még, s megtér Haiszter, mert ide nem veszti ezeket az városokon, az kiknek intercipiált leveleikbül látom: Istenért kérnek segétséget, és 5 vagy 6 napnál többet nem ígértek magoknak.

Petrőczi Uram levelét íme, küldtem Nagyságodnak; elítílje Nagyságod: ott hever, s azt kérdi: mit csináljon?

Minap, az mely hadak meg nem érkeztek, azoknak számát megküldtem alázatossan Nagyságodnak; itt penig körülem az ki van: azt is íme, accludálom alázatossan Nagyságodnak, — méltóztassék Nagyságod továbbvaló dispositióit is ahhoz kormányozni.

Az Consilium (Oeconomicum) projectumát Nagyságod parancsolatja szerint most glossálom; már két étszaka dolgoztam rajta, hiszem Istenemet — ma elvégzem.

Az vármegyék iránt eredtem annyiban az alkuban, hogy igenis, kívánnák az hadakot előállétani, már némellyek reáállván, kiket signo + megjedzettem. Így nem rosz lenne, hogy regimentek telnének belőlek, magok közül tiszteket helyheztetve, és fizetésekre is gondjok lenne. Az egész Hazát, az Partiumon kívül föltettem, illyen methodust introducálva, — augeálhatná is azután az ember, ha kéne. Már az tót Imperium ezt kapva kapja, s úgy látom, leghamarabb fog véghez mehetni; várom azért méltóságos tetszését Nagyságodnak, és pa-

rancsolatját: ha ugyan per 12 companias számláljuk-é az ezereket? és hogy kiknek kellene ezeknek óbestersége it conferálni? Én ugyan az projectumban emlékeztem az kikrúl gondolkodtam: de Nagyságod parancsolatja hogy eziránt menjen az vármegyékre, és az tisztek is — úgymint az főtisztek, legalább az óbersterek — Nagyságod által denomináltassanak, legyen decretumjok Nagyságodtúl, és az vármegyéknek is intimatiójok.

Az zsolnaiak levelét elküldtem Nagyságodnak; én ugyan salvaquarda-levelet adtam az templomra és iskolára: de Nagyságod parancsolatja használna többet. Az mennyire lehet, ugyan nézzük conservatióját religiónknak is.

Hogy azomban méltóságos levelére való válosztételemre térjek: az podkomorina passusa, nem tudom, mit árthatna? Az credentionalis plenipotentiát elküldöm alázatossan Nagyságodnak, s kérem: méltóztassék recommendálni az Asszonynak. *)

Az franczia követnek solemnis audientiája, elhiszem, csudásnak látszott Posteaquam Uraméknak. **) Nekem szólló levelében igen fog gyönyörködni az maradikom; ha hótom után feltanálja, dicet posteritas: illyen vót, amollyan vót; mert azt tudja, hogy — mind úgy vót! Minden jó vót, leszen: csak az bíztatott segétség legyen!

Az 50,000 frtot elvitték Egerben, úgy tudom, s annak havonként kell úgy lenni; de itt nekem fogy az summám. 30,000 frtot s nem többet hozának most; már nem tudok mindennek igazat tennem, — mégis elloptam az 5 hető praetextussal az Martiust az czerektül: elhitettem velek, hogy 5 holnap — csak 4 holnap az katonánál. Fodor Uram jól kezdte, de fizetése nem tudom, micsuda; méltó consolálni.

Károli Uram írására nézve, aranyokot kellett volna általiktatnom, ***) azért hozattam 2000 aranyat az mostani ci-

*) Sieniawska szül. Lubomirska herczegnő, a lengyel korona-marsall neje, — Rákóczinak rokona és buzgó barátnője — értetik.

**) E gúnyos jelzéssel vagy a kir. békebiztosokra, — avvagy a megyei táblabíró fajra tétetik czélzás, valószinűleg.

***) Általiktatnom: ódon értelemben annyi, mint titokban általjuttatnom, (t. i. a Dunán, a jelen esetet véve.)

mentumbúl; már nem tudom, mikint küldhetem által? Ha által nem küldhetem: nálom készszen lesz mindenkor; Nyitrán hagyattam. — Nagyságod parancsoljon osztán iránta.

Azt eddig már tudja Nagyságod, hogy Fervil *) miátt küldte föl többi között Szározt Szirmai Uram; de azt cselekedtem roszszúl, hogy Salczert **) ígírtem érette, — de semmi, fel kell tanálni mesterségét még annak is. Az felesége is itt van Salczerrel: azzal tehetni fordítást, vagy más útját keresem, ha lehet. Egyébaránt csak való: Komáromban sok bajt szerzene az átkozott (Salzer), mert eb-ember, s most boszús is.

Budai Uram hadában mennyin vadnak? már megírtam vala alázatossan Nagyságodnak; 3. zászló: van talám 200. Eszeni levele megmutatta panaszokot. Mostan Bazin körül vannak; azokot Borsoddal és János Diák maradíkjával tettem össze, egy ezer-formában, míg meggyűlnek. Abaúj vármegyét ma mustráltam: nincs több másfélszáznál, Szemere Ferencz az kapitányjok, — tavaly hadnagyom volt; de azonkívül mindegyik az szegény egy-házi nemesség szörnyen zúgolódtak az kassaiakra: mert Szent-Ivániának 1 zsoldossa van itt, másnak senkinek.

Az gönczíek igen instálnak, Gönczi János, Gönczi György hadnagyimmal van egynehány katona: most az jesuviták ***) még az tavali taxát is praetendálják rajtok, mikor bé voltak rekesztve is (Kassára), most is egyeránt. Megküldtem Eszterház Antal Uramnak az levelet, s azt írtam, hogy az kik hadakoznak: azoknak szokott taxájokot kivévén, ne engedje angariálni; az kik csak honlakosok: fizessék, az mi reájok illik ez idín, — de az tavali fiscalitás lévén, Nagyságod dispositiójában van. Alázatossan recommendálom Nagyságodnak mind azokot szegényeket, mind penig magamot Nagyságod kegyelmességében; és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) A Nagy-Szombatnál elfogott franczia ügyviselő és ezredes.

**) Elfogott komáromi cs. ezredes.

***) Göncz városához a kassai jezsuiták tartották földesúri jussokat. Rákóczi és a Szövetkezett Rendek azután fölszabadíták és hajdúvárosi kiváltságokkal ruházták fel Gönczöt.

Vétek esett az vármegyék iránt való projectum leírásában, — el kellett az mostani ordináriárúl maradni; holnap elküldöm alázatossan Nagyságodnak.

Az törökök rámgyüttek fizetésért, hogy már 9 holnaptúl fogva nem vettek semmit. Majd kitolom az szemeket valamivel, azólta valóval, hogy itt vadnak; de micsuda fizetések legyen? nem tudom, most csak in abslógh adatok nekik; alázatossan várom tudúsítását Nagyságodnak.

Melléklet, külön czédulán:

Heves vármegyei zászló hadnagya Tasi István.

Budai Uram ezere:

Török Lukács főhadnagy zászlója.
Csörög István, Süldő István főhadnagyok zászlói, kettő.
Főhadnagy Hódos István zászlója.
Főhadnagy Pap György Uram zászlója.
Főhadnagy Somogyi István Uram zászlója.
Főhadnagy Pap Mihály Uram zászlója.
Főhadnagy Varga János zászlója.
Vice-Kapitány Eszenyei János Uram zászlója.

Andrási Uram ő Nagysága ezere:

Főhadnagy Szántó János zászlója.
Főhadnagy Pongrácz Christoph zászlója.
Főhadnagy Gönczi János zászlója.
Főhadnagy Zsidai Pál zászlója.
Vice-Kapitány Sztankai Uram zászlója.
Főhadnagy Gönczi György zászlója.

Nógrád vármegyei Laboncz Mihály főhadnagy zászlója.

Kapitány Mészáros István Uram ezerébül való egy zászló, főhadnagya Ollá András.

Karabélyos: nyolcz zászló.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. A mellékelt hadjegyzék idegen írás, és lehet hogy eredetileg nem is épen e levélhez vala csatolva.)

82.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Íme, az fiamot Nagyságod udvarlására alázatossan elküldtem, kit Nagyságod kegyelmességében ajánlok, és kívánom Nagyságod s hazánk szolgálatjára nevelnem. Jól megnőtt, — de goromba*) igen; talám lesz valami oly táborozásunk, kiben jelen lehet s tanúlhat valamit, addig udvaroljon Nagyságodnak, ne heverjen. Már tanúlni nem akar; ha tanúlt nem lehet: ne legyen tudatlan legalább másban! **)

Goleczkit is azért küldtem, hogy Lengyelországban menjen; úgy lesz, az mint jelentettem Nagyságodnak. Alázatossan kérem Nagyságodot: legyen levele Nagyságodtúl az Asszonyhoz,***) hadd akadhasson reája. Ugyan meglesz az praetextus, mintha *el akarná venni; ha veszi, sem bánom; veszi, ha hozzámegy.* Nagyságodot alázatossan *kérem, úgy írjon az Asszonnak, mintha ö csinálná az házosságot köztök,* — de hiszem, tudja Nagyságod, mit kell írnya; úgy kell írnya, az mint tudja Nagyságod. Az clenodiumom praetextusa lehet az beküldése az Asszonyhoz, kirűl magam is írtam az Asszonnak általa.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Nagy-Tapolcsány, 26. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel.)

---

*) Annyi mint: ügyetlen, esetlen.

**) A fiú, a kiről itt szó van, Bercsényinek első nejétől Homonnai gr. Drugeth Krisztinától született fényes tehetségű fia: László volt, később Francziaország egyik híres maréchal-ja. Ekkor 16-ik évében járt.

***) Sieniawska hgnő.

83.

Nagy-Tapolcsán, 26. Martÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Íme, Duchon Miklóst, az ki malaczkai fiscalis praefectus vala, rabúl küldöm Nagyságodnak. Nem tagadja maga is árúltatóságát, és íme, accludálom Nagyságodnak az documentumokot, kik maga írásával bizonyitanak ellene valóságot.*)

Másikát küldtem Pongrácz Andrást, ki is creaturája Ferencznek; **) most kuruczságra — hogy már, sine insinuatione praevia — kigyütt, az ki nagyobb: az Udvar passusával, habui ex hoc ipsum suspectum; nem hiszem, üzenettel ne gyütt volna. Nevetném, ha ráösmerne M., — ha nem az poroczka-hozó-i?

Minap Mihályfi iránt való levelet is megküldtem Nagyságodnak; nincs híremmé: mit parancsolt iránta Nagyságod? Az Csábrágban van.

Egy franczia szökött ki Trencsénbül: azt is elküldtem Nagyságodnak, itt senki szóllani sem tudott véle. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Vagy 20 lengyel gyütt, kiket elküldöttem Nagyságodhoz ezen úttal; azok igérnék magokot hadra, — slisalem.

Külczím: Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak nagy-alázatossan írám.

Eger. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k. A nagyobb gyűrűpecsét szép és teljesen ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

---

*) E mellékletek csatolása mindazáltal a jelen levél mellől elmaradt, s azok tényleg csak utóbb, ú. m. az april 5-iki levél mellett küldettek vala meg. Lásd tehát alább, e most említett levélnél.

**) B. Klobusiczky Ferencz, a volt kir. ítélőmester értetik.

84.

Nagy-Tapolcsán, 27. Martÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap vettem stafetaliter küldött méltóságos levelét Nagyságodnak, de dato 22. praesentis; kire midőn választ akartam volna adni Nagyságodnak: érkezék Petrőczi Uram levele Pernekrül, kit íme, alázatossan megküldtem Nagyságodnak. Ennek vártam tegnap déltül fogva ma délig confirmatióját, — de semmi sem gyütt; nem capiálhatom penig: mikint lehetne megtérése oly hertelen, s merre Haiszternek? Nem lehetett volna Újvárnak híre nélkül Komárom feli; Pozsonra nem érkezhetett; hanem — elhiszem, — az Csalóközben maradott holmi hulladék lovas-német mutatta ki magát, s az rémétette el Haiszter hírivel, s ezek megbódúltak. Eszterház Dániel 26. Vedréden volt az több gyaloggal és ágyúkkal; ha azalatt amazok odahatták, — ennek is meg kellett térni. Ez tegnap volt, de mint volt? nem tudhatom, noha van emberem; eddig bizony a 24. húsz hírem is gyütt volna. Elláttam, szépen elkésérik most azon bazíni desperatus németeket Csalóközre, vagy Pozsonban. Ím, látja Nagyságod, mikint proficiálhatok általok; magam penig az equinoctium miátt *csak alig vagyok, épen nem arravaló vagyok, hogy lovagolhassak.* De hiszem, mint az órát szokás felvonni: úgy hattam őköt actu az munkában. Már *ha kocsin kell is, el kell mennem*; mihelt gyün hirem: vagy hadakkal megyek, vagy ad revidendum, közikben. Adná Isten, bár tért volna meg Haiszter, úgy, mint hire van — hogy megverték, s úgy tért meg.

Bottyán Uramnak általmenetele igen hasznos lesz; kirül micsuda levelét vettem, — alázatossan megküldtem. Pénzt kér, Egerben igazítottam: mert, az mint ezelütti levelemben alázatossan megirtam, még nem hoztak 30,000 frtnál többet ebben az holnapban. Nagyságod fél-milliomrúl méltóztatott gondolkodni; de, bár fele se vóna, — mégis elég vóna! Még ugyan nem tudhatom bizonyossan: mennyi fog kívántatni? leginkább az újvári praesidium s erősség épétésére, kihez dispositióm szerént hozzáfogtak, de mind pénzes munkások által; akarom, Nagyságod is úgy parancsolja. Az Garam vízin

bocsátandó szálok- s faeszközrül már praevie disponáltam vala: de szintín most veszem Hellenpach Uram levelét, — szörnyen protestál; írtam újobban Sréter Uramnak is: mivel projectuma, — mutasson módot, hogy az bányák siralma nélkül lehessen.

Igen akarom, hogy tudom már: hol (kell) kerestetnem Udvari Kapitány Uramot az hadakkal. Már nem tudom, odaértetődik-i Helepront és Zsámboki? Mert Helepront micsoda okokbúl kéredzik által az Dunán, — nekem irott levelébül megérteni méltóztassék Nagyságod. Én igen javallanám: mert az túlsó distractio nagy jó dolog; foveálni kell ott az hadat s fegyvert. Kire nézve alázatos feleletem Nagyságod kérdésére az vóna: ha segéthetjük fele s több táborunkkal Károli Uramot túl, — segétsük; de, ha nem segéthetjük: kérdetlen gyün, az mint gyühet. Ha meglenne az híd, (Tamás vagyok benne!) nagy jobb szívet adna túlsó hadainknak is.

Az Nemes Vármegyék iránt való projectumot, íme, alázatossan megküldtem Nagyságodnak;*) megküldtem Antal Úrnak is: de az későbben fog menni, mert katonák viszik, s azok is még valami rabokot késérnek Nagyságodhoz, — ma indúltak. Megírtam Antal Úrnak: Nagyságod placidálja-i? nem tudom, — várjon Nagyságod parancsolatjátúl, mivel én is attúl várok, noha az tót Imperiumban próbára bocsátám effectussát ennek; ezt penig ad ulteriorem dispositionem Regni rendelheti.

Berényiné portíkája, — az ökrök, s a követek iránt értem Nagyságod resolutióját, úgy Vajnovics Uram jó munkáját;**) hamar kellene, vagy akkorra való lesz, mikor az franczia hajók az horvát portusokon lesznek? Lapátos hajó?! Lapát, lapát, — egy lapát, két lapát, száz lapát neki,***) ha ismíg úgy lapátol, mint tavaly!

Az követnek (Des Alleurs) levelére váloszt tettem: de

*) L. a levél végén.

**) B. Vajnovics, a partvidéki és Unna-Kulpa tájí horvátság föllázításával volt megbízva Rákóczi részéről, s Banyalukán Boszniában fogadott némi hadakat.

***) A XVII-ik században és a XVIII-iknak elején divatban volt hazánkban büntetésül lapáttal csapatni. (L. Ung. od. Dacianischer Simplicissimus egykorú művében Kassa leirását.)

titulussát nem tudván, alázatossan mérészlettem Nagyságodnak accludálnom; más, nékem szólló coman zetre pa pour complema, ale penioxdze nie ma, — nem tudom, mit ír? mással sem merem megolvastatnom, Nagyságodnak alázatossan megküldtem, de az mennyire syllabizálhatom: egyik az másikát commendálja; egyiknek sem kell nekem szépsége, sem esze, sem commandója pour la fer quall dic kósz, — questi la denari. *Úgy látom utulsó írásából* Nagyságodnak: *venit mutare verba, facere figuram, non rem.* Édes Nagyságos Uram, neked élek, neked halok, — de az nagy Istenért kérem Nagyságodot: *ne várjuk az extremitást in his circumstantijs! Addig jobb, míg utánunk járnak; mint az darabolt garádicson, állapodjunk meg, ha lehet, — könnyen lehet s jobban lehet azután is följebbmennünk. Hazámot, nem magamot nézem. Nagy munka continuálni magyarnak;* voluntas hominis est ambulatoria; sok szem sok felé lát. *Példáim az Dunántúl valók: már neutralisták akarnak lenni necessitásból, addigis pacem ipsis dabit, occasionem (így), garantiae haec considerationem per se prodesset ijs, cui fama, non res eiunctos videri, non esse volunt.*

Legnagyobb elüttem, — az mint írám — az concursusnak módja sub armis; valljon nem volna-i jó *longum armistitium facere? talám sperantes in pace, kivinnék az hadat.* Ugyanis vagy igen nagy, vagy semmi se legyen. Valami Nagyságodnak tetszik, én ahhoz alkalmaztatom munkámot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Már szintin expediálni akartam volna az staphetát: ihon, érkezének leveleim Újvárbúl, megküldtem magános csomóban Nagyságodnak. Ma van péntek, szél is van, — hírt hoz az Dunántúl! Petrőczi hire szélen indúlt, úgy látom; reparálnom kell azon vétket magamnak; holnap megindúlok okvetetlen, — csak az provisiórúl tettem dispositiót, hogy ne koplaljon az had, az mennyire lehet.

Édes Nagyságos Uram, alázatossan kérem Nagyságodot, most hozattam Helempachhal talám 400 vég posztót:

hagyja Nagyságod már egyszer dispositióm alá, — ha csak egy-két ezeret hadd ruházzak én meg; meglesz hamarabb s hasznossabban, csak hadd küldjék kezemhez; elküldtem érette, de már is Lónyai *) szabja az rendet benne. Csak az én táborom nem színesedhetik, — elvitte Körösi. **)

Kegyelmes Uram! Elmaradt vala minap az plenipotentia is; íme, most alázatossan megküldöttem. Goleczkit is expediáltam: de a fiamot késéri Nagyságod udvarlására.

Nagyságod méltóztassék megküldeni az articulusokot: mit kell kinek fizetni az új rend szerént? Azon ingenír is pénzt kír, az kit assignált nekem Nagyságod. Az újváriaknak is csak in abslóg fizettetek; nemkülömben az commissariusok, mustra-mester, mustra-commissariusoknak, soha nem tudom. Prófuntmester, hadibíró, mind az generál-stóbhoz valók volnának; annak is fizetések rendit megküldeni méltóztassék Nagyságod.

Ittem, az egri szökött katonák csak Polgár seregébül mennyin vadnak: íme az lajstroma; alázatossan kérem Nagyságodot, felküldeni méltóztassék. Hozattam most fogva szökötteket.

Melléklet:

Specificatio

Inclytorum Comitatuum, qui inter reliquos ad erigenda duo Regimina Militiae Equestris concurrunt, et id quidem secundum duplicem methodum.

Prior haec fuit:

Abaúj	companias	uro	3.
Torna	—	„	1.
Sáros	—	„	3.
Szepes	—	„	2.
Gömör	—	„	3.
	Companiae	„	12.

*) Lónyay Ferencz, a hadsereg fő-ruhabiztosa (vestiturae commissarius.)

**) A fejedelem főkamarása, a ki az udvari népeket ruházta és fizette.

Zemplén	companias	nro	5.
Ung	—	„	1.
Borsod	—	„	3.
Heves	—	„	3.
	Companiae	„	12.

Posterior autem, quae ob communicationem melius deservire videtur:

Abaúj	companias	nro	3.
Sáros	—	„	3.
Zemplén	—	„	5.
Ung	—	„	1.
	Companiae	„	12.
Torna	companias	nro	1.
Szepes	—	„	2.
Gömör	—	„	3.
Borsod	—	„	3.
Heves	—	„	3.
	Companiae	„	12.

(A levél eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva; a melléklet — melyre nézve l. és v. ö. a közvetlenül megelőző levelet — idegen kéz írása.)

85.

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka Dániel Úrtúl jött levelem; ma Modrot fogja próbálni, már megegyezvén az hadakkal. Követjének relatiója mutatja: eddig miben múlt? Szintín inditám reggel az hadakot, előbbre pro succursu megyek, az hova kell, — veszem levelét Ebeczki Imrének: Haiszter megtért, Mocsához szállott, Komárom elein.

Mindgyárst nyomban hoznak 3 levelet Károlitúl; arra mig váloszt teszek: ismét más hármot, clavis mindenik, breviter értésére adom Nagyságodnak. Az utulsót Vásárhelyrűl*) írja. Azt tartja essentiája leveleinek: Pálfi Soprontúl ágál, kihez 8 zászló vörös horvát vagy rácz érkezett; Haizter Fehérvár felí ment vala, megtért, úgy van szava az általa fogott német rabnak: Földvárnak megyen az német. Károlinak szán-

*) Somló-Vásárhely, Veszprém vármegyében.

díka az Bakon s Balaton közi venni magát, onnan Földvárhoz, ott conjungálni magát Bottyánhoz, Szigetvárnak fordúlni: mert mind rácz, mind magyar küldött hozzá. Segétségét kér, kinek már útja más nem nyílik, ha Bottyán nem nyit.

Ha Bottyán általment: jó volna helyében in supplementum küldeni mást, ha meggyógyólt volna Barkóczi Ferencz, — Vai Uram corpussábúl szakasztani, Heleprontt, Zsámbokival, s mi afféle. János Diák s Budai maradék-hada hol van? nem tudom. Ha ma kitanúlom: lement-é Haiszter, vagy Komáromnak együtt vissza? és micsuda haszna lesz modri munkánknak? írok bizonyossabbat Nagyságodnak, s odaküldöm — ha itt nem látom extrema szükségét — János Diákot Budai hadával, maga felekezetihez. Igen sietve, most többet nem írhatok; csak, az Istenért, onnan segétsünk Károlin! Rajtam nem múlik semmi, — noha nem hiszem, idehagyja veszni elmaradt hadát Haiszter; ha már leindíthatták Károlit Bécs eleirül: Pálfira bízza, maga meg ide succurrál, így gyanakszom. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Nagy-Tapolcsán, 28. Martÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

86.

Tornócz, 29. Martÿ*) 1705.

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem 25. Martÿ költ méltóságos levelét Nagyságodnak. Bottyánnak általmenetele Károli Uram írásához képpest (kinek is két utulsó levelének pariáját megküldtem, íme, Nagyságodnak) igen alkalmatossan esett volna: de mivel Heleprontt s a többi ha nem messzi is, ugyan csak

*) Az eredetiben ugyan, — a szöveg első sorában előforduló »25. Martÿ« datumból könnyen kimagyarázható tollhibából, — itt is »25. Martÿ« van írva: de e napon Bercsényi nem Tornóczon, hanem az ettól jó távoli Nagy-Tapolcsányon volt; s különben is a tartalomból, legkivált Modor ostromának napjából világos, hogy a jelen levél martius 29-kén iratott. V. ö. a megelőző levéllel.

nem voltak együtt Bottyánnal, — tartok attúl, egymásra való várakodás üdűt hallasztott, s netalán azalatt Haiszter leérkezett; mert, az mint tegnapi Komárombúl gyüt hírek bizonyitják, — kiket is per extractum accludáltam alázatossan, — nem tért még meg erre Haiszter.

Én az Vágon által, Eszterház Dániel Uram mellé elég hadat bocsáttam; már öszve is gyültek, s az mint tegnap, estvének elűtte az tüze látszott, Modrot fel is égették; majd érkezik bizonyossabb hírem. Magam penig már előreküldvén Komárom s Esztergam felé Csáki Mihály Uramot, utánnamegyek, szekereken hajókot viszek magammal, gyalogot is ha lehet s taraczkot Újvárbúl, és úgy tétetem mintha utánna akarnék költözni Haiszternek, — talám teszen valami reflexiót arra is, s tartózkodik; mert már az Vágon túl nem lehet subsistálni annak is, az ki ott van; vagy jól, vagy roszszúl esik operatiójok: meg kell térni onnant; hogy más, s nem én térjek meg túl, — talám jobban esik, azért nem mentem által. Az csalóközi próba véghez nem mehetett: mert az vármegyék hajdúja bémenni semmiképpen nem akart.

Az fegyver-suspensio két-három hétig el sem végeződhetik Udvarnál, — addig megfordúl az dolog. Módját sem látom én, mert nem kinálkodhatom véle, s kinek is? Ugyan az követek által lehetne meg az is: de hiszem, még Szároz sem tért meg; mért késik? nem tudom. Az suspensio nem tudom, mi hasznunkra is lenne; mert, ha in statu quo kellene maradni: hiszem az híd sem készülhetne azalatt. Hanemha már Nagyságod meglátván az punctumokot, s azokhoz képpest resolutióját veszi Nagyságod: jobb volna talám armistitiumot csinálni egész aratásig, vagy őszig. Conditiói lehetnének: *Károli gyüne által, az német viszont menne által az Dunán, és az Vágontúl maradna ürössen* ab utrinque. Igaz, hogy megnyugszik s megerősödik az ellenség: de, hacsak a hiával lesz, — úgyis elkövetheti ezt; általnyomván túl hadunkot: általmégyen nyúgodni, s kitűl fél túl? Úgy füvell, az mint tetszik, s rajta fog állani: mikor akarja, akkor gyühet, az hol akarja, által!

Hogy magam valamely denominált helyen udvarolhassak Nagyságodnak, volt arra is kiváltképpen való reflexióm;

s ugyan azért adtam az túlsó commandót Dániel Úrnak, Ebeczkit s Ocskait melléje adván: hogy innen lévén, hamarabb udvarolhassak Nagyságodnak, — csak legyen itt kit hadnom helyettem, ez már nem oly gondos commando lévén; de, ugyan lehetetlen: ennyi had között csak magam Dániel Úrral legyek, — kell Nagyságodnak ide is Generálisokot commandírozni mellém. Csáki Mihály Uramot kezdem brigadírnak applicálni: de még nem bízhatom hozzá egészszen. Mindazáltal, kevés üdüre, az mikor Nagyságod parancsolja, már én Esztergam, Komárom s Újvár között várom kimenetelét Haiszter munkájának, — azalatt vehetem parancsolatját Nagyságodnak.

Sennyei Ferencz Uram most került elő, talám holnap megegyezik velem. Már Vay Urammal micsuda hadak lehetnek? nem tudom; majd elküldök keresésére ő Kegyelmének Nógrád tájára.

Duchont, minekelütte vettem Nagyságod parancsolatját, elküldtem; mi haszna, itt revideáltatom? úgy járnék véle, mint az csejtei nemességgel. Üdüm sincs az törvénkezéshez, széllyel lévén az hadak. Ha ott exequáltatja is Nagyságod, — elérkezik az híre; de, tudom, fogja Érsek Uram*) búsítani Nagyságodot, mert sógora. Kezes akar érte lenni; azt írtam váloszúl ő Nagyságának: ollyan az kezessége, mint az garantia, — ki veszi bírságát? Az csejteieknek maturior revisiója nem tudom, hogy lesz? mert ha hajnalban kél is Ócsvári Uram, — az más törvént nem teszen. Az protectionalisok nem szóllottak személlyekre, hanem az helységekre; magok nem éltek az protectióval: hanem hogy ipsis conscÿs esett, annyiban vétkeseknek deliberáltattak, s relegáltatott Nagyságod kegyelmességére vétkek, mert narratióját sem L, sem A. probálhatni**) nem fogja. Akkor is sajnáltam azt, hogy miért nem mondtak sententiát inkább, mintsem vétkesnek agnoscálván ököt, — csak Nagyságodra hatták az büntetést: de még Ócsvári haragudt. Nagyságod hadi-széke lévén: appellatió sem volt,

*) Széchenyi Pál.

**) Előbb mintha »reprobálhatni«-t akart volna írni, s úgy igazította ki »probálhatni«-ra, — de alkalmasint hibásan »approbálhatni« helyett.

sem lehet följebbre; hanem, ha Nagyságod, tanquam ex denegatione gratiae, annyibanvaló vitkeknek büntető sententiáját ex jure akarja promanáltatni, minthogy est deliberatio super delictum sine expressione poenae: azt már in loco residentiae Principis kellene véghez vinni, nem elüttem már.

Klobusiczki informatióját látom; azt tudja: páter Hevenyesinek adja az informatiót, az ki minden szavát elhiszi. Megküldöm alázatossan az replicát Nagyságodnak, együtt az projectum iránt való opiniómmal; meglátja Nagyságod: nem ok nélkül múlattam vile, — mert üdüm sincs mindenkor hozzá; ma elvégezem már.

Az taraczkok iránt: Újvárbúl bajos, Nagyságos Uram, mert kivitettem Dániel Uramhoz, az ki arravaló volt; hanem Léván van egynehány, kettő már kész is mindenképpen, — de az többinek lafétájok nem jó; majd meglátom Újvárban, — hanemha azokot hozatnám helyében Újvárban: mert Léván nem is tudom, minek az sok szép ágyú? Készületi nincs, akkor el sem vihetné ember, ott penig, — etc.

Ebeczki Imre Uram insinuatióját turbálta Haiszter motussa, — másként is játéknak tartottam mindenkor.

Az franczia segétségben soha bizonyos nem lehet Nagyságod, hanem egyedül csak *ipsa conjunctura* és *occasióbeli; az jó, hogy másként hiszi az német, et credit plurimum in eo consistere, ut avocemur a colligatione.* Páter Menegati*) azt tanitotta ám az phylosophiában: Non datur ens non ens. Jobb az Isten az mi papunknál!

Forgács Uram levelét veszem; úgy látom, deliberatum est: contra Rabutin *nem javalja bémenetelét* Nagyságodnak (Erdélybe.) Az mennyi hada van, — bár ki is küldene az lovassában; bizony, — még hasznát veszszük s vennénk is az békessígig, kivel — látom — bíztatják az németek magokot. Týrham Szent-Györgybűl Esze Tamással hitre beszéllett; azt mondja: ne agyarkodjunk annyira ellenek, két holnap alatt ha békesség nem lesz, — az ördög ötet elvigye! Nem bánom,

*) Hírhedett jezsuita, Leopold császár nagy befolyású gyóntatója.

ha lesz is. Már én Nagyságod parancsolatjátúl várván, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Fervil Oberst-Vochtmestere vala nálom, assignatióért, zászlóért, dobért; adtam assignatiót az bányákra, — de mikor nincs informatióm irántok! Majd nem lesz egy pénzem is, ha nem hoznak.

Rettenetes képtelen szelek vadnak, már ma negyedik napja; az Isten fordítsa jónkra!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

87.

Szent-Péter, 31. Martÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Addig mesterkedém, mégis hat hajót kaphaték, ollyat, kiben 20—25 ember elfér. Szekereken hozatám ide, s majd még az éjjel rajtamegyek; az sajkákot elűzöm ágyúkkal, és passust fogok által az Dunán.

Íme, mit ír Károli Uram, — kit ezen órában hozának nagy bajjal — méltóztatik Nagyságod meglátni; transmutáltam az clavest. Nagyságodnak is ír. Éppen apposite esik munkám. Már Modrot — külső, belső várossát — nyakában gyújták az németnek, Bazinnak hóstátja s vára elégett, körűlszállotta az hadunk. Nincs több hajdúm, az ki van, mind ott van; Újvárbúl hoztam ide kétszázot.

Ment pósta Haiszter után, hídját is megvetették Komáromnál: megtérjen, mert idevesz az gyalogja! Ha megtér: könnyít Károli Uramon, kinek — látom — Bottyánban minden reménsége, kit nem tudok, hol van? Azért ezen Károli Uramnak írott kis levelkét is Nagyságodnak mérészlém alázatossan elküldenem, mivel maga is azt írja, hogy arra küldjem. Pénzt kér, — ha megvárná; hada van, az mint látszik: ha 30 zászlót elcommendérozva, mégis corpust tart magának. Jól ír, és még híre sincs rosz. Hiszem Istent, megcsalja valamellyiket. Csak Bottyán menne által!

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(E levélnek sajátkezűleg irott eredetije nem a vörösvári Rákóczi-, hanem a gr. Károlyi-levéltárban létezik; a fejedelem küldé el bíztatásképen Károlyi Sándornak.)

88.

Búcsú, 3. Aprilis, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Az mint Szent-Péterrűl írt alázatos levelemben megírtam Nagyságodnak: én az próbát megtétettem, — de hamissága az embereknek hírt tett nekik; az sajkákkal, enyelgésére portásomnak, által nem gyüttek. Kire nézve, csak az lovas-seregek között az ágyúkot az partra vitettem, hozzájok sütögetvén, — véletlen esett közűlök egynehány; csak elébb-tovább vonyódtak, s bujkáltak az szigeteken, napestig kínzottam őköt. Estve esső s nagy sötétség között felvonyódtak, minthogy már le nem mehettek.

Karvához szállottam az ágyúkkal és apró hat ladikocskámmal. Tegnap — úgy adta Isten — hogy egy hetes-hajó császár sóját németek és egy sajka késérvén lefelé, jókor meghozván az porta, két felé küldtem az ágyúkot, alúl-följűl; — megrekedtek. Az ágyúlövések alatt béhányattam az hajókot, — nem várták meg, mind elszaladtak, s Isten kézben adta az sajkát, két taraczkocskával együtt, és az hajót. Azonnal kirakattam az sót belőle; háromszáz lovast általbocsátottam tegnap estve, hogy vizsgálják meg valóságát az híreknek. Másik hatos-hajó is van még, kit az sajkások elhattak, de elsüllyesztették, — most vájatom ki, ha megfódozhatnánk.

Bottyánnak az mostoha-leányja is rajta volt az sajkán: Esztergambúl Komáromban akart menni; azt általhozattam, beszéllettem véle. Azt mondta, Haiszter Esztergamban is parancsolt: valami mehet, segítségére menjen; és, hogy valami részit megcsapta volna Károli Uram, és hogy tegnapelűtt va-

lami rosz hírt hozott az hírmondó neki, kit megfogatott, mást küldött vizsgálóban, — az is úgy járt, hogy megtért. Komárombúl is tegnapelütt úgy üzenték: valami rosz hire érkezett volna az németeknek. Ellenben tegnap az portásom Komáromnál volt, midőn dél tájban az egész ágyúkot körül, kilötték háromszor, s az kijövő emberek úgy mondták: Haiszter maga 16 lóval csak érkezett bé Komáromban, — mind elmaradt Fehérvár táján (ki Csikvárnál mondja) az tábora; azt nem hihetem, de nem tudom: minek lőttek? Már megtudom ma.

Ugyan ma hajnalban hozának egy embert az Dunántúl; azt mondja cum deductione, hogy magyarokkal száz német volt portára: azokot egyig levágták, — az magyarja elszaladt; azolta Károli Fehérvár felül innen került rajta, s túl is másfelül közre vették az németet. De (ez) csak mind semmi, — hanem az általbocsátott portám hoz bizonyossat, már attúl kell várnom; csak az koplalást győznénk, mert szalma sincs sohul.

Bottyánnak de 27. kelt levelét veszem; az mint írja, reparáltatott azon lövődözése az földváriaknak. De még által nem ment vala; üzente ugyan szóval: általmegy harmadnapra, — az jó vóna.

Éppen most együtt ismét túl emberem; azt hozza, hogy bizonyossan Tácznál van — Simonytornyán feljül, Fehérváron alúl — az német, az Sár-rétje mellett, túl; Károli Uramnak penig egy darabja innen, Fehérvár körül, s más része túl, az Sár-rétjén. Már most, ha Bottyán általmenne Paksnál: akármely felekezet megegyezhetne, ha ez így esnék meg.

Ezeknél bizonyossabbat írhatok csak holnap is Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Bottyán vasmacskákra sír; *) Beszterczén is van, van azonkívül Nyitrán is, ha az földváriak elégségessek nem lettek volna, — csakhogy az üdő drága s az késedelem.

(E levélnek sajátkezű eredetije is a gr. Károlyi-levéltárban létezik, nyilván szintén Rákóczi által küldve Károlyinak.)

*) A Dunahíd építéséhez.

89.

Búcsú, 4. Aprilis 1705.

Kegyelmes Uram!

Ma reggel holmi paraszti hírekkel tölt levelemet midőn expediálnám: érkezék meg az általbocsátott portám, Isten kegyelméből szerencséssen; kik is hozának tíz laboncz és német rabot, és ezen levelit Haiszternek, melyből többet lehet tanúlni, mintsem relatiójokból. Az rabok examenje penig ezt hozza: Negyednapja, hogy az német Tácztúl megindúlt, Kiliti névő faluban fektiben felverte Károli Uramot, — ki magát mondja, ki más hadát; elig, hogy ez meglett. 30 zászlóval hogy voltak vóna ottan; (a falut) nyakában gyújtották, de esküszik az rab, az ki jelen volt, hogy 3 magyarnál több testet nem látott, — hanem az németség két felül ütvén az füst között az falura: magok között igen nagy confusiót és kárt tettek, sok veszett német egymás fegyverétül az sötétben és füstben. Az mi hadunknak penig egész Pinczehelyig utánna voltak: de sohult egyet sem értek, hanem az Somogyságra vette az hegyekbe magát. Beszílli, hogy hallotta volna: 6000 horvát s rácz is állott volna mellije Károli Uramnak, és hogy az java az hadának ott nem volt; hanem nevezte Gencsit, Nyírit, s többet is, hogy odaföljebb hagyott volna magátúl. Ezen levele Haiszternek is bizonyítja, hogy kellett rácznak is mellette lenni, és úgy látszik, mintha ugyanis megint recoligálta volna magát Károli Uram, kit elhinni nem akar. Az bagázsiáját hogy elnyerte és szakácsnéját, — azzal kérkedik Komáromban Haiszter.

Tegnap az német tábor Verebhez szállott, ma már meddig gyühet? nem tudom; de elhiszem, hogy elsiet, és Eszterház Dániel Uram ellen fog igyekezni, az városokért való boszúállásra. Kinek is tegnap s ez éjjel micsuda leveleit vettem, alázatossan accludálom Nagyságodnak; meghiszem, már eddig Szent-Györgyön is általesett, ha rajta valami nem esett. Most expediáltam postán utánna ő Kegyelmének, és azelütti dispositiómot repetáltam, hogy tud niillik általesvín az városokon: az lovas és gyalog hadaknak egy részivel általmenjen az Fehérhegyen, ex ratione non subsistentiae militiae; vígyá-

zónak maradjon valamely része Pozsony elein, az többi általgyün az Vágon. De, hitemre, sem azt, sem ezt tartani nem tudom mivel már: mert éppen se szalma, se kenyér. Én penig azon leszek, feliciter salválhassam innen sajkámot s hajóimot és az gyalogot Újvárban, és mivel itt Komárom elein — hitemre — nádot rág az lovunk: hátrább kell, legalább szalmára menni, közeljebb az nógrádi corpushoz, kinek éppen semmi híreket sem hallhatom, se Vai Uramnak, sem az többinek. Csak elhiszem, megnyugszik már Haiszter is az Csalóközön az fű kijöveteléig, mert úgyis döglik s vész lova; nem is látom módját máskínt. Akkor recolligálja magát, az mint lehet tőle, s elhiszem, általgyün Komáromnál; jobb is in tempore elállani most, rebus confectis Eszterház Dániel Úrnak, mintsem magára várni, az mint írja.

Én Nagyságod kegyelmes parancsolatjátúl várok: ugyan csak két corpust csináljak-i? vagy csak egyben vegyem magamot?

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben Sajátkezű.)

90.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Radvánszki Uram ő Kegyelme, Nagyságodnak udvarlására menvén, repraesentálni fogja mind nyomorúságát az alimentatiónknak, s mind penig az Nemes Vármegyék resolutióját az insurrectio iránt; de én az 12 compania rendét mutattam nekik, nem az másikot, — már álljon Nagyságod kegyelmességében!

Az erdélyi dolgokban szóllottam ő Kegyelmével; kívánta: üzenjek általa Nagyságodnak; tudván, mirevaló? elhallgattam. Pekrit, régen megírtam, tudva kell tartani. Mercurius prodest et nocet, ut manus regit medici. Egyéb nagy consideratiót nem csinált, — bennek van az régi! Hiszem Is-

tent, jót ád azokban is, de az üdűhöz képpest kellene szóllanom az erdélyi dolgokhoz; circumstantiae regunt consilium.

Én azomban magamot Nagyságod kegyelmében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

Búcsú, 4. Aprilis 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Azon is kért igen Radvánszki Uram: Nagyságodnak írjak mellette; sok károkot vallott atyja halálával,*) most penig az Isten megadta azon üdűt érni, hogy szabad az magyarnak kiljebb terjeszkedni; de, megvallja: nem győzi magát költséggel, sohonnan semmi jövedelme, — méltóztatnék Nagyságod kegyelmes reflexióval lenni. Mondám ő Kegyelmének: igenis, megírom Nagyságodnak; de, Fodor Uram mustrálván Szalai Uram regularis regimentét, jó ebédet adott, cum floribus mondja: látja Kegyelmed, Mustramester Uram, így élek ám én; hogy telhessék ki 60 frtbúl egy holnapig? Azt feleli Fodor Uram: édes Óbester Uram, én azt javallom, Kegyelmed szabja az maga asztalát az fizetéshez, — mert nem szabják az fizetést az Kegyelmed asztalához!

Az perceptorságot is hozta elő (Radvánszky), disponáljam úgy: ne legyen perceptor neve, mert minden vármegyének van perceptora, igen diákos név, ő katona akar lenni; mondám: thesaurarius nem lehet, hanem aerrarij conservator, — ha azért szebb az perceptorságnál, quod sit nomen cathecumenum.**)

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

---

*) Radvánszky János atyját Györgyöt, tudvalevőleg Caraffa végeztette ki, s javai is egy időre elkoboztattak.

**) Ekkép lőn aztán Radvánszky »ország kincse conservatorá«-vá.

91.

Búcsú, 4. Aprilis 1705.

Kegyelmes Uram!

Brenner Ignácz*) — ha nem czigán Uram ő Kegyelme — ügyét nemzetünknek igaznak ösmervín, meg akar az igaz vallásra térni, és hívségét historizáló pennájával bizonyítani; kért, Nagyságodnak alázatossan recommendáljam. Accomodatiót valamely beneficiumban kíván, az hol csendessen írhasson; maga megjelenti igyekezetit Nagyságodnak.

Giláni Úrfi penig dicsíretes inclinatióbúl az hadi regulát tanúlni kívánván: az granatérosok közt a principijs kezdeni akarja, és istrázsát akar állani Nagyságod Méltóságának ajtaja előtt, reménlvín nagyobb promotióját Nagyságod kegyelmességébül, ha kezdi úgy, hogy tanúlhasson; kit is alázatossan Nagyságodnak recommendálok.

Kell ezeknek költségecske is, mert elrekedtek mindenétül; járúljon Kegyelmessége Nagyságodnak hozzájok. Brenner Uram vagy haragszik az Érsekre, vagy igen hív akar lenni; Nagyságod kiösmeri, véle ha szól. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

92.

Nagy Szőgyén, 5. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma veszem alázatossan méltóságos levelét Nagyságodnak sub dato 31. Martÿ. Elhiszem, már értésére lészen Nagygodnak Haister megtérése, kirűl ezelűtt egy órával Esztergam alúl érkezett portám azt hozta, hogy holnap okvetetlen Komá-

*) Brenner Domokos Ignácz hántai prépost volt; Rákóczi szepesi prépostta tette, s mint tudjuk, a tűdós főpap egyikévé lőn a fejedelem legkitűnőbb s leghívebb diplomatáinak, és számkivetésben halt meg Párisban. Történelmi munkálkodását azonban — a melyről itt Bercsényi szól — nem ismerjük.

romnál lesz az német tábor, és hogy megindítása után Károlinak, megfordúltak volna az Bakomban, 40 németet csak hertelen levágtak, s visszanyomták az üzőt; jelensége volna recollectiójának. Igen jól s jókor esnék most Bottyán általmenetele: mert azzal igen megbátorodnék túlsó hadunk, s nem félteném Pálfitúl. Ugyan tegnap érkezett Beniczki Márton is. Nagyságod méltóságos levelében feltett szava M.-nak úgy confirmáltatnék.

Tegnap estve elütt hozá komáromi portám, hogy az csalóközi gyalog német gyűlt Komáromban; magyaráztam arra, hogy az én hajóimnak s általcsapott portámnak sőt híd készületinek nagy hire lévén: nem hagyja próba nélkül, az túlsó partra taraczkokot viszen, — azzal megereszti az sajkásit, kik 11 sajkával felszorúltak vala. Nem akarván azon lehetőséget várnom: még az elmúlt éjtszaka az sajkát és öreg hajót szépen elszedettem egészszen, és úgy rakattam szekerekre az öreg hajót is, az ladikokat penig egészszen, és bévitettem Újvárban, — mindenkor hasznát vehetjük. Magam penig kiszállottam ide Szőgyénre, az hová Komárom, Esztergam és Újvár, mindenik 3 mérföld. Itt jó helyen volnék igen, — de mikor itt sincs semmi szalma; hozatni nehéz, az marha bágyodtsága miatt. Kire nézve — úgy látom — aligha még beljebb nem kell szállítanom az hadat, hogy subsistálhasson, s inkább vigyázó seregek változzanak.

Az hajókrúl jól gondolkoztam: mert nem régen érkezett Komárom eleirűl is portásom, kik szemekkel látták: az német Komáromtúl — mintegy kétezerig való lovas s gyalog — együtt az Duna mellett túl le Szőny felé; úgy volt az parasztok között híre: Karva irányában akart reánk gyünni; s elhiszem abbúl, hogy az sajkák is mellesleg véle ereszkedtek Szőny felől. Oda van más portám ismét kettő is, az ki vígyáz reájok: ha megtérnek-é, vagy conjungálják magokot az Tatához érkezendőkkel?

Generális Eszterház Dániel Uram levelét Nagyságodnak alázatossan accludálom; úgy hiszem, Nagyságod méltóztatik megösmerni, hogy jobb némely ember magános commandóra, — az had is penig szereti igen. Egy kevéssé értésére adtam, hogy miért az particularitásokrúl nem tudósított? s leginkább,

hogy panaszkodott az tisztek ellen elübbi levelében: miért nem keménkedik köztök? — arrúl gondolja indignatiómot. Talám nem járok mint Nagy Pállal, ezen recommendatiómmal; próbájúl adtam ezen nagy corpusó commandót kezéhez, s magam nem tágítottam, míg nem láttam folyamotját.

Az puskákot*) és hozzávalót igyenessen az új, erigálandó regimenteknek osztom, úgy az újjonnan ideállott németeket is; az zászlókot**) pro honore sui küldje Nagyságodnak, megírtam, — Nagyságod adhatja az regimentek közt, ha úgy fogja akarni Nagyságod, — avagy emlékezetre valamely templomban.

Eszterház Antal Uram levelét veszem; úgy írja, megindította az vármegyéket. Én proponáltam az projectumot, — kapnak rajta, csak azért is, hogy annak örvével hazamehessenek; én penig félek attúl: turbáltatik amazoknak is jövedelmek. ***) Hanem talám per partes kellenék őköt regiment-számra bocsátani; avagy csak mind együtt nyúljanak hozzája. Ítélném jobbnak: maradna is bennek, menne is haza némellyik.

Az sebessek iránt erigálandó ispitályokot, igenis, elhiszem, nem fogják sajnálni az hadak: de, messze van Kassa; másutt nem lehet? Beszterczén Sréterre kell bíznom erectióját; de oda pénzt kell anticipálni, az penig szűkön gyün bé most Selmeczrűl. De nem tudom, tartások iránt is ott lesz-é az provisió? s ki által várnám rendeléseit azon ispitálynak?

Az posztókot alázatosson köszönöm Nagyságodnak, — de nincs több száz végnél.

Az diariumot****) instituáltatom. Az patens Silesiára meglehet, — csak nagyobb kárt ne tegyünk véle!

---

*) A mellyek t. i. Heisternek Dániel úr által Modor, Bazín és Szent-György capitulatióra kényszerített városokban lefegyverzett gyalogságától elszedettek.

**) Az elnyert zászlók száma 21 volt, 40 dob, sok szép fegyver. (Bercsényinek Nyitráról 1705. april 8-án Károlyihoz szóló levele, melyben az elmúlt napok eseményei szép történelmi elbeszéléssel s nagy élénkséggel iratnak le. L. Thaly: »Rákóczi Tár.« II. kötet, 103—107. l. Pest, 1868. Lauffer Vilmos kiadása.)

***) Így; jövetelek értelemben. Ódon.

****) A Rákóczi által Eszterházy Antal indítványára kiadatni ren-

Az taraczkokrúl nem így volt írva; vannak Újvárban ollyak talám, küldök is azonnal.

Szent-Iváni most udvarol Nagyságodnak; de nem hiszem, ott több szolgálatot tegyen, s nem is vélem, felvegye. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Szirmay András Uram által üzentem alázatossan Nagyságodnak az vármegyék felül.

Külön negyedíven:

P. S. Duchon dolgában bizonító leveleket most íme, alázatossan megküldöttem Nagyságodnak Szirmay András Uram által, ezen acclusában.*)

Az portám is most érkezett; referálja: tegnap az túlsó félen recognoscálni jártak az németek, és semmi hídnak készületit nem tanálván, Tata körül telepedtek meg az falukon, mind Komárombúl kimentek, s mind Haiszter tábora.

Csak lehetetlen itt tovább rágatnom az nádot az lovakkal, Nagy-Salló tájára kellett ezen corpust szállétanom, és vigyázó-portásokot változva rendelni. Magam bérugaszkodom Újvárban, — az hol derekassan foly az épület dolga, mind pénzes segétséggel, mert máskínt nincs haszna.

Az fiamnak küldött lovat alázatossan köszönöm Nagyságodnak; nem érdemlette kegyelmes reflexióját Nagyságodnak. Eddig, elhiszem, maga is udvarol Nagyságodnak. Én azt cselekeszem véle, az mit Nagyságod fog parancsolni. Ugyan alázatossan kérem Nagyságodot: mit csináljak véle? ha jókor lesz-i már katonát csinálnom belőle? Mert tanúlásában talám már sokat múlatott.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

---

delt nyomtatott hírlapok számára készülő hadi tudósítások és pedig itt név szerint a három város elfoglalásáról szóló napló értetik, — melyet láss alább, az april 14-iki levélhez mellékelve.

*) L. mindjárt a jelen levél után.

93.

Paria Literarum
Domino Nicolao Duchon sonantium, ex Arce Stomffensi per Georgium Paluska scriptarum, 16. February 1705.

Perillustris ac Generose Domine etc., Frater mihi colendissime!

Schveimiger János és Ferenchovics Joseph Uraimék tegnapi napon írtak vala énnékem, hogy örömest parollára szóllottak volna velem; az kiknek is megírtam: úgy igenis, én sem leszek ellene, hogyha megalázzák magokat ő Kegyelmek. Arra nézve, nem is adtam az több particularitásokrúl választ ő Kegyelmeknek, gondolván, hogy szóval mindenekről bővebben szólhatok ő Kegyelmekkel; azomban, a mint hallom, a levelemet sem várván meg, elmentek innen ő Kegyelmek, hova? magam sem tudom. Minthogy pedég említett nékem írt levelekben azt attingálják ő Kegyelmek, mintha én nem recognoscálván az ő Kegyelmek ezekhez az Dominiumokhoz hasznos intentiójokat: tegnapi éjtszakán akartam vólna alattam való emberekkel invadeálni ő Kegyelmeket, — kiben igen errálják ő Kegyelmek, — holott nem is tudám ittléteket, hanem hallván, hogy valamelly parasztembernek kész lisztje lett vólna egyik malomban: annak fölhozására kibocsátottam vólt az várbúl egynehányot, kik is hallván alámenet az ő Kegyelmek kastélyban való létét, s akarván magoknak talám valami securitást tenni, hogy tudniaillik a szándékjok azon kastélyban való lévőktül ne gátoltassék, — hallom, hogy az iránt valamit szóval beözentek volna. Így azért lévén az dolog, maga is Kegyelmed bölcsön considerálhatja, hogy ha ellenség-formában odamentek vólna: talám-talám végben is mehetett vólna az ollyan szándékjok; de, hogy nem esett semmi: contraria consequentiát formálhat. Nem is üzentek vólna be, ha valamit akartak vólna próbálni rajtok, a ki is éppen contra rationem lett vólna. És így, ha mi jóra czélozandók ő Kegyelmek: ne adja Isten, hogy az iránt való szándékjokat tovább is gátolnám, ha Méltóságos Principálisom, Gróff Uram ő Nagysága*)

*) Gr. Pálffy Miklós.

dispositiójából, s a szerint Kegyelmed rendeléséből is, ezen jószágoknak és oeconomiáknak továbbvaló permansiojárúl valami jó intézéseket tesznek, — kirúl per praesentes keresztényi hitemmel assecurálom ő Kegyelmeket.

Sietvén ezen levelemnek elküldésével, Dunántúl való novellákot nem communicálhattam Kegyelmeddel, hanem proxime aziránt való mostani fogyatkozást helyrehozni el nem múlatom. Kívánván, Isten sokáig tartsa és éltesse szerencséssen Kegyelmedet!

Paria aliarum eidem sonantium, per eundem ex loco eodem, 18. February 1705. scriptarum.

Perillustris ac Generose Domine!

Frater mihi colendissime!

Servitiorum meorum paratissimam commendationem. Visszaérkezvén Méltóságos Generális Gróff Haiszter Uram ő Excellentiája, nagy kérésemre megengedte, hogy Kegyelmed maradhasson in loco, de úgy, hogy híven s igazán mindeneket tudtára adjon Kegyelmed vagy directe ő Excellentiájának, vagy peniglen nékem, és én hogy osztán ő Excellentiájának megírnám; kire nézve Kegyelmed fogja tudni magát úgy viselni ebben, hogy még nagyobb creditumja lehessen Kegyelmednek azután. Kire nagy nehezen resolválá magát ő Excellentiája. Protectionalis iránt azt mondotta ő Excellentiája, hogy nem köll, hanem azt, a ki az Asszonynál ő Kegyelménél vagyon hogy Kegyelmed magához vehet, és a mellett (azt mondja) ha megtartja maga (id est Kegyelmed) maga parolláját: más reflexióm is lészen ő Kegyelmére, — de úgy, hogy bizonyos híreket és in tempore híven megírjon. Azért magam is kérem Kegyelmedet: netalántán én is Kegyelmed mellett valami suspicióban ne essek, — ezekben legyen Kegyelmed vigilaris és szorgalmatos, választván egy embert magának, ki által ezeket végben vihesse; talám Csomor arra jó volna, a nélkúl is ollyan tisztben lévén, hogy hegyekben köll néki járni, melly alkalmatossággval igen könnyen ide is jöhetne.

Kegyelmed úgy tudja stylizálni maga nekem írott leveleket, hogy én azokat in specie ő Excellentiájának elküld-

hessem; azért, ha néha ollyat akarna nékem írnia, a kit nem volna szükséges az Generálisnak tudni: tehát az ollyat ad partem egy czédulácskára föl köll tenni. Többire, Kegyelmedet kérem, úgy gondolkodjék mindenekben, hogy azután is lehessen becsületje avagy remuneratiója is Kegyelmednek Méltóságos Gróff Uramtúl ő Nagyságátúl, úgy az több Pálffi Uraméktúl, az kik egyet értenek az eránt. Ugyan Pálffi János Uram ő Excellentiája most is szolgált*) Kegyelmednek, s tovább is arra ajánlja magát, ha Kegyelmed jól fogja viselni magát.

Kegyelmed szolgáltasson azon pénzt kezemhez, a ki begyütt az kiárúlt borokért, — avval is contestálni fogja Kegyelmed maga hívségét; mert tudja az Isten, melly nyomorúltúl vagyon Méltóságos Úr**) Bécsben, — azért az ollyan pénzt oda akarnék küldenem. Másban is, a mint lehet, mutassa Kegyelmed sinceritássát s dexteritássát, — viszontan experiálni fog Pálffi Familiának patrociniumát. Én pedig mindenekben maradok mindenkoron

Kegyelmed

igaz köteles szolgája
Paluska György.

P. S. Hajster Uram tegnapelőtt késün estve megint nagy néppel, mind lovassal, mind gyaloggal, s ennehány álgyúval Nagy-Szombat felé indúlt; hová megyen, és mit fog operálni? megtanítja az idő bennünket.

In compositis literis scriptarum dorsalium par:

Stomffai tiszteknek megírtam, hogy újonnan mindenekben engedelmeskednének Kegyelmednek; a mint is odamennek Kegyelmedhez.

Kívűl:

Paria Literarum Domino Duchon scriptarum.

(Egykorú másolat, Bercsényi megelőző leveléhez csatolva.)

---

*) Hihető, Heisternél a spionage iránt tett recommendatióját érti.
**) Gr. Pálffy Miklós.

94.

Szőgyén, 6. Aprilis 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen másik levelemmel már megindúlt vala Szirmai András Uram: veszem curírja által Nagyságodnak Károli Uram levelét is accludálva. Elgondolám én azt igenis, hogy az Dunának tart; már combinálhatja Nagyságod Haiszter levelivel ennek relatióját, kit Nagyságodnak küldtem. Eddig tudva van Nagyságodnál megtérése Haiszternek; s csak elhihető, hogy ittvaló distractiókra nézve megfordúl vala, — csak bár még két-három nap oly vígyázatlanúl ne tanálta volna; hiszem, megmutatja az effectussa ittvaló munkánknak: ha nem fárodtunk-é az distractiójában és revocatiójában? Merre fordúl Haiszter? az éppen bizontalan; már gyalogjának elvesztvín jobb részit, az lovát bottal hajtogatja az lovassa is, — úgy mondják. — Soha jobbkor nem eshetett volna Bottyán általköltözése, mint ha most mehetne in consolationem et recollectionem, kire Haiszter megtérése nagy okot adhat. Most Tata táján telepedett majd minden ereivel Haiszternek tábora; éjjel-nappal rajta szemem: merre fordúl? S ugyan lévén reflexióm az Nógrád körűl való hadakra: most expediálom Nagy-Salló tájára vagy 3000 lóval Csáki Mihály Uramot; éppen in contiguo quasi lesznek az Hatvantúl Nógrádig fekvő hadakkal, — csak parancsolná meg Nagyságod: az ki commandójok, értenének Csáki Mihály Urammal egyet, és Eszterház Dániel Uramot várnák s hallgatnák; mert írtam Vaÿ Uramnak háromszor, — váloszom sincs, s nem is tudok kinek írnom köztök.

Ezt ugyan ezen reflexióbúl kivántam cselekednem: mivel Haiszternek fordúlása bizontalan, — akár Komáromnak, s akár Esztergamnak (mert úgy is van hire) igyekezzék által: lesz hírekké, s mindgyárst magokot összevehetik; ha penig Csalóköznek megyen, ott is más corpus lesz készszen, és mindgyárst akár conjunctio, s akár közbenvétel lehet belőle.

Eszterház Dániel Uramnak felesége és bagázsiája Újvárban, s maga is már disrepartiálván az hadat (de nem tudom még, mikínt? mert nem írja) Újvárban együtt; magam az

fölső corpushoz megyek, mert fizetések és az vármegyék gyaloginak ezerekre való osztása is van előttem, — ezen ezerek már pro Martioi s ki lévén fizetve és rendben véve, kiket itt hagyok. Budai, János Diák ezerei is hogy együtt legyenek, az maradékát hozzájok küldöm.

Ocskait 2000 lóval és ezer gyaloggal rendeltem által, (a Fehérhegyeken), és Petrőczi Uram mellett van még Sréter lovas, és Révai Imre gyalog-ezere, az trencséni és több tót Imperium, listák mellett.

Íme, alázatossan kérem Nagyságodot, három levelet hoztak vissza, Károli Uramnak kiket írtam vala; meglássa azokból, mint iparkodtunk. Hadat segétségére küldeni lehetetlen volt; mert hiszem, az vigyázatlanság: nem az erőtlenség tette veszedelmét. Ha recoligálhatná magát az had, — bizony, nagyobb fordítást tenne már, M.-ként. Azt hiszem, hacsak által nem gyün hadunk: hamarabb visszafordúl arra Haister, mintsem fogyott s fárodt hadát általhozza; hanem még várja az mezőt.

Az vármegyékben haza akartam bocsátani: de nincs haszna, megmondja Szirmai Uram. Csak szükséges: erigálják otthon az seregeket, azok váltsák meg, itt . . . .

. . . . . .

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű. A levél vége hiányzik.)

95.

Nitriae, 8. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezennel veszem 5. költ méltóságos levelét Nagyságodnak, cum annexis. Magamnak is írt már Károli. Úgy látom, az vétek abbúl áll, hogy nem volt kész útja, — nem abbúl, hogy szígyen volna vigyázatlanúl tanáltatván szaladni! Írtam váloszt,*) s megmutattam: eleget tettem diversiómmal az revocatiónak.

Alázatossan informáltam már mindenekrűl Nagyságo-

*) L. ugyanezen napon kelt már említett levelét Károlyihoz, a »Rákóczi Tár« II-ik kötete 103. s köv. lapjain.

dot; nincs is mit írnom egyebet, hanem hogy, igenis, Haiszter akkor Szőnyig ellenem együtt vala: de elhitte híremet, kit bocsáttam, hogy Gútához viszem az hajókot s felgyújtom háta megett Komáromot, — még étszaka Gútához szállott sietve, hogy megelözzön, de túl, Csalóközbül. Egy része hadának Tata körül van, faluzva. Már csak lesnünk kell, mert Csalóköznek nem férhetünk. Csak az nagy baj: már sohult szalma sincs, füvezni s kopározni kertekben csapta az katona lovát, — soha bizony nem operálhatunk már, sem mi, sem ők.

Az mely németek ideállottak,*) Korponára küldtem Sándor László adjutantom által, és Fő-Mustramester Uram által subrepartiáltattam őköt az három új regiment közé, s írtam nekik: küldjenek tiszteket érettek Korponára, ott vegyék lista szerint kézhez az adjutanttúl. Most ismét újjobban ma együtt másfélszáz, — **) azt is el kell küldenem; söt azt írják most: még az mi megmaradt, mind ide akar állani, s az tiszti rabúl adja inkább magát, mintsem az hegyeknek menjen.***)

Csak elhiszem, egészszen reparáltatik túl (a Dunán) az dolog, ha Bottyán fris haddal általmegyen; valljon Barkóczi nem volna-i jó? Pálfi 2000 lovassal nem nagy miraculumot tehetne, ha jók volnának.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű. Kívűl, a levélnek egy csomag Bercsényi-levél borítékául szolgált üres külső lapján, a titkos levéltárrendező Beniczky Gáspár kezével ez a rájegyzés olvasható: »Fasciculus 19. Literarum Comitis Bercsény. Anno 1705.«)

---

*) A Modor- és Bazínban capitulált német gyalogság közűl.

**) Ezek a legutóbb capitulált Szent-György városabeliek közűl valók lehettek.

***) Tudták ugyanis a modriak és bazíniak példájából, hogy ott a tótság, fejszékkel, fustélyokkal már készen várja s agyon veri őket a szoros útakban; azok ellen nem volt salvus conductus számukra.

96.

(Rendeleti tervezet a hadbiztosság számára, Bercsényi sajátkezű észrevételeivel.)

Generosi, Egregii et Nobiles!

Fideles Nobis dilecti!

Salutem et gratiae Nostrae Principalis propensionem. Tapasztolván a Nemes Vármegyéknek az extraordinaria és particularis Impositiókkal ekkoráig improportionate interveniált terheltetéseket, s nemkülömben a szekerezések és gyalog munkások praestálásában, hol az hadakozásnak conjuncturáihoz való képest, hol a praesidiált váraknak néhol többiségére nézve, egyik Nemes Vármegyének a másikával való confrontatiója szerént emergált egyenetlen voltokat és injuriájokat; hogy mindazok jobb móddal és renddel megorvosoltathassanak: az egész Nemes Országban elterjedőképpen oly dispositiót töttünk, hogy noha a gratuitus laboroktúl, — mellyek eleitől fogva a Törvényes Constitutiók szerint az Hazában megvoltanak, — magokat a Nemes Vármegyék nem immunitálhatják: mindazonáltal, miglen azokrúl helyes és igazán proportionálandó rendelést a praesidiumoknak szüksége szerint szabunk is, tanácsosnak és helyesnek ítéltük, hogy, ha mikor Districtualis Commissarius híveink, juxta exigentiam rerum bizonyos vagy naturálékat, vagy más szükséges dolgokat és történhetőképpen, — nevezet szerint: hordókat, zsindelyt, deszkákat, etc. — a Nemes Vármegyéknek külömb-külömbféle beneficiumi minemüségi szerint (kit mindazáltal Kegyelmeteknek tudtára adni és consensussábúl cselekedni tartoznak) particulariter imponálnak, *) azok iránt először is az ollyatén Nemes Vármegyével megalkuván, illendő árrát megadják. Sőt mivel a feljülírt mód szerint kiváltképpen a szekerezésekben és gyalog munkások administrálásában vannak némely Vármegyéknek a többihez képest

*) E szó »consensus«, úgy szintén az alábbi »imponálnak« is, Bercsényi által alá van húzva, az utóbbi »repartiálnak«-ra corrigálva, s a lapszélre ugyan az ő írásával ezen megjegyzés téve: »Mikínt conveniál az consensussal az imponálás? unus est casus Vocativus, alter Imperativus.«

méltó gravameni: a lehetős proportiónak behozatására való nézve tartasson oly módot a Districtualis Commissariussal Kegyelmetek, hogy midőn a szükségnek ratiói szerint vagy szekerekre, vagy gyalog-munkásokra lészen szükségek, — először is annak számárúl, és az helynek s üdőnek (hová és mikorra kévántatnak?) circumstantiáirúl az Nemes Vármegyéket certificálják, s egyszersmind azoknak praestálása, administratiójára nézve magok Sub-Commissariussit exmittálják; kik által is ha midőn a proportionált terhet a szekerekre felrakatják, megindétván azokat jó idején, és a helyből lött indúlásnak idejét computálván: minden napra, minden egy-pár vonó-marhátúl szekereseknek tíz garassal fizessenek, s úgy a gyalog-munkásoknak is három garast adattassanak, oly móddal, hogy a készpénzt nem más, hanem a szegény szekeresek és munkások kezében inmediate, a Nemes Vármegyék Commissariusi jelenlétekben assignálván, ugyanazok által magokat quietáltassák, — ezt értvén a naturálék s más szükséges dolgok megszereztetése és exolutiója alkalmatosságával lött állapotban is, kivévén mindazonáltal a determinálandó gratuitus laborokat és hírünkkel Kegyelmetek által az egész Districtusokra repartiálandó (mellyekért fizetni nem is szükséges) közönséges impositiókat.

Kihezképest, — mivel ezen rendelésünk a pénznek circulatiójára nézve, és a sok improportiókbúl származott gravameneknek elháritására előadatván, szükséges is, hogy fogyatkozás nélkűl effectusban menjenek: Kegyelmeteknek serio intimáljuk és committáljuk, hogy így értvén ebbéli kegyelmes, s egyedűl a szegény ország-lakosi javára czélozó dispositiónkat, nemcsak Districtualis Commissarius híveinknek tudtokra adni: de egyszersmind a Nemes Vármegyéknek ex officio intimálni, s azokat a feljűlirt mód szerint observáltatni igyekezzék, s el se múlassa Kegyelmetek. Coeterum secus non facturos Eosdem benevalere desideramus. Ex Civitate Agriensi, Die 8-va Aprilis, Anno 1705.

Alúl: Inclÿto Commissariatu Castrensis.

Bercsényi kezével írt észrevételek:

Mikor az kongó*) aranynyá válnék: magam is Commis-

*) A »Libertás« nevezetű rézpénz.

sarius kívánnék lenni ezen dispositio mellett, — mert több hasznát vennném, mint az Generálisságnak! Ennek számodásátúl ne féljen Commissarius Uram: mert soha senki difficultásit nem concinnálja, — csak győzze a koczódást az vármegyekkel: most fizetek, most nem, etc.

Én rövidebb útját tanáltam ennek. Mert a szekerezést ha consideráljuk: vagy az tábori élésbül áll, vagy condescensióbúl, vagy extraordinarie való munitio- és eszköz-hordásbúl, vagy praesidiumok épületi. Az éléshordás per se competit Comitatibus de loco in locum. Az condescensiók magok resolválják magoknak az casust. Az extraordinarie és praesidiumhoz valókat nem lehet hírem nélkül: mert dispositiótúl függ; ha látom, hogy vagy sok, vagy siető, vagy más akadikos: committálok specialiter annak pénzes-szekerezésérül, s úgy az épületiben is az praesidiumoknak, Commissariust az pinzzel az ollyan dolognak melléje rendelvin. Ebben jó volna ugyan az praetium-szabás, si idem non concurreret malum: mert az pinzfizetés legszükségessebb, ut celerius fiat; az imponált praetium, ha sok is, kevésnek látszik; nem megy, ha nem hajtják; ha hajtani kell, — tantum facit. Experiáltam Újvárban, az hol nem lehetett külömben, hanem augeáltam 4 s már 5 garasra az némely munkást: elég van hajtatlan; míg 3 garasra hajtattam, semmi sem volt, — et sic az szekeredzés is.

Az pinz circulatiójának ez kevés módja: mert per hoc, hogy az parasztnak fizet az Commissarius, s ő semmit sem ad vissza, — nem circulatio, hanem nagyobb fogyatkozása az cassában, kiben csak az hadakra sem győzik az fizetést. Ha penig consideráljuk: már az provisio pinzre szorúlt, — már az szekerezés is ad discretionem Commissariorum arra szorúljon, s az vármegyék arra szoktassanak decretaliter? Meglátja az Méltóságos Fejedelem: mennyi sok rosz gyümülcse lesz ezen jó rendnek! Hiszem, sine tanta publicatione, in casibus certis urgentibus necessarijs követte az Méltóságos Fejedelem is, — meglehet ezután is, az mint feljebb írám; osztán, jó üdüben ócsóbb is lehet, s bizonyossabb is az számodása, ha az Commissarius commissióját producálja, az ki mellett fogadott szekeret, testimonialissát az szekeres megfizetésének, et in loco depositionis adnak attestatiót, verbi gratia: »Ennyi

szekér hozott ennyi zsindelt, etc. ide s ide való pénzes szekeresek által.«

Mi haszna az sok rend szaporitása, mikor még magát sem vette rendben az Commissariatusság!

(Eredeti, egy íven, in folio.)

97.

Nitriae, 9. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Szintín hogy a Jerémiás Siralmát hallgatnám: veszem alázatossan Károli siralmas rosszaságárúl irott levelét Nagyságodnak. Verék az Pilatust az gyermekek, míg olvasám Nagyságod levelét; azt mondja a feleségem: Haisztert szeretné odafektetni! Én penig azt, az ki mindent maga kedvére cselekedve, ha ő rosz is, – másban keresi az vétket. De azalatt, ha az feleségem kívánsága szerént az gyermekekre bízná is Isten Haisztert, nem bánnám; mivel magunkra Isten sokszor bízta már az átkozottat, s nem tudánk mit tenni neki!

Engem az feleségem meglopa *) tegnap, már itt akar ünnepleni, magam is a végre gyüttem vala. Két felül mellettem az lovas hadak, — az mint már megírtam alázatossan, — csak volna mit ennyi az lovának: de semmiképpen nem élödhetik; már kertekre, mire bocsáták sokan tengetni. Se urak majorjában, se másutt szalma nincs; az új zsuppot szaggatják még quártélyokban is. Mégis könnyebb az átkozottnak, hogy quártély neve koplalásának!

Az ellenségrúl nincs újjabb hírem, az mint ez éjjel megírtam; hanem az lovas hadának egy része Tata körúl nyugszik, ki is ellenem sietett, az költözést impediálni. Már, elhiszem, azt lesi: mint recolligálja magát az mi túlsó hadunk? Más része Csalóközben fülel, maga Komáromban Haiszter. Most már semmiképpen hozzá nem férhetek.

Az városokbúl kieresztett német gyalogságot mind fölkésérék. Szomolyánnál s azon följül akarván általkésérni az hegyeken: hét vagy 8000 paraszt útjokot elállotta; Dániel

*) Annyi mint: lopva ott termett, odalopódzott, meglepett.

eléggé parancsolta: ne bántsák, — de még az késérő seregekhez hozzálövődöztek, meg is öltek egynehányot az mi katonáink közül. Csak azt mondja az tót: meleg lesz már, nem lakik úgyis faluban, — sohasem fél az némettül, jobb meghaljon! Visszatértek velek. Szombat körül telepedtek vala. Megvallom, igen törődtem rajta. Már eloszlottak vala az hadak, Dániel Úr is Újvárban vala, s ott tanálám tegnapelütt, — mindgyárst visszaüztem Szeredben, s hadakot is contramandáltam: netalán salválni ügyekezzik Haiszter őköt gyalázatunkra, kit csak 2000 lóval is véghez vihet vala könnyen. Ha penig csak puskáját nyernénk el az németnek: csak üdüt nyernénk, s nem egyebet azzal. *Küldtem emberimet postán: csak vigyék az tótokra; ha reájok támodnak, — szaladjanak el mellőlök.* Pro fortiori comitiva Ebeczki ezerit küldtem; másként is jól meg van nekik parancsolva: mint alkalmaztassák magokot. Bolondok voltak az commendantok; most vették eszekben, hogy bolondok: mert Eszterház Dániel Uramnak nem levén hatalma az capitulatióra, sőt orderében vót: semmiképpen ne capituláljon, mert nekem az városok nem kellenek, — hanem az németség. Ez étszaka írja Jeszenszki, hogy már is reátámodtak az tisztekre az közlegények; mind kuruczczá akarnak lenni, de az tisztek nem, hanem készszek letenni az fegyvert és rabúl adni magokot. Megírtam: ad gratiam et disgratiam rabúl hadd adják magokot, még azt is me quasi inscio, ha későn nem lenne; mert úgy hiszem, tegnap vége lett az historiának, kirül óránként várok tudúsitást. Így megfogy alkalmas ereje Haiszternek: mert ezek mind egészséges, válogatott gyalogja vala; nincs is egyéb Toleto és Viard regimenténél már gyalog az Csalóközön.

Az Dunántúl való operatiót Pálfin kívül más nem fogja már impediálhatni; tudja Haiszter: hajóim megvadnak, (nagyobb penig az híre,) tudja: nem meszsze az révhez fekszik az hadam, — csak elhiszi: ismét hátában megyek. Megapad az Morva majd: Ocskainak is kinyilik Austriára az útja; ha oda is kell szakadni neki, — úgy is kevesedik. Csak megvallom: nagy jó lenne túl munkálódni, ha kiváltképpen az ráczoktúl félni nem kellene, és az túlsó ráczok is jókká lennének.

Éppen hogy ezt írám: érkezik relatiója egy Komárom-

ban küldetett emberemnek, kit íme, megküldtem alázatossan Nagyságodnak pro combinatione. Csalóközben csavarog az német, ki föl s ki alá az Duna mellett.

Érkezik panaszsza is nagy az hadaknak, az provisio iránt; már csak — az mint írám — úgy kell lenni, az mint lehet. Az rézpénzt venni nem akarják, kirül csak ma is írtam alázatossan Nagyságodnak.

Károlit már keménséggel kellene megpróbálni, most oka is vóna Nagyságodnak hozzája; nem használ az szép szó, — még ő haragszik!

Ha Gerhard Uram elérkezik: semmit sem tartóztatom, mert nekem is nagy kivánságom van hírt tennem némely dolgokrúl Nagyságodnak cum longiori stilo. Azomban magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

A feleségem alázatossan ajánlja Nagyságod gratiájában magát. Új hírül azt hozta, hogy az Nagyságod párduczbőrire való aranylánczot látta, igen szépnek dicsíri, s mondja: el is vitték már Nagyságodnak.

Géczi Zsigmond Uramra, Kegyelmes Uram, nagy szükségem vóna.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

98.

Nyitra, 11. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Gerhard Uram elérkezvén, Nagyságod méltóságos parancsolatját megértettem; kire noha szóval csekély opiniómot ő Kegyelme elütt bőven declaráltam: mindazáltal mérészlem írásommal is terjesztenem eleiben Nagyságodnak. És minthogy három kiváltképpen való dolog, az kirül szóllott Nagyságod parancsolatjából Gerhard Uram, tudniillik: az követ urak hozott punctumi, s arra való replicája Nagyságodnak;

2-do: az armistitium; 3-tio: Antal Úrnak általmenetele az Dunán, — azokra így felelek rövid írással:

Ad 1-mum. Az követek által küldetett punctumok noha ugyanis most resolutiót nem foglalhattak magokban: mindazáltal igen nagy consideratióra való az, hogy még ollyat is, quod de cardinali praerogativa legum nec in quaestionem summi potest, az gyülisre hallasztatik, — quasi adhuc decidendam quaestionem; de ellenben annyibúl jó, hogy recedáltak a generalitate, és okot adtak az szóllásra etiam in particularibus. Az mi replicáját illeti Nagyságodnak, azt nem capiálom, mire való kérdis az utúlján: ha így, vagy amúgy akarja az complanatiót? mert neki kedvére nem hagyhatni. Felelek azért brevibus: vagy üdút keresünk, vagy tractát; ha üdút? arra jó az kérdés; ha tractát? talám jobb volna csak megköszönve az mediatiót, emlékeztetni az quarantiára; és noha még az quarantiáknak acceptatióján kívül is azon punctumokban sok és nagy remonstratiók vadnak: mindazáltal, hogy Nagyságod mutassa közeléteni az tractát, és az kérdísek is az ő mediatiójoknak ereje által dilucidáltathassanak ab utrinque, — azért admittálja praesentiájokot Nagyságod. Ebbül következnék:

pro 2-do. Az armistitium, az midőn lejövén az követek, magok látnák a tractatusoknak a nélkül nehéz folyamotját. De az armistitium, ha lesz, hosszú legyen, úgy, hogy vagy sufficiáljon az békesség faragásához, vagy nagy üdünk legyen az recollectióhoz, és az németnek bizodalombúl adjon okot hadai fölvitelére; mert az, ha csak annyi ideig való lesz, hogy itt az orrunk elűtt kiheverhesse magát, — mit nyerünk véle?!

Antal Úr- s consequenter az Dunántúl való operatiókrúl azt írhatom Nagyságodnak: már, az mint látom, kérdés nélkül is megindúltak azok; mert, ha Bottyán általment, ha Károli vagy csak hada is túl öszveveszi magát: oda fogja az segétség-kéréssel majd vonnyi az hadnak nagy részit, minthogy Pálfinak, elhiszem, arra lesz most minden gondja, hogy in herba rediviva megnyomhassa ott hadainkat, — és így csakhamar most vagy véget vét ezen kérdésnek, vagy, ha nem bír hertelen hadunkkal ki már általment s megyen, (kit adna Isten!) ismét Haiszternek által kellene menni Pálfi mellé: és

így, hacsak hasonló eventust nem akarunk várni: de necesse debebit sedes belli transferri in partes Trans-Danubianas, kiknek az jó és bizonyos híd az fundamentuma.

Egyébaránt is Nagyságod méltóztassék bölcsön elitélni az egész hadakot; én íme, az körülettem valóknak zászlószámát megküldtem,*) — már Barkóczi Ferencz, Károli, Bottyán, és még hátramaradt Antal Úr corpussait maga tudja jobban Nagyságod. — Ezeket úgy méltóztassék Nagyságod disponálni, hogy egy felé az derék corpust kell fordítani, s másfelül az diversiót; az diversió penig ha nem tartós, — nem sokat tesz. Az Nagyságodon áll most: addig, míg az motussát nem kezdi Haiszter, az hová akarja Nagyságod, odafordítja az háborút; mert azt látjuk: az Dunántúl való diversiót nem szenvedheti, arra ereit fordítja, és így ott diversiónk tartós nem lehet, — hanem operatiónk derekának kell ott lenni, vagy bizony megint vége lesz per breves. Ellenben, ha onnan van az operatió: innen az diversió hathatóssabb lesz, tartóssabb, és nagyobb segedelmére az túlsó operatióknak; mert valamint tavaly, ismét csak defensióban kell neki magát vetni az Duna mellé, avagy meg kell ütközni. Mert, ha messzi lemegy: nem veszi már el az útját innen is az Dunának s Bécsnek, revocálja az diversió, mint most, avagy megszaggatja ereit. Ha penig az háborút erre húzzuk: meglehet, mert magában is úgy lesz nemsokára, véget vetvín az túlsó diversió. Ehhez képpest függ Nagyságod dispositiójától és resolutiójától az dolog.

Ha operatióit arra akarja Nagyságod fordítani: szükségesnek ítélném, mindgyárst Barkóczi Uram nyomúlna az Pest elein eddig Vay Uram mellett való corpussal az kelőhez vagyis hídhoz, és erősödjék meg azon corpus annyira, hogy hamarjában Pálfi ne bírhasson vélek; azalatt Antal felérkezhetik azzal, az mit azúlta kapar, melléje Nagyságodnak, és innen is, az mi az szükséges distractión kívül való corpus — akár velem, akár nálom kívül — lemehet, minthogy ez, az ki itt van mellettem, distractiónak sok, ellentállásnak nem elég magában. Nincs nehezebb ebben, mint, hogy oly helyen van Komáromban az útja az németnek: előbb eléri az mi kelőn-

*) Lásd alább, a levél végénél.

köt túl, mintsem talám mi az innenső félen, noha nem tudom bizonyossan. Az is való, hogy, ha odafordúl az háború: az ráczokhoz bizodalom nagyobb; Horvátországon által az (franczia) flottákhoz — ha való, — bízható; az bányáktúl, et per consequens a nervo belli, avocáltatik az periculum; Erdélybűl is érhetné ott hamarabb az succursus; et quod adhuc superest: azzal ez az főd nem vész, — ezzel vész az is.

Quod tractatum sub armis attinet: úgy ha lehetne itt tractálni, ha az fegyvernek ereje távoznék.

De minthogy mind ezekrűl bővebben üzentem alázatossan Nagyságodnak, úgy egyéb dolgokrúl is: alkalmatlan írásommal többre nem terhelem Nagyságodot; csak azon kérem alázatossan: méltóztassék parancsolni az vármegyék statuálandó ezereknek projectumom szerént, vagy másként való dispositiója felűl. Jelentem is Nagyságodnak, hogy én itt fizettetek az kinek lehet az vármegyékben is, és Nagyságodnak alázatossan megirom, hogy megvétethesse az cassában. A mellett az Consilium (Oeconomicum) iránt való opiniómot in cruda massa kellett küldenem; okát megmondja Gerhard Uram.

Farkas Sándor ezerébűl az egri, ónodi, szikszai hajdúság oda van; nem tudok mit tenni, — csak bontás van ezek között is. Talám ne szaggassuk az ezereket; csak fődozni sem győzöm már az ezereket. Esze Tamás csak galiba itt; Préni Miklós Uram keze alá hagyom az hajdúját, magát az többit hajhászni küldöm, — talál ő ismét hajdút, hamarább másnál; csak annak is kéne már őtet tartani, — gyűtene másnak is, magának is.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot; szerencsés ünneplést, és következendő húsvít ünnepinek számos esztendőkben szerencsés érését, maga méltóságos nevének dücsűssége nevelkedését, édes hazánk ügyének boldogúlásával kívánván alázatos igaz szívvel, — maradok, élek s halok

Nagyságodnak

igaz alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külön iven:

Az körűlöm lévő hadaknak zászlós száma és mostani dispositiója.

Az lovas hadak.

Magam ezere:	1. Géczi, Újvárban 4, nro		12.	Ezek most a Garam-mellékén és Nagy-Salló táján vannak, Esztergam-, de kiváltképpen Komáromra vígyáznak, az hová úntalan három sereg egymást váltja az portázásban, Csáky Mihály Uram commendója alatt.
	2. Ebeczki		10.	
	3. Sennyei		8.	
Most így vannak két ezer számban az szolgálathoz öszvevetve.	4. Heves nro	2.	8.	
	Borsod . .	2.		
	Abaúj . .	2.		
	Ung . . .	1.		
	Torna . .	1.		
	5. Sáros . .	2.	8.	
	Szepes . .	1.		
	Gömör . .	2.		
	Nógrád . .	1.		
	Zólyom . .	1.		
	Kis-Hont .	1.		
Magam ezere:	Rétey . . . . . nro		10.	Ezek az Nyitra-mellékén, Nyitrától Tapolcsányig vannak magam mellett, pro succursu ad ubique.
	Esterhás Antal . .		10.	
	Szalay		10.	
	Nyitra vármegye	5	6.	
	Bars vármegye	1		
	Balogh István . .		6.	Ezek az Kis-Duna mellett vannak, Pozsony eleire vígyázva.
	Somody Ferencz . .		3.	
	Ocskay		8.	Az Fejérhegyen túl vannak, Morva mellett.
	Ilosvay		8.	
	Bokros, Balogh vicéje		3.	
	Blaskovics Oberst-Vachtmajster . .		2.	
Sréter ezere . . . . . nro			8.	Trencsén alatt az bloquádában, de Ocskay mellé rendeltettek most, mert bloquádának sok, resistentiának kevés; hanem az négy sereg marad ottan.
Trencsén vármegye, ha van .			4.	
N. B. Árva, Túrócz, Liptó hazamentek az regimentet erigálni; az projectum szerént lesz			6.	

Az gyalog hadak rendi pedig így következik:

Nyitrán vagyon praesidiarius 2.
Sréter ezerebeli . . . . 1.

Újvárban van Nyáray . . 10.
Ezekhez az városi . . . 2.
Lóczi ezere . . . . . 7.
Esztergami sereg . . . . 3.

Ez mégyen Újvárban, az fizetés praetextusával, és ott megfizettetvén, azalatt az több hulladékseregek, kik Újvárban vannak, mehetnek igenessen kiki öszvevetendő ezerre, úgy, mint fel van téve, ki Szeredben, ki Séllyéhez.

Haller Uram ezere:
Borsod . 3.
Gömör . 3.
Abaúj . . 2.
Torna . . 1.
Ungvár . 2.
Rozsnói sereg 1.
} 12.

Ezek maradhatnának Szeredben, úgy, hogy az hol mi másutt van is bennek, mennének össze, és efficiálnák az ezeret, hogy fizethessünk nekik accurate, rend szerént. Az tiszteket helyheztetni köztök magam is Szeredbe rugaszkodnám akkor.

Földváry alá öszvevetett, kinek még óbersterek nem denomináltatott:

Zólom vármegye 1.
Hont . . . 4.
Kis-Hont . . 1.
Nógrád . . 1.
Bars . . . 3.
Rima-Szombat 1.
} 11.

Ezek mindenestől Séllyén vagy Kamocsán lehetnének; kiknek is hasonlóképpen megfizetnék és megmustrálnám, mihelyt öszvemehetnek.

Abaúj
Ung
Gömör
} Nemes seregek, kiket bizonyos okbúl ide köll küldeni Nyitrára, minthogy az portások *) közé nem akarom keverni.

Prényi Miklós 2.
Révay Gáspár 5.
Esze Tamás . 5.
N. B. Bars vármegye 3.

Ezeknek Szomolyántúl Szeredhez köll menni, és ugyan Prényi Miklós Uram Szeredben maradhat, úgy, hogy azoknak is lehessen ott fizetéseket felvenni, s rendben szabni.

*) A portális-gyalogok, vagyis a vármegyék által porta-szám szerint állított pór-hajdúk.

Sréter	5.	Ezek Ocskaival vannak.
Farkas Sándor . .	3.	
Révay Imre	10.	Trencsén elein van, de vagy Ocskaihoz mégyen — ha úgy hozza az szükség, — vagy Leopoldhoz, impediálni az ottlévőknek kicsapásit.
Pozsony vármegye, nro	4.	Szomolyán alatt vagyon.

Trencsén vármegyei vagyon az trencséni bloquádában.

(Mind a levél — mely egy íven, negyedrétben sajátkezűleg iratott, — mind pedig a hadjegyzék, — mely Bercsényi cancellariáján, úgy látszik, Ebeczky Sámuel főtitkár kezével készült, — eredetiek. Az utóbbi egy ívre in folio van írva.)

99.

Nitriae, 12. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ma, hogy az isteni-szolgálat után expediálni akarám Gerhard Uramot, érkezék egy felül 10. költ méltóságos levele Nagyságodnak, más felül Szároz Bécsbül; kire nézve, hogyha mi superveniált volna, az mi accedálna Gerhard Uram által való alázatos declaratiómhoz, tartóztatám eddig, beszéllék is Szározzal eleget, — ugyan nem tanúlhattam egyebet, hanem, hogy Haisterre nagy az indignatio, és Herbevil gyün helyette, és hogy 12,000 dánussal fenyegetnek, ha reménségek nincs az békességhez; és az armistitiumot nem ellenzenék, látom, de nem levén bizodalmok hozzá: azért nem insinuálják.

Ezek, úgy látom, más levelemben föltett csekély opiniómot mind erősítik. Nem fognak — elhiszem — hertelenkedni az operatiókkal, és Nagyságodnak is üdüt adnak ad translationem belli in partes alienas, az hol talám az subsistentia is jobban lenne.

Az mi Károli Uram levelét illeti: nekem is majd hasonlót ír, de eodem dato. Az Pálfival való ütközetrül is már alázatossan praevie írtam Nagyságodnak. Tegnap vala nálom Jékei, — azok Karvánál gyüttek vagy 60 lóval által. Íme, adjungálom relatióját egy Ibráni katonájának, ki is már Ibráni mellől szabadúlt az rabságbúl. Veszedelme ott sem volt az hadnak; gyalog ugyan maradtak felessen, — de Jékeinek confirmálván ezen relatiót szava, megtetszik: mint-

hogy Balogh Ádám, Ibráni, Zsibrik, és Sándor László Uramékkal vala akkor negyedfélezer együtt, — nem oszlott és szakadozott hát el az had annyira, az mint Károli Uram relatiója tartotta, — hanem ő Kegyelme és az tisztek szakadtak el az hadaktúl. Bizony, méltó belétekinteni Nagyságodnak; egyikünk se vegye azt szokásúl, hogy mi rosszúl cselekedjünk, — s még azután megharagítván magunkot, mi tegyünk praetensiót, s meritumot praetendáljunk. Már csak nyúgodalom s hazamenés az jel s az kívánság; valljon, ha az szombati ütközöt után azt engedtük volna az hadnak, — mi volna most?! Megesik benne, ha minden fordúlás után kiki hazamegyen nyúgodni közülünk! Én megírtam Károlinak magam is, hogy inkább illenik boszúállásra való kéredzése, mintsem haza; derogat virtuti, quam appetit.

Az általküldésrül többet nem írhatok, mint másik levelemben írtam; csak az üdűbűl ki ne fogyjunk, hogy ne praeveniálja Pálfi. Tudja patvar, nincs mit építeni Károli írásán, mert lám 5. azt írja: így költözteti azon éjjel az hadat, amúgy megyen maga is, — 7. megint hazakészül. Megvannak levelei; egy nap is vettem három rendbeli dispositióinak írását. Úgy látom, én-kéntem ő is: okossabb is, vitízebb is akkor, mikor nem fél; az mint szívünk dobog, úgy haboz elménk.

Eszterház Dániel Uramnak az relatiót megírom, miut tegye; hogy az 21 zászlóbúl 16 lett, — semmi az; mert idemaradt az többi; mit tud más benne, ha templomra adtam-i, vagy hogy visszavitték? Igenis, 21 volt: de az bazini németeknek 3-ot engedtek, el is vitték; az szent-györgyieknek 2-őt: de azokot agyonvervén, — azokot*) várom hozzám. Valóban, bánom is, hogy az többit is elbocsáták; nem mentek ugyan üttetlen, — de ugyan ezernél bizony több ment el békével; rosszúl vígyáztak s rosz értelemmel az hadak egymásra. Dánielnek nem restség az oka: hanem reverentia kevés írásának; mert magam ugyan doblottam reá: maga küldje Nagyságodnak az zászlókot pro sui honore, hogy nevelkedjék kedve. Mert bizony, kell csinálnunk em-

*) T. i. a zászlókat. A németeket a hegylakók verték agyon, a szorosokban.

bereket mellénk; ez Nagyságodnak jó szolgája lesz, higyje Nagyságod. Man musz im luft lassen.

Pénzt küldtek 8. praesentis ismét 50,000 frtot; bizony, azt sürgetem prae primis, Nagyságod dispositiója szerént. Az újvári épület is derekassan foly; egy holnapunk lehetne még — perfectióban volna. Nem tudom, Nagyságod maga vagy az ország czimerét, vagy mindakettőt parancsolja föltétetni az bástyára?

Az kenyér bizony mindenütt papa lesz; bizony, Nagyságodnak Generális-Commissariust kellene nevezni, — jó volna Dániel, ha beléigazodnék, directorium kellene eleintén melléje; mert így semmire sem megyen Nagyságod. Régen félek én attúl, hogy az sok jó rendnek rendetlen folytatása mindent confusióban hoz. Akárki legyen, semmit sem viszen hertelen véghez, — de csak mégis jobb, hogy ideiben kezdjen hozzá: mert hovatovább majd nehezebb lesz. Már az tábornak 2 hét alatt bent az ideje, szekerünk egy sincs: ki fogja az prófuntot hordani? Csak azért is füvellő-tábort kell ütnöm az prófuntházok között valahol, mindgyárst Szent-György-nap után.

Az fiamhoz való kegyelmességét Nagyságodnak alázatos köszönettel veszem; nem mertem volna, s bizony nem is praesummálnék vele alkalmatlankodnom Nagyságodnak, — de ha Nagyságodnak járúl kegyelmessége hozzája, Szent-Péterrel: et manus, et pedes, — magammal együtt resignálom egészszen Nagyságod szolgálatjára; nemcsak leczkét: lapátot is fölvegyen, — csak lehessen alkalmatos s kedve-töltő szolgája valaha Nagyságodnak! Abban gyönyörködném ugyanis egyedúl, hogy láthatnám alkalmatosnak Nagyságod s hazánk szolgálatjára. Elmét Isten, — példát hív kötelességemmel Nagyságodhoz magam, — szoktatást adjon Nagyságod parancsolatja neki; én ugyan meghattam sub anathemate nádpácza: ajtaját Nagyságodnak ne tágitsa. Ajánlom azért őtet is, magamot is Nagyságod kegyelmességében, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Nekem ír az Méltóságos Fejedelemasszony: de credentiája Szároznak, úgy látom, nem bízik az bécsi pensióhoz. Ha curír megyen, most ismét lesz alkalmatosság hozzá; de csak magát kellene talám már kikérni, amúgy sub titulo praeliminaris gratificationis mediatorum, quasi pro se ex se, per complacier.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; sajátkezűleg.)

100.

Nitriae, 14. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét alázatossan értem. Izzad most Dobozi*); de, elhiszem, nem oly mérges lesz kimenetele azon rácz munkának, kinek succurrálni ugyanis késő lett volna.

Károli Uramnak s hadának nagy ösztönt fog ez adni: hogy order nélkül is hazabocsátja, vagy bocsátás nélkül is hazamegy azon had. Bizony, hasznát nem látom Diák Ferencz fölmenetelének; annál nem tudom, ha nem nagyobb consideratióra való-i Bertóti (Ferencz) az mint írja az muszka hírit, kit küldött Szinyavszkiné Asszonyom Nagyságodnak. Ezt már régen rebesgetik.

Innen semmit sem írhatok egyebet Nagyságodnak, az hadak siralmánál; se szalma, sem fű. Már, úgy látom, füvellőtábort kell ütnöm, csak helyét tanálnám.

Íme, az Diariumot, mint postliminio irottat, megküldtem alázatossan Nagyságodnak**). Most semmisem occurrál, mivel az német is nyugszik az Csalóközön. Most megyek az gyalogság rendbenvítelire Séllyére és Szeredben, az hol az Commissariatusság is készszen vár, — ha mire mehetnénk dispositióinkkal. Dániel Úrammal is szemben leszek; levelíből látom, nincs kedve; elhiszem: praetensiói is lesznek; én eligazítom, ha csak alig lehet is.

*) Bottyánra vonatkozó tréfás czélzat.

**) Eszterházy Dániel diariumát, a három város megvételéről. — Lásd közvetlenül e levél után.

Továbbvaló parancsolatit Nagyságodnak alázatossan elvárom, azokra, kiket Gerhard Uram vitt. Magamot Nagyságodnak kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

101.

DIARIUM

Serenissimo Electo Transyluaniae Principi ac Domino Domino Francisco Rákóczy de Felső-Vadász etc. etc., occasione (occupationis) Trium Liberarum ac Regiarum Civitatum: Modor, Bazín et Szent-György humillime praesentandum.

Méltóságos Fő-Generális Székessi Gróff Bercsényi Miklós Uram ő Nagysága adta orderit kezemben Nyitravárában die 22. praeteriti Mensis Martyi Anni praesentis. Mellyben parancsolja ő Nagysága:

Elsőben. Minthogy az ellenség Károlyi Generális Uram szándékinak megakadáloztatására általköltözék a Dunán: szükség azért Csallóközben irruptiót tennem.

Másodszor. Az hegyallai szabad-városokban való németet minden úttal móddal kivegyem, vagy kipörzsöljem.

Harmadszor. Az vereknyei hídnál való sánczot megpróbáljam.

Negyedszer. Minthogy az lovas hadakbúl Generális Esterhás Antal Uram, Ocskay, Szalay, és Ebeczky István Uraimék ezerei, Bokros és Blaskovics Uraimék magok lovas-seregei, — e mellett a Kis-Dunán mellűl (így) Balogh István Uram három zászlója, Ónodi János Deák Uramé egy, Borsod vármegyéé három, Hajdú-városé három, — a gyalog hadbúl peniglen Prényi Miklós Urammal Móricz (István) Uram gyalog-serege, úgy Esze Tamás, Farkas Sándor és Révay Gáspár Uraiméké, — kik ezelőtt Generális Petrőczy István Uram ő Kegyelme commendója alatt valának, — ezeken kívűl Lóczy Uram ezere hét, Arday Mihály Uramé peniglen hat seregbúl állók, commendóm alá ő Nagysága által adatta-

nak; azért jó vigyázással és portázásimmal az ellenségre vigyázván, az operatiókhoz hozzákezdjek, és ha Hajster visszatérne olly erővel: nem szükség véle megütköznöm, hanem az hadakkal jó securitas alatt retiráljam magamot.

Ezek lévén azért legelső operatióim iránt való instructióim, — kinek alázatossan akarván engedelmeskednem:

Dje 23. Ejusdem praeteriti Mensis Martÿ indúltam meg Újvárbúl, mentem az nap Szeredben.

Dje 24. Készületekre nézve subsistáltam ugyanott.

Dje 25. A holott is négy mezei-álgyút vévén magam mellé, — kiket késért velem együtt egy nógrádi lovassereg, Ungvár és Abaúj vármegyei két gyalog-zászló, — az nap dél tájban subsistáltam Vedréden, minthogy szinte a midőn útamban lettem volna: érkeztenek bizonyos hírmondóim, hogy a minemű hadak valának Bazin táján, említett Generális Petrőczy Uram ő Kegyelme commendója alatt, — kiknek velem conjungálni kelletett volna magokat, — némelly német companiák kijövén Csallóközbül, élést és munitiót vittek Bazin városában: mellyeknek jövetelekre nézve az ott a táján való mind lovas, mind gyalog hadak általmentenek a hegyen; mellyre nézve magamnak is megtérésemet javallották. Meg kell vallanom, magam is nem kevés consternatióban estem, mert tartottam attúl: netalántán, ha megtérek, nagyobb confusiót tészek a föld-népek között, — kivel az városokban lévő ellenség magának nagyobb bátorságot vészen; ha peniglen a hagyott helyekre megyek: a külső ellenség miatt is könnyen veszedelemben ejthetem mind magamot, mind peniglen a munitiót. Mivel peniglen csak egy mértföldnyire lévén tűlem Balogh István Uram Födimesen három zászlóval, Borsod vármegye három zászlóval, János Deák és Buday Uram seregei négy zászlóval: az nap azokkal conjungáltam magamot, és azon étszakán együtt subsistáltam.

Dje 26. Ugyanazon helybül regvel öt zászló-aljával magam mentem (elhagyván azon faluban munitiót, gyalogságot, és több lovas sereget) ad recognitionem, mind az ellenség, mind peniglen az városok felé; a honnét is azon étszakára az munitiókhoz és több seregekhez visszatértem.

Dje 27. Ugyanazon helyben subsistáltam, arra nézve, hogy a hegyen általment hadakat revocáljam.

Dje 28. Mentem Senkviczre, Modorhoz egy fertálmértföldnyire, a hova az általment lovas hadak, úgymint: Ocskay, Szalay, Szent-Iványi Uraimék, a tatárral, törökkel hozzámérkeztenek, Esterhás Antal Generális Uram ezere is.

Öszvegyülésünkkel kezdődött az operatio e szerint:

Dje 29. Délután két órakor indúltam meg Senkviczrúl Modor felé; a jobbszárnyára első seregben nógrádi zászlót, utánna Ocskay Uram ezerit, eztet követte Balogh István Uram négy zászlója, Buday Uramé három, Borsod három, s tatár-török oldalaslag Balszárnyára Szalay Pál Uram tíz zászlóval, Illosvay Imre Uram héttel, Esterhás Antal Uram oldalaslag Bazin felé. Ezek linealiter lévén, indúltam meg egyenessen a városhoz, és két felúl környúlvévén, gyújtottam meg az alsó külső-kapujánál, az alszélnek mentiben; ki is azonnal penetrált a belső-kapun levő toronyra. Az meglévén, ugyan újobban a jobbszárnyárúl fölszélyrúl négy zászlóalját a felső-kapura, onnét is a malmokat és azon kapu ellenében való holstátot *) tüzben bocsátván. A balszárnyárúl peniglen Szalay Uram a bazini kapura; ott is hasonlóképpen ugyanarrúl való holstátot tüzben bocsátottam. Esterhás Antal Uram oldalrúl való regimentit peniglen bazini holstátnak; ki is hasonlóképpen egészlen tüzben esett, és egyszersmind mind a két város lángban vôlt, — a fennálló-seregek peniglen, mindakét városnál éfél után két óráig helyben maradtanak.

Dje 30. A modori német capitulatióra jött, a mint annak tenora megmutatja; és ugyan eadem dje estve öt órakor, azon elöbbeni tüz után újobban, négy öregbik s két kissebb álgyúkkal és két mozsárral kezdtem lövetnem, bombardéroznom, a melly a szélnek alkalmatosságával alszélrúl a tüz penetrált a belső városban az új templomig, — kire nézve az ellenség a várban recipiálta magát. Azt is mindgyárást másnap regvel, úgymint 31., bombardérozni kezdvén: újobban az városban szaladott, a honnét eadem dje capitulálni kezdett.

*) Hóstát; külváros.

Dje 1. Mensis Aprilis. Mentem Szent-György alá; kit is hasonlóképpen megszállván, Lóczy és Esze Tamás Uraimék helytelen való ostromok után, — a hol is öt embere a kapu mellett való Rundel-bástya mellett elesett, — kit az egész munitióval és több hadakkal megerősítvén: a bennlevő ellenség megadta magát; mellyet hasonlóképpen a capitulatiónak tenora megmutat.

Pro Executoribus Capitulationis:

Modorban commendéroztatott Szalay Pál Uram, Lossonczi Szigyártó István Deák Uram, és magam hadnagyja Bartha István; késéőnek, secundum Capitulationem, Megyesy, Szalay Uram Fő-Strázsamestere.

Bazínban Ebeczky István Uram; adjungáltatott késéőűl Bokros Uram.

Szent-Györben Ocskay László Uram; hasonlóképpen késéőűl Jeszenszky Uram. Kiknek minemű kimenetelek történt nagy-csötörtökön, — halomban való rakások megmutatják.

Nagyságodnak,

jó Kegyelmes Uramnak

alázatos, legkissebbik szolgája

Esterhás Dániel m. k.

Külczím: Az én nagy jó Kegyelmes Uramnak, Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz emlitett jó Kegyelmes Uramnak, nagy alázatos, hív engedelmességgel. — P. H.

(Eredeti, két íven, in folio. Csak a bérekesztés és aláirás Dániel úr saját-kezű írása. Ugyanannak Eszterházy-czímeres kis gyűrűpecsétével, ép piros spanyolviasz-lenyomatban.

102.

Vecse, 16. Aprilis 1705.

Kegyelmes Uram!

Eljövék, az gyalogság rendben vétele kedvéért, öszvecsinálék egy ezeret, Nógrád, Kis-Hont, Nagy-Hont és Zólyom vármegyékbűl; most megyek Szeredben, — ott is hasonlót követek, és megfizettetek, mert már fele sincs az hajdúnak, mind elszökött, mivel azt mondják: az vármegyék egy-két hó-

napra fogadták, — már nincs fizetések azolta. Megküldem alázatossan seriessét Nagyságodnak, hogy parancsolhasson Nagyságod az pénz megadásárúl az cassában az vármegyéknek.

Úgy hallom, Nagyságod most mást parancsolt az vármegyéknek az gyalogságárúl, és valami alleviatiót engedett Nagyságod, hogy ne praestáljanak annyi hajdút; én nem tudom, már mit s mennyit fog Nagyságod parancsolni? Megküldöm Nagyságodnak azoknak számát, kik vadnak, — abból kitetszik: ha több-é? kevesebb-é? mint az mennyit Nagyságod parancsol.

Eszterház Dániel Uram is itt vala most nálom; sürgettem, menjen le! Hitemre, könyves szemmel mondja: ihon, halálán fekszik feleségem Újvárban, (úgy is van), elválik dolga három-négy nap; hadd várjam meg! Másként is, — azt mondja, — ő nem volatilis ember, nem lehet: ott hasznot tegyen most, mert csak nyargaló-portázásra nem mehet, — corpussal operatiót tenni még nincs ideje, s nem is tudja: mikint parancsolja Nagyságod? Ösmeretlen haddal s micsuda tudatlan készülettel, hogy menjen? Ha ugyan parancsolja Nagyságod: elsőben szükséges kiadatni rendit. Nékem parancsolja Nagyságod: kiadjam az instructióját; — hogy adjam, mikor azt sem tudom: honnan kezdje? mit kezdjen? s kivel? Az mint alázatossan megírtam Nagyságodnak csekély opiniómot: bizony, éppen azt beszélli Dániel is, hogy vel transferri debet bellum, vel nullus proventus. Reménlem, csak holnap is vehetem parancsolatját Nagyságodnak.

Az ellenségrúl nincs mit írnom; hanem tegnapelütt estve ment által 8 compania, circiter 300 német, az győri Dunán sietve, — hihető, nyavolyás lézengőinket hajtogázni.

Már több 50 rabnál Komáromban az mienk. Nyírit hallom, Goda hadával Szent-Márton körül nyomorognak két csuportban, 13. zászlóval. Most rendeltem ismét gyalogot és sajkát: ha valami hírt tehetnék nekik; de útjokban ismét az gútai németet megpróbáltatom, noha már gyalogja is van; az sánczot *) is kimérte, de még nem ásta tegnap.

*) A már említett gútai »Békavár«, a Duna és Vág egybetorkollásánál.

Sohonnan semmi particularis hírem, egyéb az panasznál és katona szökésénél; már Ilosvainak nincs 400 katonája, — egy sereg is sok volna az ő keze alá, nemhogy ollyan ezer, kiníl jobb nem hiszem, legyen talám kettő is, egész hadai közt Nagyságodnak; de már oda van, csak szökve. Az én egri katonáim sem gyünnek fel, se Polgár, se más seregei. — Magamot ajánlom Nagyságod kegyelmességében; maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

103.

Újvár, 22. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét alázatossan vettem. Kire való váloszomot (halasztottam) mind azért, hogy Eszterház Dániel Uramrúl bizonyossat írhassak, s mind vártam más írását Nagyságodnak, melyrúl méltóztatott Nagyságod levelében emlékezni, hogy mindgyárst bővebben fog Nagyságod Gerhard Urammal szóllani, s nekem is bővebben parancsolni; de tegnapi postán az mundirung felküldéséről, s nem egyébrúl vettem parancsolatját Nagyságodnak, — azért nem hallasztom alázatos váloszomot.

Eszterházi Dániel Uramnak ő Kegyelmének, újjabb parancsolatját Nagyságodnak mindgyárst értésére adtam; feleségének súllyos betegeskedése és holmi kérdezkedése hallasztotta útját, — kire nézve magam bégyüttem ide Újvárban, és már ma bizonyossan meg fog indúlni: de igyenessen Nagyságod udvarlására, minthogy én útban igazítani ő Kegyelmét, hitemre, nem tudom; s kérem is alázatossan Nagyságoddot: másra ne vélje Nagyságod, hogy én instructiót ő Kegyelmének nem adhatok, hanem arra, hogy mivel ő Kegyelme éppen nem volatilis had- és operatióra való, az mint megírtam, — ugyan előjáró-tábornak vezérlésére méltóztatik leparancsolni ő Kegyelmét; kibül formalis operatiókra való inten-

tióját (mert máskint haszontalan is) magyarázhatom Nagyságodnak.

Én, édes Nagyságos Uram, nem is capiálom jól annak az földnek csínyját; nem tudom, micsuda erejő corpussal, micsuda lovas, micsuda gyalog hadakkal, micsuda munitióval akarja előrebocsátani Nagyságod? kit s micsoda haddal várjon maga után? avagy in casu oppositionis micsoda czélhoz és reservához bízzík, és progressusit mire s merre kormányozza? Mert ezeknek dispositiója mind attúl függ, az mint az első rendelések ezekhez alkalmaztatnak. Elsőben is czélúl kell venni az objectumot, annak akadályjait: alhozképpest corpust az erőnkhez proportionálni, és az corpushoz képpest az operatióknak igyekezetit úgy feltenni, hogy communicatiója az succursusoknak s diversióknak meglehessen.

Már, édes Nagyságos Uram, tudom Nagyságod írásából: circiter 1800 embert bocsátott által Nagyságod; ki hada? nem tudom; ki hadát rendeli Dániel mellé Nagyságod? nem tudom; micsuda lovas, micsuda gyalog marad Bottyánnal? nem tudom; micsuda munitió és gyalog — vagy semmi — megyen által? nem tudom; fehér-pénzt, rézpénzt viszen-é, vihet-i? nem tudóm; cum corpore, kicsuda, s kivel, s mikor mehet-é, megyen-é bizonyossan? nem tudom. Hogy lehessen hát instructiót adnom! Ezek mind Nagyságod resolutiójátúl és dispositiójátúl függnek; nem lehet másnak praescribálni, híre s tetszése nélkúl Nagyságodnak.

Hanem, az mennyire az mappa oktat és Eszterház Dániel Urammal beszéllettem, s látom: igen approbálja gondolkodásomot. Már praevio supposito, hogy az Szekeresékkel általment hadunk által Szigetvár táján belékapott az operatióban, és attúl nem desistál: de necesse Eszterház Dániel Uram első progressusát is arra húzza maga után; és hogy nem az közepiben merüljünk mindenkor az munkának, hanem szérúl kezdjük, — ott kellene erősödni azon fődnek nem okoskodó csak, hanem fegyverkező népivel, s egyszersmind mind az rácz s mind az horvát obstaculuminkot azon munkával tollálni kellenék, és tandem perfectis ibi rebus, feljebb, az Szala-mellikire igyekezni. De ehhez oly erő kell, kivel sine dubio — humaniter loquendo — Pálfi ne birhasson; az pe-

nig erdős helyeken, gyaloggal lehetne meg, s azért is az gyalog és munitió szükséges, hogy operatiónak, s nem csak már megszokott szaladóczki hadnak ösmervén az födnépe, szívessebben hajoljon. Mert, úgy hallom, Károli mellé is azért állottak tartózkodva, hogy mindgyárst az gyalogot és munitiót kérdezték; az nem lévén, — csak szaladnyi s itt hagyni készűlnek; és igy etwasz, oder gar nix.

Itili Eszterház Dániel Uram is, hogy 2000 gyalog és 4000 lovas szükséges is, s elég is lenne ezen munkára az előjáró-táborral és Pálfi Uram ellen, kiváltképpen munitióval erősétve.

Praesupposito, hogy Pálfi ezzel nem birna: tegyük fel két rendbeli lehető munkáját az csalóközi németnek. 1-mo. Ezen operatió Austriátúl és Styriátúl messzi lévén, nec pro generali operatione tartatván: mintsem az Csalóközbül általszakaszszon hadat, s az többit veszedelemben hagyja az városok példájával, — avagy egészszen általmenvén, innen ezen nevezetessebb tábornak nyitott útat hagyjon Morva és Austria felé: inkább Pálfi Jánosra hagyják Styriának s a többinek, holmi aufpóttal (Aufgebot) megerősétvén, defensióját, és Csalóközbül directe ellenünk operál, vagy erre Komáromtúl, vagy túl az hegyen, Pozsontúl. Ez ha igy lesz: manet campus belli túl per se, succursus mehet imperturbate, ha kell, s ha lesz. 2-do. Az Duna- és Morva-mellikit defensióban hagyja, és ismét közre venni igyekezik ezen Eszterház Dániel Urammal agáló táborunkot, úgy, hogy directe az passusunk ellen megyen Komárombúl; kivel praecludálván az succursusnak útját, háta megé fordúlván hadunknak, Pálfival közre vehessék; — és errűl kell disceptálni. Ennek eltávoztatására igy gondolkodtam:

Elsőben is, már Esterház Dániel Uram Szigetvár felé fordúlván, azon corpuson kívül vagy 2000 túdós *) lovasnak igyenessen Pápa, Beszprém felé kellene fordúlni. 2-do. Az előjáró-tábort követő corpusnak in promptu kell lenni. 3-tio. Az sáncznak**) oly erőben kell lenni, hogy üdűhallasztás nélkül azt

*) A föld csinyját tudó, ismerő, — a Bakony tájain jártas-keltes.

**) Az ekkor épűlő Bottyánvára, alias imsódi, kömlődi sáncz értetik, Pakson följűl.

meg ne bírhassa az ellenség. És így, ha észre veszszük in tempore, hogy ereit az ellenség általfordította, s tőlünk declinált operatiója: meglehetne az corpusnak előbb általköltözni in succursum Danielis, minekelőtte az passusunkot *) elérje az ellenség. Ha az ellenség az passusra megyen directe: ezen Pápa s Beszprém táján levő hadnak vigyázása nemcsak előre hírt teszen mind Bottyán s mind Dániel Úrnak, — hanem igyenes útat tanál magának, háta megi esvén az ellenségnek, mind hátúl communicatióját Komárom felé impediálni, mind az Nyulasra divertálni, mind ezen ittvaló tábornak munkáját úgy itt az Duna mellett, mint Dévén körül segéteni, és az ellenségnek revocatióját okozni. Ha az mi passusunk előtt részit hagyni akarná hadának az ellenség, és részit vagy ezek ellen, vagy Dániel ellen akarná fordítani: nem merné, — mert Beszprém, Szigetvár, s az mostani passusunk in triangulo esvín, mindenkor félthetné az passuson maradt hadát, vagy ettűl, ha arra menne, vagy amattúl, ha erre menne. Ezen kétezer lovasnak kevéssége semmi: mert azt én in hoc vel tali casu szaporíthatnám nagyon, úsztatva is, s nem is veszi el tőlem az passust, **) habár Nagyságodnak passusát megrekesztené is.

Ezek, édes Kegyelmes Uram, in generalibus az én opinióim, kikbűl kellene az instructiónak állani, ha az hadaknak s requisitumoknak számát, szükségét s rendét tudnám elintézni; de mindazok Nagyságod dispositiója által meglehetnek. Megvallom, nékem páter Menegatikínt úgy tetszik, papiroson, est impossibile, ut turris cadat, ha az dimensiót observálják munkásink; mert a nélkűl, és az üdű s tempo observatió nélkűl, csak semmi. Az való, ha kőmives helyett kovácsot, ács helyett vargát állétunk — turris cecidit. Verbi gratia: Kilitibűl Kalocsára nyargalni,***) alkalmas diversio; pro Majali commotione is sok volna egy húzamban! Exurgál itt az propositiónak első kérdése: hát, ha erre fordítja az ellenség ereit, quid tunc? Toto jeszt, otým-potým! Most hamarjában

*) Az imént említett Bottyánvára, hol a két parton lévő hármas sáncz közt, híddal vala a Duna átkötve.

**) Itt a Komárom és Esztergom közt lévő karvai révet érti, mely jvárnak átjárója vala a Dunántúlra.

***) Gúnyos czélzás Károli futására.

csak úgy bánom véle, mint az szentelt-vizet megivó szamárral az kispap; ha úgy nem lehet, — az kalendarium jó tanácsával élek: SS.; elérem addig Kalocsa helyett Döbröczönt, míg visszafordúl Dánielre ismét; avagy legalább panaszt tenni bétérek Nagyságodhoz, megmondom én is, hogy: nyinyi! bizony nem hágy békét az németko, csak kergelödzik!*)

Gerhard Uram propositióibúl elgondoltam az reportumot: azért mérészlettem hosszabb írással általa alkalmatlankodnom. Nemhogy akkor, — ma sem tudja, hanemha Brenner Uram új historiájábúl tanúlja meg, ex eventu rerum az Nagyságod válaszszának subtilitását, kit úgy magyarázok, már Bécsben küldték eddig más úton. Pozsonban ugyan köz az híre, hogy óránkint várják az követeket, és bizonyosnak tartják az békességet. Adja az irgalmas Isten az jót! — az ki hogy meg ne lehessen, nem mondom; de, az mint látom az propositiókot: üdüt s alkalmatosságot kíván az tracta. Az armistitium ha hosszú nem lesz: az mit az röviddel prosperálni akarnánk, — csak az arrúl való végezésnek ideje is általhágja annak ideit. Ha pro tractatu felicius ante diaetam finiendo? ahhoz üdű kívántatik, sok curír futkozása által lehet az meg. Ha nem akarunk sokat: kevís reménséggel az gyűlésre hallasztanunk, et ne obiecta operationum moveant sensus; de hiszem, ha már hozzáfogunk az operatiókhoz, — tolletur quaestio majd armistitÿ.

Az mezei gyűlísnek, igenis, ideit, szükségét is látnám, ha az operatiók engednék, mellyek mind Nagyságodot s mind minket mindnyájunkot, quibus plus interest, annyira fognak distrahálni, hogy üdüt sem vehetünk; gyönyörűségének tartaná penig az ellenség, ha azt megoszlathatná valami motussával, az kire az Posteaquam Uraméknak szívek igen hajlandó; mert messzi Nagyságod nem mehet vissza. Szükségét annak azért is, alkalmatosságához képpest, igenis, látnám, hogy Nagyságod még Selmeczen is azt resolválta: nem lehet Nagyságodnak az ország híre nélkül még csak az quarantiát is nomine Regni acceptálni, annyival is inkább tractálni. Már

*) E mondat éle is Károlyit gúnyolja. V. ö. az april 8-kán stb. irott levelekkel.

most, az mint Szirmai s több Uraméktúl s legközeljebb most is Szároztúl értem, ex hoc principio igen kérdeztik töle: ha fogunk-é valamely gyülekezetet tartani? Mert — úgymond — a nélkül nem bíznak hozzá, hogy igazán akarjunk tractálni, fönntartjuk ezen mentséget, ha nem tetszik. És így, már ha magoknak úgy tetszenik: jobb volna ezen alkalmatossággal úgy élni, hogy dum adhuc ad utrumque patet campus, — szólhatnánk nomine Regni Nagyságod Méltóságának nevezeti alatt inkább, mint azután. De, csak megvallom, az én balgatagságom csak nem capiálja azt, hogy lehessenek ezek jól sub armis? dum eadem subiecta debent arma, quae pacem tractare.

Az gyülés concursussárúl nem tudom, micsuda projectumot parancsol Nagyságod föltennem? mert ahhoz, nem tudom, mi kivántatik egyéb az convocatiónál ad locum destinatum et tempus, kinek hat hét az intervallumja. Már, az Nagyságod mostani elküldött válaszszához képpest, bölcs intentióját Nagyságod kitanúlván, — ellátja azt is Nagyságod: ha admittálja-í? ha gyünnek-é, és mikor az követek? Az gyülés is mert talám nem kell, ha tracta nem lesz. Minekelütte azért az követek elérkeznének: terminálni kellenék, kit már nem ellenzenének; azalatt kitanúlván, az mennyire lehet, mi van táskájokban? — ahhoz képpest úgy moderálhatná ember az gyülést, az mint akarná; cujus omne fundamentum est forma propositionis, kiváltképpen moderno statu Regni. És így, valamint Nagyságod akarja, sive volentium, sive nolentium, communis erit vox, — és nem lesz az világ eleiben terjesztett hírnek tovább folyamotja, quod Capita sola, etc.

Ha az előjáró conversatiója Nagyságodnak kilátja lehető- s remélhetőségét az tractának, et consequenter jónak az armistitiumot: ugyan már jelenvaló követeknek lehet remonstrálni annak szükségét; és így intra tempus publicationis et concursus, magok fogják sürgetni, hogy megköttessék az fegyver, és bizonyos csendesség alatt hogy folyhasson az gyülekezet, s consequenter az tracta; mely armistitiumnak egész zálogi volnának az követek. És így, meo tenui judicio, többrül több kérdésre okot az Udvarnak kérdéssel adni nem kellene, hanem inkább okot arra, hogy mennél terjedtebb útunkra

gyünnének késedelem nélkül az követek; azok penig *) directissime Nagyságodhoz, et quidem sine praefixione termini, hogy ekkor, amakkor gyüjjenek, — hanem reflexive az selmeczi búcsúzásra: valamikor tetszik. Elérkezvín, ha akarja Nagyságod meghallgatások után őköt hallasztani, azokban, az mellyekre felelni vagy nem illik, vagy nem lehet, vagy nem jó: meglehet, akár az deputatus- vagy deputálandókra, akár az concursusra; s az armistitium fordúljon-é elő? nem-é? megmutatja táskájok, megmutatja az fegyver, megmutatja alkalmasint az fölsőbb s kilső országok dolgainak folyása is.

Az concursusnak az hatvani mezőben gondolnám nem rosznak lenni, sine armistitio kiváltképpen; oly helyen van, az kit mostani két operatiónkra nézve közhelynek mondhat ember, maga hírivel **) penig az ellenség sem érheti, az Zagyva vize is eleiben eshetnék, az provisióknak is közeljebb helye; alább az tábor, fölötte az tábor. Buda ellen lehet vigyázó, meglehet az communicatio, — succurrálhat akár neki, s akár ő.

Ideit praescribálni, úgy látom, fogja az követek lejövetelének való híre, és az provisio, mely már az abrak végett igen megkönnyebbszik: mert hiszem 50 szapú bőven ezer embernek elíg, és így ezer szapú 20,000 embernek, egy napra. Csak Nógrád, Bars és Hont vármegyei Uraiméknál tanálnék 100,000 szaput, ha az kongót szeretnék; de mennél közeljebb érzik az békességet: annálinkább félnek az kongótúl.

Az convocatiónak tenorát nem kivánnám tangálnom, ha abban is bizonyos consideratiók nem interveniálnának; kikre nézve csekély opinióm az volna, hogy ezen mezei gyülést éppen semminek sem kellene körösztölnyi, — mert bizony, ha jó folyamotja lesz: megkörösztöli magát baptismo flaminis vagy sangvinis, és mint az megért gyermek, maga váloszt nevet magának; ha nem lesz folyamotja: megakad az hosszú nyelv, mert nihil agitur de nomine, etc. És így, talám csak egy kis deductióval emlékeztetni az Nemes Vármegyéket elsőbb s több patensire Nagyságodnak, mellyekbül mind láthatták, sine privatae ambitionis aut gloriae vanitate, egye-

*) Ú. m. a mediatorok és császári békebiztosok.

**) Régi szólam; annyi, mint: váratlanúl, meglepőleg, rögtön, midőn a hír csak magával az érkezővel jő.

dűl az haza közjavát igyekezni; láthatták következendő fegyverkezésnek folyásibúl: mely elszánt akarattal munkálódta s munkálódja is Nagyságod azon jó igyekezetnek jó végét; és mivel már Isten annyira vezérlette s érlelte az fölvett ügyünk dolgait, hogy nagyhatalmú külső fejedelmek magok közbenvetésével az haza fegyverének lecsendesétésében, kivánságinak megelégétésében, s egy szóval az szabadságunk mellett felvett ügyünknek eligazitásában etc. munkálódnak: szükségesnek és méltónak s illendőnek is látja Nagyságod, hogy az hazánk s nemesi szabadságunknak fölvött ügye, ki mindnyájunkkal hazánk lakosival, de kiváltképpen minden nemességű atyánkfiaival oly köz, hogy senkinek az nemesi szabadságnak dücsüsségében közülünk több része nem lehet; hanem egyenlő és osztozhatatlan közjó lévén, kiért sokszor, de közeljebb ezen mostani fegyverkezés által is sok Nemes Atyánkfia vére omlott, — azért, az mi köz mindnyájunkkal, s kinek-kinek részi benne: légyen s lehessen túdós maga ügyének sorsárúl; és, hogy azzal senki balvélekedést ne vehessen sziviben, hogy Nagyságod vagy elmúlatásával békesség tractájának, vagy az hertelen és elégtelen békéllésnek végzésivel maga privatumát az közjónak eleiben tette, s egy szóval (noha az jelenvaló üdűknek mindenkor az következendő üdű igazabb birája.) ugyancsak igazán senkitűl ne itéltethessék Nagyságod: az már gyakrabban, de leginkább most fönnforgó békesség-keresésnek alkalmatosságával kivánja Nagyságod értésére adni az Nemes Vármegyéknek, s az által külön-külön is minden nemes személynek, hogy pro termino et loco N. N. az Tekéntetes Nemes Vármegyék nemcsak követjeik által, hanem ugyan személy szerént is minden egyházi és világi Nemessi s Úri Rendek, valaki az édes hazánk ügyét magáinak ösméri, legyen jelen, ott az Nagyságod hazájához való igaz szeretetit nyilvánvaló folyásábúl az dolgoknak megösmérje, s nemcsak az Nemes Vármegyéknek válosztott követjeiknek, hanem kinek-kinek is magára s hazájára legyen úgy gondja, mint igaz hazafiúnak illik; s lássék az széles világ elütt, hogy közügyünknek orvoslását is közön-akaratbúl keressük, — kiért közön-indúlattal Istenünkhez folyamodva

s fohászkodva kötöttük fel elszánt életünkkel fegyverünköt, etc., etc., et reliqua homilia, — bene dictál Rádai Pálé.*)

Hissis exmissis, az Uraknak in particulari is kellenék illyen hivogatás; et ne videantur saltem Regalistae convocari: másokat is, az kik értelmessebbeknek s előbbkelőknek látszatnak, lehetne írni, s amazokban kihagyni. Noha quaestio: ha ezen particularis hívatalt jobb-é elhadni in toto? vagy így elkövetni? Ha elköveti Nagyságod: okot ad az előkelőknek, hogy csak azok gyűnek; ha el nem követi Nagyságod: talám senki sem gyün, — mert az curiositas kicsin fészket vert az magyaroknál; az mezőnek s tábornak nevezeti, az armistitium nélkül való tracta curiositása, inter strepitus armorum et prope cruorem, nem hatja meg úgy Posteaquam Uraméknak szíveket, hogy exponat se periculo immaginario. Bánná bizony, ha ezen szín alatt odagyűlne, — osztán csak elhajtanák az táborra. Egy maskara-eszű okos hintsen illyen szófia-polyvát, — jux dosicz! Talám mégis jobb sokat is hívatni s mind is; ki féltében mást is hoz pro comitiva, ki böcsülletbül, hogy őtet böcsüllik az convocatióval, javallani fogja. Ha kimaradott valaki az lajstrombúl, semmi, — hadd ptrüsszögjön otthon!

Datur actio indistans: mert az Dunán által az némettel két-három actio van naponként, mellyeknek nevezetessebb történetjeit az accludált Diariumbúl meglátni méltóztatik Nagyságod. Másképpen, úgy látom, megfeküdt, füvell, nyugszik, s talám nyugodnék is már addig, még az követségnek visszáját kivenni, avagy addig bizonyossan, míg refocillálhatná magát, és az mező alkalmatosságot nyújtana az táborozáshoz, — hacsak mi békit hadnánk neki külső diversiókkal; mert ott az Csalóközön securissimus. Három passusunk lehetne ellene, ha lehetne: azokot is nem imígy-amúgy, hanem nagy istrázsákkal muniálta, Gútánál kiváltképpen van másfélezer lovas, gyalog, kinek öt-hat hajó hajdú nem árthat. Az élését az Dunán szállítja Bécs felül; Fehérvár felé portázni változik három-négyszázonként. Noha Komáromnál hídját el-

*) Czélzás a Ráday által fogalmazott nagyhírű »Recrudescunt...« manifestumra, melyben a fegyverre kelés indokai kifejtetnek.

szedte: de megveti, mikor kell. Ma ismig 8 sajka, 3 hajó együtt Gútához, Esztergam felé ment 13 hajó, 4 sajka; onnan Budához megyen-é? alább-é? följebb? még nem tudom, de lovas had is volt az hajókban.

Mód nélkül széllyeztenem az hajdút magánossan nem lehet, securitása in opposito sohunt sincs, — ellenben penig ma is hullog az híre, hogy ki Győr felé, ki Óvár felé, ki imitt, ki amott mondja, hogy kőtözik. Szintin most, hogy ezt írám, érkezik meg két hadnagyom, kiket az Gútára ma ment sajkák s hajók recognitiójára küldtem; reportálták, hogy valami általszökött gútai ember mondta, hogy ez éjjel az lovas német elment jobb részin Gútárúl, és hogy csak úgy szökik mindenfelöl által. Ezen diversitások gondot szereznek: mert az tegnap intercipiált levél, kirúl az Diarium is szól, Gútánál hídvető szándékát mutatja az németnek; ellenben imitt-amott sánczhoz kezdett, meg elhatta.

Ergo, per non fallar illyen dispositiót tettem, kiben actu fárodok: Akár hevernyi kivánjon, akár általszökjék az túlsó operatióinkot ismét akadályozni, hogy diversiót tehessen füvellő táborozásunk, mindenütt cum operatione et communicatione lehessünk: hozzám hivattam Ocskait, kivertem az haza-kéredző kiváncsikot az feibúl, visszaküdtem jó informatióval és jó instructióval, bizonyos corpust designáltam neki, úgymint maga lovas-ezere mellé Sréter lovas és gyalog-ezereit, Farkas Sándor vagy 300 emberbúl való gyalogit, és még ahhoz Haller Uram gyalog-ezerét küldöm, úgy, hogy az Morva s Duna mellett úgy igyekezzék füvellő tábort ütni, hogy Dévinnél az Dunát, s azon is alúl, úntalan impetálja portája; még taraczkot is a végre küldök neki, az aprajában, hogy meglövődözködvín, megint elvigye láb alúl. Azzal megbátortalanitja az útját az Dunának, s ellene kell corpusnak mennyi. Vagyon megint arra vigyázó had Pozson elein.

Más tábort üttetek itt Újvár táján, Séllyén alól, Szémőnél, az honnan az gútai passusra reáérünk, és Ocskait netalán megnyomó corpus ellen is succurrálhat. Itt 3000 lovast s 1000 gyalogot lenni hattam ezen táboron. Harmadik tábor ismét Esztergam elein, közel az Dunához, 4000

ovas és ezer gyalog; ott is impetáltatom az Dunát, et reliqua, juz po wsitkim. Magam holnap Esztergam eleire megyek, az táborhelyt constituálni, disponálni de provisione; Csáki Mihály és Ebeczki Istvánra bízom azon corpust. Onnan ide az Vág mellékére fordúlok, s e körül csüggedözöm magam, hogy kétfelé láthassak. Ezzel megboszontom, ha az Dunát elveszem, — bizonyossan valamely felekezetre, de reámgyün, ha csak csapásképpen, mert nem fog subsistálhatni. Csapom, ha lehet; ha nem, — SS.*) Ha penig túl nem késik az munka: kézzel-lábbal rajta leszek mind Dévéntül, s mind innen felül. — Csak azon kérem alázatossan Nagyságodot: az ezerek hadd ne szakadozzanak; ihon, mindennap fogy az nem ittvaló had! Már Ilosvainak nincs hada; az szegedi és egri seregeket applicáltam vót melléje, — már az szegedi is oda van, az egriek sem akarnak velek lenni; hanem mivel az magam új ezere mind földies velek: csak azokkal szorúlnak; ugyan úgy is még két sereg hiával van ezerem. Mintsem Szalai Pál egész ezerét rontsam: ezeket az egrieket idefódozom, az Ilosvait penig az szegediekkel hazafelé bocsátom, — mert nincs kétszáz 8 zászló alatt; úgyis Kecskemét, Kőrös nyelte el mind az ezerét, s mind az szegedit. Ilosvai, Nagyságos Uram, nem annak való, hogy ollyan hadat szoktasson. Corrige Magfent, etc. Maga pajzán, fecse-locsa, kapzsi, zendölő, pattogó, s értetlen, — s ha szemre kél: ő az jobbik; ha szólni hagyják, — Plutó kezébül is kibeszélli magát. Ha nem kell már ezen ezer Andrási Istvánnak: talám jó volna az öreg Barkóczi Ferencznek adni, vagy inkább az vén Szőcs Jánosnak ezt, s amazt Barkóczinak, az vármegyéket, — kirül majd.

Miscellanea occurrentiarum. **)

Az Nemes Vármegyék által állítandó regimentek iránt való projectumomat Nagyságod placidálván, nem parancsolta Nagyságod: mitevő legyek? S mivel azonkívül is úgy elszök-

*) Hátraszállást, szaladást ért ezen jegy alatt. (Superat Soldat.)

**) E mintegy czímiratúl szolgáló sor, a hosszú levélnek itt külön íven kezdődő »sectio 4-ta« része fölé van írva; mert a terjedelmes levél négy részre osztatott.

décsöltek most két hét alatt az böcsülletes Nemes Vármegyék zsoldos és zsoldatlan tagjai, hogy 15—16 személy van némely zászlók alatt: azért holnapi napon azokot is hazabocsátom pro acceleratione; az kikkel penig felvétethetem az fizetést, feladom in obslogh. Nevezet szerint penig Eszterház Dániel Uram leendő regimentje már is rész szerint odaalá van, úgymint Pest és Nagy-Hont; Nógrád, Zólyom s Kis-Hont is menjen utánnok; lehetnek itt 40 lóval in summa, az 4 zászló alatt. Consoláltatott vele nagyon; hadd erigálja maga, maga után méltóztassék ököt rendelni Nagyságod. Micsuda intimatiót tettem penig az Nemes Vármegyéknek, — accludálom aiázatossan Nagyságodnak mássát; ha Nagyságod ezt erősíteni akarná: jó volna; bárcsak erre reflectálna Nagyságod parancsolatjának tenora, hogy megértik vagy értették Nagyságod parancsolatjából tett intimatiómbúl, — accelerálják azt, etc.

Az gyalogságnak is ime, alázatossan megküldtem subdivisióját, kit — az mint Vármegyéknek irott Nagyságod levelébül láttam, hogy Nagyságod minden porta után 4 hajdúra relaxálta, — ahhoz képpest 12,000-re, azaz regimentre, subdividáltam, tiszteket is helyheztettem; ki megvan, ki nincs, — de ezt még nem intimáltam, mivel Nagyságod ratificatióját várom. Írja ugyan Antal Úr, hogy nemcsak javallják: de kapják azon projectumot, és magok kívánják az vármegyék: az gyalogot is úgy reducáljam. E megvan, — csak az had legyen meg! Most mi van meg az gyalogbúl, — kiknek meg is fizettettem — másik lista sub BB. megmutatja.

Az lovas iránt nincs egyéb bajom már, hanem Barkóczi Ferencz, az ifiú, és Palocsai regimentei; azokrúl az vármegyéknek sem emlékeztem: mert nem tudom, ha nem az-é az particularis consideratió? Ha Barkóczi Ferencz, az öreg, lenne, — talám jobban esnék, keményebben vinni véghez; de jó-i keze alá adni azon vármegyék hadát? Az ifiú sok pénzt vett, többet excedált hada; taval kezdte, — harmadívi sem lesz ezere! Arrúl azért. úgy Palocsairúl, ha nekem méltóztatik Nagyságod parancsolni, mint az többinek hírt teszek s intimálom; ha directe parancsol Nagyságod ezeknek — úgy is bene; az többinek megírám.

Horvát Zsigmond és Simaházi Uraimék is el akar-

nak menni rabságok után; erős hitre vettem őköt, mert sokat használhatnak most Dániel mellett; el is bocsátám őköt. Nincs kétségem ezeknek hívségekben, ha már az *érsek is jóvá lesz.*

Az fiamhoz mutatja érdemem felett való kegyelmességét Nagyságod; nem tudtam, annyi haereditást kapott divisió nélkül tőlem; csúfos osztozás: ott is van, itt is elég maradt! *Most még tavaszszal ha* Nagyságod *méltóztatik gyógyíttatni* in abstracto, — alázatossan veszem Nagyságod kegyelmességét, ha lehet szó nélkül.

Valami asszony, — lajtmannak vagy kornétnak mondja az urát, — csak elgyütt Bécsbül; egy levele volt. Páter Kéri Uramnak*) szólló, az Méltóságos Fejedelemasszony mellett való kisasszony neve alatt, kiben írja, hogy szemptelenségétül ezen asszonynak nem maradhatott az Méltóságos Fejedelemasszony, — ő vele iratott mellette Páter Kéri Uramnak: ha lehet, juttassa urához; eltévedt nálom az kis levél, az asszont eligazítottam Oberst-Laitinant Gróff Rosszához, hogy küldje Páter Kérihez; passust adtam neki; ha odaérkezik, — méltóztassék Nagyságod informatus lenni iránta ennyiben, többet én sem tudok felőle.

Itt már kongón szerzettünk kenyeret, húst sohult sem kaphatunk; majd kifogyunk, drága is: jó lenne azt följebb vásároltatni. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom alázatossan magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Követem alázatossan Nagyságodot, többet nem írhatok egy húzomban; bizony, majd elszakadkozik az kezem!

Éppen most érkezék Komárombúl bizonyos emberem; mely 13. hajó német lement, — 2 compania commendírozott lovas és 200 gyalog, Földvárra igyekeznek.

Budárúl mint emlékeznek, megküldtem Nagyságodnak, úgy Súgó az szakolczai salvaquardia is.

(Eredeti, három ív, negyedrétben, sűrűen teleírva sajátkezűleg, némi részben titkos jegyekkel.)

*) Gr. Kéry Ádám, a fejedelem udvari káplánja.

104.

Nagy-Salló, 23. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Már stafetaliter hosszú írásommal udvarolván Nagyságodnak: Eszterház Dániel Uramot is akarám alázatos írásommal késérnem. Tudom, Nagyságodnak kedvessebb lett volna: igyenessen s hamarabb menne, — mindazáltal, ha jól indúl, hasznossabb munkájához bizhatni. Lesznek kérdési, s elláttam: szokott hallgatásával ex respectu, nem contentálja elsöben Nagyságodot in acceptione dispositionum, — de nem kell egyébre magyarázni, hanem hogy fözi magában, az mit hallgat; mert másszor is elöhozza az ollyat, az kit akkor csak azért is elhallgat, hogy esziben nem jut. Azzal penig fog complacentiát keresni, hogy rosszat sem ír, sem üzen örömöst, hanem csak ex triplici confirmatione, az jónak penig kicsinyjét is tudja nagyolni. Én azt reménlem, ott sem lesz rosz, — csak legyen jó harmonia, s jó móddal az hadakkal; azt merem affirmálnom, hogy az mihez fog: szívessen fog, s hírtül nem ied, s bizony, látatlanúl nem fordúl. Csak elhinni méltóztassék Nagyságod, hogy in corpore fogja tartani az hadat, s Isten ab adverso casu megójja: mert hamarébb hiszem, rend kívül ütközzék, mind rend s ok nélkül szaladjon. Lehet, megcsalatkozom; így hiszem.

Most, idejöttemben Újvárbúl, vettem két rendbeli levelet: egyik Ebeczki Istváné, ki maga ment ma Esztergam alá, recognitiójára annak, hogy 13 hajó lovas német szállott ki Esztergamban, — kirúl ugyan Komárombúl oly hírem együtt, hogy 200 gyalog, 100 lovasnál nem több; az Fődvárhoz igyekezik, — jó volna excipiálni ököt, ha késnének vagy Esztergamban, vagy Budán. Vigyázunk arra: ha több, netalán minapi esztergamiak levagdaltatását akarná Kuklender megboszúlni; 1000 lovas van oda Ebeczkin kívúl is.

Balogh István levelét in inclusis küldtem Nagyságodnak; ha Pálfi hire igaz: elhiszem, nem gondolják még operatióinkot túl, azért akarná itt elözni distractióval, — kit csak elhiszek, s várok óránként; de, ha Dani elmehet hamar, hogy

ezt előzheti, és az 2000 lovas detasírolhat Beszprém felé, — mutabuntur species.

Holnap az projectum effectuatiójában mit tehetek az ittvaló seregekkel? holnap ellátom.

Az fegyvert, valamennyi volt s van Újvárban, kiket még ki nem osztattam az új németeknek, holnap megindítjuk.

Ha Nagyságodnak tetszenék, jó volna az újvári praefecturához rendelni az érsekség jószágit, nevezet szerént drégelyi s azon alól való jószágokot, nagy-sallait s a többit, az bányákhoz applicált szent-keresztin kívül. Nagy commoditására lenne azon végháznak; kirűl elvárom parancsolatját Nagyságodnak. Szluha gratiose defendit suas theses: sed tamen indiget professore subinde.

Trencsénben ismét készölnek éléssel, s félek rajta, meg ne legyen; noha tettem rendelist, — de hadat nincs mire küldenem oda az szűk földre; innen reá nem ér hertelen, s ott nem késhetik, — haszontalan ploquáda az!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű. Kívűl a levéltárrendező Beniczky Gáspár udv. titkár kezével: »Fasciculus 15. Literarum Comitis Bercsényi, Anni 1705.«)

105.

Salló, 26. Aprilis 1705.

Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét, itt az vármegyékkel, — kiket felbóditott Sáros vármegye, — bajoskodván, veszem alázatossan.

Nagyságod méltán kérheti az Generálisok iránt is consensusát az cartellának; ez igenis, cartella, csak contractus kelljen.

Midőn ezen válaszomot akarnám írnom, jöve bizonyos hírem: az német költözik Gútánál, lovas, gyalog, — meg is puskázott ott portámmal. Volt Gútán Kronsfeld regimentje, 200 gyaloggal; nem tudom, ha csak az akar-é faluzni, vagy

több is? Mert volt oly hírem is, hogy az Csalóközbül mind odaszivárgott; azért jobb az vigyázás. Elküldtem Ebeczkit előre, magam is megyek az lovas hadakkal, kik itt vadnak, arra felé. Nyitra-mellékére is ordert küldtem; mi lesz? ezennel megírom Nagyságodnak. Azt tartom, vagy faluz, vagy sánczot akar vetni innen az Dunán, közre vévén Komárommal Újvárt, — portázásával impediálhassa épületit, kinek megszállását hirdeti: de nem hiszem, ereihez képpest. Most azért többrül nem írhatok. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Egerben. Cito, cito, citissime.
Cito, cito, citissime.
Cito, cito, citissime.

Staféta. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. Bercsényi közép gyűrűpecsétével, ép piros spanyolviasz-lenyomatban.)

106.

Nyitra, 27. Aprilis 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Minap Sallóbúl utulsó levelemben alázatossan megírtam Nagyságodnak, hogy az németnek Gútánál való hírire nézve magam is az hadakkal arra indúltam, gondolván, valami distractiót kereső detesament lesz, az ki Komáromnál kiütvén, Gútánál ismét visszatér, — de csak bárkászó németek valának vagy 20 lóval, s két hajó gyalog az révet őrzötte addig innen; de visszamentek mindgyárst. Mindazáltal, mivel igen messze voltak az hadak mind egymástúl, s mind az ellenségtúl: azért egy fárodsággal füvellésre szállítottam őköt, úgymint Eszterház Antal Uram ezerét, Sennyeit, Ebeczkit, Réteit és Szalait, Suránytúl Ivánkáig, 2 mérföldni helyen. Kamocsához — Gúta irányában — hozatok vagy ezer gyalogot s taraczkot, és egynehány száz lovast változva tartok mellette:

hadd múlassák magokot! Csáky Mihály Uramot hattam már az maga ezere — nem ezerével és Géczi Gáborral Kéménd körül, tizenhárom zászló gyalogot is hagyván mellette 4 ágyúval, hogy olykor az Duna-mellékit is impediálja az hajósoktúl, és az túlsókra is — ha mi gyünne — vigyázzon. Ocskai túl (a Fejérhegyeken) lebeg, vagy háromezer emberrel; már nincs több az erőmben. Kellene ugyan, ha volna kire bíznya az commandót, túl az hegyen erőssebb corpus, és az Duna mellékit Divinnél infestálni: de bizony, több hadat nehéz bíznya Ocskaira három-négyezernél ad summun, — más penig csak ollyan sincs. Másik az, hogy nem is akarnám praecipitálnom, míg az füven nem succurrálhatunk, és már meg nem tudom az Dunántúl való munkának sikerét.

Vettem ma más levelét is Nagyságodnak, kibűl látom: az operatiók halladni fognak az fű kijöveteléig vagy erősödéséig; mind jó lesz, — csak mi kezdhessük előbb az operatiót, és tudhassam: mikor költezik túl által az had, — megmustrálom úgy, az mint lehet német uramot; de ha ő kezdi előbb, nye poswalyam! *Mi, nincs annyi lelkem, ellentállhassak ezen hadammal;* megcsipkedem túl-túl!

Az intercipiált levelek nem mutatnak ollyast, az mirűl méltóztatik levelében emlékezni Nagyságod; nyilván, azok odamaradtak, de azok az hajók fogtak lenni, kikrűl írtam már Nagyságodnak, hogy lementek, — nem érhettünk reá. Írtam Csáki Uramnak: vigyázzon. Hiszem Istent, Csáki Uramot kezemhez szoktathatom; igen jól kezdte.

Hogy penig méltóságos levelire Nagyságodnak rend szerint alázatossan váloszt tegyek, — kit minapi sietősígem múlattatott el velem, — az rabok cartellája iránt nincs mit írnom többet, mint Nagyságod is bölcsen föltette.

Az Dunántúl való operatiórúl kellettíníl is talám már többet írtam, — abban csak várok parancsolatjátúl Nagyságodnak; s bizony, nem rosszúl esett Dániel urat oda hogy küldöttem, annyival is inkább, ha Nagyságod maga is oda akar közelíteni az hídhoz. Azért is Ilosvait nem tartóztatom az maga seregeivel és az szegediekkel, kik hasznossabban szolgálhatnak ott csuporton, mint itt széllyedve. Ez jó had volna, — de rosz a vezetője; hitemre, nincs haragom reája, — csak nem dicsír-

hetem; rosz az nyelve, s értetlen. Csak azon kérem már alázatossan Nagyságodot: az egrieket küldje fel Nagyságod, — hadd ne szakadozzanak; mind Polgáré s mind az többi oda van. Polgár, szegény, nem lórúl esett: hanem nálom vala, míg böti volt; vice-hadnagyot adtam neki az nap, azzal nézték az lovakot, — úgy megrúgta szív iránt a ló, egy Jesus-Máriánál többet nem szólhatott. Igazán bánom, mert abban az seregben pápista hadnagynak kell lenni: egészszen pápisták; odavaló felföldit szeretnék közikben, ha Nagyságod méltóztatnék valakit adni, alázatossan venném, s ugyan egy úttal az egrieket felhozhatná, — hadd telnék ki az ezerem vélek.

Az Diariumot el nem múlatom continuáltatni: de mikor most nincs mit írnya, mert csendességben vadnak mindenek; hanem az Morvából megtért kecskehajtó portáim nyeresége. Szöknek Pozsonbúl naponként az németek, kettőnként, hármonként.

Az lovas-regimentek felállétása iránt meghiszem, parancsolt már Nagyságod, kirúl alázatos relatiómot én is megküldtem Nagyságoduak: de minthogy Nemes Sáros Vármegye instált azon, hogy inkább Zemlénynyel vettessék össze, és hogy Barkóczi Ferencz Uram által kezdett regimentben részesülhessenek, — készszebbek megadni az költséget Barkóczi Uramnak, az mit az cassábúl vett pro conductione; s más módon is azoknak számtalan controversiáit nem lehet leírnom, — kitúl elirtózott Csáki Uram. Harmadik az, hogy már ezen correctiója szerént azon regimenteknek már is majd 7 compania complete lesz itt effective Csáki Uramnál, mert felvették fizetéseket, az tisztek is megmaradtak; és így ezen kis czédulában föltettem az változást, és intimáltam is az Nemes Vármegyéknek, — de azért accludáltam alázatosson Nagyságodnak, hogy, ha úgy tetszik Nagyságodnak, méltóztassék elküldését parancsolni. Ez derekassan tetszik az vármegyéknek, — tetszeni fog az óbersteréknek is.

Nemes nyitrai káptalom jelentette, hogy Nagyságod parancsolja: az arendatio végett küldjenek Egerben; sajnálják — látom — az fárodságot, azt mondván: nincs 600 frt érő arendájú decimájok, azzal kész az obedientiájok. Megvallom,

megütköztem ebbül; nem tudom, Nagyságod mit parancsol az dézmák iránt, az érsek arendatiója iránt, és consequenter az dézmálás iránt? Kire nézve, az mi dispositiókot tettem vala, suspendáltam. Én, hitemre, tudni nem kivánom in oeconomicis az dispositiókot itt is, — csak nekem ne imputáltassék. Az commissariatusság és altereria (így) tisztei is igen kérik az fizetést úntalan; sem én, sem az főmustramester nem tudja.

Már az mezei ezerek rendben vadnak alkalmasint; csak az Farkas Sándor ezerirül nem tudok disponálnom: mert oda vannak egri, ónodi, putnoki, szendrei hajdúk. Préni Miklósnak adnám azon ezeret, ha Nagyságod megengedné, — mert úgyis búcsúzik az ezertűl Sándor, az köszvén miátt. Az vármegyék (már is Sáros instál: az 3 lovas sereg hogy legyen 2) rettenetes bajomra vadnak; alkalmatlan, okoskodó, praerogativás, izgága-szerző emberek azok, — Isten ne adja illyen formában felülniek! Az ki okossabb, az bolondabb, — az ki bolondabb, az okossabb köztök.

Valljon nem kaphatnék-i valami Generálisra még? Mégis, hacsak póstán is basala man*) Nagyságodnak alázatossan. Többet nem irok, mert minap sokat irtam. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. A propo! Ám Károli levele igazán: confessus est, et non negavit; ha pápista nem volna: szokatlan gyónását foganatossabbnak tartanám; de, et hoc multum, — szokása ez sem volt eddig.

Két sógoromot alázatossan recommendálom Nagyságodnak. Csáki László irja: irígyi ki akarják keverni az kolozsvári kapitánságbúl, ő penig mely hív, — hogy ne hagyjam. Hacsak nincs nagy oka, alázatossan kérem Nagyságodot: ne legyen hiában bennem bizodalma! Csáki Istvántúl is maradhatatlan vagyok, accomodatiót kér. Bizony, nem lesz rosz az

*) Betűrül betűre így; udvarolnék értelmet kell jelentenie. Tán lengyelül vagy oroszúl van, mely nyelvek némely kifejezéseit Bercsényi olykor — mint már többízben láttuk — vegyitgetni szokta. Vagy tán spanyol: beso los manos? (csókolom kezeit.)

Tiszántúl való föld főcommissariusságára; igen szorgalmatos, vigyázó ember, — consolálja Nagyságod!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel. Az utolsó negyedív már oly romladozott, hogy különösen az utóirat csak nagy bajjal volt leolvasható.)

107.

Nyitrán, 2. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Méltóságos levelét Nagyságodnak de dato 28. Aprilis alázatosson vettem. Az accludált német hírek nem nagy consolatióra valók volnának, ha úgy hihetné ember; de, az mint felülönk hazudnak, — szabad az többirül is!

Én jobb hírekkel udvarlok Nagyságodnak. Gyárfás fia gyütt ki Komárombúl szökve, kit megexamináltam most magam; azt mondja: communiter beszíllik az német tisztek, ők ez idín defensive akarnak lenni, és ha az Csalóközbül az Dunántúl való földet megoltalmazhatják, — contentusok lesznek. Igen meg is kevesedtek, nem is várnak többet, hanem az ki Morva őrzésére gyütt, azt hiszem, Salm regimentje. Azt is mondja, az elmúlt héten az császárnak az utulsó kenetet feladták. Ottfönn hogy megverték az németet, beszíllik már Komáromban is, de semmi particularitást nem tud, sem többet ennél ollyast.

Az mit penig én tudok, írhatom alázatossan Nagyságodnak, hogy Pálfi bizonyossan Somorjában vagyon; azon hajók lementek Budára, s azonkívül tegnapelütt is ment valamely száz lovas Komáromtúl igyenessen Budának, és már ott hatszázig való lovas németnek van Fehírvár körül hire, kit jobban tudhat Nagyságod. Azon kívül az többi mind helyben van Csalóközben; ott ugyan mozognak, készölnek, az szegénséggel kegyetlenül bánnak. Vereknyénél is, az téglavetőknél is Pozsonnál, van hídjok, — az repülő-hidat lebocsáták Köpcsín irányában. Komáromnál nincs híd, hanem az padlásolt hajókot hol egyik, hol másik Dunán mustrálják.

Az Fehérhegyen túl rendeltem Petrőczi és Ocskai Urai-

mékkal 4 regiment lovast és 6 regiment gyalogot; de mi haszna, — ha ki három-, ki négyszázbúl álló! Most csuportozik az Salmis regimentje melli (Morvában) az föd népe; van 8 compania dragonyos is mellette. Tegnap költ levelét ma vettem Ocskainak: ök is csuportoztak ellene; segétséget nem küldhetek, — nincs fü; most bocsáták kopározni az lovakot. Trencsént — úgy látom — az átkozottat meglátogatják, ha ma meg nem lett. Préni Miklós Uramot is vagy 4 sereg gyaloggal s 2 taraczkkal küldtem oda, ki is onnan Nagyságod udvarlására megyen, azért is, hogy Farkas Sándor az köszvénre nézve, 300 hajdúbúl minden tiszt nélkül álló ezerét resignálta: Préni Miklós Uramnak jó vóna adni, ha Nagyságod kegyelmessége járúlna hozzá, hogy azon ezerhez való hajdúságot felvehetné, — ne lennének szakadozva; azok putnoki, szendrei, ónodi s egri hajdúságbúl voltak öszvevetve, mindenikbül vadnak itten, — ott többen az tisztekkel. Baka volna vicéje, az is oda, s a több tisztek is; már álljon Nagyságod kegyelmességében, — de, csak azon kérem alázatossan Nagyságodot: ne szakadozzanak az ezerek, mert ezektül is maradhatatlan vagyok. Préni Miklós Uramnak jó vice-kapitánt*) kellene rendelni, — csinálná öszve azon jó ezeret, úgy szolgáljon ott, az hol kivántatik.

Pest eleire parancsolja Nagyságod hadat szakasztanom; íme, már Nógrád, Kis-Hont, Zólyom vármegyéket elküldtem, hogy mennélelübb Eszterház Dániel Uram regimentit felállélhassák; a mellett Ilosvait — mostani portájárúl megtérvín — felbocsátom. Sáros vármegyének megúntam baját; vagy 60 lovast hagyott, az praerogativássa mind elment: mert ök csak ad remonstrandam obedientiam gyüttek vólt, nem ad militandum; strázsamester, micsuda, ordinantiára parancsolja ököt, — az praejudicál, etc. Gömör, Szepes s a többi eloszlott, kiben 5, kiben 6 lovas maradt; hanem Csáki Mihály Uram mellett van még valamely sereg, azoknak is ex cassa fizettettem. Eszterház Antal Uram ezere szép vékonyan, Sennyei Uramé, Ebeczki s magamé kettö, van még mellettem,

*) Vice-kapitány — s gyakran csak »vice« — annyi mint alezredes; fö- vagy ezeredes-kapitány vagy olykor csak kapitány = ezredes.

— *mind sem tesz négyezer lovast.* Ezekbül mit küldhessek addig, az míg ellenség az orrom elül el nem mozdúl? nem tudom; az Nagyságod parancsolatját elvárom.

Én csak nem merem azt írnom, mint Erdélybül hármonnégyen is írják: miraculum nélkül nem verhetik meg őköt; azt ugyan elhiszem, ha teheti, teszi az ellenség ellenem munkáját, mert ott nem mér hagyni, habár Dániel általmenjen is.

Viza, Okolocsáni Uramékrúl és Szározrúl méltóztatik emlékezni Nagyságod írásában: de semmi híreket sem hallhatom; hihető, még hátra vadnak. Nagyságod parancsolatja az 2000 aranyrúl véghez megy; ugyan 2000 aranyat vettem vala fel Hellenbach Uramtúl, kibül tiszteknek s kémeknek alkalmasint erogáltam vala, — de semmi, meg kell lenni; mind új arany, nem tudom, elkél-í az ország formájára vert arany Bécsben?! Édes Kegyelmes Uram, talám hamissan informálják Nagyságodot iránta: minthogy nem azon kétezer aranyat parancsolja Nagyságod, kit magam is írtam, hanem csak kétezer aranyat, — mintha talám többet is percipiáltam vóna? Igenis, fehérpínz helyett kérésemre szerzettem ezer aranyat a télen, s ugyan magam pénzit küldtem helyette Újvárban 4000 frtot, s ugyanabbúl suppleálom most, hogy nem lesz hía a 2000 arannak; de többet sem láttam, sem kértem. Az rézpénzől erogáltattam valamit szolgáim fizetésére, s azt is az perceptor által, hogy számadásábúl az is kitessék, s lássák meg: ha uralkodásom fölüti-é szolgálatom bérét?

Nincs nekem Nagyságod kegyelmességében kétségem, és az Nagyságod kötelességétúl igaz szívemet csak halál válosztja. Nagyságodnak s hazámnak szenteltem életemet; hiában boszontnak s hiában keresgélnek, minden úton fanyargatnak: az Isten engem Lizimacussá teremptsen magamot, ha tíz aranyat vagy tíz forint hasznát mutatja, miólta Nagyságodtúl elváltam, azon kivül az mint írám, — szolgáim s magam tartásán kívúl. Privatumra sem adtam senkinek; hanem az szegény zobri barátok*) három cella híával valának az fundatióban: Nagyságod nevével adtam kettőre, s magaméra egyre, in toto 1000 kongó forintot, az ittvaló barátoknak

*) A Nyitra melletti Zobor-hegyén akkoriban települt camaldulensisek.

300 forintot. Hanem holmi lovacska, micsuda hízelkedéssel valának Erdélybül, — az is mind rosz.

De mit terhelem ez illyen hiábavaló írással Nagyságodot! Akárki mit beszélljen, — ugyan csak vagyok, élek s halok én

Nagyságodnak

igaz alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Forgács Uram levelét veszem; úgy látom, már is elkezdette az hadak ellen ponaszszát: nem akarják Medgyesen érteni, mit akar Ekemezőn? Maga írásából látom: *talám nem contentus az országgal, — az ország sem vele! Azt írja: ha háromezer emberrel kigyün Rabutín, — meg nem felel neki;* 26,000 portióra adta ki hadainak számát.

Most az majális curára kéredzik minden tőlem, az lovaink sóskára; s há én mikor kéredzzem már curámra?! Engem is az fördő puhítana jobban; csak elhiszem, mindennek az adna segétséget.

(Eredeti, egy ívre, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

108.

Radosnya, 5. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Nemes Nyitra vármegye regimentinek előállásában holmi difficultások hogy tolláltassanak, s egy úttal mintegy példája is lehessen az többinek: iderándúltam magam is az gyülésre. A mellett értvén mindenfelül Trencsénhez szándékát az ellenségnek, — bizontalan, változó hirek, látom, megbódétották Petröczi és Ocskai Uramék dispositióit, csak kavalyognak az hadakkal, — általmegyek az hegyen feliek: netalán operatióinkhoz kezdve, üdünk ne lehessen hozzája, hogy egy értelmemet beliek beszélhessen. Együtt ugyan utánnom is hír már is Gútárúl, hogy Csalóközben dobszó feles hallatott, — de, az mint másfelül írták megoszlását az hadaknak, s kiváltképpen Somogyi Uram, nem hiszem, megindúljon; ha indúl előbb, minekelütte túl az Dunán az mi ope-

ratióink elkezdődjenek: confusiót nagyot fog okozni, az bizonyos, mert nem tudom, honnan várjam?

Azonban panaszlom Nagyságodnak, hogy se Lengyelországban, annyival is inkább Morvában, az országunk fehérpénzét elvenni nem akarják, az aranyat 3 frt 25 pénznél, az forintost 12 garasnál följebb. Most is örömöst fizetésekben pánczélinget hozatnék az hajdúságnak, arra hozattam vóna fehérpénzt, — nem veszik el; mit csináljak? alázatossan várom Nagyságod parancsolatját. Az régi pénzt immitálni, avagy valami tallérokot verni nem volna-i jobb? Mert már az kalmárok sem fogják följebb szednyi az emberektül, mint az mint ők költhetik.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az dézmák iránt írtam, parancsolatját Nagyságodnak nem vettem, indisposite van minden, se arendator, sem dézmás; alázatossan emlékeztetem Nagyságodot.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű.)

109.

Radosnya, 5. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnapi postának eligazítása után érkezett Szároz hozzám Nyitrára, ki is Szirmai Uram írását mutatá, hogy Okolocsáni Uramékot nálom megvárja. Látom Szirmai Uram írásából disgustusát, valamint régen megírám Nagyságodnak. Elhiszem, experiálta Nagyságod követ uraméknak egymás közt való dolgokot; úgy hiszem, ex professo constituálta úgy ököt az Udvar, avagy talám mindenik külön ígéretet tett, — az minthogy Okolocsánirúl*) fújdogál az szél, hogy az religio dolgában factióra ígérte magát. Megvallom, régen igyekeztem, de nem ok nélkül tartózkodtam ezen dologban írnom Nagy-

*) E név más téntával alá van húzva, és ugyanazon téntával, a fejedelem kezevonásaival fóléje írva: »némellyikrúl.«

ságodnak, mindazáltal lelkem szerént ösztönöztetem; és más módon is naponként hatalmaskodásokot az más religión valóknak, kik — úgy látom — Nagyságod kegyelmességével abutálnak, keservessen érzi az Catholicus Status, s keservessebben érzem penig én azt, hogy már is elhitette helytelenül magával az Catholicus Status, hogy Nagyságod előtt nem kedves az religio dolgában való propositio. Engem angariálnak ollyan szókkal is nemcsak papok, hitemre, hogy pennámra bíznom sem kívánom; tartják igen sajnosnak, hogy az Nagyságod Udvarának ministerjei*)(mert úgy neveztetnek communiter) mind acatholicusokbúl állanak; senki abban promotióját sem magának, sem religiónk dolgának nem várhatja: mert ha szintín valamely catholicus értelmes ember accomodatióját keresné is az Udvarnál, — azt mindgyárst applicálják holmi kilsü szolgálatokra, inquisitiókra, revisiókra mire, kinek relatióját sem sürgetik, sem kívánják, dummodo absit ab Aula.**) Hogy penig nem insinuálják vagy insinuáltatják többen is magokot az catholicusok közül ad publica et aulica: in publicum et commune együtt, mi haszna? mert mindgyárst az intimusok denigrálják, elégtelennek állítják, s hívségében vetnek kétséget; prostituálják inkább, mint segítsenek pápistát valamire, — s egy szóval, csaknem egészszen meg kezd fordúlni az ő hajdani panaszok, mifélénkre, et hoc sub catholico Principe! Sok bolond elmélkedést okoz.

Édes Kegyelmes Uram, nagy alázatossan kérem Nagyságodot: engem Nagyságod meg ne ítéljen; ítélje igaz kötelességemet. Azt se vilje Nagyságod: nem tudnám, vagy elfelejtettem volna Nagyságod principiumit, hazánk dolgait, az circumstantiákot, et praeter et super omnia: jó lelkét Nagy-

*) Vay Ádám udvari-marechal, Ottlyk György főudvarmester, Jánoky Zsigmond a magyar, és Ráday Pál az erdélyi udv. cancelláriák igazgatója, Pápay János udv. főtitkár, Gerhárt György és Radvánszky János udv tanácsosok mindnyájan protestánsok valának, s ekkor legjinkább ők voltak a fejedelem körül.

**) E ritkított sorokat az eredetiben a fejedelem aláhúzta.

ságodnak; tudom azt is, Nagyságod elütt az lesz az kérdések: kicsuda? micsuda? hogy per denominationem doceáltassék panaszsza. S ha ezen accludált levelek*) nem bizonyítanák sokaknak praesumptiójokot: nyugtatnám pennámot; de íme, Kegyelmes Uram, micsoda írások deveniáltak kezemhez, — megküldtem alázatossan Nagyságodnak, igazán subtraháltam interlincaliter az mellyek consideratióra való czikkelyeknek látszottak; Nagyságod bölcs elméje tegyen ítéletet.

Járúl ehhez nevezetessebben az, hogy már az kálvinistaság capacitáltatván: nem hallani sohul valami nevezetes oly nyughatatlanságokrúl, mint ezen colligatiójú, és az Nagyságod oldala mellett valók hatalmában bízó két-három vármegyének lutheranusi közt, kik ma sem szünnek naponként prostituálni ecclesiánkot, s azzal Nagyságod parancsolatit, mint Zólyom vármegyében az lipcsei jószágban (az szent ünnepek alkalmatosságával, másutt is sok helyen) csaknem szemlátomást való támodással foglalták az templomokot, az kelyheket és ciboriumokot prostituálták, Venerabilét kivetették, — kiért az feleségem az bírákban meg is fogatott; azt vallják az falusiak: ők nem cselekednék, de az vármegye bírság alatt parancsolt reájok, hogy egyet értsenek az papok kihányásában. Az mint is az már az stilussok, hogy fegyveres kézzel egyik felekezet faluk az máson mennek, zajgolódva kérdik: akartok-é egy értelemben lenni velünk? ha nem, — feldúlunk, etc. Azon tumultus alatt csak rajta az papokon s templomon!

Ezen relatio éppen olykor érkezett hozzám, hogy Radvánszki nálom volt; adom kezében, — finyorog-fanyorog: nem jól esett,**) ha így esett; nem hiszi, etc. Mondom: Ha ez Kegyelmeteknek annyira displicálna, az mint szokta Kegyelmetek az Méltóságos Fejedelem elütt is mondani: nem kérkednék az község, s nem mentené az vármegye parancsolatjával magát! Azt mondja: Nem az Nemes

*) E levelek közül ma már egy sincsen mellékelve, mint a hogy a csatolványok általában ritkán maradtak fönn Bercsényi jelen levelei mellett.

**) E szavakat megint aláhúzá a fejedelem.

Vármegye; hanem úgy értse, — úgymond, — Nagyságod, hogy ollyan ármányos-formában vadnak az faluk paraszt-hadnagyságokra s kapitánságokra osztva, már ők magoknak concursust csinálnak, — ollyan proszta-vármegyának hijják magokot: azok szoktak úgy összeöndülni néha. Kire mondám: Hát azoknak minden vitízsígek csak az templomok foglalására való praetextusra vadnak így regulálva? — mert Zólyom alatt létemkor csak egy kapitánság-alját sem tuda Kegyelmed állitani.*) Szökő, fosztó rabot sem sokat látok az vármegyibül, kit visszahozzanak az táborra!...

Ím, látja már Kegyelmes Uram Nagyságod, micsuda dolog ez! Szinezi az papot Radvánszki Uram is az maga házánál; kiadta maga az subtilitást. Reprobálják, simulálják az többi Nagyságod elütt, et facto fiunt scandala in derogamen resolutionum,**) mellyeket Nagyságod publicált; honnan van? mutatják az acclusák. Minap is applausussal írja Otlik Uram maga vallásán valóknak: in Consilio Intimo Jánoki Uram Cancellariusnak resolváltatott; — quasi, et nos! Miért nem írja: Nagyságod tette! Egy szóval, Kegyelmes Uram, még inquisitiójára ezeknek sem kíván az pápista mennyi, te tudod Isten!

Édes Kegyelmes Uram, reiterálom, hogy tudom principiumit Nagyságodnak, kik ellen nem szóllok, s nem is szólhatok, s nem is szólhat, az ki tudja; de ugyan, hogy praecavendo malum, majus non incidat: szükségesnek tartottam ezeket pro moderamine cognitorum értésére adnom Nagyságodnak; s egyszersmind mérészlem emlékeztetnem arra is Nagyságodot: már Isten kegyelmébül sok ok megszünt, több hadi pápista tiszti van Nagyságodnak, a kikben s kikre bizhat valamit Nagyságod; armis res geritur, azokot jobb-i disgustusban hozni, az kik dignitate et armis praevalent, — vagy az kik praetextuose***) nevelni kivánják magok hatalmát?

*) Az 1703-ik évi, Zólyom-vára alatti bloquáda értetik, melynek parancsnoka Radvánszky János volt.

**) Ezen szótúl kezdve e kikezdést a fejedelem végig keresztúlhúzta, a ritkitva szedett öt szót pedig alávoná.

***) E szót a fejedelem aláhúzván, egyszersmind fölé írta: »erővel.«

Isten engem verjen meg, ha personalis passióm van; de az subdola actussit nem dicsírhetem azoknak, kik spe infallibilis sinceritatis merentur adesse.*) Ugyanis, Kegyelmes Uram, elhigyjük: nincs már pápista, okosságok közé az többinek az ki illjék? nincs hív, nincs vitíz? Eddig is pápista tisztekkel, fegyverrel s észszel voltam itt őrállója az Hazának; most regiment-számra 26 ezer hada van itt mellettem Nagyságodnak s az Hazának: több Óbester húsznál közülök pápista! Generálissit Nagyságod ítélje;**) itt körülöm vármegyék tiszteit, — mégis: az pápistának nem kell hinni! ők mondják. Igenis, nem mindennek, én mondom; de lutheranusnak is hogy hiszen az német, azért applicálja,***) mely szívessen is szolgál oda, — Nagyságod tapasztalja.

Nekem ehhez semmi több szóllásom, senkire boszúm, senkire nevezet szerint panaszom. Ezeket hogy Nagyságod tudhassa, láttam szükségesnek, unszul lelkemisméreti. Nagyságod maga bölcsessége szerint ezeket ha considerálja is, ha moderálja is, ha contemnálja is, — non est meum investigare; ugyan nem is keverem mással ezen levelemet, hanem más alázatos levelemben teszek de occurrentijs relatiót. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfélíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva.)

---

*) E sorokat Rákóczi ismét aláhuzá.

**) Rákóczi tábornokai közűl gr. Pekry Lőrincz, Gyürky Pál, Thoroczkay István, Buday István és Galambos Ferencz tiszántúli vicegenerális voltak kálvinisták, s csak b. Petrőczy István lutheránus, — azonban a dandárnokok nincsenek ideértve.

***) Bercsényi itt a kir. békebiztosok egyikéül alkalmazott vén cselszövő Okolicsányi Pálra — a későbbi túróczi véres végű izgatásoknak is titkos koholójára — czéloz. A fejedelem e mondatot is aláhúzván, ezt jegyzé föléje, a »lutheránusnak is« szó után: »lehet-e hinni oly széltiben, az mint akarják?«

110.

Nyitrán, 9. May 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

A mint alázatossan megírtam vala Nagyságodnak: az Trencsén felé igyekező ellenségnek s az ellen küldetett hadainknak mint-voltát tekénteni, odafordúltam vala; az mint is bécsaptak vala Morvában az hadak, oda, az hol gyülekezetit hirrelték: de semmit sem tanáltak, hanem Hradiscsa- és Baradbúl mutogatta valamely lovas német magát, — hihető, odanyomúltak vissza. Már készületlenúl ha nem tanálja s vígyázatlanúl az mieinket, az mint corpusba vertem ököt és Jabloniczához szállítottam: nem lehet, hogy reá ne érkezzenek; másutt s közeljebb, az lovas füvellésére nézve, nem is lehettek. Ezen csapásokkal 9 helyt égettek fel s rablottak az mieink. Mind elfutott vala már előttök az nép, nem is kaphattak többet kettőnél.

Onnan megtérő útamban veszem Eszterház Dániel Uram által küldött méltóságos parancsolatját Nagyságodnak. Maga ő Kegyelme Verebélyrúl (megértvín itt nem létemet) bément Újvárban, az honnan ismét írja, hogy Rotlauf esvén lábára, ki nem gyühet, hanem vagy harmadnap alatt talám jobban lesz. Engem penig az tavasz mustrálván, annyira vagyok ezen kevés lovaglás után, hogy tegnap ki sem kelhettem az ágybúl, ma kimásztam; nem tudom, mellikünk fog egymáshoz elűbb mehetni, hogy bővebb parancsolatját érthessem Nagyságodnak.

Én ugyan, azalatt is eleget akarván — Nagyságodnak parancsolatihoz képpest— tennem engedelmességemnek: Farkas Sándornak az ordert, (az ki túl van az hegyen,) elküldöttem, hogy erre indúljon; úgy Ebeczki István Uramnak is megírtam: siessen vissza, — ki is haldokló feleségét késérte Vichnyére az hévízben; csak egy hétre bocsáttam vala az kamocsai füvellő-táborbúl, Réteit hagyván ott, — már is confundáltattak. Mivel Gútánál feles lovas s gyalog német, sajkákkal s valamely hajókkal vagyon: azért rendeltem azon füvellő-tábort, és pro custodia passus, Haller Uramot az gya-

logságnak egy részivel melléjek, 2 ágyúcskával. Ezek berzenkedni kezdettek innen, amott hajókra sajkákra kapdoztak az németek, — mindgyárst elszaladt az füzesnek az mi hajdúnk; ha az ágyúkot nem kapták volna vissza: odaveszették volna. Általgyütt az német; feles lovast látván, visszament. Ez 6. May esett; 7-ma Pálfi János odagyütt Gútához, mint s mit beszélt hitre Réteivel? maga írásából meglátja Nagyságod. Most ismét tegnap költ levelét veszem Réteinek, kibül is többet látni méltóztassék Nagyságod, s azt legkiváltképpen: az elégtelen commandónak micsuda munkája! Mert van 500 hajdú s legalább 1500 lovas ott effective; ha jó volna az tiszt: készre várna annyit, az mennyit akarna, által.

Éppen most érkezett Móricz egyedül az fölföldrül, — őtet küldtem mindgyárst Haller mellé; de, azt tartom, eddig Újvár tartja az gyalogot ottan. Magam mennék, ha mehetnék közikben; küldtem s írtam Dánielnek is: ott hevertében közeljebb van, vigyázzon és disponáljon pro occurrenti necessitate. Én azt tartom, az szigetben sánczot akar vetni, feles hadunkot látva túl; mert bolondság vóna neki költözést keresni másutt, — ott van Komárom!

Alázatossan köszönöm Nagyságod bíztatását, hogy az ellenséggel nem lesz dolgom; nem is nekem való már az sok dolog, ha csak így leszek. Az kártékon madarak ellen váznak, és az gyermekes házban az sirókot csígatni való leszek már! Az mint is alázatossan kérem Nagyságodot: egyedül ne hagyjon, lehessen készszen mindenkor valaki mellettem, hogy helyettem lehessen. Hitemre, *mindennap nevelkedik nyavolyám; bár csak kötésének tanálhatnám mesterségét, — hanemha fördéssel puhúlna meg s közben kenisekkel, úgy csalhatná be az ember* azt az gran bestiát.

Elhittem vala igenis magamban, hogy nagy eszit confundáljuk az ellenségnek az túlsó operatiókkal: de már Eszterház Dániel Uram megtérése, és az ily praeparatiókkal való készületink késedelme, csak elhiszem, egész fordítást teszen rajtunk; mert míg ez az gyalogság, munitio, micsuda innen leérkezik, és Eszterház Uram túl az operatióihoz foghatna: belítelik egy hólnap. Azt az ellenség már nem várja,

bizonyossan vagy itt, vagy Budánál általcsap pro distractione, és minden úttal impediálni fogja az transitussát az hadaknak. Már is írja Dániel Úr, hogy útban tanálta Balogh Ádám Uramot, ki is Buda körül gyülekező ellenségnek hírivel ment Nagyságodhoz. Kimutatja három-négy nap szándékát Pálfi Uramnak, ki is meghatta Komárom városának: az munitió alá való marhát készszen tartsák; gyülekezik is Gútához az lovas, onnan kell Komáromnak menni, Komáromtúl mindenfelé.

Én is tábort ütnék Suránnál, ha merném kimutatni magamot: mennyien vagyunk? és bízhatnám az corpust valakire; de, csak nincs fü még bizony, tábornak való. Meg kell már lenni, úgy látom.

Az alteleriához *) (igy) való szekerekért elküldtem az bányákra; azért míg elmennek, míg idegyünnek, s innen lemennek, — másik foliumra fogjuk írnya az Diariumot! Nehezebb útja lesz addig Dániel Úrnak, mintsem most a nélkül lett volna, ha csak túl postírolta vóna is magát. Ebeczkit úgy is által akartam én küldeni innen, hátában az németnek: de már az sem lehet, mert — hitemre — nincs kire bíznya, hanemha Szalai Uramra. Eszterház Antal ezere eloszlott, nincs háromszáz; Ilosvai visszamegy, Sennyei marad még itten 8 zászlóval, Csáki Mihály Uramnak vagy 300 lovassa, Rétei s Géczi, — az is beteg!

Dobjaim nincsenek, mert kiosztottam bizony mind az ezereknek, az gyalog-dobokot penig felküldtem Nagyságodnak.

Viza és Okolocsáni Uraméket mind várom; talám már összebékéltek. Hírrelik az császár halálát; talám Pálfi is arrúl mondta: az királyra **) maradt minden dolog. Változik az apáturaság. — Édes Kegyelmes Uram, bár csak két óráig

*) E szóhoz kereszt jegy, s hasonló jegy alatt a lap szélére ez van vetve:

„Újvárban nincs több két mozsárnál új, 30 fontos egyik-egyik; azokot ha kiviszik, semmi sem lesz. Ágyút kérnek 24-et Újvárba még. Lévárúl vitettek 8-at; most kiviszen — ha viszen — Dániel Úr."

** I. József.

beszélhetnék Nagyságoddal; habeo cutes in capite. Ezzel magamot kegyelmességében ajánlom.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Mikes Uram felesége szabadúlásában írott complementumos levelíben accludálja ezen maga kezével írott csendes panaszszát; azt tudja, nálom van az üdvösség kulcsa, — nem tudja, hogy nem én vagyok Péter; én penig coecus de colore, váloszt sem tehetek neki erre.

Gróff Russzan is idegyütt, mondja: sem mundirungja egy szinő, sem fegyvere, talám száz recruttája, zászlója, dobja nincs, és hogy Nagyságod énreám igazitotta. Én megmondtam: menjen inkább maga, Nagyságodnak udvarolva repraesentálja; én nem segéthetem egyébbel, hanem, hogy assignatiót adok hópénzire, — mert sem capitulatióját nem tudom, se semminemő dispositiót irántok Nagyságod semmit sem parancsolt, számot reájok nem is tartottam. Nem most kellenék, hanem akkor kellett volna mindgyárst ezekrül insinuálni magát, mikor ideje volt az szerzésnek. Az fegyvert s dobokot felküldtem Nagyságodhoz. Lónyai munkáirúl semmit sem tudok; nem segíthetem, Nagyságod parancsolhat irántok, nem én.

Elvégezése után levelemnek, íme, mit ír Dániel Uram nyavolyájárúl, — megküldtem levelét alázatossan Nagyságodnak.

Második íven. újból kezdve:

Kegyelmes Uram!

Már levelem elvégezése után érkezett meg Pozsony alá járó portának reportuma, kinek is relatiója:

1-mo. A császár megholt bizonyossan, — Kikkel Pál is mondotta.

2-do. Plankmaier fia megholt.

3-tio. Haisztert minden órán várják, hogy az németsíget felvigye.

4-to. Az svécus készszen van, hogy az ki békességet nem akar, ahhoz áll.

5-to. Püspökinél röpöllő-hidat állítottak föl, Köpcsén felé, Csalóközbül.

Ezeket nemcsak közhírül kapták, hanem magok közül bocsáttak Pozsonban kémségben. Ellenben, az mint más levelemben írám, Gútánál szaporodik az német, költözik, készül, ágyúit Komáromban vitette, Pálfi itt van, etc. Nem lehet bizonyossabbat intézni: hanem ismét egy részivel az hadnak bizony csapást teszen Pálfi, vagy oda az hídhoz, vagy ide; securitást csinál az passusokon, communicatiót Bécs felé az repöllő-híddal, kit nem impediálhatunk.

Miczcinski levelét is most veszem; szörnyü conditiók az mellyek folytak Berlinben, pacificáltató mediatorság által; 80,000 az muszka, ennyi s amannyi az többi, — mégis csak kigyün szegény, 20 személy, 30 ló minden páter-familiussága; már Nagyságod kegyelmességébül Zsolnán lesz, de praevendára szabom talám, ne quid nimis.

Meg nem írhatom az rettenetes panaszszit az hadaknak s fődnépnek már is az hús miatt; lopja étszaka széltiben az had az marhát, pénzen nem vehet: mert ki megiszsza, ki lovasítja s fegyveresíti s ruházza magát; más az, hogy nem válthatni fel, nincs poltura; eleget irok, — semmi! Az commissarius sem győzi rendit az mészárszékeknek. Eleget gondolkodom de remedio, hanemha per anticipationem hetipénzt osztatnék minden szombaton, — csak győznünk!

Éppen ezt írván, érkezik az ordinaria, s azzal két rendbeli méltóságos levele Nagyságodnak. Az mi ex officio költ méltóságos parancsolatja Nagyságodnak az vármegyék panaszsza iránt, — hogy lehessen abban proportiót tenni respectu cujuslibet: mikor az personalis insurrectiónak nincs portája, sem közi az portához? Hiszem, nincs abban proportió: hol mennyi nemes-ember lakjék, s per conseqnens menynyi exurgáljon? Hanem, ha már csak mit is praestálnának azalatt, és az mely vármegyék már vannak az regimentekre osztva, — öszvealkudtatom én azokot, csak az a regimentek száma ne szakadozzon; csak convenientes insimul gyünnének az követjei, egy regimenthez valók előmben. Már általestem itt három regimenten, voltak már nálom követek. Azt éppen nem értem az Barkóczi Uram regimenti dolgát; azért

Barkóczi és Palocsai Uraméknak nem is írtam, pincs is Óbersterek denominálva azon vármegyéknek.

Másik méltóságos levelébül valóban nem örömöst értém az hídnak elszakadását; de, si est reparabile, utique et tolerabile. Bottyánt nehéz corrigálni, mert nem vallja vétkit, ha penig nem igen jó is, — változtatni rosszabb. De, csak menne már, ha menni kellene Dánielnek; csak vissza ne practicálta volna magát mostan, inkább ott heverne, s ott várná maga után az hadakot.

Az kongót én igazán nem impediálom: mert semmit sem szaporítok az költségben; inkább százezeret sem praetendálok havonként, hanem az mikor mit küld. Most egészszen kifogyok én is belöle, de usque Majum exoválva vannak mindenek.

Az fiamhoz való kegyelmességét alázatossan köszönöm Nagyságodnak. Böcsületes haereditas, méltó, hogy kötve hordozza, hogy el ne hullassa; jól felkösse, hogy az eb el ne kapja! Az fülében ha fistula van: veszedelmessebb az, ha gyógyítják is, ha nem is.

Ugyan csak bémegyek holnap, ha lehet, Újvárban hintón, Dánielhez: mert nehéz, hogy nem érthetem parancsolatját Nagyságodnak, — üzném is örömöst.

Vasmacska van Léván is vagy 12, ha kivántatnék az hídhoz, itt is van; mindennek nehéz az vitele. Az prófuntot sem kaphatjuk máskínt, mindinkább pénz(-ért.)

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Íme, az szakolczai rigók supplicatiója. Tudom, Otlik Uram fogja recommendálni őköt, mert úgyis megúnta ő Kegyelme az báni jószágot oly nagy summában bírnya; az szénáját is megétették az hadak, s még sem fizette meg Ambró Uram, az árendábúl sem lehet defalcálni: mert senkisem tudja, kinek fizeti ő Kegyelme az árendát? De az a baj, hogy az arendatoriájában 3000 frt van feltéve, s azt mondja ő Kegyelme, hogy én ezer tallérra engedtem, — én penig sem ta-

gadom, sem mondom, s nincs mivel bizonítani ő Kegyelmének; örömöst megbizonítaná maga-magának, kifizetné magamagát, quietáltatná is maga-magát. Egyébaránt nem derék dolog, nem hiszem, három-, vagy legföljebb négyannyinál vehetett volna bé többet ő Kegyelme. Ugyanis, Kegyelmes Uram, inter tréfa, ezeket az jesuvitákot vagy kiüzzük, vagy meghigyjük; mit csináljak vélek? csak búsítnak; már azt gondoltam, elkezdte Klobusiczki Uram. Hiszem, lám azt mondják az protestans uramék: jobb az possessio az praetensiónál, könnyebb bézárni az ajtót, könnyebb kizárni, mint kivetni az embert.

Hosszú levelét veszem Forgács Uramnak; az víge abból áll: nem adná Miavát Erdélyen s minden statusán.

Úgy látom, igen viszket Erdélynek az Pétervárad felül való hír. Nem is tudom én, hova lett azon kétezer német, ki Pálfival vala? Nem hiszem, Kleklsperggel arra nem vonódott; régen vizsgálom én azt, mert régen imaginálom magamnak: Aradra veszi magát Kleklspergh; csak az csinál kis scrupulust, hogy mind csak commendérozott had vala Pálfival, nem egész regiment. De az is semmi, mert koczkára úgy vetik ők inkább, mintsem egész regimentet. Az mint írja Arad körül erigálandó corpusrúl opinióját Forgács Uram, javallanám, s annyival is inkább, ha superflua hadával augeálná Erdélybül azon corpust.

(Eredeti, két íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel.)

111.

Ecsek, 11. Maj 1705.

Kegyelmes Uram!

Az isteni-szolgálatra nézve megállapodván itten, juta eszemben Eszterház Antal Uramnak érkezése; kit is minthogy elhiszem, tartóztatni Nagyságod nem fog, — azért is, hogy bizonyossabbra siethessen utánnom: nem megyek Beszterczére; inkább ő Kegyelme elérkezésivel lesz üdüm az dolgok folytatásához, mert azt hiszem, csak kókó *) német uram

*) Tréfásan = bolondság, haszontalanság, alaptalan hír.

hire, s ha ki nem megyen Dániel ellen Csalóközbül: nem bízik ereihez, s engem biztat azzal valami operatióra, kire ugyan rá várom már az ingeníreket, és Beszterczérül az bumbákot.

Azalatt magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Egerben. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva. Bercsényi legkisebb gyűrűpecsétének piros spanyolviaszban nyomott ép lenyomatával.)

112.

Nyitrán, 12. May 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Noha minap is az császár halálárúl alázatossan írtam Nagyságodnak: de már nyilvánságossá lett, 5. praesentis délután 4 órakor requievit in pace.

Viza és Okolocsáni Uraimék azomban Losonczrúl az ecclesiák visitatiója kedvéért Zólyom vármegyére s Privigye felé vívén útjokot, — elhitette Vizával Pál patriarcha: jobb arra az hegyeken az út, ideérkezének. Mivel penig mutatus est status rerum, defecit Principalis, mediatio proposita fuit inter Regem et Regnum: Rege mortuo, hic, cujus electio per nos pro illegitima declarata fuit, agnosci nequit, — interregnum manifestissimum. Mert, ha folyása nem volna is fegyverünknek, non esset capax regiminis Josephus, etiam vi Articuli sui Posoniensis: mert juravit ad conditionem et futuram conventionem; non adimpleta conventione diaetali: juramentum, tanquam super nihil certi, nullum; non juratus, — non Rex. Isten itíleti! Ezen articulussal akarták törvényeinket veszteni: ez veszti magát, annyival is inkább, hogy az electiót nem agnoscáljuk; per consequens, tanquam non successor, nihil debet, — demortua causa nostra in persona Regis, contra

quem quaerela Regni fuit. Interregnum et esse, et publicari necessum et proficuum putarem.

Erre nézve, ha csak addig is, míg az császár halála felül való méltóságos váloszábúl Nagyságodnak valamit nem érthetek: nem mertem elbocsátanom Viza Uraimékot. Ha ugyan föl kellene is menniek, — híri hallgatovati, talám jobb volna csak Érsek Uram kérdésivel menni: quid faciat? minthogy cessált mindene cum Principali.

Az én csalóközi németem szivárog Köpcsén felé; híre van, hogy Morvában akar corpust verni, és Csalóközt sem hagyni; elhiszem. innen reánk, onnan inkább Csehországra akarna nézni. — No most, az én tarlósi Habakuk molnárom nem hiában mondá, hogy az sasfészek elhányatik!

Most indúlok Újvárban, mert eddig Dániellel össze nem mehettünk még, — ő ott, s én itt hevertünk. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. 8. k.)

113.

Újvár, 13. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Szintin hogy ide Újvárban beérkeztem vóna: vettem alázatossan utúbbi levelét Nagyságodnak.

Bottyán Uram vakságán igazán csudálkozom; megvallom, csak az mennyire hallottam azon német császár ereinek ellentálló fortalitiumnak (Bottyánvára) descriptióját, — nem tarhattam erős kosárnak; semmi bástyáját s communicatióját mondani nem tudták; de annál alkalmatlanjabb az hídszakadás. Sed quia utrumque reparabile, — utique et tolerabile.

Énnekem is nehezebbnek látszanék, ha alázatos írásommal meg tanáltam volna kedvetleníteni Nagyságodot. Soha sem volt, sem lesz nékem Nagyságod kegyelmességében kétségem; söt ahhoz való bíztomban jajjomot inkább Nagyságodnak, mint másnak panaszlom; s bizony, esnek énrajtam

híre s akaratja ellen Nagyságodnak sújtások. Nem panasszlom: mert érzeni is szégyenlem, Nagyságodnak alkalmatlankodnom sem kívánok. Hiszem Istent, megnyerem Nagyságodnak még annyi kegyelmességét: megösmeri Nagyságod, hogy türtem, és azt fogja Nagyságod mondani: nem hittem volna, hogy úgy van, s azt is, hogy elszenvedd! Nagyságodért s hazámért ha életemet szenteltem: miért ne életemben való történeteket? Csak azon kérem alázatossan Nagyságodot: tartson meg maga kegyelmességében s gratiájában!

Eszterház Dániel Urammal, Nagyságod parancsolatit hogy érthessem, ma szemben voltam; úgy látom, minden nyavalyáját balkezében bépólyázta magának. Informatio formában való dispositióit Nagyságodnak láttam; ahhoz nincs mit szóllanom egyebet, hanem, hogy az illyenforma praeparatiónak elkészülése annyi üdőt foglal magában: lehetetlen, egy hólnap alatt is operatióihoz kezdhessen; mert, ha ma megindúlna is az gyalog, — három hétnek elütte ott nem lesz; az ágyúk mikor? én nem tudom. Másik az: az ellenség elüttünk, minden hadam úgy ki van az passusokra osztva, hogy nagy fogyatkozás nélkül csak egymás succursusára sem tudnám fordítani őköt; mert valahol útat nyitok az ellenségnek, — mindgyárst ott rémül, ott bódúl az ország, annyira, hogy nincs mit Leopoldhoz küldenem, majd Szombatot éri. Igaz, Kegyelmes Uram, úgy mondják, nem sok az német az Csalóközön: de sok felé mehet; most egy vén, kopott Békavárban vette magát az Duna s Vág-torkolatban, az honnan az szeredi hídig szározon mehet. Valami elhagyott, régi, sánczforma, 4 bástyájú erősség, kinek kópiányi kész víz-árka; azt erőséti actu, ki is megyek holnap, mint impediálhassam? Soha hírit sem hallottam az átkozott Békavárának, — mert nem hattam volna vratyogás nélkül. Oly helyen van: az bástyájárúl az Vágon általlő puskával, más puskával az Dunán. Már occupálni fog az is.

Lóczi, igaz, csak itt hever Újvárban, az kimehet, — ha csak vármegye portásira akarjuk bízni Újvárt. Az egész mezei s vármegyék hajdúi közül ezt az Lóczi ezerét tudtam, — mind is 500 ha van, — nagy hízelkedve s kedveskedve reábeszélleni, hogy mégis zúgolódás nélkül bégyütt, cum resolu-

tione defensionis; mert mások mint reclamáltak alatta s áltála Dániel Uramnak, jól tudja. Esze Tamás hada csak megmondta: az eb ágyában szült várában nem szorúl ő! Farkas Sándor Uram ezerének ordert küldtem; megindúlt, elhittem, az Fehérhegyen túl erre felé. Ebeczki István Uramnak hada előbb tudta nálomnál, hogy odarendeltetett: már is ellepte az Garam berkét, bolond félelme, ha általgyün azalatt az német. Magában Ebeczki Uramban nem lesz, tudom, fogyatkozás.

Ezekrül így méltóztassék Nagyságodnak mint valóságrúl gondolkozni. Járúl ehhez: Nagyságod az munitiót innen parancsolja, az hol mozsár több kettőnél, kicsinnél, nincs, és egy nagy régi, az ki bomlott; ágyú ide is több kell; golyóbis kevés; puskaport itt fogyaszszunk, — s hát míg idegyűnek az lovak, s lemásznak!

Ezeket azért, s többeket forgatván elüttünk az Úrral Generális Urammal, elhitettem igenis, magával: ha ezen innen menő hadakra és praeparatoriákra várakozik, — egy hólnapig sem foghat az operatiókhoz; addig penig az ellenség nem fog heverni ok nélkül, hanem vagy nyugszik, vagy vár, vagy kicsap valamerre, mellyet mindeniket akadályoznunk kellenék. Látván penig, hogy Nagyságodnak dispositiója s kegyelmes resolutiója az Dunántúl való operatiói iránt semmi egyéb, csak effectus híával vadnak, elmélkedtünk azon: miképpen lehessen azt effectuálni? Feltívén azt: minekelütte az ellenségnek ereit mezőben tudhassuk, tanácsos-é ő Kegyelmének ezen Nagyságod által odarendeltetett egész corpussal, munitióval, mindennel, s egy szóval ezen oly erővel, kinél segétséget többet maga után nem várhat, s elégségesnek sem tudhat ad resistendum toto hostili corpori, (megindúlni) most? Mert azt értem ő Kegyelmitűl: nincs bizodalma több corpushoz, és ő Kegyelme nem előjáró, hanem egész corpus lenne. Megnyúgodtunk azért ezen következendő dispositiókon, — ha Nagyságodnak is úgy méltóztatik tetszeni.

Holnap vagy holnapután az Úr Generális Uram ő Kegyelme megindúl bizonyossan, igyenessen le az sáncz és híd felé, az hová menjen minden késedelem nélkül az hadnak egy része úgy, hogy 5—6 ezer lovas legyen ott, és az gyalogság in toto; azzal mindgyárst menjen által az Dunán, postírolja ma-

gát cum securitate, bocsásson igen kemény hazafiaival egyelétett portákot, patenseket. Lássuk, micsuda mutatja ki hertelen magát ellene? micsuda erő az, az ki már is Pápa, Besztprém táján lézzeng-é, vagy meglippent? Azalatt, ha Nagyságod az vármegyékkel való s egyéb országos distractióira nézve helyben marad is, az többi hadak lassan-lassan nyomúljanak s erősétsik az tábort; akár, ha úgy tetszik Nagyságodnak, corpust efficiáljanak az passus körül: hogy túl is lássanak, s innen is. Ha Bottyánvárát megpróbálta minap annyi német, s oly szégyen-vallva tért meg: ha 5—6000 lovassal s csak bár 1000 gyaloggal erősödjék meg, — nem hiszem, meg is próbálja hirtelen az túl felülhető német.

Azalatt nem fog alhatni ez is az vizek közt; ha által tanál valamely része menni, — teszek az többirül; ha mind, vagy nagyobb része: hiszem, innen is reáérkezik mindgyárst az had akkorra. Jobb hát rebus sic stantibus mindgyárst az parton megállani, s két felé tekinteni; hiszem, úgyis Ebeczki István Uramot 3000 lovassal készszen tartottam vala már én, hogy úsztatva bocsássam mindgyárst nyakában, mihelt értem az operatiók kezdetit s látom mivoltát. Már Dévén s Austria felé is disponáltam volt. Ehhez csak hozzá kell kezdeni, hitemre, jó lesz, úgy hiszem. Ebeczki akár utánna menjen, akár ódalt segétse, — nékem mindegy, mert hiszem, omnibus medijs segétenünk kell túl az operatiót. Íme, alázatossan adjungálom egy kis jedzésben: *) miképpen lehetne Generális Urammal is egész hadnak lenni, s Nagyságod — vagyis ha csak Barkóczi Uram mellett is — maradni; avagy, ha Antal Úr (így) nem, legalább az, az ki az Duna-Tisza közt marad, az ki mellől is sziváróghat az had.

Az munitiót az mi illeti, jóllehet még minap elküldtem az lovakért: de itt sem szekér, sem semmi, sem ágyú, sem mozsár arravaló; az Obrist-Vochtmaister sincs itt, kit gyűni bocsáttam Selmeczre, hogy itt ne vétkezzen az ingenírrel: mert ez szükségessebb itt amannál az épülethez. Jobb módját láttam: küldtem mindjárst innen ma, hogy Zólyomból hat ágyút, Beszterczérül mozsárokot, bumbákot, kartács, és tüzes-golyó-

*) L. a levél végén.

bisokot igyenessen vigyenek; Hatvant, vagy Egret érik, míg idegyünnének onnan. Port innen minek oda? van hiszem Egerben; híre sem lesz oly nagy az készületnek. És így ezen nem múlik. Jobb azt Bottyánvára mezein, mint Újvárban várni Dániel Úrnak, — az mint is egész megnyúgodt elmivel megyen és siet igyenessen ő Kegyelme; csak azon kéreti általam is alázatossan Nagyságodot: méltóztassék Nagyságod orderezni mindgyárst az hadakot, hadd indúljanak, tanálhassák ott egymást, és commissariusi s egyéb dispositiói s patensei Nagyságodnak, ezen írásbeli resolutiója szerént Nagyságodnak,*) menjen igyenessen oda ő Kegyelméhez az hídhoz.

Ebben más két jó is következik; mert ott, — akár innen s akár túl, — várván az hadak gyülekezetit Generális Uram: moderálni fogja az épületek directióját, — kinek Bottyán Uram már ezelütt is cum summa modestia engedett (kérdetlen szót fogadott,) s most is moderálhatja s jó karban hozhatja. — 2-do. Az provisiónak segedelmire lesz, ha túl elhat az repartitiója az új hadak s ott is ösmerős nevezető Commissarius Uraméknak.

Isten kegyelméből, ha nem késik csak ezen munka is, sok jót s hasznos consequentiájú munkákot várok belőle.

Minthogy penig itten golyóbis igen kevís van, azt mondja penig az ingenír, hogy Egerben sok van: azért megírtam Sréternek, cum designatione quantitatis tormentorum, elöre tegyen hírt Nagyságodnak, hogy Nagyságod parancsolatjából addig készétsenek golyóbisokot Egerben; és a mellett az ágyúk iránt is accludálja általam maga informatióját Nagyságodnak.

Szintin hogy ezt irom, hozák hírül, hogy Komáromnál kötik az hidat erre által az Vág-Dunán; tegnap is vala már híre, hogy az hajókot ereszgették erre. Küldtem ez éjjel portát, ma megtért, de — hihető — roszszúl járt. Ma kezdették kötni az hidat, az mint az parasztember mondja: látott már 8 hajót öszvekötve. Soha nem hiszem, egyéb legyen stratagemmánál: mert hiszem még nincs híre, hogy valamelyek az Generálisok közül visszagyüttek volna, — Pálfi is

*) L. Rákóczi ezen rendeletének mellékelt mássát a jelen levél után, 114 sz. a.

Somorjában ment. Minek is csinálna oly erövel Békavárat? Valami ebség bántja; quid-quid sit? ugyan el kell várnunk, mit akar. Rendeltem Csáki Mihály Uramot valamely ezer lovassal eleiben vígyázónak. Igaz dolog: Gútátúl egy étszaka általgyühet, — de, ha gyün is, ha nem is, csak el kell várnom indúlását; mert ha eleiben szállok: csalt vét az átkozott másfelül. De, csak erre nézve is hogy lehessen kordélyra az hadakot már innen leküldenem? méltóztassék elitélni Nagyságod bölcsen. Dániel Uram csak hadd menjen a hiával; ha által tanál gyünni itt az német: kevesebbel beéri operatióit túl; ha nem gyün: ott érik az hadak jókor.

Eszterház Antal Uram ezere máris eloszlott, az hírire nézve az általkészülésnek; azért Ebeczki Uram ha lemegy: annak is el kell menni. Ilosvai hada csak sir rám. Zsámboki penig felgyütt, az hada ideszökött; supplicálnak: nem akarnak Bottyánnal lenni. Talám jobb lesz az szegedi s kecskeméti had oda, s az ide helyette. Meglássuk, mit akar azalatt is az híddal? Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, — s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Forgács Uram nekem is azt írja; csak Arad felül féltem Kleklspergtül. — Pozsonban hirrelik az bavarus szerencséit, és az franczia király halálát, kit nem hiszek. Az császár halála igenis bizonyos.

Külön negyedíven:

Eszterház Dániel Urammal
előremehetne:

Budai Uram.
Majos.
Balogh Ádám.
Bezerédi.
Helepront.
Szekeres.
Szabó Máté.
N. B. Ebeczki István.
Eszterház Antal Uram ezere, mert úgyis odaszökik.

Maradna az Méltóságos Fejedelem körül:

Deák Ferencz.
Gundelfinger.
Jászság.
Kúnság.
Ilosvai.
Eszterház Dániel Uram erigálandó ezere.
Vármegyék, és az udvari had.

(Eredeti, egy és háromnegyedíven, sajátkezűleg írva. Kívűl az utolsó negyedív borítékúl szolgált üres felén, a titkos-levéltár rendezője Beniczky kezével: »Fasciculus 16. Literarum Comitis Bercsényi, Anni 1705.«)

114.

(Hadi utasítás a fejedelem nevében, gr. Eszterházy Dániel tábornok számára.)

Méltóságos Gróff Galánthai Esterház Dániel Generálisunknak ő Kegyelmének praesentibus intimáltatik:

Jóllehet az Dunántúl való operatiónak nyomóssan leendő moderatiójára nézve elöbbeni projectumunknak a volt minden principiumja, hogy azon földre transferáltatván a sedes belli, — oly haddal mehetett volna említett Generálisunk ő Kegyelme, hogy nemcsak Pápa táján akkor múlatozó Pálffi János corpusának correspondeálva és annak resistálva, egy részét hadainknak Bottyán János Generálisunkkal lefelé per diversionem fordítván, az másik részével maga Szigetvár tájára nyomúlt volna; de securitása lehetvén ő Kegyelmének az utánnamenni rendölt corpusnak infallibilis succursusában, ha maga pro peragenda operatione kifordúlt volna is: lett volna akkor is reménsége minden occasiókban maga és hadaink secura retirálásában, egyszersmind Gróff Bercsény Miklós Fő-Generálisunk ő Kegyelme az Duna passusin való secundálásában. Interveniálván azomban más egyéb consideratióink: azokra nézve szükségessebbnek tetszett e következendő declaratió szerént az odavaló operatiókat elrendelnünk.

Elsőben is azért, accelerálván ő Kegyelme maga általmenetelét, pro primo principio deserviálhat, hogy a mely lovas és gyalog hadakkal az elsőbb projectumunk szerént is

commendiroztatott ő Kegyelme az általmenetelre: azok már is felessebb számmal megbővöltek, kitelhetik alkalmatossan, hogy maga is megnevezett Generálisunk ő Kegyelme azon hadainkkal — cum reflexione subinserta — elégséges progressust tehet; kit is moderálhat ekképpen:

Tudniillik, általsegítvén Isten ő Kegyelmét az Dunán, telepedjék a parton mindaddig is, miglen felveheti: hol, merre, és mennyi ellenség légyen, jöjjön és jöhessen occursusára? kit az praemittálandó portái alkalmatossan meghozhatnak ő Kegyelmének. Azok relatióit ő Kegyelme circumstantialiter megvizsgálván, ha azt hozzák, hogy az ellenségnek tudtára légyen már az ő Kegyelme általköltözése, és ahhozképpest ő is nyomúlna Csalóközrűl ő Kegyelme repressiójára, vagy egy részével csak, tanquam defensive, avagy nagyobb erővel; — ha kevesebbel: az ellen secure bocsáthat proportionata erőt Bottyán János Generálisunkkal, úgy, hogy maga az több elmaradt lovas és gyalog haddal s munitióval az Dunaparton, pro infallibili eorundem succursu maradván, maga készen való létével mind az ellenséget rettenthesse, mind pedig az előjáróban bocsátott hadait is bizonyos segítségő reménséggel biztathassa.

Ha azért az kiküldött előjáró had subsistálhat az occurráló ellenségnek: tehet kétségkívűl elégséges successust. Ő Kegyelme azomban in tali casu, ha az Dunától beljebb nyomúl is az mellette maradt haddal és munitióval: légyen reflexiója, hogy az ellenségnek practicáitól tartván, időnek előtte más egyéb Commendirozó-Generálisink correspondens informatiója nélkűl az ellenség által ne circumveniáltasson; tartsa helyben valahol corpusát, mindenfelé vigyázva, méglen bizonyos valóságát kitanúlja az ellenség ereinek, — akkor, ha humanitus loquendo, nem féltheti népét, és az kiküldött előjáró hada progressusának tartóztatása nélkűl nem lehetne: tégyen hírt néki további szándékiról, és maga, onnét az hol subsistál, a földöt magunk és országunk hűségére szép csendes ídesítéssel — és nem az előbbeniek szokása szerént — hódítván, hadainkat Isten által bővítse; kit véghez vihet csak azzal is könnyebben: midőn látja azon föld, hogy nemcsak

diversióra, de formalis operatióval azon földnek manutentiójára is benn légyen.

Azalatt is pedig ő Kegyelme minket minden maga progressusiról úntalan értetni el nem múlatván, fogja ahhozképpest venni particularis dispositiónkat: minemő operatiókra köllessék tovább fordúlnia?

Mert ugyanis, azon diversiót lehetetlen, hogy az ellenség béhúnt szemmel nézze; kit praevideálva ezt observálhatja ő Kegyelme pro sui futura informatione: ha kimegyen egészen feléje ő Kegyelmének Balaton tájikára is az ellenség, — azzal ne törödjék, mert fárasztbatja maga diversióival, kiről veszi egyébaránt ő Kegyelme in tempore dispositiónkat; securus lehetvén benne, hogy nemcsak Gróff Bercsényj Fő-Generálisunk ő Kegyelme sine quaestione secundálni fogja, — a ki mihelyest értheti Csalóközről való mozdúlásit az ellenségnek: azonnal az előtte lévő ennebány rendbéli passusokon, az készen lévő hajóin, avagy úsztatva is, segítségére succurrál ő Kegyelmének, — de az Pest elein lévő corpusunk is eadem fine az hidakon által sietve mégyen nyomában az ellenségnek, úgy, hogy csak ex insperato is közre vévén őtet, reménlhetünk minden jó progressust dispositióinkban.

Ha pedig nem bízván ereihez az ellenség, avagy az közre való vételtől irtózván, Csalóközről venné útját igenessen Bécs felé pro retirada: fogja venni ő Kegyelme in tali casu is rendölésinket; azalatt azomban mindezekben külömbet ne cselekedjék.

Költ Egerben, etc.

(Egykorú másolat, Bercsényi május 13-iki leveléhez csatolva. Ívrétben egész íven.)

115.

(Rétey György levele Bercsényihez.)

Nagyságodnak, mint Kegyelmes Uramnak, ajánlom alázatos szolgálatomat.

Semmi új hírt nem tudok Nagyságodnak írnom, hanem valamely gúttai emberek jöttek hozzám, mellyek közűl egyet Nagyságodnak általküldöttem, — gondolom, hogy eddig Nagyságodhoz jutott, és az dolgokat megbeszéllette. Az igaz

dolog, Kegyelmes Uram, hogy itt oly dolog történt, az melly igen ritkán hallatott; mert először éjfél tájban egy kevés ideig oly világos volt, mint ha hirtelen megvirradott volna, és az égre tekintvén: mint annyi égő szövétneknek égése, világolt volna az égen. Ez tűzszikráknak szapora lehullásával elmúlván, nagy lövöldözések, vagy ahhoz hasonló tonusok hallattak egy út forma fehér felhőben az égen, úgy annyira, hogy sokan közülünk lóra akartak kapdosni, — az mint némellyek kaptak is, — sőt az strázsáink közül lovaikat elszalasztván, kellett nekiek kergetni. Történt penig ez a dolog táborunk felett, és a zúdulás általment nagy ropogással az Dunán, azután megszűnt, nem lévén semmi felhő több itt körülbelől azon említett fehér felhőnél. Ez különben nincs, Kegyelmes Uram, mert ezt látta több száz embernél, tiszt és közönséges rend, kit álmélkodva beszéltenek egymásnak.

Ezzel Nagyságod gratiájában ajánlván magamat, maradok ugyan.

Nagyságod

Kamocsai réteken,

13. Maÿ 1705.

mindenkori alázatos

kész szolgája

Rétei György m. k.

Alól Bercsényi kezével: Ezt Ebeczki Imre Uram s mások sokan is látták itten Újvárban is.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Gróff Székesi Bercsényi Miklós, nekem Kegyelmes nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatossan.

Újvár. P. H.

Kívűl, más írással: NB. Memorabilis az pestis.

(Eredeti, csak az aláirás Rétey György ezredes írása. Bercsényi május 13-iki leveléhez mellékelve.)

116.

Nyitra, 16. Maÿ 1705

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap, midőn az migrenának fájdalmi kínzottak volna, vettem alázatossan Nagyságod méltóságos parancsolatját;

kire mind azért váloszt nem tehettem, s mind kívánván az idevaló dolgoknak s az ellenség motusinak valóságárúl Nagyságodnak bizonyossat írnom, s azalatt vártam, magam curírje által bizonyos denuntiált hírre az császár halálának, Viza és Okolocsáni Uraimék iránt való parancsolatjait érteni Nagyságodnak; ezt várom is óránként. Azalatt készétve váloszadó alázatos levelemet: írhatom alázatossan Nagyságodnak, hogy az hidat Komáromnál, erre által az Vág-Dunán megcsinálták infallibiliter még tegnapelütt, úgymint 14. praesentis, — tegnap penig délután, az mely egynehány száz német lovas együtt vala bé Komáromban, ismét visszament Gúta felé; hat vagy hét öreg-hajót is azon vontattak fel Gúta felé, kiben mondják az parasztemberek, ágyúk is voltak, és azon hajókot láttattak késérni az lovas németek az parton. Együtt ugyan ma Komárombúl tegnap délben kijövő ember, valamely magyarok üzenetivel, hogy nekem megjelentse: legyünk jó vígyázással, mert bizonyossan Újvárt akarja az német megszállani, — az mint is már 9 öreg-ágyút levontattak az várbúl az híd eleiben; de a híával az német csak feltakarodott onnan Gúta felé.

Ugyan tegnap az Csalóköz környékirúl (mivel Somogyi és Balogh István Uraimék hadaival környúlvétettem Pozsonig túl az Vágon,) három-négy rendbeli hírem is együtt, az mellyekbúl confirmáltatik: szemeikkel látták nemcsak istrázsáink, hanem az tisztekben, hogy 13. ment fel 300 lovas-német Gútatúl Püspöki felé, tegnapelűtt penig, úgymint 14., ment ismét 800 lovas-német, szekerekkel, bagázsiával, s ágyúk is valának vélek, mind Püspöki felé; söt bizonyossan hozták, hogy az Csalóközben béjáró embereink láttára, Bös tájárúl (az ki Győr felül való felén esik Csalóköznek) mind csak Püspöki felé takarodott az német, és mindenfelül az forspontokot hajtván, azzal bíztatta Pálffi az szegénséget: az Szigetközrúl visszaereszti marhájokot; de Püspöki Szigetköznek nem útja, — hanem Püspöki oly szugulyában vagyon, hogy alól rajta van az híd Pozsony felé, följúl rajta van Köpcsén felé. Azt sem tudom bizonyossan: ha egész híd van-i Köpcsén felé? De inkább hiszem, röpöllő-híd.

Morva szélirúl írják, hogy tegnapelütt Barad (Brod)

felé indúlt ismét az német, trencséni éléssel, — az mint is Jabloniczátúl ment már is eleiben Ocskai az hadakkal. Trencsénben lóhúsra szorúltak, az bizonyos. Írják azt is Szakolczárúl: valami bavarus hadaknak régen volt híre, — már most bizonyosodik jövetele; söt Morvábúl Pozsony felé is van valami had indúlatjának híre.

Ezek, Kegyelmes Uram, nagy diversiók, nem tudok hova szakadnom: eddigis az közhely tartóztatott itten. Ma kiindúlok az hadak közé, de hova? — to to jeszt.

Nem capiálhatom ebségét: minek viszen Komárombúl ágyút fölfelé, ha az Dunán által akarna menni, Cseországra nézve? Pozsonban az Haiszter hagyott ágyúi; ha Pozsonnak, s onnan erre felé? ott az ágyúja; ha operatióhoz akar kezdeni: minek neki Békavár? kit valóban épít, és ugyan már sánczokkal, sánczkasokkal, valamely taraczkkal is muniált. Ott jár az elmém, az hol járt mindenkor: ha operatióhoz akar kezdeni, az Morvátúl kezdi; odamegy, hogy conjungálja magát azzal az bavváriai (ha igaz), avagy legalább az Morvát őrző gyalogsággal, és minden ereivel megtisztítsa Morva-mellékit, s úgy nyomjon bennünköt által az Vágon. Azalatt Püspöki felé nyomakodva is, az passusit Csalóköznek elállja, és az átkozott Békavár körúl, az vizek közt ha hadat nem is, hajókot tart készszen, úgy, hogy ha mink operálni akarunk is: rettenetes distractióinknak kell lenni, 1-mo. Az komáromi hídra nézve, ha had nem marad: az földnek bolond zöndülése és az honi katonák bódúlása. 2-do. Békavár, — az átkozott, — az sentei passusra nézve, ha csak valami lovas marad is, nagy akadík; tudja Nagyságod: mely sok kell kevés ellen, vigyázatlansága miatt hadunknak! 3-tio. Pozsony körúl mutatja ki valami magát, s többi Trencsén felé is; hová succurráljak? És így — úgy látom, — nincs más módom benne, hanem Sente körúl kell corpust ütnöm, strázsáló hadakot ad omnes partes, és az honnan kimutatja magát az ellenség, mint az nyúl az erdőbúl: haj-haj! — ha lehet; ha nem lehet: SS. *) Ettúl talám nem félek, ha több nem gyün,

*) A löcsei kalendárium »Superat Soldát« jegye, mely a kuruczokra nézve futást jelent.

de több gyün-i? nem tudom; ha gyühet, tudom, — gyün! De így látván, Kegyelmes Uram, Nagyságod dolgomot: hogy lehetne hadaimot szaggatnom s fogyatnom lefelé?

Térek már, Kegyelmes Uram, egyenes váloszszára Nagyságod kegyelmes parancsolatinak rend szerínt. Et quidem:

Az religio dolgában igen jó és szükséges az inquisitio; hitemre, szánom nem én Nagyságodot, de nem lehet titkolnom, ha baját látom is az iránt Nagyságodnak. Az minthogy már Korpona, Bozók táján s más helyeken nemcsak bozongnak (így), — hanem sok helyeken az kép- és körösztököt is levagdalták már az útfeleken. Hont vármegyének az Status Evangelicus memorialist adott bé, hogy exmittálván Nagyságod parancsolatja mellett Bori Uramot az vármegye az religio dolgában, többször ne kövesse az vármegye: mert ők protestálnak, ha mi esik rajta, — ha nekik azelütt az pápisták ellen pártjokot nem fogták, etc. Íme, megküldtem sub AA. alázatossan. Ha Zólyomban jutnak az lipcsei dominiumban Inquisitor Uramék: rendelek én magam informatort melléjek, csak tudjam.

Eszterházi Dániel Uramrúl írtam már staphetaliter bőven Nagyságodnak, — tegnap meg is indúlt cum gineceo. Elláttam én, Kegyelmes Uram, Nagyságod méltóságos írásából Dániel Uramnak praetensióit; megvallom, meg is pirítottam érette, kiváltképpen: azon ágyúk s azon gyalog légyen véle, az ki az városoknál, Ebeczki, micsuda. Valljon tátos-ágyú-i az átkozott, az? Valljon ipsorum vel suae, confidit virtuti? Jobb-é Lóczinak, vagy másnak parancsolni? — De, hogy megmutassam, nem akadályozom: elütte ordereztem; s azt mondja: lehetetlen most innen elmenniek. Mondám neki: valljon nem tudta-i ezen szükséget Nagyságodnál litiben? avagy csak ezek le nem menetelivel akarja magát is szellőztetni? Nemde megmondtam vala-i, nevezet szerínt Ebeczkit kész vagyok 4 vagy 5 regiment lovassal is, akár utánna, akár Karvánál az ellenség után bocsátani, mikor ideje lesz? etc. Denique convictus, compunctus, exclamavit: Domine! quid me vis facere? És bizony, nem is látok több s jobb jót ezen ellenség minden úton való diversiójára: menjen által az lovas haddal, az gyalogot s munitiót, magnam famamot várja túl közel

in securo, túl legyen, praemittáljon két-három felé erős portákot, patenseket, hajtasson statiókra provisiókot, praemittáljon commissariusokot, és ugyan csak elöjáró-tábornak hiresítse magát, ha maga lesz is in toto; meglássuk, mint csavarodik ez, — rajta leszek azonnal, s elöbb éri őtet lovas segétségem, mintsem az német. Hiszem, operatióhoz nem volt volna hertelen ő Kegyelmének kezdeni csak azért is jó, hogy már más s több succursust nem várva, nem tudhatja: elíg lesz-i pro resistendo? Jobb, így lássuk ki ellenségünköt, vegyük ki az Csalóközbül; ha nem egyikünk, — másikunk teszen szükségérül. Egy szóval: ha mi kezdjük, régen mondom: megnyerjük az processust; ha ő kezdi: confundál bennünköt, minden szándékjainknak változni kell, vagy halladni.

Bottyán váltságait Csajági levelébül is látom; nincs bizony nehezebb, mint bolondban megösmerni az malitiát. De ennek is legjobb orvossága Dániel Úrnak odamenetele, — az mint is talám jó lenne valami conferentia nevezet alatt felhivatni, hogy már azalatt hadd maradna ottan Dániel; oda kellene tartani addig, míg meg nem ered progressusa Dánielnek. Megvallom, bajos dolog; est capax multarum stultitiarum, quia stulta praesumptio ipsum ad hoc invitat.

Kleklspergh historiáját nem kell megvetni: mert Pálfival bizonyos, hogy 2000 lovas vala commendérozva effective, abbúl Szent-Margitánál veszett az mi veszett. Negyednapja tért meg Fehérvár táíkárúl vagy 300 lovas német Komáromban: de ugyan innen ment vala nem régiben által; az Pálfi hada-féle valahova oda-lett, — hanemha Parait és Hanover regimentei fölmentek volna, az mint híre vala.

Jóízű poenitentiája Károli Uramnak; ha ott *) commendérozhat, ott sem lesz ő belőle már Nagy-Sándor!

Komáromban ollyan hír is van: az török Bécsben írt, hogy 4000, vagy 40,000 török szökött el, vigyázzon reájok az császár!

Az silesiai menyecskének kíváncsikja nem megvető dolog; ha maga szép: bizony kívánsága is szép is, kellő is, — csakhogy nehezen adja módja! Azt nem értbetem examenibül és credentiájábúl is: mit akarnak? In generalibus látom, de: quis modus? quae forma?.... Dominus justus et vigilans, —

*) Tiszántúl.

talám ugyan ez által is praeparatoriákot akart követni. Ebben én brevissime igy felelek: ha semmi közi sax uramnak, sem nem ingrediálja őtet Magyarországbúl az mi háborúnk: mi akadályjára lenne ott? Hiszem, kiki játszék az maga kártyájával. Quoad diversionem, *) mind meglehet, s mind lesz kivel, — csak ezen mostani indúlatját az ellenségnek lássuk: mireváló? Ha lesz üdűnk az diversióra: népünk is lehet az tót Imperiumbúl arra; de, ha nemcsak imillyen magyar-forma járásnak kellene lenni: nem tudom, ki lenne commando? quia caremus, — de az nem lehet nagy akadík, si ratio status judicaverit, kiváltképpen ezen új circumstantiákban, kiváltképpen szív-adására **) Cseországnak meg kell lenni, meg is lehet.

Magam mikor udvarolhassak Nagyságodnak? nem tudhatom; ex antecedentibus maga elitélni méltóztatik Nagyságod. De, ha már megnézhetem motusit az ellenségnek: ha ugyan csak defensióban akarja-i tenni magát, vagy offensive? azonnal udvarlok Nagyságodnak, igenis, előre megírva, — csak lehetne kire az tábort ha csak ad interim is bíznya. Petrőczi Uram is beteg.

Az lengyelországi conjunctiók csináltak nékem is reflexiójokkal surimurit az fejemben, mihelt értettem az új confoederatiót. Most is küldött az nyakamra Okolocsáni Mihály Uram egynehány deli lengyelt, — már is kiküklöttek (igy) nálom. Nem látom sohult az listában az török s tatár számát, — talám Várad felé rendelte Nagyságod?

Az húsban tanálnék már módot: de szörnyű drága, már két polturán s feljebb is jár, sokallja az had, olcsóbban keveselli az commissariatusság, — az kik annyiban involválják magokot: lehetetlen, valaha számot adhassanak!

Az láncz iránt való kegyelmességét Nagyságodnak alázatossan köszönöm; mindgyárst fel is csináltatom s ma vetem nyakamban, — erőssebb lesz egy vasderéknél nyakamban Nagyságod méltóságának emlékezetivel! Ajánlván tovább is Nagyságod kegyelmességében magamot, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) A sziléziai beütést érti.

**) Szivet adni = fölbátorítani. Régies.

P. S.

Kegyelmes Uram!

Jól praevideáltam, mert alig végzém alázatos levelemet: megérkezék emberem. Az császár halálának circumstantiáját is, íme, alázatossan megküldtem Nagyságodnak; Kuklender levele, — az copertája eltévedett, — úgy hiszem, pelsőczi plebanusnak írta. Nagyságod kitanúlhatja: ki légyen azon páter Languen? Valamely portája kapta ezen levelet Csáki Mihály Uramnak, Esztergambúl vitték volna; és így est res indisputabilis, kit másként sem titkol már senki.

Hogy Viza és Okolocsáni Uraimék csak fölmenjenek, quasi nescientes, — azt lehetetlennek látom: mert hiszem el nem hiszik; de, ő dolgok, mint beszíllik ki magokot. Ugyancsak azt bizonyosnak fogják mondhatni, hogy azért is kéredzettek tőlem is, ámbár már in vulgus spargebatur rumor mortis, mit csináljanak ők az követséggel? Nagyságodnak a végre is írtam vala tartóztatások felül, hogy talám valamit magának is valamelliknek parancsol Nagyságod? Immár holnap bizonyossan megindúlnak, — talám frissebben járnak ezután.

Azt ítélném, Kegyelmes Uram, ezen interregnumnak declaratióját igen jó volna üdühallasztás nélkül patensek által publicáltatni, és egyszersmind az gyűlés hirdetését, cum praefixione termini, ad Campum Rákos siettetni; emlékezetet vetni — az mint Rádai Uram is communicálta velem az conceptust — az haza közjavára; Isten megfoghatatlan ítíleti: midőn az császár külömb-külömb szín és közbenjárók által folytatná már békesség szerzését, — íme, interregnumot mutatott az Isten! Azért, ut omnia constent, et quasi renasci valeat ex cineribus, ut Phoenix rediviva libertas: fussunk öszve! Hiszem, diferáltatik is az terminus, — semmi, dummodo innotescat interregni declaratio. Így Nagyságod s hazánk követjeinek megnyílik útja minden udvarnál; meglátja minden, hogy Isten csinált interregnumot: mert az király non fuit integer, et nequitiae ac fraudi reservata clausula defraudavit illum. Appareat, quid possimus? bizony, tanálunk udvarlót; mi szép leány ez a Regina Hungaria, Jungfrau Regede, (?) etc.

Megmondtam Viza és Okolocsáni Uraiméknak Nagysá-

god parancsolatját, — utánna ne menjenek az principalisnak; mégis, Vizát purgatoriumban is bébocsátanák audientiára: de P á l, hacsak nem pokolban, — purgatorium ajtaján hiába rúg s kapál! *) Szirmai Uramnak van példája: kikopott az principalisbúl már egyszer, Glatcz volt az helye, — talám most Murány **) lehetne!

Éppen most gyütt Bécsbül valami Baron Bärenhausen kuruczságra, siet Nagyságodhoz, de örömöst megvizsgálnám; kétképpen beszíl, azt mondja másutt: tisztet ölt, kapitányja volt Hohenzollernek, — nekem azt írja in relatione: resignált s úgy gyütt szökve Nagyságodhoz. Kedden gyütt ki Bécsbül, — az Cardinalis ***) is megholt. Majd megexaminál-tatom rendiben.

Midőn elvégzém írásomot: veszem ezen levelét Balogh István Uramnak. Ezen németnek kicsapása, úgy hiszem, hogy azon csapása csak próba; vagy általmennek az hegyen az Trencsén felé menők segétségére: mert az compania minden regimentbül vala commendérozva, úgy hozták ezelütt is. Én ugyan parancsoltam Sentéhez gyünni az kamocsai tábort, magam is odamegyek; azon passus őrizet nélkül maradt vala, — oda kellett Farkas Sándort hertelen fordítanom, ha mi hírem gyün felőle, megírom.

Ezen kicsapás megtartóztatja Viza Uraimékot, nem mernek megindúlni hertelen, — de Komárom felé is elküldöm őköt.

K ü l ö n f é l í v e n:

Kegyelmes Uram!

Már el akarám igazítani Nagyságod curírját: íme, érkezik Pálfi Miklós Uram levele, kinek pariáját alázatossan megküldtem. Nincs már kétség az császár halálában. Ez nemcsak tartóztatást tett az curír expeditiójában: de valóban, megakasztotta elmémet, mert már haszontalan lett volna azzal bocsátanom Viza Uraimékot, hogy nem tudtuk, — mivel, az mi legbajossabb volt, nemcsak azt tudta Szároz, hogy curírom ment s gyütt a végett Nagyságodhoz: de vigyázatlanságokbúl Viza és Okolocsáni Uraiméknak irott levelét Pálfi

*) Okolicsányi Pál ugyanis l u t h e r á n u s vala.

**) Rákóczi leginkább e sziklavárban tartatta hadi foglyait.

***) Kollonics.

Uramnak meglátta s tudta Szároz ő Kegyelmeknél, — az penig fecsegő gyermek lévín, kibeszéllette volna. Járt az elménk azon, hogy visszapracticáljam Szározt: de azt sem tudom: jól esett volna-í? s más az, azután is megmondhatta volna, és az discreditumtúl félnek Okolocsáni Uraimék. Sok disceptatiónk után tanáltuk azt legjobbnak, hogy inkább az én nevem ha forog is benne: nem obligálja semmi consequentiára Nagyságodot, azért — menjenek Isten hírivel, és mondják azt, hogy noha ezen írására nézve, az Nagyságod továbbvaló dispositiójáig meg akartam tartóztatni őköt: de ex praevisis omnibus et antecedentibus tudják, hogy mi de generalibus terminis nem sokat tartunk, s ugyan csak onnan várunk szánk ízin való falatokat az hazának, — addig úntattak, hogy elbocsátám, legalább tehessenek valóságos relatiót arrúl: miben maradtak vala az dolgok? És így én is kormányozván írásomot, hogy Nagyságodtúl való praevia expeditióval mennek, semmit se tangáljak, nec pro, nec contra, — azért is küldtem meg pariáját annak is, az mit Pálfi Uramnak rescribálni fogok.

Ellátott dolog vala ez elüttem; s ugyanis, míg okot az király nem ad: quomodo tangemus Provincias? Ha hostilitást és irruptiót teszen előbb most az német: okot ad, s ellenkezik Pálfi Uram írásának, (így), mert tőlünk kívánja az fegyvert letételit, s ő fegyverkezik, apparebit se velle etiam Tyrannidis successorem testari et monstrare. Én ugyan publice nem tilalmazom az fegyvert: de nem küldök expresse hertelen Morvában. Dirib-darab kapdozásnak úgy sincs haszna.

Már estve van, déltúl fogva nincs hírem. Az hadakot meginditottam. Ezen dolgok holnapig megtartóztatának, — talám gyün hírem: micsuda költözése lon az németnek Vereknyérül. Ugyan megvallom, tartok attúl, hogy csalt vét hertelen Újvárnak, vagy az sentei hidat büzli meg: azért is küldtem ágyúkot is, hajdút is hertelen; mert ha oda csak mi német is előbb ér, ha rácz kiváltképpen, — elrekesztem az Vágtúl most, mert nagy. Csak virradtig ne legyen, vagy délig ad summum, — eb félti azután! mert 3000 lóval lesz ott Ebeczki, s én is. Szalai már túl van Baloggal.

Ha igaz, hogy Morvából vár gyalogot bavarust, (nehezen hiszem!) elhiszem, operál úgy; de revocálja az Dunántúl való operatio. Jó volna, ha volna addig is kit általküldeni lármát csinálni, míg Dániel odaér, — hadd confundáltatnék elméje német uramnak!

(Eredeti, harmadfélíven, negyedrétben; sajátkezűleg írva.)

117.

Nyitrán, 17. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap nehezen tudám expediálni az curírit. Ma 4 órakor utánna akarván indúlnom az hadaknak: hozák hirül, hogy bizonyossan megtért az német; az mint is nem vala egyéb portánál, az ki Vereknyénél általcsapott. Eo non obstante, ugyan csak megyek az hadak közé, és valahol, alkalmatossabb közhelyen inkább, tábort ütök, köztök leszek.

Íme, most érkezik póstája, hogy ezt írom, Ocskainak. Írja: Baradhoz gyülekezett az német; 11. regimentet commendéroztam oda, — mind sincsenek 4000-en, succursust kér, azért is majd ordereznem kell és szakasztanom, ha reáérkezhetnének.

Ezeket alázatossan, tegnapi hosszú írásom után, akarván Nagyságodnak hírré tenni, hogy ne terhelje Nagyságod elméit az német kicsapásának hírivel. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Pálfi Miklós Uram írja Viza Uramnak, hogy az Cancellarius (Mattyasovszky) meghót 13. Maÿ.

P. S. Már indúltomban érkezék Somogyi Ferencz Uram fia az csalóközi passusrúl, ki is hadnagyja az atyjának, s ugyan maga vala által tegnapelütt étszaka: tegnapra virradóra egyik rendbeli túlsó lovas-strázsáját Bödörtónél felverték az németnek, 40 lovas volt, — talám 3 maradt bennek, mind levágták, csak az Laitmant magát hozták ide, kinek is herteleniben való examenjit accludálom alázatossan Nagysá-

godnak. Semmi sincs egyéb benne, azon mozgásában az németnek most Trencsénnél, úgy hiszem; de majd többet tudok.

Melléklet, külön félíven:

Relatio Joannis Benedicti Schertz, Regiminis Cronsfeldiani Laidinantii, circa mediam noctem in vigiliis campestribus ad Nyáras in Insula Csallóköz dje 15. Maji capti.

Ad Gútam sunt tria Regimina: Kronsfeld, Montecucolis, et Eszterhási.

Regimen Gusanianum paulo superius penes Danubium. Slick duabus horis a Nyáras. Darmstad, Hannover in Insula Csallóköz dispersim. Ultra haec septem Regimina, alia equestria non sunt in Csallóköz; validissimum omnium est Gronsfeldianum, cujus Companiae adhuc ex 40 vel 45 viris constant; reliqua sunt debiliora, ex 30 vel 35 equitibus constantes habentia Companias.

Infanteria, cujus numerum ignorat, Samariae cum Generali Joane Pálfi jacet. Generalis Ronan quoque in Insula est. In vallo Békavváriensi sunt 300 musquetarii. Trans-Danubium missum est Regimen Barutinum, prout et Gronsfeldianus Vice-Colonellus, cum commendatis, ante aliquot septimanas; ubi nunc sint? nescit. Intentionem Generalatus ignorat; spargitur aliquando, quod per pontes Caesareani sint invasuri Curuczones, quandoque Caesareani Kuruczonum invasionem metunt. Caesaris mors est certissima.

(A levél eredeti, s félívre, negyedrétben van írva, sajátkezűleg. A melléklet ívrétben, félívre iratott, Bercsényi cancellariáján.)

118.

Sentén, 18. Maÿ 1705. 6 órakor estve.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Ocskai levelét, kit íme, megküldtem Nagyságodnak. Így vagyunk az mi tiszteinkkel! Tegnap estve veszem levelét, kiben írja: Baradhoz ment az német; megint: Stomfánál hogy megállapodott azon német, 2 compania minden ezerbűl commendérozva. Ugyan tegnap vettem (kirűl tegnap írtam Nagyságodnak,) hogy megtért Csalóköz-

ben, — de nem igaz volt. Elhittem vala: elvárja az Trencsén alá igyekező, ezen Stomfa felé menőt; azért mindgyárst küldtem Réteit, Ilosvait s többet is Ocskaihoz, Szalait is ordereztem, — hát az Pozsony alá ment! Hozták hírit: az többi is Csalóközbül ma kiindúl; kire nézve nem hagyhattam had nélkül az országot. Ebeczkit Szalaival úgy hattam, hogy megtérvén Szalai Pozsontúl: ha nem költezik az Csalóközbül több, utánna menjenek ezek, s hátúl vegyék az stomfait. Azomban, íme, érkezik Ocskai levele; hát látom, — már túl vadnak az dolgok. Meghattam s azt írta Ocskai: corpusban marad Trencsénnél; azonban háromfelé szakadtak: az gyalog együtt, Sréter másutt, ő harmadik helyen, — össze sem mehetnek. Már Rétei érkezése teszen-i fordítást rajtok? Isten tudja. Ez rettenetes baj, mert messzi Komárom Pozsonhoz in circulo; körül nem vehetem; reá nem érkezem; magam ha összeveszem magamot: az faluk s az ország megbódúl, mindenfelül kicsap. Már nem látok más módot: itt is egy corpust kell tartanom Sente körűl, másikot Újvárnál, — s magam soha nem tudok hová szakadnom. Akár Pozsony felé gyűjjön ki, akár Komárom felé — szabad vele, hídja mindenütt készszen egyiket confundálja közülünk. Már penig Trencsént megsegétvén, fog-é késni? nem tudom. Ha összeveszi magát azzal az morvai corpussal, gondot ad. Bezzeg, Bottyánvárának nagy híre most kellenék, ha használhatna; hacsak diversió nem lesz túl az Dunán: ránk gyülekezik ez. Én ugyan rajta leszek most, ha minek módját láthatnám. Csak indúlna kifelé: vehetném össze magamot. Ha általmegy az mi hadunk az Dunán: az ha teszen fordítást, — noha ott is az Rába között van bizonyossan Pálfi corpussa az ki vala, ki 800, ki 1200-nak mondja, de az is csak commendérozott had. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Hogy méltóztassék elítélni Nagyságod: tegnapi levelét is megküldtem Ocskainak. Íme, Bokros is mit ír!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

119.

(Ocskay László levele Bercsényihez.)

Méltóságos Gróff, Fő-Generális!

Nékem nagy jó Kegyelmes Uram!

Ezen órában érkezett hozzám Rajmanus Ádám Uram ő Kegyelme; minémő híreket hozott Morvában és Siléziában lévő németek felől és azoknak ide való készületekrül, — ezen includált levelekbül büvebben méltóztatik Nagyságod informáltatni. Kire nézve alázatossan kérem Nagyságodat: méltóztassék sietséggel több lovas hadakat errefelé commendirozni; assecurálom Nagyságodat: ha szintin kicsap is, — megütjük az orrát, ha a gyalogsággal beérem.

A többi dolgokrúl írtam Nagyságodnak mai napon praemittált levelemben. Ezzel ajánlom magamat Nagyságod gratiájában, és maradok

Nagyságodnak, mint Kegyelmes Uramnak

Bohuszlaviczi mezűbűl, 16. May 1705.

alázatos szolgája

Ocskay László m. k.

Külczím: Méltóságos Gróff Székesi Bercsény Miklós Uramnak, Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága egész hadainak Fő-Generálissának, nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának. — Ibi-ubi. P. H.

Kívűl, másik felől: Ragyosnai Tiszttartó! Kegyelmed bizonyos embere által sietséggel ezen levelet küldje Méltóságos Generális Uramnak.

(Eredeti, egész íven, ívrétben, csak az aláírás sajátkezű. Bercsényi május 18-iki leveléhez csatolva.)

120.

(Ocskay levele Bercsényihez.)

Méltóságos Gróff, Fő-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Nagyságodat mégeddig, főképpen az itt való dolgokról tudósétottam szüntelenül, sőtt ma is Vajda András levelét

Nagyságodnak alázatossan includáltam. Három rendbéli leveleim is érkeztek egyikítűl s másikátúl, tudósétván, hogy Morvában semmi nép nem volna, jóllehet én Nagyságodat az hirekre nézve az ellenség constitutiójáról voltaképpen tudósétottam. Szakolcza táján a portázást Blaskovicsra bíztam vala, ez ittvaló passusok körűl Bezzeg Uramra. Az mai mustránk után csak nagy lármánk volt, hogy az német kicsapott volna; az füstököt, kicsapását észrevettünk. Ezerem Melcsiczen és Kochanóczott éppen az órában megszállott volt; kinek is előbb hire érkezvén: azonnal lóra kapott, és ellenségnek eleibe ment, magam is jókor reáérkeztem. Mert, ha kevés hadaimmal nem löttem volna: a tót katona mind elveszett volna, mert éppen Melcsiczig hátokon volt, és égetett az házakot; úgy visszavertük őket, az előjáróját egész táboráig hajtván előre, ennehányat ejtettünk közzűlök.

A hajdúság, az mint ex relationibus értettem, szerteszéllel ment az hegyeknek, — talán eddig Túróczot érte. A dispositiók jól estek, minden orderemben a jó vigyázás hagyattatott; hanem az egyik része, mind lovas, úgy gyalog hadak közzűl, túl (a Vágon) talált lenni, Bezegh Uram katonái pedig, az mint Vajda András levelibűl kitetszik, valami kicsiny nyereségre nézve, Lyborczán maradtak; vélek hogy conjungálhattam volna magamat, lehetetlen volt, mert minden passussimat az ellenség elállotta, — mégis chocholnai hidaktúl elvertem az ellenséget, és két zászlóalja katonasággal a dritomai völgyre hajtottam, az hol a derék tábora volt; ott pediglen a lovas haddal nem subsistálhattam: mert ha megindétott volna, odavesztettem volna őket, a sok árkos, hegyes-völgyes helységekre nézve. Zászlóimat az ellenség látván: dritomai hegyen, templomon fellől svadronokba verte magát, három lineába hajtván népét regularis ezer ember, ezeken kívűl ment bé az éléssel (Trencsénybe); temérdek sok szekere volt, feles marhát is hajtatott Morvából bé a városba; sötét étszakáig puskáztak velek. A sok rendbéli velitatióink után, mindenfelől istrázsákot elrendelvén, csötörtöki rétekre az ezeremmel szállottam. Az hajdúságnak, úgy trencsini lovas tót katonaságnak mégeddig semmi hírét nem hallom, jobbára mind elszéledett.

Dritomai hegyen (a német) ugyan csak subsistált, tüzeket is rakatott; leszen-é nyomúlása valamely felé, vagyis visszacsapása? nem tudhatni. Inkább reménlem, hogy virradtáig ismét Morvába visszamégyen. Regularis új, friss mundirungban ülteztetett lovas hada volt circiter másfél-ezerig, regularis gyalogján kívűl, az ki is feles vólt.

Nagyságod méltóztatott írnya, hogy Imperiumban bazini, modri, úgy Salmis regimentje commandéroztatott; itt ismertem meg őket: a lovassa veres s fejér mundirungban vólt, de coetero morvai és sylesiai nép, — csakugyan voltak hatezeren. Ha kívánságom szerint egy jó corpusom lött vólna, most az egyszer általestem vólna rajtok; tovább subsistál-é, nem-é? elválik.

Ezeket sietséggel, Bokros Uram levelire nézve, Nagyságodnak alázatossan akarám tudtára adnom: tudhassa Nagyságod az dolgokat. Holnap vagy holnapután cum genuina informatione Nagyságodhoz emberemet el fogom küldenem, minthogy a több hadak felől semmit sem tudok, mint járának? Az álgyúkot (Trencsény alúl) még tegnap Turnára elvitettem. Ezen emberem többet fog referálni Nagyságodnak. Ajánlván Nagyságod kegyelmességében magamat, maradok

Nagyságodnak

Raptissime Újhel, 17. Maÿ (1705.)

hora vespertina 11.

alázatos szolgája

Ocskaÿ László m. k.

Külczím: Méltóságos Gróff Székessi Berchényÿ Miklós, Fő-Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Nyitrán. P. H. Cito, citius, citissime.

(Eredeti, egész ívre, ívrétben írva. Csak az aláírás sajátkezű. Bercsényi május 18-iki leveléhez van mellékelve.)

121.

Sente, 19. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Méltóságos levelét Nagyságodnak de dato 14. alázatossan vettem. Hitem szerént vallom, Nagyságodnak nem

tulajdonítok semmit, nem is tulajdoníthatok egyebet, mindenkori tapasztalt kegyelmességénél.

Az mi Dunántúl való operatiókat illeti: csudállom Dániel Úrnak külömböző írását, — mert bizony persvasióm nélkül maga is igen tetszőképpen jóvá hatta, legkiváltképpen azért, hogy maga tudta az komáromi hídnak csinálását s Újvárnak szükségét, és ezekre nézve az üdünek vesztését az gyalognak s munitiónak innen való leérkezéséig; mert addig, ha az ellenség szab rendet nekünk, — nehezebben lesz meg az is. Nem kívántam mutálnom csekély opiniómot, kit egyébaránt is Nagyságod kegyelmes dispositiójához remittáltam: de in illo supposito vala az dolog, hogy mindgyárst általmenjen az előjáró-táborral. De mivel már ezen corpussának egész oly erőnek kellene lenni, ki az operatiót nemcsak, de egész resistentiát tehessen: jobbnak gondoltam, hogy több haddal succurrálhassak in illo casu, innen általküldve hátában az ellenségnek; mert külömben ezen ő Kegyelme corpussának — félek rajta — annyi haszna lesz, mint kevesebbnek. Most penig, ha minket azalatt itt confundál, mit nyerünk véle? Most ő Kegyelmének nincs mit félni kevesebbel; mert, ha ez az német az Csalóközbül általmenne: nemcsak idevesz az maradékja, mint az városokon, — de bizonyossabban küldhetek utánna, Karvánál sánczot vetek, passust nyerek az hátában.

Az munitiót, Kegyelmes Uram, nem kérdetlen írtam bizony: mert Újvárban — hitemre — nincs több két kis mozsárnál, s ahhoz sincs bumba csak talám húsz is. Ágyú van kit kivihetni 4, mert az mellyeket Nyitrárúl s onnan is Bazinhoz küldtem vala: most is munkában vadnak, ki imittamott az passusokon. Szekér bizony nem volt több kettőnél, hanem Kassárúl vagy honnan vártak tizet; de hiszem, két expressus-emberemet küldtem mindgyárst még akkor, egyikét ebbül, másikát Újvárbúl, egész dispositióval; nincs ugyan hírem felőle, de úgy hiszem, eddig megindúltak egyenessen arra Beszterczérül minden munitióval, tüzes-szerszámokkal, bumbákkal, valamint Nagyságod parancsolta. Egyedül az puskaport innen nem véltem szükségesnek s illendőnek levinni. Murányban hogy van golyóbis, nem tudtam. Egerben is, az

ingenír-hauptmon mondta, hogy elég van. Immár, Kegyelmes Uram, ha vétettem, alázatossan követem Nagyságodot; de, elhiszem, nem vesztünk véle, kit az alább való alázatos informatióm az mostani statusunkrúl, megmutat.

Tegnap alázatossan megküldtem Ocskai levelét Nagyságodnak, melybül megérteni méltóztatott Nagyságod az trencséni élisnek már bévitelit; íme, ismét ma micsuda tudúsítását vettem! Megérkeztek portáim mindenfelül. Bokrostúl hoztak az hegyentúl Stomfátúl 4 németet, mellyeket magam jól megexaminál tam. Csalóközbül, hat regimentbül, — 12 compania mindenikben, — minden companiábúl commendéroztak 13 válogatott lovast, azzal mentek által Stomfánál, Viard az commendansok; semmit sem vittek magokkal, hanem volt oly hire, hogy Bavariábúl valami 3 regiment lovasnak kellett vóna legyünni, és valami gyalog recrutták, azonkívül Salm regimentje s még más is, hogy azt is 3000 gyalognak mondták öszve, és hogy azoknak általkésérésére rendeltettek volna; nincs sem ágyú, sem gyalog vélek. Már, Kegyelmes Uram, ma is gyütt más ember azután, hogy csak faluz az német ott csuporton, és hogy zangori hidak felé tisztítják az útakot; elhiszem, várja az succursust.

Ocskainak leveléhez képpest, kit már — íme, — Csejtérül írt, van reménségem; megegyezve Réteiékkel, ha ott érné, jól esnék. Innen küldtem Ebeczkit Szalai ezerivel Prácsa, Récse felé, igen jól is esett, így értve; mert, ha Ocskai megüti túl: ennek azon kell lenni, utúl üsse meg, avagy ha Ocskainak hírire meg tanál térni visszafelé, — várja készszen. Ha penig az Morván általveszi magát: lehetetlen lesz hozzáférni; hanem megegyezve amazzal, hacsak egész erőmöt reá nem fordítom: nem impediálom az conjunctiót; erőmöt értem, az ki lehet: mert az Trencsénnél levő gyalognak és Sréter lovas-ezerének jó hírit sem hallom. Íme, Haller Uram mit ír, meglátja Nagyságod, — nincs 200 hajdúnál több az ezerben. Kéméndnél van valamely száz, az messzi van. És így már az mit összeverhetek s lophatok Haller, Móricz, s Esze Tamás hajdúiban, elküldöm az szorosra Stomfa felé.

Lovas hadam nincs már semmi, hanem Komárom elein van Csáki Urammal vagy harmadfél-ezer, — abbúl hozatok

ezer lovast mellém, s magam is azokkal elmegyek, ha addig által nem esnek. Csalóközbül, való, nem félhetek, ha igaz vallások ezen mostani raboknak; mert azt mondják, 13-at commendéroztak: nem maradt einsz insz andersz annyi minden companiánál, annak is jobb része maródi. Slik regimentje egészszen által-commendéroztatott akkorban az Dunán, az mikor ők: de nem tudják, merre? Hihető, a volt, az ki megtért Komáromtúl az híd végirül. Ezen succursusban minden reménségek, e nélkül semmi. Ha ezt Isten kezünkben adná, az mostani stomfait, — nem félnék az succursusátúl; de ha ez elmegy: az succursust sem fogjuk impediálhatni, mert ha máskint nem, éppen Hamburgnak s Köpcsínnek kerül. Erős corpust kell túl tartanom pro distractione succursus, ratione Moraviae et Austriae; ha túl is lenne munka, megszakad az ereje.

Túl — úgy mondják, — egyszer 1, másszor 2, harmadszor 3 lovast commandéroztak minden companiábúl Fődvár felé, más semmi sincs közülök sohul, hanem Parait regimentje ment vala egészszen által, az most is oda-van, nem tudják hol? Hihető, az van Rábaközben, ha fel nem ment

Íme, Kegyelmes Uram, most is mint járt Ocskai az commandójával! Szalai, Balogh István csak isznak. Ha most Ebeczki szerencsére ide nem akadt vóna: kit küldtem volna? Isten úgy segéljen, ha két-három embert kiveszek, — csak mind ollyan lesz ez, mint Forgácsnál az székely, csak annyi, hogy mégis, megnézi, ki ha kaphat mezőre: merre megy az német?.... Ha nem csípheti, — nem marja.

Most tért meg Viza Uraiméknak késírője; azt üzenték Pozsonbúl, hogy bizonyossan értették: igen nehezen van az király maga is, az cardinális (Kollonics) is meghólt, — talám az jesuviták is mind meghalnak utánna! De, csak Isten most ezekre az stomfai németekre segétene, — mind jobb volna az! Ha Isten engedné impediálnunk ezen succursust: mindgyárst udvarolhatnék Nagyságodnak; de ha succursusa lesz: bizony általcsap! Az komáromi hídban ne kételkedjék Nagyságod, bizony megvan az egészszen. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k

P. S. Azon Trencséntűl megtért német ha Szakolczára gyün: igyenes úton is több 20 mérfődnél Csalóköz neki; ha Morván túl kerül, az mint hiszem, 25 mérfődre is reámegy; míg fölmász az gyalogja, — az ki 17. tért meg étszaka Trencséntűl, — feladhatnánk ezen, ha vagy Morvában, vagy vissza nem szalasztanánk.

Esztergom elein is majd vesznek féltekben, penig hajdú is van, lovas is van ott is.

Már el is inditottam vala alázatos levelemet: hozák két felül is bizonyossan, — megtért még az elmúlt étszaka az német Stomfátúl, Pozsonnál megszállott; ha ma vagy ez éjjel vissza nem költöznék Csalóközben: megcsapná Ebeczki, de azt hiszem, megtért. Délután nagy lövésnek s harcznak hozták hírit, étszaka visszatért, talám reáértek túl hadaink; azt mondják, feles sebes van köztök, — de nehezen hiszem. Már nagy corpust kell tartanom túl, az succursus ellen. Ezennel írok újjobban Nagyságodnak.

Külön czédulán:

Kegyelmes Uram!

Hahogy úgy tanál fordúlni, hogy az ellenség lecsendesedik, — mivel, az mint újjonnan is examináltam az rabokot, nem hihetem, mozdúljon succursus nélkűl, — nem hihetem, Morvát is őrizet nélkül hagyja, hanemha azt hiszi: motussával onnan is avocál, talám meghever még; jól disponálván az hadakot ad communicationem sui: volna üdűm Nagyságodnak udvarlására, ha kiváltképpen Antal Úr csak postán is felgyühetne, mert Csáki Mihály Uram nem tudom, ha sufficiálna-i? De hiszem, lám az ő Generálissok (Herbeville) is Bécsben van még, ha Pálfin nem marad az commando. Osztán ugyan, ha békességet keres Józsika király, — nem ver agyon bennünköt! Ez a tanács: békit hagyjon, mert őtet is elcitálja Isten az számodásra!

Én úgy fogom rendelni az hadakot, hogy az succursus conjunctióját impediálhassák; ha penig azt túlviszi vagy Hamburgnak, vagy följebb: míg Komáromnál általkerül, — legalább Újvárnál öszvegyühessen az had mindenfelül.

(Eredeti, egy ívre és egy negyedívnyi külön, czédulára sajátkezűleg írva. Negyedrét.)

122.

(Ocskay levele Bercsényihez.)

Méltóságos Gróff, Fő-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Mai napon két rendbeli tudosító alázatos leveleimet elküldvén Nagyságod után, trencsínyi succursusnak állapotját bőven megértette Nagyságod, — nem szükséges annyiszor reiterálnom. Mai napon dél tájban a merre bécsapott, úgymint drétomai völgyre: nyaka-szakadtában visszament; csupán ezeremmel, az alkalmatlan hellyekre nézve meg nem csaphattam, — sőtt ha az egész ploqvádát egy corpusban vertem volna: ugyan úgy is nem resistálhattam volna, sokaságára nézve. Az már salválta magát; tudom, szakolczai úgy más passusokon, ha csak egy corpusban lészen, berzenkedni fog szűntelen való kicsapásival.

Trencsínyi ploqvádát szokott hellyiben hagyván, magam ezerem mellé commandíroztatott hadakkal, újjabb levelekre nézve a stomffai s malaczkai labanczra magam híremmel megindúlok, valamint-valahogy lészen, — csapást tészek rajta. Ajánlván Nagyságod kegyelmességében magamat, maradok

Nagyságodnak

Csejtén, 18. Maÿ 1705.

alázatos szolgája

Ocskaÿ László m. k.

P. S. Az hadak eleiben magam mentem.

Külczím: Méltóságos Gróff Székessi Berchényÿ Miklós Fő-Generális etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Szered. Cito, citus, citissime.

P. H.

(Eredeti, egész ívre ívrétben írva. Csak az aláírás sajátkezű. Bercsény 1705. május 19-iki leveléhez csatolva.)

123.

(B. Haller Sámuel levele Bercsényihez.)

Méltóságos Fő-Generális!

Nékem Nagy Jó Uram!

Kötelességem szerént akartam Nagyságodnak megírni, mivel az hajdúsággal nem tudok mit csinálni: mert annyira elszöktek, hogy csak az tisztekkel kell majd maradnom. Az Gömör vármegyeiek annyira elmentek, hogy csak az strázsamestere egyedűl maradott, dobját, zászlóját szekeren hordoztatom. AzTorna vármegyeiekből is elment hat ez éjjel, — az Borsod vármegyeikbül majd százig való. Csak arra vetnek, hogy étlen nem szolgálhatnak, az prédálást pedig meg nem engedem nekik. Írtam az Nemes Vármegyéknek, — de semmi válaszom nem jütt; mire vélni nem tudom, hogy sem egyik, sem másik vármegyibül semmi válaszom nem jön; most újabban irok felöllek. Kihez képest főhadnagyomat Lőkös Mátyást Nagyságodhoz küldöttem, az ki szóval is bővön meg tudja mondani Nagyságodnak.

Úgy látom, Kegyelmes Uram, hogy azon Nagyságod listája szerént limitáltatott Nemes Vármegyékre esendő gyalogságnak felszedésében s előállitásában is igen restül, vagy nem is munkálódnak a Nemes Vármegyék, holott bővön irtam: de semmi választ nem vehetek. — Ezzel ajánlván magamat az Nagyságod gratiájában, maradok

Nagyságod

Tót-Keszi, 19. May 1705.

mindenkori kész
alázatos szolgája
Haller Sámuel m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Gróff Székesi Bercsény Miklós Uramnak, Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága egész hadainak Fő-Generálissának, etc. nekem nagy jó Uramnak ő Nagyságának.

Sente. P. H.

(Egy íven, in folio; sajátkezű. Bercsényi május 19-iki leveléhez mellékelve.)

124.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Midőn sub dato 16. praesentis Nagyságod méltóságos levelét alázatossan venném, s arra választ tenni kívánnék: követem elsőben is engedelmessen Nagyságodat, hogy ezen zsoldosok állítása körűl gyakran hosszas írásommal is alkalmatlankodom.

Eleitűl fogvást sem vala az csekély opinióm, hogy az zsoldos-katonák porta után állíttassanak, a ki se írásimból, se alázatos projectumomból ki nem tetszik, — hanem inkább javallottam engedelmessen, taxa után limitáltatni; mert az nemesi curialis jószág — jobbágyokon kívűl — sohasem ingrediálván az porták connumeratióját: miképpen lehetne tehát ahhoz approportionálni?

Én manuteálni nem kívánom az projectizált opiniómat: de a mely Nemes Vármegyékben eddig taxa nem vólt is, könnyen föltanálnák ott is az proportiót, csak akarják. Mindazáltal, ha jobb modalitást mutat valaki, — mindegy, csak az teljék ki proportionate, sine laesione et praegravio cujusvis. Ebben jónak ítélném, ha Nagyságodnak tetszenék, hogy pro eruenda proportione statutionis, az mostani limitatio szerént választatnék valamellyik Nemes Vármegye, a ki se aggravatusnak, se pedig alleviatusnak nem ítéltetnék, — ahhoz lehetne a többit is azután comproportionálni; főképpen, ha nem decedálna az ezerek rendi s azokban való seregek száma: magok közt is kimutatnák az proportiót.

Az alkut most sem tartom szükségesnek: mert egy Nemes Vármegye sincs, a ki ne instálna magára limitált seregeknek diminutiójárúl, már is ki felét, ki harmad részét defalcáltatni kívánván; nagyon kevesedne meg így az hadak állítása, ha alkuban köllenék erednünk.

Az accludált leveleket proxima occasione inviálom; a mint látom, Kaunicznak szólló is van közöttek, — nem tudom, ki viszi azt utánna másvilágra!

Ezzel azomban ajánlván magamot Nagyságod gratiájában, maradok

Nagyságodnak

Sentén, Die 20. Maÿ Anno 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Kegyelmes Uram! Az kis-honti gyalogság közé ha parancsolja Nagyságod számlálni az rima-szombatiakot: igenis, meglehet, és az egy sereggel kissebb lehet azon regiment, — az semmi; másutt is majd lesz az. Ha az királyi városok ezerét consideráljuk: azoknak is vala portájok; ennek könnyű imputatiója mind Hontban, s mind másban.

Már, Kegyelmes Uram, csak azt kérdem alázatossan: vetik Zólyomot pro exemplo et comportatione, — úgy kell-é érteni, hogy ahhoz képpest az többinek kevesedjék, vagy Zólyomnak az többihez képpest szaporodjik? Ha Nagyságod, Kegyelmes Uram, determinálja: mennyi regiment legyen, és mennyi decedáljon: mégis megmarad az proportio kérdése, kitül örökké féltem; de bár csak egy regiment követjeit vehetném egyben először elömben, — próbálnék köztök alkut.

(Eredeti egy íven, ívrétben írva. Csak az aláírás és az utóirat sajátkezű.)

125.

Nyitrán, 23. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Mocsonokrúl irott alázatos levelemben említett dispositiómot az ellenség statussához képpest, alázatossan megküldtem Nagyságodnak,*) kibül megérteni méltóztassék Nagyságod mind számát s mind munkáját az hadnak. Azomban aké küldhettem el, már is hozák hírit: 12 compania német Komárom felé indúlt, és az többi is szekere hátán vagyon. Kire nézve magam is Sentérül Újvár felé indúltam, Ebeczki és Szalai ezereivel; azomban, hogy ismét csalt ne vessen Pozsony felül: subsistáltam Sellyénél. Rettenetes külömböző hírek mortificáltak; Ocskai is össze nem vehetvén magát, csak

*) L. közvetlenül e levél után, 126 sz. a.

fanyargott Jablonicza s Brezova körül, — az ellenség penig megtérvén igyenessen Vilkához szállott vala az Morván innen, nem messze Szobotiscsához. Hirihez s constitutiójához képpest csak elhittem conjunctiót keres. Kire nézve, hogy ne csavarogjak bizontalanra az haddal: subsistáltam két nap Séllyénél, hajókot készittetvén malmok alúl, — hogy oda is reáérhessek, Újvárhoz is.

Azomban tegnap estvefelé hozák meg bizonyossan, hogy az komáromi hidat ugyan tegnap reggel bontani kezdették, és már akkor 8 hajót el is vittek vala benne. Csalóközbül megtért emberem azt hozta, hogy az németség szekere hátán vagyon, Bordácsnál — az ki Moson körül van — csináltat valami sánczot, ott akarna szállani, az hol taval is megfeküdt vala, Forgács Urammal való harcz után. Szakolczárúl együtt két követ hozzám azok mondták: eloszlott az morvai gyült nép, regularis nincs több az Salm regimentinél, és egy bavériai regiment, vörösben. Ezután Trencséntúl küldtek egy selmeczi fiú rajtárt, az ki Trencséntúl az élésivőktül szökött el, s elmaradt: azt is magam examináltam; azt mondja: 18 ezerre hiresétették magokot. Sok is volt az, mert egész Morva, Silesia is ott volt; de majd egymást törtette féltiben még jövet is. Regularis had egyéb nem volt, hanem az morvai lovas-regimentben van 700, a mellett ezen bavériai vörös dragony-regiment és Salm gyalog-regimentje. Ezen bavériai regimentet igen dicsíri, több is ezer lovasnál; de, — azt mondja, — nem igen hisznek nekik. Az király most Bécsnél maga megmusztrálta, fizetést igért, s úgy küldte le ide, — de nem adtak fizetést, nyilván mondják: az ki fizetni fog nekik, ahhoz mennek; sok magyar van köztök, kik Bavériában szöktek vala;*) nem tudja nevit az tisztnek, de bavarus, vastag ember, ugyan Oberster, — az is Krumpach-al veszekedett, nem akart fizetetlen indúlni; hova lettek? nem tudja mondani, és ha conjungálni akarják-i magokot?

*) T. i. kik a császáriak által Magyarországban 1701—1703-ban, úgy szólván erővel fogdozott és a Rajna mellé a francziák és az ezekkel tartó bajor választó-fejedelem Miksa-Emánuel ellen kivitt magyar ezredekbül szöktek vala át, bajor szolgálatba, — de a höchstätti harcz után Bajorországgal együtt ők is német kézre kerültek.

Ezeket azért tegnap igy megértvén, elküldtem Ebeczkit által Jókához, az hol már az mi gyalogot küldhettem Esze Tamással, Móriczczal, ott voltak, az vereknyei és szentgyörgyi igyekezetre nézve, hogy jól megvizsgálja körül mozdulását az németnek: vagy megfekszik? vagy mozdúl? Ha ellenünk mozdúl Pozsony felé az vereknei hidra, — latus per se, az mint orderem tartja; ha túl vonyódik az Dunán, vagy hogy csak megfekszik? — megoszlik az falukra, az provisio szűk voltára.

Vagyon illyen constitutiója az Duna tekerületinek; ez penig nem messze esik Samarjához, Gútához 4., Komáromhoz van 6 mérfőd, — melynek delineatióját sub AA. accludálom.*) Oda bévonyódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot két-háromszáz hajdú, és az szegeletiben, vagy az tekerületben akár tizezer ember beléfér, — lehetetlen impediálni az költözést; akár ott nyaraljon az had, csak az torkolatot tarhassuk meg. Onnan fog (Ebeczki) próbálni, az hajdút bészállítom, az lovas béúsztat ladik mellett, és ha lehet, meg is tartsuk azt. Azonban ugyanakkor megint bumbardéroztatom ugyan innen Békavárt is, — distrahálom ide is az ellenséget, míg amott Ebeczkiék összenyargalják Csalóközt. Ocskai penig járjon el instructiójában, hacsak összeveheti magát, s ugyan csak oda kellett Réteit is hadnom mellette. Ebeczky Uram csak magas Rétei ezerivel van, — de az maga ezere annyira megoszlott vala: csak mi sem volt, hogy Eszterház Dániel Uram Léva felé feljövén, előre megmondta

*) Félíven, Bercsényi kezével papírra vetett tollrajz, melyen különösen a vereknyei Dunaágnak Püspökitől Gútáig való akkori folyása van ábrázolva, legfőképen a Jóka, Nyék és Illésháza helységek közt terülő tekervényes kanyarúlatokkal, melyek közűl a Jóka és Nyék felőli legszélsőbbe ezt írá Bercsényi: »Hajdú. Ide kellene elsőben költözni.« A középső, hurokszerű kanyarúlatba, melynek épen csak egy keskeny szárazföldi kijárása van, pedig ezt: »Ebbe belefér 10 ezer ember.« Az ezen belül, Illésháza felőli kanyarúlatba ismét a »hajdú« szót jegyezé. Egyébbiránt jelezve vannak e térképen: a csalóközi öreg Dunaág, továbbá Püspöki, Samarja, Ödémes, Jóka, Nyék, Eszterháza, Fel, Csütörtök, Illésháza, Légh, Patonyok, Szerdahely, Tallós, Kürt, Vámos, Eperjes, Nyárasd és Gúta helységek. A rajz igen egyszerűen, hamarjában készült.

hogy általrendeltettek; azomban az komáromi hidnak híre megrémétvén az országot, — a bizony mind az berkeknek oszlott vala; hanem, hogy meghallották: Morva felé indúlt az ezer, — úgy gyütt éjjelnappal utánna. Ellenben Eszterház Antal Uram ezerének azt mondták: nem bocsátják által, Dániel Úrral ment Rátki György Uram, — a bizony mind leszökött oda utánnok,*) már az zászlókot is letették az tisztek, csak száz katona sincs az ezerben; ha az tisztek, kiket utánnok küldtem, fel nem hozzák ma s holnap: csak utánnok bocsátom az tiszteket is, — inkább verjék össze egymást ott, mintsem szökve, széllyedve menjenek által. Zsámboki hada meg mind ideszökött; három ordert is küldtem, az tiszteket — meghattam Csáki Uramnak, — arestálja; azok, mihelt meg akarnak indúlni lefelé: széltmennek az Garam berkén, Esztergam elein, Ilosvai penig odaoszlott. Nehéz az átkozott magyar katonát ott megtartani, az hol geniussa is nem tartja. Ilosvai hada összeveri ott magát; de, Kegyelmes Uram, bár orczám pirúljon, ha Ilosvaival az had jó lesz; másnak kell azt adni, és magát zabola alá vetni, — rettenetes az fecsegése, s éretlen az commandóhoz.

Már, Kegyelmes Uram, elválik: mit akar az német, az 12 compania? Az, hogy Gútátúl Komárom felé indúlt még tegnapelütt, bizonyos, portásom is látta szemivel, — de Komáromban nem voltak. Gyanítom, hogy Slik regimentje fogott lenni, az ki azelütt is által volt commendérozva az Dunán, s ugyanabbúl Stomfánál semmi sem vala; hihető, megmellözvén Komáromot, vagy Győrnek, vagy merre ment, hogy Paraittal megegyezzék az Rábaközön, s lemenjenek Fehérvár felé. Bizony, Kegyelmes Uram, csak elmehet ott Bécs felé s akármely felé; mert vagy revocálom, vagy hátában megyek, mindgyárst sánczot vettetek Karvánál, s megszállatom Divint, sánczot vettetek Püspökinil, — hiszem, hadd pirúljak én, — csak legyen kivel, s legyen segétségem.

Ingenirt méltóztassék Nagyságod parancsolni még

*) Ezen ezred ugyanis Dunántúlra való volt, — azért akart oda általmenni; míg Ebeczkyé Léva, Zsámbokié Esztergom és Párkány vidéki.

vagy kettőt. Az Obrist-Vochtmaister ezen újvári ingenírrel soha jól nem lesznek, azok megverekesznek. Újvárt penig ezen ingenír sine comparatione jobban épéti. Kellene már, Kegyelmes Uram, ha valaki felállitaná az altereriát (így) az én corpusomnál; mert, Kegyelmes Uram, én abban semmit sem tudok: mi hol készül? hanem az bumba Beszterczén, de én semmit sem committáltam, hanem most elöszször, az szekerek s ágyúk s egész munitio végett, mellyet már mindenestül hogy elvittek, tegnapelütt gyütt hirem; eddig — elhiszem — már Hatvan körül lesznek az munitiókkal.

Mihelt már kilátom az ellenség dolgát: magam mindgyárst megyek Nagyságod udvarlására postán: mert ha ezt *) observálják, nem félthetem őköt.

Az feleségem betegeskedésére nézve rándúltam ez étszakára ide; rebus dispositis, még ma vissza akarok Újvárhoz menni, az békavári operatiót instituálni; másként bagázsiámot Sente-várában küldtem, — onnan látok mindenfelé. Ha merném kérni Nagyságodot alázatossan az doctor felül: mert ha nem praeveniáltatik, böcsülletes tympanides lesz az feleségemen; már penig az curájának ideje most lesz. Megvallom, féltem most, leesik lábárúl, ha nem lát hozzá orvosoltatásához. Helenpach Uram kiadott rajta: nem professiója már az doctorság, rá sem érkezik; hirem nélkül kérte az Atyámfia, **) ő haragszik, s én nevetem. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

P. S. Levelem elvégezése után veszem Balogh István levelét; ***) ha Tata felé megyen, mit akar Gútátúl Csütörtöknél? Ha Köpesén felé ment valami: talám fölmegy, mert már mind Komáromban, mind Szakolczán beszillik negyednaptúl fogva, hogy most igen megverték volna az németeket, az francziák. Valami Marsinyai gyütt meg Bavariábúl,

*) T. i. a mellékelt és mindgyárt alább következő ordert.

**) Saját nejét érti.

***) L. alább, 127 sz. a.

azt mondja: őköt kiverték, — de magam még nem szólhattam véle.

Ugyan édes Kegyelmes Uram, nem lehet meg nem panaszlanom Nagyságodnak: micsuda fogyatkozásokat tett most Ocskai Trencsénnél; primo, az hadat az orderem ellen corpusban nem tartotta. 2-do. Minek ment ő el Újhely felé? Estig ott állott fölötte az németnek, estve elment, az gyalognak semmi hírt nem tett, — nekem is azt írta, hogy mind eloszlott: azonban ime, ítélje meg Nagyságod Révai Imre Uram levelébül, *) mint járhattak volna; az emberül viselte magát.

Első levelére Ocskainak megírtam, — aranyokat osztottam katonáknak, kik lóhalálában vitték az orderemet, — hátán menjen (a németnek) egész be Morvában; mert az succursus már akkor Réteiékkel ráért volna, már megszaggatván őköt Révai Uram az gyaloggal. Hiában, Kegyelmes Uram, büntetnem is: mert non ex malitia peccant, s csak elkedvetlenednek s elbátortalanodnak, hogy ne peccent suis cogitationibus, — semmit sem cselekesznek azután.

Kegyelmes Uram, mit csináljunk az fehérpénzzel? Nem veszik el feljebb **) 12 garasnál, az aranyat negyedfél forintban. Örömöst az hajdúságot fegyverezném, ingezném, — de nem veszik pénzünket; más fogyatkozás nincs. Viza Uramék is, az császár halálára nézve is, nem akarák elvinni az új, ország-czímerő aranyokot, — még attúl is féltek, az ki nálok volt ollyan, Nagyságodtúl; hanem mégis Helenpach által szerzettem régi aranyat ezer egynehány százot, és az többit fehér régi pinzűl, — úgy küldhettem meg; most quietantiát is vettem tőlök, megolvasva adtam.

(Eredeti, sajátkezűleg írva, — négy hosszú, magas alakú levélből álló — akkoriban még igen ritka, aranyozott szegélyű, finom levélpapiroson.)

*) L. alább, 128 sz. a.

**) A forintost.

126.

(Bercsényi utasítása hadai számára. 1705. május 23.)

Minthogy az mostani circumstantiáit considerálván az ellenségnek, látni való, hogy az Csallóközben nincs annyi ereje, az kivel succursus nélkül operatióhoz kezdhessen, és így mindenekfölött az succursusra tévén reflexiót, considerálnunk köll: miképpen mehetnek öszve az succursussal? melly egyéb nem lehet, hanem az ki most Trencsén felé kimutatta magát, az ki az Morva mellett lemenvén az czongori hidak felé, az honnan háromképpen lehet gondolkodni megegyezésekrül; tudniillik, vagy hogy az Morván Hamburgnál (így), vagy még azon is felől költözik által az Dunán, és ismét Köpcsönnél bé az Csallóközben, — kit én semmiképpen nem impediálhatok, — vagy hogy, az czongori hidakon általjövén, Csallóközbül ismét, mint most, késérő succursus mégyen amannak, és úgy jönnek által Stomfánál az hegyen; avagy egészlen Csallóközbül az corpussal arra mégyen az vereknyei hídon által, és túl az hegyen kezdi operatióját. Vagyon még negyedik módja is, az ki mind nékünk, mind néki bajossabb, hogy amaz Szakolczátúl erre a Fehérhegy felé mutatja ki magát, ez penig innen Pozsontúl az Vág mellékére, vagy az komáromi hídon által mustrálja magát, hogy kétfelé szakaszsza elméneket.

Hogy azért mindezeket praevideálva, obviálhassunk akármelly igyekezetének, és el ne szakaszthasson bennünket egymástúl: ezen alábbírt mód szerént gondolván legalkalmatossabban a dispositiókat, — azokat a végre communicálni akartam commendírozó Tiszt Uraimékkal, hogy in casu alterutro ne várván teljességgel minden munka nélkül akkori dispositiómtúl, — mellyek propter distantiam locorum netalán kárunkra következhető késedelmet szereznének, — hanem, kiki commendírozó Tiszt Uraimék közül ez alábbirandó dispositiómat jól megértvén, magában tartsa, és az magát nyújtandó alkalmatossághoz vagy szükséghez képpest, már egymást értvén, egyet czélyozzon az dologhoz képpest, s úgy segétsék egymást.

Elsőben is peniglen tudva köll lenni, hogy Érsek-Újvárnál, az komáromi s gúttai passussokra nézve, Gróff Csáki Mihály Brigadiros Uram commendója alatt lészen (egy), Ebeczki István Kapitány Uram commendója alatt más corpus; harmadik corpus lészen a Fehérhegyen túl, Ocskai Uram commendója alatt, — minden commendirozó Tiszt Uraiméknak külön-külön intimáltatván magok corpusához elrendöltetett hadaknak száma.

Térvén azért már reflexiójára az felől specificált három vagy négy rendbéli mód szerént való ellenség indúlatjának, és consequenter ahhozképpest való communicatiójára s egymásnak való succursussára ezen három corpusnak: tudni köll elsőben is, hogy az hegyen túl való corpussal Ocskai Uramnak mindenekfölött arra köll vigyázni, hogy az minapi Trencsínnél kimutatott ellenség merre nyomódik? és valameddig Szakolczát meg nem mellőzi, igen jól lesz ő Kegyelmének Jabloncza és Szenicze között ott valahol egész corpusban maradni, s azért is, hogyha melly lovas és gyalog had elmaradott ő Kegyelmétűl Trencsín alatt, — az is ott közöljebb érhesse; a mint is a végre magános ordereket expediáltam: minthogy immár ott haszontalan űrzeni az meglött dolgot, az szokott bloquádánál ott egyéb ne maradjon, — hanem csak azok mennek Ocskai Uram corpusához, a kik most oda applicáltattanak. Incumbálni fog penig Ocskai Uramnak úntalan említett Kapitány Uramot (Ebeczkit) mindenekrűl tudósétani, et per consequens, említett Kapitány Uram Csáki Uramot, et e converso.

Ebeczki Uramnak pediglen kiváltképpen való gondja arra lesz, hogy az vereknyei hídon, s egyúttal Pozsony elein, s nemkülönben az Duna-melléki passussokon úntalan szeme légyen, legkiváltképpen az Csallóközbűl való vizsgálások által, ottbenn való motusát az ellenségnek kitanúlhassa; az kibűl is legbizonyossabban kitanúlhatjuk: az felől megírt három vagy négy rendbéli mód közzűl mellyikkel és micsoda formán keresi az conjunctiót az ellenség? Mert, ha Csallóközben eloszolva az had, csendessen lészen, az Morva mellett pediglen a succursus lefelé mégyen, túl az vízen: gondolható, hogy cum securitate akarja körűlkerűlni az Dunákot; ak-

kor Ocskai Uramnak, — mellesleg járván túl az corpussal, — ha az Morva vizének akadályja ellent nem állana, jó vólna általmenve is megcsapni; ha pedig semmi lött úttal által nem csaphatna: in tali casu, mihelyen a Dunákon való által — költözését iránzaná, azonnal a Morva vize szélére köll menni Ocskai Uramnak az corpussal, és ott minden úttal azon munkálódni, hogy hidat vettethessen által; házokat bontatni, holmi hajókat szekereken vontatni, — egy szóval minden készületit az hídcsinálásnak megadni; az mint is ugyan a végre valamelly vasmacskákot mindgyárást most parancsolok arra inditani. Ezen hídcsinálásának és készületinek munkájával, — reménlem, — impediáltatni fog az conjunctiója, és revocáltatik.

Ebeczki Uram pedig ollyankor minden erejével az vereknyei híd környékét állja, — ugyanazért lészen gyalog is rendeltetve melléje ő Kegyelmének, az ki Szent-György körül lészen, úgy, hogy teljes tehetségével, — ha in tali casu az Csallóközbül az vereknyei hídon akarna valami általjönni Stomfa felé, — azt impediálhassa együtt az gyaloggal, vagy az hídnál, avagy legalább az gyalogot az hegyek szorossára praemittálván, útját impediálhassa az gyalog; maga (a németnek) az hátán csiripeljön. Ha pedig Ebeczki Uram az csallóközi erőt magára vonná az nap, — Újvártúl is reáérkezik addig az had: minthogy annak is instructiójában lészen, hogy mihelyt Gútátúl az vereknyei híd felé való nyomúlását érthetni az hadnak, — mindgyárást Ebeczki Urammal való conjunctióra siessen. — Ocskai Uram azalatt maga hivataljában eljár, és így közre esik az ellenség; ha Ebeczki Uram corpussát nyomja errefelé: hátúl esik neki Ocskai Uram, ha pedig Ocskai Uram felé általmégyen az ellenség; ő Kegyelme retirálván magát, Ebeczki Uram esik háta megé és nyomában. Ha szintén az ellenség maga után az passussát elrekesztené is: ugyan általmehet Ebeczki Uram az hátrább lévő passussokon Ocskai Uram corpusához. Nemkülömben az gyalogság is a ki Szent-Györgytúl az passust elállaná, mindenkor conjungálhatja magát azon felekezettel, a merre az ellenség menetele lészen. Et haec pro hoc duntaxat casu; mert igen történhető, hogy ollyanformában folytatván az dolgokat:

a succursus Pozsonban kerül, s Csallóközbül is Pozsonnál fogják keresni az conjunctiót.

Hogyha pedig Ebeczki Uram észreveszi, hogy Csallóközben elhányva a had, külömben helyben marad, hanem csak valamely része commendiroztatott Vereknye felé, (kit Nagy-Szeg s Jóka táján tanúlhatni ki, hogy miformán nyomúlt ki a statióbúl?) abbúl magyarázható, hogy ismét, mint most, segétségére akar menni az succursusnak, — kinek is obveniálni hasonlóképpen kölletik, a mint följebb írám. És arra elégséges hada lészen ott ő Kegyelmének, hírt kell mindazáltal arról is mindgyárást tenni Csáki Uramnak, ki is azalatt onnan fog bizonyos operatiót — vel saltem pro distractione — tenni a sáncz ellen.

Ha történnék, hogy Komárom felé takarodnék valamelly commendirozott had: megtetszik, hogy csak diversiót kiván tenni, úgy, hogy Ocskai Uram felől az jövő succursus bátrabban jöhessen; in tali casu Ebeczki István Uramnak oda köll nagyobb reflexióval lenni, az hol nagyobb szükségét látja.

Ha pedig Ebeczki Uram észreveszi, hogy Samarja s a táikárúl egészen le Komárom felé takarodik az had, — az pedig előtte, vagy utánna lészen az succursusnak; ha előtte lészen: megtetszik, hogy több succursust nem vár, és többet akar ijeszteni, mint operálni, és netalán Gútánál subsistálván a német tábor, Békavár felé vagy hidat, vagy költöző alkalmatosságot csinál; azért in tali casu ne hertelenkedjék Ebeczki Uram, hanem eleiben szállván, mind a séllyei, s mind a szeredi passust maga után hagyván, légyen vigyázással az által való csapására. Az Szent-György táján való hajdúságnak pediglen mindgyárást ide a sentei hídhoz köll sietni, hogy az passust el ne vegye, s azzal el ne szakaszthasson egymástúl bennünket.

Ocskai Uram pediglen in hoc casu, — az mint írám: vagy előtte, vagy utánna lesz a succursusnak ezen casus, — ha előtte lesz a succursusnak: megtetszik, hogy nem lesz több az passus-őrzőknél, és így potentissime Austria és Dévén felé continuálja operatióját, nemcsak portázásképpen, hanem ugyan operatio formát mutasson, rajta lévén, valahol lehet, az ellenségen s Austrián. Öszve is gyülekezvén azalatt az

corpusa: ha mi szükségen felől való hada lészen, azt Ebeczki Uramhoz remittálja. Ha pedig — az mint írám — az succursusnak az csallóköziekkel való conjunctiója után talál lenni: annyivalinkább kevesebb haddal fogja béérni operatióját Ocskai Uram, s többet küldhet ide, és maga in omnem eventum maradjon ott offensive, ha mind az bécsi hidakig mégyen is.

Resultál azon casus, hogy Komáromnál egészen általmégyen azon corpus; az kit igaz, hogy Gútátúl egy éjtszaka véghez vihet: de semmi, — nem fújja föl Újvárt, mienk az Nyitra vize, ott érjük, valahol a síkon, omnes a nyakában, hát Ocskai Austriának, hát az Dunántúl!

Az hadak száma.

Csáki Uram corpusa:
A maga ezere.
Géczi Gábor Uramé.
Eszterház Antal Uramé.
Sennyei Uramé.
Goda Uramé.

Ebeczki Uram corpusa:
Maga ezere.
Szalai Uramé.
Balog és Somodi Uraiméké.

Gyalog:
Haller és Móricz Uraiméké.
Esze Tamás.

Ocskai Uram corpusa:
Maga ezere.
Srétter ezere.
Bokros.
Bossány János.
Rétei György.
Ilosvai.
Abaúj vármegye 2 serege
Sáros vármegye.

Gyalog:
Srétter ezere.
Révai Imre.
Túróczi Gáspár.
Kőszeghi Imre.
Bars vármegye.

(Egykorú másolat, egy íven, in folio. Bercsényi 1705. május 23-iki leveléhez csatolva.)

127.

(Galánthai Balogh István, gr. Bercsényi Miklóshoz.)

Méltóságos Gróff, Generális!
Kegyelmes Uram!

Isten minden szerencsés jókkal áldja meg Nagyságodat. — Nagyságod méltóságos parancsolatja szerént ma Jókára menvén, Esze Tamás Uram hajdúit még Nagy-Födé-

mesen értem, de tiszt uraimék immár előre némöllyek felmentek volt Jókára; oly szándékban voltak, hogy ez éjszaka is Nagy-Ödémesen maradjanak, de én javaslottam Esze Tamás Uramnak, hogy megindítsa őköt és csuportban, zászlók alatt tartsa, a mint hogy meg is indította, s reáfelelt, hogy nem bocsátja őköt szerteszéllyel.

Tegnap kibocsátott portámnak meghagytam, hogy megtérvén Pozson felől, vegye útját Jóka felé, hogy hamarább érthessem reportumját; ki is Pozsony eleit megnyargalván, semmit egyebet nem látott, hanem a német istrázsát, — az is, mihelyest észrevette, elébbállott; útjában pedig püspöki embert találván, megfogta és examinálta, ki is azt vallotta, hogy a magyar-loboncz és rácz, a ki még vagyon Csallóközben, Püspökin subsistál, — készülését veszik észre, de merre és hová? nem tanúlhatják ki. Felbül pedig kijüvén két ember, recognoscálta, hogy a gyalog német még mind helyben volna, hanem a lovassa gyült volna Csütörtökhöz mustrára, a kik közül Köpcsén felé bizonyosszámú átment volna a Dunán, — a mint hogy látták is beljebb való nyomakodását az öreg-Duna felé.

Somorjai ember Íberhát felé kísírtvén egy gyermeket, elötalálkozott némettel, a ki kérdezkedvén tőle, hogy hová menne? Kinek megmondván szándékát és fölvett útját, más német is érkezett, a ki hasonlóképpen kérdezkedvén tőle, azt mondá: No pruider, más híreink vannak, mert szombaton (tudniillik holnapi napon) meg fogunk indúlni Tata felé.

Komáromnál az híd készen vagyon, vagy nincsen? semmi bizonyost nem írhatok, és immár Isten tudja, merre fogja szándékát és igyekezetit fordítani, s minémő practicában mesterkedik? Említett feli emberek azt is hallották azon somorjai embertül, a ki Íberhátra ment, hogy hallott volna ollyat: a német egyszersmind szándékoznék mind Nagy-Magyarnál, mind pedig oda átcsapni, s kétfelé próbálni, — a kit nem hihetek.

Pozsonban, úgy Csallóközben is küldöttem mostanság embereket, hogy mindeneket voltaképpen experiáljanak, Csallóközben éppen Somorjáig elmenjen, bizonyossat reportálhasson. Melyrül mihelyest mit hallok, Nagyságodat alázatossan

fogom tudósitani. Kivánván in reliquo, Isten szerencséssen éltesse Nagyságodat!

Galanthae, die 22. Maÿ, Anno 1705.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Balogh István m. k.

Külczim: Excellentissimo Domino Comiti, Domino Nicolao Bercsényi de Székes, Inclÿti Comitatus Unghensis Supremo Comiti, necnon Suae Serenitatis Principalis Supremo-Generali, etc. Domino Domino mihi gratiosissimo.

Ibi, ubi. P. H.

(Eredeti, egész íven, ívrétben. Csak az aláírás sajátkezű. Melléklet Bercsényi május 23-iki leveléhez.)

128.

(B. Révay Imre levele Bercsényihez.)

Méltóságos Magyarországi Fő-Generális!

Érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uram!

Alázatos és engedelmes szolgálatomat, míg élek, ajánlom Nagyságodnak.

Nagy alázatossan értésére adom Nagyságodnak, hogy tegnapelőtt dél tájban a német, szinte midőn ebédeltünk volna, megtréfált bennünket: nem lévén semmi lovas mellettem, kivel in forma recognitionis éjjelnappal patalírozhattam volna, reám ütett; én is hamarjában dobot üttetvén, seregeket mindgyárt rendben vévén, szőlőhegyek alatt vittem az hajdúságot ellenkezve, hátunkon az német is. Várnak (Trencsény) iránt-jában Szucsakról négy zászlóalja Sréter Uram katonája is megegyezett velünk; az nap sokáig ellenkeztek vele, egy részeg katona kárával. Az hajdúim akkor két trencsényi németet agyonlőttek. Látván, quod non sumus (capaces) resistendi: én az gyalogsággal felső-szucsai mezőben szállottam, Sréter Uram lovassa pedig Szkalkánál.

Tegnapi napon pedig megállván németnek vissza való szállását: azonnal indúltam utánna, (bízván, hogy az katona-

ság is lent megcsapja,) és Felső-Szucsa tájáról való hegyeken által eleit vettem. Egy része gyalogságának és egész retroguardiabeli lovassának, még az sáncza előtt drietomai vőgynek, az gyalogságát megpuskázván, meg sem fordúlt, csak ment az szekerekkel, az szekereket egykor el is hagyván; lovassát egy szoros helyen megszoritván, — kivel taraczk is volt, — nem mehetett sem egy felé, sem más felé, hanem csak meg kellett állani, és az úton két lineában vette magát; avval három óráig legalább puskázott az hajdúság, és ha akkor a lovas hátán esett volna: egész azon a lovasságon általeshettünk volna, taraczkjait, szekereit is elnyerhettük volna, még az gyalogja sem ment volna szárazon. Liptai seregből két hajdúm sebben esett, több sem annál. Volt velem Sréter Uram hajdúja két sereggel, Bars vármegye két sereg, és Trencsény vármegyei két zászló. A németben alkalmasént elesett, a kik helyben is maradtak, a kiket halva el is vittek. Írhatom Nagyságodnak, hogy sok disznó német volt, azért bizony (mégis) megijedett volt, látván, hogy nincs lovas hátán, — csak ellódúlt és nyargalva ment gyalogja után, és az szekereket is elhajtotta.

Nékem, Nagyságos Uram, kevés bagázsiámot, köntösömet, fejérruhámot, kevés költségemet Zabláthon elkapta (a német;) egy szekeremet Trencsényben béragadták, bizony, egynéhány száz forintig kárt tett; minthogy nem az én gondviseletlenségem miatt esett: tudom, Nagyságod maga kegyelmes gratiáját mutatja. Beteges hajdúságnak nyolczvanig való fegyverit is elnyerte, — az, nem tudom, honnan telik ki.

Magam, Nagyságos Uram, befordúlok az vármegyékben, minthogy sok hajdú héjjával vagyok: Nagyságod parancsolatja szerént porták szerént rendbe kell hoznom őket; másként is haza kell mennem, mert egy pár fejérruhám sem maradt meg, azon kívül a ki rajtam vagyon. Már a káromat sem sajnálom annyéra, minthogy vissza német uramot szárazon nem hajtottuk.

Nagy alázatossan instálok Nagyságodnál mint Kegyelmes Uramnál, idein hajdúság ruházatjárúl is, mert igen kezdtek rongyosodni; mert ha ősz felé meg nem ruházzuk őket: újjobban mind elszökik; most ugyan ingben is megmarad.

Ajánlom magamot a Nagyságod kegyelmes úri gratiájában; míg élek, maradok

Nagyságodnak

Nagy-Bírócz, 19. Maÿ 1705.

legkissebb alázatos, engedelmes szolgája

Révay Imre m. k.

P. S. Pálfi Uram Zabláthrúl mindgyárt általment az Vágon. Valóban sok bajom volt avval az hajdúsággal, nem lévén semmi segitsége. Az ágyúkot szerencsére Turnára azelőtt való nap általküldöttem vala, melléje rendelvén egyik hadnagyomat bizonyosszámú gyalogsággal, azok jól megmaradtak. Nagyobb kárt nem vallottunk, hanem hogy bevitte az élést, és újjobban bevinni szándékozik. Megfelelhetni az ellenségnek itt is feles had kivántatnék.

Puskaporban és golyóbisban is nagy fogyatkozása volt sokaknak; most írtam, hogy a minemő por, golyóbis az ágyúk mellett vagyon, küldjék ide, minthogy radonai kastélyban lesznek: Nyitrárúl, tudom, Nagyságod fog rendelni az ágyúk mellé port.

Külczím: Méltósságos Magyarországi Fő-Generális Gróff Székesi Bercsényi Miklós Uramnak ő Nagyságának, (Tit. cum summo honore et reverentia) érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának nagy alázatossan.

Ibi ubi. Cito, citius citissime.

P. H.

(Eredeti, egész íven, ívrétben; sajátkezű. Bercsényi május 23-iki levelére csatolva.)

129.

Nyitra, 24. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Minap *) alázatossan emlékeztem Nagyságodnak, hogy valami Baron Berenhauser gyütt ki Pozsonbúl, ki is Bécsbűl, mondja, postán gyütt Pozsonig, Hohenzollernek jäger-

*) Május 16-iki levelének utóiratában.

mestere és kapitányja volt. Másutt mondta, hogy az Óberst-Wochtmasterségért kettőt ölt meg, — de már itt Nyitrán nem mondja, hanem azt mondta elüttem, hogy resignált, Pozsonban nem késett, hanem vadászat nevezet alatt gyütt ki, még muskatérost hozott magával az első faluig Prácsáig, s onnan az muskatéros visszament, ő penig harmadmagával: egy szakácsával, egy jágerrel gyütt Szent-Györgyben, azt mondja: csak szerencséit keresni, mert disgustáltatott. Megvallom, Kegyelmes Uram, elüttem igen suspectus: mert mind jágersége, s mind jágere s mind szakácsa, mind ollyan mesteremberek, az kik árthatnak; nem is féltem jobban, mint az vadászatban Nagyságodot, — példa Zríni Miklós! Hogy hinni nem kezdtem neki, igen megijedt, sírt, mentette magát, míg azon jágere és szakácsa tanáltak ollyat mondani, hogy van, mint kavallérnál, klenodiumocska is. Íme azért, alázatos kötelességem szerént, jó comitivával elküldtem Nagyságodhoz, — jobban megvizsgáltassa Nagyságod, talám tanálkozik az ki reáösmér az német lovasok közül, ha Hohenzoller alatt szolgált.

Mást is küldtem: egy alchymista széles-eső hívet, — az is maga szökött ki, azt mondja: Nagyságodnak sincs nagyobb praetensiója Magyarországhoz, — de senkinek meg nem mondja, csak magának Nagyságodnak. Azt mondja: ollyan orvosságot tud, az egész tábornak ha kenyere nem lesz is, ott nem (szomjazik?) sem éhezik. (így) Két nap koplaltattam, — ennyi kért; megüzentem neki: vegye bé az orvosságot, hadd bizonítsa magán hasznát! Igen morgott, — de semmi!

Minthogy penig más occurrentiákrúl már alázatossan írtam: ezen piszmogó járásra nem bízom, hanem Újvárbúl írok alázatossan, ha mit érthetek. Magamot azonban Nagyságodnak kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

130.

Újvár, 26. May 1705.

Kegyelmes Uram!

Megjártam tegnap az hadakot itt Újvár körül. Fervil regimentje is elérkezett, 5 compania. Fegyvert adattam nekik, zászlókot is csináltatok. Bégyüttem Újvárban, veszem Ebeczki István Uram levelét, kit alázatossan accludálok; de Balogh Uram azt írja, hogy Csütörtöknél volt 2000 német lovas, — az nem Tatának, hanem Pozsonnak útja. Az komáromi híd felül tegnap estig várva, hírt nem kaphattam bizonyossat, hanem úgy küldtem innen bizonyos portát a révben: ha igaz-é, az mint az paraszthír volt, hogy az győri Dunán vetik az hidat? s Ebeczki Uram írásához képpest is, ha van-i láttatja az általmenetelnek?

Éppen most érkezett az portám; az komáromi híd egészszen el van rontva, hanem vagy 4 hajó van még öszvekötve az túlsó végin, — de az hajók mind az innenső, Vág-Dunán vadnak, hosszába az túlsó parton; az győri Dunán semmi hidat még csinálni sem kezdtek. Az túlsó Dunaparton volt vagy 50 lovas komáromi magyar katona: azokkal hitre beszéltek, ugyan ösmerősök levin Szobival, pirongatta rosz magyarságokrúl, — azt mondták: ha lehetne, ma kigyünnek, de az illyen-amollyan lelkü németje, minden héten esküdtet bennünköt; hanem azt bizonyossan mondhatják, hogy már bécsi útczákon mindenütt kitrombitálták az békességet, — úgy hiszik, csak egy hét alatt is kezet fognak, mint barátok egymással. Kérdezték: hát hol az német tábor, s hova gyülekezik? Azt mondták: nem gyülekezik bizony az sohová; az Csalóközön szélt van, három-négyszázonként.

Együtt azonban az békavári németek közül is egy, kinek is relatióját, íme, alázatossan annectálom.*) Kettő nagyobb observatióra való benne, egyik az hídnak vetése, kit Gútánál mond hogy szándékoznak, — ez az kitül legtöbbet félek régen, mert ha ott megveti hídját: az Vágon túl való földre is elmehet egyenessen Sentínek, innen is általgyühet; ha egész

*) L. mindgyárt a jelen levél után.

erővel egy felül az útját elállom is, másfelé nem; megszaggassam erőmöt? — elszakaszt az passuson. Kire nézve elküldtem itt az Vadasván torkában az ingenírt meglátni: ha nem lehetne-í oly sánczot vetni, hogy az hidas-hajóknak felhozatását impediálhatnánk? Másik sánczot Nagy-Magyar körül kellene vetni, hogy Pozson felül se hozhatna hajót, — úgy impediálhatnánk ezen gyomrunkban való költözését, s vagy Komáromnak, vagy Pozsonnak kellene neki egészszen kerülni, — úgy talám reáérkezhetnénk. Egyik sánczot reábízom itt Fervil regimentire: de ama nagy-magyarit féltem, ha Pozsonnál általgyün csak mi is, az kivel az lovas had ne bírjon, — odahagyják.

Csáki Uramot leszállítom Ebeczkihez közeljebb: mert ottan kell most Pozson felül inkább az vigyázás, az komáromi híd elbomlásával. Itt Eszterház Antal Uram ezerét, kiben már csak 4 sereg maradt, és Goda 3 seregét hagyom Újvár körül, — mégis, ha az sánczot tanálom csináltatni, Komárom felül s Gúta felül is vigyázzon. Csak az legnagyobb bajom az sánczolásban, hogy nincs több ennél az ingenírnél; ez derék ember, megvallom, van láttatja munkájának; derék dolog lesz Újvár két hólnap alatt, már ugyan többet emésztett meg 100,000 frtnál. És így ezen ingenír akár itt lásson az munkához, akár kivigyem, — kétfelé nem érkezik. Az Oberst-Vochtmaster odajár Beszterczére; nem is lehetnek ezek, Kegyelmes Uram, együtt, — mert noha Nagyságod parancsolatja szerént ez most csak úgy van itt, mint ingenír: de ezen declaratiót az Oberst-Vochtmaster úgy vette, hogy elhiresétette, hogy ezen ingenírt degradálták az Stuk-Hauptmonságbúl, és így annyival nagyobb az ízveszís köztök; másként is, dilután mindenkor ital után van az Oberst-Vochtmaster, — bizonyossan összemarakodnak, Ebeczki (Imre) nem elégséges arra, hogy moderálhassa őköt. Most semmit az arteleriához ez nem lát: mert nem akar amannak csak megjöveteléig substitutus lenni. Ez örömöst kezére venné az arteleriát is, mert Stuk-Hauptmon, ha csak addig is ide nem gyünne az Oberst-Vochtmaster, míg itt az munkát elvégzi annyira, hogy mezőben gyühessen. De soha nem tudok mit tenni velek; mert ha az Dunán által tanál menni az német:

mindgyárst kemény operatiókhoz kell fognom, ad revocandum, két-három felül, Austriának, Csalóköznek és Karvánál. Semmi készületi az mezei-artereriának még nincs, sem emberem rendelve, hanem az várokbúl kell szednem. Jó volna, Kegyelmes Uram, ugyan rendeltetnék el valamely arteleria ezen corpusomhoz. Mozsárokrúl, bumbákrúl írtam Besztercére: ha Nagyságod nem parancsolt irántok, hoznák le; de csak ide kell lerakatnom, mert nincs kinek kezihez adnom. Ezek is fizetéseket únszolják, az altereria tisztei, s ezen ingenír is azt mondja: mind ingenírségére, mind stukhauptmonségére (így) jár fizetése; csak in obslogh adattam addig, míg parancsolatját nem veszem Nagyságodnak, és fizetéseknek rendit.

Második reflexiója az német relatiójának az cseh-országi motus, kirül Ocskai is ír, olyformám, hogy az Cancellarius (gr. Wratislaw?) csinálta volna az motust: már nincs királyjok, és azt híresitik Bécsbúl köztök, hogy velünk megvan az békesség, s minket küldenek az nyakában az cseheknek. Gondolám ma: talám, — ha igaz, — azért trombitálták ki Bécsben az békességet, hogy megrettentsék az cseheket; mert már az falukot is pusztán hagyva, csak erdőkben szállottak csuportokra. Isten tudja végit, — de én concipiáltattam egy patenst, csak Ocskai nevével, mivel ő van in confinys Moraviae, biztassa őköt, hogy csak neki tegyenek hírt, és folyamodjanak Nagyságodhoz s nemzetünkhez: maga fog adlaborálni, lehessen engedelme, — megsegéti őköt, etc. Legalább lássék köztök az békességnek hamis híre, — ha beiktathatná. *)

Már bévárom ma az ingenírt, elmegyek Sentére magam is, úgyis már biztatásúl általküldtem az bagázsiámot az Vágon Szeredben. Azalatt is ha mi hírem érkezik, megirom alázatossan Nagyságodnak.

Morvábúl semmi hadnak, succursusnak híre nincs egyéb, — az mint már megírtam, — Salm regimentje és azon bavériai regiment, de megcsendesedtek az passusokon azok is.

*) Annyi mint: titkon bejuttatni, becsempészni, — t. i. a patenst.

Az Dunántúl, Szigetközbül együtt két gyalog bujdosó katonája Ibráninak; azt mondják: azon németség az ki Pálfival volt, most Árpáshoz szállott, — annál több német ezen corpusbúl hogy ment volna által, nem tudhatom soha, hanemha Győr körül ment volna valami által, kit nem tudhatunk, vagy Samarjánál, — de mozdúlása derekas az Csalóközben bizony nincs.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ilosvai már leindúlt 6 sereggel. Eszterház Antal Uram ezerirül várom Nagyságod parancsolatját: lemenjen-i? vagy itt által Ebeczkivel, ha szükség?

Külön féliven:

Kegyelmes Uram!

Már el is indúlt vala alázatos levelem, — szemben akadt az póstával az kapuban, mely által veszem 24. irott méltóságos levelét Nagyságodnak, együtt Dániel Uramnak adott claviseknek mássával. Hálá Istennek penig, hogy megindúlt. Tudom, alázatos levelimet vehette már eddig Nagyságod, mellyekben minden constitutióit az ellenségnek megirtam. Az való, Kegyelmes Uram, hogy, hacsak segétsége nem gyün: nem lehet nem jó progressusa Dániel Uramnak; bizony nem hiszem, által is menjen, — hanem csak azokra bízza az defensiót, az kik túl vadnak, mert ellátja: az mint körülvettem, nem lesz securitása innen Austriának, s netalán az csehországi conjunctió is furdalja, ha igaz. Én inkább hiszem, engem fog keresni confundálni, s azzal revocatiót remél; kivált ha Pécs felé indúl az háború: messzebb az Bécstül, mint mi! Ha penig által tanál ugyanis mennyi, — jaj neki! Csak az passust el ne veszessék ott: csinálok én itt passust; akár hidat vessek talpfákbúl, ha üdüm lesz hozzá.

Préni Miklós Uram idegyün, — penig Farkas Sándor az hajdúival Eger körül járhat eddig, ott fogja praesentálni magát Nagyságod elütt, de visszagyün maga, és itt lesz neki

más, vármegyék ezere, — amaz ugyan Préni Uramnál maradhat.

Nemcsak oszlik az mi hadunk naponként: de íme, Kegyelmes Uram, midőn ezt irom, micsuda leveleim érkeztek Esze Tamás és Ebeczki ezereirűl; az húsnak elfogása, Kegyelmes Uram, mit gyümölcsöz az átkozottak között! Már, Kegyelmes Uram, rovásra osztani az húst próbáltam, lábán osztani próbáltam, amúgy vágatni próbáltam: két marhából sem veszen 4 font húst; már most azt tanáltam, hogy fizetésébűl minden hétre öt garast adjunk húsra, — reáállottak Némely ezerek felvették, de nincs haszna, valamihent az fizetésébűl való kirovás van csak emlékezetben is: mert a nélkűl széltiben lopja az marháját, egy falunak is levágtak 60 marháját az Esze hajdúi; az heti pénzt az nap megiszsza, s azon éjjel lopja az ökröt, levágatja, az mit el nem bír tagokba, az vízben hányja. Most penig az cassából kifogyott az pénz egészszen, hanem készen van, érte küldtem Selmeczre, pro Aprili et Majo fogok fizettetnem. Kegyelmes Uram, csak lehagyjon az commissariatusság az mészárszékrűl simpliciter, tartson széket magának az ezer, — mert drágálja, nem veszi, csak morog az húsért; bizony kára több, mint haszon abban. Már közikben kell gyalázatra az ellenség elűtt mennem, micsuda hire lesz már annak is! Csak rosz ez az magyar, ha nem szegény, katonának is rosszabb: nem próbál, szót sem fogad, — az jó Isten tudja csak kedvét tanálni!

Az ingenírem is most gyüve meg; semmi sem lesz az én conceptusombúl, nem lehet sáncz: mert mind vízben van azon szugulya, nádas közt. Megküldje az helynek delineatióját, megmondtam.

Csáky Mihály Sógor Uram igen serénkednék maga ezere megszerzésében: de Oberst-Vochtmastere nincsen mikor Nagyságod méltóztatnék Szakmári *) Uramot Borsod

*) Előbb még »I m r e« keresztnév is oda volt irva, de észrevévén hogy nem igy hijják, meg kitörűltetett. Hitták pedig ezen Szakmárit (tulajdonkép S z a t h m á r i K i r á l y t) M i k l ó s nak, ki is csakugyan őrnagyává, majd alezredesévé, végre pedig vezénylő-ezredesévé lön gr. Csáky Mihály lovas-ezre lének. Különben atyja vala a naplóiró Szathmári Király Ádámnak, Rákóczi bujdosó-társának.

vármegyébül parancsolni ő Kegyelme mellé, — igen jól esnék, az igen alkalmatos ember volna arra, úgyis azon Nemes Vármegyébül való seregek vadnak itt. Dévai Pál Uram Oberst-Laidnomp, (így) Hevesbül. Hét zászlója alkalmas van ő Kegyelmének már is felállitva s fizetve.

(Eredeti. A levél fórésze két, utórésze pedig egy félívre iratott, sajátkezűleg.)

131.

(Vajtech Gáspár hadszökevény vallomása.)

Anno 1705 dje 25. Mayÿ. Caspar Vajtech examinatus super sequentibus.

1. Est ex Regimine Pedestri Tolletiano, ab Authumno; antecedenter fuit in Regimine Corbelliano, per quinque annos.

2. Exivit heri ex aggere Gúttensi, quia nec solutionem, nec victum habuit. Ubi sunt 150, et plures vellent exire, si possent. Nec unus Eques est ibi. Trans-Danubium 1000 Equites, Pedites 9 (900?) penes unum tormentum, cujus globus est magnitudinis volae. Alÿ Equites partim supra, partim infra Gúttam uno milliari existunt; qui in Gúttam erant commendati, non erant plures Equites quam mille; alÿ equis destituti commendabantur vero ab illo tempore infra Danubium, a quo pecora sunt abacta Comaromiensia.

3. Ex Loco tertio prope Gúttam, quem nescit nominare, audivit, imo et vidit duas Compagnias contra mentem Officialium discessisse Samariam versus, et post hos Officialem euntem jaculis scloporum excepisse, eo, quod a tribus mensibus inibi constituti, solutione et decenti militibus victu destituebantur; cujus Regiminis fuerint? nescit.

4. Regimen hoc Tolletianum venit ex Imperio, a Landavio; in qualibet Compagnia sunt plus-minus quam centum viri. In paschate erant Posonÿ, dein eo erant commendati. Praeter illos est in Csallóköz Regimen Pedestre Salmisianum cujus vires et numerum nescit. Jacet penes parvum Danubium, in pluribus Locis, alÿ Budae, alÿ Samariae, alÿ vero sunt Posonÿ. Ita et ex Regimine ipsius Tolletiano sunt commendati in ijsdem Locis per partes; numerum commendatorum nescit, ita et de alÿs Regiminibus, audivit plus-minus

ipsos esse in Hungariam commendatos ad 10 millia, sunt bene sani. Comaromio in Gúttam administratur annona, alÿs a Vienna nimis parce datur; in Arce Gúttensi etiam per tres djes laborabant fame. Et

5. Pons est in opere in eodem vallo Gúttensi, in porta, qui intra duas dies parabitur, nullas palesadas habet, nec ex hac parte vallis, nec ex alia.

6. Nonnisi duo Tormenta habent inibi, alÿs faciunt locum, quae Samaria adducent, ita et Carcassas et Pummas praestolantur. Incessanter duae Phaselli inibi sunt et mutantur ab alÿs Comaromio.

7. Hollandum in auxilium audit venire: sed ideo non credit, quia ab initio semper his animabantur, et verum non fuit; audivit etiam fama ferri, Caesareos esse ad Filingh per Gallum percussos. De Dano nihil audivit.

8. Timent Ungarum, et haec fuit causa, quod pons fuerit penes Comaromium destructus; si vero possent transire: penes desertum Templum intendunt fingere Castra, quod Templum est oppositum Arci Gúttensi; ut transeuntes possint se in Arcem recipere: ideo intendebant et inibi pontem Danubio imponere.

9. Audivit, et pro infallibili tenent Bohemiam petere omnium datiarum relaxationem, --- alias arma se velle sumere, imo jam ferri ipsos Ductore aliquo Comite arma sumpsisse, a quo vehementer timent Officiales.

(Egykorú másolat, egy íven, ívrétben, Bercsényi május 26-iki leveléhez csatolva.)

132.

Újvár, 28. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Midőn tegnap Szeredben akartam volna indúlnom: az feleségem Nyitrárúl bészökött Újvárt látni; megcsalta magát, mert ma az képtelen esső az házbúl sem bocsátja ki. Már estig neki adtam napomot, holnap idein Szeredben megyek, ötet expediálom majális curára juniusban, kire nagy szüksége.

Most veszem alázatossan Nagyságod méltóságos levelét de dato 26. Erdéli útjárúl való intentióját és arra vezérlő

nagy okait Nagyságodnak alázatossan értem, s egyszersmind nékem is méltóztatik Nagyságod parancsolni felsietésemet. Bizony, Kegyelmes Uram, semmit sem kívánnék most inkább, mint Nagyságodnak udvarlanom; az mint is holnap Szeredben megyek, azon hadak között való zenebonát lecsendesítem, fizetésekrül rendelést teszek, és hacsak oly indúlása nem lesz az ellenségnek (kirül éppen semmi újabb hírem, csendessen van) mindgyárst udvarlok póstán Nagyságodnak. Azalatt elérkezik Palatinus Uram secretariussa (Jeszenszky) talám ma is Szeredben, s reménlem, vehetem stafetaliter csak holnap is iránta való parancsolatját Nagyságodnak: elüttem küldjem-é? magammal vigyem-é? Mert az mint az palatinus levele tartja, csak Szirmai Uramhoz kell neki mennyi előszször, kit is közel hiszek lenni Nagyságodhoz.

Bottyán Uram levelét én is vettem; 500 az summája az veszetteknek levelében, az híre is annyi, még Komáromban is.*) Semmi mozdúlását arra nem irányozza az német; már megtérését hírrelik Komáromban is. Vagy segétséget vár, vagy békességet remél. Minden vizek bástyái, — én nem árthatok neki, míg ki nem mutatja magát. Csak attúl félek: nem lesz feje itt az hadnak; bárcsak egy Generális volna itt, ha csak propter quoniam is; csak szöknöm köll ki közülök, ne is tudják hertelen! Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradva

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Már levelem elvégezése után veszem Ebeczki István Uram levelét, kiben írja: Pozson felül már vagy két izben mutatták két-három kornétával magokot, füvellő- vagyis táborhelyt néző formán az németek; lest vetni küldött nekik, maga másfelül ma akart próbálni bent Csallóközben az gyaloggal: de az essö — elöttem az képe — kárt tett nekik. Máskint, Gútánál két vagy három regiment, Ekecsen 2, Szerdehely körül 2 hever, az gyalogja széllyel az passusokon; lehet gyalogja több 2000-nél.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

*) A Bottyán által megrohant és fölzsákmányolt budai ráczváros és Tabán megvétele alkalmával kardra hányt ráczok és németek értetnek.

133.

Szered, 30. Maÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Ideérkezésemmel is vizsgáltam az ellenség állapotját, — semmi oly motussát nem tapasztalhatom, kitűl oly igen hertelen félthetném az hadakot, s látom, hogy az kiadott dispositiómot is observálják tiszt uraimék, az mint tudják. Azért már elküldtem lovaimot előre Pásztóig; ma Nyitrára megyek, holnapi szent napot elvárom, bizonyossan pünkösd-hétfün megindúlok Isten kegyelmébül; hiszem Istent, kedden vagy szerdán reggel udvarlok alázatossan Nagyságodnak.

Palatinus Uram secretariussárúl nincs hírem, noha sürgette más levelében is az passust Pálfi Uram, állétván, hogy már Pozsonban várja. Nem tudom, ha Viza s Okolocsáni Uraimék érkezése nem tartóztatta-i meg? vagy penig az nem tetszett az passusomban, hogy csak ide hozzám, s nem Nagyságodhoz szóllott jövése? Mert, ha gyün ma s holnap, — bene talám azalatt vehetem Nagyságod parancsolatját elütti alázatos írásomra: mit fog iránta parancsolni Nagyságod, ha mehessen-é Szirmai Uramhoz, nem-é?

Minthogy penig reménlem, magam fogok Nagyságodnak alázatossan udvarolhatnom: több írásommal nem alkalmatlankodom, — hanem magamot kegyelmességében ajánlván maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

134.

Nyitra, 31. Maÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Nagyságod méltóságos levelét, Károli Uram levelével együtt. Istennek hála, (hogy megszaba-

dúlunk) azon nagy galibájátúl az ráczoknak, *) ha continuálja szerencséit Károli Uram, kit — tudom — el sem múlat most: mert kívánja helyreütni csorbúlt böcsülletit.

Haller Uram hajdúi kivánságában, Kegyelmes Uram, semmi vétkem. Isten ne adja, praesummáljam az contraordert Nagyságod kegyelmes parancsolatja ellen! Én, Isten úgy segéljen, semmit sem tudok benne, eszemben sem vót, — sőt Haller Uramot is azért küldtem oda Nagyságod udvarlására, hogy öszvevegye és hozza rendben ezerit, s Nagyságod parancsolatja hová lesz, oda menjen; itten vagy 150 hajdúja van Borsod vármegyének, megmondtam: ezeket oda kell bocsátanom, mihelt csak kiindúlását tudhatom, — mert most még ezeket haszontalan bocsátanám; míg az többi összegyűl, ez is eloszlik, mert hazáját meg nem mellözi, hogy belé ne tekéntsen házában, — mégis, kész ezerhez inkább megyen. Hiszem, Kegyelmes Uram, Nógrád vármegye kérve kért, hogy idehivassam inkább odaalá való hajdúit; megírtam: csak odaküldje; Géczi Zsigmondnak is meghattam, hogy ha mit öszveverhet az zólyomi, nógrádi hajdúkban, — Kis-Hontbúl van itt egynehány, azt is eleiben küldöm, hogy, ha szükséges, lemehessen; de, hiszem Istent, holnapután udvarlok Nagyságodnak, vagy szerdán, becsületem ne legyen, ha contraorderemet tapasztalja Nagyságod semmiben is, tudva.

Az palatinus secretariussának hírit most hozák, majd itt lesz; valóban bánom: nem vehettem iránta parancsolatját Nagyságodnak, — penig ma egy hete stafetaliter elküldtem alázatos tudósításomot.

Az német berzenkedésének van híre: de csak az segétséget várja, kinek nincs még híre egyéb, hanem 4000 dánust emlegetnek, — de még hol van? nem tudom.

Soha nem tudom, mit csináljak már az palatinus secretariussával, hanemha Szécsén felé utánnom baktatom; hiszen, hadd beszéljen Szirmai Urammal. Nagyságod admittálhatja is, nem is, — azalatt kitanúlom s megviszem Nagyságodnak:

*) Ú. l. a csanádi sáncz megvétele s a Körös-Marosközi ráczok megriasztása értetik.

mivel együtt? Mert én holnap csak megindúlok Isten kegyelmébül, póstaképpen. Éppen most expediálom Csáki Mihály Uramot az dispositiókkal. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

135.

Gyöngyös, 10. Juny 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Megjárám az leshelyeket; addig bolyongottam az hegyek-vőgyek, erdők, sárok között, — éppen sötétben értem ide. Már meg kell várnom az hódnak feljövetelét, s azonnal indúlok Isten kegyelmibül. Az póstákot vigyáztattam: de semmi »cito«-ságra nem tanálik; csak elhiszem, kókó az hír, mert eddig egymást érné az siralom.

Darvas Mihály Urammal öszveakadtam az útban; explicáltam neki Nagyságod kegyelmes parancsolatját, s egyszersmind az ő Kegyelme Hatvanban vagy hová Provincialis-Commissariatusságra való helyheztetését; és midőn megértette, hogy azzal ex gremio Commissariatus Bellici ki nem rekesztetik, se böcsülleti azzal nem kissebbedik, — nem difficultálja. Mert én úgy értem, hogy az Provincialis-Commissariusok is ugyan csak pro Commissarÿs Bellicis habendi sunt in districtus ordinatis, kiket pro meliori ordine sem lehet külön sverában tartani: mert azoknak immediate az Commissariatusságtúl kell dependeálni, és azok jó gondviselése után lehetnek az mezőben is jók az többi. Én már azt, Kegyelmes Uram, jó rendben hozom, — csak abban van bajom, hogy miként tegyem őköt in ordinem? Mert ki az prioritást praetendálja ex senioratus ordine, ki meg — elhiszem — ex suo respectu; nem, hogy dependeáljanak az Fő-Commissariusok egymástúl: de, hogy in concursu et votando lehessen rend köztök ez iránt. Az két Darvas, Keczer, mellyik legyen verbi gratia elűbb az lajstromban? Mert vel non habebunt locum in Capitulo: vel debent habere stallum.

Egyébaránt az Commissariatusságban nem sok megyen »ex Consilio«, quia executio vel distributio habet praescriptos limites. Örömöst venném parancsolatját Nagyságodnak.

Az hadakra szükséges quottát felvetettem, noha nem exacte; 2,505,000, id est két millió ötszázötezerre menne, — és, úgy látom, ha csak 250,000 frt administráltathatnék is hólnaponként: sufficiálna mindenre. Már 300,000 frtrúl vala azelütt is bíztatásom Helenpachtúl; nem tudom, miért nem mehetne ez véghez? Megvallom, Kegyelmes Uram, jókor esnék most; mert az mennyire vizsgálom: alkalmasint aratásig s tovább is beérjük azzal, az ki van már kész provisio, és így ideje lehetne az Commissariatusságnak derekassan provideálni pénzúl. Szükséges ennek az bányákon megvetni az ágyát; meglátom holnap Szécsénben, mit hallok? Ha nem bíztathatom magamot három-négy napi késedelemmel: inkább hozzám hivatom Srétert s Helenpachot.

Csala éppen most érkezett; mondja: megvette Bottyán külső-sánczait Fődvárnak. Provisiórúl együtt disponálni. Egy ágyú elmaradt Hatvanban, 6 fontos, az kinek az alján lyuk van; nagy vígyázatlanság volt ollyat küldeni Zólyombúl! Az sajkára való taraczkot is 5-öt ma vittek le Hatvanbúl, — azok lesznek, kiket én Újvárbúl küldtem vala Hatvan felé. Mondja (Csala): Dániel jókedvő, effective lehet 8000, — 18,000 az híre.

Az altereria-tiszteknek fizetések lajstromát, és szükségét az költségnek circiter mennyire tegyem? elvárom parancsolatját Nagyságodnak, és ex cassa mit kell adatnom havonként, s ki kezéhez? Az minírmestert alázatossan kérem, ne felejtse Nagyságod.

Gondolkodtam útban felőle, hogy már 11 zászló hada lévén az ifiú Barkóczinak: mintsem bomoljék ezere, — talám jó volna az vármegye regimentit az öreg Barkóczinak adnyi, Ilosvai hadát Gencsinek, regularissabb vicével; ő veri — ha veri — össze azon pusztai ezeret.

Ha német uram nem mozdúl: megmozditsam-é? provocáljam-é? várom parancsolatját Nagyságodnak.

Mikor az praesidiumoknak és az váradi bloquádának

systhemáját vehetném: már quasi infallibilis dispositiót tehetne ember secundum contingens.

Késön gondolva juta eszemben, — ha kedvetlensége nélkül Nagyságodnak merném jelentenem — az eniczkei és Príni-jószág helyett az dévényi (divínyi) Zicsi-rész jószágot beszterczei lakásához feleségemnek. Lipcsivel egyik holbrechtz, másik-holb lingsz esnék; úgy ítélem, jobbacska fog lenni Eniczkíníl: mert, az mint emlékezem, 60,000 frtért adták vala először zálogban Zicsinek; de hiszem, még annál is jobb Nagyságod kegyelmessége. Úgy sincs már Nógrádban több fiscalitas, — mit fetreng az maga ott! Más elég van másutt, de mit kapdozzak széllyel az országban? To ain stikl, durt ain stikl!

Ezt az böcsülletes Dévént, Kegyelmes Uram, bizony nem jelentettem, sem jelentem senkinek Nagyságod kegyelmes resolutiójáig, — hanem az dévéni Duna-passusát kerestem, elmélkedésemben úgy juta eszemben: ott is Dévény, itt is Dévény, — jó volna ezt elnyernem, s amazt megvennem! Isten amazt, s ezt Nagyságod, ha akarja, megadja. Kérem mindazáltal s követem alázatossan Nagyságodot: ne essem ítéletben; de maga kegyelmes parancsolatja Nagyságodnak: mutassak másra, az viszen reá. Kapdozok én is, mint az püspök majma az haldokló pap kalapján; ne mondhassa Szirmay András: az országot bírom, azért nem kapok jószágon! — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

136.

Levae, 12. Junÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Ideérkezvén Lévára, tanáltam itten Csáki Uramnak levelét, majd minden kapitány informatiójával, melyet ő Kegyelmének írtak: de csak annyit sem tanúlhatni ki belőlök, mint az mákszem, az ellenség állapotjárúl. Úgy látom, in

prioribus terminis vannak, hacsak Köpcsén felé nem ment valami által. Íme, Fodor és Ocskai Uramék leveleit accludálom. Az elsőbül az mi rabok fassiója látszik, az másikbúl az Pozsonban érkezett hajóknak mivolta, s azért kiváltképpen, hogyha munitio és sánczhányó eszközököt készít, — talám ugyanis valamely obsidio bántaná szándékát; de, elhiszem, megváltozik, ha túl az Dunán jól munkálósznak.

Forgattam Földvárt eszemben; ha nem veszti üdünköt, — jó lesz; ugyan Simontornyát talám jobb lett volna aggrediálni, azért kiváltképpen, hogy azon egynehány száz lovas német ott van a tájon, vagy éppen ott.

Nagy dolog, hogy nem mozog az német; már Herbevil is bémenvén Csalóközben, csak elhiszem: próbál vagy tesz valamit. Én mindgyárst megyek Szeredben igyenessen, hogy jobban kitanúlhassak mindent; meglátom, ha lehet-é valamihez kezdenem? Azalatt elérkeznek Eszterház Antal Uram és az ingenírek; útbúl is küldtem Beszterczére, s innen is expediálok most expressust, hogy semmit se múlassanak Beszterczérül az mozsárokkal, — mert a nélkül semmi. Eszterház Dániel Uram felül is érthetek Nagyságod kegyelmességébül valami bizonyossat, mert másként nem is tudok semmit onnan; ahhoz képpest látok én is munkámhoz.

Ilosvai most küldte ide Szőcs Farkast az szegedi hadnagyot. Úgy mondja, tegnapelütt 100 lovas német ment Esztergamban; elhiszem, ki akar velek Kuklender kapdoztatni. Zsámboki Berzsen körül fetreng, Ilosvai Kéménd körül; ez is kevés, az is haszontalan, — azért meghattam: szálljanak össze Szalkához, legyenek közhelyen mind Vácz s mind Esztergam felé, succurrálhatnak oda is, ide is.

Emlétém, Kegyelmes Uram, Ilosvai tiszteinek, mind Barkóczit, s mind Gencsit; úgy látom, kapnának igen Gencsin. Talám ugyan — az mint Gyöngyösrül írám — jobb is valna Barkóczi Uramnak az öregnek az Zemlín s Abaújvármegyei regimentet adni, — az fiánál maradjon meg ezere, mivel már annyi; ezen Ilosvai hadafélét penig Gencsi legjobban összeszerzi, az kecskeméti, kőrösi maradik-katonáibúl Szőcs Jánosnak, kik már kimaradtak az hajdú praestálásra nézve; s ugyan kezem alá vehetem ezen ezeret, s bár ha jót

nem csinálok belőle, bár csavarogjon osztán, — de mikor most is inkább maga kéredzik Ilosvai, mint az hada haza! Ha felgyün Gencsi: az ezer közé küldöm declaratió nélkül Nagyságod parancsolatjáig, csak, hogy köztök legyen azalatt, és elbocsátom haza Ilosvait.

Barkóczi Uram iránt, Kegyelmes Uram, nem kell Nagyságodnak az iránt gondolkozni, hogy változik ezzel dispositiója: mert nem írtam semmit neki specifice, csak, hogy Nagyságodnak udvarolván, lesz ezere, és így Nagyságod közte s az fia közt tehet változást azon vármegyék ezere iránt. Abból itt van az Fehérhegyen túl 4 zászló ma is, úgymint: Abaúj 2, Sáros 1, Ungh 1, számot tarhatna reájok, Szemere Ferencz van vélek Oberst-Vochmaster characterrel, meg is maradhatna.

Gömör vármegye most gyülekezik, de azt írja Madarasi: Nagyságodhoz mennek mindenestül, parancsolatjából Nagyságodnak, s kívánják: az egy ittlevő sereget is odaküldjem. De, Kegyelmes Uram, megírtam: megváltozott, ha volt is az iránt parancsolatja Nagyságodnak; mivel ide Csáki Uram ezeréhez való az lovas, idegyüjön, az gyalogja penig Andrásy György Uram ezeréhez való, — odamenjen Nagyságodhoz; nem is kell mind összevárnyi az ezeret, az kit föllállétanak: csak menjen táborára Nagyságodnak. Már én is most tanálám itt csuporton Bars vármegyének 400 hajdúját; már 2 sereg oda van, és Hontnak is van 3 készszen s kettő ott van, megindittattam őköt; feláll ezen ezer harmadnapra alkalmasint, — látom, jó s fegyveres hajdúság.

Haller ezereféle lesz derik ezer Nyárádi alatt, mint láttam Heves vármegyei sereget készszen Gyöngyösön; csak a hiával van: kezére vegye Nyárádi. Nagyságod, ha ott van valahol, parancsoljon neki; nemkülömben Szemere Lászlót is sürgetni kellene: mert az főtisztek az hol jók, feláll ott az ezer hamar!

Eszterház Dániel Uram távulléte az lovas ezerét fogja confundálni. Most mustrál Nógrád, Hont, Zólyom, de nincs fejek, csak Nagyságodhoz fogom parancsolni őköt. Mikor Nagyságod Dániel Urat megkínálná Helepront ezerivel, — kókó az írásom, — jobb ez neki, csak Oberst-Laidinant kel-

lene neki; azon Baranyai, kirül Nagyságod emlékezett, Antal ezerébül kiadtak rajta, nem is közikben való. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

137.

Kér, 12. Junÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Lévárül most idejövet útamban tanálám elöl Bezzegh Gábor Uramot, ki is maga ment postán Selmeczre, mivel minap odajárásával 60,000 frtnál többet nem hozhatott, az hadaknak fizetése ki nem jutván; annyira piszmognak az pénzzel: nincs 200 frt az cassában.

Beszéllette Bezzegh Uram s mások is, valakit elül-utúl tanáltam, bizonyosnak lenni már, hogy az lovas-német majd egészszen általment az Dunán Söprősnél, az hol taval az én költözöim valának, Györ és Óvár között; Pálfi János penig az lovasnak válogatottjával ment fel Bécs felé, — de én inkább hiszem: Sopronnak került, Horvát- s Ráczország fölvételére; ha Sopronnak nem is, az Rábaközön által mehetett Sárvárnak, — s csak abbúl ha mondják, ment volna Bécsnek, hogy Samarjának ment talám az Dunán; de, csak elhiszem, conjungálni akarja magát az simontornyaiakkal. Ezek penig, az kik Söprősnél mentek által, elhiszem, az györi pusztának mentek: mert Fehérvár nem messzebb Györhöz, mint Komáromhoz. Elhiszem, Földvárnak akarnak succurrálni; csak most hertelen ne confundáltatnának hadaink, — mert félö: netalán csak Komárom felé vigyázzanak, az penig messzi esik azon úttúl, azért akarám ezt sietve értésére adnom Nagyságodnak; noha még senkitül az tisztek közül annak híre hozzám nem gyütt: de ex probabilitate et evulgata fama kezdem hinni. Méltóztassék azért Nagyságod hírt tenni nekik túl, és ha ítéli Nagyságod, talám szaporítani az hadat, hogy az nagy híre az sok hadnak, tartóztassa az

németnek hertelenségét csak addig is, mig én is tehetek valamit.

Már én mindenfelé elküldöztem innen, magam holnap idein bényargalok Újvárban, talám ott kitanúlom, és egyszersmind mindgyárst disponálok az Duna mellé Karvához is az költözésrül és sánczrül, s meglátom: mikint mehetek rajta egyszersmind az csalóközi németen is vagy háromfelül? És ugyan holnap megyek még ki Újvárbúl az Játóra, Csáki Uram táborára, s onnan Szeredben, s minden úttal rajta leszek, — csak hozná Isten az ingenireket, mert nem tudok Revierrel magával sokfelé kapni; az Oberst-Wochtmaster is oda-van Beszterczére, még se mozsárt, se bombát nem hoztak, ha azzal késnek, — nagy bajom lesz, noha most harmadik levelemet küldöm Beszterczére.

Ebeczki István Uram Pozsonbúl egy compania németet kiszorított: 9 ment vissza benne. Az leopoldiaknak Tót János és Kis Zsiga nevő hadnagyim az füre járó szekereit az ágyú alúl mind elnyerték, Balogh István Uram is levagdalt bennek más portáján, Leopoldnál. Ezeket írják, — de az csalóközi németrúl semmit sem írnak, hanem ma már minden beszélli, az mint írám: azért küldöm stafetaliter hírit Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

138.

Kér, 13. Junÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Most hajnalban hozák ezen accludált relatiócskát, kit is azért tartok bizonyossabbnak, hogy egyezik az tegnap étszaka expediált staféta által való írásommal; mert, ha Söprősnél költ által az német: Győr mellől Esztergamnak az volt útja, s igaz hírmondók szoktak lenni az neszméliek.

Már ebből szabad magyaráznom: ha így megszakadt, — csak defensiót keres; mert Csalóközben is maradt lovas,

ez az 22 compania Budára megyen, Pálfi alúl kerül; talám Fehérvárnak is ment egy része: mert 22 compania még csak 800 lovas sem lehet, — hol az többi? Úr-Isten, vedd el eszit!

Az lesz, elhiszem, elmélkedésére Nagyságodnak, hogy netalán azon Budán mustrált ráczsággal conjungálja magát, s tegyen irruptiót erre által. pro diversione, ha amazokon rajtamenni nem mér. Talám jó volna, Kegyelmes Uram, corpusban venné magát az had Pest elein; míg Barkóczi Uram fölérkezik: Udvari-Kapitány (Vay Ádám) Uram mehetne közikben. Jászság, Gunderfinger, Diák Ferencz, új Barkóczi, Ordódi, micsuda, — facient famam corporis.

Ezeket, az mint írám, ma bizonyossabban kitanúlom, de tudván: quantum interest in primis motibus scire de hoste, azért nem szüntetem az stafétát, mert az Duna akadékja miatt csak lopnunk s collimálnunk kell az híreket, sokbúl, sok feiúl; nem késleltem ezután is az reflexióra valókot értésére adnom alázatossan Nagyságodnak. Ugyanezen úttal írtam directe Ordódi és Esterház Dániel Uraméknak is, hogy az 22 compania németnek híre, nevelkedve, meg ne rémétse őköt.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

139.

(Gr. Eszterházy Dánielnek.)

Kötelessen szolgálok

Kegyelmednek.

Most, Egerbúl az Méltóságos Fejedelemtúl jövő útamban, ezen étszaka veszem hírit, hogy tegnap, úgymint 12. praesentis ment 22 compania lovas német Neszmély felül le Esztergam felé; elhiszem, — Budára megyen, az ottvalókkal megegyezve, Kegyelmetek földvári operatióját turbálni. Együtt vala tegnap is az híre, de bizontalanúl előmben, hogy Csalóközbül az németnek lovassa jobb részrűl kiment, Samarjánál Pálfi János az válogatottjával ment volna Bécs felé; azt hi-

szem, inkább Sárvárnak ment, hogy az simonytornyaiakkal conjungálhassa magát, és talám ráczot s horvátot szedhessen fel, — így gondolkozom felőle. Más része Söprősnél mondják, hogy általment: ennek kell lenni, az ki most Esztergam felé fordúlt.

Noha ugyan, ily megszakadozva lévén, nem félthetem Kegyelmeteket, — mert 22 compania, elgondolhatja Kegyelmed, ezer lovas sincs közel is, — Pálfival is ha ment, sem sok: mert még az Csalóközben is maradt német. lovas is, az gyalogja, bagázsiája egészszen; mindazáltal hírt akartam Kegyelmednek errül is tennem, s egyszersmind assecurálnom: rajtam semmi sem múlik! Most útamban bétérek ezennel Újvárban, kitanúlom, s azonnal, ha látom módját, rajta leszek két-háromfelül az csalóközi németen; a mellett Karvánál általszöktetem az lovas hadaknak már odarendelt részit, és sánczot vettetek az Dunán.

Az Méltóságos Fejedelemnek is megírtam ezeket; ő Nagysága, — elhiszem — küld hadat többet Kegyelmed után, ha kell: mert szaporodik igen ő Nagysága táborára naponként. Segétsége semmi sem együtt az németnek, csak azon tetves, az ki Csalóközön volt; sok standárú rongyos companiája számátúl, tudom, Kegyelmed meg nem retten; sem több, sem jobb, mint mikor Kegyelmed elütt már egyszer megindúlt: most penig Kegyelmed táborának s hadának száma s híre az mennyi, — csak vígyázatlanúl ne tanáltassatok, — nem hiszem, hertelenkedjík német uram; üdüt ha ad nekem is: megindítom én is innen benne az bogarat! Kívánok jót értenem Kegyelmedtül. Maradván

Kegyelmednek

Kér, 13. Junÿ 1705.

köteles atyjafia, szolgája

G. B. Miklós m. k.

Borítékczím: Méltóságos Generális Gróff Galánthai Esterház Dániel Kedves Sógor Uramnak ő Kegyelmének adassék. — Füldvár, vagy Bottyánváránál. P. H.

Praesentatae dje 16. Junÿ 1705.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. A levél sajátkezű, a borítékczím más írás. Bercsényi közép gyűrűpecsétének ép lenyomatával.)

140.

Újvár 13. Juny 1705.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Beérkezésemmel Újvárban nemcsak az épületet megtekéntettem, — kinek szaporáját látom, — de az ingenirrel vizsgáltam teendő operatióinkhoz való szükséget; de itten nincsen több 36 bumbánál 30 fontos, és 21 kicsin, 10 fontos, 8 kartács és 7 tüzes-lapta. Ágyú, azon tizen kivül, kik már Szeredben vannak, egy sincs készszen, talám harmadnapra elkészéthetnek valamellyet; mert Beszterczérül nem hiszem, még egy hétre is elérkezzenek, — minden óra káros penig már az igyekezetemhez képpest, mivel úgy látom, Kegyelmes Uram, confirmáltatik azon német lovasoknak lemenetele, Ilosvai is írja Kéméndrül: tegnap értek Esztergamban; most hozott az portás oly embert, az ki tegnap gyütt ki Esztergambúl kuruczságra, — az elől is tanálta az németeket Almásnál, 17 kornétának mondja, de nem volt ezer; mondja: sietve mentek, még bé sem tértek sohová az faluban. Hirét — mondja — volt már Esztergamban: Földvárnak az sánczát hogy megvették (Bottyánék), de még az várát nem. Csak elhiszem, Budára ment ma azon német, ha oda nem ér is ma, holnap ott lesz; commandérozottnak kell lenni csak.

Tegnap Komárom elein levő portásunk beszélt komáromiakkal, kiket elkaptak az kaszállókon; azok azt beszélték, hogy az győri, komáromi sajkások készülnek le az Dunán hajókkal is, és hogy az mi hidunkot akarják elbontani, és hogy valami tüzes-szerszámos hajót készétnek Győrött, azt akarják nekiereszteni, s az lovas penig szározon ugyan akkor akarja megütni az mieinket. Kire nézve gondolkodom azon: ha valljon nem hajókon akarja-i levinni az gyalognémetet? Azért most commendérozok Eszterház Antal és Goda ezerei mellé (lehet 500 lovas a kettő) valami gyalogot innét, vagy három könnyü taraczkot, ha ma elkészéthetnének; de azt impediálni igen nehéz: mert már probatum est, — csak elmegy étszaka, valamint szereti.

Magam ezennel megyek az hadak közé, az hová megírtam: ma hírt tegyenek mindenekrül; meg kell tudnom, miben van az ellenség dolga? Haugyan úgy van, az mint mondják, hogy az lovassa mindinkább elment: csak elhiszem, — ez Buda felé commendérozott, az többi Győrrül Fehérvárnak ment, Pálfi alúl kerül nekik; lesz munkájok az mieinknek, hertelen hírivel két-háromfelül!

Én penig ily szándékban vagyok, hogy Ocskai corpussának jobb részét Malaczkárúl által Stomfánál szállétom, az vereknyei híd eleiben ágyút küldök Szeredbúl és még gyalogot is, — hadd impetálja Antal Úr jó corpussal, Pozsony és Vereknye közé szállván. Innen Békavárát kétfelül bumbardéroztatom, és az passusokon való gyalogimot ide a két attakára (attaqua) kiosztom; más rendbeli gyalogot hátrahagyok, szöktetek, hogy az ellenség azt gondolja: ideoszlott az két helyre mind, és ő is odavonszsza magát az passusokrúl; azonban Jókátúl s Nagy-Szeg között bécsapatok s béköltöztetek javában az hadnak valamely ezer gyalogot, vagy két ezer lovast, hármot, — talám az Isten kezünkben adja Csalóközt, mint a városokot! Bár térne vissza német uram, az mennyi gyalogunk van: parancsolnék az Dunának, Pozsonnak is, Komáromnak is lehetne híre, — csak most sufficiálhatnék ennyi felé egyszersmind impetálni; azért is majd az ingenért magammal elviszem, és az békavári alkalmatosságot revideáltatom véle, s mindenekrül szükségképpen tudósítom alázatossan Nagyságodot. Most penig ezen stafétát kiváltképpen csak azért expediálom, hogy, ha valahogy az hídrontásra készölő sajkák s hajók leszaladnak: addigis lehessen praevie híre Nagyságodnak benne; jó vóna Vácz tájáu valami jó hajdúnak ágyúkkal elállani az Dunát, ha késü nem lenne. Én ugyan — az mint írám — rendeltem Karvához: de ha elkésnek ezek az ágyúkra várakozva, vagy elaluszszák, vagy mivel oly bizontalan szóra sok gyalogot nem distrahálhatok annyira, amaz csalóközi operatióra nézve, — ha feles hajó tanál menni, sikon van Karva: semmit sem resistál. Hiszem, földvári sánczunk mellett kell lemennni az hídhoz; tudom, onnan is tehetnek valamit; mert csak az hidat bánnám mindenekfelett, kiben, — csak elhiszem, — fognak mes-

terkedni. Közeljebb szeretném Nagyságodot az Dunához, ha volna kivel, s ha késő nem lenne. De hiszem, Gyulátúl érné azt közel, talám Szólnok felé, Károli Uram is; az mennyivel itten most az Dunán-innen serénkedésivel Károli iparkodnék: jónak látnám, mert innen az Dunán most több serénkedés, mint erő kivántatnék. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezű.)

141.

Szeredben, 14. Junÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Nem kevés boszú-szerzésemre esett, hogy az külömböző hírekre nézve kelletett már két-három staféta által értésére adnom alázatossan Nagyságodnak, az németnek Csalóközbül való kiköltözését; hanem ma hozának szerencsémre egy, s tegnap más német rabokot, kiket Csalóközben az lopódó portásink kaptak. Azokot magam megexaminináltam; úgy mondják: semmi német, se lovas, se gyalog ő közülök ki nem ment Csalóközbül, helyben van mindenestül, vagyon hat regiment egészszen, úgymint: Kronsfeld, Hanover, Daremstat, Gusani, Latur, Slik, és 4 compania az Montecuculibúl, — lehetnek negyedfél ezeren; ezek közül vagyon commendérozva által az Dunán Földvár felé három ízben hat-hat (száz) lovas, de még az utulsók is van egy holnapjánál több, hogy elmentek. Ebbül hihető, hogy azok lesznek, az kik Simontornya körül vannak, az kinek 5—6 száz az hire. Ezen följülnevezett regimenteken kivül vagyon még Parait, Felsz és Eszterházi, mellyek — azt mondja az rab — még akkor túlmaradtak vala a télen; nem is tudja: hol? de hallotta, túl vadnak most is. Emlékezni méltóztatik Nagyságod: régen emlékeztem ezen Parait regimentirül, s vala is hire, hogy az Rábaközön vagyon.

Veszem szintén most Ebeczki István Uram leveiét is,

kivel megmellöztek vala, de dato 12. Azt írja: ne higyjem, mert ki nem ment semmi az németben, mind azon-formán van Csalóközben. Tegnap, hogy az Játó-háznál, Csáki Uram táborán háltam, szökött ki egy magyar legény, kit Franczia-rúl jöttében megkaptak vala, s muskatérossá tették, s most Békavárában vólt; az referálja, hogy onnan Gútátúl egy regiment fölment, úgy hallotta, Montecuculi, az ki Morvában megyen, magát recruttázni, mert igen rongyos; s ugyan az valóságos, hogy fölment Samarjához, — az ma hozott német is azt mondja: látta tegnap, bagázsiástúl marsirolt, s úgy hallotta, mind oda fog gyülekezni az hat regiment lovas Samarjához, — de az Kronsfeld regimentje még tegnap ott volt Gútánál, azt tudom bizonyossan.

Ezekbül azért méltóztassék elitélni Nagyságod: mihez lehessen embernek bíznia! Cak meg ne bódúlnának túl; mert úgy látom, hogy azon 22 compania az ki lement Esztergamnak: bizonyossan Rábaközbül ment, megszemelve azon Parait, Felsz és Eszterházi regimentibül, és ezen corpus még in integro vagyon. Nem hiszem, csak azon kevés had tehessen valamit ellene mieinknek, habár az budai ráczot maga mellé vegye is. Igen bánnám, ha elsőbb leveleimhez képpest meg tanáltak volna rezzenni; írtam már ezekrúl Eszterházi (Dániel) Uramnak is, ugyanezen staféta által.

Nem kevés consolatiómmal láttam ma Urbán (Czelder) regimentét, mintegy hatszáz közlegín, jó formában vadnak, — csakhogy még szablyájok azoknak sincs, flintájok sincs; írtam felőle Okolocsáni Mihál Uramnak: ha Nagyságod expresse nem parancsolt mást az Lengyelországbúl hozott flintákrúl, — küldje ide; hallom, Beszterczén szablyák vadnak. Az Fervil regimentében igenis kell az jó tiszt; most is két tiszt, kapitány és laitman, pofra mentek az regiment elütt, az koresmán szokott módjok szerént vonszolták egymást; megarestáltattam, ugyan jókor esik az aperturájok. Bilek Uram is csak bibek.*) Préni Miklós Uram bémustrála az (egri) ráczokkal és szendrei sereggel, — száz ember in toto.

*) Bilek Izráel, szepesi ti, Czelder Orbán brigadéros ezredében előbb őrnagy, majd alezredes.

Már, minthogy még más seregek is vadnak itten azon ezerekhez valók, kiknek le kell menni: mihelt módját látom és fölszabadithatom az passusokrúl, — azonnal együtt bocsátom le azokkal; azalatt commendérozott-formában maradhatnak itt, s össze is válogatom egymás felváltásával, ki hová való.

Már mitevő leszek? nem tudhatom; megválik, míg még Antal Úr s az munitiókkal érkeznek, mi karban lesznek az dolgok? Igazán, csak rajta akarok tüzzel-vassal lennem, hogy itt hagyhassa Csalóközben hírit német uram. Samarjában Pálfi és Herbevil s Guzani, — Sliknek nincs hire.

Kérdem az némettúl: mi szándékot érthetett? Úgy mondja, hogy hallott ollyat fon gemainem: wehe, den esz wirt halt friden, man sollen unsz auf die andere saiten der Tonau legen, und die Curutzen hier so sollen halt Tractatpuncten auszgehen.

Vagyon egy labancz hadnagy, az ki holnap akar kigyünni gratiámra, — már régen üzengetett holmi hireket; azt izente most: bizonyossan föl kell menni az lovas-németnek, és az Duna őrzésére marad vagy harmadfél ezer. Immár el kell várnom, ha tanál Samarja felé költözni, megtudhatom: általbocsátom békével vagy két-három nap, az utúlját megcsapom omnibus modis et medÿs.

Reviert elküldtem Békavárát recognoscálni, holnap meghozza az reportumot.

Két hadnagya Ebeczki Uramnak fogadást tettek: németet ki fog előbb? Fridrich 15 lóval kivágta Pozsonnak az kilső hóstát kapuját, kihajtotta az marhát, — németet nem kaphatott fogni, de öltek hármot. Az másik, Szabó István, általúsztatott az Dunán lopva, kettőt vágtak, egyet hozott; mellyik az nyertes? Ez lopva próbált, úsztatva rabot hozott, — amaz nyilván próbált az városon, nyert, de rabot nem hozott; quis palmam obtinuit? Szép volna illyen kérdés-formában nyomtatni az Diariumban.*) Éntőlem ugyan mindenik

*) Az ezen 1705-ik évben alapított és még 1710-ben is nyomatott »Igazmondó Magyar Mercurius« czímű kurucz hirlap értetik.

nyér: mert mindeniket megajándékozom. Adjon Isten sok jót illyet, bár csak tisztet, — kívánom szívessen! Én azonban Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Kegyelmes Uram! Az német regimenteknek tisztei panaszolják magok fizetésének kevességét; 54 frtrúl 30 frtra szállott. Capitulatiójokot vettem, — úgy mondják: senkit meg nem kérdeztek arra, az mint írták, úgy van. Az alsó-officirek között is nagy inconvenientia van, némely nem hasonlóknak nagyobb, s némely nem hasonlóknak egyenlő fizetések; másként is, az rézpénzért minden drágább, tisztességes ruházatjokra sem elég, s mivel éljenek? Kegyelmes Uram, ha Nagyságodnak úgy tetszik, elérkezvén az Óberst Szasan (Chassant) disserálok vele is, s föltétetem valami jó rendét fizetéseknek, és mivel teljes akaratja Nagyságodnak, hazánknak is haszna az regularitásnak bécsúsztatása: igen jó volna, ha ezen regularis gyalogságnak valamivel augeáltatnék ha csak híre is az fizetésnek, — hamarabb menne más ezerekbúl is közikben, ugyan úgy szaporíthatnánk, s talám arra nézve felvennék regiment-számra is az rendet, kire erőltetni haszontalan. Verbi gratia, most húst adunk az 3 frt mellé nekik, — adnánk 4 frtot, abbúl heti-pénzt hús helyett, tantum faciet az cassának, és az tiszteknek illendő fizetést, hogy ízeledjenek; mert ha 30 frtnak híre elmegy: senki Lengyelországbúl ki nem siet, gratialissal nem győzi Nagyságod, többen is telik.

Kókai Mártony Uram igen jó catholicus ember, ugyan kókai fél, Szabó Máté hadának földesse, nem lesz rosz szolgája Nagyságodnak, igen emberséges, igen vitíz ember; disponáltam arra, hogy mivel még Nagyságod Szabó Mátét nem disponáltatta az gyalogsághoz, Szabó András penig eddig meghólt: az vice-capitánságot is felveszi, csak azért is, hogy jobban kezére vehesse még nevezeti alatt Szabó Máténak az ezerét, — azután, assecuráltam arrúl: magánál alábbvaló ember nem lesz óberstere, hanem ha valamely úri embernek akarná Nagyságod conferálni az ezeret, contentissimus lesz, most sem difficultálja Szabó Mátétúl hallgatni addig; és így

jó ember lesz az ezerben, s kezén lesz Nagyságodnak az ezer collatiója.

Barkóczi Uramék iránt elvárom Nagyságod parancsolatját s resolutióját. Jól esnék, ha az öreg úr, Fő-Ispányja lévén Zemlénnek, Abaújban potens, kezére venné az vármegyék ezerét; már az fiának meglévén, — így Ilosvai ezere is Gencsinek jó lenne.

Zsámboki, Goda és Somogyi 3 darabos ezerbül is csinálok kettőt. Antal úrnak találom contentumát, ha nem egygyel, — mással.

Éppen most veszem Ilosvai levelét; íme, alázatossan megküldtem.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

142.

Szered, 15. Junÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem méltóságos levelét Nagyságodnak. Az inclusákbúl látom, szívessen fognak Földváron; ha az prófuntház megégett, és Kleklspergnek resistálhatnak: lehet bizodalmunk. Ellátható már, hogy azon 17 compania német, az ki Budának ment, azzal conjungálván az ráczot Budárúl, s valamely gyalogot, — egész corpusa csak az lesz Kleklspergnek. De meddig az mieink kitanúlhatják statussát az ellenségek: féltem őköt az rezzenéstül; elhiszem penig, fog próbálni bizonyossan Kleklspergh. Pálfi Uramra nem várakozik, mert — az mint tegnapi levelembül megérthette Nagyságod — az késő volna, mivel meg sem indúlt.

Írtam vala tegnap Nagyságodnak alázatossan, hogy Montecuculi regimentje csak maga indúlt fel; de ez éjjel éfélkor hozták meg hirit bizonyossan, hogy az passusokrúl mind elment az német; az mint is, íme, az levelet is megküldtem. Az lovas-német nem Somorjához, hanem Pruk és Íberhárt közi szállott, az vereknyei hidnak eleiben; de azt sem tudtuk: mennyi? Az is igaz, hogy sánczait maga lehúzta, csak bejáró emberek által tudhat meg ember, az mit tudhat. Vártam azért ma bizonyossat értenem mind arrúl, s mind

Gútánál maradt Kronsfeld regimentirül, addig írnom bizontalant nem akartam; de már 7 az óra, semmit sem tudok egyebet, — hanem bizonyos embere gyütt ki Ebeczki István Uramnak, (nem tudom, mint hihetni neki?) azt mondta: még tegnapelütt kezdett az német Püspökiníl az röpöllő-hídon költözni Köpcsén felé, és maga Pálfi ment volna előszször is által, tegnap is mind költözött az bagázsiája. Vereknyei hídnál fekszik Montecuculi és Eszterházi regimentjei, bagázsia nélkül, — annak is bagázsia az köpcséni röpöllő-hídhoz ment, ott állott feles német és szekér már estenden is. Ezen hírrel gyütt maga Ebeczki Uram hozzám ma; azután veszem az szent-györgyi salaguarda levelét, — kit íme, adjungálok, — hogy már két regiment általment, túl fekszik Pozsonnál. Veszem azután Ocskai levelét: ha meghalladta Marheknél az czongori hidat, igenis, Dévénnek megy. Az lesz az vörös-regiment, kinek nem hisznek, — talám megcserélik, mivel Salm regimentirül semmit sem ír Ocskai. Az Kronsfeld regimentirül sincs hirem, hogy elment volna Gútátúl; hanem írja Somogyi: Nyárádhoz gyütt fel egy csuport; istrázsája lesz-é? előjárója-í? nem tudom. Még az ingenír sem gyütt meg Békavár recognitiójátúl, — és így soha nem tudok consequentiát csinálnom magamnak, legkiváltképpen hogy minek költöznék Köpcsénnél? mikor az vereknyei hídon által-, és az pozsoni hídon ismét általmehetne, ha akarná. Másik az: ma gyütt egy katona Francziárúl, az Rhenus mellül, obsittal által az Csalóközön, azt mondja: 4 regiment gyütt le az Imperiumbúl, kik azt mondták, idegyünnek. Lincznél vált el ma 9 napja tőlök, az vizen gyütt le; sohonnan hire nincs, mert nem dánusnak mondja.

Már más dispositiót tenni nem tudtam: elküldtem Ebeczkit; ha bizonyossan kitanúlhatja Köpcsén felé költözését az németnek: az leszünk, bécsapassak, az hátúlját ha ott kapnák; ha penig az nem bizonyos: hajnalban megindúlva menjen igyenessen Szent-Györgyhöz, és ott az hegyek alatt az gyalog Ocskai gyalogjával készszen lehet, maga is az lovas haddal közeljebb lesz az vereknyei hídhoz, — mindgyárst succurráljanak egymásnak Ocskai Ebeczkivel. Csáki Mihály Uramnak megírtam: ha Kronsfeld Gútátúl elmegy,

gyüjjön által ő Kegyelme az haddal; kiszállok én is mezőre az Dudvág mellé, meglássuk, mit akar? Ha idegyün, lesz ideje Nagyságodnak az hadak összeszedésére, és succursusára is Dániel Úrnak; mert, hogy Kleklspergh általcsapjon az Dunán, — meg sem álmodtam. Ha most nem confundáltatnak hirtelen: nem féltem.

Mihelt bizonyossat értek, megírom aláztatossan Nagyságodnak, — most nem kívánom az pőstát tartóztatnom, mert ezeket szükséges Nagyságodnak így tudni, Pálfira nézve leginkább. Ha költözik, hogy Köpcsénnél, — nem csuda, mert alább nem lehet, az túlsó, győri Duna miátt; hogy nem Komáromnál, hihető: Sárvárnak akar kerülni alúl, mert másként Komárom lett volna útja. Én még csak nem hiszem, arra költözzék, — immár meglássuk, még ugyan az vereknyei hídon semmi által nem együtt, mert ott az istrázsánk ránéz napestig.

Ilosvai, Zsámboki, elhiszem, elmentek Vácz felé, írja nékem is Ilosvai. Más hadat szakasztottam oda helyette. Nem múlik semmi vigyázás rajtam, — csak bár érkeznék Antal Úr! Én azomban magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Most érkezett meg Revier Békavártúl, — majd elfogta az istrázsa. Reportuma az, hogy lehetetlen az átkozott sánczot atakálni: mert nemcsak az sok maraszt körüle, de van akkora, mint Sente vára; belől ürös egészszen, az bumba nem árthat keves népnek, — hanemha provisio-elfogásával veheti ki belőle ember. De ellenben, Gútánál az tábora ma reggel még helyben volt az németnek, az Kronszfeld regimentje. Hajójok nincs több: 2 öreg, egy kicsin. Nem gondolom, stratagemának hatta volna azt ottan, hogy amaz Pozsonnál, s ez itt költözzék által, annyival is inkább, mivel sütü-kemenczét kezdtek volt rakni benne, s félben hatták, s bémentek Komáromban az kimívesek. Feles sánczhoz való palezátát is hordtak vala, — azt is félben hatták, el is eresztették az parasztokot; talám odahagyja, ma is kimehetett.

Ha az vereknyei hídját el nem rontja: nem hiszem, általmenjen; talám csak Pálfi megyen le megint vagy 2 regimentvel, az többi itt marad, és az vörös, bavériai regiment vagy helyiben gyün, vagy lemegy. Hogy kimegyen az Csalóközbül valamerre: abbúl magyarázom, hogy az passusokot ürössen hatta, maga sánczait levonta, salvaguárdáit összeszedte; ez penig mind tegnap esett. Már megválik, mit ad Isten!

Károli Uram, elhiszem, Gyulát vagy megvette, vagy elhatta; azzal is szaporodnak Nagyságod hadai, úgy az vármegyékkel is.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

143.

Szered, 16. Junÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem 14. költ méltóságos levelét Nagyságodnak. Az tegnapi curírja által Nagyságodnak alázatossan megírtam constitutióját az ellenségnek; ma sem tudok többet írnom, — hanem, hogy helyben van Eberhardnál. Költözésének külömbözik híre, ki azt hozta, hogy Köpcsén felé költözik, ki, hogy onnan bé. Szaporodott is tábora, azt mondják, de csak az összemenésébül ítélhetni. Mit akar? Isten tudja; én ugyan elküldtem Szent-György felé Ebeczkit 2000 lovassal, 2000 gyaloggal, — meghozza virradtig. Kémjeim járnak bé (Csallóközre), azoktúl az mint érhetek. Hozták azt is ma, hogy Szent-Péternél — az ki nagy-magyari révhez esik közel — tábort jártatott, oda akarván szállani, minthogy megfelesedésünknek híre ment bé.

Petenáda levelét veszem Szent-Györgybül; azt írja, hogy az mely 2 regiment általment vót Köpcsén felé: egyike azoknak ismét megtért, visszaköltözött Csalóközben. Marhektúl hová lett az német? nem tudom. Pozsonbúl hogy egy batalion megyen Olaszországban; hihető-i? — nem tudom, bizonyosnak írja Petenáda, s azt is, hogy Gráczban készül az császár. Segétséghez nem bíznak, mert Bavériában kellett fordúlni az dánusnak; csak békesség bizodalmok.

Holnap már csak kiszállok Isten Kegyelmébül, salvo

calculo 4000 lovas, 3000 gyalog; ismét várok ezer gyalogot holnaputánra hozzám; *ugyan lesz közel négyezer.*

Pálfi János még bizonyossan itt volt, tegnapelütt Eberharton is volt; még nincs hiremmé: valami lement volna. Gondolom, talám megszínli az hadat, az javát viszi el Pálfi — vagy ki — magával, az többit nekem hagyják. Azt is mondják: Pálfi azt királyt megyen késérni. De mi haszna, az sok pletkával terhelnem Nagyságodot? — elég az, hogy még Dáninak ellensége innen több nem ment azon 17 companiánál. Hacsak az obsidiónak diversiója nem akadályozza őköt: nem félthetem azon némettűl, de (ha) az gyalog elmarad az vár alatt, — az lovassát megindítja az sok ágyú. Eb ember Kleklspergh, neki hajt! Mindazáltal, ha Nagyságod szaporíthatta valami haddal Dánielnek táborát: csak az híre is megtartóztatja, azonban Nagyságod is succurrálhat. Alégha ezek itt nem fognak várni Keklspergh successusátúl, addig nem mozdúlnak igen, csak egyengetik magokot.

Gencsirül, Barkóczirúl sanctissime, humillime subscribo; ita fiat — Szirmaiként. Csajági nagyon jó, még jobb lesz ha nagyobb lesz. Esterház Dániel Úrnak senkit sem denomináltam, sem ő hogy denominált volna, tudtomra; igenis, meghattam minden lovas vármegyék ezeriknek, hogy Nagyságodhoz mennek, az kik oda deputáltattak; nincs is már egyéb, 2 lovas serege Abaújnak, 1 Sárosnak, 1 Ungnak, kik úgy maradtak itt, míg felállítják ott az vármegyék: ezeket hazaereszszem akkor; most, ha parancsolja Nagyságod, felküldöm, — de nem ér oda az sereg, hazaoszlik mindgyárst.

Eniczke iránt, Kegyelmes Uram, holnap írok Isoldnak: valamikor Nagyságod parancsolatjával megyen embere az Fejedelemnek,*) resignálja, nemkülömben Perént is, — áll azért Nagyságod parancsolatján. Dévén iránt alázatossan köszönöm nem idegenkedő kegyelmességét Nagyságodnak. Most veszem eszemben, az jesuviták sorára jutottam; nem hiában mondják: én vagyok most az Provincialissok; azt gondolom,

*) Thököly Imre, a kié volt Enyiczke, úgy Perény is, — de a ki aztán e javakat még ezen 1705-ik évben Bercsényire hagyta, végrendeletileg.

nekem is annyi hasznom lesz az gyülésben, mint az böcsülletes provinciámnak; — úgy kell nekem!

Az feleségemre maradt egy ágensem Bécsben; mikor interest és adósságot kértek tőle, arra tanitotta az feleségemet: igazitsa az kamorára, mert nem bírja az jószágot; végre maga is ágens uram praetensiót formált restans fizetésérül, — annak úgy felelt az feleségem: menjen az kamorára! Már én is accipiam Patrem Rectorem pro socio, úgy megyek az ország gyülésére; de nem tudom én, gyülés uramnak mivel lesz nagyobb jussa az collatióban, mint Nagyságodnak? Valljon Articulust csinálnak-i Donatio helyett: universo Statuum et Ordinum judicio, — Eniczke helyett Dévén? De, Kegyelmes Uram, mindegy ennek az evictiója, — csak azalatt az haszna több Dévénnek, mint Eniczkinek! Nem is praetendálom az proportiót, mint Liptó, Túrócz, Árva, Trencsén ellen. Tegnap húsz katona felosztással megegyeztettem az proportióban az egész Imperiumot. Húsz gyülésnél is többre tartom Nagyságod kegyelmességét, s nem is ragasztom azt Dévénhez. Úgy légyen, az mint Nagyságodnak tetszik. Én azomban maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Azon kérem alázatosson Kegyelmes Uram Nagyságodot: méltóztassék Nagyságod valahonnan egynehány száz flintát parancsolni, mert fegyvertelenek; immár majd az apró-muskatérbúl is kifogyok. Másik az, hogy az királi városok ezerét soha öszve nem verhetem, csak oszlik; majd 900 személynek számát superálja az ittvaló és bányavárosiak contingense. Ezen regimenteknek assignálom őköt, kiszedik rajtok, in forma recruttarum; tarhatnak mindenkor számot nevezet szerént számokra, — csakhogy flintájok nincs; az mundirungját könnyebb lesz, mindgyárst adhatnék 200-at közikben.

Íme, Kegyelmes Uram, az Lipta *) papok instantiáját alázatossan recommendálom.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel.)

*) Így; tán liptai akart lenni.

144.

Szered, 17. Juny 1705.

MéltóságosFejedelem!
Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem stafetaliter küldött méltóságos levelét Nagyságodnak. Hiszem Istent, Udvari-Kapitány Uram ő Kegyelme, dexter ember lévín, teszen fordítást Kleklspergh Uram igyekezetén, — nem kap ebhendi uram az szakmári bloquadára! Ideje lesz Nagyságodnak is succurrálni nagyobb erő ellen: mert íme, az acclusák egészszen megvilágosítják annyibúl Nagyságodot, hogy még innen semmi sem indúlt. Éppen most tenném az dispositiót, Gútánál felébreszteni álmábúl Croi Uramot.

Ha az igaz, hogy Csalóköznek visszadobolt tegnap az német: bizonyossabb lehet, vagy Gönyő, Szőny, vagy komáromi révekre ment, mert erre Gúta felé nem gyütt le, itt látnák az istrázsáink; amarra elmehetett, talám túl megy bagázsiája Köpcséntűl, — elválik ma, mert már meg kellett egyezni az köpcséniekkel azon Dévénnél általköltözött vörös, bavériai regimentnek is; megindúl ma, valamerre leszen, azonnal alázatossan értésére adom Nagyságodnak. Csak érkeznének már az óberster és ingenírek, bumba, mozsár Beszterczérűl, — negyedik emberem utánnok; hiszem Istent, megtréfálom, ha mi marad itten; ha sok marad: oda nem sok megyen. Nagyot fog tenni, ha maga Nagyságod leindúl; bizony, megréműl az rácz is. Bizony, Kegyelmes Uram, Vácz táján haszontalan lesz annyi, lemehet Ilosvai is; szaporább lesz haszna Csajáginak. Mi, Kegyelmes Uram, Nagyságod guardiája maga is megveri Kleklsperget! Ha közel lesz innen tábora Nagyságodnak, reáérhet; osztán, bizom Istenemben: lesz nekem passusom az Dunán, ha hidam nem is, hacsak egész ereit ide nem fordítja. Nem hiszem, praecauteria ne legyen Kleklspergé, hogy csak kavalyognak az hadak az Csalóközön, avagy ex professo várják: mit vihet víghez? hogyha repellálhatja-i hadainkot? — ne fároszszák és szaggassák addig itt az corpust.

Antal Urat egy hétre ha várom, az mint levelébül látom. Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Szintín expediálni akarám levelemet: gyün Ebeczki Uram embere; addig csavargának az hirek, ma az lovas német Pozsonnál elővette az portásinkot, — éppen hátán hozták Ebeczkire, mikor Szent-Györgynél telepedett volna; azt bizony megszalasztá, éppen Senquiczig üzte. Mondják, vagy 30 veszett bennek, ha igaz. Az gyalogság az hegynek szaladt. Czifertül üzent Ebeczki: majd Majtínhoz gyün. Megtért-é az német? hova lett-é? — nem tudom még. Ocskai már megéje esett. Azonnal megírom Nagyságodnak, ha mi hírem gyün. Oda vadnak az porták vígyázására, ha nyakamra nem gyün, míg összevehetem magamot. Féltem ettül igen; már megválik, mit ad Isten?

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

145.

Szered, 17. Juny 10. vespertina, 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Elhiszem, cum impatientia várja Nagyságod, stafetámra nézve, tudúsításomot. Ma napestig cum summa expectatione hallgattam, ha kitül mit érthettem volna? De, Kegyelmes Uram, az mint megírám, azon első hír után egész estig semmit sem érthettem.

Lovas had itt semmi mellettem nem volt, hanem Balogh Istvánnak egynehány zászlója Majténnál gyült mustrára: azokhoz mentem magam is, — úgy érkezének meg már napszállatkor két-háromfelül is az portások, ki maga, kinek hire s levele; azon úttal hozának két rabot. Circumstantialiter megvizsgálván az dolgot, így esett:

Ebeczki Uramnak meghattam vala, az Fekete-víz mellé szálljon, — ők bizony Pozson elein megfordúlván, igyenessen Szent-Györgyhöz szállottak, az hajdúság penig hátrább. Al-

talment tegnap az Palatinus secretariussa (Jeszenszky) rajtok, rajtok, hihető: hírit vitte, mert azt mondja az egyik rab, — az ki az bavériai vörös regimentbül való, — hogy ők tegnap költöztek által Dévénnél az Dunán, és estve felé szállottak Pozson eleire túl; csak meg sem telepedhettek jól, hogy gyün az ordinantia: minden compania 50 lovast kiállétani, mert ők complete 80 lovasbúl állók, és hogy 1000 lovas-kuruczra mennek. Étszaka általköltöztek pozsoni röpöllő-hidakon, virradta elütt által is gyüttek az városon, — már az mezőben tanáltak 4 regimentet az Generálisággal Cseklésznél; azok közre vették őköt: mert mindgyárst felzöndültek, mivel fizetések nincs, s ők ahhoz szoktak.

Az mieinknek portássa megvitte, lóra is ültek; majd két óra tölt bele, mikor az elöjáró hajtotta már az mi martalékunkot. Meglátván az erőt az mi jó magyarink, — vurgi! (így.) Az szekereket előre el nem küldte Ebeczki Uram, hihetem: bravúrábúl, odahagyák, az ki erdöt nem kaphatott nyakában. Az hajdúság azonban ódalt meglátván ezt: feliciter salválta magát Limpachnak.

Látván az német: szélt ment az katona, utánna hajtott Senquiczig, — s onnan Modornak fordúlt. Mégis, öszvevervén magokot az tisztek, ismét utánna fordúltak az németnek, az modri hóstátban kezdték vagdalni őköt, s az mely kimaradt az trupbúl, marhán min kapdozott, — azokot nyakgatták, s így késérték egész az cseklészi hídig vissza; már azontúl most sem tudom bizonyossan, hova lett? — de azt mondják az rabok, az Generális maga nógatta maga után az hadakot: léptessenek, hogy még ma béérkezzenek az táborra Csalóközre.

Ez az bavarus szívessen beszíl, s azt mondja, hogy már ők kétszer akartak revoltálni, s ha el nem hitették volna velek: senkinek gratiát nem adnak az magyarok, — eddig régen elgyüttek volna; most is, azt mondja, 5. szakadtak volt ki, oly véggel, hogy az faluban elmaradjanak: de ott érték őköt az mi portásink fegyverrel; megrémültek, s megszaladtak, csak ő adta meg magát. Úgy mondja, tegnap meg volt mondva, hogy ma az bagázsiájok bémenjen Csalóközben hajókon; Montecuculi regimentje ment által helyettek Morva

vízin. Salmis regimentét még ők helyben hatták vala: de volt híre, hogy utánnok gyün.

Az másik azt vallja, hogy mind az egész Generálisság itt volt, maga is Herbeville, Pálfi, Rauhoff, Kusani, Viard. Regimentet négyet nevez. — Latur, Kusani Darmstat, Slik, — az ki kigyütt Csalóközbül, nem is maradt egyéb bent, hanem Kronsfeld Gútánál, Eszterházi és Pálfi, az ki Felszé volt; de azok igen gyenge regimentek, szolgálatot sem tesznek. Semmi egyéb Parait regimentinél le nem ment, semmije által nem költözött, hanem Mont ecuculi; esziben sincs, hanem hallotta az urátúl, hogy míg az békesség tractája lesz, ki nem mennek. Gercz szolgája vót. Gyalog Toleto, Virmond, és Salmot hallotta nevezni, — de az még ott nincs.

Ebeczki azonban összeverte magát, és szállott utánnok Puszta-Födémeshez, most is ott van. Az gyalogunk általment-i, vagy Lympochon maradt? nem tudom.

Segétségrül egyik sem hallott semmit, hanem Brandeburgust és Lineburgust hirrelnek. Az bavarus azt mondta: úgy hallotta egy hete, hogy az svaiczerek útat adtak az franczianak insz mailandise (így) által, és 80 ezerrel gyün az ő Urok *) Virtenbergiának, az Rhenus mellett; kire nézve mondták: innen is regimenteknek kell felmenni. Ez mind semmi; elég az, Kegyelmes Uram, hogy már nem hiszem, menjen valami ezekben az németekben el, mert úgy mond: 30,000 az hírem. Morvát is csak az vízre bízta: az híd végében száll Vereknyéhez, csak így fog ke resni alkalmatosságot.

Ebeczki (Imre) Uram azt írja Újvárbúl: az almási szigetben szállott 17 hajó német, lovast várnak magok után, — hanemha ugyanis azokon az hajókon bocsátanának még valamellyet le, az kiken az bavarusok bagázsiája bémegyen; mert úgy látom, minden mesterségek csak az hídnak elbontásábúl áll; ha Nagyságod azt impediálhatja, — mienk az ország **) az ellen az erő ellen, mert innen soha nem mér

*) Max-Emánuel, a bajor választó-fejedelem, XIV. Lajos és Rákóczi érdektársa.

**) A túl a dunai országrész, és föntebb az ide vivő hottyánvári Dunahíd értetik, Tolnában, Paks fölött.

elmenni. Eleget viszek — úgy gondolom — véghez, ha nem bocsátom oda; jobb megtartóztatni, mint revocálni. Megszakadni nem mér, kétfelé kevés; de, ha lehet, én is erőssebb corpusban verem magamot, mert az hegyen túl már haszontalan annyi had, nem is bírnak emberink az commandóval. Csak érkeznének az tisztek!

Ha mi lesz, holnap is alázatossan tudósitom Nagyságodot, — de elhiszem, nyugszik az eb, mert teszen 10 mérfődet, kit éjféltül járt ma, — ki gondolná némethez!

Az mieinkben nem veszett, — több őbennek sokkal visszamenőben, az confusiója nagyobb.

Szalai katonája vagy 200 fölment az hegy alatt, mindenütt lármát, fosztást tett; elhiszem, már az tót országon lopja fel magát; currenst bocsátok utánnok mindgyárst. — Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

146.

Szeredben, 19. Junÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem de dato 16. Földvár elhagyása iránt stafétáját Eszterházi (Dániel) Uramnak. Azt tudtam Nagyságod méltóságos leveléhez képpest, hogy az lovas hadakkal eleiben fog menni,*) ugyanis talám jobb lett volna s az rácz nagyobb tartózkodással gyült volna; hanemha hát megül félt ő (Eszterházy Dániel) Simonytornyátúl. Ut-ut sit, — ez megvan eddig; már meg nem lesz — látom — verekedés nélkül, talám csak ma, vagy holnap is. Isten segéljen bennünköt, s mentsen meg nagy confusiótúl! Mert ugyan nem félthetném még azon gyülevisz néptűl, confusio nélkül.

*) Glöckelspergnek Eszterházy, — de úgy megriadt tőle, hogy elvégre csak Bottyánt hagyta a jobbparton a gyalogsággal és saját egyetlen lovas-ezredével.

Ez, úgy látom, csak attúl vár az Csalóközben. Azúlta, hogy visszatakarodott, helyben volt tegnap; hallattak ugyan tegnap feles dobolások, három ízben két-két ágyúlövés, — most már gyanakszom: *ha nem örömlövések voltak-i Földvár fölszabadúlásáért?*

Csak elhiszem, ha az mi hidunkot elbonthatja, ha az mi hadunkot megtolhatja Kleklspergh — kire Isten ne segítse — ez is kiszáll Csalóközbül, s az is általszáll az Dunán, úgy hiszem, Pestnél.

Kegyelmes Uram, az mint kitanúlhattam, maradott még Csalóközban az hét regimentben 4000 lovas, gyalogja lehet több 2000-nél, — inkább *többnek, mint kevesebbnek hiszem.*

Az mi hadunk *nem szaporodik*; mostani rivadásban *elment majd háromszáz.* Eszterház Antal Uram nem érkezett még; az ő Kegyelme ezere is *úgy eloszlott, nincs ötven lovassa, Godának harmincz.* Egy szóval, Kegyelmes Uram, *nyóczezer lovasra nem tehetek szert.* Három felül kell szakasztanom az hadakot. De, hiszem Istenemet, megsegét bennünköt! Csak elhiszem, annyi Generális megúnja Csalóközben az múlatságot.

Nekem ott jár az elmém, Kegyelmes Uram, hogy itt az Vágon innen hagyjak egy corpust, az másikkal által kell igyekezni *az Duna-mellyékére; distrahálom ezt, rettentem amazt.* Ugyanis így disponáltam vót, *de ezen lárma lett.* Elvárom Antal Urat, ha késő nem lesz, mindent cselekszem. Majtinhoz szállok elöszször, ott várom össze magunkot.

Tegnap érkezének Csáki István, Helenpach és Sréter Uramék együtt, ma általesem alkalmasint;*) úgy látom, meg fog lehetni Nagyságod intentiója. Azomban magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Íme, accludálom Nagyságodnak alázatossan levelét Herbevillének; tegnap fogták Csalóközben.

---

*) T. i. a hadak fizetési s élelmezési szervezésén.

Most érkezett meg az portám; egy németet hoztak az híd elül. Tegnap az német tábor följebb szállott Íberhardrúl, éppen az hídnak eleiben; úgy hiszem, ma által fog költözni Pozsony eleiben, az mint az emberek mondják. Hozák azt is hírül: egy regiment lement Gútához, ott megint túl az Dunán két sánczot kezdett vetni; úgy látszik, mintha költöző alkalmatosságot keresne. *Nem hiszem,* Kegyelmes Uram, *meg ne bódítson bennünköt, hacsak rajta nem mehetek.*

Csak elhiszem, ha túl az kis ereje Kleklspergnek *ellent állhat: rajta leszünk most az Vágig!*

Külön negyedíven.

P. S. Kegyelmes Uram! Pekri Uram levelét veszem, igen consentus — látom — az promotióval,*) penig hogy több az többinil! Pozsonban azt mondják: megvertik volna (Erdélyben) az mieinket, — nem igaz! Forgács Urammal, írja, mely jól comportálja magát, de disgustatusnak írja, his formalibus: »*rettenetes malecontent az Udvarral, félek is valamitúl. Sapienti satis.* Jó volna, Kegyelmed insinuálná: consoláltatnék, — mert bizony nagy dologra fakad ki, az kit vagy nehezen, vagy meg sem orvosolhatni. Látom, eléggé igyekezik szolgálni; ha mégeddig benedictio Dei defuit, — nem tehet róla.« Haec sunt formalia; tudom, Kegyelmes Uram, ki írja? azt is, kirúl? Mindazáltal nem múlathattam el, Nagyságod bölcs ítíletinek eleiben ne terjeszszem, azon áron, az mint vettem. Nekem ugyan minapi levelében, kit Nagyságod fölszakasztott, potenter ír az dézmákrúl (Forgách,) más panaszszát nem tudom. Én feleltem neki, hogy Nagyságod nem veszi el senki usuált, pactált jussát; de én úgy értettem: ingyen kéri, — azért relegáltam emberét Nagyságodra. Én több panaszszát nem tudom.

Kegyelmes Uram, ha el tanál gyüni Okolocsáni Uram, nem szabad volna-í jó mód alatt projectálnom *armistitiumot? Mert egészen az imperialis progressus a mi dolgunk. Nem jobb volna-í azt tracta, mint fegyver alatt* expediálnunk?

---

*) Ekkor léptettetett elő — Forgách ajánlatára — altábornagygyá; több lett tehát Orosz Pálnál, Thoroczkaynál, Mikesnél, és ezt akará.

Nem szánom — hitemre — *magam vérét, de félek unalmától az népnek.*

(Eredeti, féliven, negyedrétben, és a külön negyedíves utóirat. Mind sajátkezű írás, a dőlt betűkkel szedett részek titkos jegyekkel. Ha valjon ezen levélhez volt-é a külön negyedíves utóirat eredetileg mellékelve? bizonytalan, azonban tartalma meglehetősen ezekre a napokra utal.)

147.

Szered, 20. Juny 1705.

Kegyelmes Uram!

Semmi bizonyos hirem az ellenségrül; tegnap még helyben volt, de mondják, fölrakodva, és egy regiment Gútához ment volna, része bagázsiájának Köpcsén felé, — de semmi bizonyos; talám ma kimutatja magát.

Az hajdúság előkerült, minden bagázsiája, tarisznyája oda, köpenyegeknek is nagy része; mintegy 30 legény hiával vadnak. Az katonaságban sok elment, nagy réműlést tett, — rettenetes itt a réműlés és hordozkodás. Ocskaitúl semmi hírem.

Íme, alázatossan accludálom ezen híreket Nagyságodnak, együtt az Hont vármegye és szakolczai jesuita levelével. Nagyságod kegyelmes dispositiójára remittáltam mindezeket.

Az commissariatusságban most fáradnának, — de magam nem érkezem most reá, megvallom. Kimegyek ezennel az táborra, — azalatt talám érkezik hirem, azonnal tudósitom Nagyságodot, magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Vay Ádám Uram levelét de dato 18. veszem; nem volna mitúl félniek túl, az mint írja, csak rajta menjenek: mert ha magokra várják, — deletur thaesis.

Külön czédulán:

P. S. Csúfosnak látszik előttem, hogy az pozsoni várbeli commendant, az ki magyar, *üzente, hogy legyek tekéntettel hozzá, ha Pozsont megszálljuk, s ne higyjük, ha híre lesz is, — mert nem gyühet derék segétség.*

Az egri Nagy János hadnagyot most szabadítottam meg onnan, az beszílli.

Viza s Okolocsáninak semmi híre ismét. Az cartella aránt alázatossan elvárom parancsolatját Nagyságodnak.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezű, részben titkos jegyekkel. A külön negyedivre írt utóiratról nem bizonyos, ha eredetileg e levélhez volt-e mellékelve?)

148.

Szered, 20. Junÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Most béjöttemben az táborrúl veszem alázatossan Nagyságod méltóságos levelét. Az inclusák ugyanis nem nagy erőt mutatnak, — de mi haszna! Mikor succursusa ment volna által Nagyságodtúl, s rajtamennének: mégis, nagy reménségem volna; mert úgy látom, Kegyelmes Uram, attúl függ itt minden.

Itt az német megfeneklett; készületinek híre ide is, oda is, amoda is, — de még bizony csak helyben van. Ma küldött ki Amadi Uram protectióért hozzám, oly üzenettel, hogy Köpcsén felé szándékozik az német minden bizonynyal; de az minapi kicsapással ölt németnél tanált levél nem azt tartja, az közhír is ellenkezik véle.

Én, Kegyelmes Uram, megvallom, igen törődöm, mert csak magam vagyok, már Ebeczki is elbetegedett mellőlem. *Ha akarnék is harczot állani: ki dirigálja az hadakot* illyen corpusnál? Az penig igen bizonyos: *ha általgyü, harczot keres, vagy elnyomást.*

Mintsem először most összeszedjem *a hadat, és azzal együtt adjak hátot:* jobbnak ítélem *előbb distractiókra menni.* Kiváltképpen szükséges volna Esztergam elein sánczot vettetni és hajókot készíttetni; ha annak impediálására divertál az német alá: túl kellene az hegyen, Dévénnek minek mennyi. Csak elhiszem, vár segítséget, ha csak gyalogot is. — Úgy van híre, 100 német veszett ide kicsapásával az elmúl szerdán; talám nem kapdoz annyira már többűl.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva. A levél hátúlsó, üres lapjára a fejedelem néhány betűt vetett, és egy ágyúcsö bedugaszolt, lezárolt végét rajzolá.)

149.

Szered, 22. Junÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Lélekszakadva vártam Nagyságod méltóságos levelét, kibül confirmatióját reménlettem az Dunántúl folyó híreknek: mert tegnap oly hírt hozának páter Csatári üzenetébül Esztergambúl, hogy az német lemenvén Paksig csaknem, ott az mieink az előjáróját mind levágták, és három sajkát semmissé tettek; azzal az német megfordúlt, és már is 20. és 19. nagy lövések hallattak Budán, az hajók és sajkák is mind visszafordúltak volna. Éfélkor hozák ezen hírt, — de abban suspectus előttem, hogy Földvárnak megvételit is hireséti; ex uno mendacio sequela reliquorum.

Úgy látom, Kegyelmes Uram, vagy attúl, vagy segétségtül vár az csalóközi eilenség, mert csak helyben s csendessen van: hireséti mindenfelé magát; most már híre, hogy ma az lovassa kiszáll, az gyalogja penig Nagy-Magyarhoz gyün, s odacreszti az hidat Vereknyétül. Ellenben azt is hozzák, hogy 2 regiment minden bagázsiástúl lement Gúta vagyis Komárom felé. Az igaz, hogy valamely gyalogja érkezett, ezerig való fiatal nép, Pozsonban szállétották.

Én, Kegyelmes Uram, sokat törtem magamot: de táborütéssel nem akarom kimutatni egészszen magamot, mert nem *jó volna hátot adni, úgy egy confusió elvesztené most az hazát egészszen.* Hanem küldtem Ocskaihoz ismég ezer hajdút, 4 ágyút: az hegyeknek szálljon ódalt. Az lovas hadakban elhoztam, általszöktettem az Vágon, úgy gyalogot is, az németekben is 300. Már csak Antalt várom: mintha az ő hada gyünne

az Duna mellé küldöm, — sánczot, hajót készéttessen; túl az Dunán is lesz hasznára, s innen is talám lefordúl Komárommnak az német: mindgyárst Ocskai Dévénnek kaphat, ismég csavargathatjuk. Itt penig az Vág passusát jól provideáltam; az lovas had elüttem, ha kigyün: megpróbáltatom vagy lesre, vagy fektiben; ha úgy nem: *máskínt sem lehet, az igaz. Az passust, ha lehet, megtartom, által nem bocsátom.*

Az franczia megemberlette most magát, látom Nagyságod írásából. Az Óberst Sasan tegnap késün érkezett: de az munitio Beszterczérül még sem, — nem is késik, mert nem kell.

Az vármegyéket erőssen kellett volna sürgetni, Kegyelmes Uram; hiszem Dániel regimentjéhez való lovas is készszen van. Én bizony senkit sem biztattam relaxatióval; íme, mit írnak nekem is, méltóztassék meglátni Nagyságod, — én váloszt sem tettem. Bizony, Kegyelmes Uram, *itt is fogy az hadam.*

Az szegedi tábornak, azt hiszem, csak hire; — nem szokása az rácznak ollyan ceremoniával tábort szállani; csak Dániel succursusát akarják tartóztatni. Istenem, adj jót onnan hallanom!.... Csak úgy zsibongok most, inter spem et metum; magam is uralom Bottyánt, ha most jól viseli magát.

Ezzel Nagyságod kegyelmességébén ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Itt, Kegyelmes Uram, rettenetes az rémülés az nép között; csak rivallik az, s hírt csinál, — bennünköt is csak bódít az átkozott sok hírrel; de hiszem Istent, jól adja! Kigyütt volna eddig, ha ereje volna.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k., részben titkos jegyekkel írva.)

150.

Szered, 23. Juny 6. órakor reggel, 1705.

Kegyelmes Uram!

20. és 21. költ méltóságos leveleit Nagyságodnak alázatossan vettem. Megvolt már híre, — az mint írtam is Nagy-

ságodnak, — elüttem Bottyán Uram actussának, — de Dániel Úrnak nagy gyöngesége!*) Ezért is áldassék Istennek szent neve! De, úgy veszem eszemben, hogy nem volt még együtt sem mi, sem ő hadok. Elég az, hogy az ellenség között is híre van, annyíra, hogy innen segétsége is megyen, — még ugyan indúlásárúl semmi bizonyos hírem, hanem éppen most egyszersmind hozák Nagyságod méltóságos levelével, hogy tegnap már az híd-hajókot látták lefelé Vereknyétül; soha nem tudom, ha az víz szakasztotta-í el az hídját, vagy maga ereszti le az német? Hadd, késérő nélkúl nem gyünne az hídja! Magának semmi bizonyos híre, hanem hogy az Sárrétjére akar ma szállani, — holott penig az vizek áradása most van, már is körúlvette úgy, hogy lehetetlen neki talám már Komárom felé menni is; az mely része bentmarad is, nem tudom, hol subsistál?

Ezennel megyek az táborra, majd szekereken vitetek hajókot; vagy succurrálni, vagy kihozni kell az hajdúságot: az magyari passuson szorúlt ez éjjeli áradással több 500 hajdúnál.

Eszterház Antal Uram is most érkezett estve; tegnap discuráltunk, ma akartam Újvárban rándúlni, az Duna-melléki diversiót instituálni, Antalt azalatt itt hagyván; ugyan majd elküldök, Csáki uramot vagy kit előre, mivel az gyalogság már elment. Nagy tartalékja lesz az segétségre menő ellenségnek is, — itt is lehet az operatiónk; talám úgy adja Isten, hogy általszalaszthatok valamit háta megé, mert ezért akartam az Duna mellé menni.

Elhiszem, Pálfi Uram ha bentmarad Csalóközben, az *várni fogja az dánusokot, hogy corpussa lehessen*, — van ugyan híre, már Bécsben *érkezett az eleje;* nem bizonyos.

Okolocsániékot, hallom, Pozsomban várták mára; ha elgyün, Gyöngyösig elküldöm, Nagyságod parancsolhat iránta.

Való dolog, Kegyelmes Uram, nem siethet — ha ma költözik is Köpcsénnél — az német annyira, hogy Fehérvárt elérje: mert az kőtözése is üdűt hallaszt, Győrhöz is még 8

*) Hogy t. i. a lovas hadat Glöckelsperg közeledésére mind általvitte a balpartra, Bottyánt magára hagyván, ki mindamellett vitézűl megvívott, és Glöckelsperg első támadását diadalmasan visszaverte.

mérfődnire van, innen most tizet is teszen. Ha Nagyságtok cum securitate pontis addig általesettethetne az németen ottan, — haberemus per Dei gratiam rem obtentam.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva.)

151.

Újvár 24. Junÿ estve, 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap alázatos írásommal informáltam vala úgy Nagyságodot, hogy az hídját az német Magyarhoz ereszti; abban semmi sincs, — csak az nagy bódúlása az fődnépinek annyi hírt csinál, hallgatni is nehéz. Tegnap bizonyossan helyben volt az tábora, nem is mehetett egy nyommá is: úgy körűlvette az árvíz, de már ma apadni kezdett. Közönségessebb s majd igazabb híre, hogy Buda felé megyen egy része, de merre? nem tudom, mert itt Komáromnál nincs készűleti. Pálfit hogy benthagyják Csalóközben, közhíre; rakodott tegnap is, ma úgy vót: megindúljon.

Antal Urat jó dispositiókban hattam, nem is féithetem most, mert az vizek s az Dudvág is erősségünk. Perneknél van Ocskai, — az háta megé esnék német uramnak, ha kigyünne.

Valóban, nagy lélek-óhajtva várnám minden órán: mi lett az Bottyán actusa után? s annak is particularitássit. Elég az, hogy itt is az híre úgy foly: 60 szekér testet vittek Budára, Fehérvárban is sokat, és az német tábor visszaczafolt, s tegnapelütt Ó-Budához szállott, tegnapra Doroghoz készítették élését, s ma hogy Esztergamhoz kellett volna neki gyünni. Nem fundamentalis: de Esztergambúl gyütt a

hír.*) Élésbül fogyatkozása, hajókon most készítik Komárombúl.

Mindezekre nézve itéltem jónak: elküldtem vagy másfélezer gyaloggal, hajókkal s ágyúkkal az Duna mellé Csáki Mihály Uramot.

Gútánál van másfél regiment lovas-német: hogy az hertelen ki ne bátorkodjék, ide Újvárhoz szállítottam 2000 lovast; ha az Duna mellé megy az német az gyalogomra: ez innen utúl veszi mindgyárst az sikon. Sasan elmegy, már 300 embere van oda; nem félthetem, hogyha csak több nem gyün, próbálja, — teszen Klecklspergnek is zavart feiben! Ha azalatt az Mátyus-földire gyün is, s habár recedálna is Antal, — kit nem reménlek, — üdüt adok Nagyságodnak túl az munkához; mert elég az elüttem, hogy senki sem mondja: az mi hídunkot elrontották volna, — mégis recedál az német! Lehet ideje az recollectiónak.

Ha penig Csalóközbül mind ide legyül az német, az én sánczom és költözésem impedimentumára: mind idegyün akkorra az had az Vágon túl, és az gyaloggal Antal Úr bombardíroltatja Pozsont mindgyárst. Már el vadnak rendelve az hadak, tegnap érkezett az munitio, s ma Nyitrára is Besztercéről, — de még sincs Rhen.

Az Brigadirt (Chassant) kiküldöm holnap sánczcsinálni, Csenkevárához fogatok, ha javallja; magam elvárom itt közhelyen: kinek succurráljak két felül? Ha lehet, elrugaszkodom az Duna mellé is, — 5 órányi útam az is, Sente is.

Hireim ma gyüttek s tegnap is. Segétséget már Pozsonban többet nem várnak, mert úgy mondják: megtért, már Bécsben is volt benne. Isten tudja. — de, csak elhiszem,

*) Mellékelve is van eredetiben e hírek forrása, ú. m. valamelyik Esztergom elején vigyázó fő hadi tiszt — talán Zsámboki — levelének ezen utóirata, egy kis czédúlán:

»P. S. Az midőn levelemet bépecsétöltem volna, gyütt egy kisoroszi ember, az ki is azt referálja, hogy tegnapi napon Esztergambúl kigyüvén két emberek, azt a hírt hozták, hogy az elmúlt éjjel az németség Ó-Budán hált, és mára Esztergam eleire Doroghoz fog gyünni, az hova élést mindenfelül hordanak neki; holnap okvetetlen — ha rosztogot nem fog tartani, — az Duna szorossán föl fog maserozni.«

gyün, ha gyühet; mert, ha két corpussok nem lehet: csak elhiszem, defensióban veszi magát Komárom környékin az is, ez is, és az Csalóközt nem hagyja. De úgy megnyílik az Dunántúl, kivált lefelé az út, — elhiszem, az rácz is lecsendesedik. — Van is híre, hogy Tatánál, az tó mellé akar szállani az német.

Beszéltek ollyat is Komárombúl, hogy az német megfordúlt ugyan mindenestül, s kihozta Fődvárbúl az népit: de az mi lovas hadunk mind általgyütt, Bottyán Kecskeméten fekszik,*) de csak populi-hír, mert nem hadná meg az hidunkot, ha lehetne. *Azt magyarázom: netalán Budánál által akar menni; de hiszem, csak* famamja is *meggátolja,* Nagyságod *maga közelétvén.* Talám nem helytelen gondolkodásom ezen stratagemma az ellen is.

Istenem adjon jót; kit kivánva, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Már két levelemben múlattam el: Dévény iránt alázatossan köszönöm kegyelmességét Nagyságodnak.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Rákóczi Ferencz nagy Kegyelmes Urunknak ő Nagyságának, alázatossan.

Hatvan, ilři ubi. Cito, cito, citissime.

Cito, cito, citissime.

P. H.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben clavisekkel.)

152.

Újvár, 25. Juny 9 órakor reggel, 1705.

Kegyelmes Uram!

Most veszem egyszersmind két rendbeli leveleit Nagyságodnak az inclusákkal. Istennek így tetszett, — így kellett meglenni!

Úgy látom, Kegyelmes Uram, keveset bízhatunk mi az

*) Glöckelsperggel vivott csatájakor kapott sebeiben; hogy azonban e sebek már ekkor ágyba döntötték volna a bár koros, de életerős tábornokot, — még ez idő szerint nem állott.

commendansokban. *) Régen alázatossan depraedicálom én: az *mi hajdúságunkkal nem lehet resistentiához bízni; hasonlót várok minden erősségben itt is.* Megvallom, Kegyelmes Uram, így imagináltam ezt magamnak, — de nem örömöst hittem volna.

Már elhiszem, hogy vissza fog nyomúlni Kleklspergh; mert, hogy az maga ereivel általmenjen, nem hihetem, már Nagyságodnak is közelétését értvén. Csak elhiszem, az én csalóközi németem is megpróbál most, de merre? nem tudhatom. Kire nézve nehezen hiszem, *az Vágon túl való földet megtarhassuk.*

Succursus bizony, Kegyelmes Uram, ha az hada Nagyságodnak s az ki Danival volt, megmarad, nem szükség, — soha által nem mér menni az sikra! Ha penig megegyezik Károli is Nagyságoddal: vége lesz az ő igyekezetinek.

Hogysem mint két-három felül bajoskodjunk, ha meg kell lenni: talám, Kegyelmes Uram, jobb volna *összemennünk*, azaz: *ha fartolnunk kell, közelétsünk egymáshoz;* úgyis, hiszem, ha Budához visszatért az német s netalán ezen acclusa szerént cselekedjék, Nagyságodnak is idibb kell gyünni, quia *nulla spes transitus.* Hiszem, ha mind összeveszi is magát ez az német: nem lesz több 10,000 embernél. Nagyobb az Isten annak ereinél!

Én mindent elkövetek, de nem hiszem, hogy vaktában próbáljon. Tudom, Nagyságod *nem parancsolja: formalis harczot álljunk,* kiváltképpen *túl az Vágon; mert, ha kirohan is, — össze sem vehetjük ott magunkot. Nem hiszem, belső bizodalma ne legyen, ha* Újvárt próbálja, — rajta veszti külömben!

Csáki Uram Duna-melléki hajdúsággal való próbája már vagy provocálja, vagy meggátolja az ellenség igyekezetit. Nem praecipitálom ott az dolgot, sem vissza, sem odavaló munkájával, csak ma is elvárom: mert most az vizek is akadéki harmadnapig még legalább — úgy hiszem — az ellenség motussinak.

Medgyes megvétele, Istennek hála, igen jó; csak későn

*) Bottyánvárában a föllegvárnak Szinay Mihály s az alsó várnak Csajághy János gyalog-ezredesek valának parancsnokai.

érnének fel az (capitulált) németek Sléziában, — mert másként azzal is szaporodik. De semmi az; addig általesünk, az minek meg kell lenni.

Azt hiszem, ezen csalóközi németség is két felől fog igyekezni próbálni; de talám megtartózkodik még, ha segétsége nem gyün, — megmutatja harmadnap! Ezzel élek-halok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Újvárban én nem múlathatok, *s odajönnöm sem jó.*

Kegyelmes Uram! Már elvégeztem vala levelemet: veszem ezen Bokros Pál Uram levelét. De hiszem, megváltozik már minden dolog, mert bizonyossan elmegy vala egy része az németnek Budához. Csak elhiszem, ha Okolocsániek gyünnek, — megtartózkodnak ezek is, sperantes pacem.

Csáki Uramot nem avocálom, ott lesz; meghattam: hidat vessenek, — de hiszem, lesz min kőtözködniek: nálok az hajók, ha Nagyságod fogja parancsolni. Van 1000 hajdúja, és Sréter lovas-ezere, Antal hulladikjával véle; tartóztatni fogja Kleklsperget az hire költözésének.

Hát, Kegyelmes Uram, nem jó volna-i, ha Nagyságod Pest helyett Lévához gyüne? Csinálnánk egy nagy corpust; bizony, nem hiszem, megvárna az német! Mert így mi haszna, ha nincs kire mit bíznunk! Pest ha meglesz is, — nem tudom, mit használ? Azt ott kell hadni. Ezeket csak opinative írom; az szükség másra hajt majd bennünköt.

(Eredeti, féliven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, — a dőlt betűkkel szedett részek titkos jegyekkel.)

153.

Újvár, 25. Juny estve 8 órakor, 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában hozák ezen intercipiált leveleket, s ugyanazokkal együtt Petenádi és az szent-györgyi salvaqvarda levelét. Az intercipiált német levelekbül egészszen colimálhatja az ember ereit Kleklspergnek; mert habár azon batalionokkal conjungálta is magát: az lehetett azon német, kit írják, 700 lehetett az hajókrúl kiszállva. Már nem lesz annak más

ereje, hanemha az túlsó rácz bolondoskodnék. Lovassa német nem lehet 2000, az mint kitanúltam, mind azelüttivel is. Nem mondom: próbaképpen által ne szálljon az hidon, kiváltképpen Nagyságodrúl híre nem lévén, — de már nem lehet: eddig ne légyen!

Petenádi irását igen rationabilisnak tartom; régen van híre az 4000 dánusnak, — eddig Dániábúl is elgyühetett volna, miólta Linczen irják lenni; de, csak elhiszem, gyün valami: mert két corpust akarnak csinálni. De ugyan, — úgy látom, — hamarabb szorúlok én az segítségre, mintsem Nagyságod: mert ezt fogják erőssebb corpusnak tartani amaz defensive marad Budánál, Nagyságodot munka nélkül tartóztatni fogja.

Átkozott Földvár!.... Jó vót az dispositiója az általmenetelnek, — kutyávúl követték. Ollyan voltam, Kegyelmes Uram, pinteken, szombaton, vasárnap, még hétfün is, mint az kétségbenesett szívő ember, — helyemet sem tanáltam confusiómban. Most, tegnap s ma Isten kiváltképpen megerősétette szivemet; talám az irgalmas Isten megbolonditja, általhozza, s Nagyságodnak kezében adja (Glöckelsperget), s most lesz meg az budai mezőben való diadalma Nagyságodnak, kit M. taval emlegetett.

Bezzeg, megkoplalná Buda az prófuntot, az mint itt irják szűkit; most akarnak innen vinni: csak azért is ott hagyom az Duna mellett Csáki Uramot az hajdúsággal, — úgyis *desperáltam az Vágon túl való földrúl; ha succursusa gyün:* innend reáérünk, hiszem Istenemet; talám csak ahhoz készülök jó idein.

Itt, Kegyelmes Uram, provisio elég van: de megvallom, ezt nem félthetném; *csak attúl félek: úgy jár Lóczi, mint Szinnai;* maga s az tisztek jók, — az többi kutya volt; az eb természetjekben, s nincs miben válogatni. Istení az erő s az bizodalom; légyen, az mint tetszik szent Fölségének!

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Elhiszem, Kegyelmes Uram, méltóztatott Nagyságod írnya az hadakért az vármegyéknek. Itt van Abaúj 2, Sárosnak 1 serege, igen kéredzik, — de haza; ha Nagyságodhoz küldöm, nem megy, ha nem bocsátom, szökik majd.

Préni Miklós Uram van Csáki Urammal, Kökényesi mellette. Kókái igen betegen ment haza Kókára, vagy hol lakik.

Isten úgy segéljen, az udvari had, Eszterház Antal regimentje, Bremer, megveri Kleklsperget, ha több nem volna is; adná Isten, gyünne által! Vedd el Isten az eszét! Csak Károli érkeznék, — mégis jobb ő, a sok rosz közt; hitemre, régen javallom: Nagyságod mellett jó lesz, s nagy könnyebbségére lesz Nagyságodnak; directiótúl hallgat, s munkatehető.

Medgyesért megtartom az Te Deum Laudamust vasárnap, ha parancsolja Nagyságod; gyühet addig váloszom, hiszem, egy nap egy éjjel elgyühet az posta.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k., részben clavisokkal írva.)

154.

Újvár, 26. Juny 1705. 9. vespertina.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem alázatossan 24. dányi tótúl költ méltóságos levelét Nagyságodnak. Azt elgondoltam még az relatióbúl is, hogy az solti sánczig elgyünek az mieink, s ugyan azon sáncznak apetitussa hozza által az németet; bár ne is nyomúlnának eleiben, csalnák kezére Nagyságodnak, — mi meggyün annak az hadnak az szíve Nagyságod praesentiájával! Szintín ollyan futva megy az vissza az hídon, mint az mieink idegyüttek. Igen jó az bagázsiának elhagyása; úgy látom, Isten Nagyságodnak akarja ezen gloriát reserválni, s éppen Nagyságod kezére hozza. Csak úgy kellene lenni, hogy maga hírivel mehetne sebtiben Nagyságod, midön az solti sáncz körúl fogna gyönyörködni: mertv isszamegy, — sőt bizony által sem gyün, ha megtudja Nagyságod lemenetelét. De hiszem, eddig gyütt már, ha gyütt, most már Nagyságod is közelétett; ha eddig nem gyütt — azon tünődném többet!

Mink, Kegyelmes Uram, még in ÿsdem terminis vagyunk, az mint tegnap alázatossan megírtam; íme, czelütt egy órával hozák ezen accludált relatióját *) egy német rabnak, kit ismét Somogyi Uram katonái fogtak, hetet mellőle levágván. Az passusokot czirkáló hadnagy levelét is vettem, — csak helyben vôlt még az német ma 8 órakorig.

Csáki Mihály Uram kimutatta magát, portát bocsátott által, már eddig ment el híre; elválik, micsuda mozdúlását okozza az ellenségnek: mert az Dunát bézárva nem fogja szenvedni. Szintín hogy ezt írom: lövések hallatnak arra; hihető, hajókban akadtak.

Itt igen szükséges volt diversióm; itt az Ingenir-Brigadírral (Le Maire) egyet értve, az többi minden dispositiókot tettem. Már provisióban s másban fogyatkozás nem lesz. Holnap Nyitrára viszem (Le Maire-t), mert ott sok az fogyatkozás, s több kellettinél az munitio. Az puskaport (itt) kevesli, több 400 mázsánál itt; de én tudom, hogy felettébb is — sok.**)

Azt hiszem, ha az Vágon túl kezdi az ellenség, s kit Isten ne adjon, általgyüjjön: első retirádánk Nyitra lesz; hamarább fogja azt bombardírozni az ellenség, hogysem ezt (t. i. Újvárt), mind azért, hogy könnyebben bízhatik hozzá, mind, hogy útjában lesz, utánnunk gyüve; az penig roszúl van, — de necesse kell megláttatnom La Mer Urammal.

Ha valahonnan lehetne, szaporítanám táborát Nagyságodnak, de hiszem, írtam már magam is az vármegyékre; osztán kétezer koszos német pisszennyi sem mér, — a többi rácz, horvát, labancz, micsuda, csak semmi! ***) Az megvan, az mi eddig meglett; innen felőlem kezdik már az módját, ha kezdik. Csak attúl félek: amaz Buda körül fog piszmogni,

---

*) Lásd mindjárt alább.

**) T. i. nem védné a mi hajdúnk addig a várat, a míg annyi puskapor elfogy! — Bottyánvárának a hajdúk által csak az imént lett elégtelen oltalmazása alkalmából tett keserű reflexió.

***) Glöckelsperg hada, a melylyel Földvárt fölmentette s Bottyánvárát megszállá, összesen fölment 6—7000 emberre, erős tüzérséggel s dunai taraczkos naszádokkal.

s tartóztatást tesz Nagyságodon. — Okolocsániéknak megszúnt hirek. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

155.

Relatio.

Andreas Augenstein, ex regimine Felsiano, *) ex compania Fritschner, dragonerus, oriundus ex Bavaria, Filczhoffio; non procul a Szerdahel in Csallóköz 25. Junÿ captus, ex socÿs autem septem sunt trucidati. Fassio praetacti captivi sequitur hocmodo:

Totum regimen Felsianum, constans ex companijs duodecim, est in insula Csalóköz; regimina vero Cäsareana sunt duobus milliaribus Posonio, ferme ad Eberhard in castris. Ibi sunt sex regimina, unacum Felsiano equestria, Cronsfeldianum ad Gútam excubat. Ex castris praedictis ante septimanam ad Szerdahel sunt commendati ex Bavaris 100, et ex Cäsareanis 200. Commendans est quidam Supremus Vigiliarum Praefectus. Praeterea sunt in castris duo regimina pedestria, unum nimis debile, alterum contans ex 10 circiter companijs, in una 50.

Ante quatuor dies fuit hic fatens in castris, audivit ex suo Capitaneo, quod velint brevi ad Szerdahel castra metari.

Spargitur inter ipsos, quod sex mille Dani fuerint in itinere, verum in Bavariam sunt contramandati, ob Bavaros tumultuantes, qui ex regimine Cronsfeldiano Lajb-companiam, et quatuor companias Cäsareanas trucidarunt, ob quod factum injunctum est ipsis, ut sex millia armatorum, loco trucidatorum conducant, qua in Hungaria sunt destinata.

Metuunt ad Szerdahel commendati: ne nostri eos invadant, quod facili opera fieri posse arbitratur, siquidem exi-

*) Bercsényi kezével a lap szélére vetve: »Ez az bavériai regiment.«

gua fossa est pagus circumdatus, per quam facillimus et equitibus est transitus.

A quo in insula sunt Felsiani, in quam post actum Baziniensem *) intrarunt: non sunt ex armada commendati aliorsum. De praedictis 300 dicebatur quidem Comaromium versus esse mittendos.

Auditum etiam est ab officialibus, quod velint cum armada hoc versus **) venire, et Posonÿ vires augere.

(Eredeti, félíven, ívrétben, Bercsényi julius 26-iki leveléhez mellékelve.)

156.

Kér, 28. Junÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Még a 24. nem vettem semmi hírt, se parancsolatját Nagyságodnak. Még csak most kezd itt pululálni híre az odavaló történetnek; más módon még nagy remüléstül nem tartok már, ily lassan érkezve az hír.

Csáki Mihály Uram nemcsak ásatja-víseti az csenkevári sánczot, — hanem által is szalasztottam az hajdúságban, kik már két-három mérfödnyire túl, az pusztán kocsikra kapván, Buda, Komárom s Esztergam eleire nyargalódzanak. Már nyereségek volt, tudom, de még meg nem tértek; — elhiszem, megzavarja eszit az németnek, megmozdúl s indúl rajta.

Mely impatiens vagyok, Kegyelmes Uram, hogy semmiképpen bé nem láthatok Csalóközben; kémjeim is külömbözöt hoznak, már hamisságban s árúltatásban tanáltam kettöt, meg is fogattam, — mert annál az mint harmadnapja írtam, semmi frissebb hírem nem lehet. Holmi közhírbül írja Antal Úr is Majténtúl, hogy az németnek az tábora ritkúl, s közönséges híre: Söprösnél lopódnék által az Dunán. Más kém azt hozta: tegnapelütt, úgymint 25. étszaka ment ezerig való lovas német valahová le, és az bagázsiája Samarjához ment.

Ezekbül magyarázhattam opinative, hogy talám nem bátorkodván tovább Kleklspergh: annak succursusára vo-

*) »Az minapi kicsapást érti« (Bercsényi oldaljegyzete.)

**) »Szered.« (Bercsényi oldaljegyzete.)

nyódnak, hogy agálhasson; mert ugyanis, ezzel az erővel lehetetlen, hogy kétfelé agáljanak. Vagy ott marad az Duna mellett defensive, vagy itt. Ezt igen szükségesnek látom, hogy kitanúlhassam; azért is ma s ez éjjel háromfelé is expediáltam, kik holnapig meghozzák, s magam is Szeredben rugaszkodom, rendben hagyván azalatt Újvárnál s az Duna mellett az hadakot, kiket az Zsitva s más minden vizek árja miátt nem is félthetek most.

Nyitra felé vettem útamot: mert minden rendetlenül van s készületlenül benne. Már Újvár helyben van, — ezt is úgy akarnám, ha lehetne; praemittáltam is Le Maer Uramot még tegnap ad revidendum.

Én, Kegyelmes Uram, bagázsiámot három helyen tartom, — mindenütt örömöst volnék, most kiváltképpen: mert Ebeczki István lebetegedett Antal Úr mellől.

Ha harmadnap alatt se nem mozdúl (a német), sem Okolocsáni nem gyün: csak elhiszem, segítséget vár bizonyossan; de hiszem, mi is várjuk Istenünk segítségét, — jobb az egész Dániánál!

Rettenetes lövések estek Esztergamban már harmadnapja, de leginkább ma hajnaltúl fogva sokáig; úgy mondják némellyek, Budán volna. Nem portához való lövődözés. Ma várom nagy óhajtva alázatossan parancsolatját Nagyságodnak; *talám Pest?* gondoltam én, — de mi *hasznára lesz* Nagyságodnak? et in quem finem? *)

Csak megvallom, Kegyelmes Uram, *nem tudok deliberálnom:* haugyan csak *megtorpad túl az ellenség, hozzá nem férhetni, — mit volna jó csinálni* Nagyságodnak?... Fata viam aperient. Dominus est, qui eduxit de lacu leonum torrentem, pertransivit anima nostra. Mindegy már; ha általmegyen rajtunk valahol, — csak omnes a nyakában, mint a puieri az koridonnak.

Nagyságod, Kegyelmes Uram, elhigyje, hogy arra van kiváltképpen való gondom: ha észrevehetem, hogy felessebb

*) Rákóczi a Rákos mezejére hirdetett országgyűlés oltalma végett gondolkozott ez idő tájban Pest városa elfoglalásáról, melynek lakosai közűl vele többen egyet értettek, sőt később oltalomlevelet is váltott tőle titokban a város.

erő megyen arra, - nemcsak értésére adom Nagyságodnak: de egynehány ezer emberrel akár magam megyek. Mert defensióban ha teszi magát itt: maradhat ellene is defensio, — *azért szöktettem által az javában vagy háromezer lovast, ezer gyalogot.*

Adná az én kegyelmes Istenem: bár gyünne által, — de nem ezen erővel, — ott; ha penig még innen vár oda magához hadat: mi is ráérjünk. Inkább hiszem, ha lesz kivel, itt csap ki, Pozsonnál vagy Gútánál. — Ezeket el kell várnunk. Azomban maradok, élek s halok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

Meghattam hidat vetni az Garamon Kéméndnél; csak 12 mérfőd lesz arra Pest Újvárhoz.

Az vármegyéknek irtam pro admaturatione.

Majd kivonszon az Commissariatusság, rendjeket kérik, s hitemre, nem érkezem; azért is kell most közikben is mennem Szeredben.

Külön czédulán:

P. S. Már elvégezvén levelemet, most veszem méltóságos levelét Nagyságodnak, kibül értem, hogy (Glöckelsperg) Komárom felé nyomakodik; annál nehezebb lesz megtérése, mennél messzebbrűl, — s nékem is nagyobb üdüm. Bizony nem késem, Kegyelmes Uram; jobb itt távuljabb kenyereznem magamot, s készülnöm: mert hiszem, ellenem állható ellenséget nem látok, hacsak utánnom nem gyün. Csak onnan meg ne fogyatkozzam az hírekbül: ét (éjt) nappá teszek ha hozzá fogok az munkához, és embereim lehetnek. De bizony, bár az komáromi Dunán is túl volna az német, mikor itt kezdeném az operatiót: mert inkább nem szakadozhatna; de így in securo hordja az bagázsiáját s gyalogját, — könnyebben divertálhat ellenem.

Nekem postakocsiim vadnak itt Jablonczán, Selpiczen, onnan Szeredben viszik; bár Nagyságod is parancsolna: tovább is lennének. Két-két katona vagy karabélyos mindenütt tartana kész kocsikot, Sentén, Mocsonokon.

Újvárban jó ember kell, mert Ebeczki (Imre) írja: igen beteg. Szemere László nem jó volna-i?

(Eredeti, háromnegyedíven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben clavisekkel — írva.)

157.

Kegyelmes Uram!

Midőn tegnap Pozsonbúl gyütt niderlandus franczia Laitmantnak, — ki is szökve gyütt szolgálatjára, Firmond regimentibűl, — examenirűl akartam írnom alázatossan Nagyságodnak: íme, veszem Ócsárúl költ méltóságos levelét Nagyságodnak, kire való alázatos váloszom az idevaló dolgok leírása. Máskint, ma is megírtam, Kegyelmes Uram, csendessen vagyunk; de, hogy valamely része az csalóközi németnek lement volna vagy által valahol, nem confirmálja ezen kigyütt tiszt, az ki — az mennyire látok, — helyessen beszél. Egészszen helyben van Csalóközben az német; annyira mozdúlt, az mennyire az víz kinyomta helyébűl. Ítéli 7000-nek lenni mindenestűl, — és az ki nem mozdúl helyébűl, valamig az succursusa nem gyün; az 5 regiment lesz: kettő lovas, 3 gyalog, mind dánus. Ezek már Naiburgtúl tértek bé Bavariában egyszer, ott lecsendesedvén az dolog: úgy hallotta, hogy már 7 vagy 8 nap alatt leérkeznek; nem értette bizonyos hollétéket, — de látta oly tisztnek levelét, ki írja: 4 nap alatt Pozsonban lesz, de az sem ír semmit: az hadakkal-i, vagy külön? Másfelűl hiresétik Pozsonban: már Bécsben volna az eleje, de ez nem mondja. Intentiójok — úgy mondja, bizonyossan, — azok ha leérkeznek, Pozsonnál gyünnek által, már más hídhoz való hajókot is eresztettek még egy héttel ezelűtt, — és, úgy hallja — Újvárhoz igen készűlnek; túl az Dunán valami vigyázó corpusnak hagyják Kleklsperget, még valami horvátokot várnak oda. Már volt hire az hidunk casussának, nagy fönt vadnak véle; de, hogy az általmenjen azon 2 regiment lovassal, — senkitűl csak vélni sem hallotta. Nagyságod megindúlásának még híriť nem hallotta.

Ezek, Kegyelmes Uram, relatiói; mások is csak mind egy nyomra czéloznak az hírekkel. Meg se gondolja Nagyságod: általgyűjjön (Glöckelsperg), ha akkor in prima furia

nem együtt. Ha penig innen arra vonyódnék az német: minek való volnék itt? Hiszem, ma is megirtam, Kegyelmes Uram, Nagyságodnak: azért lesködöm. Előbb érném én vagy hadam Nagyságodot, mintsem ő az hidat. Másként is, minek neki az paksi híd? Valljon Budánál nem jobb-é neki hidat vetni?

Haszontalan, — úgy látom, Kegyelmes Uram — előbbtovább corpusokot tartani; csak annyi legyen s jó ember, az ki az portázást győzi. Legyen híre is, láttatja is, valósága is Nagyságod corpussának: csak javallanám én összevenni az hadakot; könnyű ad certum actum commendirozni.

Szent-endrei sánczban nem bizom az hídhoz. Most, hogy ezt írom, hozák Csáki Mihály Uram felől ezen relatiót, kit accludálok alázatossan. Ma 8 órakor megszünt volt az lövés; hihető, kilőtték egymást helyből. Csak kihozom őköt, s újra kezdem, ha üdőt adnak. Portája volt túl, — azon búsúlok. Így lesz, Kegyelmes Uram, Szent-Endrénél is: mert csak kerengetni fogja Kleklspergh az Dunát, — ittvaló operatiókra vigyázva, diversiót fog kivánni tenni.

Durcsánit,*) az átkozottat, én nem promoveáltam, — maga kérte ki az kapitány; régen közinkben szököttt Újvárból, azelütt Tököli Uramnak bennháló inassa, mie volt; most is felesége, gyermeke, mindene itten, így hallom: mert nem hiszem, háromszor szóllottam volna véle. Dani sem azért rosz, hogy Úr, — de ki jó köztünk?! Csak casus ubique valet. Igazán, Kegyelmes Uram, Isten az mi hadvezérünk; hiszem, sohasem esett meg úgy az dolog, az mint elintéztük, se jól, se roszszúl; mikor jót reménlettünk: roszra fordúlt, — mikor rosztúl féltünk, jót adott Isten. Míg Pozsonnál által nem mehetek, az Dunán: nem vágyok én oda.

Már Medgyessel fele hada szabadúlt Forgácsnak; onnan is, innen is, amonnan is egy nagyhírű s ugyan formalis táborral mutatná meg Nagyságod magát, — könnyű volna

*) Voltaképen Turcsányi, t. i. Szinaynak árúló őrnagya, ki Bottyánvara ostroma alatt a hadi tanácsból kijőve, egyenesen Glöckelsperghez szökött, és őt mindenről informálván, s az erősség gyöngébb oldalait kimutogatván, — a már-már visszavonúlót újabb, az előbbinél sokkal hathatósabb bombázás tételére birta, melytől a hajdúság megrémúlvén, felgyújtá és odahagyá a várat és hidat.

abbúl küldeni, az hova kell. Majd akkor szorítnók még beljebb Csalóköznél is német uramot! *Rászorúlunk mi erre, majd mikor kevesebben telünk. Contemnálni kell ott; stratagemának fogja magyarázni,* — dehogy gyün, ha eddig nem gyütt! Elgyün itt, ha lesz neki kivel, mivel lesz múlatsága itt: lehet itt annak is, *az ki nem pápista, az dánussal.* — Magamot azonban ajánlom Nagyságod kegyelmességében. Maradván

Nagyságodnak

Nyitrán, éjfélkor, 28. Junÿ 1705.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k., részben clavizálva.)

158.

(Nyitrán, 29. Junÿ 1705.*)

Kegyelmes Uram!

Ma reggel érkezett Szároz Bécsbül póstán, ki is szombaton reggel indúlt az cartellának confirmatiójával, de azt pöcsét alatt viszi Szirmai Uramnak. Mondja, hogy háromnégy nappal utánna kellett indúlni Viza és Okolocsáni Uraméknak.

Szokása szerint Szároz sokat beszél, és az békességhez való inclinatiót: de, hogy az új császár szégyennek tartaná, ha népe nem lévén, quasi coactus conderet pacem. Hanem nagy praeparatoriákot mond, és hogy azonközben Salmis neki mondotta: azt megmondhatja, hogy igenis, volt okunk, — de ez az új király úgy akarja az magyarokot tractálni, az mint magok s törvényjek kivánja. Az ministerium egészszen megváltozott, az papság nem regnál, etc. Azt bizonyosnak mondja, hogy szombaton várták már Bécs eleire az dánusokot, effective 7000-et, és mihelt az elérkezik, progrediálnak Csalóközbül két felé: egyik része Nagy-Magyarnál által Szerednek, más része Komárom felé Újvárnak, s úgy hiszi, másfél hét alatt megindúlnak az operatiók.

*) Az eredetiben a datum hiányozván, a jelen keletet mi pótoltuk ide, a tartalomnak a többi levelekkel való egybevetése után. S ha ki gondosan mindent összevet: meglátandja, hogy nem tévedtünk.

Kleklspergnek curírja, eljövetele előtt egy nappal érkezett az hírivel hidunknak; már annak tegnap kezdett közre menni híre itt köztünk is, kin — *látom* — *igen megütköztek emberink.* Mondja orderit Kleklspergnek: Váradnak succurráljon, s onnan Erdélynek. Több hadat nem tudja, ha rendeltek-i melléje, — hanem sok pénzt vittek rácz hadak fogadására; az hanemha Slavoniából lesz, mostani triumplus-hírre nézve.

Rezler micsoda íráskát küldött Petenádinak, in origine megküldtem.

Úgy látom, Kegyelmes Uram, *confusio nagy lesz köztünk. Nem tudom,* Kegyelmes Uram, nem jobb volna-i most hamarjában *conjungálni magát ezen corpusommal? Talám megtartóztathatnók; mert, ha engem eltol Újvár mellől: sok had hiával maradunk; ha confundál engem: nehezebben hozza helyre* Nagyságod maga is. Ő ugyan tehet diversiót, ideit látván, de mi már neki nem oly könnyen. Ugyan csak nem lesz ő több, mint tavaly: mi penig lehetünk három anynyin, ha összemehetünk. Szeretném megölelni két előjáró szárnyunkkal, nem félteném az corpust, hitemre. Egyébaránt is, ha megfekszik túl az Dunán: bajos lesz azt Nagyságodnak is reánézve innen követni. Mutato rerum statu: mutatur sentimentum.

Ma veszem Somogyi Uram levelét; új hírül írja az hidunk casussát, — és hogy odaszállott ellenben közel hozzá (t. i. Somogyihoz) Kürthez az csallóközi németnek egy része tegnapelőtt, s tegnap ismét 11 compania ment hozzá; az Gúta felí esik.

Antal Úr azt izeni ezennel, hogy Győr felí ment az lovas német Pálfival, csak valami maradt Herbevillével. Győr felí nincs útja, — hanemha azon ment Komáromhoz, Csáki Uramot megpróbálni az Duna mellett; de kevistül nem féltem, sok nem röpül át az hajókon; sok az hajó: de ott az istrázsánk.

Még sincs hírem magátúl Csáki Uramtúl, tegnapi mulatsága után. Hallom, 9 sajka volt, kit visszavert; föröstökömig ágyúztak egymással tegnap,*) megtartotta az gyalogot,

*) L. és v. ö. a junius 28-kán írt első levél e helyét: »Rettenetes lövések estek Esztergamban már harmadnapja, de

tíz hajdúnk veszett. Szároz Uramot tartóztatni nem kívánom, azért nem várom az hírit írásommal.

Most jöve egy kím relatiója, mintha 18 száz német Bécs felé ment volna, mert fönt meg vóna szorítva az ellenség: nem hihető.

Úgy látom, Kegyelmes Uram, mennélinkább igyekezem kitanúlni az dolgot: annál kevesebb igazat hoznak, hanem későre tudhatom meg az meglött dolgot. Mert való az, hogy megoszlott most egyszer az német; talám már subdividálta magát, az dánusokra nézve: mert nem hiszem, 7000 dánust együve bocsássanak.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Tegnap megcsömörlöttem, csak hevernem kell ma, ha kiheverném, — de alunnom nem hadnak.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. A levél már romladozott, s kivált az utolsó oldalán levő szöveg nem egy szava annyira ki van kopva, hogy inkább csak az értelem szerint volt kiegészíthető.)

159.

Kegyelmes Uram!

Most veszem alázatossan két rendbeli leveleit de dato 27. et 28. Nagyságodnak. Mindennapi írásimból eddig mindenek tudtára vadnak Nagyságodnak. Íme, Petenádi Uramot magát küldtem Nagyságod eleiben, azon Laüdimonttal, ki Pozsombúl kiszökött; látom, helyessen beszél, — még ugyan én meg sem hiteztettem, Nagyságod méltóztassék parancsolni felőle. Ugyan íme, Pálfi János secretariussának *) levelét is accludálom Nagyságodnak in origine.

leginkább ma hajnaltúlfogva sokáig;« továbbá az ugyan 28-kán, éjfélkor költ második levél ezen helyét: » Most, hogy ezt írom, hozák Csáki Mihály Uram felűl ezen relatiót. ... Ma nyolcz órakor megszűnt volt az lövés; hihető, kilötték egymást helybűl.« Ezen pontok és a föntebbinek összevetéséből legjobban meghatározható, hogy a jelen levél 1705. junius 29-kén költ.

*) Barlók István, vagy Pulay János.

Nagyságod azért mindeneket így megértve, méltóztassék disponálni, az mint legjobb. Én megvallom, az mint mindenkor mondtam, confusio nélkül nem lesz kijövetele az Csalóközbül az németnek, — kiváltképpen már nem lévén diversiója túl.

Ocskai corpussa az hegyentúl teszen consideratiót az ellenségnek: *de attúl tartok, az is confundálja magát, ha az sentei hidat nem érzi, mert succursust nem várhat; az szomoláni* passuson följül nem járhat, mert oda is szorittathatnék.

Istennek hálá, hogy mégis szívet nyertek hajdúink az sáncz visszanyerésében;*) de volt-i valaki benne? Inkább, ha elszakadt volt már az híd. Budához jövetelét az ellenségnek, igenis, elhiszem.

Ha már Szamos-Újvár is capitulál: megfogy az ereje az erdélyi németnek, — magokra lehetne talám biznya az többit, úgy Váradot is, mert csak megvallom, szeretném, ha nagy tábora lehetne Nagyságodnak, az kibül lehetnének szárnyok előrecommendérozva, bagázsia nélkül.

Újvárhoz **) van reménségem: de Nyitrát egészszen contemnálja La Moer, — 24 órát vet neki. Most küldtem őköt szeredi hídhoz, magam is elmegyek, ha jobban leszek, — de bizony, nem vehettem fel magamot annyira, megmondhatja Petenádi Uram. De semmi, majd elmúlik, hiszem Istent.

Tegnap írta Antal Úr: portás hozta, az magyari hidat akarja csinálni, azért már is elbontotta az vereknyeit az német; ma még nem confirmáltatott, már penig dél van.

Alázatossan követem Nagyságodot: többet nem írhatok. Maradván

Nagyságodnak

Nyitrán, 30. Junÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben clavisokkal.)

---

*) Bottyánvárának balparti erődje, az úgynevezett imsódi sáncz értetik.

**) T. i. ostromoltatás esetében való megvédéséhez.

160.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Úgy reménlem, hogy már eddig tegnapelütt expediált stafetám, Szároz, és az után Petenádi is elérkeznek, ezen levelemnek elütte. Minden constitutióját az ellenségnek, az mennyire lehetett kitanúlnom, megírtam alázatossan Nagyságodnak.

Most, szintin egy órával ezelütt, hozák Somogyi Uram levelét Nagy-Szegrül: tegnap az Csalóközön lement öt trupban az német, az többi lovassa Nagy-Magyarnál van, az gyalogja még is Samarja körül. Segétségérül mit írnak? — az acclusábúl megérteni méltóztassék Nagyságod; de ellenben éppen most jöve Komárombúl is bizonyos emberem, az ki tegnap délután gyütt ki, az commendant levelét is hozta valamely rabok lajstromával, és azoknak az kassai rabnémeteknek számát, kiket kivánnak szabadítani; azon ember által üzent az komáromi seregbiró: (ör ömöst kigyünne, protectionalist kíván, most gyütt le Bécsbül) már odaérkezett az dánus, de ki nem akar mozdúlni helyébül, míg 6 hóra fizetések nem lesz. Azt így nem hihetem, hogy halladna, — hanem inkább ez illyen megszakadozása az németnek ismét heverést és segétségének várását jelenti; mert, hogy darabolva merjen kicsapni, nem ítélhetem. Elhiszem, ismét Gútához fog telepedni egy része. Jár ugyan ott is elmém, az mint azelütt gondolkodtam vala, hogy talám Kleklspergh mellé megyen több is, s ez talám odaindúlt; de tettem már postán mindenfelé dispositiót: akár Komáromnak, akár Gútának csapjon ki, az újvári tábor reáér; ha penig által tanálna menni; úgy is megtudom, — tegnap ugyan semmi hajós készületi nem vólt, se híre Komáromban.

Immár harmadnapi heverésem után ma estve felé kimásztam az ágybúl, és holnapi devotiót s Te Deum Laudamust megvárom itten, azután elmegyek az hadak közé, ugyan meglátom: ha illyen megoszlásával nem lehet-é megrivasztanom háromfelül? régi szándékom szerént. Most igen jól vad-

nak az hadaim is ahhoz képpest elosztva; az mi keves munitiót hoztak, már itt van az is, de minir most nincs.

Várom azomban alázatossan tudósító parancsolatját is Nagyságodnak, kihez képpest alkalmaztathassam magamot, ha már *nincs reménség az túlsó operatiókhoz. Most in fervore armorum* onnan följül nem szakaszthatnak; s ha csak ellenem sem meri kimutatni magát az Csalóközbül: mit ítélhet ember! Melius praevenire, quam praeveniri. Abban csaknem securus merék lenni, hogy közelítését Nagyságodnak meg nem várja az Csalóközön. Morvával, Karvával *) s Csalóközzel, háromfelül való diversiót adhatunk szintin úgy. Nem jár ott az elmém, hogy *az Vágon általgyünne* Nagyságod, — hanem *csak igyenessen Újvár eleire, vagy Szalkához gondolom, vagy..... hi... Bénynél, Újvár 4, Karva 1, Esztergam 1, Komárom 4.* Ha érthetném *Váczhoz érkezését* Nagyságodnak: magam is elrugaszkodnám udvarlására Nagyságodnak, mert Antal Úrral igen jól vagyok. Megtudom csak holnap is, azalatt veszem Nagyságod parancsolatját is, az mint s az mit lehet, elkövetek igazán. Maradván

Nagyságodnak

Nyitrán, 1. Julÿ estve

9 órakor 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel. Az egész már igen szakadozott, szétmállott, és itt-ott kikopott írású, úgy, hogy csak nagy bajjal lehetett lemásolni; a vége felé előfordúló dőlt betűs sorokban pedig a kipontozott helyek teljességgel elszakadoztak, elhomályosodtak.)

161.

Kegyelmes Uram!

Tegnap estve is megírtam alázatossan Nagyságodnak, hogy az németségnek egy része letakaroszik igyenessen Gúta s Komárom felé; kinek valóságát íme, harmadik levele Somogyi Uramnak az ki bizonítja, s ugyan más hites emberünk

*) Azaz: Morvába betöréssel és Karvánál Dunántúlra való átkeléssel.

Esztergamban járt, tegnap megtérve mit hozott, azt is accludálom Nagyságodnak.

Komárombúl emberem tegnapelütt gyütt ki délután 4 órakor: még akkor híre nem volt, ma reggel sem volt Újvárban híre; de mivel Ekecs felí ment Nádasdi, az németnek valamely bagázsiája is volt, — megengedem, általmegyen, és talám itt veti defensióban magát, s arra fordítja ereit; noha megszakadozva sem itt, sem ott: mert, ha soknak tarhatjuk, sincs több 7000 németnél az Csalóközön. Ezelütt vala oly hír, hogy 3 regiment lovassal marad az Csalóközön Pálfi, az többi általmenjen, — talám azt veszik most elő, noha akkor segétségére volt Kleklspergnek: most már operatióit akarja netalán onnan fordítani.

Elmélkedem azon is, hogy mivel az híre úgy volt, hogy kétfelül akarnak itt ellenünk próbálni: netalán előre ahhoz készülve várják az segétséget, hogy azt is úgy oszszák magok közé; mert az mondta-mondta híren nincs mit építeni. Míg valóságot ember az dánusról nem érhet, míg által nem költözik valamerre, — lehetetlen bizonyosnak tartani; hanem meghattam mind Csáki Mihály Uramnak, mind Ebeczki Imre Uramnak: mihelt költözését bizonyossan megtudják, igyenessen tegyenek Nagyságodnak is hírt.

Eszterház Antal Uram micsuda operatiót akar ma Ocskai írásihoz képpest tenni, — íme, az accludált leveleibül megérteni méltóztatik Nagyságod. Ebbül semmi sem lesz illyen formában; csak ne praecipitálnák, mert ezen conceptusomot — látom, — nem értik; több köll hozzá. Egyszersmind kellene ennek 4 felül meglenni: 2 plindi lárma, s kettein bécsapni. Noha nehezen vertem ki ma is magamot az ágybúl: mégis mindgyárst megyek közikben, meglátom, miben vadnak?

Ha általmegyen az német Újvár felí: van ott 4 ezer emberem, — oda nem hiszem, menjen. Ha Buda felí megy: megpróbálom Csalóközt, valamit ád az én irgalmas Istenem. Ha penig megtudhatom, hogy Buda felé több ment: küldök succursust Nagyságodnak, ha kivántatik.

Valljon, Kegyelmes Uram, ez az német csak farka-csavarló most? nem jár-í ott az elméje, hogy Budánál alkalmas corpussal kicsap, és csak kimutatja magát in loco securo, hogy

Nagyságod reávigyázzon, — s háta megett az tábornak ellillant Kleklsperg Szeged felé, ez meg visszatér akkor; mert most is minden ebsége abbúl állott: összeverte magát, Pozson elein kicsapott, hogy minket idecsalhasson, — azalatt akkor az hajók és sajkák békével mentek le Komáromtúl; azt véghez vitte, s csak hevert azután. Vettem észre, de késön már, reá nem értem; azért nem tágíttatom egy táborral Újvárt. Ez penig naturaliter meglehet, Dániel, Károli Nagyságoddal conjungálván magokot, ide Vácz táján vagy Pest elein: Budán fog költözni, s Pesthez szállani, — azonban másutt, Bajátúl vagy honnan, sust Szegednek amaz.

Éppen hogy ezt írom, ím micsuda relatiót veszek Újvárbúl; kire nézve már nem Szeredben, hanem igyenessen Újvárban megyek, ha csak kétezer lovast is küldök Nagyságodhoz, ha látom valóságát, s igyenessen az Duna mellett le, által Bénynél; csak tudhatnám azalatt hollétit Nagyságodnak: mert a 28. nem vehettem tudósítását Nagyságodnak.

Ez, Kegyelmes Uram, még nem sok, az mint látom; ha Nagyságod conjungálja magát: hitemre, meg sem meri büzleni Nagyságodot, hanemha ebbül áll fortélyja, mert idehatta bagázsiáját. Majd kitanúlom jobban, megírom Nagyságodnak. Ez nem sok még; ha több megy, — reáér innen is az succursus. Bizom Isten kegyelmében, confundáltatik most! Kit kívánva maradok

Nagyságodnak

Nyitrán, 2. Julÿ 1705.
délután 3 órakor.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

162.

Kegyelmes Uram!

Ideérkezvén, bizonyossan gyütt hirem: az lovasnak egy részi, kit 6. companiának mondanak, ma táti sárnál állapodott. Szönytül ismét dél tájban utánnaindúlt az többi; 4 sajka s hat hajó gyalog német is ereszkedett le, Karvát fel is verte; azok úgy hiresétették: Esztergamnál akar általgyünni.

Már, Kegyelmes Uram, nem tudom Nagyságodnak mi hírei az túlsóról? ha Buda felé gyütt-i vissza, vagy hova lett? Nagyságodnak is — tudom — van hírivel. Én csak megindúlok ezennel az Duna mellé, *még* ez étszaka ott leszek, *és meglátom: micsoda erö megyen le? Ahhoz képpest Szalka felé vagy magam elmegyek, Ebeczkit is utánnom várom, leszek jól effective négyezer lóval; mert, ha* Nagyságod *nem tanál együtt lenni az hadakkal,* és *nyomúlni tanál* Nagyságod *Szólnok felé: rajta kell ezen lennünk,* quia salus nostra hinc dependet.

Fortély az dolga, mert bagázsiája nincs. Addig Antal Úr, hiszem Istent, nem nyugszik innen is; egynehány dispositiót tettem, hacsak Isten verni nem akar, — nem félthetem. De hiszem, én sem praecipitálok, sem késleltetem az dolgot, ha lehet. Ismét bizonyos emberemet expediálom holnap utánna Nagyságodnak onnan. De valóban törödöm: a 28. nem vettem levelét Nagyságodnak, kit óhajtva várok, s maradok

Nagyságodnak

Újvárnál, 2. July,

post 10. noctis 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.

163.

Kegyelmes Uram!

Ma Búcsún megállapodván az hírek vizsgálására nézve, veszem 31. datált — hihető, 1-ma költ — méltóságos levelét Nagyságodnak, kibűl örömmel értem, hogy tegnap kellett volna Nagyságodnak Váczhoz érkezni, az ki csak négy mérföd ide hozzám. Ha ma vagy holnap megtudhatom *bizonyosan odaérkezését* Nagyságodnak: azon leszek, *magam is általrugaszkodjam udvarlására* Nagyságodnak; kitanúlom azomban az ittvaló állapotokot is bizonyossabban.

Eszterház Antal Uram levelét is veszem ma, úgy Ebeczki Imre Uram is accludálja relatióját az békavári németeknek. Ha azt gondolná ember: tudni kell az muskaté-

rosnak az sánczban, — disparitus látszanik Ekecsen lenni az lovas németet; de Somogyi Uram szemmel látott dolgot ír, hogy lement az német. Ekecs Komárom s Gúta között kicsik az Csalóközre, Komáromhoz két, Gútához egy mérföd. Ugyan ez is arra együtt Nyárasdrúl, az ki általment.

Okát idejövetelének megírtam már két izbéli leveleimben Nagyságodnak, ugyan curírt is küldtem; de, az mint már ittlétemmel vizsgálom, bizonyossan írhatom Nagyságodnak: több még nem ment által, hanem egy csuport, melynek még magam néztem meg 7 utszára sátorait; az muzslai szigeten túl, táti sár mellett fekszik, itt egy mérföd hozzám ha van, az Dunán kivúl. Ugyan Muzslán van ezer lovasom, az ki reánéz, az Duna mentiben elhánt istrázsáim Komáromig. Gyalog hajókon semmi le nem együtt még, hanem tegnap 4 sajka, az kik az mocsi szigetek körúl fetrengenek most is. Ha ma költözött volna Ekecstúl valami által Komáromnál, — eddig híremmé volna.

Soha fel nem vehetem: mit akar ez az német? Mert az való, kevés része maradt odafel Íberhartnál. Ekecs penig van majd 6 mérföd, talám több is oda, — annyira legyütt az lovassa. Füvet közeljebb tanált volna: securitást keresve: nem hadná mégis insecure részit hadának. Kleklsperggel conjunctiót keresve, nem késnék, s nem darabolná magát, annyivalinkább, ha operatiót akarna. Az Generálisokrúl nincs hírem bizonyos, hanem Pálfi ott van Íberharton.

Azt gondolom, talám Csáki Uram munkáját sajnálta: mivel — az mint írám — Esztergamtúl hozott túl ágyúkot, s úgy játszott az mieinkkel föl-alá; azért recedáltattam Csáki Uramot, hogy megszünjék túl. Hanemha annak defensiójára együtt ez az 7 compania, — mert annyinak mondják az hírmondók is. Nádasdi vélek van. Csudállom igen: Kleklspergh *hova lett? hogy híre nincs;* talám éppen Péter-Váradra kerúlt.

Tegnap is volt emberem, ma is ugyan hiteles az sajkások közt itten; az vajdájok úgy mondta: Földvár körúl vannak az németek, s ezek itt Esztergamnál mind alól, mind feljúl várnak segitséget, s általcsapnak itt Esztergamnál

erre felénk; ha penig feljül nem gyün segítségek, lemennek ezek is Buda felé.

Már küldtem által is kémeket, Tatában is, Esztergamban, Komáromban, meghozzák, — de csak az szemmel látott dolog igaz, mert az paraszt kitanúlva, keveset tud igazat.

Megvallom, Kegyelmes Uram, sokat gondolkodom én is: Nagyságodnak *mit kellessék cselekedni?* Az Nagyságod méltóságos írását is fontolom. *Az mi táborunk kettö: de sem egy, sem kettö; egynek jó, kettönek kevés, — ha diversióira vígyázunk, nem sufficiálunk. Most hertelen, még segétsége nem gyün, confundálnánk,* felejtené az diversiót, — cum gloria lehetne akár *armistitium-, akár tractához nyúlni. Már itt lévén* Nagyságod: *ha csak* Kleklspergh *revocálja táborát* Nagyságodnak, *desperálunk de succursu, in adversis aratni oszlik*, et mille similia, de quibus non licet loqui. Ha Isten más módon szerencsélteti ügyünköt, mások fegyvere által, optime, nihil decidit *tempus,* quod maturat omnia. Ízetlen olykor az ideire nem ért gyümöles. *Nihil ingressus Transilvani, nisi ovando virium auget;* non ibi, hic illi nascitur pax, kirül coramisálnom inkább alázatossan, mint calamisálnom kivánok, és magamot most is Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

Köbölkúti mezőben, 3. July öt óra tájban estve, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az provisiórúl parancsolatját Nagyságodnak véghez viszem; ide feljebb mégis vagyunk készszen: de oda alá bizony nem tudom. *Pénzem nincs az cassában;* most írják: 25 (ezeret) ide, 25. odaküldenek.*) Elüttem — úgy látom — Nagyságoddal, s Nagyságod elütt velem mentik magokot. Már ki vannak fizetve itt az hadak, csak augustusban kell ezeknek, addig meggyülhet, az cassát nem múlatom sürgetni.

Ha segétsége gyünni tanál az németnek: talám azért

*) L. b Hellenbach mellékelt levelét, közvetlenül alább.

osztotta magát s készéti az kettős operatióhoz; de semmi, segétsége ha lesz is, csak jól fogjunk rajta!

Külön negyediven:

Ímé, Nagyságod méltóztassék elitélni, hogy tudhassam meg ezen Nagyságod levelében accludált listából: ki hol van az hadakban? egyedül Kókán az gyalogság. De itt Nógrád táján hire sincs semmi hadnak. János Diák ezere sem tudom, hol van? Nagy Isten, az egriekkel miért nem gyün inkább, az ezere itt forog körülem, az egri hadnak egy része; jobb volna s ideje is volna már együvé menni az hadaknak, ki hova való.

Arrúl is méltóztassék Nagyságod reflexióval lenni, hogy épen az barsi hidra kell Pest eleirúl felgyünni az hadaknak, — másként nem egyezhetünk meg sohult az vizek miatt, és igy nem is secundálhatjuk egymást azokkal.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva. Ha valjon a külön negyedíves utóirat eredetileg e levélhez tartozott-e? biztosan nem tudhatni, csak az egyező tartalom sejteti.)

164.

(B. Hellenbach János Godofréd, Bercsényihez.)

Excellentissime Domine Generalis, mihi gratiose!

Litteras Excellentiae Vestrae recte obtinui, et satis doleo, quod secundum intentionum et misum Excellentiae Vestrae, pecuniam ex hic et nunc administrare nequiverim; quamvis nuper dierum 30 mille Domino Gabrieli Bezegh expediverim, intra triduum autem iterum 30 mille florenos expedire omnimode intendam. Heri quoque ad Suam Serenitatem quinquaginta mille florenos transmisi, et certum est, fere qualibet septimana circiter 80 mille florenos cudi: sed cum multae extraordinariae modo decem, modo 5 millium florenorum assignationes veniant, quae sine procrastinatione temporis exolvi jubentur, itaque aliquando ad omnes partes sufficere nequeo. Sperando tamen inchoanda mediorum florenorum cusionem tandem accuratius me et vim et alteri parti satisfacere posse. Rates in promptu jam existentes secundum mentem Excellen-

tiae Vestrae credo per Dominum Joannem Kazÿ ad Guttam promotas esse. Quod attinet vero equos, jam hic habeo coëmptos circiter 30. vel ultra, cum omni apparatu, extra servos instructos, quiplane hic conduci jam satis hinc quaesiti, non possunt, nihilominus si ita placeret Excellentiae Vestrae, omnes hos equos cum singulis appertinentiis ad castra quantotius expedirem, fors ibidem servi habiles citius acquiri possint. Quibus me ulteriori gratiae commendo, et maneo

Excellentiae Vestrae

Schemniczii, 2. Julÿ 1705.

humillimus servus

Johannes Godofredus Liber Baro de Hellenbach m. p.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Comiti Domino Domino Nicolao Bercsényÿ de Székess, Suae Serenitatis Principalis universorum Exercitum Supremo Generali, necnon Inclyti Comitatus Ungh Perpetuo et Supremo Comiti, etc., Domino mihi gratioso.

P. H.

(Eredeti, ívrétben, az egész levél Hellenbach bányagrófnak saját keze írása. Bercsényinek jul. 3-iki leveléhez csatolva.)

165.

Kegyelmes Uram!

Addig csavargatták az németek az lovas hadat, hogy íme, ezen órában micsuda levelét veszem Eszterház Antal Uramnak, alázatossan megküldtem Nagyságodnak.*) Úgy látom, abban mesterkedik, hogy Nagy-Magyarnál az hidját megvesse; de ezen alkalmatossággal nagy confusiótúl féltem túl az Vágon az hadakot, — én bizony attúl tartok, majd *mind általgyünnek az Vágon;* azért már tegnapi küldött írásom szerént lehetetlen, Nagyságodnak udvaroljak: ezennel men-

*) Antal úrnak ezen (»Ex Castris ad Majtín positis, 3. Julÿ circa horam 1-mam nocturnam, Anno 1705« kelt) levele csakugyan mellékelve van ma is: azonban Eszterházy Antal levelei a jelen gyűjteménynek önálló részét fogván képezni, — ez is nem e helyütt, de azok között leend közzé téve

nem kell az hadakkal Újvárhoz, és az mi legjobb, azt cselekeszem.

Esztergamtúl is visszafordúlt Nádasdi a 7 compania némettel, most megyen túl Komárom felé. Ez, Kegyelmes Uram, csak próbája az ellenségnek, de még nem operatiója, — hanemha *magunk confusiója ad okot* hozzá.

Kleklsperget úgy hallom, az Sárrétjére szállott Dorog mellé, Földváron belől 2 mérföddel, de felgyün az is; igaz-é? nem tudom.

Talám az dánus érkezett hajókon, és Pozsontúl az lovassa conjungálta magát. Már, Kegyelmes Uram, mit fog Nagyságod cselekedni? nem tudom; *de én úgy látom, az Vágig oda van; igen megcsalt az átkozott bennünket.*

Nagyságod parancsolatját elvárom. Maradok

Nagyságodnak

Kürt, 4. July 1705. hora 8. matutina.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

166.

Kegyelmes Uram!

Íme, az acclusa megmutatja az confusiót. Praecipitálták az dispositiót; már mi lesz belőle? az jó Isten tudja. Én azt tartom, megveti az magyari hidat, s bizonyossan megcsendesedik egy-két nap; megtudván confusiónkot, általgyün bizonyossan. *Már nem is tartok számot az Vágig.*

Még ez éjjel köztök leszek; soha illyen confusiójokot nem hittem volna. Ebeczki igen beteg, Ocskai — látom — ódalt van, maga beteg Antal; elüttem az képe, mint járnak, ha ma által tanál csapni!

Nem látom módját már, túl subsistáljanak, hacsak kigyün; ha *megindítaná ököt,* — *széltmegy* az had. Nagyságod nem sokat segét azután rajtunk.

Igyenessen, sietve megyen vissza Komáromnak az esztergami német, Nádasdival.

Bogyai most érkezett, másfél hete együtt ki Bécsbül;

akkor csak hire volt az dánusnak. Semmit sem tud, vagy nem akar mondani.

Kegyelmes Uram, ha szintén az Vágig elveszi is az földöt: meg nem birja, *csak erőt vehessünk; de consolatió nélkül nagy confusiónkot látom; nem tudok magam is már, praeter defensionem mihez bízhassam.*

Csak bár még ott érhessem őköt jókor! Ezzel maradok

Nagyságodnak

Kürt, 4. Julÿ 12. délben 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Borítékczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz nagy jó Kegyelmes Urammak ő Nagyságának alázatossan írám. — Vácz, vel ibi-ubi.

Cito, cito, citius, citissime, citissime.

Cito, cito, citius, citissime, citissime.

P. H. — Stafoeta.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, a borítékczímet kivéve, egészen sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel. A borítékon Bercsényi nagyobbik gyűrűpecsétének ép lenyomata.)

157.

Vecsei táborbúl, 5. Julÿ estve, 1705.

Kegyelmes Uram!

Micsuda alarma akadályozta Nagyságodnak való udvarlásomot: ezelütt való mindennapi postán küldött alázatos informatióimbúl megérteni méltóztatott Nagyságod. Ma azért ide Séllye irányában az Vág mellé szállottam, Eszterház Antal Urammal ő Kegyelmivel is szemben voltam, és hogy Nagyságod mindenekrúl jobban informáltathassék: secretariusomot küldöttem Nagyságod udvarlására, ki is minden statusunkrúl és dispositiónkrúl tehet Nagyságodnak relatiót, kit repetálnom nem szükséges, mert tegnapi levelemben megírtam, és az stál, hogy Antal Úr maga megyen által Szomolyán felé Ocskaihoz; leszen effective 3000 gyaloggal, és 4000 lovassal circiter. Marad még vígyázóban az Vágon túl circiter 2000 lovas, itt mellettem több 4000 lovasnál. Az sentei és séllyei passusokon van 3000 gyalog, az újvári praesidiu-

mon kívül. És így mezőben operálható had in effectivo statu 10,000 lovas és 6000 gyalog vagyon körülettem. Az ellenség, Kegyelmes Uram, 7 regiment lovas, 2 regiment gyalog; még valamely batalion is van mellettek, — de egygyel-mással 50 lovasnál följebb nem számlálom az lovassát.

Az segétségrül, Kegyelmes Uram, semmi bizonyos hirem, sőt mégis continuál az hollandusoknak megverettetése, de sine omni particularitate.

Az Csalóközben hová lett az lovas hada az németnek? soha nem tudhatom; de az való, hogy itt fönn Magyarnál nem sok van. Az hidat Magyarnál még meg nem vetette: de munkálószik körülette. Is mét ez elmúlt éjjel akartak próbálni: de nem érkezhettek reája az hadak, és az ellenség occupálta azalatt azon szigetet, az kirül próbálni akartak.

Somogyi Uram obtestál levelében, hogy kiment az lovas német Csalóközbül: most próbáljuk! Kire nézve, — már együtt lévén, — meglátom, ha lehet holnap valamit instituálnom. Az Fehérhegyen túl semmi sincs, hanem csak úgy csaptak volt ki morvaiak: de megértvén hadaiok arra fordúlását, visszamentek.

Immár, Kegyelmes Uram, mivel Antal Uram általmegyen: magam nem távozhatom annyira innen az hadak közül; mindeneket Nagyságod megértvén secretariusomtúl, méltóztassék Nagyságod maga továbbvaló resolutiójárúl értetni.

Megvallom, Kegyelmes Uram, nem örömöst javallanék ollyat, az kibül rosszabb következnék: mert gyühet annyi segétsége ennyi hirdetése után, az ki elütt retirálni kellene Nagyságodnak is magát; de az addig ha nem érkezik, míg Nagyságod érkeznék, — hiszem az én kegyelmes Istenemet: harmadnapig meg nem lakná Csalóközt német uram! Azt kezünkhez vévén, tehetünk szintin úgy két felül való diversiót neki, hogy az Dunántúl való földre reákaphatnánk. Csak az legnagyobb, hogyha azalatt általcsapna Budánál, s Erdélynek menne; de hiszem, ha ezt ideszorítjuk s megrontjuk, — odaveszthetnénk azt könnyebben. Az *recessus* mindegy Nagyságodnak, ha innen is, ha onnan is.

Az provisió felül írtam Darvas Mihálynak; Szécsénben

van most, onnan provideálhat még; itt penig Kíméndnél teszek jó dispositiót, — nem lesz fogyatkozás, hiszem Istent. Csak az Ipoly ha teszen, s az Garam akadékot ne tegyen, de csak az bagázsiának, munitiónak: mert az lovas gázlóban, az hajdú szekér-hidon szokás szerént elgyün. Oda elrugaszkodom, csak érthessem mikorra érkezését Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Szároz megjöve Petenádival. Az Nagyságod parancsolatja szerént eligazítom holnap Szározzal az cartella dógát, az mint jónak látom.

Levelem elvégezése után veszem ismét Somogyi Uram levelét; akasztófára itili magát, ha hamissat ír. Az lovas német általment, — azt sem írja: hová? mikor? mint?... Megírtam: reggelre idegyüjjön. Hogy azért bizonyossat vagy írhassak, vagy küldhessek Nagyságodnak: megvárom; az secretariusomot megtartóztattam addig, — de holnaputánig ott lesz Nagyságodnál.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

168.

Kegyelmes Uram!

Ma hozzám érkezék Somogyi Uram. Eleget megexaminál tam az dolgokot, mert ugyan ma Samarjából másik magam küldött emberem az Dunántúl Fehérvár felül együtt által az Csalóközön; harmadik emberem itt új-szőnyi németektűl együtt, — de csak semmi bizonyossat az lovas németrűl nem tudhatok, hanem Szent-Péternél, Magyarnál, Iberhartnál három felekezetben hevernek, mind sem tesz 2 mérföldi distantiát; köztök az magyari passus, kire az hidat hogy megcsinálták volna, ma hozák, de nem bizonyossan, hírűl. Antal Úr levelét megküldtem Nagyságodnak, úgy minden informatióval secretariusomot.

Rádai Uram levelét veszem; az dánusokot corfirmálja; tudom, bővebben írt Nagyságodnak. 4000 csak semmi, *de nem — csak magamnak!*

Kegyelmes Uram, inducálni nem kívánom Nagyságodot ha nem tetszik, — de jobb volna az bizonyos ellenségünket most megrémíteni, magunknak szívet nyerni. Mihaszna, ha Nagyságodra nem mér is kiütni Kleklspergh: *minket itt megugrat, ha segétsége gyün; ha nem gyün,* — jobb, megrémítsük. Dividálhatjuk innen is német uram ereit cum optimo effectu.

Szároz azt mondja: 15,000 embere lehet Nagyságodnak; csak szíve legyen, mindenét dicsíri, de azt beszélli, hogy nekem csak 17,000 succursust mondott, de 30,000 is lészen; rossz fecsegő állat! — Pozsonbúl ki azt mondja: Bécsnél a segétsig,*) ki, hogy semmi sincs.

Immár, Kegyelmes Uram, én csak Nagyságod parancsolatjátúl várok, addig így leszek collocálva, az mint tegnap kirendelkeztünk; de magamnak nem lehet Váczig mennem ki az hadak közül.

Az provisió Ságrúl, Gyarmatrúl, Szécsénbül leszen. Bene Pálnak pénzt is assignáltam. Már elküldtem Kéménd felé is, Szögyénben, Suránban erigáltatom az provisiót, — csak ne süttessem hiában! Ezzel maradok

Nagyságodnak

Vecsei táborban,

6. Julÿ délben, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

169.

(Gilligh András, gr. Bercsényihez.)

Méltóságos Generális!

Kegyelmes Uram!

Nagyságod kegyelmes parancsolatját azúltátúl fogva, hogy alázatossan excusáltam magamat Nagyságod előtt, nem vévén: az hírek kitanúlásáért eo usque praesumáltam Pozsonyban beküldenyi, és követem a minéműket hozott, Nagyságodnak alázatossan megírnyi. Hogy tudnyillik az fötisztek,

*) L. Gilligh András includált levelét mindjárt alább.

avagy vulgo Generál-Staab, az dánusoktúl már elérkezett volna Bécsben, a kiket subsequálna brevissime 6 vagy 7 regiment, a kik elérkezvén, és magokat az csalóközi némettel conjungálván, (a ki Nagy-Magyarnál akar az Dunán általjünni, Érsek-Újvárt intendálnák megszállanyi.

Azomban az mi Dunántúl lévő hadaink progressusinak nagy híre vagyon; tartván attúl ex parte altera: ha in tempore nem tanálnak az mieinknek sufficienter occurrálnyi, — azután nem igen fog lennyi haszna, minthogy gondolván ő Kegyelmek, hogy az imperiumbeli actióktúl dependeálnak az mieink, ha szerencsétlenül találnak (ezen az héten gondolják az generalis conflictust meglennyi) eveniálnyi: inkább valami armistitiumhoz fognak kénszeríttetni lépnyi, mint hogysem elkezdett ellenkezésekben pergálnyi.

Minekelőtte penig említett dánusok elérkeznének: leszen gondom, hogy Nagyságodat de omnibus eorum circumstantijs alázatossan genuine informálhassam. Maradván

Nagyságodnak

Szent-György, die 6. July 1705.

alázatos szolgája

Gilligh András m. k.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti, Domino Nicolao Berchényi de Székes, universae Militiae Hungariae Supremo Generali, etc. (pleno titulo), Domino Domino mihi gratiosissimo.

Ubi. Ibi. Cito, ito, itius, itissime. Cito, ito, itius, itissime.

P. H.

(Eredeti, egy íven, ívrétben, s. k. Bercsényi julius 6-iki leveléhez csatolva.)

170.

Kegyelmes Uram!

Eszterház Antal Uram ő Kegyelme expeditiójára nézve magam is idérándúltam; most hajnalban ő Kegyelme elindúlt, de csak Szombat táján fog subsistálni ma, pro experimento: mit akar az ellenség? Mert már az hadak elrendelése után együtt oly hírünk, hogy megvetette vóna az hídját, de gyüleke-

zetinek híre nem volt, sem segítség-jövetelének. Ismét expediáltam embereket megvizsgálására bé, még portát is szalasztottam bé az Csalóközre; hiszem Istent, megtudom, s hacsak szerét tehetem, megpróbálom, nem oly habahurgyán, mint most akaránk, — már cum majori securitate ahhoz levín disponálva hadaim, hogy non succedente casu kiki helyére mehet, sine obligatione retiradae armadae. Hogy penig az hadak dislocatióját s egyszersmind számát is megtudhassa Nagyságod: alázatossan accludálom.

Szározt expediáltam, de nem adtam neki subscriptióm alatt való punctumokot, mert azt mondta: talám apprehendálnák, ha innen vinnék directe subscripte, vel maxime az correctára nézve, az szolgarend, voluntérek, nemessek, és a portiók disparitása iránt. Hanem in forma acclusarum Szirmai Uram levelével vitte, úgy, hogy ott subscribálják, és úgy küldjék; meglássuk, ki subscribálja? s ahhozképest lehet itt is.

Csalóközbül együtt tegnap ki egy ember, kirül mit ír Balogh Uram, — accludálom alázatossan Nagyságodnak. Más is mondja, hoc addito, hogy Pálfi azt mondta: még kicsap egyszer; ha succedál csapása, kiszáll, — ha nem, csak békélni kell. Ugyan praevideáltam régen, hogy a lesz mestersége: kicsap, ha valahogy confundálhat, nyomja azt tovább is; az mi hadunk közt penig az confusio kevés munka. De már, ha Szeredig gyün is, nem confundál bennünköt, hanem magát féltheti az confusiótúl két felül, hacsak ereje ollyan nem lesz, kivel operálhasson.

Másfelül azt hozák: már Bécsnél volna az dánus, és valami nagy ágyúkot is bocsáttak le Samarjához. Isten tudja, mi igaz, mi nem!

Szőnynél is még tegnap helyben volt az német, hanem Nádasdi bément maga Herbevilléhez Prukra, — elhiszem, pro ordinibus capiendis.

Itt már rendben hagyván az hadakot, magam is ezennel megtérek az táborra Vecséhez, mert Komáromban még bé nem megy az Dunántúl az német: kicsapásátúl tarhatni Újvár elein.

Újvár jól van, csak commendant hiával van már, mert magát is megúnta az szegény beteges Ebeczki Imre. István is

igen beteg, az lévai had is megoszlott. Jó volna, méltóztatnék Nagyságod is parancsoltatni az falusi bírákra: fogdossák, feleségét, cselédjét hordják bé Lévára. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

Sente, 8. Julÿ hora 4 matutina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

171.

Nro 1-mo.

Vecsénél, 8. Julÿ 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Tegnap estve egyik, s ma reggel másik méltóságos parancsolatját alázatossan vettem Nagyságodnak. Nem tudom, maradt-é el valamely levele a napokban Nagyságodnak? de talám, — ha úgy tetszik Nagyságodnak, — jó lesz per numerum számot tartani reájok; azért is im, kezdem ezen úttal.

Az ellenség táborárúl jött kémem relatiójából látszik, hogy Palotához s onnan Karvához fordúlt az ellenség; kiből nem magyarázható-i, hogy azzal avocáltatik az erdélyi szándékátúl, ha ismét hasonló félelme lehet Karvátúl, mint az mely most 2000 hadát avocálta: mert mind Csalóközt, s mind az Duna mellikit nem győzi sine periculo az csalóközi tábor. Most ugyan úgy látszik, hogy eddigis ott hevervén az Duna mellett azon 7 compania német, s már 6. compania magyar, — csak azt őrzi. Tegnap hozák ugyan bizonyos híriť, hogy szekereket hajtat magának, s indúlni akar: de nem tudom, hová? Úgy mondják, az seprősi ríven bé Csalóközben ismét.

Hogy Károli Uramot Csongrádhoz küldi Nagyságod, ugyanis nem tudhattam: azon elmaradt ezereknek ki lenne commandójok? hanemha csak úgy elhánva maradtak volna vígyázóban, hogy általjövén Kleklspergh, mindenik ereszkedhetett volna nyakában, ha csak késérőjúl is; de, ha azokbúl corpust akar Nagyságod csináltatni, — fő nélkúl nem lehet.

Az közhely, Kegyelmes Uram, ítéletem szerént Eszter-

gam eleje volna. Mert ugyanis, nagyobb, reflexiót méltó-i ad corpus reale et auxilys augibile, mintsem azon kevesebbszámú ellenségre tenni? Nagyságod ítileti rajta. Látom ugyan utúlbi levelébül Nagyságodnak: mely nagy consideratio lehet az pesti általcsapás. Ha az rémülést nézzük: ott nagyobb az, az hol esik; ha az csapást consideráljuk: valljon jobban kell-i az corpusra, mint az operatióra vigyázni? az csapást jobb-i visszacsapni, és az ellenség operatiójában bocsátani? — Hogy bízhassam én az conjunctióhoz akkor, mikor bizonyossan hiszem, hogy Kleklspergh csapásától való tartózkodásnak oka, nem decedál az ellenség operatióinak folyásával, sőt erősödik? Ha most csak vigyázása is az csapásnak Nagyságodot megtartóztatja: hát hogyne akkor, mikor mind az operatio, s mind az csapás együtt lesz?! Akkor vagy nem nehezebb lesz-i már ott is az munka? s itt az ellenségnek conjunctiója az segétségének, nagyobbá teszi. Késő valóságos hírit már az succursusnak várni: mert azt magával hozza már, s bizony, harmadnapot sem késik.

Valljon, Kegyelmes Uram, Kleklspergh ha mindgyárst általmegy is, s Erdély felé indúl: Károli Uram, ha ellent nem állhat, utánna esik, eleiben Forgács; míg azon közre megy, — micsuda comparatiója lehet azon földnek, kin általmegy ezzel? Hány ezer embert, fegyverviselésben mely jót, mely hívet kell itt hadni az hegyek között! Nem károbb-i Miava Kecskemétnél, fegyverünk promotiójára?!

Azonban, Kegyelmes Uram, omnibus praetermissis, hiszem, két napi mars Vácztól gyalognak Kéménd, túl az Garamon lehet az szállás, és mind véghez megy Nagyságod intentiója is az vigyázásra. Mert az a kérdés: ha ő nyomúl-i Nagyságoddal, vagy Nagyságod vile? ha ő vigyáz-i Nagyságodra, vagy Nagyságod ő reá? Én úgy hiszem, hogy ő vigyáz inkább Nagyságodra, s ő nyomúl Nagyságoddal. Kitetszik abbúl, hogy elsőben is Nagyságod hátrább vagyis feljebb nyomúlván: úgy együtt ő is; másik az, hogy az kissebb erőt illeti az vigyázás maga nyomúlása iránt. Az mint is, elhitesse kiki magával: Nagyságodra kíván vigyázni, és totum fecit, ha addig tartóztathatni bennünköt ab operatione, míg ereit magának nem látja ellenünk.

De hiszem, úgy kell lenni, az mint Nagyságod parancsolja, s én hitemmel is merem assecurálnom Nagyságodot: nem bádgyadt (?) szivvel kivánom holmi praevisiócskáimot az roszrúl Nagyságodnak megjelenteni; mert nekem még kedvessebb munkám lesz csak körülnyargalnom az ellenséget, s nem is tartózkodom az szerencse próbájátúl, — de extrema in extremis tentanda studui hactenus. Ha az extremitas próbáján csak magam élete függne: soha nem búsitanám panaszommal Nagyságodot; de midőn egész hazánk s ügyünk sorsa forog úgy elüttem, hogy ezen operatiótúl függni látom, mert ennek szerencséje végét veti az erdélyi succursusnak; ha itt roszszúl leszünk, — soha nem tartok roszszabbat annál, minthogy az egész hazának reménsége meghül. Nem lesz azzal trÿumphussa, sem vége, igenis, tudom reménségemet úgy is, ha 20,000 lesz is, ha az bányákig megy is, etc. De Püskiként: ut melius valeat.

Öt nap alatt ki kell az Csalóközbúl menni az németnek, mihent hozzá fogok, arrúl assecurálom Nagyságodot, vagy lesz succursusa, vagy sem; ha nem lesz: Istennek neve s áldása, — ha lesz: vagy én őtet, vagy ő engem batu. Osztán, ha sirok: Nagyságod megszán; valljon nem jobb-é, hogy ne szánjon Nagyságod?

Édes Kegyelmes Uram, engem biztat Nagyságod az szerencséhez való bizodalommal; hát miért nem Kecskemétet?!...

Immár el kell várnom secretariusom által való parancsolatját Nagyságodnak, kihez kivánom magamot alkalmaztatnom, és maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ha succursushoz nem bíznik az ellenség: nem késnék Okolocsáni!

Kegyelmes Uram, nem ad defendendum, hanem ad offensionem hivom Nagyságodot; nem, hogy ki ne bocsássuk, — hanem hogy kiverjük Csalóközbúl az ellenséget. Azt szigyenleném, ha az ellenség azt tartaná, hogy Nagyságod

az Kleklspergre nézve defensióban locálta magát; mert omnis formalitas defensionis apparet, ubi nulla species offensae.

Az bácskai, marosi rácz gyülekezik, etc. Az morvai, sléziai nép gyülekezik, etc. Nem jó had ez, — rosz amaz! Kleklspergh 2 regiment: Herbevil 10; amaz Erdélyre szándékozik: ez az bányákra, s onnan Döbröczönben. De, megveri Isten! Ezt?... Hát mírt nem Kleklsperget? Azért, hogy az felesége Erdélyben van?

Igaz, Szároz Uram is mondta: 3 corpussa lesz az németnek. De, Kegyelmes Uram, verjük meg most hamarjában egyikét s a feit, — kurvanyja osztán többinek!

Az török ha muszkára megy, jókor esik, mert most van legtöbb légy itt is!*) Hogy örüli az török progressusinkot, elhiszem. *Nem jó egészen megvetni azt.*

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; sajátkezű. Az utóirat dölt betűkkel szedett része titkos jegyekben iratott.)

172.

Kegyelmes Uram!

Ezen szempillantásban veszem levelit Préni Ádámnak, — ki is Komárom elein van bizonyos seregekkel; — az mocsiak láthatják által az táborát, az Dunán. Ez az táti sár Esztergamnál van, Komárom felül, az Dunához közel: itt feküdt ezen német is mikor én láttam, az kit most Komáromban menni mondanak. Hihető, már Kleklspergre bízza ezen karvai vígyázást, s maga lát maga dolgához.

Ebbül, ha így van, megtetszik, hogy az csalóközi német ki nem ment Csalóközbül. Ez már nem erdélyi útja. Megírtam Godának: hírt tegyen Nagyságodnak felőle.

Ezek talám híre nélkül Nagyságodnak ide nem szállhattak, hanemha kikerült az pusztára, s nem együtt Budának; nem akartam mindazáltal elmúlatnom hírré tételét ennek Nagyságodnak sietve. Maradván

Nagyságodnak

Raptim Vecsénél,

8. July 4. pomerdiana, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

*) Szójáték a musca szó latin jelentésével.

P. S. Csalóközbül ollyan mondta-hír gyütt, hogy németek azt mondták: orderjek gyütt igen kemény, harmadnap alatt ki kell költözniek Csalóközbül mindenestül; de merre? — nem tudják.

Ma Komáromban igen nagy három ágyúlövés esett, soha nem tudom, mire? Portásunkhoz nem; hihető, jellövés lehetett, — talám az alsó tábornak érkezése.

Az kompokot igen készítették Esztergamnál; akkor is, hogy ott voltam, stratagemmának tartottam, — s most sem csinálok consequentiát felőle.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

173.

Kegyelmes Uram!

Megérkezvén secretariusom, értem általa bölcs consideratióit Nagyságodnak, s azokhoz való parancsolatit is Nagyságodnak alázatossan; kívánom mindenekben azokhoz alkalmaztatnom magamot.

Most miben legyenek az dolgok itten, az eddig sokképpen csavargó hírek között? — ma jövén ide hozzám egy svéciai fiú Feldbabl, Pozsonbúl szökött ki, másik Balogh Gergely nevő labancz hadnagynak sok instantiákra gratiát adván, — az is ma érkezett, nemkülömben Petenádi Uram is Szent-Györgybül; mellyeknek relatióit alázatossan accludálom Nagyságodnak. *)

Én az Csalóközben nem árthatok az ellenségnek: mert nincs alkalmatosságom az költözéshez, in corpore levín már együtt az német, az nagy-magyari híd előtt; ma ment hozzája bizonyossan az is, az ki Nádasdival túl vala, az sem sok. Az dánus már bément-é Pozsonbúl? nem tudhatom, — az sem sok. Tettem dispositiót az holnapi kiigyekező német porta ellen: de nem bizonyos, még meg nem lesz, nem is hiszem.

Tegnap ment vala bé annyi gyalog s lovas, az mennyit az hajók bírtak; szörnyen vigyáz mindenütt az német, összeakadtak vagy 200 némettel, elpuskázták először: de, hogy az német megfordúlt, ezek is; mégis, békével általgyüttek, ha-

*) Ma már csak Balogh Gergely relatiója van mellékelve, melyet láss mindjárt alább.

nem az gácsi gyalog-hadnagy egyedül esett el, az németben 7 vagy 8.

Eszterház Antal Uram most Szomolyánt kéreti, holnap küldök mozsárokot, de nincs több egy faërverkernél sohult itt az altareriánál (sic), az is Újvárban van, onnan kell kihoznom. Onnan Szomolyántúl általbocsátom az Fehérhegyen (Antalt) Austriának, — tudom, kigyün ellenünk, én is utánna leszek. Isten mit ad? — légyen szent akaratja! Hitemre, nem féltemben nem próbáltam eddigis; de mivel már tudom Nagyságod parancsolatját, s nem kell az országot vigyáznom: nem tartózkodom szerencsémet próbálnom kit Isten markában bízva, — ajánlom magamot Nagyságod kegyelmességében. Maradván

Nagyságodnak

Vecsénél, 9. Julÿ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Kegyelmes Uram! Sohasem járt ott elmém, sohasem magyarázta azt írásom, hogy éppen az Csalóközig kívántam volna javallanom Nagyságod jövetelit; hanem csak, hogy az esztergami, komáromi reflexióimtúl megszabadúljak.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

174.

(Balogh Gergely hadnagy jelentése.)

Relatio Domini Gregorÿ Balogh, a Caesareanis ad fidelitatem Serenissimi Principis redeuntis, Anno 1705 die 9. Julÿ.

Az német tábor Nagy-Magyarnál vagyon; ki áll következendő regementekbül: Fels veres regementje, ki Bavariábúl jött, csak tizenkét zászlóbúl, lehet ezer lovasbúl álló; az közönségeseknek nagy inclinatiójok vagyon az kuruczsághoz, a minthogy publice, kivált a korcsmákon, isznak Méltóságos Fejedelem, Generális, franczia király és magok herczegekért ..... 1000.

Generál Guszarghi *) regementje, kiben vagyon .... 600.

*) Így; értsd: Cusani.

Schlik regementje, ebbül vittenek Bécsben négy companiát császár mellé, circiter 250; maradott hat compania, ki lehet ..... 300.
Latur, ez egészlen benn vagyon, s nincsen is híre, hogy elmenne Bécs felé; lehet ..... 650.
Hanover, circiter ..... 500.
Darmstadt, circiter ..... 600.
Gronczfeldt, Gútánál, circiter ..... 400.
4050.

Gyalogság:

Salmisz egészlen általment az Dunán Szigetközben, kik is ottan sánczolnak. Számát nem tudja, de mondja, hogy jó regement.

Virmondt, Detrichstajn, Toleto, tiz-tíz zászlóbúl álló, legfeljebb ha vagyon circiter ..... 1600.

Ezek mikor Eberhardtúl elment az tábor Nagy-Magyarhoz, holnap egy hete: az táborhelyen maradtak, s onnét azután általmentek Köpcsén felé; onnét hova mentek? nem mehetett végére. A lovasokbúl commendéroztak el circiter két héttel Nádasdi Urammal circiter négyszázig, ki az feljebbvaló summát ingrediálja; ezek mentek Komáromnál által a Dunán, Szőnynél szállottak, kétszáz tatai, komáromi és győri katonákkal.

Dunántúl vannak:

Esterház Gáspári, circiter ..... 150.

Gliklspergnél vagyon négy regement; nem tudja, ha Esterházi köziben számláltatik-é? Mennyien lehessenek? nem mehetett végére; sem azt: gyalog-é, vagy lovas?

Jósika, Simoni mellett vagyon circiter..... 100.

Generálisok vannak benn:

Herbeville, Pálffi, Gusanj; Schliket, Ranovot minden órában várják. Generál Nádasdi hétfőn visszajövén Komáromtúl, Bécsben ment.

Nagy-Magyarnál kész a híd, gyalog őrzi; innen kettő, túl három taraczkocskája. Ezen gyalog az megirt regementekbül commendirozott. Volt parancsolatjok: holnapra ké

szen legyenek, kijön hatszáz német az magyarral portára, nagy-fedémesi és jókai marha elhajtására; de mivel általjövetelit egy katona visszaszökésébül megtudhatták, — jönnek-é, vagy nem? nem tudhatja.

Ollyan emberrel szóllott, ki Bécsbül jövén kedden, beszéllette neki, hogy két regement dánus érkezett Bécshez, ki is Leopoldstadtban szállíttatott.

Tegnap generál-adjutant Delfínnel szólván, az is mondja, hogy ez eljütt, azután 12 nap múlván jön ismét 2 regiment gyalog és hétezer lovas, és ezek eljövén, egy kevéssé megnyúgosztalják, könnyűszerrel, az bagázsiáját elhagyván, általjönnek az Dunán.

Két káprál kurucz-német beszökvén a minap gútai sánczban, az táborra vitették; kiket Herbeville az tisztek jelenlétében examinálván, igaz lelkekre kérdett: mennyi a kurucz? Azt felelték: nem olvasták ugyan, de sok, s a mint a tisztektül s más magyaroktúl hallották: vagyon százharminczezer. Melly szóra Herbeville a sapkáját asztalhoz ütvén, szitokkal mondá: ez sok!

A somorjai Dunán levő malmok iránt erőssen parancsolt Herbeville, hogy vagy Komáromhoz, vagy Pozsonhoz, vagy pedig a túlsó parthoz az istrázsa alá vigyék. S mondották a tisztek: ha mi szintén a Dunán általmegyünk is, messze Dunátúl és Vágtúl nem mehetünk, a provisio miatt is.

Német tisztek beszéllették, hogy a franczia megverte a császár hadát; de, hogy s mint? nem tudja, — és hogy a bavarusnak nyolczvanezer embere vagyon.

Hírelik, hogy a császár felmegyen Csehországban, magát koronáztatni, és Slik companiái fogják kísérni.

Jósika Imre óberst-lajdinant parolárúl megjüvén, mondja: Félek rajta, hogy Szigetközben ne menjünk, s ott ne quártélyozzunk, a mint tisztek discursusibúl értem!

Vasárnap jött ollyan hír, s parolán megparancsoltatott: jó vigyázásban legyenek, mert a kurucz be akar ütni, s azúlta igen patrolíroznak s erős istrázsákot tartanak.

Lovak jók, magok frissek.

Discuráltak: ha eljön a segítség, ők onnét jönnek,

Glikelsperger Szeged felé, a morvaiak penig a hegyeken által beütnek.

Morvában vannak Ricsán commendója alatt: Montecuculli és a föld népe, mást nem tud.

(Eredeti, egy íven, ívrétben. Bercsényi megelőző leveléhez csatolva.)

175.

Kegyelmes Uram!

Váczrúl datált méltóságos levelét Nagyságodnak, szintén hogy staphaetámot expediálni készülnék, veszem alázatossan, kibül értem Nagyságodnak Kéméndhez való jövetelét; és mivel omni calculatione reménlem Nagyságodnak ha ma nem is, holnap Kéméndhez való érkezését, s itt penig in statu quo levén az dolgok: holnap alázatossan udvarlok Nagyságodnak, — hat mérfőd az közi, — vehessem továbbvaló parancsolatját Nagyságodnak.

Egyébbel nem udvarolhatok Nagyságodnak, hanem, Antal Úr mulatságbúl lövetni kezdette tegnapelütt estve tüzes-golyóbisokkal Szomolyánt, — 17 lövés után reggel feladták, és 10 órakor ki is ment az német belőle. Megvallom, nagyobbra böcsüllöm, hogy az commendant megmutatta orderét az Bellicumrúl: ha juniusban meg nem segítik, adja fel juliusban az várat. Magam igazítottam ma Szeredbül 2 kis mozsárt utánna Antal Úrnak, ki is általmegyen az hegyen, és ott közhelyre telepeszik, Holics várán kezdi mulatságát; lássuk, ha nem újjít-í az német? ki is az magyari hídnak sánczát erősíti.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

Vecsénél, 11. July hora 8.

vespertina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Budátúl gyütt fel az Duna mellett 500 lovas német, az ki Komárom mellett igyenessen ment fel Győr felé, Ácsnak, tegnapelütt estve.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. 8 k.)

176.

Újvár, 15. July 1705.

Kegyelmes Uram!

Ide Ujvárban érkezvén, elrendeltem azonnal, hogy innen felül útjában megvizsgálhassa Le Meson együtt Revirrel Békavárát, s innen gyünnek hozzám, hogy túl is megvizsgálhassák; holnap estvére eligazítom őköt az táboromrúl.

Vizsgáltam azonban, ha mi bizonyossat érthettem volna az ellenségrúl? Ebeczki Uram levele megmellőzött engem, Nagyságodnak eddig jutott kezéhez. Itt értem még azon Szabó András nevő hites emberünköt, kinek relatióját küldte meg az leveliben Ebeczki Uram; annak csak az maximája, hogy Fehérvárrúl, Tatábúl, Pápárúl, s még Budárúl s Esztergamrúl is, az java az németnek mind föltakaroszik, bé Csalóközben, Komáromnál általmenve, nem is Győr felé, hanem bé Komáromban, oly hírrel, hogy mihelt összegyülekezhetik, az pozsoni mezőre akar általszállani. Kibűl magyarázható, hogy valami ereje lehet, mind összeszedi, mivel már az Dunántúl való földet nem félti, akár offensive akarjon, s akár defensive lenni. Nagyságod felérkezésének Komáromban 90,000 az hire, mely — elhiszem — teszen változtatást elméiben az ellenségnek; de hiszem, az üdő kivilágosít mindent.

Komárom elein való seregeimnek egyik hadnagya is most együtt bé; azt beszéllik, hogy Kleklsperget mára várják Komáromhoz; valamely rácz is van víle, az is bémegyen az többihez.

Ezekre nézve, az Duna mellé való detassament igen jól s jókor esik, annyival is inkább, ha valamely hajókot, malmok elhányását, fát mit hordatna Bottyán Uram az Duna mellé. Küldök én is innen csak valamely darabot is propter famam, míg többet szállíthatok.

Nem tudom, mikint higyjem, hogy Nagy-Magyartúl az lovasnak is a bagázsiája általment volna az öreg-Dunán az Szigetközre? — úgy mondja táboromrúl tegnap együtt hadnagy; de arrúl semmi hírem, nem is hiszem, míg oda nem megyek. Ezelütt is vala híre, hogy az bagázsiájat odaszállítja,

s úgy próbál elsőben az lovassal; elválik, mit tanálok mind arrúl, s mind Antal Úr felúl az táboron, — tudúsítani azonnal el nem múlatom Nagyságodot. Majd, ha késün érek is, elmegyek.

Láttam, ma már is az új szénát kezdették hordani az zsákmányosok Nagyságod táborára; jó lenne, Kegyelmes Uram, megtilalmazni: mert én hagyva hattam az faluknak szénát készéteni az hadak számára is, — lehessen jövendőben. Ha most elhordják az készszet: télben nem lesz.

Az kenyér, Kegyelmes Uram, Szőgyinben s a tájon meg nem fogy, csak Konkolyi László Komárom vármegye vice-ispányját kell megkeresni, mert a végre van ott a tájon, — tegnap is bémutattam.

Az verekedésnek híre continuál, oly declaratióval, hogy még egyszer meg nem zavarta úgy az franczia az németet, mint most, és azonnal három várat meg is vett az franczia; de semmi nevet, sem particularitását nem érthetem.

Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Vagyon Léván 15 talp fa, talám eddig többet is bocsáttak le az Garamon; megírtam oda, hogy sietve küldjék le igyenessen Kéménd felí; de, igen jó volna, ha Nagyságod expressus emberít küldeni méltóztatnék. Deszka is lesz ott. Az vármegye (Bars) igen negligens; menne híre annak nagy, ha Nagyságod ott Esztergam tájárúl, az Ipoly s Garam két felérúl hajtatna szekereket Lévára, az fáért, deszkáért és vasmacskákért. Van Léván vasmacska is vagy tíz. Annyi, mint az fuvarja; ha ott nem (kell), — visszacsavarodhatni azután víle ide Újvárhoz. Jó vóna oda Köbölkúthoz hordani, — útjában s közte esik mind az muzslai szigetnek, mind Karvának.

Nem rosz vóna Nagyságodnak recognoscálni az Duna mellíkit; még cum solemnitate Esztergam eleiben vagy 2000 lovas kiállhatna, Komárom eleiben is menne vagy 2000 lovas, és Nagyságod vagy ezer lóval recognoscálná az Duna

mellikit, — tenne az is reflexiókot az ellenségnek, fölzavarja az eszit; de úgy kell lenni, hogy Komárombúl is kilátszék azon lovas hada Nagyságodnak nagy parádával.

Az bányavárosokon az franczia mesterek megcsinálták az hidat egészszen, csak készszen bocsátják le az Garamon Léváig most, azért hajtják az egész országrúl, még Esztergam eleirúl is, az szekereket; mihelt érkeznek, egy étszaka bé is hányják s meg is vetik az hidat, az hajókot is még rézbúl is csinálták. Nonne famam et magnam famam? Míg az szekerek Lévát érik s onnan megtérnek: nagyot csavarodik az conceptusa német uramnak!

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben. 8. k.)

177.

Vecsénél, 16. July 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap nem sokkal éjfél elütt érkeztem bé az táborra, újvári késedelmes dolgaim miatt; itten tanáltam 13., 14., és 15. költ leveleket, mellyekben mivel oly diformitást láttam, hogy valóságot nem judicálhattam, — postán küldöttem ismét mind egy, mind más felé. Már eddig is reménlettem volna értenem bizonyossat: de még semmi hírem nem érkezett; azért akarám Nagyságodnak accludálnom ezen leveleket, s egyszersmind egy muskatéros lengyel slachtát magát s fassióját is megküldtem Nagyságodnak;*) de jobban meg lehetne examinálni. Ó mondja magát Khunstostninak lenni az altereriához is, (sic.) Az ő kijövetele után való hírek azok az két rendbeli, hogy az lovas német elment volna, és azon sok gyalog érkezése; haec non bene conveniunt, — azért már ma confirmatióját kell várnunk.

Az talpakkal Leopold mellúl elérkeztek 24. szerencsésen ide; holnap az hidat itten talpakra vettetem, és az hajókot szekerekre rakatom, elküldöm az Duna mellé, Bátor-Keszire elsőben Bottyánhoz, mert útközben van. Apró hajók, de valebit pro fama.

Antal Úrrúl semmi hírem; nem tudom, ha általment-é az hegyen?

*) A még meglevő mellékletet lásd közvetlenűl a levél után.

Ímé, Kegyelmes Uram, lamentatiós levelét Révai Elekné Asszonyomnak megküldtem Nagyságodnak. Én megírom az vice-ispánnak: ha Nagyságod engedelme, inquiráljanak arrúl: ki parancsolatjábúl vitték bé? holott habet loca Articularia ibi in circa inperturbata.

Préni Farkas Uram följövet szállott Radvánszki Uram falujában, mely lipcsei dominiumhoz való zálogos faluja, nevét elfelejtette az falunak; az falu bírája többekkel panaszképpen jelentették elütte, hogy urok megparancsolta bírság alatt: valaki lutheranusságbúl pápistává lett volt, — térjen vissza, és pápista papot feléje se bocsássanak faluinak. Szóval penig Nagyságod elütt mikínt sincopál!

Fisser Úrfi mondja: hallotta, hogy Jánoki, Otlik, Bulyovski és Szirmai András Uramék discuráltak de occupatione templorum most continuanda sub manu, és az következendő gyülésre való készületrúl; András reclamált; nem jó, non est de tempore, etc. Otlik Uram megpirongatta, s nem igaz lutheranusnak mondta. Amaz azt mondja: jobb, ne legyen gyülés, mintsem azon összeveszszünk, s meglesz egyen, ha hitet forgatunk! etc.

Ezeket nem lehetett eltitkolnom, hogy hírri ne tegyem Nagyságodnak, pro uberiori informatione. Azalatt magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

178.

(Balogh György, Ebeczky Ádámhoz.)

Ajánlom szolgálatomat Kigyelmednek. Isten minden jókkal áldja meg Kigyelmedet!

Mivel az Kigyelmed parancsolatjának eleget akartam tennem, hogy a németnek indolását megtudhassam Kigyelmednek írnom: a minemő emberünk vagyon Sápon, Borbílj István nevő, a ki az híreket Csallóközbül az németnek mindennímő állapotjáról tudósít bennünket, úgy referálta, hogy

holnap bizonyossan ki akar jöni Pálfi János Pozsony felöl a lovassággal; a gyalogság peniglen Csallóközből a hidon akar kijöni. A nipét peniglen megszaporitotta a vigvárokbúl, hozott magához Esztergamból 41, Győrről 11, Óvárról 35 (companiát.) Ezeket bizonyossan, a nimetnek szájából hallotta, mikor az tábora között járt.

A minimő nimetnek volt peniglen híre, hogy gyött volna hozzájok, — abba semmi nincs, hanem ezekfélit vittek volt által, és másféle liberiát adtak reájok külömb-külömbfélit, úgy a tiszteknek is, és azokat fordították vissza, de nem új nip: mert a gazdák is mind megösmertik őköt, hogy azelőtt is bent voltak Csallóközben; hanem Pálfinak ment eleiben háromezer lovas Csallóközből, és avval akar kijöni. Azt immár nem tudhatja, hogy miképpen szaporithatta meg? hanem hogy Köpcsénnél volt 4 száz, és azt mondották, hogy hatezer volt volna; ezek egymásnak hírt adván, úgy fognak megindolni.

Azon ember peniglen Balogh István Obester Uramhoz aláment, és ott referálta szemile szerint; azon ember penig tegnap volt Csallóközben.

Ezek után maradok

Kigyelmednek

Datum Szencz, die 16.

Julÿ Anno 1705.

jóakaró szolgája

Balogh György m. k.

Külczím: Nemzetes és Vitézlő Ebeczki Ádám Kapitány Uramnak ő Kigyelmének adassik nagy böcsülettel. — Ibi ubi. P. H.

(Eredeti, félívre s. k. írt levél, Bercsényi jul. 16-iki, fontebbi leveléhez csatolva.)

179.

Vecsénél, 16. Julÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Mai postám expeditiója után érkezék hozzám Balogh István Uram, ki is semmi újjabb s bizonyossabbat nem tuda, mint az miket küldtem, — de az is fundamentum nélkül, mert egyik az másikot hamisitja.

Utánna nyomban jöve Csiba István, Somogyi Uram hadnagya, ezen Szabó András nevő bizonyos emberünkkel, kit némely nap béküldöttem vala magam, Téfalu Samarja mellett levén lakóhelye; ez tegnapelütt maga késért 400 vörös németet az táborra Magyarhoz, az ki Köpcsén felül együtt bé; azt mondják, még van annyi Köpcsénnél, s azokért mentek az hajók. Mindenfelül — úgy mondja — most gyülekezik magyari táborában az német. Semmit sem hallott többet az Slik 200 németjénél általmenni Köpcsénnél. Az Szigetközben Kilitinél s másutt is 700 gyalog német csináltatja az sánczokot. Eszterház Gáspár regimentje, mintegy harmadfélszáz németből álló, Komáromtúl Megyer felül került bé az táborra. Ezeket más katonám is látta, ott volt paraszt-ruhában. Mindennap készülnek általcsapni erre felé. Még Pálfi oda van.

Méltó Nagyságodnak ezen emberrel szóllani, alkalmas particularitásokat tud az kérdésekre felelni. Ezen hadnagy is adhat informatiót szóval Nagyságodnak, mind constitutiójárúl az Csalóköznek, mind az ellenségnek: mert ott van az passusokon, s értelmes legény.

Sennyei István Generális Uram is itten vagyon. Beszélgettem ő Kegyelmivel is; örömöst ítilnénk valamit az ellenség motussárúl: de nem látom módját, igaz constitutióját láthassuk, míg ki nem mutatja magát. Nem lehetetlen, hogy általcsapjon, az bagázsiáját, ha csak részíben is, in salvo hagyja. Antal Úr ha bécsapat Austriában, azt nem szenvedi, vagy Szomolyán felül fogja akarni odaszorítani, kit nehezebben hiszek, hacsak passusinkot el nem veszi előszször, hogy hátában ne mehessünk. Az penig most alkalmatlan, hogy igen árad az Vág vize; már az ittvaló hídunkon túl nagyon kiöntött az víz, — nem is járhatni itt az hidat. Inkább hiszem, Stomfának megyen által Magyartúl, de úgy csak az lovassal talám: mert az gyalogot minek hozná ide Pozson tájárúl, ha ismét arra akarna menni?

Nagyságod táborának 25,000 már az hire. Ma kellett az gútai németnek az komáromi, győri némettel megegyezve, menni az táborra Magyarhoz. Ha az igaz, hogy Gútárúl, Szerdehelyrúl s több passusokrúl felgyúl: bizonyossan megindúl,

hacsak Nagyságod Duna-melléki motussa s Antal Úr diversiója kárt nem teszen neki szándékában.

Az Morva, elhiszem, megáradott, együtt szokott az Vággal járni, — és így az is akadály lesz. Megírtam Antalnak: az parasztságot összeszedje háta megett az passusra, mikor bécsap, hogy oda ne szorítsák; kit nem félthetek, ha vígyáz.

Immár, Kegyelmes Uram, Nagyságod bölcs ítíleti rajta: mitévő lészen Nagyságod? Csak elhiszem, Antalt háta megett nem hagyja, ha lehet, rajtamegy. Már híre Nagyságodnak megvan köztök; defensióra gyüti magát — mondanám, — ha gútai és szerdehelyi passusit el nem hagyja. Ha penig együtt segétsége, kit akkor tudunk meg, ha látunk, mint tavaly, elhiszem, — kimutatja magát.

Lehet, hogy Nagyságod tartózkodás nélkül való jövése kiűzi Csalóközbül, lehet, hogy megrekeszti; lehet, hogy azalatt is kigyün, s legalább az Vágot megdisputálja. De én a valló vagyok, hogy kigyün az Csalóközbül, az Dudvágon túl megszáll, ha resistentiát tanál: Pozsonnak visszafordúl; ha resistentiát nem tanál: egyszersmind által is az hídján, s ide is az két passusunkra teszen próbát, s azután úgy continuálja, az mint folyamotját látja. Isten az segedelem! Szeretném hallanom M. beszédét. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Elhiszem, ma az Duna-mellikét megjárta Nagyságod, holnap dispositiót teszen az diversio iránt, kire Bottyán maga és Zsámboki hada kellettinél több, és valamely gyalog: mert minden tartózkodás nélkúl succurrálhatni neki Surántúl is, s nem is lehet innen bántani. Ha látjuk hasznát az diversiónak, szaporíthatni. Holnap még helyben lesz Nagyságod; talám Isten bizonyossabbat enged holnap hallanunk.

Harmadnapja nyert az Csalóközben magam hadnagyja egy markotányost, borostúl kihozta, odaiszik vele; érte küldtem.

Fridrich is elhajtotta tegnap az pozsonyi marhát, — az sem együtt bé; ma bévárom mindazkettőnek híríl.

P. S. Okolocsáni Mihál Uram ír nékem csúfos ellenkező hírt az brandenburgus- és saxokrúl. — azt jobban tudhatja Nagyságod, — mintha ellenünk gyülnének Sléziában.

Az békavári operatiónak semmi jó módját nem láthatom, míg az lovas német tábor túl van az másik parton. Innen ugyan bumbardírozni meglehetne: de túl is kellene az Vágon. Két tűz közi nem vihetni az hajdút. Bezzeg, ha tágít rajta az német tábor: meg nem lakja békivel; de most nem lehet, — eleget keressük módját. Az Ebeczki próbája sem lehet az víz miátt, de csak az Isten vinni ki az Csalóközbúl: vagy két felé szakad, vagy revocálom, hacsak nagy segétsége nem gyün, s engem nem confundál előre.

Az 4000 dánusnak folydogál az híre; tízezer vólt, — már nígyre szállott; már Bécsnél mondják lenni, de még bizonyossan nem tudom.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. S. k.)

180.

Vecsénél, 17. July 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap megérkezvén Le Mer Revierrel: íme, maga megyen Revier az reportummal Békavár felül.

Veszem azonban tegnap estve Nagyságod méltóságos levelét is, melybúl az 15 compania följövésére nézve egészszen elítílhető, hogy már Kleklspergh is fölgyütt, mert azelütt már hullongva gyüttek. Íme, minap Eszterház Gáspár is az maga regimentivel, az mint hozák, hat zászlóval ment bé, — ezen mostani rab is vallja. Lehetetlen már, maradt volna lovas Buda körúl. Nem tudom ugyan, mit írnak Pest eleirúl, mivel elmaradt Nagyságod méltóságos levele mellúl az inclusára való: de, csak elhiszem, kókó-hír. Az csak magyarázható már, hogy két corpushoz nem bízván, egyhez ragaszkodunk.

Az mely markatantusrúl emlékeztem Nagyságodnak, magam vice-hadnagya egyik hozá, íme, elküldtem azt is alá-

zatossan Nagyságodnak.*) Az két regiment gyalogot mond hogy érkezett, s kettő maradt Köpcsénnél.

Megint emberem gyütt ki, kit Balogh Uram küldött vala bé Csalóközben; harmadnapig lakott az táboron, azt mondja: Pálfi után 3 regiment ment, azok Ocskaira akarnak ütni, és osztán általjövén az hegyen, ezek is akkor gyünnek ki; est valde rationabile: netalán az hátúlja szabad ne légyen. — elsőben Antalt próbálja, s akkor itt is kicsap. Küldtem még 2 ezer lovast Pozsony eleire, úgy, hogy ezt kitanúlván, azonnal succurráljanak Antalnak, valamint esnek az ellenségnek; magának is Antal Úrnak megírtam, mint vígyázzon.

Az Dunántúl való diversiója Balogh Ádámnak jól esnék igen, noha — csak elhiszem, — ha offensive akar lenni: már nem szakadoz kordily-híre, míg nem próbál.

A bányavárosokrúl lehozandó réz-hajókrúl írtam Sréter Uramnak; meglehet az Léváig, de nem tovább, az malmok miátt. Hiszem, Kegyelmes Uram, Nagyságod közeljebb van most az bányákhoz: Léva 4 mérfőd Nagyságodhoz, énhozzám hét Nagyságodhoz Selmecz 7.

Az esztergami hajdúságot expediáltam Bottyán mellé, — azok mesterei az általcsapásnak; ha késő nem lenne, küldök én hajókot is, de most nem lehet, az híd alúl kell kiszedni, úgyis az hídat elnyerte az víz, más hídat kell vettetnem, mert most által nem mehetni itten, Sentére kell az árvízben kerűlnünk.

Szomogi (sic) Uramnak én itt hírit sohult sem hallhatom, írtam Antal Úrnak arestáltatása felűl; rosszúl cselekedte, maga akaratján jár.

Ezzel maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

*) L. e markotányos mellékelt vallomását közvetlenűl a jelen levél után.

181.

Loyer György, Gusanj regimentiben Obrst-Lajdinant, Fridrich Lanterer marketanus examenje; melly fogattatott el Csallóközben 15. July 1705.

Hol fogtanak el? — Szerdahely és német tábor között.

Hol a német tábor? — Nagy-Magyarnál.

Mely erős a német? — Nyolcz regimentbül álló, két gyalog regiment, és hat lovas.

Micsoda regimentek? — Cusani, Darmstadt felső balszárnyán; jobbszárnyán Slik, Hanover, Latur. Gyalog: Salmis. másikat nem tudja, Tolet penig ágyúk mellett vagyon.

Hol vagyon ágyújok, és mennyi vagyon? — Somorjában

Jütt-é valami succursusok? — Két regiment gyalog érkezett Csallóközben, kettő penig Köpcsén rétségén (fekszik.)

Mely erős lehet az armádájok? — — — — — (Nem tudja.)

Hallatik-é, hogyha nem készül-é valahová? Nem hallatik-é, hogy vagy át az öreg-Dunán, vagy peniglen erre a félre készülnének? — Nem hallott semmit, hanem köznémetektül értette, hogy Vágon át akarnának menni. Pénteken jütt föl Esterházi (Gáspár?) Uram commendírozottakkal és három vagy négy zászlóalja rácz- és labanczokkal. Klekelspergh Budárúl népével fog följünni.

Hol járnak Pozsonbúl Csallóközben? — Köpcséni réven Püspökire.

Micsoda regimentek mentenek Bécsbe? — Slik regimentibül négy compania, többirül nem tud.

(Eredeti, félíven, Bercsényi jul. 17-diki föntebbi leveléhez csatolva.)

182.

Kegyelmes Uram!

Alázatossan veszem levelemre való válaszszát Nagyságodnak. Ma még semmi újságom, hanem estvére ha gyün valami az ellenség felül.

Viza és Okolocsáni Uramék levelét veszem Bazinbúl; beneventálnak, ma itt lesznek nálom; én nem tartóztatom, sőt mivel Sennyei István Uram is itt van már, kire az comman-

dót bizhatom, s Nagyságod parancsolja, — magam is udvarlok alázatossan Nagyságodnak.

Csak elhiszem, az ellenség bagázsiáját benthagyva, ha összeverheti magát, kigyün, és ha az Vágig obtineálhatja, úgy gyün kiljebb, leereszti az hidját Gútához pro communicatione; de ez meg nem lehet, ha Antal Urat el nem tolja előbb, hanemha azt gondolná, mint tavaly engem odahagyva, visszagyüttem. Még semmi levelit Antal Úrnak nem vettem; tudom, túl van az hegyen.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Vecsénél, 17. July 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

183.

Kegyelmes Uram!

Íme, ezen órában gyüvének hozzám ezen lotharingussal, ki is tegnap együtt által az Dunán az német táborrúl; confirmálja már megérkezését az dánusoknak: 4 regiment gyalog már ott volt, 2 lovas regimentet mára vártak. — Viard körül vólt; én meg nem eskettem, nem is tartóztattam, igyenessen Nagyságodhoz küldöttem.

Éppen most írják azt is, hogy Gútátúl megyen föl 500 circiter lovas, s valamely gyalogság; nem hiszem, Klekl-sperghi reáért volna, — az gútai németnek kell lenni. Erre volt szemem; ha az gútai fölment: nem adok neki harmadnapot, bizonyosnak hiszem már általjövetelét. Elüttem az képe, micsuda confusióban lesz Antal Úr, kinek levelét veszem, hogy Holicsot kezdette lövetni.

Az anglusok megverését — mondja, — levélbül látta, és azt is hallotta muscitálni, hogy Eugeniust is megverték volna, — de másként közhirekben semmit sem írnak felöle.

Az 4 compania Slikieken kívül semmit sem mond, hogy elment volna, s egy batalion gyalog. Tokajban akar Herbeville bort innya. Tudom, Nagyságod megexamináltatja de particularitatibus.

Azt csudállom, hogy az dánus is minden bagázsiáját bévitte Csalóközben, s nem Pozsontúl gyütt. Vagy igen tapogatva fog járni, vagy mit akar.

Viza s Okolocsáni Uramék még nem érkeztek; nem tudom, micsuda pompával gyünnek Bazintúl, — eddig elgyühettek volna. Kegyelmes Uram, meg nem irhatom, *micsoda óhajtással várják közönségessen, az békességre nézve; csak nem kapna már az vitézségen senki?!*

Nem tudom, Kegyelmes Uram, meddig fog még odamúlatni Nagyságod, már ezek így levén. Talám Kleklspergre nézve Károli Uram is revocáltatott Nagyságod által? Mert én azt hiszem: ez nem fog már gondolni semmi diversióval, nem szaggatja meg magát, megindúl maga útján, hacsak mi meg nem szaggatjuk. Sok felül sokkal kéne az sokat.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Vecsénél, 17. Julÿ hora 7.

vespertina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva.)

184.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Mirül instáljon légyen levele által Újfalussy János Uram, ime, levelét in origine transmittálván, közlöm Kegyelmeddel, mellybül bővebben meg fogja érteni. Mi karban légyen penig mostanság Soós János Uram czere? nem levén elégséges informatiôm: nem is complaccálhatok ő Kegyelmének. Kihez képpest, a mint én Újfalussy Uramot ösmérem, qualificatus embernek tartom, recommendálnom is dolgát; s minthogy megérdemli a promotiót: Kegyelmed is secundálja instantiáját ő Kegyelmének. Ezzel Isten sokáig éltesse Kegyelmedet jó egészségben!

Vecsénél levő táborban, die 17. Julÿ 1705.

Kegyelmednek

szolgáló jóakarója

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Nemzetes és Vitézlö Rátÿ Gergely Urannak, Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága Secretariussának ő Kegyelmének adassék. — Kéméndnél.

P. H.

(Eredeti, egész ívre, ívrétben írva. Csak az aláírás sajátkezű, a szöveg Ebeczky Sámuelnek, Bercsényi főtitkárának írása. A főtábornagy nagyobb, ovalis díszpöcséte papírfölzetes ép ostyanyomatával.)

185.

Kegyelmes Uram!

Kívántam volna ma, Viza és Okolocsáni Uraméknak érkezésével, másonnan is várt hírekbül az ellenség dolgában bizonyossat és újabbat írnom: de Okolocsániék sem tudnak az dánusok érkezésénél és Kleklspergh intentiójának megváltozásánál többet mondani, — hanem, hogy az 2 regiment lovas Morvának menne; de az hírek s ezen accludált levél is contrariumot mutat. Az hajók, elhiszem, hídnak valók, — vagy csalvetésnek, — által az Vágon: mert más víz nincs hajós elüttök. Csak elláttam, Antal Úr diversiójával sem gondolnak, directe fognak gyüni; elhiszik, magában is odahagyja Antal Úr az túlsó földet, ha ők progrediálhatnak.

Megvallom, Kegyelmes Uram, sokat törödöm rajta, hogy ezeket az passusokot conserválni kívánom; *egy napestignél tovább nem bízom az hajdúhoz, — gyalázatossan ne recedáljak* által az Vágon. Ezen 3000 lovassal, ki még mellettem van, ha módját látom, kicsapása ellen az ellenségnek kész vagyok mennem magam is. Szeredben is mit fog Préni Miklós Uram véghez vihetni? nem tudom; én ugyan tettem dispositiót újobban is.

Az mivel gyüttek Okolocsáni Uramék, az nem egyéb, Kegyelmes Uram, hanem declaratio receptionis mediationis, et oblatio tractatus. Az armistitiumot sem ellenzik — úgy mondják, — kit in bilance stante fortuna et progressu armorum ab utrinque jónak is, böcsülletesnek is látnának. Elhiszem, az Vágig akarnák azalatt is occupálni az ürös földet. Már, Kegyelmes Uram, Nagyságod dispositióját s parancsolatját elvárom.

Én óránként várom az lármát magamra; ha parancsolja

Nagyságod, én általmegyek, ha túlrekedek is; ha módját látom, defendálom az passusokot, de kétfelé nem látok, vagy ide, vagy Szeredhez. Hétfőre mondják az indúlatnak napját, de ki tudja azt? nincs annak se napja, se órája; csak addig tartom nehezebbnek, míg kilátom.

Békavárban bent az praesidium, az gútai lovas német fölment Magyarra az táborra; elhiszem, megvárják Keklsperget. Csak jó vóna nekünk *tractához fognunk;* de úgy kell lenni, mint Istennek tetszik.

Íme, alázatossan repraesentálom Nagyságod eleiben ezen német relatiót. Az Haller hauptman oly praetextussal élt eddig, hogy elfogták volt. Mindazkettő arestomban van; Nagyságod irántok mit méltóztatik parancsolni?

Az holicsi németek is csak terhünkre vadnak; patvar győzze késérgettetni őköt, — én Nyitra felé küldöm, ha elérkeznek. Nagyságod mit parancsol irántok?

Már Antal Úr megüzente: Trencsén felé fog tartani, ha rivasztják, azon följül gyün által az Vágon. Megírtam: azt ne praecipitálja, mert nem nyomják annyira, mindétig rajta lehet szeme az ellenségen.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Vecsénél, 18. July 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k., részben titkos jegyekkel.)

186.

Kegyelmes Uram!

Ki nem olvashatám ma Viza és Okolocsáni Uramékot; íme, írnak magok is Nagyságodnak, az érsekre nézve; holnap igen reggel megindúlnak, úgy mondják.

Szintín hogy eddig írám levelemet: veszem Somogyi Uram levelét, kit íme accludáltam Nagyságodnak. Ez az hely az kis-Dunán túl, az magyari Dunán innen vagyon, mindgyárst az hid elűtt, innen. Elhiszem, már ennek árnyékában fog takarodni által az többi; talám majd küldök valamely hadat még, ha megcsaphatnák hajnalban; de h szaporán köl-

tözik, — csak confusióval tér meg. Ez nem porta lesz, hanem — csak elhiszem — az tábor takarodása.

Jeszenszki relatiója tett ütközötet az Udvarnál, kinek semmi commissiójában nem vala. Többet nem írok, az postát tartóztatni nem kívánom.

Revier levelébül most értem, Nagyságod Suránnál lesz holnap; ha ezen általjövés nem lesz vala: magam is udvarlottam volna Nagyságodnak. Már elválik. Azonban maradok

Nagyságodnak

Vecsónél, 7. vespertina

1705. 18. Julÿ.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ennek reggel kellett lenni, most tudtam meg; eddig elég gyühetett által.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.)

187.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Nagyságod méltóságos levelét. Már lehetetlennek látom, viradtig vehesse ezen írásomat Nagyságod. Táborhelye Nagyságodnak, — úgy hittem vala, hogy Kürtrül Surán körül, ott az hol azelütt feküdt, vagy azon földjul Surány felé leszen, — az mint mondta vala is Nagyságod; mert Udvardnál víze leszen az tábornak: de fája szükön lesz; másik az, hogy talám jobban esnék: Újvár elütte lenne arrúl, s errül penig mi közeljebb Nagyságodhoz, ha csak azért is, hogy még az ellenségnek csavargását ember nem tudja.

Ezelütt egykét órával küldtem Nagyságodnak Somogyi Uram levelét, hogy az német trup általgyütt; csak az elébb veszem Balogh István Uramnak azon lármárúl ezen levelét. Ha lefordúlt az bagázsiája az németnek: infallibiliter az karvai diversió okozta; de ezt nem hiszem, confirmatióját várom.

Az conceptus, Kegyelmes Uram, igen jól van, s igen opportunissime esik most: de talám expeditiójával ennekViza s Okolocsáni Uramék követségét kell megvárnyi, mert csak

most declarálják acceptatióját az új császár által az mediatiónak, — igen praemature esett volna eddig.

Van az titulusban is kis consideratiom; ne vel sibi detrahat Serenitas Vestra, vel supervacaneam movere possint illi quaestionem: talám csak sine titulo lehetne föltenni, és úgy subscribálná Nagyságod. Ezekrül s mindenekrül, látom, de necesse kell udvarlanom reggel Nagyságodnak, itt mindent jó rendben hagyok; azért több írásommal nem terhelem Nagyságodat. Maradván

Nagyságodnak

Vecsénél, 18. Julÿ,

(estve) 10. órakor 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

188.

Senténél, 28. Julÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Csáki Uram táborárúl most érkeztem, juxta pluralitatem verum horologiorum 10 után. Az mai kiküldött porták még meg nem érkeztek, hanem Pozsony felé Récséig járt portát tanálám elő, ki is referálja: semmit sem érthetett Récsén hanem Szent-Györgyben az bírótúl és salvaquardátúl értette, hogy Pozsonbúl ollyan hírek van: az öreg-Dunán Köpcsén felé Samarjátúl az hidat az víz elvitte, kinek megcsinálását igen sürgették. Pozsonnál is volt hídjok, azt is elvitte az víz, mert szörnyen árod még most is; már az pozsoni rétek környékén úszó az erekben az víz.

Ma reggel igen sok dobszó hallott az német tábor helyén, azután számtalan lövís, 40 vagy 50 lövís felé mondják; ők ugyan öreg-ágyúlövéseknek mondják: de inkább hiszem, mustrálták az új hadat, compania-számon adtak salvét. Mert hiszem, örömlövésnek nem az a rendi, hogy szakadozva lövön, — taraczkja penig annyi nincs.

Az tegnapi portásokot megvizsgáltam, ugyan magokot az hadnagyokot megexaminál tam; ott járt az híd mellett, az

midőn megszakadt hidját ismét kötötte. Két vagy három hajóját vitte volt el az víz, de az kis-Dunán belül való. Ezek annyira áradtak, hogy az kikkel gázolva ment bé az portás hadnagy, — úsztatta visszajövet.

Géczi Gábor azt mondja: maga hallgatta tegnap reggel, mikor készölöt vert az német; azután azt is hallotta, mikor marsot vert, de soha fel nem vehette: merre nyomúlt az hangja?

Ma gyütt ki Halászibúl az Szigetközrül egy hadnagynak felesége; azt mondja, hogy az öreg-Dunán ment valamely német által Köpcsén felé, ágyúkot is vittek. Ez asszony-hír. Valami segétsége érkezésének is van híre. Ez labancz-hír.

Óberster Czeler (Czelder) idegyütt volt, mondja: az talpakot lebocsátták. Még egy companiát vitt el az magáiban, mert mindennap kijár az német, s igen rosz az tót Imperium hajdúja. Színait rendeltem oda. De, Kegyelmes Uram, tövelhegygyel, gyalázatossan van elhánva, szállva túl az Vágon az hajdú; eléggé haragudtam, — Csajágival s Otlikkal ad számot Préni Uram.

Géczi Sándort küldtem Vereknye felé s Pozsonig 7. zászlóval, jól kiadtam magam neki az ordert. Az tábor-szállásnak is túl az Vágon kikerestem helyét; ha Nagyságod úgy fogja parancsolni, addig míg Nagyságodot Isten idehozza, helyben marad minden, magam Silágyra fordúlok.

Újvárbúl hozák ezen includált levelet; nem igaz, — úgy látom, az tegnapi rab relatiójábúl, — hogy még az Szigetközre ment volna az bagázsia; de, hogy Komáromban az intentiót jobban ne tudhassák, mint itt az parasztok, nem kérdés!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

189.

Kegyelmes Uram!

Eligazítám Balogh Istvánt Csáki után, elrendelém az gyalogot; most gyün bé az zsákmányos, ültetem az hadat, majd Diószegig megyek.

Most gyütt Géczi Sándor; egy jókai hadnagy hozott hírt, hogy három faluban szállott az német, túl az kis-Dunán, táborhelyét felgyújtotta. Látnivaló: vagy porta, vagy ereivel gyün. Gyalogot nem látott, sem ágyút, hanemha utánna most költöznék, mert hajót — mondja — hét szekérrel látott.

Antalhoz elküldtem, de Vecsére nem, hanem itt hagyok egy sereg lovast az hídnál. Az hirekre Otlik Uram itt lesz, míg bizonyossabb hírt kaphatok. Erre nem gyün; vagy Szombatnak, vagy Pozsonnak megyen.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Raptissime.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölsö-Vadászi Rákóczi Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Mocsonok. — Cito, cito, cito, cito. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Maga a levél sajátkezűleg, de látható sietséggel írva, — nyilván ezért maradt el a datum is, mely különben Séllyéhez, Géczy Sándor megjöveteléhez képest 1705. julius 29—31-ike közé tehető; ugyanis e napokban táborozott Rákóczi is 1705-ben Mocsonoknál. A külczím nem sajátkezű. A levélen Berczényi nagyobbik gyűrűpecsété látható, ép lenyomatban, piros spanyolviaszban.)

190.

Kegyelmes Uram!

Hogy megérkezém, akkor jöve ezen elküldött emberem, ugyan magam küldtem bé, — beszélhet Nagyságod véle. Nyomában gyütt másik is, hasonlón beszél. Az porta hozott harmadikot, az ki ma gyütt ki az német táborrúl, egyházfai ember, túl az kis-Dunán, tegnapelütt vitték volt bé Pálfihoz, —

az is idem: csak kigyün harmadnap alatt! Hanem ezen ember, az egyházfai, azt mondja, hogy 300 szekér van rakva éléssel. Azt kérdezte Pálfi tőle: ha feladta-é Leopold magát? van-í kenyere? mit hallott; hol a kurucz? kaszás-i? hun vette az fegyvert? és hol s mennyi hídunk van?

Magát 25,000-nek írja az német: mert brandenburgus is tegnapelütt 3000 hírü érkezett hozzá; hihető, a lesz, kirül ma Mikovíni szóllott.

Az födémesi bírót is kihozatta ma Gencsi, — idem. Hanem az kis-Duna apad igen, már apadott többet ma félréfnél; harmadnapra — ha így apad — elgyühet az ereken szabadon, úgy mondják.

Kenyerünk, Kegyelmes Uram, semmi sincs, ma nem hoztak semmit. Az nagy Istenért, parancsoljon commissariust mellém Nagyságod!

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Kajalnál, 9 órakor 31. Julÿ

1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

191.

Kajalnál, 1. Augusti 1705.

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem Nagyságod méltóságos levelét. Valóban, nem jó az, hogy kenyérhez nem bízhatunk; ebbül, Kegyelmes Uram, semmi jó nem lesz: mert, hogy az Pest vármegyei mód szerént lehessen itten, — abban módot nem látok az elhánt, aprólékos falukban. Mindenüvé executiót küldök, sem sufficiál, s üdü is annyi telik belé, hogy azt koplalva várni nem győzi az had. Commissarius semmi sincs mellettem, pénz nincs; az subrepartitiója az faluknak pénzzel lehetne. Én ugyan elkövetek mindent, — de semmi jót nem várok belőle. Hiszem, commissarius uramék csak Vecséhez, Szeredhez, Sélylyéhez provideálnának: oda az ittvaló tábornak fühordó sze-

kerei magok eljárnának, — csak ott sütnének Séllye, Sente körül.

Az előttem való táborhelynek nézésére magokot küldtem ki az tiszteket, míg az szekerek s kenyerek érkeznek, mert a nélkül kiindítani sem tudom őköt.

Ma ismét hozták azon embert, az ki Szirmai Uram levelét bévitte vala; íme, megküldtem relatióját alázatossan.

Antal Úrnak ma veszem levelét; úgy látom, nem küldte Ocskait Bazin felé. Bekes mellett van már az tábor. Íme, Nagyságod látja, mit kíván Antal Úr. Az Dunántúl való hadakot most expediálnám örömöst: de az fizetés praetensiója nem szűnik; azért küldtem két tisztet Fodor Urammal Nagyságodhoz, rendben vévén az listáját: méltóztassék Nagyságod assignatiót adatni az cassára. Nem tudom, az 30,000 forintot felvette-i már Körösi Uramtúl? mert nem lesz pénzi külömben. Az tisztek 3 hónál többet hogy nem vettek, — restantiájokot is praetendálják. Az bagázsiájok csak onnan mehet igyenessen Antal Úr után. Már az gyalogrúl Nagyságod az mint parancsol, méltóztassék írnya Antal Úrnak, mert én megírtam: Nagyságodnak adtam tudtára.

Bóné s az több hadak is már bagázsiájokot kívánják; csak kínomra lesz, ha hozatom is, ha nem is. Mert — csak elhiszem — elválosztja harmadnap dolgunkot: mivel élve sem élhet az Csalóközön német uram.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Bár már húst és sót hoznának commissarius uramék magokkal; mert, ha így idehúzódnak, hitemre, Kegyelmes Uram, nem jó dolog lesz!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

192.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Méltóságos levelét Nagyságodnak vettem alázatossan. A mi az gútai németnek általcsapását illeti: már is arról még praevie Kubány Péter által volt informatióm; ki is nem egyéb, hanem az békavári gyalog-német, látván, hogy most körűlette semmi hadunk nincsen, a ki reávigyázna, — az csapott által. Mire nézve már is tettem oly dispositiót, hogy Újvárból mindenkor tartson Ebeczki Imre Uram valamely számú gyalogot, és a mellett öt vagy hat lovast is, kikkel secure resistálván azon békaváriak kicsapásinak: megtartóztathatják alkalmatlankodásit, mivel azonkívűl is semmi egyéb had nincs most Gútánál, az egy békaváriakon kívűl. És így nincs miről köllessék nagyobb reflexióval lenni, azon gútai német cselekedeti végett.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Galánthánál, 1. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.

Mocsonok. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; csak az aláírás sajátkezű. Bercsényi nagyobbik gyűrűpecsétének ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

193.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Nagyságod méltóságos levelét. Nem tudom, micsuda póstát tanáltak neki: mert Tardoskedgyire vittók, és onnan, együtt Bottyán Úrnak szólló Nagysá-

god levelével idehozták; én ugyan mindgyárst ismét elküldtem Bottyán Úrnak, maga útján.

Az mi kicsapását illeti az németnek Pestrül: azt éppen nem csudállom. Nem volt ott Kleklspergh maga, s az mint combinálom Bottyán leveleit: Esztergamnál is van német, Budán is, Pesten is, — mind sincs oly erővel, hogy az munkát tehessen Erdély felé való indúlatjában. Ha kicsapdozását nehéznek tartom impediálni, ha nem egyszer, — másszor; noha abban bizonyos vagyok: Károli Uram már eddig ott nyargalódzik, s ha még általgyün — megcsalja magát.

Az jászokot, Kegyelmes Uram, leküldeni szapora; Nagyságod parancsolatja, — de, az mint Ordódi Uram levelébül látom, nem igen insurgálnak ott. Bizony, félek rajta: ezek is az nem insurgálókhoz mennek szélt. Más az, hogy míg Esztergam körül lesz hada az németnek: nagy próbát nem tentál azon kis erővel Kleklspergh Uram. Ha lemegy: Bottyán Uram hada is lemehet; most — úgy látom — nem még, az esztergamiakra nézve. Hanem Szabó Máté Uram hadát iránzom Ordódi levelébül, hogy ide Bottyánhoz gyün, — annak kellene visszamenni. Diák Ferencz, Szabó Máté, Gundenfinger nem elég-i Ordódi mellé? Ilosvai, Szőcs János, s a többi Barkóczival, — ha két felül kell lenni; ha együtt lehetnének, annál jobb.

Kegyelmes Uram, Nagyságod jobban tudja nálomnál az odaalá való dolgokot, tudja Nagyságod az ittvaló constitutiókot is, — az mint jobbnak tanálja Nagyságod, úgy parancsoljon; akár még ez éjjel — mintha Nagyságod mellé — általküldöm az jászokot, kiket, mintha cserében, haza lehet bocsátani vagyis commendérozni.

Ma még semmi újjabb hírem nem érkezett, hanem most gyütt meg portám Királyfalva felül. Eszterház Ferencz üzent az sentieknek: harmadnap múlva takarodjanak az czinterimben mindenekkel, mert meg van hagyva: vagy élet, vagy halál, — által kell gyüniek. Ma is sokat lövődöztek ottbenn. Valami recrutájok is érkezett, úgy mondják.

Még Csáki Uramék oda-vadnak recognoscálni, azért

ki nem küldhettem az elő,- vagy őrálló hadakot, — de ki vannak rendelve. Az Dunántúl valók elmentek.

Ezzel maradok holtig

Nagyságodnak

Kajalnál, 1. Aug. hora 3 pomeridiana, 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

194.

Kegyelmes Uram!

Most, míg Csáky Mihály Uramot az 3000 lovassal kiigazítottam, vettem három rendbeli levelét Nagyságodnak. Egyik az parolla; az utulsóbúl látom: Bábhoz igyekezik Patátúl Nagyságod, nem tudom, micsuda consideratióra nézve; kevéssi hátra.

Még azúlta hírem nem együtt, s nem tudom, haugyan kiszállott-i az tábora egészszen, vagy most költözik, vagy csak futrazsérolni együtt volt ki? s annak rendelte strázsáit; de azt ugyan régen mondtam, hogy első kiszállása az két Duna közi lesz, és ott hevertiben veti meg az hídját, avagy várja az apadást. Mindeniket el kell várnunk, — csak meg ne únjuk az szörnyü vigyázást! Már hírt sem fogunk kaphatni egyebet felőle, hanem mikor kimutatja magát.

Az hadak bagázsiáját én bizony azt is bánom, az ki itt van; hanem csak fühordó szekere ha vóna víle, az ki mégis kenyeret is hozna.

Ha tót gyalogot parancsol Nagyságod Eszterház Antal Úrhoz: mást nem tudok alkalmatossabbat, hanem Révai Imre Uram gyalogját, az ki Leopold alatt van, és Géczi Zsigmond Uram ezerét, avagy az sárosi, szepesi gyalogot, mellyeknek Nagyságod az kinek tetszik, méltóztassék ordert küldeni. Antal Úrnak ugyan megírtam, Bokrosnak is: az szegény embereket ne bántsák bécsapásokkal, — de hogy bécsapjon Bokros Austriában, s ha akkori distractió alatt Antal csapást tehetne, jó volna. Ezennel ismét irok ő Ke-

gyelmének. Magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlván, maradok

Nagyságodnak

(Kajalnál,) 1. Aug. hora 9. vespertina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Urunknak adassék.

Mocsonokhoz. P. H.

Másik felől: Generális Zsennyei Uram küldje meg mindgyárst.

G. B. M. m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k. Bercsényi közép gyűrűpecsétének ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

195.

Kegyelmes Uram!

Most érkezett Gencsitűl ezen hírhozó katona, kit magát küldtem Nagyságodhoz, — meg tudja beszélleni, mit hozott. Én már helyben várok bizonyossabbat költözésérül; de az Duna apadását igen nagyon mondja.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Kajalnál, 2. Aug. 2 hora matutina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Kegyelmes Uramnak nagy alázatossan írám.

Udvarnok. Cito, cito, cito, citius, citissime.
Cito, cito, citius, citissime.
Cito, citius, citissime.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, csak a külczím más kéz írása. Bercsényi nagyobbik gyűrűpecsétével.)

196.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Ezennel veszem levelét Ebeczkinek, nyelvet is fogtak az idevaló katonák, kit pro directione most examináltatok, mindgyárst küldöm Nagyságodnak. Indúlatjárúl az tábornak semmit sem tud, hanem hogy népét s a bagázsiáját várja. Valának valami levelek is nála, kiket praevie alázatossan accludálok, Ebeczki István Uram levelével.

Antal Úr is mit ír, íme, megküldtem; az való, ma 500 lovast küldött portára, — jó volna felveretni. Már is csak óhajt-sóhajt az katona, — hát tovább! Majd Sentére is már más hadat kell küldenem, nincs haszna szakadozásomnak. Ezzel Nagyságod Kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

(A datum hiányzik.)

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; s. k. Az 1705. augustus elején kelt levelek csomagában találtatott.)

197.

Kegyelmes Uram!

Éppen most érkezett ismét az királyfalvai istrázsátúl hírem; az tábor bizonyossan általtakarodott ma az Dunán, és királyfalvai kastélyon túl, az kis-Duna mellett való tiszta rétre takarodott ki, — de még akkor nem is telepedett, csak úgy takarodott ki az szorosrúl, s rendelte magát; az elöjárójával puskáztak eleget. Még szekerét, ágyúját, gyalogját nem láthatták, — ott puskáznak velek által az vízen. Azt mondja: lesben állott két felül az mi hadunk; egyik (felöl) Géczi Gábor, más felül penig Csáki Uram fog lenni; de azt csudállom: azok semmit sem üzentek.

Már én innen még útra nem indúlok, míg általtakarodásának hírit nem hallom; vagyok készszen. Ha által tanál ugyan takarodni: az bagázsiát által kell küldenem, magam megpróbálom első szálló-helyén. Egy-két napnál tovább mi-

kínt tarhassam étlen az hadat? lehetetlen. Ha általszorúlunk az Vágon: ott sem lesz mit ennyi. Hacsak lehet, Kegyelmes Uram, csapás nélkűl nem hagyom.

Viza s Okolocsáni Uramék itt vadnak, valami levélre s pénzre várakoznak.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

(Kajalnál,) 2. Aug. hora 2. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

198.

Kegyelmes Uram!

Vettem alázatossan Nagyságod méltóságos levelét. Az németnek kijövetele bizonyos, — de mi formában? nem-tudhatom. Az való, hogy ma már eleget puskáztak: de még semmi szekerét, se gyalogját nem látták, sem valóságos táborszállását. Béküldtem hátok megi, azok azt mondták: semmit sem tudnak, Födémesen semmi híre 9 órakor nem volt. És így nem tudhatni bizonyos szándékát; noha hihetőbb, most takaroszik által az hidon az mi gyün gyalogjában, szekerében, s előjáró gyelánt együtt az lovassa. Lehet, csak füvellés, — vagy Pálfinak késérője Királyfalvához. Majd meggyün bizonyossabb híre.

Viza és Okolocsáni Uramékkal szóllottam, Nagyságod írása szerént; ő Kegyelmeknek — látom, — a tetszenék, hogy mivel még indúlásokkor nem volt híre általjövetelének: inkább úgy mennének el, hogy még várniok kellett volna Galántán Nagyságod írását, — de ott hallván hírit az költözésnek, noha nem bizonyossan, nem is tudhatták: ha porta-i, vagy költözés? de féltek attúl: ne revocáltassanak, — csak elmentek, mert úgyis cum protestatione beszélte ki az érsek ő Kegyelmeket, mert Nagyságod pusillanimitásnak példájának tartotta elbocsátásokot, Szirmai Uram késedelmét is azon magahittségeknek tulajdonítván. És így ugyancsak azon kezdhetnék ott, az mit írnya kellene innen, hogy mi haszna már, etc., és lehetne az debachállásra nagyobb okok, az me-

diatoroknak felzöndítésében jobb módjok szóval, mintsem egy írással, s minden következendőknek okát reájok hárinthatnák nyilvánabban. Készszek ugyan cselekedni, valamint parancsolja Nagyságod; az mint is most elmennek Galántára, — oda virradtig könnyen elmehet Nagyságodnak válosszsza s parancsolatja hozzájok, kit el is várnak virradtig; onnan meg is térhetnek, s el is mehetnek.

Gyütt Csáki Uramtúl két emberem is; de, az mint írám, csak annyit tudunk; hanem meghattam, — most valami kevés kenyeret küldtem utánnok, — ha azalatt megértik, hogy nem csak porta, hanem ugyan szekere s gyalogja is van innen: csak béálljon lesben, az mint lehet. De, igen tiszta mezőre költözik ott által, nehéz lesz megcsapni, nekem is — az mint megvizsgáltam — az erek miatt innen igen nehéz lesz utánna fordúlnom, s nem is tudom: mikint lehessen, ha Diószegnek gyün? Megvetem mesterségemet.

M. azt mondja: általgyün egészszen, és az szeredi hídhoz akar gyünni, ha addig meg nem csaphatjuk; de bíztat, hogy leszalad az víz mellett, de nem tudja, micsuda víz mellett? s nem ér arra, az mit akar, s nem éri Leopoldot. Az élést Szombat felé akarja küldeni, s maga erre gyünni, — ezt nehezen hiszem! Benedek azt mondja: mind Szombat felé megy, portája ha gyün erre. — Már az jó Isten tudja!

Még nem hertelenkedem az bagázsiával, mert ma semmi sem lesz, csak elláttam. Ha mi hírem gyün ismét, alázatossan megírom Nagyságodnak. És maradok

Nagyságodnak

Kajalnál, 2. Aug. vespertina hora 6. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Géczi Gábor kimutatta magát ma 8 zászlóval, az vízparton állott ellenek, ott múlatták magokot; most miben vadnak? nem tudom.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben. S. k.)

199.

Kegyelmes Uram!

Most együtt ismét hírem az királyfalvai portárúl: az német elállott az puskázástúl, és visszament valahová; de azt mondják, sohult semmi táborhelyét nem látták, — fárúl is nézték: de semmi tábora, és költözését nem láthatták többet annál; az ki puskázott, lehetett 200. Már nem tudhatni: ha táborhelyt nézett-é, vagy porta vólt? Ezért sem méltó talám tartóztatni Viza Uramékot.

Hajdúvárosi hadnagy uram csinálta az lármát; odavannak újabb portáink, bé is küldtem az Vízközre, — majd meghozzák.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

(Kajalnál,) 2. Aug. hora 6½ 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, negyedíven. S. k.)

200.

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka elérkezvén Máriási Uram: elküldtem mindgyárst Viza Uramékhoz, — azok elmentek. Máriási Uramot várakoztattam, hogy valami bizonyossat írhassak Nagyságodnak, — de semmit sem értettem egyebet ezen indúlásánál, kit Csáki Uram kezéhez hoztak, de semmi belső levél nem volt, Balogh István sem tudja, ki írja? — hanem nyilván valamely portás küldött valami embert bé, s meghatta: mivel jár? írja meg Balogh Uramnak.

Már elválik ma, mi lesz belőle? Vagyon mindenfelé istrázsa-had, több is kellettinél; lesben nem lehet bizontalanra állani, mikor azt sem tudjuk, hová?

Petenádi most együtt Szent-Györgybül; azt mondja, ott sincs egyéb híre, hanem hogy általgyű, és háromfelül egyszersmind: túl Morvárúl, Budánál vagy Esztergamnál, s ezek innen. Ellenben Pozsonbúl együtt ember azt mondta

volna Szent-Györgyben, hogy Szirmai Uram tegnapelütt estve érkezett volna Pozsonban, meg is mondta: hova szállott, és hogy azt hírlelték: 12 hétre való armistitiumot hozott, — én nem hiszem: mert nem késett volna tegnap Pozsonban legalább levele, ha magának Herbevillitül kellene is várni. Immár ma meglássuk, mi lesz belőle? Az igaz, hogy az hajókot, hidakot mind levitték Pozsontúl, kit Samarja, kit Óvár felé az két Dunára, penig igen nagy-sietve.

M. csak azt mondja: azt szeredi hídhoz gyün, ha addig meg nem verjük; Benedek ellenben, hogy igyenessen Szombatnak megy. Mindenik bíztat, de nem gyalogság nélkül. Ha oly helyen telepednék: talám reáérne Séllyétül és Szeredtül az gyalogság is; mert — megvallom — minden mesterségemmel sem bízhatom megcsapásához költözőin, mert, csak elhiszem: megvárja míg az lovassa gázlóban gyühet, s az gyalogja hidon egyszersmind.

Az németjeinket meghányva *) elküldeni bizony jónak tartanám, Kegyelmes Uram, mert sok felül intenek bennünköt. Tallóját is fújja az kásának az égett szájú ember. **)

Eszterház Antal Uram felül nem tudok most semmit, ide Szomolyánhoz való költözését nem tudom, Kegyelmes Uram, nem tudom, hacsak ütközni nem akarunk, — mert mindgyárst nyomában gyün az Morván által az német, egészszen odavesz azon föld. Az passust ugyan elállhatja az gyalog, — hiszem, nem röpül ez is, ha általgyün is. Úgy hiszem, ha megérti Antal Úr, úgy is megcselekszi; mindazáltal Nagyságod méltóztassék parancsolni ő Kegyelmének.

Rádai Uram levelét visszaküldtem; úgy látom, csak több az complementum benne.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, maradván

Nagyságodnak

Kajalnál, 3. Aug. hora 9, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

---

*) Értsd: megkeverve, magyarok közé.

**) Czélzás Scharudinak s németjeinek Nagy-Szombatnál történt végzetes árúlására.

P. S. Tegnap estve nagyot löttek 6 óra tájban 8 ágyúval Pozsonban; talám az követek érkeztek oda, persit gondolat.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. S. k.

201.

Kegyelmes Uram!

Éppen most érte itt az hír Máriási Uramot: egészszen takarodik 4 felül; majd fölkelek, meglátom, kinyomúlok az helybül, Diószeg tájja felé.

Nagyságodnak

(A datum hiányzik.)

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, negyedíven, s. k. A kelet ugyan a sietség folytán elmaradt: de a tartalomból következetve, 1705. aug. 3-kán reggel, a kajali táboron irottnak tekinthetjük.)

202.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Nem kivánván tartóztatnom Máriássy Uramot: mind írásommal, úgy üzenetemmel is visszabocsátottam Nagyságodhoz; ki is maga hallván az német takarodásának relatióját, — tudom, eddig meg is beszéllette Nagyságodnak.

Most azomban megérkezvén más rendbéli portásom, azt hozá: látta volna egészen az lovassának átjövetelét, ki már meg is telepedett az innenső részen; az gyalogját pedig hallotta menni Súr felé; minthogy itt Királyfánál hídja még nincs, azért is kerül amarra.

Úgy látom, hogy már ma helyben marad, méglen öszvecsuportozik, ez éjjel fog indúlni valamely felé. Elvárom még tudósítását az ott lévő portásimnak. Elválik, az gyalogjával conjungálni fogja-é magát? avagy azt az hegyek aljának bocsátja? minthogy úgy is beszéllik, de én nem hiszem.

Csáky Uram Diószegnél lévén, írja, hogy kiljebb nyomúlt feléje; csak attól tartok, hogy megszalasztják. Küldöttem egyébaránt ő Kegyelméhez: vigyázva légyen, s tudósít-

son: miben van az ellenség szándéka? — hogy ahhoz képpest küldhessek még vigyázóban valamely ezer embert melléje. Azon vagyok mindazáltal, hogy végire menvén minden constitutiójának: még ez étszaka — ha lehet — felverhessem, ha valahová kiljebb-szállana a Dunátúl.

Járt ugyan ott is az elmém, hogy az egész haddal eleibe menjek neki: de vaktában kimustrálnom magamat, míg constitutióját nem tudom, — annyivalinkább, minthogy világos helyeken köllenék nappal eleibe menni, étszaka pediglen bolyongani, — félek az confusiótúl; hanem talám csak egy erős portával csapatom meg, — ugyan lássuk: merre fordítja útját?

Antal Úrhoz curirt expediáltam, de semmit sem írtam neki, egyebet az hírnél, — nem akartam Nagyságod következendő dispositióit akadályoztatnom. Az gyalogság iránt, Kegyelmes Uram, talám jó volna úgy disponálni, hogy, ha erre Séllye felé nem tanálna jönni: ennek a séllyei passuson levő gyalogságnak jobb része feltakarodhatnék Szeredhez, — jobb, hogy lenne csuporton, és az zilai gyalogsággal is hamarább megegyezhetnék.

Én, megvallom, hogy inkább akarnám, ha igenessen Szombat felé venné útját; hiszem Istent, valamely felül a nyakába kerülhetnék. De, ha erre Diószegnek gyün: ámbár akadályozzam egydarabig az hadak elvetésével általjövetelét, — de ismét rendessen nyomúlni előtte annál bajossabb lesz.

Gondolom ugyan azt, Pálffinak dolgát tudván, hogy azoknak az mi előjáró-hadainknak nekihajt Pálffi az lovassal, azalatt költözik az hátúlja, — de nem hiszem, hogy még gázlója légyen; azt tartom, hogy csak valami hajlásba verte le az zászlóit az istrázsája; még meg is heverheti ott magát a füven, a koplalás után.

Azért, csak el kell már várnom, Isten mit ád? Mert ugyanis, ha sebtibe akart volna gyünni, gázlója volna, — talám nem telepedett volna meg az lovassa. Vagy háromezerig való lovast mond az portám, a ki túl volt az Dunán, hogy megtelepedett az Dunák között; a szekereit is látta.

Kimennék Puszta-Födémes felé, a síkra: de ha ide a Vág felé találna jönni az ellenség, elszorítana a Vágtól és

provisiótól, az ki legnagyobb, mert még de pleno egyszer sem adhattam ki nékik csak egy napra való kenyeret is.

Én mindenekről fogom tudósítani Nagyságodat, — maradván

Nagyságodnak

Galánthánál, 3. Aug. 12 órakor, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Alázatossan követem Nagyságodot, magam kezével nem írtam.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; csak az aláírás és utóirat sajátkezű.)

203.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Minemő levelét vettem ma Sréter Uramnak, — íme, Nagyságodnak alázatossan megküldtem, hogy abban specificált állapotok iránt vehesse Nagyságod méltóságos dispositióját.

Azomban az békavári német hajókon általlopódván, búzát hord által a Vágon; kit is hogy megejthessenek, megírtam volt Újvárban: menne portaképpen valamely hajdú Kamocsához vígyázóban; de azzal menti magát Ebeczki Imre Uram, hogy kevés most ott a praesidiarius. Egyébaránt másfélezer gyalog volt ott, — hanemha most az Dunapartra vitte volna ki Bottyán Uram.

Ha azért tovább is azt continuálnák az békaváriak: kölletik oda is valami portát rendölni.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlván magamot, maradok

Nagyságodnak

Gálánthánál, 3. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Nagyságod küldhetne oda, nem messze Békavár vagyis Kamocsa, túl az Vágon.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; csak az aláírás és utóirat s. k.)

204.

Kegyelmes Uram!

Éppen most érkezett Csáki Uramtól ezen katona; azt beszélli, hogy az hidat Botszegnél veti, Szencznek irányában, sőt a sátorait is látták. Kit is íme, pro uberiori relatione Nagyságodhoz alázatossan küldöttem. Maradván ezzel is

Nagyságodnak

Galánthánál, 3. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Patánál. P. H.

(Eredeti, féliven, negyedrétben; csak az aláirás s. k. A nagyobbik gyűrűpecsét ép lenyomatával, piros spanyolviaszban.)

205.

Kegyelmes Uram!

Szintén most tért meg Ilovay Mátyás az kis-Duna mellől, ki is lődözködött az ellenséggel; beszélli, látott volna már ennehány ezer lovast, a ki Királyfalván alól, erre felé megtelepedett. Hihető, ez csak előjárója; úgy reménlem, a többi is odaszáll. Érette lészek, megcsaphassam, a minthogy actu indúlok is az hadakkal, — talám még napvilágnál az diószegi erdőnél lehetek.

Elválik, az mostani helyiről indúl-é az ellenség? avagy a többit is odavárja magához. Tudósitom alázatossan Nagyságodat; maradván

Nagyságodnak

Galánthánál, 3. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Igaz, hogy visszanyomta Sennyei ezere az 7 compania németet: de nem által az kis-Dunán, — csak az partig; közülünk elfogtak egy katonát, ezek meg egy német kapitánt öttek agyon. Az bocsvai itatónak hijják az helt, az hova szál-

lott; erre Diószeg felé látszik az útja, hogy lesz, noha még onnan eltérhet. Az gyalogjának az hídját vetették, már ott vólt az parton, eddig az is költözött. Ha előálomkor érem is, s helyben lesz, megütöm, valamit ad Istenem, kinek szent kegyelmében bízom.

Antal Úrnak megírtam: ő is maga portái által vígyáztasson. Nekem, ha általmegyek az Dudvágon: vagy az majtíni járóra, vagy éppen az szombati útra esik megtérésem; de hagyok Diószegen oly embert, az ki Nagyságodot tarhassa hírrel.

Már Nagyságodot nem tudom, hol tanálhatom? Sélylyére, Sentére legyen jó vígyázás. Az bagázsiát Séllyénél most általküldöm mindgyárst.

Géczi Gábort Sárfű felé elnyomta az német, mennyire? nem tudhatom, — de az arra vonyódott az mellette való seregekkel.

(Eredeti, féliven, negyedrétben. Az utóirat és aláírás sajátkezű.)

206.

Kegyelmes Uram!

Íme, rabot küldtem, kit jól meg kell examinálni; beczkói fi. Az mint mondja, talám által nem gyünnének holnap, de inkább hiszem, elgyünek.

Otlik Uram által vettem Nagyságod parancsolatját; abban fáradok, valamit Nagyságod parancsol. Most jártam meg magam az kis-Duna mellékét: akkor puskázott Gencsi újjonnan, — de meg visszament az német és labancz. Magok is bíztatnak az labanczok, hogy most legyünk rajtok!

Még hídjárúl semmit sem tudhatok, mert Királyfalva felé nem mehetni: az tábora mellett kellene az szoroson elmennyi. Feljül van rajta Géczi Gábor (nem igaz, hogy üzték vóna,) ugyan ő fogatta ezen rabot; portája általment, de onnan sem férhetnek hozzája, ha ott lesz az hajlásban az hídja, az hol parasztok mondják, hogy már kész.

Már elválik; elrendeltem az előjáró hadakot, magam is itt lesködöm, — ha mit ad Isten, bizony rajtam nem múlik.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

Diószegi erdő alatt, hora 12 noctis, 3. Aug. 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Antal Úrnak, Kegyelmes Uram, Nagyságod mindeneket póstán szaporábban megírhat, — hiszem, alig van 4 mérfőd Nagyságodhoz. Orderét is méltóztassék Nagyságod küldeni. Csak elhiszem, ha általköltözik (a német), sem száll tovább az hídja eleinél holnap, s az más éjjel csap el, — az lesz nagy bajunk!

(Eredeti, félíven, negyedrétben. S. k.)

207.

Kegyelmes Uram!

Az mint megüzentem vala Nagyságodnak az német megtelepedését és magam kimenését: éppen most tértem meg. Fődémestűl kinéztem tőbűl; csak, úgy ítélem, nem kevesebb 10,000 embernél, még talám többnek mondhatná ember: mert nem hiszem, kissebb helyen legyen Nagyságod Suránnál volt táborának első lineájánál. De mivel az nem compleált regiment is egyenlő helyt fog, azzal terjed. Sátora az gyalogjának igen sürű, az lovassa igen ritka; majd egyet tenne, összvetve az lovassát az gyaloggal, az fekvő-helyére nézve.

Ugyanazon úttal magam recognoscáltam: mikint lehetett volna megütni? — De, Kegyelmes Uram, teljes lehetetlenség; mert elűtte nádas mocsár, vagyis ér, az ki két mérfődnire nyúlik, onnan alól mellette ódalt vizes-árok, csak egykét szekér útni, hátúl az kis-Duna. Hanem éppen Szencztűl lehetne megütni, az ki teszen kerülni majd három mérfődet, — de az is szoros, az sok közben való hidak kötözésére nézve,

míg odaérne ember, s nem is lehetne másként, hanem Bazin felé retirálni magát, vagy az sárfűi hidra. Ez, Kegyelmes Uram, oly erős helyen van: nem hiszem, tanáljon erőssebbet az Vágon innen. Nem én, Kegyelmes Uram, de minden teljes lehetetlenségnek mondta megütni.

Minthogy azért már, Kegyelmes Uram, ez nem lehetett, és Nagyságod úgy parancsolja, hogy ugyan csak megüssem két-három felül: tettem ily rendelést, hogy mivel már az hidján is alúl szállott le, úgy, hogy egy mérfödnél éppen nem több Diószeghez, — csak elhiszem, erre gyün, vagy itt által az Dudvágon, kin széltgyühet, vagy Majtínnak; és igy subdividálom ezen 11 ezer embert, az ki velem van, három felé: általküldök az Dudvágon 4000-et, ódalt 3000-et, velem marad 4000, — elűl, ódalt, utúl megütöm itt az Dudvág költözőin. Ha succedál, — áldassék Istennek szent neve; ha nem, és confundáltatunk: az mi túlesik az Dudvágon, az hanemha Antallal conjungálja magát. Az innenső csendessen elmehet, ha meg nem bódúl; de ha megbódúl, — bizony, az Vágnak hajtja!

Eddig szemben állottunk az előhadak az német pratsoftjával (Bereitschaft), — már étszaka nem lehet; majd, jó istrázsákot hagyván, Szent-Ábrahámhoz megyek az hadakkal, oda elvárom az Nagyságod parancsolatját, — még 10 óráig elgyühet, — hogy ezt elkövessem-é? vagy csak vagy 4000 embert csipkedőnek hagyva, magam Vágához vegyem magamot, az gázlóhoz, míg összemehetünk.

Antalrúl nincs hírem egyéb, az mit írtam; az ha ma indúlt, — mivel még ma hajnalra várta össze az hadait, — nem hiszem, érte Szombatot is ma. Most expediálom ugyan postámot eleiben.

M. azt mondja: ne is próbáljam az lovassal, mert nincs haszna; hadd gyüjön! De mégis azt mondja: amarra fordúl Vedrednek.

Én, csak megvallom, Kegyelmes Uram, kibocsátanám addig, míg az gyalogsággal megüthetném; noha, nehéz az is: mert elérheti holnap az Vágot; de in tali casu csak meg kellene Antalt erősíteni két-háromezer lovassal, — nem veheti

el az zilai hidunkot: közre vehetnénk mindenkor, jó embereket hagyva mellette Antalnak. Várom Nagyságod parancsolatját, és maradok

Nagyságodnak

4. Aug. hora 6. vespertina, 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. 8. k.)

208.

Kegyelmes Uram!

Szívem keseröségével kell Nagyságodnak írnom, hogy Nagyságod parancsolatját véghez nem vihettem, az rosz útak miátt; úgy, hogy magam jókor érkeztem ide: de az hadnak fele sem takarodott által. Már az hajnalcsillag felkölt; hanem úgy nyargaltattam el Gencsit, Bónét, s Kaszást vagy 2000 válogatott lóval: ha valami lármát tehetne. Az jászt és karabílyosokot visszaküldtem, levin reflexióm Nagyságodra valóban nagy is, hogy ma dolga ne érkezzék Nagyságodnak igen; azért visszaszállítom az hidon.

Írtam Ocskainak, az kit hallok Kosztolántt lenni, — talám gyün valami hírem arrúl is és Eszterházirúl is, hogy conjunctis viribus tehetnénk jobbat. Már nem tudom, visszatérjek-é, vagy mitevő legyek? Maradván

Nagyságodnak

Az sánczban, 6. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ide lovassal nem tehet az ember succursust; magában jó erősség.

Külczím: Méltóságos Erdéli Fejedelem Kegyelmes Uramnak adassék.

P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, feltűnő sietséggel, izgatottsággal írva. Piros pecsét romjaival.)

209.

Kegyelmes Uram!

Éppen itt Szombat mellett vittem, vagyis inkább kergettem az hadat: gyüvének ezen jágerrel Somogyi katonái, kit Nagyságodhoz küldöttem. Úgy hiszem, nem szűnnek az porták s kímek; Somogyi Uram által és Balogh István által eddig is többet tud Nagyságod.

Tegnapi bőtöm után bécsala (Szombatba) az föröstököm; de ezennel megyek az hadak után. Már Ocskai Uram itt lívén, megegyezett, s elküldtem az hadakkal Csáki Urammal; de, Kegyelmes Uram, nem tudom mit akar ez az had, — szélt fog; már ma is, tegnap is kifárodtam az tisztek mocskolódásától.

Az hajdúság elment, az ágyúk elmaradtak; íme, két companiát küldök Somogyi Urammal, az kik meg is várják s el is kísérik az ágyúkot és az pénzt.

Nagy kínban vagyok az szememre; alázatossan követem Nagyságodot, többet nem írhatok, mert nincs is mit, — hanem magamot ajánlom Nagyságod kegyelmességében.

Nagyságodnak

Nagy-Szombat, 16. Aug. 1705.

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

210.

Kegyelmes Uram!

Itt későcskén megszállván Szilincznél, kijöve hivatlan Piber László.*) Úgy látom, nem ok nélkül való hír Komárom felé való menetele az ellenségnek: mert előre is megmondta Pálfi, hogy most bémennek az Csalóközre, és ők azon mennek le Komáromnak, Slik túl az Dunán, Győr felől megyen Komáromnak, Kleklspergh is felgyün, s ott mennek együvé és úgy nyomúlnak, szárnyokot eresztenek, ha látják. Egészszen az bányavárosok első czéljok.

*) Nyitrai püspök.

Az békességet is igen emlegeti; meghattam magának Piber Uramnak: Nagyságodot informálja maga az beszédekrül.

Én, Kegyelmes Uram, megyek. Bosáni — úgy hallom, — Ugrócz táján jár seregeivel. Az gyalogság- és ágyúknak még hírit nem hallom; elhiszem, bumbácska is lesz vagy 20. Még ma általmegyek az hegyen Isten kegyelmébül. Maradván

Nagyságodnak

Silincznél, 16. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan irám. P. H.

Külön negyedíven:

P. S. Nagyságodnak irott tegnapi levelem itt maradván még reggelig az póstának fel nem találása miatt: adom alázatossan értésére Nagyságodnak, hogy verradtakor vettem Antal Úr levelét, melyben tudósít, hogy Bottyán Uram már is ott ő Kegyelme körül jelengeti magát, és így jele, hogy nem subsistálhat ott, a mint Nagyságod disponálni méltóztatott.

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, háromnegyed íven, negyedrétben. A szöveg sajátkezű, azonban az utóiratnak csupán aláírása Bercsényié, szövege és a külczím egyazon idegen írás. Valjon e külön negyedíven álló utóirat eredetileg ezen levélhez tartozott-e? avagy talán az 1705-ik év január haváról való? — nehéz eldönteni; tartalma ide is, oda is illik, azonban írása a Bercsényi augustus havi leveleiben használt idegen írással teljesen egyezvén, mégis inkább ide, azaz aug. havára, és pedig tán legalkalmasabban a jelen levélhez tehető, mely esetben aug. 17-kén reggel kelt volna.)

211.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Én, Istennek hála, ideérkezvén Jablonczához az hadakkal: voltam itt beszédes az tisztekkel, kik tudják alkalmasint constitutióját mind Austriának, úgy Morvának is;

de az Dia vízének alkalmatlan volta miatt mindeddig sem akadhattam még oly kalaúzra, a ki egykét mélföldnél beljebb tudta volna az hadakat elvezetni. Mert noha az Dia vízinek magában is oly kemény a situsa, hogy hacsak az hidakon által nem mehet az ember, — sohol nincs módja, gázlóba költezködhessék; az hídaknál levő passusokot pediglen gyalog és ágyúk nélkül nem lehet elnyerni.

Innen pedig az Dia vízén a sok tó miatt is igen alkalmatlan béférkezni: mivel azok kerülésével ugyancsak az hidaknál lévő passust el nem kerülheti senki is. Mire nézve, ha az innenső részén ámbár ágyúkkal is általmehetnénk: de Austriában küldött portámmal ugyan csak meg nem egyezhetnénk, s nem is secundálhatnánk.

Sött mesterkedvén azon is, hogy itt Szakolczán följül az hadakot általköltöztethessem; de mivel Montecuculi hada Osztrón, Sztrázsniczán és Veszelén, — a ki egymáshoz in tota circumferentia egy mélföldöt sem teszen, — az passusokat őrzi, nemkülömben hodonini passuson is négy compania lovas és annál több gyalog helyheztetve lévén: nem tehetem pro hic et nunc szerét, gyalog nélkül superálhassam, s ágyú nélkül. Mert, ha ezeken az följebbemlétett várakon följül kivánnék is bécsapnom s általkelnem: köllenék, a mint informáltatom, visszamenőben egész Olomuczig fölkerülnem; kit azért is suspendálnom kivántam, hogy nemcsak az ágyúk béérkezését várom: de talám azalatt is hát megül jöhet hírem az ellenségnek nyomúlásáról.

Most azért egyebet nem követhettem (kit is Nagyságodnak alázatossan kivántam megírnom) hanem, hogy már is expediáltam Austriában négyezer emberrel Csáky Mihály, Bóné és Gencsi Uramékat, jó dispositiókkal és kalaúzokkal; magam pediglen már ma itt nyúgtatom az több hadakat, csak azért is, hogy amazok holnap bémenvén Austriában: magam indúlásával ne árthassak nékik. Mindazáltal holnap Szakolczához megyek minden bizonnyal, megvizsgáltatom, és fölkerestetem az embereket: miként mehessek által? avagy kicsalhassam azon várak mellett lévő ellenség-hadakat.

Az pátenseket (Morvába, Sléziába) már is inviáltattam; úgy adja Isten, talám lesz valami effectusok.

Mi operatióval lesznek az Austriában küldött hadak? Nagyságodat alázatossan tudósítom; magamnak is a parte micsoda progressusim nyilhatnak, — azonnal megküldöm alázatos informatiómat.

Az csalóköziekrol, tudom, lészen Nagyságodnak elégséges relatiója; ha engem is méltóztatik értetni, alázatossan veszem gratiáját Nagyságodnak.

Ezzel pediglen maradok

Nagyságodnak

Jablonczai mezőben, 17. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön féliven:

P. S. Alázatossan követem Nagyságodot: magam nem írhattam, — az szemem kegyetlenül fáj.

Egy szóval: nem lehet az Dia vagyis Taja vize környékén még kalaúzom. Trencsén felé, túl az Morva vizin nincs kalaúzom: hanem innen az vizen, Barad (Brod) felé. Známot (Znaim) nem is tudják, merre van? Minden kalaúzságok: Szakolczátúl bé, — ott is erővel, az passusokon, és Veszele vagy Osztró táján ki. Az csak semmi, — hacsak Szakolcza körúl nem tanálok.

Vettem Nagyságod méltóságos levelét is. Az rácz ha visszament: megtartóztatja Károlit; elűttem az képi.

Ha ágyúm, bumbám lesz: talám Hodolint vagy más passust megpróbálhatok, mert Montecuculi — elhiszem — Hradiscsára veszi magát. Az morvai rebelliórúl senki semmit nem tud; beszéltem Blaskovicsesal és Bokrossal is.

Eredeti, egy íven, negyedrétben, csak az aláírás és utóirat sajátkezű.)

212.

Kegyelmes Uram!

Az portám Austria felé oda van, még semmi hírem felőle. Ma megfuattam reggel az készülőt, hogy készszen várjam az ágyúkot, és ha mi tótság gyűlekeznék, — de azokrúl semmi hírem, az hajdúság penig nem együtt, már harmadnapja nem evett, itt körúl az falukon sűl az kenyere, — azt meg kellett nolle-velle várnom: mert az szegénségnek marhája az

hegyekben van, (a kenyeret) utánnunk sem hozhatnák; előre már küldtem provisiórúl.

Strázsnicza felé is küldtem portát, megvizsgálására Montecuculinak; valahol lesz, — igyenessen annak megyek táborostúl, ha kiváltképpen az ágyúkkal s mozsárokkal elérkeznek. Azalatt Austriábúl is hallok majd hírt, talám az csalóközi német felül is: mert Szomolyántt, Bazínban, Stomfa s Dévínnél mind vadnak vígyázó seregeim. Emberekért is küldtem, az kik az fód csínyját tudhatnák, mert — hitemre — egy sincs. Annyit tanúltam ki, hogy Montecuculi Strázsnicza körúl lévén, ugyan bent az városokon: ha az Taja mellékére mennék által, éppen hátunk megé maradna Montecuculi; azért úgy kell cselekednem, hogy azt megrivaszthassam elsőben.

Egyébaránt, ha csak diversiót nézünk: ezzel az itt motozásommal is megvan; ha azzal nem gondol, — lesz üdüm; ha gondol: bizony, nem lehet vaktában és szakadozva cselekednem: mert bémennem, és hátra nem tudni gyünni, nem jó. Tudom, ítéltetem; de kivánnám: hallaná az, az ki könnyéti Nagyságod elütt az dolgokot, — mikor minden propositiómra csak lehetetlen, vagy nem tudom-mal felelnek; mert senki tovább sem tudja, sem javallja, hanem itt valahol Holics, Szakolcza táján bé, Osztró vagy Veszelye körúl ki az Morván, — mind şem tesz két mérfődni distantiát.

Én ugyan, valameddig lehet, meg nem térek; majd étszakával tóldom, az mit az kenyér és ágyúk miátt múlatok.

Megvallom, *irtózik az lelkem ezen expeditiótúl; nem örülöm az nyereséget, mert vagy én, vagy* Nagyságod *confundáltatunk.* Isten kegyelme rajtunk! Maradok

Nagyságodnak

Jabloncza, 18. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Most gyünek az ágyúkkal: de — úgy hallom — nincs mozsár. Már úgy kell lenni, az mint lehet. Csak térjen meg portásom: nem késem, Isten szent hírivel. Az austriai portát nem várom itt helyben.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva.)

213.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan írhatom Nagyságodnak, hogy az ágyúkkal már beérkeztek ma déltájban. Úgy reménlettem, hogy azon úttal Nagyságod kegyelmes dispositiója szerént az pénz is utánnam küldetett volna; nem tudom, mi okra nézve elmaradt. Fogyatkozást köllenék necessarie szenvednünk, ha későbben érkezhetnek el az pénzzel: mert indúlásomkor az commissarius kezéhez nem assignáltak többet 300 forintnál, — magammal is ha 200 forint volt, több nem, kit már az szükségekre kiosztattam. Kirem azért alázatossan Nagyságodot: méltóztassék parancsolni, hogy expediáltatnék ide utánnam pénzzel együtt egy commissarius.

Ezzel magamot Nagyságod gratiájában alázatossan ajánlván, maradok

Nagyságodnak

Jablonczánál, 18. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Nagyságod méltóztassék puskaport is küldetni ide, mind az gyalogságnak, úgy ágyúkhoz is, hogy egyszersmind mind az pénzt, mind pedig az port elosztathassam közikben.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; csak az aláírás s. k.)

214.

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem Nagyságod méltóságos levelét. Régen igen búsúlok rajta, hogy Nagyságod nehezteléséet el nem kerülöm: mert, megvallom Kegyelmes Uram, nem nekem való expeditio ez, mivel az minek semmi jó módját nem látom, nem örömöst hazardírolok. Mind könnyünek látszik, Kegyelmes Uram, annak, az ki az föd csinyját tudja; de bekötött szemmel pályát futni, nem az én szivemhez való. Elvesztem — látom — bocsülletemet ezen expeditióval: mert

vaktában menni nem tudok; azonban sem Mikovini, sem Stupánszki, sem senki körülöm, mind értek van két-három versbeli emberem. Valaki van, tovább nem tudja az ország útjánál még csak azt is: merre esik Znám?

Igaz, Kegyelmes Uram, bécsapni, praedálni meglehet akármely passuson; ki Strázsniczára, ki Hodolinra, ki Broczkira javallja, az penig csak szokás szerént nyerni, — de országot hódoltatni más munka. Erővel nincs haszna, jó szántával nem akarja. Nincs, Kegyelmes Uram, az jó híre is itt (Morvában) sohult az revoltának, vagy segétség-kivánásnak; ha béütök, tudom, széltszalad s puskázni fog, — ki tartja meg ezt az szófogadatlan hadat, az ki már is széltfogott? Ha bé nem ütök: az üdüt vesztem, és Nagyságod nehezteléséte veszem; ha kelletlen országon általmegyek s messze megyek: hová? minek? kihez? mikor sohult nincs híre, — kibül megtetszik: vagy messzi van, vagy nem derék historia volt. *)

Csáki Mihály Uramrúl semmi hírem; utánnaküldtem Nagyságod parancsolatja szerént az ordert, meg is mondtam vala: ki ne siessenek (Austriábúl) s ne égessenek; de, Kegyelmes Uram, hiszem Austria nem óhajtja az mi segétségünköt, most kiváltképpen, mikor lövik az örömét megverésünknek. Hitemre, oly búval vagyok, — inkább napestig harczolnék.

Én immár megyek, Kegyelmes Uram, sok búm után magam feitül, minthogy úgy hallottam, hogy az kúti és broczki passuson túl való faluk már Holics megvételekor meg akartak hódolni, s nem is hallatott sohult másutt túl az Morván szándéka az hódolásnak; azért odaküldtem bizonyos embert patensimmel és currensemmel hozzájok előre. Az penig éppen legközeljebb passusok az Taja vizihez; ha az csendes holdolásnak vethetném ott fundamentumát, és Csáki Uramnak is, ha késik odabé, tehetnénk hírt, — mégis, nyomóssabban mehetnék elő dolgomban, ha valamely határon lehetne az egyezést kezdenem, és úgy belül kerülhetnék Hodolinnak s a többinek.

*) T. i. az állítólagos morvai lázadás, melynek hírére küldötte volt a fejedelem Bercsényit a vörösköi ütközet után a morva szélekre.

Mert, Kegyelmes Uram, ha bémegyek: sebtiben megyek, — addig is kiérek, míg hire megy, és igy nem is siet az Csalóközrül; de ha, már az austriai lárma után, csendessen kezdek nyomozni: bizony, hamarébb lesz oka az avocatiónak Csalóközbül, ha nemcsak hevenye nyargalódzásnak véli; s azonban nem is esem messzi igen Nagyságodtúl, et cum securitate tamen rationabili a tergo. De ha, Kegyelmes Uram, hodolini vagy strázsniczai passust occupálhatom, s onnan kezdek riogatni, s addig meg nem tér Csalóközbül semmi az ellenségben: bizony, keresztülnyargalom, sem tér. Ha parancsolná Nagyságod, — Prágáig is elmennék, *csak tudhatná ember: ad quem finem certum? ha ott volna kivel conjungálni* magát embernek. De külömben, megvallom Kegyelmes Uram, nem nekem csak, de másnak *sem tetszhetik, nem is nekem való expeditió.*

Elég az, Kegyelmes Uram, teszek annyi diversiót, hogy hacsak vesztiben nem hagyja, — bizony revocáltatik. Ha látom, Kegyelmes Uram, Dévénhez is elszállhatok; mert Austriába csak semmi az bécsapás: de Morva vizin túlmennyi s föl messzi — nagyobb munka, azért is, hogy messziesem Nagyságodtúl; et quis finis? az túlsó végin kezdjem? kivel? vagyis inkább, kik mellett?.... Immár Isten neki, én elkövetek mindent, az mint lehet.

Az ágyúhoz csak 25 golyóbis van mindenikhez, s annyi por. Az hajdúnak kevés pora, golyóbissa, némellyiknek semmi sincs.

Itt foly közhírül ollyan is, hogy Pálfi Samarjánál bizonyos némettel általgyütt, s Bécs felé fog Olaszországnak menni; de inkább hiszem, — ha igaz, — idegyün. Attúl bizony nem irtózom annyira.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Dojcs, 18. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az morvaiak hódolása, Kegyelmes Uram, csak abbúl áll, hogy te se bánts, s én sem; de, hogy ott támodást

remélhetne ember, — ingyen sem *) gondolható; hanemha hátmegül lenne minek hátokot vetni Cschország felül. De az mihozzánk való biztában, in his circumstantijs kiváltképpen, — bizony, nem is vélhetni.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva.)

215.

Haszprunkán, 18. Aug. 1705.

Kegyelmes Uram!

Most, estve 9 órakor veszem alázatossan Nagyságod levelét. Nehezteléséte Nagyságodnak szivem szerént bánom, hogy desistáltam az operatióktúl, minthogy confirmáltatik az győri pusztára való menetele az ellenségnek; az énelőttem még nem confirmáltatott, s most sem értem: mert Komárom s Győr között is az győri puszta van, az az útja és közel útja Pozsonnak. Nem tudom, kicsuda informatiójára gondolja Nagyságod, hogy azzal már ide nem kell várnom? Ezelütt csak két-három órával is együtt confirmatiója az pozsoni hídnak és 3000 német elcommendéroztatásának.

Megvallom, Kegyelmes Uram, én nem capiálom, mire való az továbbvaló distractio egyébre, hanem népünknek fárodságára, fogyasztására, mind szökéssel, s mind fegyverrel: mert csak veszve is veszett már 200 az széllyedéssel. Ezt lehetetlen megtartani, széltmegy az praedára csak hullogva is, mihelt ellenség fődjét kapja, — csak ölik széltiben. Az ittvaló szegénséget kedvetlenítjük, fogyasztjuk; ottbenn táborozni az ellenség földjén teljes lehetetlenség: mert itt is három nap sem eszik, — íme, Szent-Iváni levelit azért küldtem Nagyságodnak. Másik az, ha három regiment vetemedik hátmegül, — csak az híre is micsuda confusiót teszen idegen földön eloszlott had közt, ítélje meg Nagyságod. Tudom, mivel Nagyságod azt kívánná: ezeket mind semminek tartja; de ám próbálja meg más, ha oly confusióval nem tér meg, mint más, — bár akkor itíltessem!

Tegnapi méltóságos leveléhez képpest Nagyságodnak hogy az gyülésre menjek, felét az lovas hadnak itt hagyjam,

*) Ingyen sem = korántsem. Ódon.

felét Károli Uramhoz küldjem, ma úgy cselekedtem, és azért subsistáltam itt, bagázsiáknak hátraküldésével, hogy, ha hírihez képpest által tanálna az ellenség gyünni: Ocskai nyomúlván elütte, — az gyalogság már az hegyekben van, — én is ex insperato az suttombúl megüthessem azon 3 regimentet, kire nézve kiküldött kemény portáimot várom órankint; ha penig nem gyün erre: vihessem az hadat confusio nélkül az túlsó szolgálatra. Mert én úgy gondolom, (hacsak Olaszországnak nem megy, kit nem is hihetek) hogy az győri pusztának kevés része megy Balogh Ádám ellen, ide több, s legtöbb Budához, az kiszáll erre Hatvan felé Pest eleire, s túl rajta egyszer elmegy Kleklspergh, — Károli, hitemre, csak új hírül fogja megírnya. Innen röppentenénk akkor az hadat, ha lehetne.

Hiszem, az én diversióm arravaló volt, hogy Újvártúl abstraháljuk; az meglevén, mi szükség erővel magamra húznom az ellenséget? Azért, hogy ha el talál nyomni, az hátomon vigyem, s mondva adjam kezében az országot? Én bizony fortélynak tartottam s mondva cselekedtem, hogy elmentté tettem magamot, s megcsendesedtem: ha megfordúl ereje, kit ide destinált, — újra kezdhessem, ha reámgyün, megcsalhassam, avagy elfordíthassam.

De, Kegyelmes Uram, ha Nagyságod mindezeket, kiket gyakrabban megírtam, semminek ítél, s nem gondol Nagyságod az következhető confusiójával az hadnak: én, igenis, enyelgek, — akár holnap ismét revocáljam az hadakot, csak tarhassam kenyérrel; koplaljon, az míg győzi, ha széllyed s vész, — nem én vétkem, hanem az tiszteké, kiket verni megúntam, s ők is engem. Tudom, ha nyér: elszökik; ha nem nyér, megúnja; ha hírt hall: itt hagy. Semmi!... Isten velem lesz!

Már virradtig el kell az portásokot várnom, összeszedem az elrendelt hadakot, s újra kezdem. Micsuda erő gyün ellenem? azt, Kegyelmes Uram, bizony senki meg nem tudja, míg ki nem mutatja magát: mert csak az hallottam-hír is három-négy nap gyühet hozzám, — addig maga is itt lesz.

Ugyan Kegyelmes Uram, mirevaló lesz ez? Mert ha Olaszországnak indúlt: minek revocálni? ha ellenem indúlt: mirt kell nyakamra várni? ha ellenem nem indúlt, s még

nem én revocáltam Csalóközbül: valljon revocálhatom-i Budátúl? ha revocálhatom: miért nem kell akkor kezdenem újra, mikor bizonyos leszek benne?.... Ha csak az égetés revocálja, — véghez viszi azt jobban 4000 lovas, 2000 gyalog, az mint rendeltem; mert annak illő is, alkalmatossabb is csavarogni, mint nagyobb corpusnak.

Én, Kegyelmes Uram, megvallom vétkemet: ennél soha elüttem nehezebb expeditio nem volt, az Úr-Isten soha ne is adjon! In casu extremo 3 vagy 4 ezer jó lovassal csavarogva többet viszek véghez, esmerős országon kiváltképpen, mint így; csak subsistentiája is nagy munka.

Már, Kegyelmes Uram, holnapután az gyülés napja, — mikor lesz hát? Ha újjabb operatiókban egyeledem, mikor, s miként állhatok ki belöle? Eddig Budán meg is fördött az német, — ezen fárodt, sánta katonának messze lesz Buda! Revocáljam? — Ha most meg nem tért énmiattam: mért másszor? Ha miattam: mint hiszi Nagyságod, hogy az győri puszta nem útja Komáromtúl? Ha Pozsonnak nem gyün: az Tóközön gyün által Szent-Péternek s az Nyulasnak; Fiseminnek vagy Hamburgnak semmit sem kerül, — úgy is három-négy napi út lovasnak.

Ezeket, Kegyelmes Uram, alázatossan követem Nagyságodot, hogy ily bőven írtam: de Lám-mondám nem állhatja az szót; megírtam Kegyelmes Uram régen: nem illyen expeditióra való szolgája vagyok Nagyságodnak, meg is vallom eddigis történt fogyatkozásimot, kirül alázatossan követem Nagyságodot, — bizony, nem az akaraton múlt! Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön negyediven:

Lesre akartam vétetni az hodolíni 2 compania németet, Szalai, Kaszás, az hajdúság; most puskázák által az micinket gyalázatra, 2 compania német. Az hajdúnak lőtt az eleje, — az hátúlja az bereknek jütt. Illyen gyalázat; már ha háromezer ember egy passust így elhagy, Kegyelmes Uram?!... Tudom, marad elég katona túl.

Már, Kegyelmes Uram, ha vehetném parancsolatját

Nagyságodnak, a tevő lennék, ha lehetnék; boszúságomban azt sem tudom, mit csinálják.

(Eredeti, egy és egy negyedíven, negyedrétben; sajátkezű.)

216.

Kegyelmes Uram!

Most útamban veszem levelit Stupánszkinak; az bizott passusokrúl mit ír, méltóztatik meglátni Nagyságod.

Csáki Uram levelét is íme, útban veszem. Ezek, Kegyelmes Uram, nem égettek, hizelkedtek, — de, mint kivánják az segétséget? meglátszik. Én ugyan megyek; hacsak el nem veszek, máskint fogok hozzá; csak gyünnének embereim, de még sincs senki. Már Blaskovics is hova lett? nem tudom; azt is recognoscálni küldtem, tegnap kellett volna meggyünni neki, — még sincs. Tegnap bővebben írtam alázatossan Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

(Datuma hiányzik.)

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben; sajátkezű. Kelte ugyan elmaradt, de tartalmát a megelőzőkkel s következőkkel egybevetve, minden valószinűség szerint 1705. aug. 19-kén, a morva széleken kelt.)

217.

Kegyelmes Uram!

Addig vizgáltattam az Morvát: itt az rohatenczi és hodolini passusok között, egy kis sánczocska mellett, gázlót tanáltam. Ma általköltöztettem az gyaloggal 4000 lovast, hogy mindgyárst az rohatinczi sáncznak menjenek innen belől; de Hodolinban lévín Krumpach vagy 2 compania lovassal: azok kigyüttek, — egy sövín mellett 16 zászló katona nem tudott mit tenni neki, az egész had odabolondoskodott, magamnak is által kellett közikben gyünnem, alig tudták béhajtani, az gyalogság nélkül nem is, egész estig bajoskodtak vele déltül; végre az várossát Hodolinnak az nyakokban gyújtották, — de az vár és németség megmaradt az vár alatt. Ocskainak az lábát meglőtték, de csak az hússát, semmi dolga nem lesz. Reám estveledett, sem té, se tova nem mehettem,

csak meg kellett itt az passuson telepednem Morvában. Montecuculi Strázsniczán, Veszelén hol van, — az is mutogatta hátmegül magát Szakolczánál. Csáki Uram túlmaradt még vagy 4000 lovassal.

Már, Isten virradtát adván, ha esső nem lesz — mert igen dörög az ég, — valamit ad Isten, megpróbálom az rohatenczi sánczot, kiben 200 német van; de ezzel az istentelen, szófogadatlan haddal nem boldogúlunk: már is 2 mérfődnire is járt, hajtotta az marhát. Az szegénség mind erdőkön van; míg jó passust nem nyerünk, haszontalan. Innen penig sohová sem mehetni; lehetetlen Hradiscsa felé menni, rettenetes erdők elüttünk, még az német hadak sem járnak, hanem az rohatinczi hídon által, és az Morva szakadikja közt Veszelének.

Az hódoláshoz semmit sem bízhatni; meglátom, ha tábort üthetnék innen, talám használna valamit. De ha az rohaticzi passust el nem nyerhetem: bizony, semmire sem mehetek, *megmocskol csak kevés* német is, az mint látom. Rebelliónak soholt semmi híre.

Stomfátúl írják: 7 compania német Pozsonban ment, többet vártak. Samarjának fordúlt volna az csalóközi német. Portát bocsátanék: de ha bocsátok, — csak széltpraedál s éget, mihelt puskáznak, széltmegy. Majd, mire segét Isten? megírom Nagyságodnak. Maradván

Nagyságodnak

Rohatenczi passus mellett, Morvában, 20. Aug. 1705. étszaka.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben, sajátkezű, némi részben chiffrekkel.)

218.

Kegyelmes Uram!

Tegnap megírám alázatossan Nagyságodnak: az rohatenczi passust megpróbálom; kit ma Isten kézben adott, — egy darabig való puskázás és ostromlás után kitették az fehér zászlót, gratiát kírtek, rabságra adták fel magokot tisztestül; voltak 140 közlegény, vagy mennyi, kiket disarmál-

ván, elküldtem két sereg hajdú által igyenessen Jablonicza, Szomolyán, Sente felé. Nagyságod disponálhat felölök, ha eleikben akar küldeni.

Ez meglévén, addig, míg azokkal bajoskodtam: rettenetes erős tilalmom ellen, katona, paraszt, tatár, mint az hangya széltment az országban, — egy-két mérfődnire is csak az sok tűz látszik; majd eszem kezemet, lábomot, verem, vágom az katonát, tisztet. Temérdek marhát, juhot széllhajtja, minthogy az passusokot mind elhatta ma az ellenség; szedetem, fogatom, már csak hallom: hátom megett széltmegy.

Csáki Uram mellett is innen csak mi katona sem maradt; hitemre, 200 lovas német megmocskolja; ha háromezer embert ki tudnék állítani portára, — mi sem maradna. Lelkemet, életemet elvesztem az átkozottak miátt; pedig Kegyelmes Uram, Hodolin egy taraczklövés túl az táboromhoz, innen Strázsnicza sem messzebb, belelátok mindazkettőben.

Mint az bolond nyargalódzom egyedül; most túl liniákban állítottam az hadat, kenyeret osztnak. Portákot küldtem, kik híresétsék az falukon az hódolást; azt üzenik: nincs kivel szólni, mert elüttek szélt-éget az katona, paraszt, — penig, Kegyelmes Uram, mit ír Bokros, megküldtem Nagyságodnak. Utánnom van Montecuculi; ha elveszi passusomot, ha túlmaradok, ha visszajövök, — odavész az lézengő. Az tisztek csak nemtudom-mal felelnek, sohult az Dia vize környékire egyéb úton járó kalaúznál nem tanálok.

Immár, valamit ad Isten, nincs mit tennem: hanem az passust nem hagyom, és portára bocsátok Nagyságod parancsolatja szerént az Dia felé. Fönnálló hadnak senki sem marad morgás nélkül, csak mi sem marad egy zászló alatt. — Tenger az panaszom, Kegyelmes Uram!

Nincs más módom benne, túl portákot bocsátva, innen kell szállanom: mert csak híre is megmocskol az ellenségnek. Patenst bocsátok, hogy megszántam az félelmét az szegénségnek, kit patensem ellen való égetés okozott; azért nyúgodalmat adok egy nap nekik, hódoljanak!

Most, hogy ezen írás kedvéért az tövel-hegygyel lévő bagázsiához fordúltam, veszem utúbbi levelét Nagyságodnak,

Somogyi Uram levelével. Csak elhiszem, Kegyelmes Uram, nem térítem én azt meg, az ellenséget: mert messzi bémennem — Isten úgy segiljen! — nem lehet, hanemha veszni. Két-három regiment mind elég defensióra.

Austriában küldtem, de azt mint fogják járni? megmutatja Bokros levele. Már innen eleiben küldök. Kegyelmes Uram, az Dia környéke 5 mérföd, ha vissza nem gyühet az passusra: 10, 12, — s több is lesz megtérni, az lovatlanja nem győzi, az többi nem meri.

Már Ocskai sebben hever itten, az többi nem tud menni; többet viszek híres táborral, mint máskint hírrel véghez. Ha kevés gyün ellenem: megverném, ha bírnám. Csak attúl tartok, Kegyelmes Uram, hogy itten semmit sem használok, s ott sokat múlatok el; majd fárodt lesz az ló. Már is széltmegy az nyereséggel. Ott fogjuk kezdeni, az hol Isten által végeznünk kellett volna. Mi, Kegyelmes Uram, én nem teszek kérdést, — de meg nem térek, míg Nagyságod nem parancsolja.

Most examináltam az tiszteket, kik rabok: 4000 ember van elhánva Morvában, én 18,000 vagyok, — rettenetes az confusio ottbenn, az magam hírire. Volt valami támodás Nikelspurgh táján: de megszünt.

Rettenetes Isten büntetése; ezzel az haddal, Kegyelmes Uram, nem cselekedheti ember, az mit akar, mért? megírám. Már elválik, mire mehetek.

Az bagázsia és tábor — elhiszem — megyen Komáromnak, s ide is szakasztottak valamit; csak confusióban ne tanáljon, — semmi! Még holnap fölverem vagy Osztrót, vagy Hodolint, vagy valamely városkát. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Szakolcza, 21. Aug. 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben; s. k.)

219.

Kegyelmes Uram!

Nem tudom, Kegyelmes Uram, hol kezdjem írásomot magam pirúlásával, hogy az hadak szófogadatlanságával mentvén magunk tehetetlenségét. Úgy elment, Kegyelmes Uram, szélt: tegnap többet láttam csak magam harmincz füstnél, — éfélig sem együtt meg. Most is nem ezer van oda. Tudom, hogy eleget megöldöztek az bor mellett, hoztak is egynéhány testet haza. Elég az, Kegyelmes Uram, nem volt annyi emberségem, 2000 lovast tanálhattam volna portára. Az Kaszás ezere fennálló had volt, — nem maradt harmadfélszáz. Egy szóval, valakinek lova bírta: az — hitemre — mind elment. Ollyan átkozott kutyák: az nagy gazdag helyeket csak felégették, nem is praedálták; az ki nagyobb boszúmra való: szemem láttára hátom megett az sánczot is felgyújtották estvefelé, — teli volt hajdúval, majd odaégtek az tisztek is. Megfogattam mindgyárst Vinklert s a tiszteket: de csak ki nem tanúlhattam okát. Kifárodtam az tisztek, hadnagyok verésébül; büntetésül hattam az égett sánczban az hajdúságot és lovas hadaknak egy részit, hogy ha mi sánczvizsgáló német jönne, lesre vehessék.

Már ma csak össze kell várnunk magunkot, azt az átkozott sok marhát mit míg eltutmálja, (sic) noha csak szedetem tőlök a tábor számára, az kit kaphatok. Vége van, Kegyelmes Uram, az hódoltatásnak; most újjabb patenseket bocsátok, hogy mivel sohult senki meg nem várt bennünköt: azért vallották az kárt, — hanem hódoljanak! De mi haszna?.... Ítélje Kegyelmes Uram Nagyságod, mikor látták, mit csinál szélt kalaúz nélkül az had: mégis nem mertek-é, nem akartak-é kalaúz nélkül indúlni az tisztek, ha lett volna is kivel? Kalaúzokot megaranyoztam, — mind elvitte az ördög azokot is!

Montecuculinak Veszele, Osztró táján mondták létit: túl azon égettek, míg csak ki-kimutatta magát hol 3, hol 4 compania, — onnan csak elfordúlt az katona, másutt égetett láttára; csak elhiszem, 40 vagy 50 helyt összégettek.

Rettenetes hajtottan gyün az katona s bádgyodt lovával; — majd megepedek boszúmban. Lehetetlen, látom, ezzel itt boldogúlni; mert volt, igenis, igyekezetem, hogy táborostúl menjek még tegnap az Dia vize felé, meg is indítottam volt az hadakot: de, Kegyelmes Uram, 5000 alatt sem volt ezer lovas, — higyjen lelkem szerint való írásomnak Nagyságod.

Az hódolásnak, Kegyelmes Uram, nincsen haszna; de ha csak praedálni: megkerülhetem az Dia vízit, akár Bécsig, ha ellenség nem lesz. — Megbódoltam köztök! Majd összehivatom az tiszteket veszekedni; meglátom, Bokrostúl is mi hírem gyün? Veszem azalatt Nagyságod parancsolatját is, megnyugszik ma az had is, — akár táborostúl menjek, akár fel, akár alá, mert látom: nincs haszna az portáknak; ha küldi az ember: nem megy, ha nem küldi, — széltmegy az átkozott.

Ocskai rosszúl van, kiszakadt egy darab húsocska az czombjából, elmérgesedett az lába, talám csinált mérges golyóbis vólt, mert nem fogja őtet máskínt. Az elviteti magát, ha ma jobban nem lesz.

Ezzel maradok

Nagyságodnak

22. Aug. 1705. Szakolczánál.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az való, Kegyelmes Uram, hogy diversiót ha tehet az égetés, — tehet most; mert mindgyárst commendírozva egynehány ezer ment volna is: több kárt nem tudott volna tenni, mert ha már egykét tractuson égett volna: de széltfogott kerekessen az sok tüz az erdőkön túl. Én, hitemre, nem hiszem, Bécsig ember legyen falun; Prága tartotta némelyjiket. Mi, Kegyelmes Uram! ha mégis vissza reám gyütt volna az praedával, — de ki merre akarta, csak széltgyütt hátom megett; nem bánthatták: mert az hol német volt, mind körülállattam, — ahhoz bizott az eblelkű.

(Eredeti, háromnegyedíven, negyedrétben. Sajátkezű.)

220.

Rohaticzi passuson, 23. Aug. 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap megírtam alázatossan Nagyságodnak az passusrúl: mely gyalázatossan szaladt meg az egész hajdúság az erdőbül, az hol kellett volna egynehány ezer embert megállítani; azután mutatta ki magát 13 compania lovas német, belészállott volt az sánczba, és által is gyütt egynehány, de ismét rajtok küldtem, visszapuskázták, az sánczot is odahatta, mert már nem is arravaló, — mindenestül bément Hodolinban, az zsidó-városban szállott, az inaccessibilis hely, magam láttam; túl felül körülfolyja az Morva vize, és egy nagy tó elütte, csak tötésen mehetni hozzá, bé is van kerítve egészszen; az külső várossa elégett. Kétszer is bépuskáztattam az istrázsáját, — de ki nem gyün. Által akartam küldeni is, menni is: de nincs haszna. Annál már több ereit az németnek sohult sem hallom, hanemha ezután gyünne az Csalóközbül, mert ezek az tüzek tegnap tettek lármát. Mégis, mind elgyütt az katonaság, az ki túlrekedt vala; éppen az hegyekig jártak az átkozottak, 25 lovas az Dia mellé járt: többet égettek csak azok is 20 falunál, kit nem is tudtunk.

Mikor bumbám s készületem volna: innen lehetne jól bumbázni s kipörzsölni belőle, Hodolinbúl az németet; küldtem is recognoscálni, — de, Kegyelmes Uram, nincs több 25 lövetnél egy ágyúhoz; ugyan, ha lehet, megpróbálom tüzes-golyóbisokkal: de jó helyét kell keresnem, mert se pora, se golyóbissa az hajdúnak, nem kaphatok ólmot, megírtam vala alázatossan Nagyságodnak még Jabloniczárúl, vártam is óránként, most is odavárja az kesérésére eleiben küldött seregem az bumbáknak és munitióknak; úgy kezünkben lenne. — Az tiszteknek praedicáltam, ha mit használna.

Már, Kegyelmes Uram, nem tudok egyebet tennem, hanem majd megindúlok ezennel az táborral, Hodolin irányában szállok innen; talám ma elérkeznék az bumbák, addig hozzá készülök, ha módját látom, mert sok az német most benne, lehet több ezernél, gyaloggal, s ha ma az passusrúl

2 compania elszalasztotta az hajdúságot, — mit bízzam hozzá, hacsak jó helyét és sánczot nem csináltatok, kit étszaka kell véghez vinni.

Ha módját nem látom: Austriának megyek ez éjjel, mert már most akadtam kalaúzokra. Úgy hiszem, Kegyelmes Uram, nagyobb bajára lesz az ellenségnek, ha hol együtt, hol másutt lesz az diversiója. Elhiszem, ő is azért nyomúl egyikírt, hogy minket revocáljon, de nem megy talám ki az Csalóközbül, ha így motozom itten; talám Isten kezemben adja oly helyen az ellenséget is, az ki ugyan igen ójja magát. Az hadat is talám corrigálhatom; mert, *ha még túl tanált vóna ez az kevés, bizony megmocskolt volna; mely rosz ez túl!*

Most mind Austriában takarodott innen Morvábúl az nép; ha már túlcsapok Austriában, nagyobb réműlése lesz, ugyan csak megúnja az sokat, oltalmot keres, s meg kell magát szaggatni. Az nehéz, Kegyelmes Uram, csak: *nincs kedve az hadnak*, kiváltképpen *az tiszteknek*. Én, Kegyelmes Uram, eleget faggatom magamot, mert hacsak magam vérivel vihetnék többet véghez, kész volnék.

Ocskai ágynak esett az lábára, az nem szolgálhat.

Az való, Kegyelmes Uram, hogy már ez az ország fel fog az boszúra ingereltetni, mihelt módját látja.

Én már itt nem nyugszom, Kegyelmes Uram, valamint Nagyságod parancsolja; de, hogy ottbenn üthessek tábort tovább egykét napnál, — lehetetlen; megmutatom, Kegyelmes Uram, hogy rajtam nem múlik: de *ugyan reszket az tiszti belé, ha csak hallgat is,* — ittkinn bátor.

Többet nem írhatok Kegyelmes Uram, hanem magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Küldtem, Kegyelmes Uram, vagy 500 marhát, 1000 juhot Nagyságod tábora szükségére.

Az muskatélyokot is elküldtem szekereken, de azt mind Szerednek viszik, eleiben kell küldeni, ha el kellene velek térni.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezű; részben clavizálva.)

221.

Malaczkán, 29. Aug. 1705.

Kegyelmes Uram!

Ez étszaka írott alázatos levelemhez képpest ma reggel idegyüttem, hogy Nagyságod parancsolatja szerént ismét az operatiókot continuálhassam, — utánnaküldvín még ez étszaka az gyalogságnak, Austriában is bent lévín Ortnál az portám.

Az gyalogságrúl Túróczi mit írjon? íme, megküldettem Nagyságodnak; úgy Bazinbúl is az hadnagyom Jeszenszki is most gyütt meg Pozsony alúl, szemeivel látta az hídvetést tegnap; közhíre 4000 lovas németnek jövetele.

Fridrich Orttúl megérkezett: de minden nyereségét visszanyerték, 8 katonát vesztett; az falut ugyan felégette haragjában, — láttam az füstit.

Szalait elküldtem ismét egynehány zászlóval Pozsony eleire az gyalogsághoz; van esze, tanúlja ki ma az ellenség hírit, ha lehet, és ha nem erre gyün az ellenség, hozza vissza az gyalogot; mert, ha gyün az ellenség: vagy gyalázattal kell megtérnem előle, vagy megverekednem, kit mennél beljebb ereszkedtem volna az operatiókban: annál inkább kerúlnöm nem lehetett.

Én, hitemre, féltemben nem írom, de látom *szívetlenségét*) az hadnak; négyezer, három is megver szemben.* Jobbnak ítéltem vala cum gloria megtérnem, — quasi meglett az kívánt diversio, — kit ma akartam elkövetnem, ha ez éjjel más parancsolatját nem vettem volna Nagyságodnak.

Már az hadnak kenyere szűken lévín, tegnap s ma ollyan képtelen excessusokra fakadott: az hegyeknek szalad az szegénség; ma idegyüttek, hogy ők kíntelenek némethez állani. Tiszteket, salvaquardákot üzik, kergetik; most Préni Farkast küldtem már, minden ezerbűl tiszteket, fogdoztatni őköt, — de Bóné, Kaszás, Majos tisztei magok rosszak.

Holnapig elválik: Túróczi megtér-é, vagy az ellenség közelít bizonyossan? Vagy portát bocsátok Bécs felé étszaka,

*) Annyi mint: bátortalanságát. Régies.

vagy operatiohoz kezdek; de bizontalanságra az hadat hogy szerencséltessem, hogy odaszorúljon, vagy engem operatióban érjen? Hiszem revocálnom, — nem nyakamra várnom kell vala nekem az ellenséget! Ha hídja lesz: hírivel gyün bizonyossan, hátán hozza az portám, előre képzem confusiómot; kit előre alázatossan értésére adva Nagyságodnak, maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k.; részben chiffrekkel írva.)

222.

Kegyelmes Uram!

Ma reggel, s most délben veszem másik levelét Nagyságodnak; az inclusa régi, még 25. irta Petenáda, — azokbúl semmit sem tanúlhatni. Azt sem tanúlhatom ki: haugyan magamnak itt parancsol-i Nagyságod maradnom, vagy elmennem? Pozsontúl, sem az gyalogokrúl semmi hírem; az portát most expediálnám örömöst, az austriai táborszállás is meglehetne, haugyan lesz ideje, kit ma kitanúlok.

Én ugyan úgy gondoltam s rendeltem vala is, hogy az idevaló diversióra nézve maradt volna itt Ocskai 4000 lóval s az 2000 gyaloggal, — mégis, kenyérbúl is jobban subsistálna, s ha erő nem gyün ellene: elszállhat, az hová akarja, ha erő gyün ellene, recedálhat.

Magam az több hadakkal mentem volna vissza: mert Károli Uram írása szerént is, haugyan nem tartózkodik az hada az németnek, lemegyen Budának, — bizony soha reá nem ér innen, már is elkésett.

Itt had, igenis, több van kellettinél: de úgy széltment, hogy szörnyű; elküldtem kergetni tiszteket, — talám majd beérkeznek; ha mind estve is, meginditom egy részit, Nagyságod parancsolatja szerént, kivált Bónét, Kaszást, Majost. Tudom, hogy bizony széltfog az országban, mert azzal senki sem bír; itt kárt többet teszünk, — minden dolgot jobban véghez viszen keveses.

Ha valaha, most vagyok búban: mert ha megtérek: félek Nagyságod nehezteléséttúl; ha még itt maradok: hasz-

nát nem látom. Majd az többivel összeverem magamot, egy tábort ütök; noha, én inkább javallanám azt, hogy csak magokban maradnának már itt: mert, ha eddig nem tért, — nem tér már meg az német. Csak azt bánom, directe nem parancsol Nagyságod személyjem felül. Ezzel maradok

Nagyságodnak

Malaczkán, 30. Aug. 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

223.

Malaczkán, 30. Aug. 1705.

Ezen órában veszem alázatossan Nagyságod méltóságos levelét, kibül az németnek Budához való nyomúlását értem. Soha, Kegyelmes Uram, el nem hitethetem vala magammal, s most sem hihetem, hogy általmenjen egészszen Budánál, ha itt nem ment; hanem valami ebség bántja, hogy Kleklsperget béiktathassa Bajátúl. *)

Itt oly dispositióval hagyom Ocskait, hogy Dévént megszállja és az Dunát elvegye; azért is az gyalogságot egészszen ott hagyom az ágyúkkal. Már magam is, ha tovább is operálnom kell vala, holnap odaindúltam volna; az gyalogság ma is oda van előre, — de csak furdalt az lelkiismíret, hogy meg kell térnem, éppen nem maradhattam itten. Ezennel indúlok, s minden késedelem nélkül sietek az mint lehet, íjjel-nappal.

Örömöst két-három passuson bocsátanám az hadat: de rettenetes széltfog s excedál. Ugyan én el nem késem; igyenessen Újvárnak menjek-i, vagy Nagyságod után Ságnak? — méltóztassék parancsolni Nagyságod, el is várom alázatossan Nagyságod parancsolatját; addig az hadak mellül el sem megyek, míg parancsolatját nem vettem Nagyságodnak. Ha az séllyei híd megvan, vagy ott gázlók vadnak: arra me-

*) T. i. Erdélybe. Béiktatni, — bélopni, titokban béjuttatni.

gyek által, közeljebb voltáért, avagy az merre provisiója lehetne az hadnak, mert most sem győzem kenyerezni őköt.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

224.

Jablonicza, 31. Aug. 1705.

Kegyelmes Uram!

Éppen hogy telepedett volna az had itt, az kenyeredzis kedviért, — minthogy már most kezdtem vala reákapni meszszirül, — veszem Nagyságod kegyelmes parancsolatját. Én megyek az hadakkal, Kegyelmes Uram, az mint lehet; már három mérfődet gyüttem Malaczkátúl, még ide Sente 5 mérfőd, — meg kellett itt kenyereznem: mert itt tanáltam egynehány ezer kenyeret.

Mind velem vennak az lovas hadak. Zsennyei Bazinnak megyen, mivel arrafeli esett közeljebb, onnan Sellyének megyen által; még magam is arra mentem volna, ha az kenyér erre nem lesz vala.

Ocskaival nem maradt több Szalai és Bezzeg ezerinél, 16 zászló a kettő, ahhoz Bokrosnak 4 zászlója. Az Morva mellékén van Ocskai ezere egészszen, és Blaskovics az Bosáni ezeribül való 3 zászlóval, az többi még az harcztúl (Vöröskő) fogva odavan, elküldtem magát Bosánit összeszedni őköt, — ha az érkezhetnék hozzája: Szalai még elgyühetne; most is azért maradt el, maga is, hada is jobb részént portára volt.

Vagyon gyalogság éppen Stomfa, Dévén között Móriczi circiter 500, Szinai 350, Sréteré 650, — teszen másfélezer hajdút. Ezenkívül most megyen Révai Imre, igen gaz, tót hajdúval vagy 600-al oda; van Túrócz, Pozson vármegyei idevaló hajdúval 600, — ez már össze majd 3000 hajdút teszen, ha összemehet; de, Kegyelmes Uram, nem jó had az.

Ezek mind Pozson megé esik az hol vadnak, s megindúlt ma Ocskai, vagy az dévéni passust, vagy magát Dé-

vint aggrediálni fogja, hacsak ellensége nem tanálkozik; mert ha az Dunát ott elveszi: talám tesz valamit, máskint is, operálhat irruptiókkal Austriában; ugyan ha lehetne Csalóközt is meghajózni, reáérkezném azon hajdú, — kirül gondoltam: nem is annyira szükséges az sikra; de ha Nagyságod azokban is parancsol elgyünni, és hogy csak defensióban maradjon ezen föld: elég lesz itt csak Bokros, Túróczi maga is Blaskoviecsesal. Hanem, gondoltam azt, hogy netalán Montecuculi az födnépit fölszedve, hát megül irrumpáljon: azért itéltem ezen följülirt hadat Ocskai Urammal itt hadnom. Ha penig Nagyságod külömben parancsol: egy curirja Nagyságodnak hamar éri Bazint s onnan Ocskait.

Ez az német el nem szökik, úgy látom, már elölünk, ezt érve elérjük, hiszem Istent, Kecskemétig vagy Hatvanig eleiben is mehetünk, — már éjjel is nap van az magyarnak! Csak indithassam által az hegyen még napvilággal, mindgyárst sézára ülök, — talám virradtig magam udvarolhatok Nagyságodnak, az had is jól elvonódik az éjjel, holnap vagy Újvár, vagy Verebél környékét érheti, az mint Nagyságod fogja parancsolni. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben. 8. k.)

225.

Gyarmat, 10. 8-bris 1705.*)

Kegyelmes Uram!

Tegnap napszállatkor érkeztem Szécsénben, bétértem az Méltóságos Érsekhez: de már Szirmai Uram Tokaj felé, Okolocsáni Uram penig Túróczban elmentek vala, és csak pro 16. praesentis lesz Nyitrán Okolocsáni, az hová Viza Uram is akkorra megyen; kibül látom, ante 21. nem lesznek Bécsben. Félő, netalán valamely kérdés eredése elhallaszsza pro 25. való leérkezéseket az követeknek. Azalatt hozzáké-

*) September haváról s october elejéről, a szécsényi országgyűlés miatt nincs levél, melyen úgy a fejedelem, mint Bercsényi személyesen jelen valának.

szülök, az mint lehet; de operatióimot ugyancsak akadályozza ezen kétfelé való reflexióm.

Károli Sándor Uram levele hol járt? nem tudom, ez éjjel hozák kezemhez; nekem is ír: de már utúbbi leveleit láttam Nagyságodnál. Bottyán írja: 6. étszaka ismét reáütöttek portási (Herbeville táborára), s megyen nyomában maga is, — de hada több nincs: 1. az magáé, *) 2. hajdúváros, 3. 3. jász, 4. Szabó Máté, 5. Eszterház Dániel; az többi ki hol van? nem tudom, úgymint: Diák Ferencz, Barkóczi 2, Gundenfinger, Kisfaludi, Ilosvai. Mert ha nem úgy tanálnak lenni az hadak együtt: dispositiói Nagyságodnak változnak; de talám felhajhászsza ököt Bertóti István Uram.

Hosszas alkalmatlankodásim után, még is jutának holmi kérdésre való dolgok eszemben.

1-mo. Az porták rectificatióját nem tudom, kiadta Nagyságod, vagy sem? Ha kiadta, vagy adja Nagyságod: méltóztassék Nagyságod nekem is megküldeni, mert nemcsak az tendő limitatiókhoz lesz szükséges tudnunk, de az hajdúságnak is elbomlik rendi, minthogy csak 1000 portának defalcatiójával is 4000 hajdúval kevesedik; kihez képpest az regimentek között is kell dispositiót s intimatiót tenni. A mellett az stabalis fizetés subdividálva volt cum declaratione: minden vármegyére maga contingense szerént, ki mennyi sereg hajdút, — annyi részt az stabalis fizetésben adjon; már ennek is az portákhoz képpest és az új Regulamentumhoz kell alkalmaztatni.

2-do. Az pater jesuviták beneficiumjának conscriptiója hogy ugyanis Nagyságod intentiója szerént hamarabb mehessen véghez: kétfelül kezdhetnének hozzá; és hogy láttatnék per Senatum is lenni: talám jó volna egy-egy senatort praeficiálni, s két cameralistát adjungálni hozzája. Úgymint az 13 vármegyében Bertóti Ferencz Uramot, Krucsait (Miklós) az pap-urat, és Plati Sándor uramot; ki is ama kettőnek nem hanna semmit elfelejteni. **) Itt az 11 vármegyében Beniczki László Uramot, Spátait az pap-urat, s Prileszkit. De ebben exurgál az quaestio: az beneficiumok nincsenek az fundatió-

*) T. i. a maga ezrede, a hajdú-városok ezrede (Szemere László), stb.

**) Mert t. i. lutheránus volt.

kon kívül, mind gymnasiumhoz, collegiumhoz, mihez van ragasztva, unum sine alio non subsistent; hanemha convocatis post consignationem senatoribus, úgy alkalmaztatjuk, hogy az beneficiumokon kívül való fundatiókot helybenhagyjuk, és ha az nem lenne elég: két-három maradék-fundatiót egyhez vetjük, mert cum praejudicio nem lehetett fundálni. Lám, nem szabad az pap pénzét ellopni, azért, hogy templomra adjuk alamizsnájúl. Fundator Uram is, ha lelkit félti, — magáibúl fundáljon, s ne profundálja az országit! Ez iránt specialis parancsolatját Nagyságodnak kérem is, várom is, úgy más iránt is, ha mi occurrál, mellyekre communicatis cum Senatu consilys kell cselekednem.

3-tio. Az vármegyéknek az lajstromot meg kellene küldeni post Confoederationis praestitum juramentum; ha Nagyságod hertelen bémegy Erdélyben: sok (gondjai között) elfelejti. Talám jó volna többi között megírnya: csak az én kezemhez küldjék, kivált az távuljabb eső vármegyék Erdélytül; elvárom Nagyságod parancsolatját, ha úgy fog tetszeni Nagyságodnak, — mellyik vármegyéktül várjam kezemhez? mellyek vigyik Erdélyben? Mert hogy extra regnum vinni nem lehet-é consideratio? arrúl nem írok, de az ki reám lesz bízva, nem hagyom elfelejteni.

4-to. Specialis parancsolatját várom az iránt is Nagyságodnak, hogy az haza közszolgálatját elmúlató vármegyék tiszteit mikínt kellessék büntetni? Mert külömben se zsoldos, se portás, sem zab, sem circulatio congonis, *) etc.

5-to. Az juramentumot letenni nem akarók, vagy azt kerülők, hogy expediáltassanak és miképpen? — arrúl is várom kegyelmes parancsolatját specialis írása által Nagyságodnak; és így ez harmadik, az jesuviták dolgával.

6-to. Érsek Uramot mikínt kell tartani ezután? mi lesz az Hauzmanszkhostja egy hétre?

7-mo. Zsennyei István Uramot ha declarálja Nagyságod pro Cancellario Confoederationis: nem megyen-é charactere följebb? s legalább az papok során nem leszen-é első?

---

*) Tulajdonkép: k o n g ó-nis, t. i. a »L i b e r t á s« féle, kongónak nevezett, kényszer-forgalmú rézpénz.

praecedálja-i azon character az senatorok rendit? mennyit? s kiket? avagy csak az sessiója lehetne papok utúlján első, voxa sorban? Pro aliqua reflexione, juta eszemben, hogy az császárnál observáltam: az Intimumban magános ponkja van az Tuzonistáknak, magános az Firsteknek, magános az Gehaimirótoknak, magános az szegény magyarnak — hinder der thir; de, nem az mint ülnek: hanem juxta serium elhánva voxolnak. Az ott van, — itt úgy lesz, az mint Nagyságod parancsolja. Sive ratio characteris, sive senatoratus habeatur, — csak tudjak felelnem az netalán kérdőknek.

8-vo. Kérdés, Radvánszki Uramnak nem volna-i szabad persvadeálnom: szebb az vitízség az perceptorságnál? hamarabb kaphatna meritumra; Bosáni regimentivel megimádnám. Vagy az párduczbőrét nyerném el, vagy az conservatorium kulcsát, — mert nem illik az, karabély gyelánt, az párduczbőr alá.

9-no. Második kérdés: Pekri Uram ha kigyün, nem jó volna-i által az Dunán, vagy Morvában? Sem dicsirem, sem jovallom, sem kérem, — csak mondom.

10-mo. Kecskeméttel, Kőrössel mit csináljunk? én is kérdem, mert tőlem is kérdi Bottyán.

Haec de publicis.

Magam részérül, Kegyelmes Uram, gondolkodtam Bajnóczrúl, kirül Nagyságod jelentésére hertelen felelnem nem lehetett; de reflectálván magamot, hogy Pálfinak majd 20 mérfődnire in circulo nincs több, s azért is bocsátá vala már maga is árúban, et est extra successionem reliquorum Pálfiorum, mert particularis acquisituma volt Pálnak, — accedál ahhoz feleségemre nézve commoditása is, tam residentiae securitatis, quam et victus commoditas: nagyon contentus lennék Nagyságod kegyelmességével, s nemcsak Dévínt, (kit lehetne megszaggatni sine incommodo oeconomiae az kérők közé) s nemcsak Borhidát, et reliqua díb-dáb, — de még Barlók jószágit is (vagy két rosz falucskán, az ungvári dominiumhoz valón kívül) kész kézhez bocsáttatnám. Ez is legalább, az mint látom, több annál, mint az minek véltem, mikor kértem. Álljon azért Nagyságod kegyelmességében; talám csak elvárnám az jószág assignatiójárúl való paran-

csolatját Nagyságodnak Okolocsáni Christoph Uramra, — úgyis bizony, csak övé vót az eddig.

Jantó iránt, Kegyelmes Uram, parancsoljon Nagyságod nekem; csak tudjam: min kezdjük, — én dolgom, ha el nem végzem dolgát, *ha alkura, ha akasztófára, ha osztályára jószágának, melyiknek mikínt? Csak tudjam:* szapora munka lesz abbúl, cum suis formis.

Mindenekben várván Nagyságod parancsolatjátúl, maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Az Articulusokban talám, Kegyelmes Uram, jobb lenne ha *diákúl tétetnék: aerrarii conservator*, mintsem *magyarúl: kincstartó; ne praejudicáljunk azon nagydignitásnak!*

Senator
Praeses
Consilium
Oeconomicum
Secretarius
Registrator
Rationum exactor
Cancellista
Calefactor
Janitor

} Ezek mind diák szók; ha magyarázzuk, hosszú lesz!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben titkos jegyekkel írva.)

226.

Újvár, 14. 8-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Még tegnapelütt jókor béérkeztem ide, de mivel éppen sohonnan semmi bizonyos hírem nem vala: nem kívántam haszontalan írásommal alkalmatlankodnom Nagyságodnak. Csáki Mihály Uram is csak faluzva mozgott, tegnap inditottam által az Vágon, magam is ezennel indúlok utánna; meg-

látom, mire segét Isten? de sohult semmihez sincs készületjek.

Malaczkánál hever Szalaival az lovas had, Somogyi Csalóközben faluz, Balogh széllyel, Vöröskőt löveti az gyaloggal Ocskai, maga Bazinban lakik. Tegnap délután gyütt az reportum Vöröskőbül: egy mozsár elszakadt; már 5 volt ott, az Fairwerkereknek egyikét megölték, másik sebben van, Rottenstain lóval esett, — már nincs kinek löni; embert, munitiót kérnek. Már penig itt 40 bumbánál nincs több, Nyitrán van több; minireket is vittek, azomban Pálfitúl félnek, az ki Pozsonban van.

Ezekre nézve midőn disponáltam volna: érkezik Győrrül ezen accludált passus mellett egy pór-ember, az érseknek szólló két levéllel; referálja, hogy szombaton elhajtotta egyik rendbeli kurucz az győri marhát, Bezerédi penig valami rácokat és horvátokat vagdalt, és Körmendbe szorította; azért Pálfi odament. Ezt csakhamar utánna confirmálta Nedeczki Sándor Uramnak irott levele Palugyai Gábornak, kit *maga küldött feleségitül*. Ugyan Ocskai is írja Csáki Uramnak ezen órában.

Kire vézve, hogy Vöröskő ne akadályozza operationkot túl az Dunán: addig, míg odajár Pálfi, elküldöm Le Meehrt, lássa meg az vöröskői obsidiót. Magam azalatt Csalóközbül szöktetném, ha lehetne, által az hadat, háta megé Pálfinak; de már harmadnapja csak kornyadozom, — azonban semmiben sem progrediáltak.

Le Meehr el akart menni Selmeczrül, ha vissza nem hivattam volna; Fervil azt mondja: nem hagyhatja Újvárt, azért el nem bocsátom Le Meert, Nagyságod parancsolatját sem vettem iránta; mert ha elmegy: ki marad? nem tudom. Komárom s a többi munkát kíván; várom Nagyságod parancsolatját.

Az mi egyéb relatiói *Nedeczkinek*: kiváltképpenvaló az, hogy *Draskovics által panaszolván* arestomát és nyomorgatásit *Nedeczki, azt felelte: szánja*, mert oly magyar, mint ő; kibül confidentiára fakadván, azt mondta: no, most *általviszem az armádát, ha jók lesznek: bizon, kezekben viszem, csak tud-*

nám, hogy engem is magyarnak ösmernének, jószágomot meghadnák, tennének jót az magyarok velem s gyermekimmel! Obtestálta *feleségét:* ezeket jelentse meg, azért gyütt.

Budára vittek 2000 maródit, kibül 400 ha gyógyúlható; hihető, az volt kirül írták: Budára ment Kecskemétrül. Azt írták az táborrúl: lehetetlen bémennyiek (Erdélybe), — békélljék az császár, ha békéllik, mert számot ne tartson az armádára. Van híre: visszatér, — de hiszem, azt jobban tudja Nagyságod; maga kimutatja magát az dolog.

Vagyon oly pletykahír is, ugyanazon felső úton gyütt, hogy nékem megjelentsék: *látta levelét Forgácsnak, — annak bíztatásával indúlt Slik Erdélynek; bíznak igen: hadastúl oda fog állani;* már zsibongják — úgymond — mások is annak és *Bottyánnak labanczságát; levelit* (Forgácsnak) *szemeivel látta* azelütt is, most is, többet 25-nél.

Ezeket nem lehet meg nem írnom; az mint vettem, úgy adom, valeat pro reflexionibus.

Én azonban magamot Nagyságod kegyelmsségében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg írva; a dőlt betűkkel szedett részek titkos jegyekkel.)

227.

Kegyelmes Uram!

Nagyságod kegyelmes parancsolatját óránkint várván: meghozá étekfogója Nagyságodnak az Confoederatiót s egyéb annexákot, de azzal semmi egyéb levelét Nagyságodnak, hanem Homonnai Zsigmondné Asszonyom memorialissát, kirül proxime alázatossan informálom Nagyságodot. Azután hozák elűbb expediált levelét Nagyságodnak Egerbül, és ma ismét staphetaliter Ónodbúl irott levelét Nagyságodnak, melybül értem az németnek általköltözésit az Tiszán, kit ugyan ma Bottyán Uram is expressusa által értésemre adott;

ki is már Kecskeméten vagyon, panaszolja maga egészségtelenségét, az hadaknak igen oszlását, rongyosságát, és pénzt, mundírt kér, külömben sohova sem mehet. Nekem penig, nagy bajomra, még semmi hírem Selmeczrül, sem pénz, sem posztó; már két rendbeli emberem oda, — s még sincs.

Az általmenetelt (Bottyán) Soltnál javallja, ott sánczolni akar: de azzal csak az üdüt töltené; megírtam neki: ha maga nem mehet, küldje Szekerest által, szaporodjék túl az had. s azzal nyisson nekem is útat, az hadakot Nagyságod parancsolatja szerént elküldje; de Bertótinak nincs híre körülette. Szabó Máté hada-félét 200 lovasnak, Ilosvaiét 40-nek írja; tudom, maga is tudósitotta ezekrül Nagyságodot.

Az mi az ittvaló dolgokot illeti, Kegyelmes Uram, az mint megírtam vala alázatossan Nagyságodnak Újvárbúl: elküldtem az Le Mehrt Vöröskő alá, reportumát alázatossan accludálom Nagyságodnak. Így haszontalan; hanem mínával s bumbával és két faltörő-ágyúval — bíztat, kirül ugyan tettem rendelést, de meg nem indíthatom hertelen, mert magam is idejövén, csak imitt-amott tanálám az hadakot; az Fehérhegyen túl két-háromfelé, Vöröskő alatt egy része, s Csalóköz körül az Somodi hada.

Kire nézve, semmi dispositió vagy készület se hídrúl, se hajókrúl nem lévén, az hadak, az ki hol van, mindenik pénzt kér, — azért mást cselekednem nem lehetett, hanem béküldtem Csalóközre az hajók és költöző alkalmatosság megnézésére s öszveszerzésére, s egyszersmind Pálfirúl is valóságot értenem, az ki az horvátság eleiben ment vala. Csáki Uramot szállítottam az kis-Duna mellé, Ocskait — mivel örömmel megyen, ha mehet, által, — egy napra Ocskóra bocsátám; az hegyen túl ismét 3 regiment lovast, és az gyalogot: Móricz- és Színait általhivattam, hogy valamely nevezetes: corpussal impediálhassam Pálfit, azalatt kitanúljam ereit, és periculum nélkül hozassam az öreg-ágyúkot, — avagy, ha hasznossabbnak látom, szöktethessem által Ocskait, s az többivel próbáljam Komáromot; míg ezekhez készülhetek: hadd vesztegessék Vöröskőt!

Ezek, Kegyelmes Uram, meglöttek, magam kimentem az hadak közé; 4 regiment, az java, nincs 2000. Ez éjjel

magam igen megnehezedtem az fejemre. Hozton-hozták ma hírit Pozson felül, hogy Pálfi meggyütt, az városnak meg nem engedte az szüretért nálom instálni, 8 ágyút vonatott, horvátot, ráczot, mindent összeszedett, van ki 5, s ki 8000-nek mondja; tegnap 8 companiát mustrált az városon. Az Dunán hidat vettetett; már imitt, már amott, már Köpcsénnél van az hada. Elküldtem mindezeknek vizsgálására. Siettetem az hadakot túl által; ugyan szeretném tudni, hun vette volna? noha én is, ha összeszedem magamot, — híres leszek: *de mégsem lehetek hertelen több hat — hétezernél.*

Megvallom, Kegyelmes Uram, az hírharang-szerzö confusiótúl félek, s akadályoztatásomot más nagyobb operatióktúl bánom. Elvárom virradtig valóságát az híreknek.

Viza és Okolocsáni Uramék csak ma conveniáltak ide, holnap indúlnak reggel; eleget kérnek: hagyjam el Vörösköt; jól volna per honor, — de nagyobb volna per honor megvenni; mikor megsegitheti: akkor nem lesz úgyis eröm offensive agálni. Bárcsak most a pórságot szedték volna fel, — mégis, abstrahálnák az morvai conjunctiót, kirül ugyan nincs hírünk.

Forgács Uram dispositióirúl méltóztatott Nagyságod utulsó írásában emlékezni; többet írtam én Újvárbúl. Most Bottyán Döbröczönt emlegeti, de, — csak elhiszem — Váradhoz közelit eddig az ellenség; ideje jó van, hadunk megrezzen, — bizony, Kegyelmes Uram, az országot föl kell venni! Én ugyan valóban hajtatnám az hadakot: de az szüret vonja el. Az Rétei és Szalai hada is odaszökött az átkozott; Révai Gáspárnak híre sincs, hajdúja sincs.

Több írásommal nem terhelem most Nagyságodot. Kérem alázatossan, méltóztassék resolválni utulsóbb punctumimra, kiket alázatossan levelemben írtam, Lévárúl-i, vagyis Gyürkrúl; és kiváltképpen hadd tudjam: *az armistitiumra ha az szükség nem unszol-i* hennünköt? Noha még igen változható lejövetelek az követeknek is, kit mihelt tudok, megírom Nagyságodnak, kivánván mindenekben magamot Nagyságod kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatnom, csak érkezhetném. De ihon, Eszterház Dániel Uram is ágynak-esett lévén, för-

döben kéredzik. Csáki Mihály haza vágy, s bizony még Ebeczki István még is fekszik. Immár az mint lehet, úgy légyen! Ezzel maradok

Nagyságodnak

Galántán, 17. 8-bris 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, részben chiffrekkel.)

228.

Szered, 19. 8-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Harmadnapja expediált alázatos levelemben az ittvaló circumstantiáit az hadaknak alázatossan megírván Nagyságodnak: ugyanabban kértem Nagyságodot elütti levelem váloszára, panaszolván, hogy az expeditiókkal semmi parancsolatját nem vettem Nagyságodnak; s ugyanazon írásombúl láthatta Nagyságod: mennyire boszonkodtam mind Vöröskő, s mind a miatt való készületlenségére az operatióknak!

Kire nézve, mivel Le Mehr feit köti, ha 8 nap alatt meg nem veszi mínával: hogy ne culpáltassam mind általok s mind miattok az ingenireknek, — abbanhagyni nem akartam, annyival is inkább szívet ne adjak fenyegetőzésére Pálfinak; hanem úgy expediáltam Le Mehrt tegnap, hogy, ha ugyan bízik az mínához, és abban lehet annyi securitása, hogy, ha hertelen succursusa érné is Pálfinak: legalább egy-két óráni hír után salválhatja az munitiót, — ám próbálja; én penig contrahálom Jókához az többi hadat, megvettetem az Dunán az hidat, és megvetem mesterségemet, lármázok által Köpcsén felé gyaloggal, lovassal, s magam hírivel rajta Komáromon; míg Pálfinak hírivé lesz, — nem tud hová kapni. Míg penig ehhez készülhetek: kimutatja Pálfi ereit, ha lesz.

Ugyan e végre, mihelt Újvárban érkeztem, ordereztem ide általgyünni az Ocskai, Szalai, Bosáni lovas, és Móricz, Szinai gyalog ezereit; de azok szintin akkor Morván által Austriában járván, három várost s egynehány falut pörzsöltek föl, — egész eddig sem érkeztek Jókához.

Már tegnap elmenvén ezen dispositióim reggel: délben rettenetes hével-lével Szalai Uram levele gyün, hogy Pálfi 5000-ed magával Stomfa felé ment, fölverte túlmaradt hadainkot, hátúl kerül Vöröskőnek. Ezt Szalai Uram (Bazinnál lévén vigyázó-seregekkel Ocskaitúl commendéroztatva) nemcsak nékem, de mindenfelé megírta. Ocskai, Csáki, s a többi, kik akkor együttek az hegyen, összeszóllongatták egymást. Én tegnapelütti alteratióm után hevertembül utánnok írtam mindgyárst: lehetetlen, — mert nem bolond, mondva keresse Ricsán tánczát. *) Az mint is az lármának relatiója meggyütt még ez éjjel: egy horvát porta csapott ki Besztercze're, ott 2 sereg istrázsálóinkot fölvert volna, — de még az is visszapuskázta őköt éppen az gyalogjáig, az calváriához; süveget, köpönyeget mit nyertek az horvátoktúl.

Már hol vannak hadaim tegnaptúl fogva? nem tudom, ma semmi hírem felőlök; de Pozsontúl oly hírem Samarjából: szélt van Pálfi hada az falukon circiter 3000, mert az horvát s rácz fölgyütt.

Ezenközben, ide az bagázsiámhoz indúltomban, hogy elteszem az Confoederatiót, **) — hát véletlen benne tanálom az Nagyságod levelét, kiben parancsol Nagyságod, több punctumimra való váloszi között, Vöröskő bombardírozásának abbanhagyása iránt is. Miért köllött Secretarius Urannak úgy elnyújtva belétenni az levelet? Látó-helyen kerestem, Isten úgy segéljen: két éjjel nem aludtam Vöröskő miatt, nem mertem abbanhagyni; eddig túl is járna az Csalóközön az had, ha összevehettem volna.

Már nem tartózkodom, az mire érek; mindenfelé emberimet küldtem, ki hajót, ki deszkát, ki macskát (vasmacskát), ki mit hord össze; talám holnap összekerül az had is, ha ismét valami Pálfi-hír el nem vezeti másfelé őköt Bazintúl. Meghattam: Pozsonnak fordúljon le portaképpen az lovassa.

Már ma érkezett valami posztóm, pénzem Nyitrára; csak ezer frt sem volt sem itt, sem commissariusnál. Írja He-

*) Ricsán cs. tábornoknak a múlt 1704-ik tavaszán ugyanezen hegyek szorosaiban lett tönkreveretését s elfogatását érti.

**) A confoederationalis-okmány egyik eredeti példánya értetik.

lenpach: elküldte Nagyságodnak is az 150 ezer frtot, mellyeket parancsolt Nagyságod havonként. Lehetetlen is volna már ezen haddal munkát tenni, az mint neki ízeledett az fizetés és mundírnak.

Bottyánnak mundírja s fizetése iránt (ezerének) éppen azt írtam Kecskemét- s Kőrösrűl, az mit Nagyságod parancsolni méltóztatott; de eo non obstante küldeni 20,000 frtot hattam Csala Uram kezéhez.

Midőn ezen alázatos levelemet írám: íme, Bezerédi Uramnak ezen accludált s Nagyságodnak szólló leveleit hozá két katona hozzám, kit, mivel nekem semmit sem írt, felszakasztottam, — alázatossan követem Nagyságodot. Én mindgyárst expediálom ezen katonákot, írok Bezerédi Uramnak jó biztatásokot, s ugyanezen staféta által Bottyán Uramnak is megírom: Balogh Ádám Uramot ideküldje hozzám, mert látom: Bezerédivel meg nem férnek túl; magának is írtam Balogh Ádámnak, hogy innen akarom bizonyos instructióval bocsátanom; hanem maga (t. i. Bottyán) menjen az Istenért által Soltnál, már ne kételkedjék; megküldtem levelét az utulsót párban, Bezerédi Uram mit ír, — hadd csináljon spiritust neki. Assecuráltam, hogy innen okvetetlen általmehetni, már nem kérdem mástúl: mert hajóim van már is 9, még bíztatnak 6 hetes-hajóval, enyim Csalóköz, Isten többet is ád! Mindenképpen való spiritust csinálok neki. Ha avocálja oda Pálfit Bottyán: az Dunántúl való föld mienk lesz; mert, ha vagy megszakad, vagy megindúl előttünk ezen kevés hada, — kit Horvátország, kit Bécs tart meg; elveszti az vámon, kit az erdélyi harminczadon nyer német uram, hacsak más armádát nem hoz.

De, csak gyűlne az hadam; most az fizetéssel hívom kiátóra, — mert bizony, sie sain nicht recht complet.

Én, Kegyelmes Uram, mindeneket elkövetek, az mire érkezhetem egyedűl s egészségem engedi, valamiket Nagyságod méltóztatik parancsolni; kitűl alázatossan várva, magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az porták defalcatiója, Kegyelmes Uram, majd 600, kire 2400 hajdú defalcáltatik az 12,000-re fölvetett hajdúból, vagyis az 12 regimentbül. Már újjabb formában kell ezeket az vármegyéknek intimálnom, mind az regimentek rendit, s mind az stabalis fizetést.

Gerhart és Radvánszky Uraiméknak ex ratione praetensionis volt instantiájok, mely ausciglis praetensiójoknak *) consideratióját, igenis, emlékezem, jelenlétemben Senator Uraimék elméje vételére is hallasztott Nagyságod.

Bajnócz, Kegyelmes Uram, nem praetensió, nem is magamtúl eredett: maga méltóztatott Nagyságod említeni. Úgy légyen, s úgy kell lenni, az mint Nagyságodnak tetszik; inkább követem alázatossan búsításomrúl Nagyságodot.

Az Senator Urak fizetése még senkiníl sem constál: mert Deputatus Uraknak mikínt kellessék élniek? nem méltóztatott parancsolni Nagyságod; tétettem ugyan valamely limitatiót Szombatban az közel vármegyékre.

P. S. Szintín, hogy expediálni akartam ezen alázatos levelemet: veszem secretariusom levelét, kit dispositióimmal expediáltam vala; íme, levelét együtt Le Mair levelével elküldtem Nagyságodnak. Ezekhez képpest is, jóllehet a succursus nem látom, elicsztheté: jobb nem szaggatnom reflexiómot, — és kiváltképpen Nagyságod kegyelmes parancsolatja is az lévín, — mintsem az parancsolat ellen is küzködnöm az szerencsével, meghattam: bonis modis, sine praecipitantia hagyják ott (Vöröskőt, Pálffi várát) s ne égessék, s kiáltsák meg: Nagyságod parancsolatja érkezett, — de maradjanak ezután békével, etc. mert az égetést azért nem engedem, higyjék el, szánt akarattal hagyjuk el; még megkiátsák: nem égetjük, azért, mert meg van hagyva!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben. Sajátkezű.)

---

*) Ausciglis (Auszug) praetensió = számlaszerű követelmény. Gerhárt György ipának és Radvánszky János atyjának: az Eperjestt Caraffa által lemészároltatott Radvánszky Györgynek a cs. kir. fiscus részére törvénytelenül lefoglalt javai jövedelmét illette ezen követelés.

229.

Szered. 21. 8-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap is Bezerédi Uram levelét küldöttem meg stafetaliter alázatossan, ma ismét más úton vettem ezen levelét. Igen szivessen kivánnám segétenem, Kegyelmes Uram, ha Vöröskő, az átkozott, ide nem húzta volna minden ereit Pálfinak, ki is majd Györtül fogva Pozsonig elfogta túl az falukot; már, ha Haisterrel*) megegyezik s összeszámlálom valóságossan népit: van 3000 s több is; úgymint: Darmstat 500, recruttával commendérozott 300, Eszterház Gáspár**) 200, Hamburgnál együtt által hozzá gyalog 800, most Haisterrel lovas 1000, gyalog 500, Deli Simonovics 8 compania, circiter 600; ez már több 3000-nél. Ma hozák hírit: Montecuculi más morvaiakkal ezer lóval volt tegnap Marheknél; és így 4000 (5000) embere lehet, az pozsoni praesidiumon kívül. Ez, Kegyelmes Uram, nem lesz vala ennyire, ha Vöröskő nem fúrdalta volna; jóllehet — hiszem Istent — ezzel nem confundál: de akadályoz lármáskodása.

Vöröskővel, Kegyelmes Uram, tegnapelütti dispositióm után úgy jártam, hogy leveleimmel tévelyegvén, nem győztek várni dispositióimot, — azt bizony ez elmúlt éjjel odahagyák simpliciter; Le Mer Uram dispositiójából felégeték az külső épületeket, és az hadak már ma mind Jókához vonyódtak. Eleget boszonkodtam rajta, — de ez megvan!

Az hidakot mind Kamocsánál, mind Magyarnál actualiter vettetem, nagy bajjal szerezhetem össze készületit; már holnap magam megyek Jókához, hacsak meg nem előz Pálfi valami diversiójával (noha nem hiszem, már általgyüjjön), oly dispositiókot teszek: bizony, meg nem gátolja, ha nem együtt, másutt, általmenésemet.

Bottyánnak írtam újjobban is az általküldésrül; de

*) Az ifjabb Heister, Hannibál tábornok értetik; bátyja, Sigbert, az öreg marechal, ekkor nem vezényelt Magyarországban.

**) Ez a stýriai rendek vasasainak ezredese volt, — magyar létére.

csak panaszolja az hadak oszlását. Én is, Kegyelmes Uram, panaszolhatom nem oszlásokot, — de nem-gyülekezetjeket. Megvallom, 12 regimentem van most Jókánál: nincs 6000 ember benne; igazán, csak hírrel rémitjük egymást Pálfival! Révai Gáspár, Csáki Mihál, Ebeczki, Petrőczi egészszen eloszlottak, úgy Révai Imre tótjai is. Kár a templom az átkozott tótnak, — mert mind vecsernire oszlottak.

Károli Uramnak vettem levelét; látom, nem szereti, hogy az Tiszán általment az ellenség. Nem tud semmit az dispositiókban, emlegeti az gyulai voxát, kire mi váloszt tettem: alázatossan Nagyságodnak accludáltam sub volanti, ha méltóztatik megolvasni Nagyságod.

Az követekrűl irják Pozsonbúl Viza és Okolocsáni Uramék: úgy hallják, csak az passust várják, Szombatban penig senki semmi provisiót intimatiómra még nem is inditott, pénzem is csak holnap érkezik, kit alig várok, oszthassak közikben is az hadaknak.

Az jesuviták iránt való instructió még oda van; más dolgokot csak Szombatban hallasztok már. Még két-három napom van az hadak közt, — bárcsak megindithatnám az dolgot!

Szegén Dániel, talám meg is hal, az nem commandirozhat; ut-ut sit, — revocálva nem revocálható már az német; hacsak új armádát nem csinál, megütöm túl az Dunán az lábaszárát! Csak igazithassam el az órásmestereket;*) úgy látom, órájok nobis non monstrat secundam.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot.

Nagyságodnak

Szered, 21. 8-bris 1705.

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, féliven, negyedrétben; sajátkezű.)

*) Az angol és hollandi békeközbenjáró követeket érti.

230.

Jókai mezőben, 24. 8-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Nagyságod méltóságos két rendbeli leveleit, egyik de dato 16. praesentis Nyiregyházárúl, az esztergami commendans leveleivel, — mellyek iránt való kegyelmes parancsolatit Nagyságodnak el nem múlatom, — másik datum nélkül. Abbúl értem, hogy az Köreseken is általgyüvén az ellenség, Túrhegyhez szállott. Csak elhiszem, nem bizott az török szomszédságához, s Várad lesz az jele, s talám már eddigis ott van. Az irgalmas Isten segélje Nagyságodot!....

Az ittvaló dolgokrúl szapora postáim által tudúsítottam alázatossan Nagyságodot, és magam is kigyüttem az táborra, kivánván ét nappá tennem, hogy distrahálhassam az ellenséget; de Pálfi minden hadát Pozsony eleire, túl az Dunán telepitvín, — semmi jó módom nem adatik az általmenetelben: mert csak szó, s nem igaz, hogy hajójok volna. Két hajó s egy komp, — azzal szeme láttára az ellenségnek nem lehet költözni!

Hadam most fizetését veszi; úgy Magyarnál ma talám készszen lesz az híd. Püspökinil sánczot csináltatni van Le Mer, Sréter gyalog ezerivel; de igen megfottak, mert Szinainak nincs 300, Móricznak 200, s a többi is, úgy, hogy se lovas, se gyalog ezer egy sincs több 600-nál. Szalainak 300 sem maradt.

Ha megfogyatom az tábort, Pálfi próbálhat; kire nézve így gondolkodtam: még egy-két nap az közi az követek jövetelének, ha gyünnek is, ha nem is, (mert nincs bizonyos hírem;) azok eljövetelével nem féltem ezen földet, mindgyárst Komáromnak küldöm. Úsztatva biztatnám Ocskait általmenni: de se kedve, se nem javallják az Dunántúl valók, mert mintsem sine securitate succursus menjenek, — jobb kicsint várni, úgyis nem revocáltathatik már az ellenség. Mindazáltal Bottyántúl várok tudúsítást; ha ugyan ő általmenne, s innen avocálná az ellenséget: tehát kérdés kívül lehetne az

dolog; ha ő nem mehet is, csak meg kell lenni innen, ha nem együtt, másutt bizonyossan. Ebeczkit hallom, jobban van; ha az mehetne, jó volna az dolog. Ha most hadat nem bocsátok utánna az németnek: hiszem Istent, ugyan csak odavész az, s én is parancsolok az Dunántúl, — majd hidat csinál Isten!

Austriát, Morvát gázoljuk majd naponként, — de azzal, úgy látom, nem gondol.

Bertótinak semmi híre, Bottyán sem tudja, hol van?

Pálfi most portás tisztemmel hitre szólván, nekem üzent: recommendálja jószágit; esküszik hittel: nem oka Galgócznak,*) Forgács — úgymond — oka Vöröskönek. valamikor akkor, megverekeszik érte véle. Az pozsoniaknak az szüretért megalkudni velem engedett, kiket várok. Az követekrűl üzente: legyünnek bizonyossan, azért most expediálom eleiben Géczi Gábort 4 svadronnal Szent-Györgyhez, — hadd várja ott hírrel, és háta megett itten hadd vonyódjanak le az hadak azontúl Komáromhoz; mert, hacsak hajót nem nyerhetek: semmire sem mehetek.

Az törökkel ha jól, csak végezzen Nagyságod, úgy sem subsistál soha in securitate *Erdély* a nélkűl; két *ellenséget szomszédságba, nyilvánt és titkost tartani* lehetetlen jó véggel. *Ha segéti* Nagyságodot sub specie pactatorum: az complacentia neki méltó; most igen jókor esnék: mert oly helyen van, hogy reáérkeznék, ha most nem is, tavaszszal; csakugyan megfeneklik, vagy elvész a télen.

Már nem lehet késnem, holnap bé kell mennem Szombatban: várhassam készszen (a békebiztosokat és közbenjárókat); az hová sohonnan senki semmit sem administrált, hacsak ma s holnap nem gyün.

Az armistitium iránt már mihez tartsam magamot, mivel másfelé ment az német? — soha nem látom módját.

Itt az Confoederatióra az tisztek tegnap megesküdtek, ma az hadak esküsznek; de, Kegyelmes Uram, hitemre, lel-

*) A galgóczi kastélyt és gazdasági épűleteket — gr. Forgách Simon jószágát — Herbeville hadai Lipótvár fölmentésekor fölégették, a mire aztán a kuruczok a gr. Pálffy Jánost uraló Vöröskő összebombázásával és melléképűletei elhamvasztásával válaszoltak.

kemre irom: véletlen, s minden gondolatomon kívül, nagy zendüléssel valának, s renuntiáltak vala az Confoederatiónak, oly okon, hogy holmi bolond-okos nemesség, kérkedénkedve derogáltak hazamenetelek után széllyel az vármegyékben nevemnek, hogy leesett az hatalmom, már én semmit sem parancsolhatok, csak ollyan vagyok, mint egyik tanács, az én generálisságomrúl, sem magamrúl semmit sem végeztek, s nem is emlitették. Accedált ahhoz, hogy én magam mondtam: én is fizetett vagyok (mikor hánták az tisztek: nem szolgálnak csak az kongóért), — azon még jobban fölindúltak, ezeket az vármegyéknek tulajdonítván, Nagyságod méltóságának magokot subjiciálván, de, hogy az vitízlő rendnek ily megvetésít Fő-Generálissokban ismerjék, — egyátaljában meg nem esküsznek az Confoederatióra addig, míg nekik is contentumok nem (lesz), hogy ne úgy, mint csak szolgáknak ösmertessünk, mint Kajali Pál mondotta: az ország, az vitízlő rend csak szolga, — hát Nagyságod is csak szolga, már fizetésre vették: holott az Fejedelemnek s Nagyságodnak esküdtünk mink, Isten úgy segéljen, meghalunk Nagyságod mellett!..... Csaknem — hitemre, Kegyelmes Uram, — izzadtam belí. Az Istenért, jó vitízek, jó barátim, — semmi sérelmemet, sem semmit sem kívántam, semmit le nem vontak; nem nekem, hanem én is az országnak esküdtem! — Isten ne adja, nem; de ha Nagyságod nem kívánja: kívánjuk mi, az mi kötelességünkbül és hadi vitízlő rendnek böcsülletibül; hát, ha Nagyságod — Isten ne adja! — meghal: csak akárkit ők tegyenek? szolgáknak tartsanak? ezt mondják, amazt mondják?! Végre mondom: inkább, jó vitízek, készszebb vagyok életemet ma letennem, mintsem az én nevem miatt láttassék scissio lenni köztök. Köszönöm jó szándékotokat, — de inkább megöljetek, s meg is öltök, jó vitízek, mert senki el nem fogja hinni: nem én munkám ez; megtudja az föl-föld,*) azt fogják mondani: én árúltatást csináltam az német megett, — elbódúl az ország az híriu. Az Istenért, hiszem most kell az mi hazafiúságunkkal szívet adnunk az or-

*) Itt tulajdonkép a Tiszán túli vidék értetik, a minthogy »föl-földi had«-nak is mindig Károlyi Sándor hadteste neveztetett.

ságnak, — lássa az ellenség is: nem iedtünk meg rajta, ha messze bélépett is országunkban! Osztán, cum reservatione, hogy hadd declarálhassák hát magokot Nagyságod és az ország elűtt, és hogy ne tartassanak az országban csak szolgáknak, s consulálhassanak mind magoknak s mind Nagyságod után való fejeknek, minden sértődése nélkül Nagyságod méltóságának, hogy okot az scissióra nem adnak: leteszik s le is tették az hitet. Megmondtam: semmit sem derogáltak, mert semmit sem emlékeztek az vitízlő rendrűl.

Ezt, Kegyelmes Uram, akartam Nagyságodnak alázatossan, keservessen értésére adnom; mert tudom, az ki lelkemet nem ösméri, s nem hiszi nem munkámnak lenni, — holott szégyenlem: mert inkább nem ösmértetni kivántam volna, mintsem violens orvoslását keresném. Az ki nem tudta is, megtudja már. Látszik, inkább ex malitia kérkedtek az ollyak, vagy legalább akarták az kik hirrelték. Itt voltak Török István és Horvát Zsigmond Uraimék, idegenek s tanácsok, *) mondják meg kínomot: mennyire sajnáltam, s mely nehezen beszélhettem le őköt; minden kapitányok, hadnagyok, **) mind itt voltak.

Lóháton, zászlók alatt akartam véghezvinnem (a fölesketést) cum pompa; de bezzeg, abbanhagyván, mihelt reáállának: mindgyárst az kapitányokot s minden ezer hadnagyit össze-összeállatván, eskettem. Ma már csendes az világ, — de az én bocsülletemnek részi megvan. Csak azon kérem Kegyelmes Uram Nagyságodot, — magamot nem excusállom, — ösmérjen meg ebben is! Maradván holtig

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfélíven, negyedrétben, s. k. írva, részben titkos jegyekkel.)

---

*) Telekessi Török István ezredes és senator, s Szent-Györgyi Horváth Zsigmond consiliarius, mindketten túl a dunaiak.

**) Mai értelemben: ezredesek, alezredesek (ezeredes-főkapitány, vice-kapitány) és századosok (hadnagy) értendők.

231.

Nagy-Szombat, 28. 8-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Midőn ma az követek eleiben expediáltam volna az seregeket s hintókot: veszem egymásután két rendbeli méltóságos levelét Nagyságodnak, egyiket 21. Tasnádrúl, másikot 24. Somlyórúl. Kikre minekelütte alázatos váloszomot írjam: az követek béjövetelérúl való informatiómmal kívánok udvarolnom Nagyságodnak.

Viza és Okolocsáni Uramék leveleit tegnapelütt vettem, kiben insinuálják az követeknek az nap Pozsomban érkezéseket, és tegnapra, — úgymint ha mind étszakával is — ide compareálnak. Azt megvallom, ha praevie nem disponáltam volna: lehetetlen lett volna excipiálnom őköt.

Magam azért mindgyárst bégyüttem, s éppen indúltomban Szeredben ért az érsek, el sem ment, együtt kellett bégyűnöm; kire nézve én is igyenessen ebédre invitáltam hozzám.

Tegnap eleikben küldtem póstán, s instituáltam úgy, hogy már az provisiókra nézve nevem nélkűl megtartóztattanak Bazimban. Ma azért délután 1 órakor béérkeztek, Pyber Lászlót Gerhart Urammal küldvén eleikben, — úgy hiszem, contentáltathattak az böcsüllettel. Az két anglus egyik hintómban, az másikban 2 hollandus együtt bé, és igyenessen szállásaikra oszolván, mivel ma szerdás *) vagyok: nem tehetek róla, — késün ettek ebédet.

Estvefelé ma megadtam nekik az vizitát, mivel a végre mind az négyen együtt valának. Jelentették kevés szó múlva, hogy üdüt akarván nyerni, jelentik: Vratislav Uram az lábára rótlaufra megbetegedett, **) hanem ő Fölsége azalatt Zinzendorfot denominálta, de arra nincs passus. Másik az, hogy sok consideratiók occurráltak, mellyekre nézve kivánnák azt:

*) Így; talán szerda napon (a Lengyelországban őt a csesz okowi erdőben váratlanál megrohant osztrák bérgyilkosok közűl lett szerencsés menekűlése emlékére) fogadalmi böjtöt tartott Bercsényi. (V. ö. Rákóczi Vallomásaival, 136—137 l.)

**) Gr. Wratislaw cseh cancellár, József császár egyik kedvencze, és a magyarokkal alkudozó békebiztosainak elnöke.

ha nem lehetne-é nekünk transferálnunk magunkot Szent-Györgyben? úgy, hogy másutt volnának az ő Fölsége deputatusi, s mi is másutt, közel egymáshoz: mert quardia nélkül illetlen közinkben gyünni az ő Fölsége emberinek; vagy ennek, vagy amannak kellene meglenni. Hamarjában, tréfából felelék, hogy bocsássanak be engemet annyi quardiával, az mennyi az császárnak van, — Bécsben is elmegyek! Nevettek; végre ezen írást, kit ímé, alázatossan accludálok Nagyságodnak, adák kezemben. Olvasom, s mondom: vadnak mellém deputált senatorok Nagyságod által, — ezekhez nem szólhatok azok nélkül; de csudállom, hogy kérdésben veszik az helyt, és jövetelét az császár emberinek: mert mi nem kívánunk praescribálni, hanem Nagyságodnak írva, helt, napot, salvus conductust kívántak, — az megvan. Nem tudom, mire fogják deputatus Senator Uramék magyarázni; holnap összemegyünk, s meglássuk!

Azonban ismét beszédben eredvén, mondja Bruinix: Uram, mi nagy okai vannak ennek, s kiváltképpen mivel ő Felsége az Lotaringiai Herczeget az papot (olmüczi érsek) denominálta, és annak akarják ezen pacificatio dolgát kezére bízni: annak legyünni sem lehetne, s alkalmatossága sem lehetne másutt, hanem Pozson-várában.

Ezek, — mondám, — újságok elüttem, és ez se Nagyságodnál, sem az Confoederatus Statusoknál tudva nem volt; mert nekünk nevezet szerént való dolgok forognak elüttünk. Úgyde, hiszem, nemcsak az armistitiumrúl, hanem az békességrúl is kell tractálni! Mondám: semmirevaló az armistitium, ha békességre nem tendál; de még van egy kis hía — mondok — az Lotaringiai Herczeg lejövetelinek. Kérdik, micsuda? Mondok: Pozson-vára ist noch nicht recht auszstafieret! Brunix mondja: holnapután legyün a hiával, assecurállak Uram, — csak akarjátok! Látom ebbül, Kegyelmes Uram, van szükségek az békességre.

Ismét beszélve, mondám: bánom hogy elmaradtak az asszonyok, (mert meg ís írták vala, szállások is úgy van;) hát ezt mondják: úgy hiszik, vasárnap itt lesznek. Kérdém: tetzik-i az szállás? Igenis! S hát Zinzendorf Uram hol lesz? mert az csak könnyü-szerrel gyütt ma Pozsonba

Ezekbül látom, csak üdütöltés, és kívánnák inkább tudni az armádájoknak mint s hol létit? mert ab 11-a semmit sem tudnak; kérdezték tőlem: ha már voltak-é Döbröczönben s Váradban? mert odamennek. Hallom, — azt mondta Salm: jam est liberata Superior Ungaria per Varadinum;*) 28. erunt Cibiny. Álmélkodtak, hogy mondtam: 24. költ levelét vettem ma Nagyságodnak, — de messzi voltak még Váradtúl. Eleget vizsgálódtak volna, de csak azt mondtam: akkor tudom, ki hol volt? de most nem, mert hol elütte, hol utánna, hol ódalt, hol egyik, hol másik armádánk fárosztja.

Gyanakszom igen, hogy vagy igen-igen meg akarnak bennünket csalni, vagy szükségek van az békességre.

Az mi az ittvaló operatiónkot illeti: minthogy mindenekfelett azon igyekeztem, túl az Dunán Bezerédit megerősíthessem, — sürgettem az hidat, s expediáltam azonnal Oeskait 2000 lóval; de maga csak mégsem kaphatott által, hanem, az mint értem, ma költöztek bizonyossan által, maga-i? Rétei János-i? még nem is tudom. Elég az, hogy megyen, — akármellyik.

Komáromhoz hozzáfogattam volna eddig is: de lehetetlen volt 2000 gyalogot szerzenem hozzá; jobbnak ítéltem elübb általszöktetni, — azután mindgyárst Komáromnak, az hajók kedviért.

Azomban Bezerédi Uram is igen jól viselte magát: mert Eszterház Gáspár mind lovas s gyalog hadát levágták; marsban tanálták, igyenessen rajtamentek, Fülesnél. Már Haister horvátja — hajsz vissza!

Mihelt az hadunk általmegyen: mindgyárst Komáromnak inditom őköt, mert más nem is lehet benne. Austriának hiában; ott most Balogh István Uram igen méllyen ment vala: megszalaszták, vagy száz embert odahagya. Megadhatni az kölcsönt, — csak semmi az!

Hogy penig, Kegyelmes Uram, két méltóságos levelére váloszt adjak alázatossan: igeni, smár meglesz ezután zsold-

*) Ezúttal is, íme, a Tiszán túli rész mondatik Felső-Magyarországnak; valamint viszont Alsó-Magyarországnak a túl a dunai tartomány hivatott.

jok az újvári laboratoristáknak, *) kik mikor dolgoznak? ők tudják, — dependebit ab officialium conscientia.

Az pénz dolgában alázatossan elvárom Nagyságod kegyelmes parancsolatját; akartam ugyan mostani vásár alkalmatosságával itt is kezdenem valami tilalmat az árosok drágaságában, — de már elvárom Nagyságod parancsolatját.

Sréter Uram most itt lévén nálom, szintín expediálom ő Kegyelmét directe Kassa felé: minthogy az fölföldrúl sem szünnek munitiót kérni, — lássa meg, mint segítheti őköt az jó dispositióval. Láni Uramnak is írtam: administráljon salétromot, mert puskapor elég lehetne. Ha Nagyságod méltóztatik instructióját arra dirigálni, jól esnék; ha ide tanál gyünni, utánnaküldöm.

Az török követnek dolgában bő írását alázatossan vettem Nagyságodnak. Az mint azelütt is alázatossan írám: hitemre, jól együtt e, jókor együtt e. Nem tudom, Tököli Uram interveniált halála nem teszen tartóztatást az dologban? Nekem ugyan alkalmas reflexiókot teszen ez, s kívánom is Nagyságod parancsolatja szerént communicálva közelétnem erre nézve úgy, az mint Nagyságod írja, *az armistitumot, csak lehessen, tudhassak hol helt mutatni az armádának.* De nagy difficultást látok s látunk mindnyájan, minthogy instructióinkban meg vagyunk határozva az armistitium és quártélyhely kimutatásában, kit már régen el is halladott az ellenség. Békességhez fogni akar penig, az mint látom, inkább, mint armistitiumhoz ezen tracta. Nehéz, Kegyelmes Uram, számot adnom Nagyságod clavises parancsolatjával, az hol le vagyok kötve, — s máshoz köteledzve az authenticum instructióban.

Egyébaránt, Kegyelmes Uram, az mint Viza s Okolocsáni Uraméktúl értem az relatiókot, csak az üdűt vesztjük: mert fegyver az conditióknak legnagyobbja, — mert Erdélyrűl még hallani sem akarnak. Ha Nagyságod megtartóztathatja az ellenséget Erdélytűl, hogy oda bé ne menjen: hiszem Istent, kezünkön lesz, annyival is inkább, ha az mennyivel roszszabbúl lesz az dolog. Ha Erdélyben bémegy az német:

---

*) Szertűzér, lőszerkészítő.

omnia nunc promittet specimina pacis, ut armistitio quiescere faciat debilitatum militem. Szánom napjaimot, kiket itt henyélve töltök s haszontalan fő-töréssel.

Leginkább pedig azon törődöm, hogy az mint az mostani Nagyságod tudúsításábúl látom, az ellenség netalán Tokajnak fordúljon. Dobozi Uram is keservessen írja nyomorúságát, s már bentlétit az németnek (Debreczenben); de annak — úgy látom — egészszen Erdély az ő centruma. Hogy Váradtúl ismét Tokajnak menjen, nehezen hihetem; ha mehet, bémegy, ha nem mehet: inkább legalább az hátát veti az rácz országnak, ha lesz hol telelni. Én mindazáltal ezen holnapi nap írok az vármegyéknek, hogy Károli Uram mellé álljanak fel; mert ha engem s tőlem várnak, — későn lesz az, nem lehet itt is, ott is lennem. Mert, ha üdüt (ad) az ellenség: megfizetnek neki azalatt inkább, csak ne háborgasson az Dunántúl való munkátúl!

De, Kegyelmes Uram, szükséges volna egy *alkalmatlan, importunus,* s mégis jó hazafiára executive, pajzánmódon való fölültetését az vármegyéknek bíznya; verbi gratia: Andrási György Uram miért hever hiában? Hadd ültetné Nagyságod parancsolatja mellett, s hajtatná az földnépit is.*) De, hiszem Istent, jobban lesz, csak szívessen fognák! Ezzel magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom, s maradok Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, másfélíven, negyedrétben, sajátkezűleg, némi részben titkos jegyekkel írva.)

---

*) A fejedelem csakugyan b. Andrássy Györgyre bízá a Tokaj táji vármegyék insurgáltatását. Lásd az általam a gr. Andrássy család levéltárából másolt e tárgyú acták regestáit a »Századok« 1874-ik évi folyamában közölve, 255—257 l.

232.

Týrnaviae, 1. 9-bris 1705.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes Uram!

Minekelütte 25. költ méltóságos levelére Nagyságodnak alázatossan váloszt tegyek, abbúl látva, hogy már eddig Nagyságod maga méltóságos fejedelmi székiben bélépett: akarám alázatos igaz kötelességembűl üdvözlenem Nagyságodot, kívánván: Isten ő szent Fölsége engedjen boldog napokat Nagyságodnak uralkodásában, tegye hosszú életét Nagyságodnak sok dücsűsségekkel nagygyá, bőétse szerencsékkel, s áldja meg minden dücsűsséges munkái után csendességgel birodalmát Nagyságodnak, — kivel mind Erdély, s mind magyar nyomorgó földünk gerjedjen Nagyságod nagy emlékezetének megörökesétésire!

Örömmel értem, Kegyelmes Uram, Nagyságod utulsó írásából, hogy 9000 gyaloggal, s annál többet érő készséggel várja Erdélyországa az ellenséget; mert úgy látom, Kegyelmes Uram, mindenek attúl függnek. Az mediatorok csak ex professo az üdűvontatást kereső okokot cum diligentia forgatják, kit másik levelembűl is megérteni méltóztatott Nagyságod; elannyira, hogy kintelenittettem végre felelnem nekik bőcsűllettel, hogy több írást így in abstracto nem veszek, — hanem, ha tetszik, folyjanak in forma authentica az dolgok, és holmi írásokkal nem töltem az üdűt: mert mi haszna újítják az kérdéseket, — nem kell német quardia Zinzendorfnak itt, hanem Erdélyben; hiszem, látnivaló, csak az tartóztatja őköt! Inkább ne is emészszük magunkot, — nyúlászszunk addig; mert, ha teletszaka itt laknak az mediatorok: én ki nem adok rajtok, akár gyűjjön, s akár ne gyűjjön Zinzendorf Uram, — de én mindenkor felelek, ha úgy mint mediatorok proponálnak. De, hogy én adjak ki Zinzendorf Uramon: mivel Nagyságodtúl kértek passust Vratislaunak, — azt nem cselekedhetem; hanem, ha az mediatorok kérdik írva: felelek írva, hogy lássa, ne mondja, hogy elgyűtt volna. Hát, ha elgyün: quardia nélkűl nem gyűhet, annyit hoz magával, meny-

nyit én. Elbaragudtam, s azt mondom: igenis, hozzon, valamennyit akar, — de az salvus conductust restituálja; ha többet hiszen quardiájának, mint az Fejedelem parollájának: gyüjjön haddal! — Bezzeg, összekaratyolának angliájúl, elő sem hozták többször az quardiát, hanem salvus conductust adjak hát Zinzendorf Uramnak, gyühessen Pozsonban. Megmondám: szigyen vóna Bécsbül Pozsonban az én passusommal járni, mert nekem mindegy, akár Pozson, s akár Bécs; hanem, ha ide akar gyünni: igenis, — s ugyan úgy adtam, s ez étszaka elvitték, s immár mi lesz belőle? nem tudom. Már Pozsonban van Zinzendorf.

Az hollandusok (gr. Rechteren és Hamel-Bruyninx) feleségeiket várják ide. Az Stepnei (annál nincs Franttyab), Stepnei Malburgot (Marleborough) várja Bécsbe, oda fog sietni, nemkülömben Szunderland is, mert ipája Malburgh; igen emberséges ember. Ama Recterem éppen ollyan Solari-forma ember; de hiában, csak úgy vagyok vélek, az mint szokás: de verbis plurimum, de facto — nist.

Az Dunántúl való operatiók is valóban furdalják az elméjeket; kirül íme, Bezerédi Uram levelét in specie megküldtem Nagyságodnak. Már Rétei Jánosnak is vettem az Tóközrül levelét: elhiszem, conjungálta magát eddig Bezerédivel.

Ebeczki Istvánt sézámon küldtem ki Csáki Uram mellé, hogy Oeskait valami formában bocsáthassuk által, ha utánnokmenne Pálfi, ki is Óvárhoz ment az németkével; bagázsiáját már is Prukhoz küldte.

Én valóban benne vagyok, Kegyelmes Uram, az sok galibában; hitemre, nem győzöm. Már Nagyságod méltóztatott parancsolni: ha visszafordúl az ellenség, — magam menjek eleiben; hát ezt csak interrumpálnom kellene? Míg én megtudom, s felindúlok, — eléri Kassa táikát, ha akarja. Interrumpálni sem merem, mert mindenekfelett azon kell lennünk: ne rajtunk múljík!

Hát, Kegyelmes Uram, parancsolja Nagyságod: az *törökre nézve csináljak armistitiumot*, — azért is kell moderálnom az dolgot. Noha Nagyságod parancsolatja szerént vagy két Senator Úrral: Cancellarius (Sennyey) és Gerhart

Urammal communicáltam; inkább azt tartanák: netalán akadályozná, tartózkodnék resolutiójában *az török, hallván tractának most hírit,* s arra armistitium. Mindazáltal én kész vagyok, Kegyelmes Uram, mindeneket úgy moderálnom, az mint lehet.

Okolocsáni Uram mondja: látta az Mediationis Instrumentumot, szörnyü czifrán, ezüsttáblában; az mienk pholia chartae.

Rezler Urammal s több pozsoniakkal beszéllettem; egészszen akarják hirdetni az francziával az békességet, és már is de divisionibus beszéllenek Regnorum Hispanicorum, s úgy akarják minden erejeket idefordítani.

Az (pozsonyi) szőllők dolgában, látom, meg kell alkudnom: mert semmi hordójok sincs készszen az jó Fiscalitasistáknak. Tavaly ugyan nekem méltóztatott volt Nagyságod engednyi: most sem praetendálom jus armorumot belőle, Nagyságod kegyelmességében bízva, magamhoz veszem ha mi gyün, — talám megruházhatnám rongyos szolgáimot belőle, mert úgy sincs emberségem,*) posztóra kaphassak. Ezzel, Nagyságod kegyelmességében bizakodva, nem vétek; maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Ezen annectált leveleket, Kegyelmes Uram, egy ember hozá; mondja, Vai Uram küldte volt. Én, ha lehet, iktatok **) valamely segétséget neki. Tovább ha mit parancsol Nagyságod, elvárom.

Bottyán írja: Földvárnál általmegyen, s eddig által is ment; elvitette 3 ágyúval Szólnokbúl az hajdúságot, — már hol vegyek mást helyében? nem tudom, hanem az jász és Pest vármegyébül, — de ott sincs commando. Szólnokban kellene helyheztetni, Kegyelmes Uram, oly embert, az ki positive parancsolna az Tisza-Dunaközre.

Kegyelmes Uram! Vajnovics Urammal eleget beszél-

*) Értsd: hitelem.

**) Iktatni = titokban juttatni, lopva juttatni. Régies.

lettem; jóban igyekeznék, ha jól igyekeznék, — de innen nem lehet, mert éppen Bosnia, Törökország felül akarja kezdeni,*) azért mostani alkalmatosság talám útat nyit neki; elküldtem ezen alkalmatossággal magát Nagyságod udvarlására: hadd menne bé Bosnya felül, pátensekkel; nékünk semmit sem árt munkája, s használhat penig sokat, ha Horvátországot két felől ódalolhatnánk meg e télen.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezű; részben clavisekkel írva.)

233.

Kegyelmes Uram!

Már levelemet elvégzettem vala, — vettem az Méltóságos *Fejedelemasszon levelét; tokaji borokrúl parancsol írva, és* valami emlékezetet teszen, hogy higyjek üzenetinek, s azt mondja: meg is hozta jegyzésben, hol s mikint van az alkalmatosság, hogy kívánja: az *méltóságos gyermekeit* Nagyságodnak hozassam el; azok holnap ki fognak *menni Bécsen földjül, baráti jószágában, egy hétig lesznek ott, — már készszen mind leányok, szolgák vadnak, az kik tudják.*

Rettenetes dolognak tartom, Kegyelmes Uram; mert, ha meggondolom, hogy mérészeljem Nagyságod parancsolatján kívül praecipitálni ezen dolgot? s ha elmúlatom is, mivel *már — ha igaz — sokan tudják.* Tentálni, s véghez nem vinni sem jó, nem próbálni sem jó, — üdüm nincs parancsolattúl várni Nagyságodtúl, mert azt izenik, hogy ismét *egész májusig ezen alkalmatosság nem lesz. Magárúl azt üzente: azt ne nézzem, mert mindenkor kigyühet maga, — csak gyermeki lehesenek ideki. Hinnyi is nehéz* az üzenetnek: netalán az próbát következendő bajára tétessem.

Hitemre, lelkemre, Kegyelmes Uram, magam vérét sem szánnám próbájátúl: de ugyan reszket a lelkem örömmel egyeledett félelmemben. Az írást nem ösmerem, az pecsét-czugolás, — azt sem ösmerem. Szirmai Uram Horvát György nevő diákja hiteles embernek tartatik, *collusiót nem magyarázhatok;* mindazonáltal majd ugyan úgy megvizsgálom az dolgot, — hacsak szerét tehetem, s csak probabilitását

*) A tengerpart-vidék és Horvátország fölázítását.

látom is, el nem múlatom. Úr-Isten, édes Istenem, adj szerencsét!....

Éppen most üzenik az követek: még is több passusokot kezdenek kérni. Hoffmesternek, bagázsiának minek; most ugyan talám csak elgyünnek az császár emberei: mert az Dunántúl való historia megzajdította őköt.

Most hozá ezen accludált kis levelet is kezemhez Viza embere, ollyan üzenettel: ha látom, nem lesz semmi az tractában, — ne tartóztassam sokáig az követeket, már elgondolhatom okát. En nem gondolhatom.

Rettenetes dolog: nem egyeznek az pöcsétek, az enyémen másforma czug van, *Herczogshittl.* Ugyancsak meg kell jól vizsgálnom.

Most üzenik az követ urak, hogy ma talám itt lesznek feleségeik. Ma adják meg az deputatus uraknak az revisität: mert tegnap Csáki (István) Uram mindnyájokkal ott volt.

Ezzel még is maradok

Nagyságodnak

Tyrnaviae, 1. 9-bris 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg, és pedig jó részt clavisekkel írva.)

234.

Tyrnaviae, 3. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem 28. költ méltóságos levelét Nagyságodnak. Isten akaszsza torkán az átkozott németnek az búza-törkölybül sült kenyeret! Csak elhiszem, van dolga az ebnek! Ha az mi hadainknak subsistentiája nehéz, — hogy győzné ő! Isten megszígyeníti.

Az ittvaló dolgokrúl expressus curírem által tegnapelütt alázatossan tudúsítottam Nagyságodot; most sem írhatok többet, hanem, hogy catherogica váloszom után megvallották az mediatorok, hogy, igenis, keresik az üdüvontatást, armádájokra nézve, s féltek, hogy ne interrumpáljuk, ha semmit sem tractálnak; kibúl remonstráltam insinceritásoknak

jelenségét. Mert lám, mink miólta kezdtük, mindenkor egyenlőn maradunk propositumunkban: de ők az fegyver successusához határozzák tractájoknak czélját; megtetszik, non justitia, sed necessitas et convenientia propositi regit tractatum. Elhitessék magokkal: ha Bécsben s Prágában volna is fegyverünk, — többet nem kivánnánk; s ha az császár megösmervin atyja ideiben való igazságtalanságokot, (mert megvallják aperte), — akár Erdélyben, s akárhol legyen az armáda: non posset amare affectum justitiae.

Úgy mutatják az mediatorok, megösmerték: rajtunk nem múlik. Stepnei — látom — praescribál köztök; kívánta, mondjam meg: micsuda punctumok, az mellyeken kellene kezdeni hasznossabban az tractát, és mi móddal? Azt feleltem: Uram! mi az propositióktúl várunk általotok, és az mi törvényeinknek nincs gradussa, mert mindenik respicit fidem Principis, tantum ezek között unum, quam alterum laesisse; nullo servato ordine, mindeniken által kell esnünk, — mert ha tiz meglesz is: egy-kettő is okot ad az király hiti ellen. Capiálták. Az haereditást kezdették emlegetni, hogy elő se hozzuk. Mondtam, hogy igen, előhozzuk, s azt két karban veszszük: primo, hogy az haereditást tanquam scaturiginem omnium malorum, ad instar reliquarum Provinciarum consvadálják az successióval. Igenis, azt csak kivessék elméjekbül, kit az controvertált pozsoni Articulus sem adott neki, hanem értsék azt, hogy Angliában van successio in dignitate Regia, per hoc non dicitur: regnum haereditarium esse Regis, quia differt Majestas a dominatione.

Ezen successio dolgát hogy szegre függeszszük, megmondtam Selmeczen is; már most — mondok — az garantiát is melléje függesztettük, nemhogy elhadnák. Úgy látom, megnyúgodtak rajta. Ollyat is mondtak: mintsem óáltalok veszne el az magyar szabadság, — készszebbek volnának ma fegyver alá menniek; csak, az Istenért, ereszkedjünk az tractatusban, hogy directe szólhassanak mellettünk, extra generalitatem, mert azzal torkolják ököt.

Tegnap az angliai két követ elment Pozsonban s onnan Bécsben; Zinzendorf is fölment Bécsben Pozsonbúl pós-

tán; megint ma vagy holnap Pozsonban akarnak lenni, vagy Zinzendorf, vagy Vratiszlau.

Megúntam már az sok salvus conductust adni. Még sem tudják: ha gyünnek-é, nem-é az császár emberei? De, inkább hiszem, azok Pozsonban maradnak.

Az hollandusoknak feleségeik idegyüttek tegnap, — mindgyárst nálom valának ebéden. Úgy látom, tovább késnek ezek itten, mintsem reménlettük, — hacsak nem abrumpáljuk magunk, — nekem nagy akadályomra; mert, hitemre, csak piszmognak az hadak. Ez étszaka együtt meg váloszom közülök.

Csáki Uram örömmel kap rajta, próbát tenni — az mint írám — az *úrfiak elhozásában;* de, az mint vizsgálom, igen nehéz munka lenne, s veszedelemtül is nem bátor: mert messze is van, egyhúzomban nehéz megjárni, s embert az ki innen hol van? tudhatná, nem tanálunk. Eleget fárodok benne, s ugyanazért ezennel magam is kirugaszkodom az táborra.

Pálfi általment az Rábán, Bezerédiék után. Ocskainak nincs kedve — látom — utánnamenni. Ebeczki ismét beteg, nem is hiszem, hasznát vehessük. Eszterház Dániel sincs. Komáromhoz hidunk s készületünk megvan.

Ezeket el kell múlatnunk az más próba miátt, ha practicabilitását láthatom. Majd meglátom, azért sietek, itt mindent férehagyván.

Ocskairúl, Kegyelmes Uram, *rosz szél fúj, de nem hiszem;* igaz ugyan, elkinyesedett igen.

Szent-Péteri Uram írja: nem akarnak onnan (Borsodbúl) az hadak felgyünni; miért — úgymond — országostúl most körúl nem veszszük az németet, — inkább általigyekeznek az Tiszán. Nemcsak megengedtem, hanem kértem, pátenst is küldtem Szent-Péteri Uramnak: menne által, annyival is inkább, ha az Berettyó mellé megyen az német.

Stepnei azon kért tegnap: bár csak azt mondjam meg, ha már succurráltak-í Váradnak? — mert ab 11-ma semmit sem tudnak.

Malburgh kedden vagy szerdán lesz Bécsben: de Princz Lui már nem. Az liniákot csinálják Alsatiában most, s már

vége az campaniának ottan; hanem Olaszországban szaporítják az hadakot.

Tokai borokrúl írtam Keczer Uramnak; most pénzen is elkelne ezek közt, s posztón is. Még ugyan nem végezhettem, Helenpach Uramot vártam s várom is óránként arra.

Elfelejtettem már kétszer, Kegyelmes Uram, (megírni) Nagyságodnak, hogy az actákot Rádai Uram, Cancellarius (Sennyey) Uramnak adván, az utulsó levél kimaradt, kiben az mediatorok az armistitiumot említve, arra deputatiót és passust kivántak. Az igen szükséges volna, ha leküldené Nagyságod. Nem lesz nehezebb, mert azt látom: Erdélyt hallani sem akarják; kérdetlen is hallom: készszek Nagyságodnak Ducatust adni másutt, s Magyarországban lakását etiam cum Ducatu extero megengedni, — de Erdélyt nem; kit énelüttem nem mondanak, s én sem adok okot az szóllásra, másoktúl megtudom úgy is, mit akarnak, s látom, ha nem succedál bémenetele az németnek, — bizony, megcsendesedik. Én Istenem! csak nyakában kellene az eblelkünek ereszkedni, ha megtér. No, mit csinál már az templomos, kiáltó sok vitíz? *) Majd az szüretnek is vége van; bárcsak egy Generális volna, venné fel őköt Tokaj körül, mert én reá nem érkezem. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

Déva felé volt az bémenetelek intentiója, azt mondja Stepnei, igen megütköztek annak megvételiben. Megtudják már Bécsben is. Talám megrezzen német uram, akár hallja, s akár nem hírit.

P. S. Ezek **), úgy látom, Kegyelmes Uram, egész niderlógot hoztak ide: posztót, bársont, materiát, órákot, tudja mit nem, prémeket miket. Az Gnädige Frau (Hamelné) maga kinálkodott már is, hogy vagyon sok árújok; az feleségemnek

*) A Báthory Zsófia idejében elszedett templomaik visszaadatását követelő Hegyallya-vidéki reformált vallású hadi népek.

**) A hollandi követeket érti.

megmondtam, hogy kérdezze meg amúgy okossan: ha van-é — sajtjok?!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezüleg, részben clavisekkel írva.)

235.

Tÿrnaviae, 7. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Alázatossan vettem de dato 1. 9-bris költ parancsolatját Nagyságodnak. Az inclusábúl az ellenségnek statusát kiláttam, — de egyszersmind az mi hadunknak is valamely casussát; az semmi, csak el ne hitesse hadunk magával: többször is úgy jár, s attúl ne irtózzék.

Úgy látom, Kegyelmes Uram, még az követek elérkezésétúl fogva írott leveleim nem jutottak vala kezéhez Nagyságodnak; de eddig, — elhiszem, — már azokbúl meg látni méltóztatott Nagyságod: mikint kivántak mind eddig is csak üdüt nyerni. Mert, hogy armádájoknak hollétit nem tudván, az armistitiumnak projectumához sem kezdhettek; és így vagy interrumpálnunk kellett volna, vagy szenvednünk kellett helytelen propositióit az helyváltozásrúl.

Azalatt, az mint írám, fölmenének Bécsben az anglusok, s idegyüttek, telelni talám, az hollandusnék; és tegnapelütt estve jövének hozzám az két hollandus, jelentvén, hogy ő Fölsége placidálta propositiójokot, hogy Pozsonban maradjanak az császár követjei, s ők penig itt mellettünk; azért, az instrumentumoknak transmutatiójához fogjunk. Megmondottam: igenis, elsőben is írva teszünk kérdést az császár követjeinek itt nem létirúl, — mivel Érsek Uramrúl semmi emlékezetünk az plenipotentiánkban és instructiónkban, és hogy Nagyságod salvus conductussát kivánva, posthabeálták, — annak praejudicálni nem akarunk, Nagyságodnak mi consideratiója lehet az iránt? mi nem tudjuk. Eo non obstante meghalljuk az mediatiót: de elsőben authentice kivánjuk az mediatiónak acceptatióját az császár által, és azután az mandatariatusságok transmutatióját. Kit helybenhattak, de nem levén nálok tegnap, küldtek azért; azt várva, töltjük az üdüt.

Hanem kivántam conversatióm által tanúlnom valamit; úgy látom, Kegyelmes Uram, magok sem bíznak az armádájoknak Erdélyben való penetrálásához, (kitúl függ minden eszek.) Még annyira nem ejtettek szót, mint tegnap, hogy megtérését sem mondják lehetetlennek, — csak Szebennek succurrálhatnának per conditionem armistitij, és de subsistentia sufficienti armadae magunk mutatnánk helyt s alkalmatosságot.

Ezek, Kegyelmes Uram, de casibus et in casibus desperatis való szóknak tartathatnak. Mellyekrúl már praevie Senator Uramékkal szólva, és kiváltképpen fontolva: quid foret de convenientia, ha admaturálnunk-i simpliciter az armistitiumot? avagy az ittvaló folyását is fegyverünknek, s az kilső, belső híreket is considerálva, nem kapni rajta?

És így, megegyezett elménkhez képpest moderálva szómot, ejtettem úgy feleletemet, hogy az ki a tüzet ótani akarja: nem kell annak beléugrani azért, hogy széllthányja, — mert magát is megégeti, s nagyobb tüzet is gerjeszt. Hol volt akkor az armáda, mikor az armistitium projectáltatott, s hol van most? s csak azúlta is, miúlta ex professo töltik itt az napokot: hány nap múlt? Látom Haizter Rába-melléki példájából is: ha bémehet Erdélyben, eddig megvolna is az armistitium itt, — bizony elmenne, annyivalinkább, míg már elvégezzük, míg hírt teszünk: elválik az dolog. Mert, ha bémehet Erdélyben: nyúgodalmas quártélyban meg nem férnek együtt Nagyságoddal, — meg kell egymást emészteni az két armádának. Hogy penig Nagyságod Erdélyországát quártélynak engedje per armistitium, s úgy gyújön ki maga országából: azt lehetetlen immaginálni is.

Ha penig bé nem mehet az armáda: infallibiliter veszni fog indúlni; attúl desistálni, s még ellenünk táplálni, helyt, subsistentiát assignálni, s adózni, — Confoederatiónk kötelessége nem hozza magával, semmi feiben. Majd könnyebb volna tractálni békességet, mint armistitiumot: de az sem lehet Nagyságod nélkül; mert nem állapodtak meg elübb, s annak ideiben?!

Érsek Uramot is pro conferentia Pozsonban kivánják,

Zinzendorff, mert megint az a fő, de megint Bécsben ment; felmegy hozzája Érsek Uram, ha megtér Zinzendorff.

Szirmai Uram, látom, conturbatus: mert egészszen kihagyattatott az nevezetbül. Viza s Okolocsáni, hallom, neveztetnek. Marasztom, de nem, — hanem Bécsben akar menni, s ott maradni. Elhiszem, sperat se necessarium futurum. Ezt is tulajdonítja másoknak.

Azt csudállom, hogy mindennyi circumstantiákban is Erdélyhez semmi inclinatióját az udvarnak nem ösmerhetni; nem tudom, mit nem inkább, mint Erdélyt, quia subjugatum et armis acquisitum reputant haereditatem. És mivel omnia legalia promittit, azt mondja: Erdélyhez semmi közi az mi országunk legalitásának. De az szükség ha praemálja, — más lesz!

Az mi ittvaló dolgainkot illeti, Kegyelmes Uram, elhiszem, már tudva van Nagyságodnál: Rétei Jánost általszöktettem; kik Bezerédivel conjungálván magokot, bészoritották Haisztert Szombathelyre. Pálfi összeszedte kevis hadát, szállott Rajka s Besenyőre. Én Ocskait irányában tartom Samarjában, — soha succurrálni nem mér Haisternek Pálfi, mert Ocskai Bécsnek megy.

Azonban elérkezvén Bertóti István: elküldtem Ebeczki Istvánt az gyalogsággal hozzája Gútához; úgy hiszem, ma kezdenek az komáromi operatióhoz. Bottyán Urannak, — írása szerént, kit alázatossan accludálok Nagyságodnak, — már a táján kell lenni; és így megírtam: gyüjön túl Komárom eleire; ha Isten az hajókot kézre adja: próbálják bombardírozni Esztergamot, kit Le•Mer 24 órára bócsül, — ahhoz Bottyánnak nagy kedve lesz!

Ez étszaka hozák: Fisemín körül járnak Bezerédiék. Csáki Mihály Uram ma csapott bé az bécsi hidak felé, szerencsét próbálni, *de bizonyos hírt nem tehettünk, titokba van ugyan,* kirül már két ízben is emlékeztem.

El kell menni Pálfinak: Ocskait általküldöm Bezerédihez; legyen Sopron s Bécs elein avangardiájúl vagy 3000 lóval. Csáki Uram azalatt megtér, általküldöm az Dunán Kemenyes-aljára, Török István és Horvát Zsigmondékkal, Fodorral, az országot fölvenni; Bottyán az gyalogság- s mu-

nitióval bajoskodjék Esztergammal, Tatával minél előbb-előbb, — lehessen egykor itt két-három helyen valóságos passusunk.

Az való, Kegyelmes Uram, hogy az Dunántúl való földrül desperáltak és igen megzavarta őköt, s megzavarja annyival is inkább, ha confirmáltatik tegnap 2 felül hozott híre az német Olaszországban való megverésének. 800 tiszt, 10 Generális s azok közt 4 Herczeg, és 10,000 embere veszett volna az németnek, ezelütt három héttel; kin Pálfi is igen búsúlt, s azt mondta: maga is jobban szeretné százezer aranynál, ha az armádájok most itt túl az Dunán volna.

Érsek Uram, Szirmai Uram azt mondják: mindgyárst elborotváltatják az magyar szakált, ha Nagyságod béereszti az németet Erdélyben. Úgy irják — látom — mások: Szakmár, Bereg s Ung vármegyékben készül telelni az német; küldenék, ha volna kit jobbat Eszterházy Dánielnél: hadd zörgesse legalább az vármegyéket lecticábúl, míg mást küld Nagyságod, in illum casum.

Igen kívánnák az követek az szécséni actákot és Confoederatiót diákúl; azt mondom: most van nyomtatásban, elhiszem penig, nem lehet: de Nagyságod parancsolatja nélkül nem cselekedhetem. Kívánták az nyomtatni szokott magyar Diarium-novelláknak*) is continuatióját, és az mi hadi tiszteinknek rend szerént való neveit: mert historiákot iratnak ezen mi actáinkbúl.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az templom-resignáló commissariusnak pápistája, ezen Nyitra s több vármegyékbül megholt, Piber István Uram. Gyüttek hozzám az Evangelicus Status commissariussai, és a mellett Jánoki, Gerhart és Kajali Uramék, az Evan-

*) Az 1705 tavaszától fogva kiadott »Igazmondó Magyar Mercúrius« (Mercurius Veridicus ex Hungaria) czímű kurucz hirlap értetik.

gelicus Statusnak memorialissát nyújtván, kívánták: én denomináljak mást; de mivel nekem semmi authoritásom abban, s Nagyságod levelibül s az vármegyebeliektül is értem, méltóztatott Nagyságod parancsolni: tőlem hallgassanak in militaribus, — restrictive magyarázzák ők is, én is: máshoz magamot ne avassam. S ugyan elhiszem, illyen restrictiómbúl bizakodva, merészlették az beszterczeiek kiűzni szállásokrúl szolgáimot s cselédjeket, mondván: van parancsolatjok Nagyságodtúl, már senkinek nem tartoznak Nagyságod parancsolatja nélkül. Palotásomot megfogni már szabad nekik. Nem hiában mondták az hadi-tisztek előtt sok adicitek: circumscribáltattam, — úgy hiszik, látom, mások, s érzem én, de nem oly fájdalmassan, hogy hazámért s Nagyságodért el ne szenvedhessem. Adja Isten, légyen jobban: ha sem én, sem más, máshoz nem lát extra militaria!

Nem lehetvén azért, hogy én denomináljak: relegáltam Nagyságodra, hogy ezen staféta által megirom, affidáltam ő Kegyelmeket. Méltóztassék azért Nagyságod mást denominálni pápistát Pyber István helyett, ki megholt. A mellett accludálom ex obligatione Nagyságodnak az religiókot illető panaszokot is.

Jantót certificáltatnám, ha Nemesáni Uram authentica fassióját megküldeni méltóztatnék Nagyságod, és formale Delegatoriumot cum facto, — mert az kell az processushoz.

Vagyon, Kegyelmes Uram, ollyan reflexiónk is: talám jobb volna az armistitiumot Nagyságodra hallasztani; küldenének innen az mediatorok valakit, és concludálja azt Herbevil vagy Slik Nagyságoddal. Mert nehéz nekünk oda reflexiónknak lenni, kinek mindennapi változását nem láthatjuk; s hogy penig az ellenség hazánk közepette nyúgodjék, communicatiója engedtessék, mundirungja s erősödése, — nem tanácsos. Nem látom hasznát az armistitiumnak sine securitate pacis; mért nem maradt túl, — úgy meg lehetett volna, mert magunkrúl is prospiciálhattunk volna pacate.

Úgy foly itt is s onnan is az közhír, hogy, ha nem mehetne bé Erdélyben az német: Szakmár táikára akarna menni, s onnan extendálná magát az lengyel széleken Bereg, Ung vármegyékre; nem is lehetetlen, mert hacsak Gyulának

nem tér vissza: az Berettyó mellett fogja föl próbálni bémenetelit, és ha nem succedál: Margitától csavarodik Szakmár táikára, — mert hovatovább irtózni fog jobban az pusztaságtúl.

Én, Kegyelmes Uram, messzi vagyok, nem tudok kinek parancsolni; emlékeztem Eszterház Dánielrül: de most veszem levelét, — még is beteges; haszontalannak is gondolnám ösmeretlen helyekre, authoritása sem levín. Jó volna, Kegyelmes Uram, valamely Generálist küldeni Kassára: onnan bízgatná az vármegyéket és hadakot; mert mind szökövényje, mind lakossa csak elszéllyed most az fölföldön.

(Eredeti, másfélíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

236.

Týrnaviae, 9. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Jóllehet datum nélkül, de continentiájából látom: 2-da költ levelét Nagyságodnak alázatossan vettem; melybül erdélyi dolgokot hogy confusióban tanálta Nagyságod, értve, — nem csudállom. Nem is lehetett azt másképpen tanálni, hanem az miben volt. De, hogy csekély személyemnek minémősége nevelje ott — vagy másutt is — az confusiókot: Isten ne engedjen arra okot adnom; mert én már régen hazámnak s Nagyságodnak szentelvén életemet s életemmel akaratomot: akarom, úgy légyen, az mint Isten által hazámnak hasznos, s Nagyságodnak tetszik. Kérem is alázatossan Nagyságodot: oly szolgájának ösmérjen Nagyságod, hogy etiam *sine charactere kívánom igaz állandóságomot contestálnom, akkor is, az midőn minden privata consolatio nélkül, csak résziben is látnám az publicumírt való fárodságomnak hasznát.* Consoláltatom akkor, ha más él is jó emlékezetemmel abban, az mely jóért én is fárodtam, bujdostam, szenvedtem, s ösztönöztem sokakot, — nem ösztöneztettem. Mert, egyébaránt is az látható, Kegyelmes Uram, ha Isten boldogít: lesz mivel consolálnom lelkemet; külömben *sem itt, sem ott.* Igaz ugyan, Kegyelmes Uram, *nyavolyás voltomra nézve is könnyebben bírnám már az szablyánál az pennát*: de talám, Kegyelmes Uram, az mostani circumstantiákra nézve, hadd *ne ódjam*

le oldalamrúl az szablyát. Csak hírrel is bánnám, ha valaki gondolná, hogy rólam gondolkodik az iránt *) Nagyságod: mert még azelütt, Bécsben laktomban, sem szoktam vala én utánna járni *Betlehem* **) *Uramnak. Az Erdélyország generálisságát sem lehetne promotiómnak tartani, minden consideratiójára nézve statusomnak, kiben talám jobban consideráltatom kívül, mint itthon.* ***) Hanem, hogy parancsolatjára Nagyságodnak alázatossan explicáljam magamot: kívántam emlékeznem alázatossan oly okon s oly okbúl Nagyságodnak, hogy, ha casu quo *ittkin* †) *leendö accomodatiómban vagy contentumom, vagy bátorságom* ††) *nem lehetne: lehessen az ottben való kötelességemhez ragaszkodva,* mondanom: megérem azzal! És így, in forma accessorÿ hogy mostani rendemhez képpest lehetett vóna az is enyém, — s nem én azzá.

De, Kegyelmes Uram, hogysem mint legkissebb *akadályára lennék ezen praetensiómmal is* Nagyságodnak: inkább, ha Isten *arra hozza is, — character nélkül is, mint régi, vót szolgája, emlékezetivel sorsomnak* (kívánok) szolgálnom Nagyságodnak; úgy is mutathatja akkor is kegyelmességét Nagyságod. Noha, vagyok oly reménséggel, hogy *Pekrit leginkább Forgács és az belsö competentia furdalja; ha megtudná, hogy rólam méltóztatik* Nagyságod gondolkodni: nem hiszem, alább nem hadna; s talám találkoznának többen is, kik Nagyságod intentióját secundálni kívánnák. De nem *Forgács van-i másoknak is elütte, kik premálják Pekrit?*

Nekem ugyan, — úgy látom — ebben az esztendőben előmben képzi Isten, hogy mivel valaminek akarom hinni ma-

*) Az erdélyi cancellárságot érti.

**) Gr. Bethlen Miklós erdélyi cancellár, ekkor a császáriak foglya.

***) A közbenjáró hatalmasságok követei, nemkülönben a bécsi ministerek és cs. tábornokok is általában Bercsényit tarták a forradalom tulajdonképi vezetőjének, — fényes szellemi tehetségeinél, tevékenységénél, törhetetlen akaraterejénél, és Rákóczira gyakorolt irányadó befolyásánál fogva.

†) »Ittkin« alatt itt Magyarország, s mindjárt alább »ottben« alatt Erdély értetik. A régi magyarok jellemzőleg a keleti irányt mindig a be, s a nyúgotit a ki szócskával jelölték. Erdélyből Moldvába »be«-mennek, Magyarországba »ki.«

††) Úgy látszik, az 1704 augustusi leveleiben többször érintett mérgezési tervre céloz.

gamot lenni: ösmérjem meg, — nem vagyok több másnál! Fiat valuntas Domini! Ugyan, csak többet szolgálok én Nagyságodnak másnál. Hát, Kegyelmes Uram, nem lehet *első tanácsot, a cancellariusság nélkül? Valjon, ha az generalatus tolláltatik,* — kit contentál azzal Nagyságod?

Hogy hazájok fia vagyok, — talám nem tagadják; hogy odavágyok közikben: talám azt sem bánja mindenik; hogy Nagyságod maga mellé akar engem is: talám azt sem csudálja, az kinek valami eszét nem furdalja. Erről többet nem írok, — ennyirül is követi alázatossan bő pennám Nagyságodot.

Az mi, Kegyelmes Uram, az tracta dolgát illeti: úgy látom ezen méltóságos levelébül Nagyságodnak, — elütti alázatos informatióimot ha már eddig naponként vette s veszi Nagyságod, nem jártunk kedve ellen Nagyságodnak. Most is csak in ysdem terminis vagyunk, az mint tegnapelütt írott levelemben megirtam; az mediatio acceptatiójának leveléért küldtek, s oda vannak az anglusok, az hollandusok itten.

Pozsonbúl gyütt ollyan hírem alattomban, hogy in illo statu van az császár: meg kell békülnie, mert Bécsben sem lesz securus, hadat ellenem nem hozhatván; azért Erdélt, garantiát, s mindent már tractatusra bocsát, és holnap hogy lejőnek az követek, — de, bizony mégis Erdélyben való progressus mindennek az feje.

Barkóczi Uramot hogy felküldte Nagyságod, igen jól esett, Kassára; már én is írtam s minden díspositióimrúl tudósítottam ő Kegyelmét, hogy ne confundáltassanak az dolgok.

Bottyánra irok az kecskemétiek felül. Énreám is ordert küldött vala, — csak azért is felhozattam őket, itt vadnak, még nem szóllottam vélek.

Bottyán már túl van az Dunán, úgy hiszem, de nincs hírem sem tőle, sem az Komárom alatt levőktül, kiket — elhiszem — tartóztat az essős üdű: mert már ma negyednapja éjjel-nappal esik itt környülettünk az esső; ha ott is, az német nyakában, — nehezen mász az Karikára!

Csáki Mihály Uramot is Austriában csapó intentiójátúl tartóztatta az nagy zápor; ki most is oda van valahol túl az hegyen az hadakkal: de másként is, nem kaphattam jó

folyamotjára azon dolognak. Mintsem penig jól ne légyen, s megrontsuk *a Fejedelemasszont,* — az sem jó.

Az jesuviták (kiköltöztető) commissariussinak Nagyságod hogy maga méltóztatik instructiójokot megküldeni, írta Nagyságod. Az conventusokkal? academiákkal? Nincs jószágok: nincs folyások.

Az religiók templomi resignatiójában vadnak néhuttnéhutt méltó panaszok, — írtam arrúl más alázatos levelemben Nagyságodnak; alázatossan recommendálom most is Nagyságodnak. Eddig bizony egynehány kérdést accomodáltam volna: de mivel non est militare, — bánnám, szememre vetnék, hogy nem azelütti dolgom! Várok azért Nagyságod kegyelmes parancsolatjátúl mindenekben, és magamot Nagyságod kegyelmességében ajánlom. Maradván

Nagyságodnak

alázatos igaz szolgája

G. B. Miklós m. k.

Helenpach Uram itt van; projectumot adattam véle az commerciumokrúl, — az mediatoroknak semmit sem vétettem egyebet véle posztónál. Pénzt küldött, igenis, már Tokajban, s most is visznek, de — azt mondja — ott nincs kinek kézhez venni, Nagyságod ha nem parancsol. Fehérpénzi kevés: mert, azt mondja, 20,000 vagy 30,000 frtot váltott Nagyságod parancsolatjábúl kongóért egynek is, másnak is. Elhiszem, nem lesz ezután annyi commissiója!

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg, és pedig nagy részben titkos jegyekkel írva.)

237.

Az Dunántúl való operatióra deserviáló projectum.

1-mo. Adattanak patensek az odaküldett Kapitány Uraiméknak az hadfogadásra, és kinek-kinek rendeltetett verbováló districtussa; úgymint:

1. Brigadír Kisfaludy György Uramnak Vas vármegye.
2. Kisfaludy László Uramnak Szala vármegye, Kanizsa tájékával.

3. Sándor László Uramnak Beszprém és Fejér vármegye.
4. Török István Senator Uramnak Sopron vármegye.
5. Somody András (Ádám) Uramnak Somogy vármegye.
6. Balogh Ádám Uramnak Tolna, Baranya vármegyék.
7. Goda Istvánnak Győr, Komárom, Esztergam vármegyék.

Ezek pedig oly observatióval lesznek, hogy az confusiók eltávoztatására nézve, maga megyéjén kévül senkisem fog hadat fogadni, — hanemha valamely katona az czerre való béállás elütt maga jószántábúl más kapitánság alá kéván állani.

Stýriában az hostilitás megtilalmaztatik, hacsak ők positive okot nem adnak magok fegyverkezésével.

A mely rácz helyek hódúlni kévánnak: azok ellen is az hostilitás tilalmaztatott, s azonkívül nem is kínszerittetnek az fegyverkezésre; hanem, ha jóakaratjából kévánna valaki béállani az hadakban, — azoknak azonnal füzetések meglészen.

Sándor László, Balogh Ádám, és Somody Ádám Uraimék *) correspondenter fognak lenni Földváron által Csajághy Urammal Kecskemétre, kinek is tudósítására in omnem eventum succurrálni fognak; azalatt pediglen vígyázással lesznek az Száva-melléki ráczra.

Az városoknak ad certum tempus, ratificationemque ulteriorem, meg fogják engedni az neutralitást sütt pro incremento capiendo, az Urak várainak s kastélyjainak is, — úgy mindazáltal, hogy szabad lehessen az mi hadainknak is ki s bejárni.

Az Urak és az nevezetessebb Fő-Rendek közül valakik hozzánk-állani akarnak: minekelütte accomodáltassanak, küldettessenek directe ide hozzám.

Minthogy 4 regimentbéli hajdúság is álialcommendíroztatott, úgymint: Sennyey Pongrácz, Lóczy, Szinay és

*) Ezek képezték t. i. Bottyán tábornok hadtestének Simontornyától Pécs, Siklós irányában haladó balszárnyát.

Fodor László Uraimék, — fogják azok magokat szorgalmatossan compleálni, a mennyire lehet, az szabad-legének beállásával; s azon fölül, nem várván az vármegyék rendelését, Török István, Horváth Zsigmond és Fodor László Uraimék magok subdividálják az faluk portáihoz képest az hajdúságot, Dunáninnen való Idaea szerint, in rationem praestationis Hajdonum, s fel is osztják az gyalog hadak közé.

(Egy íven, ívrétben, egykorú, de idegen írással. Tartalmából ítélve, 1705 november első feléből való.)

238.

Tyrnaviae, 19. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Nem reménlett tudósítást vettem ezen órában Károli Uramtúl.*) Megírtam ő Kegyelmének: az nagy Istenért, nyomán legyen az németnek, hogy legyen kihez bíznia az földnépinek.

Nagyságod hogy merre légyen? csak azt kívánom egyedül tudni, és mi karban? Assecurálom Nagyságodot: teszek annyi confusiót német uramnak, — Erdélynél többre bocsülli, s csak Nagyságod személyje az szerencsétlenségtül megmaradjon: bizony, megemésztetik még a télen ott az ellenség, s innen több nem megy. Isten akaratja! Csak érthessem Nagyságod bizonyos hollétit, — semmi az többi!

Az ittvaló dolgokrúl curír által írtam tegnap Nagyságodnak; most sincs mit írnom többet, hanem csak egyedül várok Nagyságodtúl óhajtva; és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(E sajátkezűleg írt levélnek eredetije nem a vörösvári Rákóczi-, hanem a gr. Károlyi- levéltárban maradt fenn.)

*) Első híre a zsibói csatavesztésnek.

239.

Tyrnaviae, 22. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Nem kevés consolatiómra vettem alázatossan levelét Nagyságodnak; mert Károli Uramtúl megértve szerencsétlen esetit Nagyságod hadainak, valóságot nem érthettem Nagyságod méltóságos személyjérül.

Ez, Kegyelmes Uram, az mint particularitásit mind Nagyságod levelébül s mind másonnan értem: még nem megorvosolhatatlan dolog. Kezd már itt is rebezsgettetni híre, hogy egyik passuson nem mehetvén, az másikon magának elég kárával általverte magát az német Erdélyben, — de semmi alteratiót nem csinál: mert úgy is csak vesztit hiszik, s bizony, féltik Bécsben is; mert hiszem az lovas had ott nem verekedhetett, — hogy az gyalogságon általverte magát: még azzal magának Erdélyt nyúgodalommal nem ígérheti. Istennek szent kegyelme kevesebb erőtül megszégyenitette már többször is Erdélyben az németet, — meglehet most is, meg is lesz!

Hogy *megoszlott az mi hadunk: annál roszabb, hogy megfélemlett, és hogy nem látom, számlálná* Nagyságod maga mellett az erdélyi urakot s hadakot; *ha hertelen az terror panicus meg nem bódítja* őköt, — azután nem féltem: mert, az mint Károli Uram írja, szép haddal van, és Szent-Iváni s több gyalogság is elment utánna Nagyságodnak.

Lehetetlennek tartom nagy veszedelmét az mieinknek, mert Károli Uram is írja: 400 testnél többet nem látott. Ugyan, csak elhiszem, árán vette német Uram az passust.

Barkóczi Uramnak megírtam, hogy minden összegyúlt hadával, — kit Zemlénbül is egynehány ezerre ír lenni, menjen az erdélyi szélekre igyenessen. Kemény s jó patenseket küldtem az fölső vármegyékre de personali insurrectione, Csajágit penig az Tisza-Dunaközre, összevenni az hadakot, és csapjon Aradnak, az ráczokot revocálni Erdélybül.

Bottyán már Tatához együtt, Szekeres Pécset, Siklóst, Simonytornyát megvette, az németeket kivagdalta, Bezerédi

Kőszegre szorította Haisztert, succursusa ment Bottyántúl is, magam is holnap megyek Újvárban, azon leszek: tehessek jó dispositiót vagy Komárom, vagy Esztergam iránt. Már nem bíztatja Pálfi mással, hanem hogy Erdélyben 7000 német maradt, s az többi mind idegyün Budához, s már sem messze volna; látható, talám orderjek van azt követni, az Dunántúl való földet féltve, kin rajta leszek már; de bizony eddig többre nem mehettem, mint az mit vittek véghez. Az való, semmit sem tudnak még bizonyossat Bécsben is ezekrül.

Az mi az tracta dolgát illeti: Nagyságod méltóságos parancsolatjához alkalmaztatjuk magunkot; nem is lehet ezzel alábbhadnunk: mert már ezen s nagyobb történetekrül is szólva, kiadtuk magunkot; azzal nem változunk. Utulsó curírom által megküldtem vala az instrumentumokot; Nagyságodhoz mint penetrálhat? — nem tudom.

Ma veszem levelét az mediatoroknak Bécsbül; egészszen hallgatnak az armistitiumrúl, hanem postulata pacis puncta volunt sibi per nos transmitti, hogy directe ahhoz fogjanak. Kire azt láttuk válaszúl adni jónak, hogy mivel az angliai királni plenipotentiája igen illetlen stylussal van: arrúl kell elübb, és az után de ys praeliminaribus, quae ipsi praesentanda scripserunt, szóllanunk.

Okolocsáni Uramot küldi föl az érsek, mert maga megtartózkodott, — maga sem tudja, mit csináljon, s mi sem, ha tovább is az békességet directe fogják sürgetni, mert nincs hatalmunkban, s ha nem lesz, azt fogják mondani: nem akarjuk; hogy penig már Nagyságod cum Senatu tehessen postulatumokot és pacis conditiókot, — sem ideje, sem módja. Másként is, sok volna, kikrül másokrúl is most búsitani Nagyságodot nem kívánom; nem is praesumálok másról írnom Nagyságodnak, csak azon kérem az Istenért is: *maga személyének securitását praeferálja* Nagyságod minden más consideratióknak, *oda siessen, az hol meghitt tábort verhet* Nagyságod, és késedelem nélkül *külső segétséget* keressen.

Én penig Nagságodtúl parancsolatot várva, kívánok

örvendetes hirt hallanom Nagyságodtúl, — mert bizony, nagy jót reménlek Istentúl. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

240.

Sente, 24. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Most, Újvárban indúlt útamban veszem újabb méltóságos levelét Nagyságodnak, Betlembül. Károli Uram nékem is mindazokat megírta vala. Bizony, Kegyelmes Uram, megfordúl az most csakhamar, mert reá fog gyülekezni az had.

Még eddig hallgattam az én particularis táborommal, most látom ideit — elővesszem. Szalait, *mert csak a tiszteivel maradt,* czerestúl küldöm most azoknak hajtására; valaki jó kedvébül mostani patensemre el nem ment, — nem kéméllem.

Az pénzt már második ízben küldöttem; most ismét 200,000 frtot parancsoltam: mert, elhiszem, szükséges, annyival is inkább, minthogy úgy vóna jó, ha Munkácson, Ungvártt, Kassán készszen is mennél több pénz volna.

Az Dunántúl mint vadnak most? megmutatja accelusája Bottyánnak, ki is tegnap Tatánál volt, s azért megyek leginkább: tehessek errül*) dispositiót, és ezért nem lehet fehérpénzt küldenem: mert oda-által kelleni fog; de úgy is *négyezeret sem küldött még***), — azon is posztót vetettem. Várok minden órán.

Most oly munkában vagyok: marhát posztóért akarok adni Morvában az zsidóknak, és így rézpénzen marhát, s azon

*) Alkalmasint Esztergomnak Bottyán által ekkor, Földvár, Simontornya, Pécs, Siklós, Tata stb. diadalmas megvétele után sürgetett ostromára czéloz, — mely helyett azonban utóbb mégis Pápa, Kapuvár, Kőszeg és Soprony ostroma következett be.

**) T. i. b. Hellenbach bányagróf.

posztót, — nem rosz volna! Jobb húst vetni az ebnek, csak ruházzon; úgy sem veszszük mi meg éhel Bécset.

Eperjes iránt parancsoljon Nagyságod; végházna k rosz, falunak büszke.*)

Én tovább is, Kegyelmes Uram, csak azon kérem Nagyságodot: meghitt hadátúl el ne szakadjon; míg valami jó fortélylyal vérszemet nem kap az had: nem kell praecipitálni; *magára ne várja, ha rajta*-menni nem lehet. Inkább szeretném, széltfogna imitt-amott körűle az hadunk. Az eblelkű, vagy utánna terpeszkedik ő is, vagy meg nem bírja az országot; ha terpeszkedik, — akkor kell megkezdeni, hiszem, nem hiszem az rácz**) annyi legyen! Mi, majd jobb lesz már a mi hadunk, eddig bújában vót rosz, Diószeget, Döbröczönt siratta, kárlátóban sietett, — majd nekiboszonkodik, kéretlen is rajtamegy; kirűl hiszek s várok is Isten által jobbat óránként. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k., részben clavisekkel írva.)

241.

Újvár, 25. 9-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Ezen órában veszem Nagyságodnak Borkútrúl költ méltóságos levelét, Sándor György curírom által; melybül kijövetelit (t. i. Erdélybül) Nagyságodnak értem. Mikor az Isten engedné észre térni azmi magyarinkot: csak elhinném, — temetkezni ment volna bé német uram Erdélyben, kinek valóságos statussát ezen újjonnan elfogott tisztek — tudom, — megmondhatják; de hiszem, magában is kimutatja csendes járása.

Nem tudom én, mit kellenék már cselekedni, hogy csuporton maradna az mi hadunk! Egészszen az vármegye tisz-

*) Eperjes ószerű, nem sokat érő erődítvényeinek lerombolása czéloztatott ekkor.

**) A ráczok képezék t. i. ekkoriban a császáriak könnyű-lovasságát, mely leginkább széllyelszáguldozott.

teinek gondatlansága: mert mihelt hazafelé indúl az táborrúl, már nem fél. Egyedúl csak az szófogadatlanságban merültek; itt is nem szaporodhatom miattok, csak mi sincs az zsoldosban. Most is veszem levelét Barkóczi Uramnak: mely ráklábon másznak. Valljon, ha vérszemet kap az német Erdélyben, meglássuk: mint osztja ittkin is az templomot,*) mint gyönyörködik győzedelmiben, **) kirúl ezen accludált verseket nem lehetett meg nem küldenem Nagyságodnak: mert nem kis zuzmarást tesznek itt; én ugyan kerestetem az authorát, — akadjon csak kezemben!..... Zólyom vármegyében megtiltották: pápista papnak senki pénzért se szántson, se dolgozzon, — teli Szombat az sok pappal, alamizsnával sem győzöm szegényeket. *Ne vétsek vele* Nagyságodnak, Kegyelmes Uram, *valjon nem azért ver-i az Isten bennünköt?... Ihon, semmivel sem jobb az átkozott!*

Bezerédinek most veszem levelét, ismét Szombathely s Körmönd felé mentek Haister horváti ellen, már meg is szaporodtak jó módon.

Komáromiak mindeneket béhordták az várban, az ki nem akarta volna is; *van háromezer ember, — ha fölégetném* a (várost), *sem győznénk bloquádával.* Ma gyünek ismét Pálfi engedelmibúl hozzám követjeik. Mivel Bottyán ma ide Esztergam eleire érkezett, szörnyen sollicitálja az gyalogot, — ugyan ahhoz kell inkább nyúlnom; könnyebb lesz Esztergamot, mint mást próbálnunk. Kimegyek magam is holnap, ha szólhatnék Bottyánnal, által az Dunán.

Az tracta nyugszik. Okolocsáni felment; mivel tér? elválik, most senki sincs Szombatban. Ezzel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Írhatom alázatossan Nagyságodnak, hogy itt semmi alteratiója az népnek nem eredett, — moderáltam

*) T. i. a protestáns kuruczság, az I. Leopold uralma idejében a jezsuiták stb. által erővel elfoglalt, de most az országos kiküldöttségek által visszaitélt evang. szent-egyházakat.

**) A németnek, — avagy a szécsényi országgyűlésen diadalt aratott protestáns hitelvnek győzedelme értetik? Inkább az utóbbi.

úgy az hírek folyását, s ugyan csak veszettnek tartják az németet. De Rádai Pál Uram írt, apjának-i? vagy kinek, hogy ennyi s annyi ezer hajdúnk veszett, s készszen tartsa mindenét; Darvas Ferencz Uram írt az feleségének: Murányvárában hordozkodjék. Ez illyenek okoznak alkalmatlan consequentiájú okoskodásokot.

Éppen most veszem Bottyán levelét, kit alázatossan accludálok; holnap kimegyek hozzája, az hagyott helyre.

Az instructiójában az jesuviták dolgában való commissariusoknak csak investigatió van: de azalatt, mit csináljunk az fundatiókkal s jószágaikkal? — arrúl s más bizonyos punctumokrúl írt alázatos levelemre várom válaszát s parancsolatját Nagyságodnak.

Vajnovicsot is az acták pariáival felküldtem vala, — talám nem is penetrálhatott Nagyságodhoz: mert ugyan Tokajbúl vettem levelét, hogy Diószegnél volt az német; talám bíztában rosszúl ment.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, sajátkezűleg írva, részben titkos jegyekkel.)

242.

Týrnaviae, 16. x-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Midőn Gerhart Uramot ő Kegyelmét, az idevaló dolgoknak fundamentalissabb relatiója kedvéért, az Urak ő Kegyelmek restségébül is expediáltam vóna: veszem alázatossan 10. praesentis költ méltóságos levelét Nagyságodnak, — kire válaszommal, quoad negotia tractatus, terhelnem nem kívánom Nagyságodot, minthogy Gerhart Uram mindeneket fog reportálhatni, valamik folytak s folynak, s ugyan directe, látom, mindenekben az informatio meglesz, mostani írásához képpest is Nagyságodnak. Quoad similitudinem Principum Regiorum Poloniae talám nem sokat nyernénk: mert talám ezelűtt is Filium Principis Rákóczi agnoscálván Nagyságodot, — nem vala teljes contentuma Nagyságodnak.

Az Dunántúl való operatiókrúl semmi bizonyossat nem írhatok: mivel még Bottyánnak semmi levelét nem vettem, se másnak; hanem, mivel elhittem vala, orderem szerint, már

Haistertűl megmenekedve, *) Pálfira mennek Prukra, az hova ismég megtért, — hogy jobban lehessen: Ocskait túl szállítottam az lovas haddal Rajkára; de, úgy hallom, Bottyán Pápában akadt meg, kit hírrelnek, hogy vérrel vett volna meg, Csáki s Ebeczkirűl semmit sem tudok, és így Óvárhoz sem kezdhetek, kit recognoscált Le Meher, úgy mondja: most az vizek és sárok miatt inaccessibilis, s reá is kellene várnyi Bottyánt, írásom szerint, mert hajdúm kevés van hozzá.

És így mehetek-é, nem-é Tállyára? Kegyelmes Uram, én nem tudom; jelenlétem sem ígírhet szerencsét: mert hol magok az tisztek, hol az üdű fordítja el az igyekezetet; annyival is inkább, ha nem tudom, mikorra? nem tudom, mehetek-é? De ha Nagyságod parancsolja, — meg kell lenni, csak in tempore tudhassam, hogy itt is disponálhassak.

Az rézmonétának cursusa sem reducáltatik, sem marad csak per patentes in valore, hacsak szabott büntetése nem lesz.

Marháért még nem cseréltem posztót: de már instituálni fogom, csak marhánk legyen, kit kellene szereztetnem praevie pénzen az commissariatusság által.

Nem tudom, Kegyelmes Uram, mikint legyek én reflexióval az Erdélybűl netalán kijövő németre? mert én azt már nem tudhatom elűbb, hanem, ha meglesz. Az való, hogy még Bécsben semmi bizonyos hírek nincs; tegnap mondta Bruinix: temesvári pasa írta, több veszett ezer németnél, s az mienkben 3000, és 24 ágyút vesztettünk, s Nagyságod kiment Lengyelország felé. Innen kapnak hírt, — de tőlem sem ők, sem más nem hall semmit.

Nem csudállom, hogy az erdélyi urak az csalmán kapnak: szorossabban is áll az a kalapnál az ember fein. Féltem én bizony még az csákót is, hacsak hódos szarva nem lesz! **)

---

*) Ezt Bottyán verte ki — Pápa bevétele után — Szent-Gotthárdnál az országból.

**) A csalma törököt, a kalap németet, s a csákó — vagy kalpag — magyart jelképez, az akkori viseletek szerint.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot, s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, s. k.)

243.

Nagy-Szombat, 20. x-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Gerhard Uram elmenetele után az írást, kit pro rescripto akartam béadni, communicáltam Senator Uramékkal, kiknek is tetszett kevés modificatióval béadása, noha Okolocsáni Uramnak igen ellenére volt, még Érsek Uram is igen vehementer fogta előre, — de megértvén, nem annyira ellenzette; hanem, csak látom, aligha föl nem ajánlották némellyek magokot, hogy az haereditásnak tehessenek indisputabilis securitást.

Midőn ezen törnénk magunkot: érkezett meg Szirmai Uram Bécsben, látom, contentummal, annyival is inkább, hogy ezekre is reákérdetvén, előremondta: nem hiszi, szó nélkül hagyjuk meg az praeliminarékot, s annyival is inkább, tractáljunk Erdély nélkül, mert én megmondottam vala azt: hitesse el az udvarral, hogy Nagyságod méltóságos személyjén kívül is, nem lehet Erdélynek nem restabiliáltatni.

Az édes komámmal (Szirmay) csak amúgy szokás szerént vannak; ugyan positive munkálódták vala: kimaradjon Szirmai Uram, de ismét bétolák ad succenturiatum, és az rabok dolgát folytatja; mert Bezeréditül többet 100 rabnál az én orderemre vett kézhez Pálfi János parollájára az soproni commendans, kikre Haiszter reáütött vala, meg is öltek katonáinkban mellettek, ott, az váltásnak hagyott helyén; kire nézve megállitottam volt az rabok folyását, — már megtérítik.

Beszélli azonban Szirmai Uram az nagy consternatiót az Dunántúl való operatióinkra nézve; minthogy az míg Boty-

tyán Pápát vitta: addig rajtamentek Kőszegen, az Őrségen *) fölszedett vagy ezerig való hajdúval Bezerédiék, kikhez Ebeczki István Uram is érkezett vala. Az város oltalomnak adta magát, az külső-város palánkjához; az városban 300 német volt: azzal puskázódva, egyszer csak gyalog ugratni kezdenek az lovas tisztek, szívet adtak, ostrommal megvették az külsővárost, s hátán mentek az belsőig. Azon ostrom alatt érkezett Csáki Mihály Uram is az elmaradt hadakkal, s ugyan ő Kegyelme capitulált; az németben fegyver nélkül ment el hatvan.

Ezeket még csak Szirmai Uramtúl értem: mert már felment vala az commendant Bécsben, ki is nem győzte eléggé dicsérni jó maga-viselését az hadunknak; és, micsuda desperatióban vannak az bécsiek: mert az bavériai hír igen stringálja, annyival inkább, hogy magát az Herczeget (Max-Emánuel) is közelíteni mondják, ki is Helvetián küldött vagy 300 officirt valami Generálissal által (Bajorországba). Tyrolisban igen hal az német éhel, nyomában megy penig az franczia, kirűl ugyan most jobb híreket spargálnak.

Igen beteg Szirmai Uram, az másik lába most zsugorodik. Tyll **) Pozsonbúl visszamegyen Bécsben, passust kért tőlem, és Szirmai diákja késéröje, — mert senki sem járhat már Pozsonbúl Bécsben.

Palatinus (hg. Eszterházy Pál) Fraknóban ment, jószágira kért salvaquardát és protectionálist, — én kiadom, olylyan tenorral, hogy requisitiójára, hogy Fraknó s Kis-Martonhoz való helyek minden tűztűl s fegyvertűl immunitusok legyenek, úgy, hogy semmi (leg)-kissebb hostilitást se tegyenek. Ennek példájával talám mind elkövetik az Urak, et ex familiaritate azután többre is; az mint is — hallom — Andrási Pál már köztök volna az miéinknek, — elég baj, mert Csáki Uramtúl még semmi levelet sem vehettem.

Bottyán irja: Sopronnak megyen, az mint is íme, in specie megküldtem alázatossan levelét Nagyságodnak, úgy

*) Vas vármegyének többnyire magyar, kálvinista nemességtől lakott része, Stýria szomszédságában, a Pinka vize mellett.

**) A cs. k. udv. hadi tanács alelnöke.

Fodor Uram levelét is, kit méltóztassék Nagyságod megolvasni, mert igen szép relatiót teszen; azonban sórúl parancsolni, és ha lehet, az német tisztek iránt: mert mi sok szép had lesz az, *) és németes regularis had akárhol sem telhetik jobban, mint ott, — már nékem van gondom az többire. Posztóm, pénzem, sóm is, — az mi lehet, — lesz nekem most Samarjában; tettem én itt dispositiókot, minden munkában van, posztót mit csináltatok is. De, csak ne akadályozna az tracta, talám többre érkezném, ha egészségem is engedné.

Most ismét írtam, hogy mi formán rekeszthetnénk Pálfit Prukban, — most szállitom az ágyúkot; ha azt nem lehet: Óvárt megszállatom bizonyossan, azért holnap magam is kirugaszkodom Samarjában, az míg az béadott írásunkon rágódnak az követek, és megtérek, az egyszer Dániel s Ocskaira bízom, s Óvár után küldöm Ocskait Morvában; sőt, ha felérkezik Bottyán, s Pálfi Bécsnek ment: addig is jó vóna Óvárra transferálni ezt az bócsülletes tractát, vagy az másikot is, ha Isten kézben adná tüz nélkül.

Az inclusát ma küldtem fel, az kit bépecsételtem, Szirmai Uram diákja által küldtem, és íme, mást accludálok két rendbélit alázatossan Nagyságodnak. Nekem azt üzente az *Fejedelemasszony: nem fog tovább lakhatni Bécsben, csak az még én általmehetek*; azért üzenjem meg: hány nap alatt teszem le az adósságot? azt teszi: *annyi nap múlva megyek által, — ö elmegy előre.* De mit tudok magam is benne!

Szirmai szólott az császárral, az is azt kérdezte: mikor s bizonyossan-i *menek által? Az feudumot talám véghez viszem* Erdély iránt. Csak, az nagy élő Istenért, rajta legyen most az had, vigyázzon: mert bizony kigyün az német, nincs mit tenni lelkének, igen fél az conjunctiótúl az bavarussal. Az armistitiumot, látom, csak azért forgatja és kivánja: kihozhassa hadát Erdélybül békével. Elhiszem, ha az bányáknak nem is, de bizony Egernek siet, onnan Budának. Jó volna Munkácsra vitetni az bányai pénzverő eszközt.

*) Bottyán tábornok a megostromlott Tata, Pápa Kapuvár, úgy Kőszeg váraiban volt nagyszámú, elfogott német őrséget — kik azután többnyire szolgálatot vállaltak a magyaroknál, — a Fodor László ezredessége alatt ekkor fölállitott regularis gyalog-ezred számára adta át.

Kegyelmes Uram, nem haszontalan hada ez Nagyságodnak ezen az földön; ne szaggassuk ezeket az ezereket, az kiknek már több tisztei s részei itt vadnak. Ihon, Csáki Mihály, Eszterház Dániel, Bertóti István ezerei zsoldossa oda van, mind sincs 600. Az tót Imperiumot szépen felvettem, de mivel már nincs gondom az több vármegyékre: nem tudom, Kegyelmes Uram, azokot várjam-i fel, vagy ezeket küldjem utánnok? Mezei hadakban is, Barkóczi Ferencz és Szalai ezereibűl az kik összegyűltek vala oda, hallom, megtérétették őköt, Vitarius, vagy kicsuda.

Helepront levelét is veszem; írja: az Száva s Dráva-melléki béhódolt, felkölt; már nem tudom, ott mit kire bíznom. Horvátország felé kellene küldeni; hallom, Haister megverésével vérszemet kaptak, alig várnak oda. Már, ha hihetnék hertelen Andrási Pálnak, azt expediálnám még ezután. Botytyánt le kell hoznom Esztergamhoz: mert lehetetlen, megalkudjék sokáig ottan; csak egy kevéssé kimutatni jó őtet egy helyben. Most is ő hajtotta ostromnak az hajdút Pápánál.

Ezzel Nagyságod kegyelmességében ajánlom magamot. Maradván

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

(Eredeti, egy íven, negyedrétben, sajátkezűleg — részben titkos jegyekkel — írva.)

244.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Nagyságod méltóságos levelét vettem alázatossan, szintén akkor, midőn az Dunántúl való hadakat pro operationibus elrendölvén, Samarjából már megtértem volna. Meddig mehettek dolgaikban? előbbeni levelemben alázatossan megírtam, úgy azt is többi között, hogy Pálffi János Uram az kőszegi historiára nézve Prukból fölvonódott hadastúl az bécsi lineában, — kit már is úgy elhivén hadaink, kiki maga munkájához markossan nyúlni sietett. Azalatt pedig Pálffi, nem gondolván portájoknak maga előtt való mutogatásával: mi-

dőn látná, hogy Ocskay Győr eleire fordúlna, Bottyán Uram Pápával múlatna, Csáky Uramék Haiszter horvátjainak persecutiójára Szombathelytől is messzebb távozének, — lejött ismét confidenter Prukba; ki is esvén értésemre: azonnal tettem oly dispositiót, — kivel egyik hadnagyomat az hadak közé Sopronhoz póstán el is küldtem, — hogy mind Soprontúl, mind pedig innen az Duna mellől Ocskay az lovas hadakkal magok hírével egy étszaka Pruk elein teremvén s bészorítván az ellenséget, azonnal az gyalogságot is mind két felől, együtt az munitiókkal vigyék rajta. Úgy is lőn, Istennek hála, foeliciter, — a mint ezen alázatossan accludált, Esterház Dániel Uram leveléből kitetszik.

Mire mehettek eddig Prukkal? óránként várom ugyan az tudósítást: de non obstante eo, magam is ezennel indúlok Samarjában, hogy látván szükségét és lehetőségét általmenetelemnek, ha csak egy kevés időre is, béfordúlhassak az hadak közé, azért is: ha még eddig Pálffi valamely temeritással onnan ki nem ment, jól megvethessem mesterségét kivételének, mind pedig annak effectuatiója után más operatiókra rendelkezhessünk, azon lévén legközöljebb igyekezettel: Óvárat megvehessem, kit tovább is igen alkalmatosnak látok az tracta continuatiójával magunk helyének, mind az bécsi követek vicinitására, mind pedig magunk provisióinak facilitására.

Más rendbéli méltóságos levelét is Nagyságodnak sub dato .....*) hujus veszem hasonló alázatossággal, melyben pro 11. futuri Miskolczra való menetelemet, úgy az több Senator Urak akkorra való comparitióját is parancsolni méltóztatik. Én is egyébaránt igen alkalmatosnak ítélem azon napot: mert szükséges mennélhamarább az Senatus Consultumnak concurrálni; mindazáltal, az följúl számlált Dunántúl való operatióknak csak most legderekassabb karban lévő folyásit ha szükséges rendbe nem veszem magam személyje jelenlétével is, — tartok igen: ne confundáltassanak megtérésemig. Mire nézve is nem látom módját, hogy akkorra Nagyságod udvarlásán lehessek; kire segít is vílekedésem, hogy

*) Üresen hagyott hely; a kelet bejegyzése elmaradt.

Gerhard Uram által küldött bővebb alázatos declaratióimra való méltóságos válaszával ezen terminus iránt is vehetem újabb parancsolatját, — tudósítván azonnal engedelmessen Nagyságodat curírom által: mikorra érkezhessünk innen?

Én azon is volnék, hogy Bottyánt Esztergom és Buda tájékára felküldjem, mind az ráczok hóditását tekintve, (kivel nekik nagy confidentiájok,) mind pedig Erdélyből kijövő ráczságnak, úgy Schlikkel már is Szegedben lévő valamely companiának vígyázására; ki is, — úgy írják — Budának, amaz pedig Péter-Váradjának fordúl. Tenne Bottyán az Duna lementiben is rendölést, ha Schlik is az ráczok nyomán indúlni talál.

Azalatt is penig éppen szükségessen kívánna egy Generális Urat az Bécs elein levő hadak directiója, — kire igen jó volna Antal Úr, nemcsak az föld csínyját tudván, de commendírozni is moderate szokott, úgy kéne pedig itt már is, hogy jó vígyázásban megnyugtatván az hadakat, csendessen szedné az prontsaczungot,*) magam directiója s keze alatt az több operatiókhoz is lassan rendölkezvén. Jelenlétével nemkevéssé szaporodnának is, lévén ösmeretsége és szereteti hozzá a földnek;**) egyébaránt Sopronhoz küldött hadnagyom is referálja: mely sokra felesedtek már is.***) Mire nézve én is már az cassát Samarjában transferáltam, posztót s más egyéb materialékat szerezgetek lassan, azokat is odaszállíttatom.

Az Oeconomicum Consiliumot béállítván Nagyságod parancsolatjával Benyiczky Uram: micsoda kérdéseket támasztottak in antecessum? ablegálván azokkal hozzám Prileszky Uramat, — én is e converso mit rescribáltam ő Kegyelmeknek? ímé, mindkettőnek mását Nagyságodnak alázatossan megküldöttem.

*) Brandtschatzung: tűzváltság; t. i. az austriai, stýriai helységektől.

**) A dunántúli országrész értetik, mint a hová gr. Eszterházy Antal való volt, Komárom vármegye főispánja, Pápa várának örökös főkapitánya lévén már 1704 előtt is, — és a mellett nagy túl a dunai jószágoknak: Pápának, Devecsernek, Ugodnak, Gesztesnek ura.

***) A dunántúli hadak Bottyán 1705-iki szerencsés hadjárata alatt 6—8000-ről 20,000-re szaporodtak, a fölkelt nemességen kívül.

Az tracta folyásával pediglen meddig mehettünk? előbbeni levelemben, úgy Gerhard Uramnak adott memorialisomban bőven declaráltam alázatossan. Azoltátúl fogvást azon Nagyságodnak küldött válaszunkra mit rescribáltak ismét az mediatorok? és arra mit kivánunk mi is nékünk (igy) még ma béadatni? ímé, mindkettőt sub numeris 1. et 2. Nagyságodnak alázatossan includáltam; méltóztassék bölcsen elítélni: miként moderáljuk írásinkat, hogy se ne abrumpáljuk munkánkat, se ne recedáljunk attól, a ki mind önekik tartalékot, úgy minékünk is az békességre jó reménséget nyissou.

Miglen azomban az további progressusokkal előfordúló occurrentiáknak tudósításával Nagyságodnak alázatossan udvarolhassak, — ezzel magamot kegyelmességében engedelmessen ajánlván, maradok

Nagyságodnak

Týrnaviae, 29. x-bris 1705.

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Az svéciai és prussiai mediatiót szóval ugyan megjelenteni lehet tovább is: de az .....*) egész váloszt, úgy itíljük, azzal okot kapnak arrúl az disputatióra, s elhallgatják az hacreditás quaestióját; azért még írva bé nem adtuk, — hiszem, pro Februario, az mint írja Nagyságod, úgy sem érkeznének már az svécusok reá, hanem pro garantia; s hát, pápista senki sem lesz? (t. i. békebiztosító.)

(Eredeti, egy ívre in folio írva, csak az utóirat és aláirás sajátkezű; a szöveg Ebeczky Samu kezeírása.)

245.

Týrnaviae, 29. x-bris 1705., estve.

Kegyelmes Uram!

Midőn ma reggel, ezen másik levelemhez képpest szintín indúlófélben volnék Samarjában: ímé, veszem ezen ac-

*) Itt három — négy szó teljesen kikopott, épen a levél hajtásába esvén.

eludált levelét Csáki Mihály Uramnak Pandorfrúl, — kibúl nagy boszonkodásomra értem: Pálfit elszalasztották; bezzeg, nem kerétik már többször úgy kézre! S annál is inkább boszonkodom azon, hogy már dispositióim megbontakoztak: mivel én úgy hattam vala, ha ki tanál szaladni Prukbúl Pálfi: menjen az nyomán az lovas had, — de az gyalogság bizonyos munitióval Óvárhoz maradjon, hogy ne akadályozzon az útunkban, et ut habeamus lineam communicationis, mely Óvár, Kapuvár, Sárvár, mert Soprony valet pro praeda, máskínt nihil, mi most nehezen veszszük, s majd könnyen vesztjük; de Sárvár s Kapuvár két felúl securitássa az Rábának, Óvár az Dunának: azért szerettem volna én ezeket bírnya s erősíteni, — és hogy jól lehessen, úgy akartam vala, hogy Pruktúl egyik corpussal Bottyán (Óvárnak is consequenter az elmaradt haddal Eszterház Dániel s Ocskai gondját viselve,) fordúlt vóna az Fise vize mellé, föl Podonig, *) s minden apró helyeket disarmálva per accordam, annak fegyverét visszaküldte volna az új portás-hajdúságnak, **) és Podontúl az Lajtához Újhel felé, s onnan Ebenfurtot vette volna meg, és ott maradt volna Csáki, Eszterházi Óvárban vagy Prukban, — maga penig Bottyán vissza Sárvárnak; és azalatt az új hadnak posztója, pénzi Samarjábúl, fegyvere — az mint írám — az német városokbúl: compleálhattuk volna az Lajta-melléki lineát perfecte, úgy, hogy alkalmas corpussal Bottyán Sárvártúl az Duna felé lemehet vala; ha azalatt vóna híre az erdéli németnek: menne Földvárhoz, akár által, eleiben, ha irányozza, akár túl; ha Budáig meg nem előzhetné, és így Fődvárt maga után hagyva, mellőzné Budát: innen Óvár, Kapuvár között eleiben, — ugyan, csak nem hiszem, oly könnyű lehetne győzedelme. Mert már, úgy látom, meg kell oltalmazkodni azon földnek, s noha nem láttam, de igazán szaporodásokat hallom.

Azalatt Ocskaiék Óvár után általgyühettek volna, hogy

*) Podon: a Bécs melletti B a d e n magyar neve.

**) A német járom alól Bottyán szerencsés hadjárata következtében felszabadított dunántúli vármegyék által állított portális gyalogságot érti.

igenessen Morvának más corpussal mehetne, kit most verek össze; úgyis elvitték Montecuculi hadának egy részit Bécs felé. Onnan is diversiót tévén neki: sohasem capiálhatná magát, mert most úgyis — az mint eszemben veszem — igen megbízták magokot Draskovics relatiójával,*) kire nézve költ Diariumot (Wienerisches) íme, alázatossan accludálom Nagyságodnak. Hogy ezen nyomtatás nem egyez Bogádi Uram relatiójával: azt nem csudállom, de ezen Oberst Oste,**) kit tegnapelütt hozának, még ennél is majd nyersebben teszi az relatiót.

Nálom levén tegnapelütt az mediatorok, látom: el kezdik hinni igen nem jól lenni dolgainkot, és mondák: úgy hallják, Forgács Eperjestt, Antal Lőcsén, Nagyságod Munkácson, Barkóczi Döbröczönben, — mit 7-burgen saindtsz ausz zu sain. Mutattam nekik Károli nekem írott levelét, s olvastam az mint akartam.***)

Ezen dánus Óbester (Osten) itt sem teszen semmi hasznot, s úgy hiszem, ott fönt sem. Verwil (Fierville) már Pozsonban van, és azt akarják: Saltczert bocsássam el előbb érette, — azután bocsátják ők el; de, sok csalások után nem hiszek nekik, hanem már ezen dolog interveniálván: most az mediatorokkal iratok ezen Osti mellett, ha ezért kibocsátják Vervilt, — igen jó; holott nem: tehát ez visszagyűjön, és Soltzert bocsátom, habebit tamen aliquam figuram. Én, ugyan adja Isten, megcsalatkozzam, de nem hiszem: ki ne beszélte légyen magát ez is, mint az többi.

Már, Kegyelmes Uram, csak ezen acclusákbúl is elitélni méltóztassék Nagyságod: mikínt lehessen, nisi bene dispositis tantisper negotijs elintiznem útamot Nagyságod udvarlására. Melyre nézve lehetetlennek látom pro 11-ma megjelennem; másként is, Gerhard Uram által bővebb paranceso-

*) A zsibói harczrúl Herbeville által a hivatalos jelentésekkel gr. Drasskovich János tábornok küldetett föl Bécsbe, a török határok mentén s Horvátországon át, egyéb útak a kuruczok által el lévén zárva.

**) Osten dán ezredes, kit a kuruczok Erdélyben, csakhamar a zsibói harcz után fogtak el.

***) A levél ugyanis magyarúl lévén írva, a külföldi közbenjárók nem értették.

latját várván Nagyságodnak, — az mediatoroknak ugyan Okolocsáni Pál Uram által értésekre adván az Senatus Consultumra való készületemet in abstracto, és kivántam volna elméjeket vennem. Úgy látom, azoknak tetszik az téli quártély, s csak itt akarnak maradni; kivánnák mindazáltal előre tudni: mi lesz de termino et loco solemnis tractatus? kit talám megtudhatunk Gerhard Uram által.

Hanem vetettem eleikben: ha nem jobb volna-é velem együtt ha pósta-formán, könnyüszerrel elgyünnének Nagyságodhoz? S az mint Okolocsáni Uram mondja: éppen neni látta ellenkezéseket, ha javallanám. Ez tőlem nem lehet addig, míg Nagyságodnak ez iránt kiváltképpen való parancsolatját nem veszem: ha nem lenne-i alkalmatlanságára Nagyságodnak magok jelenléte? Én úgy hiszem, nem lenne talám alkalmas, hanemha *sok ember, sok szolga,* — kire ezen acclusa sub nota AA. ad ösztönt, ki bizonyos kézrül per claves jutott kezemhez ex certa correspondentia.

Míg azonban Gerhart Uram által, s consequenter ezen curirem is ezen követek lemenésére nézve leginkább megtérvén, vehetem parancsolatját Nagyságodnak: ugyancsak azon vagyok, tehessek valami dispositiót az hadak közt; azért is holnap Samarjában megyek, s ha lehet s ha szükség, tovább is. Talám azalatt Sopronyon általesnek, vagy Újhelynek, vagy Óvárnak fordúlnak. Andrási Pál Uramot hozzám hivatom oda, s némely más tiszteket.

Kecskemétrül ma veszem Zana levelét; csak 400 német lovassal irja Slikket lenni Szegeden. Az ott nem nyugszik, ha többet vár maga után. Bertótit ha küldöm Kecskemétre: mert Csajáginak hirit sem hallom, miúlta elbocsátám, odanyargalódzik, elhiszem, hadát hajtani, széllyel.

Ezzel Nagyságodnak kegyelmességében ajánlom magamot. Maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön czédulán:

NB. AA. Mesterkednek itt az közbenjárók és színes mediatorok, hogy Rákóczi Ferencz Fejedelmet és Bercséni Miklós Fő-Generálist nemcsak meggyülöltessék az néppel: de ugyan azon vannak, hogy ellenek elpártoltassák, azt mondván, hogy ők nem mediatorok e két emberhez, vagy némely mágnásokhoz, — hanem a néphez, a mellyel akarnak is végezni, nem a mágnásokkal; miért adná a populus ezek kezében a feit? miért kell ezeknek adózni? miért kell ezektül függni?

Másik külön czédulán:

Kegyelmes Uram! Ímé, az micsuda fekete viaszos-vászonban küldött *Bécsbül a Fejedelemasszony* valamit Nagyságodnak levél nélkül, — alázatossan ez alkalmatossággal megküldtem, s a mellett egy iskatulyában 4 órácskát, az minémöt itt kaphattam. Asztalra való órát vártam Bécsbül, apró órákot is: de még el nem hozták; egyet hoztak volt asztalra valót, ollyan repetirt, mint az Nagyságodi, de annál rútjabb, — nekem nem tetszett, visszaküldtem; azt írják: Bécsben nem tanálni most ollyan asztali órát, az ki napot is mutasson; már mit fog parancsolni Nagyságod, micsudás legyen?

(Eredeti, negyedrétben, három negyedíven s két külön, a levélbe tett czédulán, sajátkezűleg írva, némi részben clavisekkel.)

246.

Tyrnaviae, 30. x-bris 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnapi curirom expeditiója után, most veszem alázatossan Bereg-Szászbúl költ s 21. datált levelét Nagyságodnak, kibül értem az erdéli németnek az Körös mellé vonakodó szándékát; s mivel, az mint más levelekbül értem, már is kivitte Kolozsvárbúl népit: csak elhiszem, semmit sem késik.

Az vármegyéknek és az hadaknak gyülekezeti igen jó lesz, — csak reáérkezhessenek, és kiváltképpen provisióbúl fogyatkozások ne légyen, kirül már is, látom, Barkóczi Uram panaszolkodik.

Úgy hiszem, sietni fog az német kifelé, azért is, hogy az posványokot az fagyon meggyözhesse az sok szekere; mind élése s mind alkalmatossága lesz, és annak sokasága az mi hadainknak szeme fényjét annyira elveszi, hogy az lesz vitizebb, az ki bátorságos helyrül nézheti őköt; és noha, csak elhiszem, sokkal kevesebb, bádgyodtabb, s alábbvaló tisztekkel lesz, — mert Slik, Kleklspergh és Virmond nem kis fontot nyomtak köztök, — mindazáltal, csak elláttam: ha már megindúlt, ki is gyün addig Aradhoz, míg csak össze is szedjük magunkot Ónodnál; annyival is inkább, mivel úgy látom ebbül: túl az Tiszán nemha van szándéka Nagyságodnak az ellentállásban, hanem az Tisza-Dunaközön, — ott penig úgy tudván már az dolgot az német: vagy jó provisióval indúl, az mi hadunk penig abbúl csak három nap sem lesz bővös, — vagy penig az Bácskaságon Péter-Váradjának megyen cum securitate, és úgy nyúl túl az széleken munkájához.

Ut-ut sit, Kegyelmes Uram, csak elhiszem, addig az mit lehet ellene követni, Nagyságod az iránt disponálni el nem múlatja; de ha által tanál vonyódni az Dunán: úgy kellene kormányozni az dolgot, úgy intézni az hadakot, ut transferetur bellum in partes Trans-Danubianas.

Régen praevideáltam én azt, hogy oda kell neki hadni Erdélyt s egyéb kalandozó operatióit, az Dunántúl való progressusokra nézve, — s azért is kormányoztam volna úgy dispositióimot, hogy ahhoz készúlhessünk, és hogy legalább 3 bizonyos passusunk lehessen az Dunán, s azért esett kedvem ellen Sopronynyal üdüt tölteni; hanem ott megfordúlván Bottyán, tért volna meg Esztergamnak — kihez volna bizodalmunk, — más része Óvárt, Sárvárt: mert itt Samarjátúl Óvárral egy; más, ha Esztergamot nem, legalább Karvánál hidat; harmadik az földvári (passus.) Mert, hogy az ellenség jövetelére nézve is általhozhassuk túl az hadat: nem tudom, lehet-é javallani? mivel, ha által tanál nyomúlni, nehezebb lesz nekünk is utánnamennünk; nekünk penig már elhadnunk hertelen az Dunántúl való földet, nem tudom, ha tanácsos-i?

Ezekhez képpest annyival is inkább által kell rugaszkodnom az hadak közi, — csak Soprony iránt érthessek már

valamit tölök. És, ha annyira látom módját az dolognak: ugyan Soprontúl Sárvár felé inditom Bottyánt, s consequenter Esztergamhoz, másfelül Óvárt kevesebb haddal megbombardiroztatom; Esztergamtúl legyen Földváron által vigyázással az Tisza felé való hirekre, s ha az ellenség általgyün: takarodjék Bottyán Földvárhoz; s e végre igen jó volna, Kegyelmes Uram, Kecskemétre az Ónodra gyülekező hadakban küldeni, úgy, hogy, ha arra tanál menni az ellenség: vonódnának igyenessen Földvárhoz (ubi non esset scilicet resistendo) és úgy conjunctiójok lehetne. Ha hasznossan lehetne, succurrálna Bottyán; ha penig Budátúl elrekeszteni nem lehetne: menninek azok által Bottyánhoz, (ha megcselekednék, s vóna min!) és igy háta megé hagyván az passust, ódalolná. Innen penig, valami az Bécs eleire való oltalmára, az óvári, kapuvári, és soproni vagy sárvári praesidiumokban helyheztetendő hadakon följül való volna: oda Pápa, Beszprém táikára vonyódnék eleiben, Budátúl akár fel s akár alá, s akár egyenest az Rábának menni akarna, — egymásra vigyázhatnának; s azalatt, az mi hadunk lehetne még, az Kecskemétre eleibenment hadunkon kivül is utánna: az egyenessen Újvár felé felsiethetne, vagy Esztergamnál, vagy Samarjánál succurrálhatna által, mig az Rábát superálná az ellenség.

Ha penig Esztergamnak, s Budátúl Győrnek, s consequenter az passusink elnyerésére gyünne Óvárnak: úgy az solti sánez, vagyis Fődvár in salvo maradna. Azért is, Kegyelmes Uram, az nagy Istenért kérem Nagyságodot: legyen Fődvárnak munitióbúl s ágyúkbúl provisiója! Énreám ez iránt, Kegyelmes Uram, reflexiója Nagyságodnak nem lehet: mert Újvárban, Nyitrában már nihil est superflui; most már Bottyánnal 8 ágyú vagyon túl, — azokot ugyan oda destináltam vala post has operationes: de Kapuvár, Sárvár s Óvár megerősétése ha lehetne, oda is kell provideálnom. Ha Esztergamnál lehetne hidat s jó sánczot ott Zengk (Csenke?) váránál vetnünk: oda is kell; noha én, megvallom, azelütt keveset, — most *semmit sem bízom* az mi *sánczőrzőinkhez,* hacsak egész accessusa lehet. — Nem lehetne-i Szólnokbúl s Egerbül valami ágyút küldeni oda? (Földvárra.)

Csajágit, Kegyelmes Uram, jó lesz talám jó idein helyhez-

tetni Földvárban; meg is írtam neki: itt van vagy 400 hajdúja, úgy fogom rendelnem, odamenjenek Fődvárban hozzája. Csak diligensebb volna az írásban; azóta sem vettem levelét, mióta elment.

Ezeket, Kegyelmes Uram, azért akartam így repraesentálnom Nagyságodnak, hogy tudhassa Nagyságod: micsuda principiumokon akarom rendelni dispositióimot. Mert, ha Szegedtúl vagy Aradtúl Péter-Váradjának akarna menni: hiszem, latus per se, hogy valami lehet, gyűjjön mind lovas, gyalog, éjjel-nappal által az Dunán, ki Földvárnak, ki Újvárnak; talám az Duna is megfagy (noha még semmi fagy nincs itt), akkor ki merre széltiben, — csak omnes által! És hát megett legyen jó dispositió az hadak iránt, kirűl már én tettem.

Már nem tudom, Kegyelmes Uram, Nagyságod mit fog magam felmenetele iránt parancsolni; nem tartanám már így rosznak úgy ejteni, hogy az mediatorok is lemehetnének velem, oda, az hová ítélné Nagyságod, — talám az armistitiummal odaszorithatnánk valahová, ha jó volna, mikor az zivatar, fagyok megszorítanák az Körösök közt. Megtetszik: siet, nem quártélt keres, ha arra megyen.

Éppen most veszem az hegyen túl-(ról) ezen acclusáját Bertóti István Uramnak, — megírtam, mitevő legyen; ha már így van: kordélyra hadni azt nem lehet; még ugyan — ha csak most szerzik az élést, — hiszem Istent, reáérkeznek. Ha Ocskaival felváltathatom, Bertótit talám leküldeném Kecskemétre; de, bizony, csak tapod, — bár frissebb ember mehetne, de nem itílhetem, ki lehetne az Nagyságod körűl valókban, Bottyánra nézve is.

Már csak Gerhard Uram tanálhatna meg itten, ő Kegyelmének szentelek 3 napot, — azután csak általmegyek (a Dunán) 2. Januarij.

Kegyelmes Uram, alázatossan követem Nagyságodot, talám nem is complementizáltam az ünnepekre, és Fraidenraichen naüsz Jahr. Alázatos igaz szívvel kivánok minden jót Nagyságodnak, és maradok holtig

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. B. Miklós m. k.

Külön féliven:

Kegyelmes Uram! Minekutánna expediáltam volna levelemet: íme, micsuda levelét veszem Bottyánnak; már soha nem értem, mert Csáki Uram azt írja: Sopronnak ment Prukt úl az gyalogság, — ez meg azt írja: Soprontúl Prukhoz gyün. *) Már mellik téríti meg egymást? nem tudom. Mikor parancsoltam, akkor nem gyütt Bottyán, — most már az én parancsolatomra hatta oda Sopront! Soha azt sem hattam: odamenjen, s azt sem tudtam: mit csinál? Hanem, ha az lovas bészorítja Prukban Pálfit.

Immár csak el kell várnom odaküldött emberemet, s micsuda szükséges légyen közikben menetelem, Fodor László Uram levelébül megérteni méltóztassék Nagyságod; azt csak meg kell engedni: derék influentiájú legény, — de igen lente festina ő Kegyelme, megtetszik ezen írásábúl is, critizál. Csáki Mihály Uram mellé jobb volna ő; ugyan csak el is kell — látom — válosztanom ott őköt. Andrási Pálra bízom Horvátországot, Bottyánra az Duna-mellékét, Csáki Mikályra Bécs eleit, Ebeczkivel. Eszterház Dániel hadd heverjen az passusokon.

Az gyalognak Generálisságával fogom bíztatni Nagyságod kegyelmességébül Andrási Pál Uramot, — úgyis az 6000 gyalognak Olaszországban Brigadirossa-forma, vagy talám Generál-Vochtmaister volt már; de azt derék embernek hiák, az való; talám nem fogja bánni György bátyja, hogy jobb nálánál az öcsese.

Draskovics János levelébül is megláthatja Nagyságod: mit hirrelnek, — kit Kisfaludi László fogatott el; de én, az mint lehet kórmányozom, s bizonyítom: Erdély miénk! Nem capiálom, 3—4 száz embernek veszedelmivel annyi zászló mint egyezik? **)

---

*) Ez az utóbbi történt.

**) A Zsibónál elvesztett magyar zászlók értetnek.

Külön czédulán:

P. S. Kegyelmes Uram! Én úgy iránzom: ha kigyün az német, igyenessen Gyulának megyen, Jenőnek; nem lehetne-i valamely ezer lovast küldeni eleiben? hadd ballagna mindenütt elütte, és három-négy mérföldnire elütte sétáltában mindenütt égetné el szalmáját, szénáját az mezőkben széllyel; nosza osztán az havat s bár csak harmadnapi zivatart neki az nyakában!

(Eredeti, negyedrétben, másfélívre és egy külön papírszeletre sajátkezűleg írva, némi részben titkos jegyekkel.)

Toldalék.

(II. Rákóczi Ferencz, gr. Bercsényi Miklósnak.)

Méltóságos Gróff!

Kedves Bátyám!

Gerharth Uram eljövetele alkalmatosságával bővöbben értvén az odafel való dolgoknak folyását: tudom, válaszomat mindenekben fogja ő Kegyelme repraesentálni; kihez képpest térek az Kegyelmed utolsó levelére.

A rescriptumnak beadása kétségkívül fog nálok is valamit újitani: de valóban keveset használ azoknak, a kik felígérték magokat, és praecipitanter facilitálni kévánván a dolgokat, velünk számot nem vetett; hijjába menti magát velem az érsek, vagyis inkább csigázni akarja Nyitrán vagy Szécsénttt tett némelly discursusokat, kik talám (jóllehet arra sem bizonyoson reflectálom magamat) vagy a szécsényi congressus előtt, vagy alatta történtenek, midőn tudniillik az emlétett gyűlés alkalmatosságával lejövendő követekkel akartuk elővenni a tractát; akkor bizonyára nem lett volna szükségünk praeliminaris tractával az üdőt külömben töltenünk, hanem a Confoederált Statusok (együttlétele) alkalmatosságával mind egy s mind más véghez mehetett volna. De az egyszer elbomolván, és mostani hallgatásunk alkalmatosságával annyival inkább arra ösztönt adván, praetereálnunk a dolgokat nem lehet.

Az Dunántúl való szerencsés progressusok kétségkívül egyedűl eddig is facilitálták az tractának dolgát; a mint is

szükséges: azokat maga intentióji s dispositióji szerént, a mint legjobban lehet, continuálja; reméllem, a mennyi számban látom őket lenni a Bottyán levelébül: Sliknek gyenge ereje keveset fog magábau tehetni, hacsak szokások szerént meg nem bódúlnak.

Az Senatus Consiliumrúl jóllehet, tudom, eddig vehette Kegyelmed bővebb írásomat; a mint is újjonnan Miskolcznál annak alkalmatossabb hellyet nem találtunk, — csak lehessen Kegyelmednek pro 25. Januarÿ reáérkezni.

Én holnap innét megindúlván, általmegyek a Tiszán, és lassú utazásomat Tokaj felé veszem, olly praetextussal, hogy magamat conjungálom az Rakomaznál öszvegyülekező vármegyékkel, mellyeknek pro 15. Januarÿ praefigáltam volt (personalis insurrectiót), a németnek kászolódását hallván. Talám magam általmenetelemre nézve az elszéledett mezei hadak is jobban fognak gyülekezni.

Én már eddig is megparancsoltam Gróff Barkóczi Ferencz Úrnak, hogy a Kegyelmed corpussához tartozandó hadakat küldje vissza, — úgy is tudom, hogy Csáki Uram három zászlóalján kívül őket elküldötte; ezeket is tartóztatni nem fogom, mihent valamely haddal az váradi bloquádát megszaporíthatom.

Nehéz emléteni is, mennyire fordúlt meg esze ezen körülettem levő hadaknak; elég rövideden mondanom, hogy legjobb tiszt s katona legroszabbá vált, — a rosz penig sicut erat in principio, etc.

Hogyha Helepronth híre continuáltatik: csak elhiszem-könnyen erőszakot fog Kegyelmed tehetni a horvátok nagy szükségű hűségén; az melly, kévánom, oly könnyen véghez menjen, *mint — Bruninxnéval.*

A mi az rézpénznek állapotját illeti: magam az Senatus nélkül resolválni nem akarom; lészen üdőnk hozzá Miskóczon. Addigis én itten erős parancsolatokat expediáltattam, és ha csak propter formam is, egy expressus fiscust statuálok, a ki valorára és cursussára vigyázzon; hasonlót követhe Kegyelmed is a felső vármegyéken. Az apostol-commissariu-

soknak is intimálja idein Kegyelmed, hogy az melly difficultások lészen, hozzák oda.*)

Ezen inclusát,**) kérem, azon alkalmatossággal, a mellyel a két utolsó levél jütt, küldje fel Bécsben; de reliquo magamot szóbeli relatiójára Gerhart Uramnak provocálom.

Munkács, die 28. x-bris 1705.

Kegyelmednek

atyafiúi szeretettel szolgál
(Rákóczi Ferencz.)

(Félíven, negyedrétben, Jánoky Zsigmond senator és udvari alcancellár kezével egykorúlag irott másolat. Ez, mint a fejedelemtől Bercsényihez szóló levél, tulajdonkép a fejedelem titkos levelezései közé tartoznék: azonban nem azok közt, hanem Bercsényinek Rákóczihoz intézett levelei közé téve maradt fönn, és csak ez utóbbiaknak sajtó alá rendezésekor vehettünk róla tudomást. E miatt nem közöltethetett az megilletö helyén, úgymint a jelen gyűjtemény elsö kötetében, — melyhez pótlékúl most már ím e helyütt tartottuk kiadandónak.)

*) A templom-ügyi biztosok értetnek, hogy az általok el nem igazítható kérdéseket Miskolczra juttassák, a Senatus elhatározása elé.

**) Nejének, a fejedelemasszonynak szóló levél lehetett.

Az 1704 april 28 ik levél utóirata:

(: L. a kötet 26 ik lapján :)

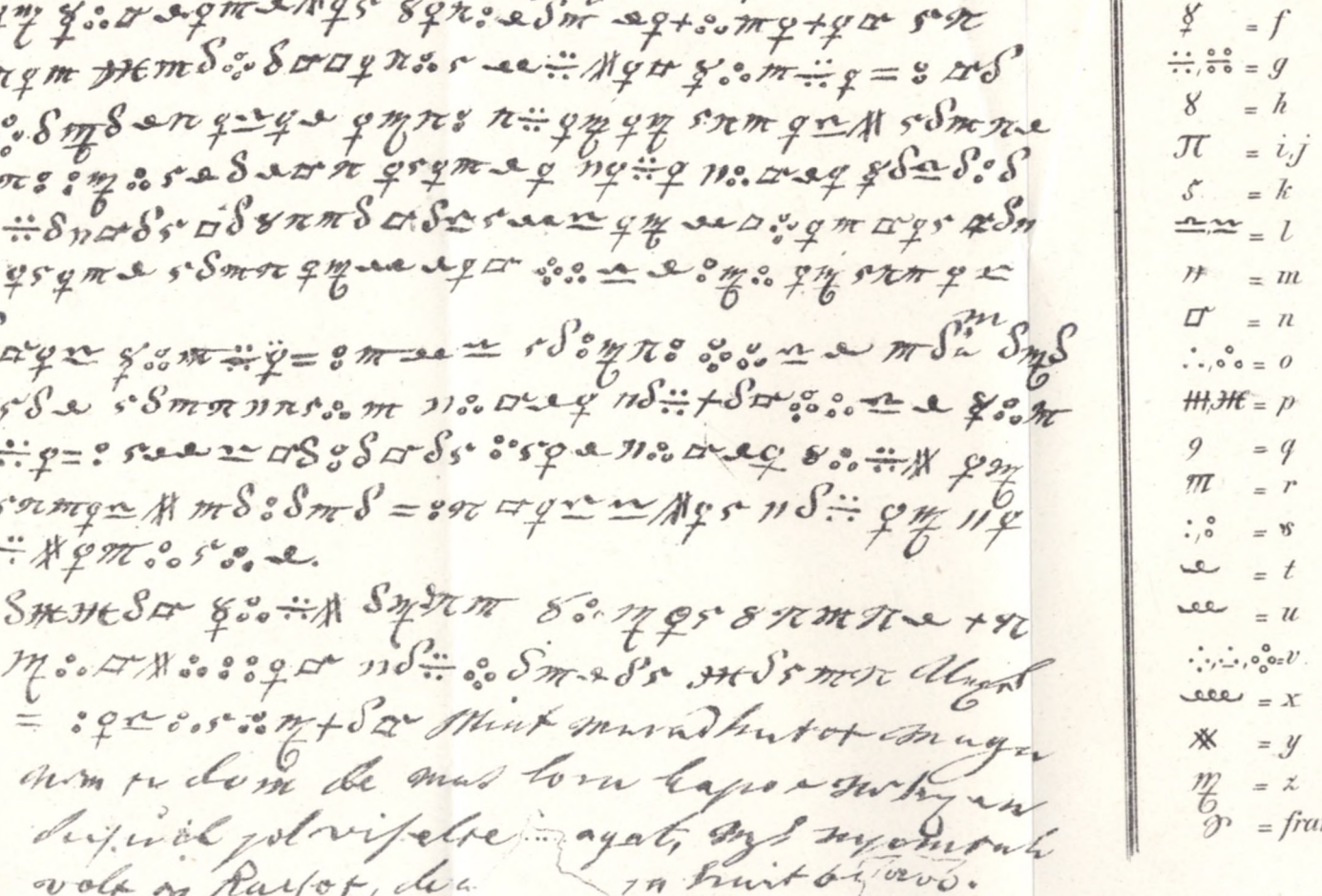

A Rákóczi és Bercsényi közti levelezésben használt titkos jegyek megfejtése:

	= a
	= b
	= c
	= d
	= e
	= f
	= g
	= h
	= i, j
	= k
	= l
	= m
	= n
	= o
	= p
	= q
	= r
	= s
	= t
	= u
	= v
	= x
	= y
	= z
	= franczia

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (Horváth Mihály) I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387 l. — II. KÖT. 1538—1553, Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 323 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Dipl. I—IV. köt.*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, londoni könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318 l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I. KÖT. 1001—1235 és Függelékül: *Kritikai egyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímü munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT. 1234—1260. és Függelékül *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861. XIX és 402 l. —III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltárai a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. — V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímü munkájáról.* Pest, 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest, 1867. XXXVI és 578 l. 4 frt. — VII. KÖT. v. a második folyam. II. kötete: 1235—1260. Pest, 1869. XXVI és 564 l. — VIII. KÖT. vagy a második folyam III. kötete. 1261—1272. Pest, 1870. XXII és 479 l. — IX. KÖT. vagy a második folyam IV. kötete 1272—90. Pest, 1871. XXX és 584 l. 4 frt. — X. KÖT. vagy a második folyam V. kötete: 1290—1300. Budapest, 1873. XXX és 418 l. — XI. KÖTET, vagy a harmadik folyam I. kötete: 1000—1270. XXXV és 620 l. 4 frt. — XII. KÖT. v. a harmadik folyam II. kötete: 1270—1301. XXXVIII és 707 l. 4 frt. — *Monum. Diplom. VI—XIII. XVII. XVIII. XX. XXII. köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA. Erdély visszacsatolása felett a m. királylyal folytatott alkudozások történetéhez 1685—88. Közzé tette Szilágyi Sándor. I. kötet. VI és 421 l., — II. köt. 338 és LVIII. l. — *Monum. Diplom. XIV. XV. kötet.*

PÁZMÁNY PÉTER LEVELEZÉSE. Közzé teszi Frankl Vilmos I. kötet. 1605—25. Budapest 1873. XVI és 480 l. 4 frt. — *Monum. Diplom. XIX. kötet.*

OKMÁNYTÁR I. RÁKÓCZY GYÖRGY Svéd és Franczia szövetkezéseinek történetéhez, jegyzetekkel ellátta Szilágyi Sándor. Bpest 1873. XI és 491 l. — *Mon. Diplom. XXI. kötet*

OKMÁNYTÁR II. RÁKÓCZY GYÖRGY diplomacziai összeköttetéseihez 1648—1660. Szerk. Szilágyi Sándor. Budapest, 1874. VII és 740 l. 4 frt. — *Mon. Diplom. XXIII. köt.*

A KÉT RÁKÓCZY GYÖRGY FEJEDELEM Családi Levelezése 1632—60. Szerk. Szilágyi Sándor. Budapest, 1875. XII és 644 l. 4 frt. — *Mon. Diplom. XXIV. köt.*

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv, Pest, 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli Szalay László (1—7.) és Wenzel Gusztáv (8—12.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek, Pest, 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest, 1858. XII és 463 l. — IV. KÖT. 1555—1557. Pest, 1859. X és 404 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1568. Pest, 1860. VIII és 396 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes Levelek 1549—1559. Pest 1865. VI és 269 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868 XIV és 399 l. — IX. KÖT. Vegyes Levelek 1563—69. Pest 1870. VI és 315 l. — X. KÖT Vegyes Levelek 1569—71 Pest 1871. XV és 366 l. — XI. KÖT. Vegyes Levelek 1572—3

Budapest, 1873. XIII és 327 l. — XII. KÖT. Pótlékok és Névmutató a tizenkét kötethez. 1875. XXXII. és 414 l. — *Monum. Script. II—VI. IX. X. XIX. XX. XXV. XXVI. XXXII. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603. és HIDVÉGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BÍRÓ SÁMUEL folytatásával (és két Függelékkel: Enyedi Pál Énekéből 1598—1601. és okmányok Mikóhoz és Illésházyhoz). Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 331 l. — *Monum. Script. VII. kötet.*

ROZSNYAI DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, oklevéltárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1868 462 l. — *Monum. Script. VIII. köt.*

— — Pótfüzet. 1871. Ára 50 kr.

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor. Lusus Mundi. Synopsis mutationum notabiliorum aetate mea in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae (ez magyarúl) CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel. Pest 1863. X és 484 l. — *Monum. Script. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, hasonmással. Pest 1863. CIX és 461 l.; 5 frt. — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495 l. — III. KÖT. 1537—1552 Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz irt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istvánfi Miklós Jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházy féle kéziratból közli Majer Fidél; Bevezette Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXXVIII és 555 l. 4 frt. — *Monum. Script. XVI. kötet*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 199 l. 1 frt 20 kr. — *Monum. Script. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből, ugyanennek Leveleskönyve 1694; Dobai Zsigmond, Sándor Gáspár. Bay Mihály, és Almády István Naplóik. Közli Thaly Kálmán. Pest 1868. 2 részben XXXII és 784 l. 4 frt 50 kr. — *Monum. Script. XXIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓI, LEVELESKÖNYVEI és egyéb emlékezetes Irásai, közli *Thaly Kálmán.* II. köt. Budapest, 1873. XVI és 707 l. — *Monum. Script. XXIV. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. 4 frt 50 kr. — *Monum. Script. XV. köt*

TÖRTÉNELMI NAPLÓK 1663—1719. Közli Thaly Kálmán (Ottlik; Bártfai követek; gr. Teleki Mihály és Pápai János; ifj. Tsétsi; Bivolínyi; Ritter György). Budapest, 1875. XXXII és 607 l. 4 frt. — *Monum. Script. XXVII. kötet.*

KRITOBÚLOSZ, az utolsó byzanti történetirótól: II. Mehemet élete. Magyarúl *Szabó Károlytól.* Bpest, 1874. VIII és 273 l. — *Monum. Script. XXII. köt.*

HARMADIK OSZTÁLY: ORSZÁGGYŰLÉSEK.

MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK, történeti bevezetésekkel. Fraknói Vilmostól. Első kötet: 1526—1536. Budapest, 1874. XXXII és 650 l. 5 frt. — *Monum. Comitialia. I. köt.*

Második kötet: 1537—1545. Budapest, 1875. 688 l. 5 frt. — *Monum. Comitialia. II. kötet.*

NEGYEDIK OSZTÁLY: DIPLOMACZIA.

MAGYAR DIPLOMACZIAI EMLÉKEK az Anjou-korból, szerk. Wenzel Gusztáv. Első kötet: 1268—1341. Budapest. 1874. XXX és 423 l. 3 frt 15 kr. — Második kötet: 1341—1370. Bpest, 1875. XXX és 687 l. 5 frt. *Monum. Acta Extera I., II. köt.*

Megjel. oct. 1. 1875.

Budapest, 1875. Az Athenaeum r. társ. nyomdájából.